

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav slavistických a východoevropských studií

Slovanské literatury

Mgr. Zdeněk Valenta

**POČÁTEČNÍ LÉTA KORESPONDENCE MEZI ARNOŠTEM
MUKOU A ADOLFEM ČERNÝM.**

OD NAVÁZÁNÍ KONTAKTU PO DRÁŽĎANSKOU VÝSTAVU (1885-1896)

INITIAL YEARS OF CORRESPONDENCE BETWEEN ARNOŠT MUKA AND
ADOLF ČERNÝ.

FROM ESTABLISHMENT OF CONTACT UP TO THE DRESDEN EXHIBITION (1885 – 1896)

Disertační práce

Svazek I.

Školitel: doc. PhDr. Ctirad Kučera, CSc.

2009

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracoval samostatně a s využitím uvedených archivních pramenů a odborné literatury.

Ve Skutči, 1. srpna 2009

Zdeněk Valenta
Zdeněk Valenta

Děkuji svému školiteli doc. PhDr. Ctiradu Kučerovi, CSc. za vedení mého doktorského studia, cenné rady a užitečné připomínky a rovněž za přátelský a trpělivý přístup.

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. PŘEDSTAVENÍ ADOLFA ČERNÉHO A ARNOŠTA MUKY	9
2.1. Stručný medailón Adolfa Černého	9
2.2. Stručný medailón Arnošta Muky	16
3. NAVÁZÁNÍ KORESPONDENČNÍCH KONTAKTŮ (1885-1886)	24
3.1. Umělecká a vědecká činnost	25
3.2. Vývoj osobních vztahů	26
4. OD NAVÁZÁNÍ OSOBNÍCH KONTAKTŮ K PRAŽSKÉ VÝSTAVĚ (1886-1891)	29
4.1. Přátelská korespondence	29
4.1.1. Příležitostný kontakt	29
4.1.2. Osobní kontakt	30
4.2. Buditelské aktivity	39
4.3. Umělecká a vědecká činnost	42
4.4. Vývoj osobních vztahů	60
5. OD PRAŽSKÉ VÝSTAVY K DRÁŽĎANSKÉ VÝSTAVĚ (1891-1896)	61
5.1. Přátelská korespondence	61
5.1.1. Příležitostný kontakt	61
5.1.2. Osobní kontakt	62
5.2. Buditelské aktivity	78
5.3. Umělecká a vědecká činnost	122
5.4. Vývoj osobních vztahů	148
6. DRÁŽĎANSKÁ VÝSTAVA A OHLASY NA NI V R. 1896.....	150
6.1. Osobní kontakt	150
6.2. Buditelské aktivity	152
6.3. Vývoj osobních vztahů	170
7. ZÁVĚR	172
LITERATURA	178
Seznam zkratk	183
Český abstrakt	184
Summary	187

1. ÚVOD

Sorabistická problematika a česko-lužickosrbské vztahy patří spíše k okrajovějším oblastem zájmu české široké (a konečně i odborné) veřejnosti, přesto můžeme v posledním desetiletí zaznamenat určitý nárůst vydaných publikací, které se tomuto tématu věnují. Jmenujme zde práce Slovanského ústavu AV ČR, mj. vyšla Nová řada svazek 17 a 18 (2003 a 2004); Práce z Archivu AV ČR, Řada A, svazek 8 (2005); dále lze zmínit novou antologii lužickosrbské poezie M. Hrabala „Jazyk, jímž porozumíš větru“ s rozsáhlým úvodem prof. L. Šatavy (2007); publikaci „Stoletý most mezi Prahou a Budyšinem. Společnost přátel Lužice 1907-2007“, kterou SPL vydal k stému výročí svého založení (2008) nebo knihu „Horní a Dolní Lužice“ z ediční řady Stručná historie států (2008). Velkým vědeckým dílem sorabistiky, které svým rozsahem nemá obdoby od časů A. Černého a J. Páty, je nepochybně publikace doc. P. Kalety „Češi o Lužických Srbech“ (2006), jež podává první zevrubný pohled české odborné veřejnosti na Lužické Srby v 19. století, přičemž největší pozornost je věnována velké osobnosti české sorabistiky - Adolfu Černému.

Právě Adolfem Černým a také jeho vztahem k další mimořádné osobnosti, Arnoštu Mukovi, se hodlám zabývat i já. Přestože o období, ve kterém oba žili, o lužickosrbském hnutí té doby a o českém podílu na něm, konečně i o osobnostech samotných, toho bylo napsáno již hodně, mnoho stále zůstává neprobádáno, a to např. z jejich soukromého života. Jistě stojí za to osvětlit podrobněji jejich vědecké a buditecké aktivity. Tyto informace poskytují zvláště záznamy osobního charakteru, mj. korespondence uložená v archivech coby součást pozůstalostí. Jak jsem předeslal již v titulu a podtitulu disertační práce („Počáteční léta korespondence mezi Arnoštem Mukou a Adolfem Černým. Od navázání kontaktu po drážďanskou výstavu (1885-1896)“, korespondenci Černého a Muky jsem si zvolil za primární pramen této práce.

Původně jsem nezamýšlel věnovat pozornost jenom prvním dvanácti létům jejich vzájemného vztahu, měl jsem v úmyslu zachytit celou dobu písemného kontaktu do r. 1932. Proto jsem z jejich korespondence ohraničené letopočty 1885 až 1932 opsal a postupně připravoval ke kritickému vydání celkem 973 dopisů a dopisnic. Avšak objem korespondence a neustálé objevování nových informací, vazeb a skutečností, v neposlední řadě také časová tíseň (bez nadsázky jde o téma na celý badatelský život),

to vše mne přinutilo přehodnotit a pozměnit původní koncepci práce, a tak jsem vybral ke zpracování jen určitý časový úsek, který je doplněn o autentické znění korespondence v celkovém rozsahu 294 dopisních textů.

Předkládaná disertační práce tedy podává na pozadí korespondence ucelený obraz jisté etapy (časového úseku let 1885-1896) vztahu mezi největším lužickosrbským vlastencem Arnoštem Mukou a největším českým propagátorem a příznivcem Lužických Srbů Adolfem Černým. Práce je rozdělena do pěti hlavních částí. První část obsahuje stručné medailóny obou osobností. Další části se věnují danému období vzájemné korespondence.

Těchto dvanáct let jsem rozdělil do čtyř dílčích životních etap. První etapou je navázání korespondenčních kontaktů. Zde zachycuji přibližně prvních čtrnáct měsíců korespondenčního vztahu, a to od prvního písemného kontaktu z března r. 1885 do doby těsně před prvním osobním setkáním v srpnu r. 1886.

Druhá dílčí etapa pojednává život obou učenců od prvního osobního setkání v srpnu r. 1886 do období krátce před zahájením jubilejní Všeobecné zemské výstavy v Praze r. 1891, která byla navštívena i lužickosrbskou delegací vedenou M. Hórníkem.

Třetí část, obsahově i co do počtu korespondence nejrozsáhlejší a co do nových poznatků nejzajímavější, se věnuje jubilejní výstavě v Praze r. 1891 a končí nedlouho před otevřením výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech v r. 1896. V tomto období je mj. pojednána smrt Mukovy ženy a matky, častá Mukova a Černého onemocnění, Černého první nešťastná láska, ale také Národopisná výstava československá v Praze r. 1895, Mukova nezlomná vůle týkající se dokončení sídla Matice lužickosrbské, dále přípravné práce na vytvoření lužickosrbského národopisného pavilonu na výstavě v Drážďanech.

Poslední část se věnuje výstavě v Drážďanech samotné a jejím ohlasům.

Jednotlivé části jsou dále členěny na přátelskou korespondenci (osobní vztahy, rodinné a profesní poměry, zdravotní stav atd.), buditecké aktivity (osvětová činnost, přednášky, aktivní účast v národním životě Lužických Srbů), uměleckou a vědeckou činnost (vydávání knih, psaní vědeckých, populárněvědeckých i beletristických textů atd.). Snažil jsem se tedy sledovat hlavní témata korespondence.

Z hlediska metodologického přístupu, který je zcela vědomě „pozitivisticky“ tradiční, jsem zohledňoval chronologii (biografický přístup), ale hlavní zřetel jsem

směřoval k hledisku tematickému. Každou životní etapu uzavírá – jak už bylo zmíněno – korespondence k danému období.

Celá disertace je rozdělena na dvě nestejně rozsáhlé části. První z nich obsahuje vlastní text disertační práce, druhá korespondenci A. Muky a A. Černého v její autentické podobě, jak byla autorem disertace přepsána z rukopisů v archivech LA PNP a SKA Lužickosrbského institutu v Budyšině.

I když korespondence obou protagonistů práce byla vyčleněna do zvláštního svazku, nejde jen o přílohu v běžném slova smyslu, protože autentické texty dopisů jsou nedílnou součástí práce a podmínkou její existence.

DP: 10 KČ koresp.
Korespondenci ponechávám v původním znění originálů, tedy v lužické srbštině, neboť je určena zejména lužickosrbským badatelům. Snažím se tímto textem přispět k obohacení česko-lužickosrbských kulturně-literárních styků a doplnit další mezery v údajích o klíčových osobnostech, které podporovali lužickosrbský národ, a osvětlit z korespondence fakta, která jsou neznámá či dosud nejasná. Kritická vydání textů lužickosrbského a českého kulturního života mají svou tradici již od konce 19. století. Za všechny záslužné práce uvádím habilitační spis Josefa Páty „Z českého listowanja Jana Arnošta Smolerja“ (Budyšin 1919). Samotný obsah nás uvádí nejen do pohnutého osobního života Černého a Muky, ale také do doby plné politických zvratů, do literárního či kulturního života, což ocení nejen slavisté a sorabisté, ale i širší kulturně orientovaná veřejnost. Jakkoliv je korespondence ponechána v původním znění, je ke každému dopisu či dopisnici připojen poznámkový aparát s komentářem, aby se i český čtenář neznalý jazyka originálu v textu orientoval.

Korespondence Arnošta Muky se nachází v jeho osobní pozůstalosti, která je shromážděna v LA PNP (pracoviště Praha a Staré Hrady). Odlišná situace je u pozůstalosti Adolfa Černého, jeho osobní materiály provázely již za života neobvyklé komplikace. Oficiálně je pozůstalost uložena v Archivu AV ČR, ale korespondence zde je neúplná. Dlouhou dobu byla korespondence adresovaná Černému nezvěstná, teprve nedávno, v r. 2005, byla nalezena ve sklepení Lužickosrbského institutu. V době okupace českých zemí hitlerovským Německem byla u A. Černého v bytě provedena razie, při které mu byla gestapem zabavena a následně odvezena do Budyšina slovanská korespondence. Po válce se dopisy vracely do Černého vlastnictví velice obtížně, část z nich již nikdy nespátřil.

Z dalších významných zdrojů, které v disertaci využívám, nemohu nezmínit monografii „Arnošt Muka“ (Budyšín 1978) od profesora Petra nebo již zmiňované dílo Petra Kalety „Češi o Lužických Srbech“ (Praha 2006). Přihlížel jsem také k souhrnným kulturněhistorickým pracím Josefa Páty či příspěvkům profesorů Jana Petra a Zdeňka Urbana. Vítaným a užitečným pomocníkem byl také digitalizovaný archiv časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR, kde lze na internetové adrese <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php> využívat články a texty publikované A. Černým koncem 19. století např. ve Světozoru, Zlaté Praze či Lumíru.

Domnívám se, že shromáždění všech pramenů a jejich uvedení v jedné práci (spolu s komentářem) může být užitečné i pro případné další badatele.

2. PŘEDSTAVENÍ ADOLFA ČERNÉHO A ARNOŠTA MUKY

2. 1. ADOLF ČERNÝ (1864-1952)

V dlouhé řadě českých a slovenských vědců, kteří zásadním způsobem ovlivnili a formovali lužickosrbské národní hnutí a česko-lužickosrbské kulturní vztahy, zaujímá nejvýznamnější místo slavista, folklorista a básník Adolf Černý (básnický pseudonym Jan Rokyta) coby nadšený propagátor Slovanů a především Lužických Srbů. Však to velice výstižně vyjádřil lužickosrbský literární teoretik Ota Wićaz v úvodu lužickosrbského překladu Černého knihy Lužické obrázky: „Všechny zvony v Lužici se měly na všech kostelích i kaplích rozezvučet, když Adolf Černý poprvé v srpnu roku 1884 vstoupil do Lužice ...“¹

Černý během svého života uveřejnil na toto téma několik vědeckých prací, desítky článků, recenzí, glos, populárněvědeckých rozprav, překladů z lužické srbštiny do češtiny i naopak a dokonce dvě vlastní básně v lužické srbštině, věnované buditeli M. Hórníkovi, což dokládá jeho vyšší Bibliografický soupis publikovaných prací².

Adolf Černý se narodil 19. srpna 1864 v Hradci Králové jako prvorozený syn do katolické rodiny. Jeho rodiči byli Stanislav Černý (1841-1887) a Františka Černá (1841-1916), rozená Kejzlarová. Po narození Adolfa přišlo na svět v rodině Černých ještě dalších deset dětí, z čehož pět zemřelo v útlém dětství a dvě krátce před naplněním dorosteneckého věku. I když rodiče A. Černého rozhodně nepatřili k zámožným, snažili se dát svým dětem co nejlepší vzdělání.

V sedmi letech začal malý Adolf chodit do obecné školy v Hradci Králové, kterou ovšem navštěvoval jen v letech 1871 až 1875. Z rozhodnutí rodičů totiž školák Adolf přestoupil v r. 1875 na reálku. K tomuto rozhodnutí rodiče přiměl zejména synův dobrý prospěch a chuť do učení, ale také Černého neduživost, která ho předem zbavila šance na případné vyučení řemeslu. V r. 1879 Černý v Hradci Králové opět přestoupil na jiný vzdělávací ústav. Tentokrát to byl ústav učitelský, neboť profesi učitele považoval za vlasteneckou činnost. A. Černý na učitelském ústavu prospíval s vyznamenáním a v r. 1883 složil maturitní zkoušku. V témže ústavu v r. 1884 nastoupil svou pedagogickou dráhu, kterou tam vykonával až do r. 1896. Nejdříve působil jako prozatímní podučitel a

¹ Srov. PÁTA, Josef: Našemu učiteli a vůdci (Ad. Černému k sedmdesátinám), Lužickosrbský věstník, č. 7, 25. 9. 1934, s. 54.

² Srov. HNÍZDOVÁ, Radoslava: Adolf Černý. Bibliografický soupis publikovaných prací, Praha 1998.

po vykonaných zkouškách učitelské způsobilosti v r. 1886 a 1887 byl jmenován definitivním produčitelem. Definitivně byl jmenován cvičným učitelem v r. 1893.³

Lásku ke Slovanstvu, a tím možná i k Lužickým Srbům, u Černého vzbudil profesor učitelského ústavu Josef Letošník (1847-1912), který mu ještě jako studentovi daroval ruskou mluvnici, a tím ho povzbudil ke studiu slovanských jazyků.⁴ Černý také jako student sledoval se zájmem literaturu, prohlížel novinky a zprávy v literárních časopisech, v nichž se také dovídal o kulturním a národním životě Lužických Srbů. Do těchto časopisů přispívali i Lužičtí Srbové spojeni s Prahou – J. Bart-Čišinski či M. Hórnik. Mimo to se Černý seznámil s lužickosrbskou literaturou ve společné práci A. N. Pypina a V. D. Spasoviče Historie literatur slovanských, kde je literatura nejmenšího slovanského národa představena v nárysu. Tyto souhrnné dějiny slovanských literatur byly přeloženy z ruštiny počátkem osmdesátých let 19. století a objevily se v době, kdy česká veřejnost jevila velký zájem o celoslovanskou problematiku. Černý proto zatoužil Lužici poznat osobně. Tato touha byla ještě umocněna smutnou zprávou o smrti lužickosrbského buditele J. A. Smolera.

To vše vzbuzovalo Černého zájem a zvědavost poznat Lužici a její slovanské obyvatelstvo. V r. 1884 se o svém záměru poznat Lužici svěřil svému řediteli z učitelského ústavu Vojtěchu Lešetickému. Ten se znal z pražských studií s lužickosrbským národním buditelem M. Hórnikem. Lešetický dal Černému pro Hórniku doporučující list, a tak zprostředkoval setkání Černého s Hórnikem. V srpnu podnikl Černý cestu do Drážďan a vracel se přes Budyšín. Dne 13. srpna r. 1884 Černý navštívuje v Budyšíně, kulturním a politickým centru Lužických Srbů, M. Hórniku. Ten jej seznamuje s redaktorem „Serbských Nowin“ M. Smolerem a učitele Jurije Šewčika pověřuje, aby Černého provázel po katolické Lužici. Šewčik ukázal Černému malebné lužickosrbské vísky a seznámil ho s místními národními pracovníky, vesměs faráři a učiteli, přičemž k významnějším patřil kaplan a spisovatel Jurij Libš z Ralbice nebo farář a spisovatel Handrij Dučman z Radworu.

Již za svého pobytu v Lužici začal Černý bedlivě studovat lužickosrbské knihy, kterými ho obdaroval M. Hórnik a J. Libš, aby si rychleji a snadněji osvojil lužickou srbštinu.⁵ Černý byl ze své první návštěvy nadšen místní krajinou, lidmi, kroji, ale také sympatiemi, které mnozí Lužičtí Srbové chovali k Čechům, a byl pevně rozhodnut podporovat Lužické Srby v jejich úsilí o zachování jazyka a kultury.

³ Srov. DOMEČKA, Ludvík: Adolf Černý ve svém rodišti, in: Slovanský přehled 1914-1924, Praha 1924, s. 7-12.

⁴ Adolf Černý čestným doktorem filosofie, Lužickosrbský věstník, č. 5-6, 1. června 1946, s. 45.

⁵ ŠEWČIK, Jurij: Přeni wopyt Ad. Černeho we Łužicy, Łužica, č. 2, februar 1915, s. 11-12.

Ihned po návratu do Čech navazuje Černý spolupráci s redaktorem Slovanského sborníku Edvardem Jelínkem⁶, který patřil koncem minulého století k nejhrošlivějším stoupencům slovanské vzájemnosti, obzvlášť česko-polské, v duchu idejí Jana Kollára. Zároveň Černý začíná v tomto časopise uveřejňovat první články o problematice Lužických Srbů. To mu umožňuje poznat řadu českých slavistů a rozšířit si vědomosti z reálií ostatních slovanských národů. Lužice dala Černému také podnět, aby se již v r. 1884 odvážil poslat příspěvek do Masarykova Athenaea a jeho redaktor Černého povzbudil k další činnosti.

V následujících letech vykonal Adolf Černý několikrát cesty do Horní i Dolní Lužice, utužuje přátelství s Lužickými Srby a seznamuje se s dalšími buditeli. Prostředníkem při seznamování s významnými lidmi kulturního a vědeckého života mu byl zmíněný M. Hórnik. A tak v r. 1885 navazuje nejdříve písemný a později v r. 1886 osobní kontakt s jazykovědcem Arnoštem Mukou. Hórnik také stál u zrodu přátelství mezi Černým a významným slavistou a jazykovědcem světového formátu, jakým byl Polák Jan Niecisław Ignacy Baudouin de Courtenay (1845-1929). Bylo to v r. 1887 za prázdninového pobytu v Budyšíně, kdy k Hórnikovu dopisu pro Baudouina de Courtenay připojil Černý svůj lístek. Baudouin ještě téhož roku Černému stručně, ale výstižně odpověděl: „Vítám vás jako nového bojovníka na poli vědy a slavistiky. Přejí vám ve zvoleném oboru všeho zdaru, který při vašem zápalu do práce a upřímné vůli zdá se býti jistým.“ V r. 1889 byl Černý dokonce srdečně uvítán v rodině Baudouinově v Dorpatu. Baudouin de Courtenay návštěvu Černému oplatil o rok později v Hradci Králové.⁷

Černý si v krátké době osvojuje znalost lužické srbštiny a již v r. 1887 se blýskne v časopisu „Lužica“ překladem básně Jaroslava Vrchlického „Před nocí“. O rok později vyšel v Budyšíně dokonce jeho překlad „Večerních písní“ Vítězslava Háška. Pro českou veřejnost zas překládal lužickosrbskou poezii J. Barta-Čišinského a Handrije Zejlera.⁸ Černý však nezůstal jen u poezie, ale velmi intenzivně se zabýval i lidovou slovesností, sám prováděl terénní výzkum a při něm nashromáždil velké množství materiálu týkajícího se lidových písní a pověstí. Ve sběru lidových písní předstihl i lužickosrbského buditele Jana Arnošta Smolera (1816-1884).⁹

⁶ LEBEDA, Josef: Slavista a spisovatel Adolf Černý a Lužičtí Srbové, in: HNÍZDOVÁ, Radoslava: Adolf Černý. Bibliografický soupis publikovaných prací, Praha 1998, s. 3-5.

⁷ ČERNÝ, Adolf: Za J. Baudouinem de Courtenay 13. III. 1845 – 3. XI. 1929. Otisk ze SP XXI, č. 9, s. 1-2.

⁸ CYŽ, Jan: A. Černý, antologija jeho džělow. Budyšín 1958, s. X-XIII.

⁹ KUBA, Ludvík: Adolf Černý a píseň lužická, in: Slovanský přehled 1914-1924, Praha 1924, s. 17.

K nejhodnotnějším dílům Černého patří „Mytiske bytosće lužiskich Serbow“. Bylo uveřejňováno od r. 1890 na pokračování v Časopisu Mačicy Serbskeje a knižně vyšlo v r. 1898. Vědecké dílo našlo svůj ohlas i v Polsku. V letech 1894 až 1898 vycházelo nejdříve na pokračování v časopisu „Wisła“ v překladu S. Grabowského a v roce 1901 vyšlo ve Varšavě dokonce knižně pod názvem „Istoty mityczne Serbów Łużyckich“. Toto dílo Černého nejvíce proslavilo a dodnes nebylo překonáno. Však také tuto práci 4. dubna 1946, kdy byl A. Černému udělen čestný titul doktora filozofie Karlovy univerzity, promotor prof. Albert Pražák prohlásil za práci habilitační a za velkou křivdu spáchanou na Černém i věci samotné označil, že se autor nestal profesorem slavistiky.¹⁰

V roce 1896 A. Černý přestoupil na učitelský ústav do Prahy, což mělo velký význam pro jeho další činnost, neboť se dostává do centra českého národního života, jehož se také aktivně zúčastňuje. V prvních letech pražského působení je Černý znám spíše pod svým básnickým pseudonymem Jan Rokyta. Tehdy vydává své první básnické sbírky a pod vedením J. Vrchlického se zapojil do redakční práce „České poezie XIX. století“. A. Černý užívá pseudonymu od r. 1894 a jméno nebylo vybráno náhodně, zvolil si jej podle česko-bratrského kněze z Litomyšle, působícího v 16. století v Polsku, který usiloval o sblížení české církve s pravoslavím.¹¹ Pseudonym můžeme proto považovat za symbol tehdejšího slovanofilství v nejlepším slova smyslu.

V Praze také začala vycházet pod redakcí A. Černého slavistická revue „Slovanský přehled“, která navázala svým záměrem na časopis „Slovanský sborník“, vydávaný v letech 1881-1887 E. Jelínkem, jímž byl Černý odchován. Na rozdíl od „Slovanského sborníku“ se Černý ve svém časopise zaměřuje na současnost, aby tak pomohl při vzájemném poznávání slovanských národů. Řídil se tak Masarykovou koncepcí slovanské vzájemnosti, která odmítala představy romantického slovanství. První ročník (začíná vycházet v r. 1898) byl věnován památce dvou slovanských idealistů: E. Jelínka, zesnulého v r. 1897, a lužickosrbského buditele M. Hórnik, který získal Černého pro práci v národním hnutí Lužických Srbů. Hórnik zemřel v r. 1894. Černý ještě v jedné věci navázal na Jelínka, nadšeně hájil česko-polské vztahy. „Slovanský přehled“ brzy patřil mezi nejdůležitější časopisy slovanského světa.¹² V každém slovanském národě měl dostatek dovedných přispěvatelů a spolupracovníků. Heslem Černého bylo pěstovat slovanskou vzájemnost na základě pravdivého poznání, a

¹⁰ Adolf Černý čestným doktorem filosofie, Lužickosrbský věstník, č. 5-6, 1. června 1946, s. 45.

¹¹ Sedláček, Tichý, Krječmař, Páta: A. Černý. K sedesátinám nadšeného šířitele slovanského uvědomění. Praha 1924, 35 s.

¹² CYŽ, Jan: A. Černý, antologija jeho džělow. Budyšin 1958, s. XIV.

jím se také řídil při redigování tohoto časopisu. Černého objektivní přístup ke Slovanství, který prezentoval ve svém časopise, zaujal i slovinského filologa Frana Ilešiče (o prvním ročníku referoval v „Lublaňském zvonu“) natolik, že počínaje druhým ročníkem „Slovanského přehledu“ stává se jedním z jeho spolupracovníků.¹³ Kromě této činnosti zastával Černý v letech 1898-1904 funkci správce „Národopisného musea československého“. Pro muzeum se mu podařilo získat národopisné exponáty nejen z Lužice, ale také z Ukrajiny a Ruska, Charvátska i Slovinska. Od r. 1904 byl ještě členem redakční rady muzejního vědeckého orgánu „Národopisný sborník československý“.

A. Černý se zasloužil i o rozvoj lužickosrbsko-jihoslovenských kulturních styků. Prostřednictvím Černého poznával Lužici a její kulturu charvátský básník Josip Milaković (1861-1921), aniž by ji někdy navštívil a poznal (kromě Muky) některé lužickosrbské kulturní pracovníky. Černý se setkal s Milakovićem v Sarajevu r. 1899 při jeho vůbec první návštěvě Bosny a Hercegoviny. Milaković překládal básně Černého do srbocharvátštiny, četl jeho „Slovanský přehled“ a knihy. Své práce o literatuře a kultuře Lužických Srbů otiskoval v sarajevském časopisu „Nada“.¹⁴ Ze slovanského jihu však Černý za účelem ozdravných pobytů nejvíce navštěvoval Charvátsko, zejména jeho pobřeží Jadranu. Před první světovou válkou navštěvoval každoročně Dalmácii v letech 1908 až 1914 a pak ještě několikrát po první světové válce.

Dalším významným mezníkem v životě A. Černého je rok 1901, kdy se stal lektorem lužickosrbského jazyka na Karlově univerzitě. Na tuto funkci ho navrhl a prosadil profesor Jiří Polívka, a to i přesto, že neměl patřičné vysokoškolské vzdělání. Univerzita Karlova tak byla první vysokou školou na světě, kde se prakticky vyučovalo lužické srbštině.¹⁵ S lužickou srbštinou zároveň vyučoval i polštině a v r. 1911 k nim přibyla ještě srbocharvátština. Mezi jeho první studenty patřili např. první profesor lužickosrbské řeči a literatury na Karlově univerzitě Josef Páta, profesor sorabistiky a bulharistiky Antonín Frinta nebo lužickosrbský učitel a historik Jan Bryl, který byl v r. 1907 jedním z iniciátorů založení „Česko-lužického spolku Adolf Černý“ v Praze. Tento spolek se kromě přednáškové a publikační činnosti věnoval i propagaci turistických cílů v Lužici. V r. 1932 spolek přijal nový název Společnost přátel Lužice. Období mezi světovými válkami bylo časem nebývalé konjunktury této organizace. SPL vyvíjí svou

¹³ ILEŠIĆ, Fran: Za „Slovanským Přehledem“, in: Slovanství 1914-1924, Praha 1924, s. 19-20.

¹⁴ Srov. ЦВИЈЕТИЋ, Мицо: Лујички Срби и Југословени. Узајемне литерарне везе у периодици за књижевност, науку и културу (1840-1918), Новисад 1995; MILAKOVIĆ, Josip: Jedan naš prijatelj (Adolf Černý), Sarajevo 1912.

¹⁵ URBAN, Zdeněk: Prolegomena k dějinám sorabistiky na pražské univerzitě (do druhé světové války), in: Práce z dějin slavistiky XX, Praha 1998, s. 7-22.

činnost i dnes. Provozuje internetové stránky, podporuje či mapuje především kulturní, historické i publicistické vztahy mezi Čechami a Lužicí.

Dobře se rozvíjející česko-lužickosrbské vztahy a s nimi spojená činnost Černého na poli redaktorském a literárním je přerušena na 4 roky vypuknutím první světové války v r. 1914. Porážka Německa a Rakousko-Uherska v r. 1918 znamenala pro většinu slovanských národů nezávislost. Očekávalo se, že jí dosáhnou i Lužičtí Srbové buď samostatným lužickým státem, nebo připojením oblastí s lužickosrbskou většinou k nově vzniklému československému státu, tak jak to chtěl T. G. Masaryk. A. Černý podporoval obě varianty a na mírové konferenci v Paříži v r. 1919 vystupoval v této věci s lužickosrbským poslancem saského sněmu Arnoštem Bartem jako znalec pro slovanské otázky při československé delegaci. Černý vyvíjel horečnou činnost politickou i publicistickou. Dokonce i memoranda předložená v Paříži Lužickými Srby, vydaná anglicky a francouzsky, jsou z velké části dílem Černého. Černý tehdy v Paříži v hotelu Lutetia navštěvuje československého ministra války M. R. Štefánika, drže se jeho hesla „Naše budoucnost je slovanský svět“, a prosí ho jménem Lužických Srbů, aby zasáhl při jednáních na mírové konferenci ve prospěch „nejopuštěnějších“ Polabských Slovanů. Převážnou část jednání vedl však za československou stranu ministr zahraničí Edvard Beneš a svým nerozhodným vystupováním, stejně jako několikrát v důležitých momentech pozdějšího Československa, nepřesvědčil vítězné mocnosti o provedení tohoto kroku.¹⁶ Černý nesl neúspěch při mírových jednáních velice těžce, obzvláště když věděl, jaké represe rozpoutaly německé úřady proti lužickosrbským vlastencům. Jednotky německé armády byly rozmístěny v oblastech s lužickosrbskou většinou, aby zastrašily místní obyvatele. Jejich vojáci pronásledovali mladé dívky a ženy, rabovali domy a vyhrožovali smrtí všem, kteří budou usilovat o samostatnost Lužice. Politický představitel Lužických Srbů Arnošt Bart byl po návratu z Paříže zatčen a uvržen do žaláře v pevnosti Golnow u Štětína. Ve věci jeho propuštění musel intervenovat i československý prezident Masaryk.¹⁷

Po všech těchto zastrašovacích akcích dochází k částečnému uvolnění, a tím i k obnovení československo-lužickosrbské kulturní spolupráce. Černý od r. 1919 pracoval jako ministerský rada v ministerstvu zahraničních věcí, v letech 1922-23 působil ve funkci legačního rady československého velvyslanectví ve Varšavě. Tam dal mj. v r. 1924 za pomoci dlouholetého přítele Lužických Srbů Alfonse Parczewského, rektora univerzity Štěpána Báthoryho ve Vilniusu, podnět k založení kulturního lužicko-

¹⁶ JURÍČEK, Ján: M. R. Štefánik, Bratislava 1990, s. 175.

¹⁷ PETR, Jan: Nástin politických a kulturních dějin Lužických Srbů, Praha 1972, s. 218.

polského spolku „Towarzystwo Przyjaciół Narodu łużyckiego“. Lektorát lužické srbštiny přebírá od A. Černého Lužický Srb dr. Mikławš Krječmař. V r. 1925 Černý obnovuje časopis „Slovanský přehled“, jeho redakci pak předává v r. 1931 mladším členům redakce prof. A. Frintovi a prof. J. Slavíkovi. A. Černý sledoval dění kolem Lužických Srbů velmi bedlivě a psal o nich články až do r. 1936.¹⁸

Na sklonku života prožíval A. Černý těžké chvíle, kdy po zničení Československa v r. 1938 a následném obsazení českých zemí německými fašisty provedlo gestapo v bytech českých přátel Lužických Srbů razie a zabavilo veškerou jejich rozsáhlou slovanskou korespondenci. Kromě A. Černého šlo také o Josefa Pátu, který byl později uvězněn v Terezíně a v r. 1942 popraven,¹⁹ Vladimíra Zmeškala a Antonína Frintu. Tato korespondence se po druhé světové válce jen obtížně vracela zpět do Československa, přičemž ještě dnes lze nalézt v některých německých archivech zbytky těchto materiálů. Černého literární pozůstalost, zejména korespondenci lze proto najít jak v archivu AV ČR, tak i v Lužickosrbském kulturním archivu Serbského institutu v Budyšině.

V r. 1946 byl A. Černému za jeho celoživotní úsilí věnované vzájemnému poznávání slovanských kultur udělen Karlovou univerzitou čestný doktorát. O rok později pak byl poctěn čestným doktorátem Jagellonské univerzity v Krakově, v Bělehradě a v Sofii.²⁰ Adolf Černý zemřel v Praze 27. prosince 1952 a zanechal po sobě pozůstalost nesmírné vědecké a kulturní hodnoty.

¹⁸ CYŽ, Jan: A. Černý, antologija jeho džělow. Budyšin 1958, s. XX.

¹⁹ PRAŽÁK, Albert: Předmluva, in: PÁTA, Josef: Lužice, Praha 1946, s. 22.

²⁰ DOROVSKÝ, Ivan: Vseslovan Adolf Černý-Jan Rokyta, Slovanský jih, č. 5, říjen 2004, s. 13.

2. 2. KORLA ARNOŠT MUKA (1854-1932)

Když se saský král Albert během Národopisné výstavy v Drážďanech r. 1896 setkal s Arnoštem Mukou a k jeho osobě poznamenal: „Sie sind ein Wende.“, dostalo se mu jednoznačného a hrdého Mukova přitakání: „Majestät, bis zum Ende“.²¹ Ve své době by se ke své národnosti hrdě přihlásil jen málokterý Lužický Srb. Arnošt Muka nebyl jen význačným lingvistou, etnografem, folkloristou, historikem i literárním historikem, se kterým si klíčové zahraniční badatelské a pedagogické instituce pokládaly za čest spolupracovat, ale hlavně hrdým a neúnavným organizátorem národního života Lužických Srbů. Což se ještě více ukázalo po smrti M. Hórniky v r. 1894, když Muka nastoupil na jeho místo v národním životě Lužických Srbů. A. Muku lze pokládat za „největšího“ Lužického Srba. Bez jeho aktivní účasti by se neobešla jediná důležitá událost. Muka představoval hybnou sílu (spiritus movens) aktivit Mačice Serbské (MS), výstavby Matičního (Serbského) domu, vydavatelské činnosti Lužických Srbů. Dále byl také redaktorem časopisů, organizátorem kulturního života a vědeckým reprezentantem Lužických Srbů. Proto se také o období po smrti M. Hórniky mluví někdy jako o době A. Muky²².

Arnošt Muka se narodil 10. března r. 1854 kolem půlnoci ve Wulkém Wosyku jako syn statkáře. Jeho rodiči byli Jan Jurij Muka (1824-1875) a Marja Muková (1832-1894), rozená Mitašec. Rodiče byli evangelicko-luteránského vyznání, proto i Arnošt Muka byl pokřtěn jako evangelík. Arnošt Muka měl celkem sedm sourozenců, z čehož ale tři zemřeli ještě v raném dětství. Protože rodiče A. Muky žili v relativním blahobytu, mohl později mladý Arnošt bezstarostně studovat střední i vysokou školu, aniž by pociťoval hmotnou nouzi. Arnošt Muka sice pocházel z čistě lužickosrbského prostředí, ale již tehdy jeho rodná víska ležela na okraji německo-lužickosrbského jazykového území.

Ve věku šesti let začal malý Arnošt chodit do vesnické lidové (obecné) školy v nedalekém Horním Wujezdě. Místní učitel i farář brzy rozpoznali jeho nadání k učení a píli. Poradili proto rodičům, aby mu umožnili další studium. Když A. Muka ve dvanácti letech v r. 1866 vstoupil na budyšínské gymnázium, neuměl ještě moc dobře německy, proto také sotva obstál u přijímacích zkoušek a byl z milosti přijat jako ultimus (poslední). Za necelý rok dokázal předčít všechny své spolužáky. Do dalšího

²¹ KILANK, Rudolf: Arnošt Muka – člověk, Serb a křesťan, *Rozhled*, č. 11-12, 2004, s. 406-408.

²² PETR, Jan: Arnošt Muka, Budyšin 1978, s. 5.

školního roku nastupoval nikoli jako ultimus, ale jako primus (první).²³ Na budyšínském gymnáziu vstoupil také r. 1869 do studentského spolku „Societas slavica Budissinensis“, kde nabyl ještě většího národního uvědomění. Téhož roku o letních prázdninách uspořádal spolek výlet do dolnolužických Blat. Muka tak měl poprvé možnost poznat Dolní Lužici, které se pak s mimořádnou intenzitou věnoval celý život. V Budyšíně se také seznámil s buditeli J. A. Smolerem a M. Hórníkem. Pod vlivem H. Zejlera začal podnikat prázdninové cesty za účelem sbírání lidových písní po celé Lužici.

Po úspěšně složené maturitě v r. 1874 Muka započal svá univerzitní studia v Lipsku. Nejdříve se rozhodl pro studium teologie a filologie, ale již po prvním semestru zjistil, že teologie neodpovídá zcela jeho zájmům. Vzdal se tedy studia teologie a zaměřil se jen na klasickou filologii a slavistiku. Rozhodující vliv měly na Muku mladogramaticky koncipované slavistické přednášky Augusta Leskieny. Pod jeho vlivem se ponořil do studia staroslověnštiny a jiných jazyků. Mnoho se také naučil z prací vídeňského slavisty F. Miklošiče. Během univerzitních studií se Muka angažoval v lužickosrbském studentském hnutí a v Matici Serbské, mezi jejíž členy vstoupil po maturitě r. 1874.²⁴

Muka jako zapálený mladý Lužický Srb společně se svým kolegou ze studia klasické filologie J. A. Holanem a pražským studentem J. Bartem-Čišinským a jinými mladými Lužickými Srby svolal v roce 1875 všechny studenty do Chrósćic. A tak došlo ke vzniku první „schadzowanky“, od té doby každoročně na různých místech opakovaných setkání lužickosrbské studující mládeže. Muka stál také v r. 1876 u zrodu studentského časopisu „Lipa Serbska“, který byl zpočátku litografovaný. Na jarní „schadzowance“ v r. 1877 Muka vystoupil s návrhem nashromáždit peníze, za které by se pořídilo vydání Sebraných spisů básníka H. Zejlera (1804-1872). Návrh byl přijat, ale než vyšel poslední čtvrtý svazek, trvalo jeho zrealizování dlouhých čtrnáct let. V době univerzitních studií Muka každý rok putoval po Dolní a Horní Lužici a sbíral nářeční a folkloristický materiál, který postupně uveřejňoval v lužickosrbských periodikách, zejména v Časopisu Mačice Serbské. Závěr Mukova studia na univerzitě probíhal takto. Absolutorium získal 11. července r. 1878, poté předložil disertační práci ze starořecké dialektologie a dne 8. srpna r. 1878 složil doktorské rigorózní zkoušky. Po roce se Muka podrobil státní učitelské zkoušce. Tato kvalifikační zkouška k dosažení způsobilosti ve

²³ PÁTA, Josef: Arnošt Muka, in: Lužické stati, Praha 1937, s. 149-150.

²⁴ PETR, Jan: Arnošt Muka, Budyšin 1978, s. 23.

vyučování na gymnáziích se konala 23. října 1879 před sedmičlennou Královskou zkušební komisí pro kandidáty vyššího školského úřadu.

Dne 1. listopadu 1879 nastoupil Muka své první učitelské místo jako výpomocný učitel na gymnáziu Johanneum v Žitavě.²⁵ Relativně klidný život v Žitavě, kde probádal rukopisné folianty A. Frencela (1656-1740), byl přerušen po roce jeho přeložením do Budyšina. Po Velikonocích v r. 1880 začal působit na gymnáziu v Budyšině. Tím se mu splnil životní sen. Mohl konečně působit v centru lužickosrbského národního života. Z peněz od bratra, které dostal jako podíl z otcova statku, si koupil v Budyšině dům, kam přivedl v r. 1881 i svou mladou choť, jihoslovanskou Srbku z Banátu. Svou ženu Luisu Rekyčkowou (Luise von Rekitschkow) poznal za svých studií v Lipsku. Aby se naučila lužickosrbsky, nacházel jí Muka místo v lužickosrbských rodinách, kde pomáhala s domácími pracemi. Tak v letech 1878 až 1881 přebývala např. v rodině J. E. Wjelana ve Slepém nebo u Imišů v Hodziji. Vše by bylo asi ideální, kdyby to záleželo jen na Mukovi a jeho ženě. Muka pracoval pilně ve všech oblastech lužickosrbského kulturního života, ale za to sklízel nenávist u německých nepřátel, zejména budyšínského starosty K. E. Löhra (†1890). Z jeho podnětu byl Muka ministerstvem v roce 1883 přeložen do Saské Kamenice. V té době Muka podporoval i lužickosrbské písennictví, založil malou edici divadelních her, které i sám vydával. Jak už bylo uvedeno, v r. 1883 vyšel také první svazek Sebraných spisů H. Zejlera.²⁶

V r. 1887 dostal učitelské místo na gymnáziu Albertinum ve Freibergu, kde působil až do r. 1916, kdy odchází na zasloužený odpočinek. Neustálé stěhování z místa na místo špatně snášela Mukova žena, která ještě od svého mládí byla nemocná. Na zdraví jí nepřidávalo ani klima ve Freibergu. Po dlouhé těžké nemoci nakonec zemřela 5. dubna 1893 ve věku 35 let. Tak skončilo po dvanácti letech první Mukovo manželství.

Mukovo vědecké dílo je obrovské. Staletí trvající germanizace Lužických Srbů, která postihovala lužickosrbskou substanci, rozdrobila velké prostory lužickosrbského území. Nikdo tak vlastně nevěděl, odkud a až kam se rozprostírá lužickosrbský sídelní prostor. Vesnice, kde byla ve škole a kostele vyučovacím jazykem němčina, už nebyly oficiálně započítávány mezi lužickosrbské. Bylo tedy nutné svědomitě prozkoumat hranice lužickosrbského etnika a zjistit skutečný stav. Muka procestoval všechny vesnice Horní a Dolní Lužice a učinil to s mimořádnou pílí. Kromě toho pátral po

²⁵ PETR, Jan: Arnošt Muka a lipská mladogramatická škola, in: Práce z dějin slavistiky VI, Praha 1982, s. 33-42.

²⁶ PETR, Jan: Arnošt Muka, Budyšin 1978, s. 29.

lužickosrbských písemných památkách a jiných reliktech slovanského živlu v poněmčených končinách.²⁷

První velký výtěžek těchto bádání byl jeho důkladná „Statistika Lužických Srbů“ s přílohou podrobné mapy srbské Horní a Dolní Lužice. Práce vyšla v letech 1884-1886 v Časopisu Matice lužickosrbské a později jako samostatná kniha o 502 stranách. Zde na základě vlastních výzkumů prokázal tendenční nepravdivost německých statistik o uváděném počtu Lužických Srbů.

V březnu r. 1885 je Muka poprvé kontaktován českým mladým učitelem Adolfem Černým s prosbou o příspěvek do Masarykovy revue „Athenaeum“. Osobně se sice setkávají až v srpnu r. 1886, ale v každém případě jejich seznámení lze označit za osudové. V Mukově osobním životě i jeho účasti na vědeckém a národním životě Lužických Srbů dochází k pozvolnému obratu. Muka v Černém totiž nachází vítaného pracovitého a spolehlivého pomocníka a věrného přítele, jakého by se mu nepodařilo najít, troufám si tvrdit, po celý život ani mezi Lužickými Srby.

Druhé velké Mukovo dílo, které již vyšlo v době jeho působení ve Freibergu, byla jeho znamenitá kniha „Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der niedersorbischen Sprache mit Berücksichtigung der Grenzdialekte und des Obersorbischen“. Ta vyšla v Lipsku v roce 1891 na 615 stranách. Bylo to do té doby vůbec nejrozsáhlejší pojednání o lužickosrbském jazyku vůbec. Tato historická mluvnice byla plným právem poctěna cenou Fürstlich Jablonowskische Gesellschaft der Wissenschaften.²⁸

Významná je i Mukova činnost jako redaktora lužickosrbských časopisů. V jeho době plnily časopisy důležitou vzdělávací funkci. Stávaly se učebnicí mateřského jazyka pro Lužické Srby. Ještě za svého krátkého působení na gymnáziu v Budyšině se mu podařilo sjednotit časopis mladých „Lipa Serbska“ a časopis starých konzervativců „Lužičan“ v jeden časopis, který od r. 1882 vycházel pod názvem „Lužica“. Byl to vůbec první literární časopis, který Muka vedl v období 1882-1895 sám, a potom jako spoluredaktor až do r. 1922. Časopis se během své existence dostal několikrát do krize, která byla pochopitelně ekonomického rázu, ale také se potýkal s nedostatkem redaktorů a příspěvatelů. Muka musel nejdnou doplatit za tisk časopisu. A nedostatek článků musel někdy doplnit narychlo sepsanými kulturněhistorickými články či drobnými

²⁷ MLYŇK, Jurij: Dosłowo, in: Arnošt Muka: Pućowanja po Serbach, Budyšin 1957, s. 137-140.

²⁸ URBAN, Zdeněk: K českým hodnocením vědeckého díla Arnošta Muky, in: Práce z dějin slavistiky XVII, Praha 1994, s. 121-130.

překlady. Po seznámení s A. Černým se právě tento Čech stal pro Muku velmi užitečným přispěvatelem.

Po smrti M. Hórnika převzal A. Muka také redakci „Časopisu Mačice Serbské“, kterou vedl až do své smrti dlouhých 39 let. Muka nejen že udržel vysokou úroveň časopisu, ale dovedl ho i na vysoký vědecký stupeň. Z ČMS vytvořil orgán široce pojaté sorabistiky, vědecký časopis určený pro všechny oblasti duchovní a materiální kultury Lužických Srbů v minulosti a současnosti. Snažil se získat odborníky z nejrůznějších vědních oborů, kteří by publikovali lužickosrbsky v ČMS raději než v německých časopisech. Mezi hrstkou Mukových spolupracovníků byli i zahraniční autoři. Byli to Češi A. Černý a později J. Páta (1886-1942), Polák A. Parczewski (1849-1933) a Rus V. A. Francev (1867-1942).²⁹

Práce redaktora ČMS nebyla jedinou jeho aktivitou, kterou vykonával pro Matici lužickosrbskou. Muka byl členem MS již od r. 1874 a od počátku svého členství byl velice aktivní. Na návrh J. A. Smolera stanul Muka v r. 1880 ve výboru MS. V devadesátých letech 19. století obnovil již dříve existující oddělení MS a založil nová: hudební a národopisné. V r. 1898 vypracoval program národopisného oddělení, který byl zaměřen na materiální a duchovní kulturu Lužických Srbů. V r. 1923 bylo založeno také pedagogicko-vzdělávací oddělení, které rovněž řídil Muka. Po první světové válce byl také předsedou dolnolužického oddělení MS. Muka také získával MS členy doma i v zahraničí. Snažil se o vydávání lužickosrbských knih, o jejich prodej, o shromažďování peněz na MS a o její reprezentaci v zahraničí.

K největším Mukovým zásluhám v souvislosti s jeho působením v MS patřilo vybudování důstojného sídla této instituce. Název tohoto sídla zněl „Serbski dom“ (Lužickosrbský dům), někdy se však lze setkat i s označením Matiční dům. O jeho výstavbu se zasazoval již od svého příchodu do Budyšina v r. 1880. Nejdříve shromažďoval peníze s J. A. Smolerem a M. Hórníkem na zaplacení dluhu, který lpěl na domu s pozemkem koupeným pro MS na vlastní pěst J. A. Smolerem v r. 1873. Od r. 1882 začal společně s učitelem J. Bartkem a A. Sommerem veřejně sbírat peníze na výstavbu nového domu, a to nejen mezi Lužickými Srby, ale i v zahraničí. Velkou roli zde sehrál i věrný Mukův pomocník A. Černý. Peníze byly sbírány mezi příbuznými, známými, na rodinných slavnostech a společenských setkáních. Veškeré dary byly potvrzovány v časopisu „Łužica“ a byly také zapisovány do zvláštní knížky zvané „Fond na nový Matiční dům“. Ten byl nakonec slavnostně otevřen 26. září r. 1904. Zadlužení

²⁹ PETR, Jan: Arnošt Muka, Budyšin 1978, s. 64.

tohoto sídla však činilo 240 tisíc marek a definitivně bylo zbaveno všech hypoték až po první světové válce, mj. i z darů přátel v Československu.³⁰

S Československem Muka pojilo i jeho nové manželství. Po šestnácti letech vdovství se podruhé oženil s Češkou Aloisií Irmleřovou (1876-1944). Sňatek zprostředkoval Adolf Černý. Svatba se konala 15. července 1909 v evangelickém kostele svatého Salvátora v Praze. Druhá žena byla o 22 let mladší a byla aktivní i v lužickosrbském národním životě. Zejména ke stáru, kdy Muka přílišnou námahou očí téměř oslepl a trpěl chronickým zánětem průdušek, mu žena Aloisie (Loska) byla pečlivou a starostlivou opatrovatelkou. Po Mukově smrti v r. 1932 žila dále v Budyšině a zemřela tam 23. října 1944.³¹

Muka v r. 1916 ve věku 62 let po 37 letech působení ve školství odchází z důvodu špatného zraku předčasně na zasloužený odpočinek. Odchod do důchodu však muselo nejdříve schválit ministerstvo kultu a veřejného vyučování, které na základě žádosti a lékařského posudku Mukovi vyhovělo. Po dlouhých 34 letech se Muka mohl konečně vrátit do své rodné Lužice. Po vyřízení potřebných formalit se Muka v r. 1917 přestěhoval do Budyšina. Klidu si však dlouho neužil, neboť byl v r. 1919 společně s jinými Lužickým Srby pronásledován německými úřady a obviněn z vlastizrady. Zemský soud v Budyšině ho 20. června 1919 odsoudil k čtyřem měsícům vězení a vysoké peněžní pokutě. Proti tomu se zvedla vlna protestů v zahraničí, zejména v Československu. Po této vlně protestů byl částečně amnestován. Vězení bylo zrušeno, ale pokutu zaplatit musel. Finanční sbírka na zaplacení pokuty byla organizována i u nás.

Významné místo v Mukově vědecké bibliografii zaujímá i dílo s převažujícím onomastickým zaměřením „Bausteine zur Heimatkunde des Luckauer Kreises“ o 516 stranách. Tato práce vyšla v r. 1918 a byla napsána na přání Łukowského šlechtického pána. Je věnována poněmčenému území Dolní Lužice. Muka chtěl především v práci dokázat, jak se původní slovanskost tohoto okresu a proces germanizace odráží v materiální a duchovní kultuře. Na základě lužickosrbského a německého onomastického materiálu ukazuje proces této asimilace.³²

Nehynoucí pomník dolnolužické srbštině však Muka postavil monumentálním slovníkem, jehož vydání má pohnutou historii. Muka sbíral od r. 1875 materiál po celé

³⁰ KILANK, Rudolf: Arnošt Muka 1854-1932, Budyšin 2004, s. 22.

³¹ PETR, Jan: Arnošt Muka, Budyšin 1978, s. 34.

³² JENČ, Rudolf: Stawizny serbskeho pismowstwa II, Budyšin 1960, s. 158.

Dolní Lužici a excerpoval literární prameny. Po dlouholetém shromažďování a třídění materiálu začal slovník konečně psát v r. 1898. Rukopis slovníku byl připraven k tisku v r. 1906. Dlouho nemohl najít nakladatele. A protože v císařském Německu nenašel podporu pro tisk, obrátil se o pomoc do Ruska, podobně jako kdysi J. A. Smoler. V r. 1909 se obrátil přímo na cara Mikuláše II. s prosbou o asignaci peněz na vydání slovníku. Koncem ledna r. 1910 dostal od náměstka předsedy Petrohradské akademie věd Nikitina zprávu, že ministerstvo národní osvěty poskytne peníze na vydání slovníku. V r. 1911 státní rada i státní дума přijaly zákon, že slovník bude vydán ze státních prostředků. Na přelomu roku 1911 až 1912 bylo započato s tiskem. Ale kvůli vypuknutí první světové války mohl být vytištěn jen první svazek, jenž vyšel v Petrohradě až r. 1921. Proto se věci i s přispěním A. Černého ujala Česká akademie věd. Ruská akademie věd nakonec na Mukovu písemnou žádost ze září r. 1921 souhlasila s dotištěním v Praze. Nákladem ČAV vyšly v Praze zbývající části slovníku v letech 1926 až 1928. Celé dílo čítá dohromady 2512 stran velkého formátu. Slovník měl původně nést název „Thesaurus linguae inferiorit Lusatiae sorabicae“, ale v konečném vydání se jmenuje „Słownik dolnoserbskeje rěcy a jeje narěcow“. Toto Mukovo dílo patří až do současnosti k nejvýznamnějším a nejrozsáhlejším ze slovanské lexikografie.³³

Mukova rozsáhlá literární pozůstalost je dodnes uchována v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Tam ji lze najít pod označením Literární pozůstalost č. 489 Arnošt Muka. Mnohé jistě překvapí, že se Mukova pozůstalost nachází zrovna v Čechách. Z nejrůznějších důvodů, ale hlavně ze strachu o zachování bohaté korespondence, začal již v r. 1898 posílat svou korespondenci a osobní dokumenty do archivu Národního muzea. Po hořkých zkušenostech s německými úřady po první světové válce odeslal mnoho materiálů do Prahy také v letech 1921 až 1932 prostřednictvím československého generálního konzulátu v Drážďanech. Po Mukově smrti dovezla jeho žena poslední zásilku do Prahy v r. 1934. Tak vznikla v Národním muzeu a později v Literárním archivu PNP v Praze tzv. Mukova pozůstalost.³⁴

Arnošt Muka zemřel v Budyšině 10. října 1932 odpoledne ve 14:45. Bylo mu 78 let a příčinou smrti byla rakovina prostaty. Pohřeb se konal 14. října 1932 v Budyšině a účastnilo se jej na 300 lidí. V pohřebním průvodu na poslední cestě Muku doprovodili Lužičtí Srbové z celé Lužice, zástupci lužickosrbských i německých spolků a zahraniční

³³ PASTRNEK, František: Arnošt Muka, Praha 1933, s. 13-14.

³⁴ PETR, Jan: Arnošt Muka, Budyšin 1978, s. 42.

hosté zejména ze slovanských států, mezi nimiž byla i sedmičlenná deputace z Československa. Byla to poslední velká manifestace Lužických Srbů před nástupem Hitlera k moci.³⁵

³⁵ PETR, Jan: Arnošt Muka, Budyšin 1978, s. 46.

3. NAVÁZÁNÍ KORESPONDENČNÍCH KONTAKTŮ (1885-1886)

I když Arnošt Muka rozhodně nepatřil ve své době k nějakým bezvýznamným Lužickým Srbům, seznamuje se s ním Adolf Černý prostřednictvím korespondence relativně pozdě. Dopis Adolfa Černého, kterým poprvé kontaktuje Arnošta Muku, je datován k 9. březnu 1885. Bylo to téměř sedm měsíců od jeho první návštěvy (11. srpna 1884) Lužice. Za tu dobu se stačil seznámit s bezpočtem lužickosrbských národních i kulturních pracovníků a vykonal také jeden studijní pobyt v Budyšíně u Michała Hórnik a o Vánocích 1884. Ovšem stále mu ještě unikaly dvě ústřední postavy lužickosrbského kulturního, literárního a vědeckého života z řad mladé generace. Byli to Arnošt Muka a básník Jakub Bart-Čišinski. S Jakubem Bartem-Čišinským navázal A. Černý kontakt dokonce až o rok později v r. 1886. Vysvětlení, proč navázání kontaktů s těmito dvěma osobami trvalo relativně tak dlouho, je nejspíš nasnadě. Arnošt Muka, jako učitel budyšínského gymnázia, byl pro své slovanské smýšlení nejdříve přeložen v r. 1883 do vzdálené Saské Kamenice a krátce na to v r. 1887 blíže Lužici do Freibergu nedaleko Drážďan. Jeho bydliště se tedy nenacházelo v rodné Lužici, ale ve vzdáleném Sasku. To je důvodem, proč se nemohl A. Muka s A. Černým seznámit dříve. Totéž lze potvrdit u Jakuba Barta-Čišinského, který byl pro změnu jako katolický kněz přesazován do neslovanských farností.

Jak už bylo naznačeno výše, prostředníkem Adolfa Černého pro důkladné obeznámení se s lužickosrbskými národnostními, církevními, kulturními i literárními poměry byl katolický duchovní Michal Hórnik, který by se mohl, vzhledem k náboženskému rozdělení Lužických Srbů, s trochou nadsázky označit za otce všech Lužických Srbů. Lví podíl na seznámení A. Černého s M. Hórnikem měl jihočeský rodák Vojtěch Lešetický (1830-1896), v té době už významný pedagog, který byl ředitelem učitelského ústavu v rodišti A. Černého. Lešetický dal totiž Černému na své návštěvce doporučení pro M. Hórnik, kterého poznal v době svých studií v Praze.

V následující části se budu věnovat obsahu korespondence od prvního písemného kontaktu z března 1885 po první osobní setkání v létě 1886.

3. 1. UMĚLECKÁ A VĚDECKÁ ČINNOST

Zatímco měl Muka v době, kdy s ním A. Černý navazuje písemný styk, již na svém kontě celou řadu článků, statí, úvah, menších monografií, jednu vědeckou práci v oblasti lužickosrbské jazykovědy, národopisu, folkloristiky nebo třeba i klasické filologie, tak A. Černý teprve začíná vytvářet články, statě, úvahy hodné publikování. Středem Černého zájmu se samozřejmě stává vše, co se týká Lužických Srbů. Navíc měl Muka za sebou již bohaté redaktorské, publicistické, vydavatelské a z národního života organizační zkušenosti. K těmto zkušenostem se měl Černý teprve dopracovat. Oba také byli literárně činní. A. Muka do té doby složil přes 30 básní a psal cestopisné črty z Lužice. A. Černý teprve s básněním začíná, ale na rozdíl od Muky mu tato činnost vydrží téměř do konce života.

Protože v tomto relativně krátkém časovém úseku převažuje jednoznačně korespondence A. Černého, dozvídáme se přirozeně více o jeho aktivitách. Z šestnácti dopisů tohoto období napsal Černý 11 a Muka jen 5! V roce 1885 už začíná dosahovat plných obrátek Černého publikační činnosti, která na konci jeho života nabude obrovských rozměrů – přes 2200 položek. V tomto období se svými příspěvky podílel na vydávání hned několika významných periodik. Byly to např. Slovanský sborník, Paedagogium, Hlas národa, Polaban, Ruch, Zlatá Praha či Athenaeum. A právě časopis Athenaeum byl vlastně první záminkou k tomu, aby Černý navázal písemný kontakt s Arnoštem Mukou. Adolf Černý jako přispěvatel do tohoto periodika byl samozřejmě v kontaktu se šéfredaktorem a zakladatelem této vědecké revue T. G. Masarykem, který ho právě poprosil, aby jim Muka také přispěl do druhého ročníku (trochou do mlýna). Černý navrhoval, aby napsal nějaký článek o statistice Lužických Srbů. V té době totiž vycházelo na pokračování v Časopisu Mačicy Serbskeje dosud největší Mukovo dílo „Statistika Lužických Srbů.“ Muka sice do časopisu nepřispěl, jak vyplývá z jeho připsu na konci Černého dopisu, ale Černý tím už vstoupil do povědomí A. Muky a nebývalé všestranná spolupráce se mohla do budoucna začít vyvíjet a rozvíjet.

V roce 1886 napsal Černý velmi podrobný životopis Arnošta Muky s fotografií, který vyšel ve Zlaté Praze. Vedl ho k tomu jednak vlastní zájem, ale i osobní důvody a přání A. Muky, který se chtěl dostat více do povědomí české společnosti (viz 3. 2.). Text Mukova životopisu a následné korektury byly samozřejmě pečlivě konzultovány se

samotným Mukou. Černý takto chtěl české veřejnosti postupně představit celou galerii lužickosrbských vlastenců či buditelů. Muka Černému pro tyto účely poskytoval materiál nejen pro svůj životopis, ale i např. pro připravovaný podrobný portrét Michała Hórnik, který vyšel v následujícím roce ve Slovanském sborníku.

Poněvadž Muka neměl vůbec čas při svém učitelském a redaktorském vytížení, nabídl se Černý Mukovi, že z materiálů, které mu poslal, sám sepiše všeobecně informativní článek o Lužických Srbech v Dolní Lužici. Tak se také stalo, v Athenaeu vyšel na pokračování třikrát (srov. KALETA 2006: 142). Černý se opíral zejména o materiál, který Muka nashromáždil při psaní své statistiky. Toto Mukovo dílo se Černý snažil všemožně zviditelnit a propagovat. V dopise č. 15 Černý dokonce píše, že o této práci napsal rozsáhlou zprávu pro „Časopis Musea Království Českého“. Z dostupných pramenů, jako je např. obsah „Časopisu“ oněch let či bibliografie A. Černého, je zřejmé, že taková zpráva nikdy nevyšla. Proč nevyšla, se už z následující korespondence nedozvídáme. Důvodem mohlo např. být, že Černý neměl předem zajištěný souhlas šéfredaktora časopisu a svou ukvapeností se chtěl jen za každou cenu Mukovi zalíbit. Ale nepřísluší mi vynášet soud nad začínajícím sorabistou a publicistou. To je pouze má hypotéza.

Dalším často zmiňovaným tématem korespondence je nově připravovaná Česká encyklopedie vedená hlavním redaktorem T. G. Masarykem (srov. KALETA 2006: 165). Masaryk si vytipoval, že by hesla pro novou encyklopedii mohl zpracovat právě A. Muka s M. Hórnikem. Muka rád přijímá a nabízí se, že zpracuje všechna lužickosrbská hesla, která dostane ke zpracování. Počítá se také s tím, že se pro encyklopedii použije Mukova národopisná mapa obou Lužic (dopisy č. 4 a 5).

3. 2. VÝVOJ OSOBNÍCH VZTAHŮ

Když Černý v r. 1885 dopisem poprvé velmi zdvořile, s přílišnou úctou a respektem oslovil Arnošta Muku, málokoho by napadlo, pravděpodobně ani je samotné, že se z toho postupně, ale zakrátko, vyvine pevné a srdečné přátelství a spolupráce v oblasti sorabistiky a česko-lužickosrbských kulturních styků na téměř 50 let, přesněji do Mukovy smrti v r. 1932. Černého přílišná úcta a zdvořilost byla rozhodně na místě. Muka byl už uznávanou osobností a také, jak je zřejmé z kontextu, byl Arnošt Muka

(nar. 10. 3. 1854) mnohem starší nežli Adolf Černý (nar. 19. 8. 1864), a to o 10 let, 5 měsíců a 9 dní.

Přílišná úcta a zdvořilost je patrná nejen z vykání, ale hlavně a především z úvodního oslovení a závěrečného pozdravu. Do první Mukovy odpovědi na Černého korespondenci, což je od 9. března do 18. října 1885, Černý Muku oslovuje jako velmi nebo vysoce ctěného pána. V závěrečném pozdravu se Černý staví do role nejoddanějšího Mukova služebníka. Od Mukovy první odpovědi z 18. října se už Černý osměluje Muku oslovovat jako milého pána či slovanského přítele. S každou Mukovou další odpovědí dochází u Černého k přátelštějšímu a neformálnějšímu projevu, byť si samozřejmě stále vykají. Totéž platí i pro závěrečné pozdravy, kdy se z nejoddanějšího služebníka stává věrný slovanský či český přítel.

Muka Černého zpočátku oslovuje také jako velice váženého pána, ale zároveň hned přidává druhé oslovení „milý příteli“. Z Mukových prvních dopisů není samozřejmě cítit taková úcta či respekt jako u Černého, což je pochopitelné, ale přímo nějaký opovržlivý či přezíravý styl v dopisech také není patrný. Muka k Černému přistupoval dosti přátelsky a jako k mladšímu kolegovi. U druhého Mukova dopisu (dopis č. 9) psaného v únoru 1886 jistě zarazí a překvapí důvěřivost k Černému. Ta důvěřivost měla podobu velmi diskrétní prosby (a nebylo jich během jejich života málo (viz další oddíly) a od Černého očekával úplné utajení. Protože se Muka necítil mezi Němci bezpečně, uvažoval, že by se v budoucnu rád přestěhoval do Prahy, a proto Černého poprosil, aby ho uvedl mezi českou veřejnost otištěním jeho fotografie a životopisu ve Zlaté Praze či Světozoru (srov. PETR 1978: 30). Důvěrné sdělení určené Černému nemuselo nakonec ani souviset s důvěřivostí, i když od M. Hórniky měl jistě spolehlivé reference, ale mohlo vyjadřovat pouze projev úplného zoufalství a beznaděje, neboť působilo nepříznivě na Mukovu psychiku nepřátelské a cizí prostředí. K přestěhování sice nedošlo, ale Mukův podrobný životopis s fotografií se ve Zlaté Praze objevil. Proč se stěhování neuskutečnilo, může být opět zdrojem hypotéz a spekulací. Podle mého byl na vině nejspíš permanentně neutěšený zdravotní stav jeho ženy.

Ke konci mnou vybraného korespondenčního období je již Černý Mukou oslovován jako milovaný slovanský přítel či nejmilejší „bratřík“. Tento obrat od spíše formálního až k rodinnému přístupu nastal v korespondenci po otištění Mukova životopisu ve Zlaté Praze. Do té doby se v žádné jiné zemi a v takovém rozsahu Mukův životopis nikdy neobjevil. Tuto změnu nezpůsobil jen Mukův životopis, ale určitě i

upřímnost, spolehlivost a mravenčí práce, kterou se pro Lužické Srby Černý vyznačoval. Bylo to necelých 14 dnů před zcela náhodným osobním setkáním v Budyšíně 3. srpna 1886.

4. OD NAVÁZÁNÍ OSOBNÍCH KONTAKTŮ K PRAŽSKÉ VÝSTAVĚ (1886-1891)

Tuto část práce, která vymezuje u obou aktérů korespondence další životní etapu, zahajuje Černého dopisnice z 10. srpna 1886, tedy první dopisnice po osobním náhodném setkání na budyšinském nádraží, a zakončuje opět Černého dopisnice z 29. dubna 1891, tedy necelé tři týdny před otevřením Zemské jubilejní výstavy v Praze. Celkově toto období zahrnuje 43 dopisů Černého proti 18 Mukovým. Výrazně aktivnější v korespondenci byl Adolf Černý, a to i navzdory tomu, jak vyplývá z některých odpovědí Černého na neexistující dopisy, že se malý zlomek Mukovy korespondence nedochoval. Vinu na tom nesou nejspíš intimní problémy Mukových, které jsou v dopisech zmíněny. Mukova menší aktivita v korespondování byla zapříčiněna neustálými zdravotními problémy jednak Muky, ale hlavně jeho manželky. Dále se také snažil po prvním velkém díle „Statistika Lužických Srbů“ dokončit druhou svou významnou práci, a to „Gramatiku dolnolužické srbštiny“.

4. 1. PŘÁTELSKÁ KORESPONDENCE

4. 1. 1. PŘÍLEŽITOSTNÝ KONTAKT

Od prvního osobního setkání ze srpna r. 1886 se postupně stávají nedílnou součástí jejich korespondence blahopřání k nejrůznějším rodinným událostem či naopak vyjádření soucitu s jejich nemocí nebo nemocí a úmrtí jejich nejbližších rodinných příslušníků. Zatímco vyjádření lítosti či soucitu nad jejich nemocí nebo nemocí rodinných příslušníků se stává součástí takřka každého psaní, neboť byli permanentně obklopeni nemocemi či sami byli nemocní, tak blahopřání k Vánocům, Novému roku, svátku (jmeninám) a narozeninám přicházejí později a nepravidelně. Iniciativnější byl v tomto směru vždy Černý, možná proto, že byl mnohem mladší.

První Černého opožděné novoroční blahopřání je z 9. ledna 1887. Na ně sice Muka neodpověděl, což určitě nevyjadřovalo případnou Mukovu aroganci či neslušnost, ale jistě ho potěšilo. To, že Muka neodpověděl, lze vysvětlit jednak Mukovými starostmi v rodině a pracovním vyčerpáním, jednak si asi neuvědomil, vzhledem ke krátké známosti s Černým, že je slušné odpovědět. Ale jisté je, že jejich přátelství bylo křehké, neboť

bylo na začátku a tím i nezažité. Druhé Černého blahopřání k Vánocům a Novému roku přichází hned následující rok, ale bohužel se o tom dozvídáme jen z Mukovy odpovědi 14. února 1888. Černého pohlednice se nedochovala. Další novoroční blahopřání obou přichází ještě koncem téhož roku, kdy jejich přátelské pouto bylo už zas o něco zpevněné časem, společnou prací, společnými zálibami a osobními setkáními. Nejdříve Černý poslal novoroční blahopřání z 30. prosince a nezávisle na něm posílá Muka rovněž novoroční blahopřání datované k 31. prosinci r. 1888. Od této doby si pravidelně Muka i Černý posílají víc než srdečná blahopřání k Novému roku. Na blahopřání k narozeninám či jmeninám si budou muset oba ještě nějaký čas počkat.

Tomuto období se nevyhly ani projevy soustrasti, jak dokládá korespondence pod pořadovými čísly 24, 40 a 94, vyjádřené A. Mukou. Černý totiž během krátkého času (1887 až 1891) ztratil nejdříve čtrnáctiletého bratra Stanislava, pak otce a nakonec bratra Ladislava, rovněž čtrnáctiletého.

K radostným příležitostným novinkám patří určitě zpráva (dopis č. 69) o svatbě nejmladší Mukovy sestry Almy s dobrým přítelem Černého Janem Augustem Kerkem-Rakečanským [působil totiž jako učitel v obci Rakecy, pozn. Z. V.] nebo informace vztahující se rovněž k předešlému páru, že se jim narodila zdravá holčička (dopis č. 94).

4. 1. 2. OSOBNÍ KONTAKT

Pokud jde o informace v korespondenci, které nemají ráz čistě národně-obrozenecký či umělecko-vědecký, bezesporu převažuje a zaujme smutek, nemoci a utrpení. S trochou nadsázky by bylo možno napsat, že korespondence představuje velký chorobopis Černého i Muky a jejich nejbližších. Podává nám tedy obraz, s jakými nemocemi se museli lidé běžně potýkat koncem 19. století.

První velkou tragédií, o které se z korespondence (závěr dopisu č. 23) dozvídáme a která citelně zasáhla A. Černého, je úmrtí jeho mladšího bratra Stanislava. Z dopisu o něm mnoho informací nevíme. Lze vyčíst jen to, že mu bylo čtrnáct let a byl hudebně nadaný. Zemřel na tuberkulózu (souchotiny) dne 16. dubna 1887. Zde musím upozornit na to, že v práci Petra Kalety je uvedena jedna nepřesnost týkající se tohoto bratra. P. Kaleta ve své knize v poznámce 6 na str. 126, kde jsou vyjmenováni sourozenci A. Černého, sice uvádí jméno Stanislav dvakrát, ale uvedená data narození a úmrtí prozrazují, že oba Stanislavové do jednoho roku života zemřeli. Ovšem u druhého Stanislava je shodný den a měsíc úmrtí se Stanislavem z našeho dopisu. Protože jak P.

Kaleta v poznámce uvádí, převzal tyto údaje z rukopisného Černého zápisníku, mohla tato drobná nepřesnost vzniknout špatnou čitelností rukopisu A. Černého.

Velkým handicapem Černého práce a aktivity bývala také častá a někdy i dlouhodobá onemocnění, jak dokládají např. jeho dopisy označené čísly 46, 48, 52, 55 a 59 z roku 1888. Prvním vážnějším onemocněním u Černého byl zánět žaludku a lékař mu zakázal jakoukoli práci a námahu, neboť by si mohl přivodit souchotiny. Při důkladném vyšetření zdravotního stavu lékaři u Černého kromě zánětu žaludku zjistili, že trpí také chudokrevností a nervózou. V rámci léčení podstupoval Černý také ozdravné pobyty, např. v Jindřichově Hradci nebo Nedělišti u Hradce Králové. Zejména ozdravný pobyt v Nedělišti by mohl dnes někdo považovat za vtíp. Černý místo popisuje jako klidné, výše položené, takže nabízí krásný rozhled do okolí, plné zeleně a stromů, krásné přírody a čerstvého vzduchu, což pomáhá jeho nervům. Při pohledu na současnou podrobnou (turistickou) mapu zjistíme, že Nedělišť se nachází asi pět kilometrů od předměstích Hradce Králové, že neoplývá přílišnou zelení a o útěku od civilizace do klidu a čerstvého vzduchu nemůže být také ani slovo. I z korespondence lze vyčíst, jak se změnil ráz krajiny za posledních 120 let. I Černého slova o vyšší poloze jeho pobytu vyznívají nadneseně, neboť okolní kopce nepřesahují nadmořskou výšku 330 metrů. Ovšem ve srovnání s rovinným Hradcem Králové si musel Černý připadat jako na horách. Výše uvedené zdravotní problémy přetrvávaly skoro celý rok, takže po tu dobu nevykonával učitelské povolání, brzdily jeho tvůrčí a vědecký rozvoj a zabraňovaly mu v osobních setkáních s lužickosrbskou elitou, ať už A. Mukou, M. Hórníkem nebo jinými lidmi. Z tohoto období nemáme již podrobné informace o Černého nemocech. Většinou se jen mezi řádky mihne, že byl nebo je nemocen. Pouze v dopise č. 76 z počátku roku 1890 Černý píše, že měl chřipku, ze které byl velmi zesláblý, a musel jen ležet a odpočívat.

Z Černého rodiny informuje o onemocnění starší sestry (dopis č. 69) a hlavně o nemocném bratru Ladislavovi, který trpěl souchotinami (dopisy č. 82, 92 a 93), a nakonec umírá. Velice působivý je dopis č. 95, kde Černý děkuje Mukovi za vyjádřenou soustrast a následně popisuje utrpení a beznaděj, které předcházely bratrově smrti.

Černý také vyjadřoval lítost a soucit nad nemocemi, které stíhaly A. Muku a hlavně jeho ženu, která byla od r. 1887 permanentně nemocná až do její smrti v r. 1893 (dopisy č. 76, 82, 88, 93, 95).

Z Černého korespondence se dozvídáme i o onemocnění a úmrtí významných osobností té doby. V dopise č. 86 např. o smrti J. V. Friče. V dopisech č. 71 a 76

vyjadřuje starost o zdraví M. Hórniku. V dopise č. 88 Černý informuje, že J. Vrchlický v r. 1890 onemocněl na tyfus a byl na pokraji života a smrti.

Rozmezí let 1886 až 1891 nepředstavuje pro A. Muku rozhodně (podle jeho korespondence) žádné radostné období. Tomuto období dominují hlavně zdravotní komplikace Mukovy ženy Losky. Vyjádřeno je to v dopisech č. 24, 47, 50, 58, 68, 75, 79, 87, 89, 94. Nejčastěji zmiňovanými zdravotními komplikacemi u jeho ženy, jak píše Muka, byly bolestivé záchvaty nervů, nervové bolesti. Protože nejsem lékař, nedokážu si pod takovouto diagnózu nic představit, a on nijak nekonkretizuje ono onemocnění. Jen v dopise č. 68 píše, že Loska trpí přetlakem nebo tlaky v žaludku a střevech, z čehož nastávají bolesti nervů. V následujících týdnech Loska podstoupila těžkou operaci, z čehož můžeme čistě hypoteticky usuzovat, že Mukova žena mohla trpět rakovinou. Kromě tohoto onemocnění je z vážnějších zdravotních komplikací zmíněno ještě znatelné zduření lymfatických uzlin na krku a u uší, které vzniklo následkem chřipkového onemocnění (dopis č. 79). Mukova žena z důvodu špatného zdraví také musela pobývat v lázních, kam ji Muka musel doprovázet, neboť by cestu sama nezvládla, jak bývala zesláblá, což Muku samozřejmě zdržovalo od práce vědecké a redaktorské či práce ve škole. Jmenovitě jsou uvedeny Karlovy Vary a Bad Tölz v Bavorsku. Soustavná indispozice Mukovy ženy způsobovala, že celá domácnost stála na Mukovi, a aby se mohl připravovat do školy a být činný i vědecky, musel si obstarat služebnou. Vydal se kvůli tomu (dopis č. 68) až do Lužice, aby si v Bukecích vybral za služebnou Lužickou Srbku. I z toho lze usuzovat, že Mukovo slovanské cítění bylo velké, a také to jistě svědčí o tom, že chtěl své odcizení v Sasku zmírnit vytvořením aspoň malinkaté slovanské kolonie.

Samotný Muka v našem vymezeném období vážněji onemocněl dvakrát. Poprvé (dopisy č. 50 a 54) byl nemocný v květnu a červnu r. 1888, kdy z nastydnutí dostal silný zánět sliznice, přes dva týdny chraptěl a sípal, a přesto byl nucen se přemáhat chodit do školy. Kvůli nelepšícímu se zánětu chtěl lékař Muku poslat na léčení do lázni Reichenhall v Alpách, což Muka odmítal, neboť chtěl raději s Černým chodit po Lužici a bolesti v krku nakonec léčil jakousi vodičkou (emsenkou). Ještě v témže roce na podzim trpěl Muka obdobnými problémy jako Černý. V dopise č. 58 se dočítáme, že byl v posledních dvou týdnech těžce nemocný. Měl zánět žaludku a průjem. Na radu lékaře musel jíst jen polévky. Muka k tomu dodává, že jsou i v nemoci propojeni, neboť na jaře zas podobnými problémy trpěl Černý. Zde se může ale nabízet mnohem reálnější zdůvodnění. Muka onemocněl necelé tři týdny po společném putování s Černým po

Lužici, a protože u Černého zdravotní problémy stále ještě přetrvávaly, mohl se Muka nakazit, pokud šlo o infekční onemocnění, od Černého.

Z Mukových příbuzných ještě uvádí zdravotní problémy (dopis č. 24) u nejmladší a nejmilejší sestry Almy, která měla nemocné srdce a trpěla bělokrevností (bělina). Rok 1890 byl ve střední Evropě nejspíš také rokem tyfu (viz zpráva o onemocnění J. Vrchlického), neboť (dopis č. 87) toto onemocnění postihlo smrtelně i Mukovu matku.

Z jiných smutných zpráv se dozvídáme (dopis č. 37), že zemřel kmotřenec Mukovy manželky Bohuslaw Pjech, kterého si dokonce chtěli osvojit, ale Bůh je předešel. I z toho je patrné, že manželé Mukovi toužili po dětech, což jim bohužel nebylo dopřáno s ohledem na stálé zdravotní problémy Mukovy ženy.

Kromě toho v dopisech Muka často nabádá Černého, aby dbal o své zdraví a nepřetěžoval své síly, neboť je povinen být zdravý nejen kvůli své rodině a přátelům, ale i kvůli celému Slovanstvu.

Všechny tyto starosti s nedobrym zdravím svým nebo jejich nejbližších jim komplikovaly život i v zaměstnání, byť právě to zaměstnání mnohdy mělo lvi podíl na jejich zdravotních problémech. Oba totiž vykonávali učitelská povolání, z kterého bývali přepracovaní, oslabení a tudíž náchylní nemocem.

Adolf Černý ukončil studium na učitelském ústavě v Hradci Králové v r. 1883. Po maturitě získal na přechodnou dobu místo podučitele na obecné škole v Hradci Králové. Stabilnější místo však získává až v r. 1884, kdy byl jmenován zatímním podučitelem cvičné školy při c. k. učitelském ústavu v Hradci Králové. (viz KALETA 2006: 128; v poznámce). Toto povolání muselo být pro Černého velmi časově náročné a únavné, jak dokládá dopis (č. 19) z 2. listopadu 1886, kdy si stěžoval na úvazek 32 hodin týdně. Domů přicházel mezi šestou a sedmou hodinou večerní, takže literárně tvořit mohl až v noci. Ještě hrozivěji vypadá úvazek 34 hodin z následujícího školního roku (č. 31). Mukova odpověď na Černého „zotročování“ je výmluvná: To by se u nás stát nemohlo! Jiné podrobnosti se o Černého učitelském povolání v korespondenci nedozvídáme, neboť v dalších dopisech totiž jen lakonicky poznamenává, že má mnoho práce ve škole.

Černý se ve své učitelské profesi dále vzdělával, o čemž svědčí např. Černého dopis (č. 22) z 9. ledna 1887, kdy Mukovi píše, že se bude připravovat na [další, pozn. Z. V.] doplňující učitelské zkoušky, které bude skládat v květnu, a tudíž omezí publikační

činnost. Následně po těchto zkouškách byl v září téhož roku jmenován definitivním produčitelem na cvičné škole c. k. učitelského ústavu v Hradci Králové. (srov. KALETA 2006: 141 IDEM 2006: 143; v poznámce).

Ale ani Arnošt Muka rozhodně neměl své učitelské povolání jednoduché. Ještě ke všemu na něj doléhala cizí a někdy i nepřátelské prostředí, které ho obklopovalo, neboť za své slovanské a prolužickosrbské smýšlení byl z rodné Lužice přesazen do čistě německých končin. V letech 1883 až 1887 byl řádným vyšším učitelem na gymnáziu v Saské Kamenici a od r. 1887 do r. 1916 byl řádným vyšším učitelem na gymnáziu Albertinum ve Freibergu (srov. PETR 1978: 30). I Muka si často stěžuje na značné množství práce, které souvisí s jeho profesí, ale nijak zvlášť to nekonkretizuje. V dopise č. 58 z r. 1888 se dozvídáme, že i přes problémy, které měl se zažíváním, chodil do školy, a ještě musel odučit navíc šest hodin za nemocného kolegu, který podle Mukova názoru rozhodně nebyl nemocný více nežli on. V dopise č. 94 z r. 1891 Muka píše, že má mnoho starostí s přípravou maturit a že poprvé v životě bude členem maturitní komise a ještě musí odučit hodiny za nemocného kolegu, což při všech jeho vlasteneckých, redaktorských a vědeckých činnostech bylo náparem na psychiku. Život Mukovi neulehčovalo ani časté stěhování, ať už v Saské Kamenici a Freibergu nebo stěhování ze Saské Kamenice do Freibergu. (viz PETR 1978: 31 nebo dopis č. 20 o novém stěhování či č. 87 o vypovězení nájemní smlouvy). K odlehčenému tématu, který se dotýká Mukovy práce ve škole, může patřit třeba zájem jeho německých kolegů o rakouské a maďarské víno. Muka totiž v dopise č. 58 prosil Černého, aby mu pro ně poslal adresy solidních pěstitelů a prodejců vín v Rakousko-Uhersku. Potřeboval také vědět, kolik ta vína stojí a kolik je ho možné převážet přes hranice. Mimo to se ptal také na kvalitu vín z Velkých Žernosek a Mělníka. Načež Černý reagoval a v následujícím dopisu zaslal adresu na maďarského pěstitele vín s informací, že litr stojí 17 šestáků a převézt se ho může 56 litrů.

K nejveselejším a nejradostnějším chvílím patří bezpochyby společné plány na prázdniny, s tím související společné putování po Lužici nebo vzájemná setkání a návštěvy. Do r. 1886 vykonával prázdninové poznávací cesty po Lužici Černý sám. Ale poté, co se seznámil s Mukou v srpnu 1886, putovali po Lužici od r. 1887 do r. 1895 o letních prázdninách téměř vždy společně. V rámci putování prováděli i terénní výzkum, při kterém se zaměřili hlavně na sběr pohádek, pověstí, přísloví či lidových písní. Vzhledem k jejich podobnému zaměření se takováto činnost stávala příjemnou zábavou.

Někdy jim ovšem společné putování zhatila nemoc, ať už jejich vlastní či někoho jiného v rodině. Zde je třeba poopravit údaj samotného Muky, který ve vzpomínce na cesty s Černým ve sborníčku věnovaném k Černého šedesátinám píše na str. 13, že s ním v letech 1885 až 1895 procestoval celou Lužici (srov. MUKA 1924: 13). Jak už bylo uvedeno dříve, oba se poprvé osobně setkali v srpnu 1886, tudíž nemohli do té doby spolu cestovat. Tato Mukova nepřesnost v časovém vymezení byla způsobena nejspíš již jeho vysokým věkem. Tehdy mu bylo 70 let. Ale ani z korespondence v r. 1887 jednoznačně nevyplývá, že by o letních prázdninách společně procházeli Lužicí. Zde musíme opět polemizovat s P. Kaletou resp. A. Mukou, který ve své práci na str. 154 píše: *V červenci a srpnu 1887 absolvoval [Černý, pozn. Z. V.] téměř třítydenní cestu po Lužici, na které ho doprovázel Arnošt Muka. Muka v červenci 1887 Černého rozhodně nemohl doprovázet, neboť absolvoval poslední dva červencové týdny ozdravný pobyt v Krušných horách v místě zvaném Bienenmühle (dopis č. 26). Muka chtěl, aby při cestě do Lužice ho tam Černý navštívil. Černý ho tam ale nenavštívil, neboť se mu to nehodilo (dopis č. 27). V první polovině roku 1887 se v korespondenci sice objevuje, že chce Muka cestovat s Černým po Lužici, ale slibuje mu jen první srpnový týden, neboť musí pracovat na dokončení mluvnice dolnolužické srbštiny (dopis č. 24). Korespondence nepotvrzuje ani trasu, kterou podle P. Kalety měli vykonat v onom prázdninovém čase. Cestu zahájili v katolické části Horní Lužice v okolí Kukowa, poté cestovali do Zlého Komorou a dolnolužických Blat, dále severně k Picnju a vlakem přes Chotěbuz a Zhořelec zpět do Budyšina (Kaleta 2006: 154). Jak už jsem uvedl výše, z korespondence jasně nevyplývá, jestli spolu opravdu cestovali a jestli se vůbec v Lužici setkali. Jediným velmi slabým důkazem může být Černého dopisnice z 8. srpna 1887 (č. 28). Černý informuje Muku, že šťastně dojel vlakem do Chotěbuz (v Dolní Lužici), v Popojcích namaloval smuteční průvod, navštívil Bórkowy, kde namaloval dům a dívku a s (národním pracovníkem) Jórdanem navštívil taneční zábavu v Chotěbuzi. Nejdůležitější z textu jsou pro nás věty, kdy se Černý ptá, jak (Muka) dojel domů a že je škoda, že s ním (Muka) nemohl dál putovat. Z toho vyplývá, že se asi v Horní Lužici setkali, ale do Dolní Lužice odcestoval už Černý sám. Dalším důkazem, již hmatatelnějším, je dopis č. 47 z května r. 1888, kdy Černý zaslal Mukovi cestopisné obrázky s názvem „Hřbitov“ a „Doktor“ vyšlé v českém tisku, jejichž obsah Mukovi připomněl jejich prázdninové putování v r. 1887. Tzn., že pokud o oněch prázdninách spolu putovali, muselo to být jen ten první srpnový týden, jak již v dřívějších dopisech předesílal Muka. Světlo však do nejasnosti kolem jejich společného putování nevnáší ani Mukova cestopisná vzpomínka*

z r. 1890 v časopisu „Lužica“ pod názvem „Dundanki a drohowanki po Serbach“, která mnohé zejména z Černého korespondence potvrzuje, ale v některých skutečnostech se zase s obsahem korespondence neshoduje. Jedním rozporuplným Mukovým údajem je, že se spolu vydali na cestu 27. srpna (1887). To je absolutní nesmysl, Muka tou dobou byl už dávno doma a připravoval se na přestěhování ze Saské Kamenice do Freibergu. Mukovy nepřesně uvedené údaje mohly být způsobeny relativně pozdním napsáním (až po třech letech) této vzpomínky, kde se mohly např. mísit nejrůznější zážitky z několika předešlých společných putování. Muka si mohl také trochu vymýšlet a čerpat z Černého cestopisných črt, které vycházely téměř okamžitě po návratu z jejich putování.

Putování po Lužici zakončil Černý první návštěvou u Mukových v saském Freibergu 5. září 1887 (dopis č. 29). Zajímavé určitě je, že profesor Petr v monografii o Arnoštu Mukovi na str. 31 píše, že se Muka ze Saské Kamenice do Freibergu přestěhoval až 1. října 1887. Tato návštěva musela na Černého udělat hluboký dojem (dopis č. 30). Černý v dopise děkoval za veškeré pohostinství, uvítání a lásku, s jakou ho ve Freibergu přijali. Z hrnečku od Mukovy ženy pije každý den. Růže od Mukovy sestry schovává na památku. Radost z návštěvy mu trochu zkazila celní kontrola, neboť musel na hranicích za své sbírky lužickosrbských ženských čepců zaplatit 5 šestáků na cle.

Žádné nejasnosti, tak jako v r. 1887, však už rozhodně nepanují kolem jejich druhého společného lužického putování v r. 1888. Společné prázdninové putování v r. 1888 si ani jeden z nich nechtěl nechat ujít, byť byli oba v prvním pololetí dlouhodobě nemocní a často vyjadřovali pochyby, zdali toto putování zvládnou fyzicky, ale těšili se (Mukovy dopisy č. 47 a 54; Černého dopisy č. 47, 48 a 52)! V Mukově dopise č. 54 je rozvržen i plán jejich cestování. Postupně chtěli projít okolím Wojerec, Mužakowa, Žarowa, Baršća a Picnja. Černý chce sbírat hlavně etnografický materiál (dopis č. 56; srov. KALETA 2006: 156).

V r. 1889 nejen že nedošlo ke společnému putování, ale ani se v tomto roce osobně nesetkali. Černý měl tentokrát mnohem smělejší plány. Dopisem (č. 66) ze 7. května 1889 Černý poprvé informuje Muku o svém záměru cestovat do Polska a Ruska a tam se setkat s místními přáteli Lužických Srbů a lidmi, kteří by je mohli podpořit. Tato cesta však měla také charakter badatelský se zaměřením hlavně na etnografii. Černý psal, že z Ruska zajede rovnou do Lužice, kde by se s Mukou setkal, a ten to také přivítal, ale skutečnost se zvrtila v něco jiného. Cestování po Polsku a Rusku zabralo samozřejmě mnohem více času než cestování po malé Lužici. Černý sice zajel z Ruska rovnou do Budyšína, ale to už bylo v září, v době, kdy musel Muka opět začít vykonávat

pedagogickou činnost na gymnáziu Albertinum ve Freibergu. Přitom Muka Černého toužebně očekával do poslední chvíle (viz. dopis č. 70). V něm píše, že je velmi smutný, že se tyto prázdniny nesetkali. Stále na něho čekal, dokud se od Hórniky nedozvěděl, že už je doma v Hradci Králové. Chtěl s ním moc mluvit, neboť je od Slovanů odstaven jako mladý hřebec. O své uskutečněné cestě Černý podrobně informuje Muku v dopise (č. 69) z 27. září 1889 (srov. KALETA 2006: 185). S cestou do Polska a Ruska byl spokojen. Poznal mnoho důležitých literátů ve Varšavě, Krakově, Petrohradě i jinde. Všude byl srdečně vítán. Ve Varšavě bydlel u Karłowicze, poznal folkloristy Zakrzewského a Ciszewského, filology Krynského a Przyborowského, básníky, novináře atd. Ve Varšavě a hlavně Vilně viděl, jak náš nejsilnější slovanský „bratr“ zachází s Poláky. Často se ptal sám sebe: Tento „bratr“ má pomáhat Slovanům? Ten, který nechce nic vědět o Slovanech, který není nic víc než „Rus a pravoslavný“? Ten, který vyhazuje ze škol polské studenty, kteří se odvážili promluvit polsky? Nemá smysl připomínat nešťastnou nenávisť mezi Poláky a Rusy. Z toho jediného mu bylo na cestě smutno.

V Petrohradě bydlel u Bogusławského, který mu řekl, že tamní Dobročinná společnost určitě odpustí zbytek dluhu Matici lužickosrbské. V Petrohrdě byl dva týdny, bohužel většinu lidí, se kterými se chtěl setkat, nezastihl. Byli mimo Petrohrad či dokonce mimo Rusko. Poznal ale srbského básníka Košutiće, takže získal přítele v Srbsku, kam by se za dva roky mohl vydat. Z Petrohradu jel do Dorpatu za J. Baudouinem de Courtenay a odtud jel do Pskova a dále už na Litvu do Kričevič, kde byla na prázdninách slečna Wanda Bogusławská. V Litvě bylo krásně. Z Kričevič odjel do Kamieńpola, který patřil knížecí rodině Światopełk-Mirských, u kterých byl hostem. Nasbíral tam celou hromadu běloruských písní s melodiemi. Život na Litvě byl veselý a pestrý, takže čas rychle utíkal. Četli Mickiewiczze, tancovali mazurku, jezdili na koni atd. Na zpáteční cestě pobyl ještě nějaký čas ve Varšavě a odtud se vydal přes Berlín do Budyšína.

Ale ani v roce 1890 nakonec spolu neprocházeli Lužicí. Nejdůležitějším faktorem, který to zapříčinil, byl velmi špatný zdravotní stav Mukovy ženy (dopisy např. č. 79 a 80). Pro tento rok měl tentokrát smělý plán Muka (dopis č. 77), chtěl totiž navštívit nejbližší jižní Slovany, tedy Slovince. Chtěl spojit příjemné s užitečným. Cestování v onom roce mu přišlo finančně výhodné, neboť byla levná železnice, a při té příležitosti, vzhledem k častým onemocněním dýchacích cest, chtěl pobývat na čerstvém vzduchu Julských Alp v dnešním Slovinsku. Muka si také myslel, že by se Černý k jeho

cestě připojil. Po návratu chtěl první týden v srpnu cestovat s Černým po Lužici a opět hromadit materiál k lidovému umění. Černý byl samozřejmě jeho zájmem o jižní Slovany potěšen (dopis č. 78), ale litoval, že mu to nenapsal dříve. Černý, pokud by už vykonal cestu ke Slovincům, se chtěl naučit aspoň trochu jejich jazyk, aby i tam mohl sbírat etnografický materiál. Každopádně Černý věděl, že by Muka jel přes Čechy, a tak se těšil, že se uvidí. Jako místo setkání navrhoval Liberec, odkud by se vydali k němu domů do Hradce Králové. Oba se na setkání moc těšili, neboť se neviděli už dva roky. K cestě do slovinských Alp a ani ke společnému putování po Lužici nedošlo z důvodů již výše zmíněných. Muka musel odvézt ženu na léčení do bavorských Alp. Černý tedy, tak jako už po několikáté, musel o prázdninách cestovat sám. Muku to mrzelo o to víc, že si Černý pro tento rok obstaral fotoaparát, což bylo na svou dobu něco neuvěřitelného!

Z osobního styku v korespondenci může být ještě zajímavá výměna názorů ohledně ruského jazyka jako jazyka, který by byl společný pro všechny slovanské vědce a intelektuály (dopisy č. 24, 25, 26). Tento trochu scestný názor Muky souvisel s tím, že mnoho odborných časopisů, ať už v Čechách nebo v Lužici, živořilo z důvodu malého odbytu. Proto si myslel, že když vědecké časopisy budou vycházet v ruštině po všech krajích obývaných Slovany, nebudou určitě ztrátové a jejich obsah získá větší publicitu. Podle Mukova mínění jsou Slované trochu na nesprávné cestě, Slované by měli mít jeden společný vědecký jazyk, tak jako jej mají sousední Němci, a tím by byla ruština, kterou by se psaly vědecké práce, a nevzdělaným lidem by bylo určeno místní slovanské nářečí. I Zde by měli Češi jít dobrým příkladem ostatním slovanským národům a ukázat směr a jít kupředu. Proto radí Černému, aby své studie vydal rusky, že nakladatele v Petrohradě či Moskvě jistě najde. I Muka se chce pilně učit rusky, aby mohl Lužickosrbské lidové písně, na kterých tehdy pracoval, vydat rusky v kritické edici.

Černý s tím nesouhlasil s poukazem na to, že se ruština v Čechách na středních školách vůbec neučí. Ruština by byla jen pro slovanské učence a Rusy. Zásluhou nového věku podle Černého je, že se národní jazyky pozvedly na spisovné a všechna slovanská nářečí jako osobité jazyky jsou jazyky, v nichž vznikají literární díla. To je také jeden z úspěchů národního obrození některých slovanských národů, že se jejich jazyky staly literárními. Slovanské jazyky jsou mezi sebou podle Černého mnohem více rozdílné než německé dialekty v Bavorsku, Sasku, Prusku atd. Německé podjazyky se tolik neliší od spisovné němčiny. Jediný spisovný slovanský jazyk považuje Černý za krásnou

myšlenku, ale tuto myšlenku naplnit je daleká cesta. Pro slovanské učence, kteří mohou studovat různé prameny ve všech slovanských jazycích, nemá jeden spisovný jazyk smysl. Něco jiného je podle Černého, že má Muka v plánu rusky vydat Lužickosrbské národní písně v kritickém vydání. Takováto všeslovanská díla by se měla vydávat rusky. Černý své lužické studie musí vydávat česky, aby mohl získat pro Lužické Srby v Čechách sympatie. Stejně tak vydává Jelínek Slovanský sborník, aby rozšířil znalosti o slovanských záležitostech a tím i vyzdvihl českou národnost a přiblížil ostatním Slovanům.

Muka na to následným dopisem oponuje: 1. ruština by se měla povinně učit na všech středních školách místo francouzštiny; 2. slovanské jazyky, vedle jednoho slovanského spisovného jazyka, by měly být určeny prostému lidu; 3. německé dialekty jsou mezi sebou mnohem rozdílnější než jednotlivé slovanské jazyky. Němec z Pomořanska nerozumí Němcovi ze Saska, Sas nerozumí Švábovi, Šváb nerozumí Hannoveranovi atd., pokud všichni nemluví hochdeutsch.

4. 2. BUDITELSKÉ AKTIVITY

Arnošt Muka i Adolf Černý nebyli aktivní jen za psacím stolem a s perem v ruce. Byli aktivní i v organizaci lužickosrbského národního života, např. zviditelněním Lužických Srbů a jejich problémů prostřednictvím výstav a přednášek, oba měli také lví podíl na zahájení výstavby lužickosrbského domu jako sídla Matice lužickosrbské. Ale i svými, ať už společnými či jednotlivými, putováními po Lužici, zejména Dolní, probouzeli u místních národně vlašných Lužických Srbů zájem o návrat k lužickosrbským kořenům, o svůj jazyk, zvyky a tradice.

Adolf Černý byl proslulý, že se účastnil lužickosrbských akcí a sám během deseti let procestoval téměř celou Lužici. Samozřejmě byl ale někdy Černý i rozčarován z jazykových poměrů a znalostí místních Lužičanů, jako je tomu např. v dopise č. 17 ze srpna 1886, kde píše s postesknutím, že navštívil ve Wósporku studentskou „schatzowanku“ Lužických Srbů, která měla sice hojnou účast, kolem 40 studentů, ale lužickou srbštinu bohužel nezaslechl (srov. KALETA 2006: 146). Černý toto setkání zachytil také ve svých Listech z Lužice publikovaných v Hlasu národa.

Černému se někdy podařilo získat na své cesty a terénní výzkumy v Lužici i finanční pomoc. Nejčastěji se obracel na spolek podporující spisovatele, zvaný

„Svatobor“. Na prázdninové vědecké cesty do Lužice v r. 1886 ještě od Svatoboru finanční podporu nezískal (srov. KALETA 2006: 143), ale v následujícím roce to bylo již rovných 100 tolarů (dopis č. 23). Podle mého soudu Černý nebyl v r. 1886 ještě plně začleněn mezi české publicisty a spisovatele a v českých kruzích byl jménem spíše neznámým, proto u „Svatoboru“ vzbuzoval nedůvěru. V r. 1887 už tomu mohlo být jinak, neboť se Černý mohl za rok 1886 prokázat celou řadou statí, článků, recenzí a zpráv. A právě na prázdninových cestách s Mukou i bez něho v r. 1887 Černý neshbíral jen lidové písně, ale začal také shromažďovat a vykupovat nejrůznější etnografické relikty. Do budoucna si tak připravoval podklady k založení lužickosrbské národopisné expozice v rámci nějakého muzea či výstavy. V tomto roce to byl hlavně lidový oděv. Korespondence se o nasbíraných jednotlivých částech oděvu příliš konkrétně nezmiňuje.

Více prozrazuje Mukova vzpomínka z časopisu „Lužica“ v r. 1890, kde uvádí, že Černý ve vesnici Němješk nedaleko Zlého Komorowa vykupoval ženské stuhy, čepce a halenky. Černého nasbíraný oděv narostl asi do velkých rozměrů, neboť musel ze své sbírky lužickosrbských ženských čepců na sasko-českých hranicích zaplatit clo v hodnotě pěti šestáků (dopis č. 30). Tato Černého iniciativa Muku natolik zaujala, že začal vážně přemýšlet o založení lužickosrbského národopisného muzea, které by bylo umístěno v lužickosrbském Matičním domě v Budyšině. Muka ale také podotkl, že teď nemá peníze a výstavba domu ještě nezačala (dopis č. 32). Černého samozřejmě potěšilo, že mohl Muku takto inspirovat. Podle Černého má takové muzeum velikou důležitost jak pro MS, tak i samotné Lužické Srby (dopis č. 33). Černý i Muka se pravidelně účastnili, pokud jim v tom nebránila nemoc jejich či v rodině nebo ředitel vzdělávací instituce, kde pracovali, povelikonočních zasedání MS či jiných operativních setkání lužickosrbských spisovatelů a buditelů.

Např. v březnu 1888 se v Drážďanech konalo setkání buditelů a spisovatelů (dopis č. 43). Ve stejném roce se po Velikonocích po zasedání MS konal v Budyšině velký slovanský koncert, který dirigoval Bjarnat Krawc. Krawc byl dobrý přítel Mukův, s kterým stál u zrodu studentských „schatzowanek“ a „mladosrbského hnutí“, v neposlední řadě patří spolu s A. Kocorem k nejvýznamnějším hudebním skladatelům. Těchto akcí se účastnil pouze Muka, neboť Černý nedostal povolení od ředitele školy (dopisy č. 45 a 46). Podobně se Černému vedlo i v následujícím roce, opět nedostal souhlas ředitele opustit školu v době výuky, aby navštívil zasedání MS. V oné době měl také hodně starostí ve škole a byl nemocný (dopis č. 66). V souvislosti s jinou hudební slavností na podzim r. 1890, ke které Černý opět nedostal povolení od ředitele, se

dozvídáme, že pěvecká slavnost se sice vydařila, ale víno, které se podávalo na hostině po skončené slavnosti, bylo tak špatné, že následně třetina lidí onemocněla se žaludkem.

O tom, že byl Černý v Lužici ve vážnosti, svědčí např. dopis č. 56 z r. 1888. Černý Muku informuje o stanoveném termínu „schatzowanky“ na 24. července, která se bude konat v Budyšině na Střelnici. Termín Černý dojednal s M. Hórníkem, který také vyrozumí J. Libše, a on napíše J. Bartovi, jenž s sebou vezme i B. Krawce. Hórník byl vůbec největší lužickosrbskou autoritou. Pokud Černý pobýval delší dobu v Budyšině, nocleh měl vždy zajištěn u Hórníka (např. dopis č. 55).

Podobně jako M. Hórník snažil se i A. Muka o to, aby se jeho byt ve Freibergu stal jakýmsi azylem pro často přijímané slovanské návštěvy. Někdy to bylo i pět návštěv týdně (dopis č. 32). I Mukova pohostinnost patřila k jeho přednostem. Podobně se choval i A. Černý byv nejspíš inspirován právě Mukou a Hórníkem, když přijímal slovanské návštěvy se stejnou vřelostí a pohostinností.

Asi rok po první Černého návštěvě Lužice navštěvuje stejnou oblast také Ludvík Kuba, který se stává jistým konkurentem Černého aktivit. I Ludvík Kuba procházel Lužicí, aby zachytil materiální a duchovní kulturu Lužických Srbů pomocí štetce, melodie a slov. Ačkoliv to Černý pochopitelně nikdy nepřiznal, zřejmé je, že jistě na Kubu trochu žárlil. V r. 1887 Muka chtěl, aby se jejich společného putování účastnil i L. Kuba. Ptal se proto Černého, jestli by ho mohl oslovit a jestli s tím souhlasí. Černý mu měl napsat otevřeně, co si o tom myslí (dopis č. 47). Černý se k tomu ovšem vyjádřil jedinou strohou větou, vytrženou z kontextu, a ještě v závorce, že si není jist, ale že má Kuba tyto prázdniny v plánu Bulharsko (dopis č. 48). Bulharsko ale Kuba navštívil až v r. 1894. V letech 1886 až 1887 Kuba zpracovával materiál z oblasti lužickosrbského hudebního folklóru (viz KALETA 2006: 238).

Největší buditelské aktivity však Muka s Černým vyvíjeli na podporu Matice lužickosrbské a výstavby jejího sídla, na které bylo potřeba našetřit velké množství peněz. Celková výstavba budovy stála na bedrech A. Muky. Muka znal příběh vzniku českého Národního divadla, byl jím nadšen a fascinován, a tak si i myslel, že by prostřednictvím A. Černého takovou sbírku pro matiční dům Lužických Srbů zorganizoval v Čechách. Taková věc se však nemohla uskutečnit oficiální cestou, neboť obdobné aktivity byly v rozporu se zákony Rakousko-Uherska. Ze strany Černého byly vyvíjeny aktivity finanční sbírku do zahraničí zlegalizovat, ale vše naráželo na

neústupnost úřadů. A tak veškeré Černým organizované finanční sbírky pro Lužické Srby měly nakonec soukromou, někdy až téměř tajnou podobu.

Starosti s výstavbou matičního Lužickosrbského domu zaplňovaly stránky Černého dopisů hlavně v 90. letech 19. století. Poprvé se Černý zmiňuje o pár nasbíraných šestácích pro výstavbu Matičního domu už v r. 1888 (dopis č. 56). Ve stejném dopise Černý informuje Muku, že získal za členy MS několik Čechů. O Černého setkání s Boguslawským v r. 1889 v Petrohradě ohledně umoření dluhu MS u Dobročinné společnosti (Благотворительное общество) jsem se již zmiňoval v předešlé kapitole (4. 1. 2. a dopis č. 69).

To, že Černý opravdu pomáhal podporovat lužickosrbské národní hnutí, dokládá i dopis č. 84 z r. 1890, v němž Černý přijímá na žádost Muky funkci konsula pro české země, což jistě svědčilo o bezmezné důvěře, které se Černý těšil u Arnošta Muky. Černý dále souhlasí, že bude šířit a získávat podporu pro myšlenku „Serbského domu“.

4. 3. UMĚLECKÁ A VĚDECKÁ ČINNOST

V druhé polovině roku 1886 je už v plném proudu Černého publikační, umělecká a vědecká činnost. V našem vymezeném období vytvořil neuvěřitelně bohatou, pestrou, kreativní publikační a překladatelskou činnost. V r. 1886 Černý nejvíce publikoval ve Slovanském sborníku a Hlase národa. Jedna položka spadá také do Zlaté Prahy. Byl to již zmiňovaný podrobný životopis A. Muky (viz 3. 2.). Již s dopisem č. 18 ze 4. září 1886 posílá Mukovi Nedělní listy, což je příloha Hlasu národa, kde jsou otištěny Černého překlady z básnické sbírky Čišinského „Kniha sonetow“. O cestopisných fejetonech, které popisují jeho cesty po Lužici z onoho léta, nás informují dopisy č. 18 a 19, ty rovněž vyšly v Hlase národa a byly součástí celku zvaného Listy z Lužice (viz KALETA 2006: 145). V dopise č. 19 Černý také informuje o článku „Literatura lužická po válce sedmileté“, který vyšel ve Slovanském sborníku (viz KALETA 2006: 145). Ve Slovanském sborníku tehdy Černému vyšly i tři překlady básní Handrije Zejlera.

Zajímavý je bezesporu také dopis č. 23 z 2. dubna 1887, který připomíná Černého recenzi na knihu I. L. Červinky „Dějiny literatury Srbů lužických“ (Holešov 1886) z r. 1886 vyšlou v Rozhledech literárních. Kromě toho, že v dopise tento Červinkův spis pranýřuje a uvádí nepřesnosti a chyby v něm obsažené, lze vysledovat řekněme pozoruhodný jev, který provázal lužickosrbské písemnictví a literární kritiku od

nepaměti až takřka dodnes, a tím je nedostatečná odvaha upřímně a kriticky zhodnotit ať už literární tvorbu Lužických Srbů nebo něco, co o lužickosrbské literatuře prostě pojednávalo. Z dopisu je patrné, že Černý na Červinkovu syntézu nahlíží velmi kriticky, ale ve vlastní recenzi už zas tak kritický nebyl. Černý se v dopise podívoval nad kladnou zprávou o této knize v časopise „Lužica“. Mukovi dále psal, že celkovou kritiku mu chce ukázat osobně až o prázdninách, a zároveň jej prosil, aby o tom nikomu neříkal, že mu to píše čistě soukromě. To jsou fakta, přesto nedokážu přesně vysvětlit, čeho se Černý bál. To, že byla literární tvorba Lužických Srbů hodnocena kladně i tehdy, kdy neměla valnou úroveň, souviselo hlavně s tím, že autorů píšících lužickosrbsky bylo málo, a tak se většina „recenzentů“ snažila hlavně o to, aby dotyčný nezanechal pokusů psát lužickosrbsky aspoň něco a aspoň nějak. V našem případě se Černý nechtěl dotknout spíše lužickosrbského autora kladné recenze na toto dílo v časopisu „Lužica“, než samotného Červinky. Své ale také sehrálo již zmíněné modifikované motto: chválit vše, co je lužickosrbské.

Od roku 1887 se objevovaly Černého příspěvky i v lužickosrbských periodikách. Zpočátku se jednalo o časopis *Lužica* a později o *Časopis Maćicy Serbskeje*. Nejdříve to byly drobné zprávy a překlady básní, následně už rozsáhlejší stati a články. Časopis „Lužica“ vznikl v r. 1881 sloučením časopisů *Lipa Serbska* a *Lužičan*. Od r. 1882 byl za redaktora určen Arnošt Muka. Časopis redigoval sám až do r. 1886, od r. 1887 do r. 1908 byl jako spoluredaktor. V prvních deseti letech existence tohoto časopisu fungoval Muka jako redaktor, nakladatel a administrátor (viz PETR 1978: 61). Po celou dobu Mukova působení v redakci se tento časopis potýkal s nedostatkem příspěvků a přispěvatelů. Mnohdy musel Muka celé číslo sestavit sám. Proto není divu, že uvítal jakoukoliv pomoc od Černého, hlavně v podobě příspěvků, a později to snad bral i jako samozřejmost a dost s Černého příspěvky počítal.

V r. 1887 Černý v „Lužici“ uveřejnil překlad básně *Před nocí* od J. Vrchlického (dopis č. 33) a *Sladkou samotou* od E. Miřiovského a dále ještě kratší zprávu o české literatuře. Vrchlického básně Černý považoval vůbec za nejlepší ze sbírky *Motýli všech barev*. Avšak nejrozsáhlejší text, který v „Lužici“ Černému vyšel v r. 1887, je nekrolog na Rudolfa Pokorného. V korespondenci (č. 32, 33) je mu věnováno dost pozornosti, neboť to byl velmi mladý a nadaný básník, a také ho oba osobně znali. Muka se s ním v onom roce osobně setkal na jaře v Praze. Černý zas vychvaloval jeho poetickou knihu „*Mrtvá země*“. Již koncem roku 1887 Černý připravoval pro další ročník překlady básní českých autorů.

V r. 1888 přeložil tři básně J. Vrchlického, dvě básně S. Čecha, dvě básně J. Nerudy, dvě básně J. V. Sládka a jednu báseň A. Heyduka (dopisy č. 46, 47, 48, 49, 51). Černý většinou překládal básně, které mohly Lužické Srby oslovit či jim mohly být nějak blízké. Např. Vrchlického „Legenda o svaté Zitě“ byla cílena hlavně na lužickosrbské katolíky (dopisy č. 44 a 45). Prvním Černého překladem do lužické srbštiny byla již zmíněná báseň „Před nocí“ od Vrchlického. K otištěnému překladu měl Černý velké výhrady (dopis č. 36), neboť ji Muka neotiskl tak, jak ji přeložil. Černý proto Mukovi poslal errata k této básni do následujícího čísla časopisu. Černého dopis má podobu rázného a přímého dopisu. Dále doporučoval, aby před zasláním do tisku mu Muka vždy s předstihem posílal k překladům své připomínky, aby je (obratem pošty) mohl buď přijmout, nebo s vysvětlením odmítnout. Musí si stanovit nějaká pravidla, pokud chtějí, aby jejich spolupráce byla úspěšná. Černý ještě v dopise vlastně jako první Čech nastiňuje koncepci uměleckého překladu poezie z češtiny do lužické srbštiny. Jen tak mimoděk v dopise poslal s předstihem další tři překlady českých básní.

Mukovou odpovědí (dopis č. 37) bylo poděkování za otevřenou řeč, která patří k přátelům a bratrům. Muka uznal, že překlad básně pokazil, a souhlasil s Černého návrhem o zasílání připomínek k dalším překladům před odevzdáním do tisku. Takováto Černého ostrá reakce mohla být způsobena i jistým druhem nervozity, neboť Černý se chtěl bezpochyby Vrchlickému pochlubit a časopis mu se svým překladem darovat (dopis č. 33). Proto Černému tak záleželo na co nejdokonalejším překladu. Na tomto místě musím opět upozornit na jednu nesrovnalost v práci P. Kalety na str. 169, kde uvádí: „Černý začal v *Lužici* publikovat v r. 1887 a jeho prvními příspěvky byly překlady ukázek z Vrchlického nově vydaného souboru povídek *Barevné střepy* (Praha 1887)¹⁸⁸ ...“ A právě odkaz na poznámku 188 nesouhlasí s uváděnou větou. V poznámce 188 je uveden lužickosrbsky přesný bibliografický údaj: *Z českeje poesije. I. Před nocu. Pěseň Jaroslawa Vrchlického (Ze zbirki „Mjetele wšech barbow“ 1887), Lužica, č. 11, nowember 1887, s. 83.* Z tohoto údaje jasně vyplývá, že se jedná o báseň (pěseň), a nikoliv povídku, ze sbírky „Motýli (mjetele) všech barev“, která vyšla stejně jako drobné prózy „Barevné střepy“ v r. 1887. Autor si pravděpodobně spletl názvy děl, ve kterých vystupuje stejný základ slova.

V následujícím roce 1889 se v časopise „Lužica“ objevilo ještě pět překladů z české poezie. A v dalších letech už se překlady z české poezie objevovaly v jednotlivých ročnících časopisu ojediněle. To lze vysvětlit tím, že Černý v té době měl už nepředstavitelně rozsáhlou a pestrou publikační činnost v nejrůznějších periodikách

nejen českých. Od r. 1889 začíná publikovat např. v polské „Wisła“. Kromě již zmíněné „Lužice“ začíná od r. 1888 publikovat také ve vědeckém orgánu Matice lužickosrbské, kterým byl Časopis Mačicy Serbskeje. Tak jako měl Muka problémy se zaplněním jednotlivých čísel časopisu „Lužica“, existoval stejný problém i pro redaktora ČMS M. Hórniku (srov. KALETA 2006: 156). Příspěvatelů, kteří by mohli psát odborné články, bylo mezi Lužickými Srby jako šafránu, a tak i M. Hórnik uvítal Černého pomoc. Černý zde uveřejňoval nasbíraný materiál a poznatky ze svých badatelských prázdninových cest po Lužici, které někdy uskutečnil i s Mukou. V r. 1888 to byly melodie s texty lidových písní, vzpomínky a poznatky z jeho putování po Lužici, jež nasbíral v předešlém roce (dopis č. 41).

V r. 1889 vyšla v ČMS rozsáhlá studie „Obydlí Lužických Srbů“ (dopis č. 71). Na této studii pracoval již od r. 1887 (dopis č. 25). Lužickosrbskému vydání ovšem předcházela polská verze otištěná v časopisu „Wisła“ pod názvem „Zagroda Łużycka“. O tuto studii ho požádal redaktor „Wisły“ Jan Karłowicz (dopis č. 57, 59), s kterým se Černý seznámil v Praze r. 1886 (dopis č. 19). Zde musím upozornit na nepřesnost v knize P. Kalety str. 158, kde se uvádí, že k napsání této studie pro časopis Wisła vyzval Černého Jan Kraszewski, pravděpodobně zde došlo k nechtěné záměně příjmení Karłowicz na Kraszewski.

V letech 1890 až 1897 vychází v ČMS na pokračování nejvýznamnější Černého vědecké dílo „Mythiske bytosće łužiskich Serbow“, svým zaměřením dodnes nepřekonané. Na této práci Černý začal pracovat od r. 1889 (dopis č. 77). Jádrem práce jsou pečlivě zapsané výpovědi zejména starších lidí, které Černý obcházel a vyhledával na lužickosrbském venkově při terénním výzkumu v rámci prázdninových putování (srov. KALETA 2006: 159). Černý se ale také musel seznámit s materiály, které pojednávaly obecně o mytologii či se konkrétně dotýkaly Lužických Srbů. Zejména publikace vztahující se k mytologii Lužických Srbů byly pro Černého někdy obtížně dostupné, a tak se často obracel na Muku o pomoc s jejich obstaráváním (viz dopisy č. 72, 75, 76). K získávání informací o mytologii Lužických Srbů a o folkloristice vůbec Černému sloužila rubrika „Prašenja a wabjenja“ v časopisu Lužica, kterou sám inicioval. V této rubrice se Černý obracel na čtenáře Lužice, aby mu posílali příspěvky a informace z lužickosrbské folkloristiky, tedy i lužickosrbské mytologie, které se postupně v časopise budou objevovat (srov. KALETA 2006: 173). Tato nová rubrika měla ve čtenářích vzbudit zájem o tuto látku, ale zkušenosti, které Černý měl ze svých cest po Lužici, ho optimismem nenaplňovaly (dopis č. 93). Odezva čtenářů ovšem

nebyla taková, jak Černý předpokládal (o mytologii a této rubrice více v další části práce).

Zůstaňme ještě u jedné Černého osvětové aktivity v Lužici, a tou bylo založení průkopnické edice „Serbska knihownja“. Ta si kladla za cíl seznamovat Lužické Srby s uměleckou literaturou domácích i zahraničních spisovatelů. O svém záměru vydávat tuto edici Černý informuje Muku 15. března 1888 dopisem č. 44. V něm mj. píše, že každý svazek bude obsahovat ucelené dílo, „Knihownja“ bude přinášet originální sbírky básní, povídky, překlady, divadelní kusy. A začít chce na podzim. Muka byl tímto smělým plánem Černého nejspíš mírně zaskočen a zmaten (dopis č. 45), neboť přesně nepochopil, komu bude edice určena, jestli Čechům nebo Lužickým Srbům, a pokud by byla určena Lužickým Srbům, doporučoval by vydávat divadelní kusy [drama je vůbec nejslabším článkem lužickosrbské literatury, pozn. Z. V.]. A skutečně již v červenci téhož roku (dopis č. 56) Černý odevzdal v Budyšině M. Smolerovi k tisku překlad s vlastním výběrem básní ze sbírky *Večerní písně* od Vítězslava Háška, což byl první svazek „Serbské knihovničky“. Zajímavé je, že v dopise č. 52 z června Černý píše, že se rozhodl v rámci „Serbské knihovničky“ vydat jako první svazek výbor překladů Vrchlického poezie, na kterém intenzivně pracuje. Asi není potřeba se hlouběji zamýšlet nad touto informací. Černý v uplynulých měsících pro časopis „Lužica“ překládal Vrchlického poezii v značném rozsahu, a tak snadno zaměnil Háška s Vrchlickým. Mimo to, když se Černý za tři týdny vydával na své badatelské putování po Lužici, bylo v tak krátkém časovém úseku velmi obtížné přeložit 43 Háškových básní. Překlad „Večerních písní“ se prodával i v Čechách. V Praze je prodával knihkupec Bursík a v Hradci Králové knihkupec Pospíšil (dopis č. 57). V dopise č. 59 si Černý pochvaloval, jak jde sbírka na odbyt. Za necelé dva měsíce se v Čechách prodalo na 150 exemplářů. O ohlasu v Lužici, kromě Mukovy recenze (dopis č. 58), se nic nedozvídáme.

Velice záhy (leden r. 1889) po vydání prvního čísla „Serbské knihovničky“ je započato s tiskem druhého čísla (dopis č. 64). Byla to sbírka básní „Příroda a wutroba“ od Jakuba Barta-Čišinského. Ovšem přípravě k tisku předcházely drobné nesrovnalosti s autorem sbírky (dopis č. 62). J. Bart-Čišinski nejdříve přislíbil, že sbírku básní „Příroda a wutroba“ vydá Černý v edici „Serbska knihownja“, ale později se rozhodl vydat ji sám. Po připomenutí slibu nakonec Čišinski svou sbírku Černému dal, aby vyšla v jeho knihnici. Ovšem svérázný Čišinski svůj rukopis odeslal rovnou do Budyšina k tisku, takže Černý nevěděl, v jaké podobě ho odevzdal a trefně podotkl, že je spíše iluzorním redaktorem své knihnice (dopis č. 62). Černý v dopise ještě dodává, že

v Bartovi vidí podivína, ale tentokrát ho to podivínství zabořelo. I když to v Černého životě byla první špatná zkušenost s J. Bartem-Čišinským, budoucnost nakonec ukázala a korespondence prokáže, že to rozhodně nebylo naposledy, co se Čišinski zachoval podivínsky.

Čišinského sbírka byla posledním číslem, které v Černého edici vyšlo. Přitom Černý měl s edicí smělé plány. Z korespondence víme, že připravoval k vydání ve své knižnici minimálně šest čísel. Třetí číslo v pořadí už bylo dokonce v tisku. Pro překládání z ruské literatury chtěl a také získal pro svou knižnici J. A. Holana (dopisy č. 65, 70, 71), Lužického Srba působícího v ruském Nižním Novgorodě jako učitel klasických jazyků (řečtina, latina). Adresu na Holana poskytl Černému Muka (dopis č. 63). Koncem roku 1889 Černý připravoval české vydání svých cestopisných povídek s názvem „Lužické obrázky“ (vyšly v Praze r. 1890). A právě tyto cestopisné povídky a fejetony v lužickosrbské podobě byly třetím nedotištěným číslem Černého edice (dopisy č. 59, 71, 93). Na své lužickosrbské vydání si tak musely počkat až do r. 1923, resp. 1930, když nejdříve vyšly v překladu Hornolužického Srba Oty Wićaze a o pár let později v překladu Dolnolužické Srbky Míny Witkojc, která je ovšem nepřekládala z češtiny, ale z hornolužické srbštiny (srov. KALETA 2006: 174).

U Černého cestopisných povídek je třeba se ještě chvíli pozastavit, neboť nám jeho korespondence pomohla najít další střípek, kterým můžeme doplnit jeho nedozírný bibliografický soupis prací. V našem případě se jedná o cestopisnou povídku „Błota“, která sice vyšla v r. 1890 již ve zmíněné knížce „Lužické obrázky“, po první světové válce tato publikace vyšla v horno- i dolnolužické podobě, ještě před první světovou válkou vyšla v lužickosrbském překladu v časopise „Łužica“ v r. 1910, ale nějak se pozapomnělo, že před knižním českým vydáním či lužickosrbským se nejdříve Černého cestopisné fejetony, črty či povídky objevovaly v různých českých pravidelně i nepravidelně vycházejících publikacích. A právě jednou takovou nepravidelně vyšlou publikací, kde se tato cestopisná povídka objevila poprvé, byl „Almanach vydaný v upomínku 10letého trvání "Dobroslava", spolku akademiků z Hradce Králové a okolí“ (dopis č. 59). Bohužel jsem tento almanach našel pouze ve vědecké knihovně v Hradci Králové s jediným exemplářem. Publikace má 139 stran, vyšla v Hradci Králové v r. 1888 v tiskárně bratří Peřinů a spoluautory jsou středoškolský profesor Jan Červenka (1835-1910) a hradecký redaktor a překladatel Eugen Augustin Mužík (1859-1925). Černého příspěvek se zde nachází na stránkách 11 až 20 a celý název zní: Błota. Z lužických obrázkův Ad. Černého.

Dostupné prameny a publikace mlčí o příčinách zániku edice „Serbska knihownja“. Vždy se lakonicky konstatuje, že edice zanikla druhým číslem. Proč tomu tak bylo, nám mohou naznačit, nikoliv však úplně prozradit, dopisy. Jednou z příčin by mohla být velká nespolehlivost Marko Smolera jako hlavního knihtiskaře v Budyšině. Černý si např. stěžuje, že mu M. Smoler neposlal ještě vyúčtování za „Večerní písně“, neinformoval ho o průběhu tisku sbírky „Příroda a wutroba“ (dopis č. 64). Po vydání sbírky „Příroda a wutroba“ měl Černý stejný problém, opět mu M. Smoler neposlal vyúčtování, potřeboval totiž vědět, jak velkou finanční hotovost si má připravit.

Nejvýmluvněji o problémech Černého knižnice vypovídá dopis č. 93 z roku 1891. V něm Černý informuje Muku, že J. Bart-Čišinski dopsal svou další sbírku básní „Serbske zynki“ a chtěl by ji vydat v Černého edici „Serbska knihownja“. Což Černý přijal s povděkem a radostí, ale zároveň vyjadřoval rozpaky nad dotištěním třetího čísla edice, když podle Černého M. Smoler nic nedělal. Od začátku roku 1890 vytiskl z 3. svazku (Serbskich wobrazow) jeho Lužickosrbské knižnice jen 8 stran. Ve své knižnici chtěl Černý vydat hned několik věcí. Kromě Čišinského poezie a překladů z ruské literatury od J. A. Holana to měly být sebrané poetické výtvořy M. Hórniky, tehdejšího předsedy Matice lužickosrbské.

V této souvislosti je zajímavé, že vydání souborného básnického díla tohoto významného vlastence uskutečnil až Kito Lorenc o sto let později v r. 1994 (srov. LORENC 1994). Černý předstihl dobu v tom, že již tehdy dokázal ocenit kvalitu jeho básní. Sám v jedné stati M. Hórniky označil za „tichého génia lužickosrbského národa“. „Serbska knihownja“ tedy nejspíš zašla na neschopnost a nespolehlivost hlavního tiskaře Marko Smolera. Důležitou roli bezpochyby jako vždy sehrála i finanční stránka věci. V dopise č. 71 si Černý stýská, že se jeho knižnice málo prodává. Přitom náklad jednotlivých čísel se pohyboval kolem šesti set kusů (dopis č. 72), což byl na tehdejší lužické poměry náklad, který se mohl rozebrat.

V souvislosti s přípravou Černého knižnice došlo mezi Černým a Mukou k drobné výměně názorů. Opět byl vinen Muka, neboť Černému nejdříve dal k dispozici pro jeho knižnici svůj překlad veselohry ze studentských let „Lov na muže“ polského autora M. Bałuckého (dopis č. 70), aby ji následně sám otiskl v časopisu „Łužica“ (dopis č. 93), ačkoliv si Černý povolení k vydání vyžádal od samotného autora (dopis č. 72) a veselohra byla již v tisku pro Černého knižnici (dopis č. 73). Černého mrzelo, že ho Muka blamoval. Černý byl vděčný za každou slovanskou divadelní hru, protože německé hry rád neměl (dopis č. 71). Na Černého výtky Muka podal vysvětlení v dopise

č. 94. Na začátku vyjádřil lítost nad tím, že to Černému včas nesdělil, ale hned dodal, že by se Černý vytištění od M. Smolera nedočkal ani za tři čtyři roky. Pro první číslo „Lužice“ Muka neměl žádné vhodné články, a protože hra „Vláda tmy“ L. N. Tolstého, jejíž překlad mu poslal A. Sommer, byla tak naturalistická, neodvážil se ji představit lidem v Lužici, a proto Sommerův překlad nahradil překladem určeným pro Černého knihovnici. Závěrem se Muka ještě jednou omluvil.

Z publikační činnosti v českých periodikách je třeba vyzdvihnout rozsáhlou, několikrát přepracovávanou studii pro Masarykovo Atheneum (dopis č. 19). Je jím již v předešlé části zmiňovaný článek „O germanisaci a nynějším stavu Srbů dolnolužických“, na kterém Černý pracoval rok a půl. V dopise č. 22 lze u Černého vyčíst, jaké měl smýšlení o Němcích, ale také Masarykův usměrňující vliv. Černý se chtěl problematice poněmčování Dolní Lužice věnovat i do budoucna a vydat podrobnou studii, ze které by bylo zřejmé, jak Němci utlačovali Lužické Srby, a aby i Češi věděli, jaký je to hrozný nepřítel, a že musí za všech okolností držet pospolu. Z pohnutek T. G. Masaryka musel uvést také podíl na germanizaci samotných Polabských Slovanů, Poláků či Čechů, byť byl nepatrný.

Z nejvýznamnější a nejrozsáhlejší studie z pera A. Černého, která se objevila ve Slovanském sborníku vedeného Edvardem Jelínkem od r. 1884, kdy do něho začal přispívat až do jeho zániku v r. 1887, byl životopis Michała Hórniky (kus historie lužické práce). Životopis vyšel na pokračování v r. 1887 celkem jedenáctkrát a měl přes 70 stran (srov. Kaleta 2006: 136). V korespondenci je o něm zmínka pod čísly 22 a 24. Podobně rozsáhlý životopis pro Slovanský sborník, jako byla biografie M. Hórniky, Černý slíbil Jelínkovi napsat o dalším významném a všestranném lužickosrbském buditeli Janu Arnoštu Smolerovi (dopisy č. 23 a 24). Tento životopis však už nevyšel, protože Slovanský sborník zaniká z důvodu malého zájmu o tuto revue. Pro zachování Slovanského sborníku Muka dokonce Jelínkovi radil, aby jej vydával rusky, čímž by rozšířil okruh odběratelů (dopis č. 24).

Zajímavým, i když neznámým Černého počinem, je bezpochyby sepsání mluvnice hornolužické srbštiny pro Čechy, jak o tom informuje v dopisech č. 66 a 71. Mluvnice ovšem nevyšla, neboť pro ni Černý nemohl najít nakladatele, a aby ji vydal sám, k tomu neměl dostatek finančních prostředků. K dalším pozoruhodnostem patří, že se lužickosrbská tematika a Černý dostávají i mezi ruskou čtenářskou obec (dopis č. 86). Napomohla k tomu ruská spisovatelka Anna Gavrillovna Sacharova, která přeložila pro

ruský časopis Blagověst (Благовѣсть) Černého článek „'Skhadzowanka' lužického studentstva“, který vyšel v r. 1890 Národních listech. Ruská spisovatelka však nezůstala u jediné aktivity tohoto druhu. V dalších letech překládala z češtiny Černého „Lužické obrázky“.

Od r. 1888 se začínají v Ottově Slovníku naučném objevovat sorabistická hesla, jejichž autorem je A. Černý. Z předešlé části (viz 3. 1.) už víme, že o nově připravované encyklopedii Černý informoval Muku už v r. 1885. Tehdy Masaryk jako hlavní redaktor připravované encyklopedie poprosil Muku a Hórniku prostřednictvím A. Černého, aby se stali přispěvateli a pro encyklopedii pořizovali sorabistická hesla. Sám Masaryk sledoval dění kolem Lužických Srbů již od svých studentských let. Národního buditele a od r. 1882 předsedu Matice Serbské Michała Hórniku znal Masaryk osobně, neboť se s ním ve stejném roce, ale o měsíc později než Černý, tedy v září roku 1884, seznámil při návštěvě Budyšina. Ještě dříve, než se budu věnovat konkrétním informacím z korespondence, bych se chtěl zmínit o okolnostech, které provázely vznik nové encyklopedie v českém kulturním prostředí.

Potřeba české encyklopedie byla vyjádřena v pracovním programu české vědecké práce, formulovaném v Atheneu v článku *Jak zvelebovati literaturu náukovou*. Počátkem 80. let, ještě před zveřejněním tohoto článku, uvažoval tehdy již známý mladý pražský nakladatel Jan Otto o překonání zastaralého Riegrova slovníku naučného. Radil se s některými představiteli české vědy, ale nemohl najít nikoho, kdo by se ujal redaktorské a organizační práce. V r. 1882 přišel do Prahy Masaryk a své místo i postavení v české vědě si teprve začínal budovat.

O řízení slovníku projevil zájem Jakub Malý, spoluredaktor Riegrova slovníku. Ten roku 1884 společně s pražským nakladatelem Janem Ottou vypracoval nárys slovníku nazvaného *Národní encyklopedie česká*. Měla na základě vědeckých poznatků informovat o stavu a rozvoji jednotlivých vědních oborů, přinášet zevrubné údaje z oblasti zeměpisu, národopisu, historie i statistiky Rakousko-Uherska i základní informace o kultuře jiných zemí, především dalších zemí slovanských. Jakub Malý sestavil i seznam spolupracovníků, ale jeho smrt v březnu 1885 způsobila, že k práci na slovníku nedošlo. Otto vydal Masarykovi několik drobnějších prací, jejich rozhovory o české encyklopedii vedly k nakladatelské smlouvě, datované k r. 1885, která zavazovala Masaryka k obstarávání veškerých redakčních prací, k péči o rozsah i obsah slovníku i

revizi celého díla. Otto vzal na sebe finanční stránku celé záležitosti. Při hledání spolupracovníků dával Masaryk přednost lidem spíše úzkého badatelského zaměření před polyhistory, což bylo pojetí vědy typické spíše pro starší vědeckou generaci. Kruh kolem Athenea tvořili „mladí“, ale Masaryk i Otto stáli i o spolupráci se „starými“. Mladí a staří měli sice názorové neshody, k vážnějšímu konfliktu však nedošlo. Jedním z nejvýznamnějších a stále diskutovaných problémů bylo formulační zpracování, které by současně vyhovělo přísným požadavkům přesného odborného vyjádření a zároveň bylo srozumitelné široké veřejnosti. Potíže způsoboval i nedostatek české odborné terminologie. Masaryk byl navíc od práce na slovníku odváděn jinými vnějšími záležitostmi a v únoru 1886 byly na stránkách Athenea zahájeny boje o pravost rukopisů. Tyto spory zpřetrhaly mosty spojující univerzitní učitele i vědce v boji za rozvoj české vědy a rozdělily všechny na dva tábory. Otto se do rukopisných sporů nemíchal, neboť nevěděl, jak zápas skončí, a do slovníku potřeboval obě strany. Požadoval na Masarykovi zlepšení práce, jenže řada odborníků odmítla a další vyzvání nechtěli s Masarykem spolupracovat. Masarykova osobnost se v této době stala brzdícím prvkem.

Měl-li být slovník vydán, musel Masaryk odejít. Ten situaci pochopil a nabídl Ottovi rezignaci. Slíbil sice osobní spolupráci a doporučil za sebe svého přítele O. Hostinského, který se pokusil hlavní redakci sestavit, ale neuspěl. Otto se tedy musel obrátit přímo na tábor "starých". Ustanovil se redakční kolektiv. Ředitelem kanceláře se stal prof. J. J. Kořán. První svazek slovníku - nový název Ottův slovník naučný - byl připraven z valné části materiálů bývalé redakce. Další díly byly zpočátku koncipovány v duchu prorukopisném a protimasarykovském, což opět vedlo k výpovědi spolupráce stoupenců Masaryka a odpůrců Rukopisů, ale později vyhocení ustoupilo klidnému a věcnému objektivismu. V lednu r. 1888 se na knižním trhu objevil první svazek Ottova slovníku naučného. Další svazky pak vycházely dvacet let, až do roku 1908. Jedná se celkem o 28 svazků, poslední z nich obsahuje doplňky. Práce se velkou měrou účastnil i F. X. Šalda. Slovník neměl v obsahu a rozsahu předchůdce, byl výběrem hesel a formou zpracování originální a byl jednou z největších světových encyklopedií vůbec. Zvláštní pozornost byla věnována českým národním dějinám a historii a kultuře ostatních slovanských národů. Řada hesel má charakter původních vědeckých studií. Slovník demonstruje rozvoj české národní společnosti na přelomu 19. a 20. století, svébytné postavení českého národa mezi ostatními evropskými národy i jeho přínos evropské kultuře. Je dodnes používaným informačním pramenem. Některá hesla jsou však až

nepřehledně dlouhá (srov. OTTO 1909)

I když se tedy počítalo spíše s tím, že sorabistická hesla zpracují Lužičtí Srbové (Hórník, Muka), tak nakonec, kromě dvou Hórníkových hesel, všechna encyklopedická hesla zpracoval A. Černý a z oblasti lužickosrbské mytologie přispěl také slavista Jan Máchal (srov. KALETA 2006: 165). Proč tomu tak bylo se z korespondence nedozvídáme, ačkoliv víme (dopis č. 5), že Muka tuto nabídku přijal a vážil si důvěry Masaryka. S největší pravděpodobností byl u Muky problém jazykový, neboť na rozdíl od M. Hórníka český jazyk neovládal. Kromě toho pracoval intenzivně v té době na mluvnici dolnolužické srbštiny, staral se o nemocnou ženu a také měl povinnosti ve škole (srov. KALETA 2006: 164). Jinak tomu však bylo u M. Hórníka. Ten český jazyk ovládal velmi dobře, neboť v Čechách studoval, pravidelně přispíval do českých periodik a dokonce měl již zkušenosti se sepisováním hesel pro Riegrův Slovník naučný. Do něj v letech 1860 až 1872 přispěl celkem devíti hesly. Hórník sepsal pro Ottův Slovník naučný jen dvě hesla. Další jeho spolupráci s redakcí Slovníku v pozdějších letech zabránily pravděpodobně přepracovanost a časté zdravotní komplikace. Starost o Hórníkovo zdraví se objevuje často i v naší korespondenci.

Jak už bylo uvedeno výše, většinu hesel pro Ottův Slovník zpracoval Adolf Černý. Poprvé se Černý o zpracovaných heslech pro Ottův Slovník naučný zmiňuje v r. 1886 (dopis č. 19). Hesla zaslal Masarykovi, který byl s nimi spokojen. A při té příležitosti vyřizoval Mukovi pozdravy od Masaryka. Přáním Černého bylo pro Slovník podat co nejpodrobnější informace o Lužici. V březnu 1888 poslal Černý Mukovi exemplář prvního svazku Ottova slovníku. Muka je prvním svazkem nadšen a je přesvědčen, že půjde o monumentální dílo. Encyklopedii by rád vlastnil, proto navrhuje Černému, že by do ní mohl přispívat hesly zejména o Dolní Lužici, a tak by ji jako spolupracovník mohl získat kompletní do svého vlastnictví, protože při všech jeho výdajích, které vynakládá na lužickosrbský národní život, si její zakoupení nemůže dovolit (dopisy č. 44 a 45). V dalších dopisech si už o encyklopedii nepíše. Zajímavé je, že se Muka nabízí jako přispěvatel do Ottova Slovníku naučného, když z korespondence v r. 1885 víme, že mu tato nabídka poskytnuta byla a on ji rád přijal. Pravděpodobně roli v Mukově neúčasti na spolupráci při tvorbě Ottova Slovníku sehrála také změna v hlavní redakci v r. 1886 (viz výše). Další zmínka o lužickosrbském heslu ve Slovníku z pera A. Černého je až dopis z ledna r. 1890. Černý v něm informuje Muku, že brzy vyjde další část Ottova Slovníku naučného, kde bude zastoupen podrobným životopisem básník J. Bart-Čišinski.

Zatímco Černého dopisy jsou v našem období doslova prošpikované názvy článků, statí, cestopisných črt či fejetonů a překladů, o Mukově publikační činnosti je toho v korespondenci pomálu. V našem období se v Mukově korespondenci nejčastěji objevují starosti Muky jako redaktora s vydáváním časopisu „Lužica“ a příprava dalšího Mukova významného díla „Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der niedersorbischen (niederlausitzisch-wendischen) Sprache“, zjednodušeně nazýváno také mluvnice dolnolužické srbštiny, k jehož přípravě shromažďoval Muka materiál v letech 1884 až 1886.

V druhé polovině roku 1886 doznívají v korespondenci ještě reference na Mukovo výjimečné dílo Statistika Lužických Srbů. V dopise č. 19 Černý děkuje za zasláný exemplář tohoto díla a vyzdvihuje u něj zejména nový rejstřík lužickosrbsko-německých názvů vesnic. Tento rejstřík se stal později základem pro několikrát tištěný Lužickosrbský zeměpisný slovníček. V dopise Černý ještě píše, že tato publikace u mnohých vzbuzuje velkou pozornost a údiv nad tím, že něco takového mohlo v Lužici vyjít.

Ihned po vydání statistiky začal Muka pracovat na dalším monumentálním díle, a to již zmíněné mluvnici dolnolužické srbštiny. K této práci mu poskytoval potřebný materiál i A. Černý. Např. v září r. 1886 Černý posílá Mukovi bohatý soupis jazykového materiálu k dialektologii dolnolužické srbštiny, který Muka potřeboval pro dopsání své práce. Tento materiál Černý nasbíral v srpnu při svých cestách po Dolní Lužici (dopis č. 18). O práci nad mluvnici dolnolužické srbštiny a průběhu jejího tištění se Muka ve svých dopisech zmiňuje velice často (dopisy č. 20, 24, 32, 37, 47, 54, 56, 58, 68, 70, 77, 85). Muka na mluvnici pracoval nejčastěji v nočních hodinách, až po vyřízení svých školních povinností. Na úkor této práce vynechával i různé společenské akce Lužických Srbů, omezoval také návštěvy přátel (dopis č. 24) a dokonce i rodinných příslušníků (např. o vánočních svátcích - dopis č. 20). V témže dopise z prosince r. 1886 si Muka mimo jiné stěžuje, že každý den pracuje do půlnoci na své mluvnici. Protože ji chce zpracovat důkladně a nemá žádné předlohy, je to nesmírně těžká práce. Napsal a odeslal do Lipska teprve 360 stran, které pojednávají o vokalizmu. Zprávy z dopisu č. 24 (19. V. 1887) jsou už mnohem optimističtější. Začátkem května obdržel z Lipska radostnou zprávu, protože dostal za fonetiku, první polovinu mluvnice, čestné ocenění (srov. Petr 1978: 76).

Muka svou práci po celou dobu příprav v letech 1884 až 1886 konzultoval a radil se s lipským slavistou Augustem Leskienem. A právě na jeho návrh vypsala historicko-národněekonomická sekce Společnosti Jabłonowského v Lipsku v r. 1886 vědeckou soutěž na zpracování fonetiky a morfologie dolnolužické srbštiny. Soutěž byla vlastně vypsána na Mukovu práci, která spěla ke svému zdárnému konci. Začátkem února r. 1887 podal Muka do anonymní soutěže rozsáhlý rukopis gramatiky dolnolužické srbštiny, který čítal kolem 500 stran a obsahoval podrobně zpracovanou fonetiku. Na základě posudku A. Leskiena přislíbila Společnost 4. dubna 1887 vítězi odměnu ve výši 1000 marek. Po otevření zalepené obálky se zjistilo, že autorem práce je A. Muka. Výsledek soutěže byl oznámen v *Leipziger Zeitung* 28. dubna 1887 (viz PETR 1978: 75, 76). Po tomto úspěchu se Muka cítil povinován co nejrychleji dokončit i druhou část práce, kterou bylo tvarosloví. V dopise č. 37 (7. XI. 1887) píše, že právě sedí nad skloňováním dolnolužické srbštiny a jde mu to velmi těžko. Další konkrétnější zpráva o stavu zpracování jeho díla je až ze 4. září 1888 (dopis č. 58). V ní se zabývá nasbíraným materiálem týkajícím se časování sloves. V dopise ještě zmiňuje, že první díl mluvnické sice M. Hórnik prohlédl, ale nezaslal žádné připomínky.

Podle profesora Petra (PETR 1978: 76) sepisoval Muka morfologii od poloviny r. 1887 do července r. 1889, kdy odevzdal celý rukopis do tisku. V dopise z 1. října 1889 (č. 70) však Muka píše, že stále čeká, až se začne v Lipsku tisknout mluvnické, která tam leží připravená již od Velikonoc. Jiný dopis zas ale potvrzuje slova profesora Petra, kdy v dopise (č. 68) z července 1889 Muka píše, že v tomto týdnu gramatiku dokončí, aby se po prázdninách mohlo začít s tiskem. S tiskem gramatiky se začalo v lednu r. 1890 u firmy Breitkopf a Härtel v Lipsku a dokončen byl v březnu 1891 (viz PETR 1978: 77). Jak probíhal tisk, nás informují pouze dva dopisy (č. 77 a 85). V prvním dopise z června r. 1890 se dozvídáme, že už bylo vytištěno 13 listů, ve druhém dopise ze října téhož roku zbývá vytisknout ještě 18 listů. Tisk a korektury chtěl Muka dokončit do prvního ledna r. 1891. Korektury pomáhal Mukovi číst A. Leskien.

Reakce Černého na Mukovy zprávy o jeho neúnavné práci či jiných problémech provázejících psaní a tisk byly samozřejmě povzbudivé, radostné a pochvalné. Např. v dopise (č. 71) psaném na podzim r. 1889 po jeho návratu z daleké cesty po Polsku a Rusku Muku povzbuzuje, že o jeho práci říkal na svém putování všem známým slovanským lingvistům.

Stejně náročná a pečlivá byla i Mukova práce redaktorská. Jak už bylo uvedeno výše, byl dlouholetým (1882-1907) redaktorem časopisu *Lužica* a mimo to prováděl i jinou redaktorskou činnost, připravoval např. k vydání sebrané spisy H. Zejlera. A. Muka nebojoval v této činnosti jen s nedostatkem článků a přispěvatelů, ale leckdy narážel i na neschopnost, lenost i sobeckost některých Lužických Srbů, s kterými byl nucen spolupracovat. Byla to o to náročnější práce, že ji sám nemohl v Budyšíně ze vzdáleného Freibergu nijak ovlivnit. Muka byl Černému vděčný za každý článek, zprávu a překlad básně. V r. 1886 zaslal Mukovi příspěvek o svých cestách po Lužici také Ludvík Kuba (dopisy č. 19 a 20). O svých člancích se Muka zmiňuje velmi zřídka, proto jistě zaujme zpráva z podzimu r. 1887 (dopis č. 32), že dokončil v němčině článek o barvách v lužickosrbských národních písních a že ho připraví také v lužickosrbské podobě pro „*Lužici*“. Z dosavadních sestavených lužickosrbských a Mukových bibliografií však máme jen bibliografický údaj o lužickosrbském článku (*Lužica* 1888, s. 13). Protože v dopise Muka neuvádí, pro jaké periodikum či publikaci měl článek v němčině připraven, nelze tento bibliografický údaj dohledat.

Zajímavé je, že byť byl Černý téměř o deset let mladší než Muka, měl Černý na Muku v mnoha směrech nezanedbatelný vliv, ať už v metodologii řazení folkloristického materiálu či výběru témat pro psaní článků. To se projevilo např. i v Mukově návratu ke psaní cestopisných črt z Lužice, k nimž byl nově inspirován Černým, který tento žánr rozvíjel ve velkém. Černý Muku v tomto ohledu také pobízel (dopis č. 33). Do té doby podobný text Muka uveřejnil v „*Lužici*“ naposled v r. 1883. Pak se na pět let odmlčel. Mezi léty 1888 až 1890 napsal Muka do „*Lužice*“ celkem šest takových vzpomínkových cestopisných črt z Lužice.

Velké trápení v souvislosti s vydáváním časopisu „*Lužica*“ mu však činil mnohokrát zmíněný hlavní tiskař Marko Smoler v Budyšíně. V jistém období dokonce hrozilo, že díky M. Smolerovi by „*Lužica*“ nevyšla vůbec, nebo se stala nenápadnou přílohou „*Serbských Nowin*“. Největším problémem M. Smolera byla pomalost a nespolehlivost. Jak vypadala taková příprava k tisku, nám nejlépe doloží příklad z korespondence. Tak např. v březnu 1888 (dopis č. 44) Černý zasílá Mukovi překlady básní od Vrchlického a Heyduka. Po předběžných korekturách Muka vrací básně zpět Černému ke kontrole (dopis č. 45). Hned v následujícím dopise (č. 46) se Černý ptá, proč Muka nereaguje na jeho zkontrolované překlady. V reakci na to (dopis č. 47) Muka oponuje, že překlady nemá, neboť mu je posílal ke kontrole a stále čeká na jejich vrácení. V dopise č. 48 Černého udivuje, že Muka nedostal opravené překlady

básní. Obě básně přiložil k zásilce pro M. Hórnik, kterého poprosil, aby je Mukovi poslal. Bylo to už o Velikonocích a Hórnik nejspíš ve zmatku zasedání Mačice Serbské na to zapomněl. [Že by Hórnik při své pečlivosti na něco takového zapomněl, tomu snad sám Černý nemohl věřit. Pozn. Z. V.] Hned dalším dopisem č. 49 Černý podává Mukovi zprávu, kterou obdržel od Hórnik, že básně jsou již vysázeny v tiskárně u M. Smolera, kterému má napsat, do jakých čísel „Lužice“ je má zařadit. Dopisem č. 50 Muka potvrzuje, že překlady ležely delší dobu u M. Smolera a mrzí ho, že mu o tom nic nenapsal. Zároveň Černému oznamuje, že spolupráci ohledně překontrolování k tisku připravených překladů básní, na které se domluvili, bude složitější zrealizovat, neboť časopis „Lužica“ vydává M. Smoler, s kterým byl učiněn kontrakt, že všechny texty připravené k tisku bude dostávat nejpozději k 15. dni daného měsíce. Pokud by to Muka porušil, musí zaplatit M. Smolerovi pokutu. Závěrem si Muka posteskuje, kdyby byl M. Smoler aspoň pořádnější a více držel slovo.

To ovšem nebylo jediné trápení, které měl Muka s tiskařem M. Smolerem. Černý v dopise č. 52 psal, že se zaobírá myšlenkou časopis „Lužica“ rozšířit a Muka to měl promyslet a napsat, co si o tom myslí. Protože to bylo v létě 1888, kdy měl Muka starosti se zdravím svým a své ženy, nenacházíme v jeho korespondenci toho léta žádné zmínky. Černý ovšem již vše probral (dopis č. 56) s hlavním tiskařem M. Smolerem při svém pobytu v Budyšině v létě 1888, a ten s rozšířením časopisu souhlasil. Ale kupodivu první číslo „Lužice“ ročníku 1889 i nadále vyšlo v původní nerozšířené podobě jako v uplynulých letech, i když se na tom Černý na studentské „schadzowance“ v létě 1888 domluvil společně s Hórnikem a M. Smolerem (dopis č. 64). Druhé (únorové) číslo ročníku 1889 však už vyšlo tak, jak se domluvili, a Černý byl spokojen (dopis č. 65). Vyskytl se však jiný problém, časopis chodí s velkým zpožděním. Zejména v Praze si stěžují. Např. kavárna „Slavia“ ještě v květnu nedostala dubnové číslo (dopis č. 66). Muka samozřejmě žádal M. Smolera o nápravu, ale vše bylo k ničemu. V dopise č. 68 z července 1889 Muka píše, že kvůli nepravdělnému vycházení a rozesílání „Lužice“ se zlobí, nadává a napomíná M. Smolera a Sommera, ale nic nepomáhá, neboť jsou prý jak oslové s tvrdou kůží. On sám červnové číslo ještě nedostal. Prosí Černého o radu. Trápení však pokračuje i v říjnu téhož roku (dopis č. 70), kdy Muka láteří na M. Smolera, že „Lužici“ vydává nestydatě dlouho a nepravdělně tiskne, i když mu texty k otištění posílá 14 dnů dopředu. Hórnik se na M. Smolera zlobí stejně jako on. Jen tak mimochodem Muka v dopise dodává, že to však není jediná kauza, která hýbe Lužicí.

Tentokrát problémy dělají katolické kruhy. Preses Lužického semináře v Praze Łuscanski zakázal účast na „schatzowance“ lužickosrbským mladším studentům a studenta teologie Zarjeńka se dokonce snažil vyloučit ze semináře, protože uveřejnil v „Lužici“ jakýsi milostný článek. Také poštvali biskupa na J. Barta-Ćisinského kvůli básnické sbírce „Přiroda a wutroba“. Byl obviněn, že miluje českou operní zpěvačku působící v Drážďanech Terezii Sákovou.

S M. Smolerem opravdu nic nehnulo. Dál vše dělal po svém, svým zaběhnutým stylem a pomalým tempem práce. I v r. 1890 Muka na M. Smolera nařiká, i když mu vše napsal podle Černého rad, o které ho žádal již dříve (dopis č. 75). Muka je přesvědčen, že M. Smoler nic nedělá, protože nechce. Podle jeho názoru jednat s M. Smolerem a být závislý na jeho milosti, to je za trest. Že „Lužica“ vychází pozdě, je velká ostuda a vinu nese právě M. Smoler. Podle Muky M. Smoler lužickosrbský národ ničí! V dopise se ještě vyjadřuje k Černého lužickosrbským textům pro lužickosrbská periodika, které jsou plny bohemismů, a ty nahrazuje pochopitelně sorabismy. Po již dřívějším ostrém Černého napomenutí v r. 1887, že Muka nevhodně zasahuje do jeho textů, mu Muka proto tuto výtku posílá s omluvou a volí decentní formulaci.

Trápení s M. Smolerem a A. Sommerem ohledně vydávání a rozesílání časopisu měl Muka po celý rok 1890 (dopisy č. 77, 87, 89). Protože Muka s M. Smolerem a Sommerem nic nepořídil, začal podnikat kroky, které by časopisu a lidem kolem něj vrátily zejména v zahraničí ztracenou důvěryhodnost. V dopise č. 85 Černému oznamuje, že kvůli rozesílání „Lužice“ chce jednat s panem Holkou, který by od ledna 1891 mohl převzít administraci časopisu. Dále píše, že bez dosavadní podpory Černého nemůže nic vydávat. Prosí Černého o příspěvky a výběr vhodných článků z českých novin, které by v Praze překládali lužickosrbsští seminaristé vedeni Šewčikem. Z poezie mu Bart-Ćišinski nic neposílá, Jen Šiman ano [vlastním jménem Michał Domaška, pozn. Z. V.].

Koncem roku 1890 už byl nepořádek ohledně vydávání a rozesílání časopisu „Lužica“ neudržitelný i pro samotného M. Smolera, kterému se nedostávalo peněz z předplatného (opis č. 87). A. Sommer již dříve prohlásil, že nikoho o předplatné upomínat nebude a ani nechce. Proto se Sommerem a Holkou jedná, aby M. Smoler předal administraci k novému roku 1891 Holkovi. Černý se k tomu má také vyjádřit - a také vyjádřil v následujícím dopise č. 88. Podle Černého Muka udělá jediné dobře, když administraci časopisu předá Holkovi. Ovšem uklidnění situace kolem „Lužice“ nenastalo ani v r. 1891. Na Nový rok 1891 Muka v dopise č. 89 píše, že to s časopisem vypadá

velmi špatně. M. Smoler si podle Muky dělá, co chce, a proto ho Muka označuje za nepřítel časopisu, neboť jej chce v novém roce vydávat jako měsíční přílohu „Serbských Nowin“. Muka je z toho zoufalý. Nemůže to totiž z Freibergu nijak ovlivnit. Muka nemůže v žádném případě zůstat redaktorem a ani nechce. Bývalému redaktorovi „Lužiskeho Serba“ M. Žurovi nabídl „Lužici“ pod podmínkou, že ji bude vydávat v takové podobě jako doposud. Doufá, že si ho ponechá aspoň za redaktora. Prosincové číslo „Lužice“ M. Smoler ještě neudělal. Černý na to vše reaguje nesouhlasem v dopise č. 90. Změny kolem časopisu se mu nezamlouvají. Myslel si, že Muka nepřistoupí na to, aby se z „Lužice“ stala měsíční příloha. Ale aby se časopis předal Žurovi, s tím také zásadně nesouhlasí, neboť by se pak stal semenišťem nezralých studentských výplodů bez literární hodnoty. Svitla však naděje, neboť se z posledního dopisu M. Hórniky dozvěděl, že „Lužica“ bude dál vycházet pod Mukovou redakcí, farář Herman z Wotrowa bude nakladatelem a expedovat časopis bude Holka. To se Černému zamlouvá. Předplatitele nebude vyvádět z míry nepravidelné vycházení a budou lépe platit.

Mukův dopis č. 91 má stejnou dataci jako Černého dopis č. 90 a potvrzuje jen to, co už se Černý dozvěděl o něco dříve od Hórniky, který Muku ve sdělení radostné zprávy předešel. Muka ještě upřesňuje, že s připravovaným plánem M. Smolera se nemohl smířit, a tak se domluvil s farářem Hermanem z Wotrowa, který přijal nakladatelství časopisu „Lužica“ i se všemi finančními riziky. M. Smoler byl každoročně kvůli „Lužici“ ve ztrátě 500 marek. Muka se jinak těší na další spolupráci s Černým a nejnověji se těší na překlad humoresky I. Herrmanna.

Epilogem kauzy „Lužica“ může být poslední dopis (č. 96) z našeho vybraného celku korespondence z 29. dubna 1891, kdy Černý připomíná, že Baudouin de Courtenay z ročníku 1890 dodnes nedostal 10., 11. ani 12 číslo „Lužice“.

Asi jedním z nejvýznamnějších redaktorských a vydavatelských počinů, který si Muka předsevzal, bylo vydání Sebraných spisů básníka H. Zejlera v letech 1883 až 1891. O vydání Zejlerových spisů se rozhodlo na setkání studující lužickosrbské mládeže na tzv. „schatzowance“ v r. 1877. A z hlavních iniciátorů byl kromě A. Muky také básník J. Bart-Čišinski. Hlavním jejich cílem nebylo jen šířit literaturu mezi lidové vrstvy Lužických Srbů, ale také především znovu získat ztracenou úctu starším národním pracovníkům, v tomto případě Handriji Zejlerovi. Celkem vyšly čtyři svazky. První dva vyšly v r. 1883, třetí v r. 1888 a čtvrtý 1891. Vzhledem k tomu, že první dva svazky vyšly v roce, kdy se ještě Muka s Černým neznali, objevuje se v naší

korespondenci pochopitelně až průběh tisku a vydávání svazků vyšlých v r. 1888 a 1891. O práci na korekturách připravovaného třetího svazku se Muka zmiňuje např. v dopisech č. 32, 45 a 50, o korekturách čtvrtého svazku se pak zmiňuje v dopise č. 68. Podle korespondence i v tomto národně-kulturním procesu sehrál negativní roli hlavní lužickosrbský tiskař M. Smoler. V dopisech č. 45, 68 a 70 si stěžuje na podobné nedostatky M. Smolera jako při vydávání časopisu „Lužica“; tedy že je nespolehlivý, dlouho a nepravidelně tiskne. M. Smoler však nebyl jediným problémem. Muku také trápil nedostatek financí. V dopise č. 45 Muka lituje, že nemají Lužičtí Srbové finanční prostředky, jinak by už třetí svazek Zejlerových spisů, který se tiskne od r. 1883, dokončili. Když už třetí svazek konečně vyšel, bylo také potřeba zajistit mu tu správnou publicitu v podobě recenzí a zpráv. O tu se měl postarat A. Černý, což také udělal. Zajímavá je Mukova prosba (dopis č. 58), aby v recenzi 3. svazku sebraných spisů Zejlera šetřil, neboť to byl první lužickosrbský básník a musel začínat z ničeho. Jeho tvorba obrodila lužickosrbský národ. Bez něj by nebylo ani J. A. Smolera, ani Kocora či J. Barta-Čišinského. Vždyť ani Goethovy básně nebyly vždy perfektní, jak poznamenal závěrem Muka.

Vydávání spisů provázelo mj. několik sporů mezi jejich spoluiniciátory a přáteli, Mukou a básníkem Čišinským. Čišinski požadoval od Muky, aby zhodnocení Zejlerova básnění veřejně publikoval a tam zmínil jeho zásluhy, ale také kriticky zhodnotil Zejlerovu básnickou formu, kterou nelze dále následovat. Muka byl v tomto případě jiného mínění než Čišinski a s jeho požadavkem nesouhlasil. Muka na žádném místě spisů nehodnotil Zejlerovy verše z hlediska versologického, jak píše prof. Petr (PETR 1978: 124-125). Budoucnost dala za pravdu Mukovi. Vydání sebraných spisů H. Zejlera nemělo význam jen pro další vývoj lužickosrbského písemnictví, ale i pro posílení jednoty lužickosrbského studentského hnutí. Byl to významný a velký čin, na kterém participoval velký počet studentů. S vydáním Zejlerových spisů se profilovali jako jednotná síla v lužickosrbském hnutí a jejich zásluhy museli ocenit i starší, konzervativní vlastenci.

4. 4. VÝVOJ OSOBNÍCH VZTAHŮ

Jak už vyplynulo z jiných částí, v tomto období se osobní vztahy mezi Mukou a Černým vyvíjely mimořádně příznivě. Byli si vzájemnou oporou. Již úvodní slova

každého dopisu hovoří sama za sebe. Vzájemně se oslovují milovaný a drahý bratře. Stejně tak i závěry dopisů jsou co nejsrdečnější. Dopisy jsou většinou zakončeny slovy o věrném a slovanském bratrství, kterým předcházejí někdy i dlouhé věty, kde nechávají pozdravovat své nejbližší. O skutečně nadstandardních vztazích svědčí i společná putování po Lužici, vzájemná setkávání a navštěvování, sdělování si čistě intimních záležitostí. Vzájemně se podporovali ve své profesní a vlastenecké činnosti. Měli pro sebe pochopení a slova útěchy a soucitu v těžkých a smutných chvílích, kdy byli vážně nemocni či se strachovali o život někoho blízkého nebo se dokonce vyrovnávali se ztrátou jim blízkého a drahého člověka. Jejich pevné a věrné přátelství nemohla narušit ani chvilková ješitnost či vzácná náladovost. Černého rozhořčení nad Mukovým zkomolením jeho překladu básně od Vrchlického (dopis č. 36; viz 4. 3.) či pokárání Muky za vytištění textu, který měl, jak se původně domluvili, sloužit k jinému účelu (dopis č. 93; viz 4. 3.), byl jev spíše zřídka se vyskytující. Nehledě na to, Muka se ze svého počínání vždy ospravedlnil a snažil se vše vysvětlit, takže případný počínající spor hned urovnal (dopisy č. 37 a 94).

5. OD PRAŽSKÉ VÝSTAVY K DRÁŽĎANSKÉ VÝSTAVĚ (1891-1896)

V tomto dalším pětiletém období je vzájemná korespondence ohraničena Černého dopisem ze dne 4. června 1891, napsaným již v době probíhající jubilejní Všeobecné zemské výstavy zahájené 15. května, a Mukovým dopisem ze dne 13. června 1896, přibližně týden před slavnostním otevřením výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech. Tato naše část obsahuje celkem 176 dopisů, v poměru 107 ku 69 ve prospěch A. Černého. Ve srovnání s uplynulým pětiletým obdobím je to téměř trojnásobek, a to se ještě část korespondence u obou nedochovala, jak vyplývá z dopisů, které jsou odpověďmi na nezjištěné dopisy.

I po celé toto období byl Černý aktivnější v korespondování, jen v r. 1896 dochází ke zlomu, kdy větší korespondenční iniciativu přebírá A. Muka, a tak to vlastně již zůstane až do Mukovy smrti v r. 1932. Ale to bychom příliš předbíhali. Toto období bylo zlomové a tragické pro oba korespondenty, jak po stránce lidské a osobní, tak i po stránce společenské a profesní. Umírá Mukova manželka a matka, s Černým se rozchází po delším vztahu jeho nastávající. Umírají J. Neruda a M. Hórnik, český a lužickosrbský vlastenec, kteří spolu seděli v lavici v době studia na Malostranském gymnáziu.

Muka rozjíždí snad celoslovanskou sbírkovou akci ve prospěch výstavby Matičního domu jako sídla Matice lužickosrbské, připravuje lužickosrbský národopisný pavilón v rámci drážďanské výstavy, zároveň však kvůli omezenosti, pohodlnosti a sobeckosti některých lužickosrbských členů MS začíná bojkotovat zasedání MS. Černý dokončuje své velkolepé dílo „Mýtické bytosti Lužických Srbů“ a začíná se angažovat při vzniku Národopisného muzea českoslovanského v r. 1896, kde chtěl zřídit lužickosrbské oddělení.

5. 1. PŘÁTELSKÁ KORESPONDENCE

5. 1. 1. PŘÍLEŽITOSTNÝ KONTAKT

Jak už vyplynulo z předešlé části, přátelství mezi Mukou a Černým bylo opravdu upřímné, bratrské, neotřesitelné a plné vzájemné důvěry. Blahopřání k Vánocům a Novému roku se stala již zcela běžnou samozřejmostí. Stejně tak byla častá i vyjádření soucitu nad onemocněním toho druhého či někoho z rodiny, případně projevená

kondolence nad smrtí blízké osoby. Opět lze potvrdit, že po celou dobu se permanentně potýkaly s onemocněními lehčími i vážnějšími.

Do této podkapitoly bych ještě zařadil zajímavou příležitostnou prosbu Černého a snad i ještě kurióznější slíbenou odměnu za její vyplnění. V dopise č. 147 prosí Muku o dar v podobě Žalmů Jiřího Strejce (1546-1599), které kdysi dostal od faráře Lejníka z Klětna. Černý je totiž velkým ctitelem „českých bratrů“ a byla by to pro něj vzácná vzpomínka na Muku a „české bratry“, pro které byla kniha Žalmů vydána. Pokud by se Muka dokázal od knihy odloučit a daroval mu ji, Černý mu slibuje, že mu vše vynahradí ještě větší bratrskou láskou k němu. U mě to vzbuzuje úsměv, neboť si nedokáží představit, jak lze ještě více projevit lásku. Muka Žalmy J. Strejce nemohl nedarovat (dopis č. 148).

5. 1. 2. OSOBNÍ KONTAKT

Podobně jako v kapitole 4. 1. 2. i v této kapitole nás bude provázet, možná ještě s větší intenzitou, chorobopis Muky i Černého a jejich blízkých a přátel. Korespondenci se nevyhnula ani úmrtí blízkých a přátel. Začněme popořadě.

Zatímco v předešlém oddíle Černý pochoval svého bratra a otce, tak tentokrát smrt zasáhne Muku rovněž dvakrát. Nejdříve zemřela o Velikonocích v r. 1893 ve Freibergu Mukova žena ve věku 35 let. Jejímú skonu předcházela permanentní onemocnění, kterých je plná korespondence. Ještě dříve, než k této korespondenci přejdeme, bylo by asi vhodné Mukovu ženu alespoň trochu představit, protože informace k její osobě jsou z dostupných pramenů stejně velice skoupé.

Muka a Loska se seznámili během svých studií v Lipsku. Byla to velká studentská láska a jejich vztah byl po celou dobu idylický a plný lásky. Mukova žena Loska, vlastním celým jménem Luisa Klementína z Rekyček, byla sice Srbska, ale z jihoslovanské větve. Narodila se v Segedínu, ve významném městě tzv. Banátu, jehož území je dnes rozděleno mezi Maďarsko, Srbsko a Rumunsko. Před stopadesáti lety byl v tomto dnes maďarském městě slovanský živel dosti početný. Mukova žena byla již od mladistvých let často nemocná, o čemž se můžeme přesvědčit i z korespondence, a právě časté nemoce způsobily, že se jejich manželství nedočkalopotomků.

Jak už bylo uvedeno v předešlé části, martýrium v podobě neustálých zdravotních komplikací Mukovy ženy pokračovalo i v následujících letech. Ačkoliv se zdravotní stav Mukovy manželky po podstoupené operaci z konce r. 1889 mírně

zlepšoval, byla stále nemocná a musela podstupovat různá léčení. V létě kvůli onemocnění nervů podstoupila hydroterapii (dopis č. 98). Po dlouhé době, téměř po třech letech, opět procházeli Černý a Muka na přelomu července a srpna 1891 Lužicí. Tam se tentokrát vypravili společně z Hradce Králové, kde Muka poprvé pobýval na návštěvě u Černých, když pár dnů před tím navštívil jubilejní Zemskou výstavu v Praze. Ovšem i nad touto jejich společnou akcí vysel do poslední chvíle otazník z důvodu nestálého zdraví Mukovy ženy (dopis č. 102). Ačkoliv se pobyt v Čechách i v Lužici vydařil a oba si odnesli hezké vzpomínky, které jim bývaly útěchou v těžkých chvílích, o to krutější byl pro Muku návrat do reality a blízkosti trpící manželky. Po dobu jeho třítydenní nepřítomnosti se její zdravotní stav rapidně zhoršil, a tak tomu už zůstalo až do smrti Mukovy ženy.

V dopise č. 104 z 18. srpna 1891 Muka píše, že Loska už tři týdny doma leží. Její chorobou netrpí jen oni dva, ale celá jejich domácnost. Přáním Mukovy ženy je Černého ještě uvidět, a tak ho Muka prosí, aby je letos navštívil. S Mukovou ženou to muselo vypadat opravdu špatně, neboť Muka žil ve velkém strachu o její život. Nicméně utrpení Mukovy ženy trvalo ještě asi 20 měsíců.

V dopisech z konce srpna a září 1891 Muka jen lakonicky poznamenává, že je Loska stále velmi nemocná. Muka také těžce nesl, že se různých lužickosrbských společenských akcí nemohla po jeho boku účastnit (dopisy č. 106, 108). V listopadu 1891 (dopis č. 116) se v Mukově dopise dočítáme, že jeho nemocná žena se už přes pět měsíců nedostala na čerstvý vzduch. Ještě ke všemu má i Muka zdravotní problémy. Bolí ho v krku a má ho celý oteklý. I přesto chodí do školy, ale neví, jak to dlouho vydrží, když se mu stále přitěžuje. V prosinci Muka píše, že se cítí jak tělo bez duše, když se musí neustále koukat, jak v nemoci trpí jeho žena (dopis č. 119).

Kritickým a dramatickým byl pro všechny rok 1892. V tomto roce nebyla vážně nemocná jen Mukova žena, ale onemocněli závažně i Muka s Černým. Koncem března Muka píše, že od nového roku mu nepřestaly bolesti v krku a má také velice opuchlou tvář. Zvýšenou nervozitu u něj vyvolává stále se nelepšící zdravotní stav jeho ženy (dopis č. 128).

V květnu 1892 (dopis č. 130) Muka ještě píše, že je Loska nemocná a má sílu jen na malé obchůzky po zahrádce, ale již o necelý měsíc později 1. června píše (dopis č. 132), že Loska trpí takovými bolestivými záchvaty nervů, že nemůže vydržet se na to dívat. V dopise č. 130 Muka také informuje o nemoci, kterou si přivodil během pobytu

v Lužici o velikonočních prázdninách. V dopise jsou zachyceny nejen Velikonoce v Lužici a Mukovy buditelské aktivity, ale i hezké rodinné a příbuzenské vztahy a oblíba, které se těšil u svých přátel. Proto si dovolím podrobněji se věnovat obsahu tohoto dopisu.

Ještě než se Muka vydal do Lužice, musel týden před Velikonocemi připravovat proslov u příležitosti králových narozenin, aby ho po Velikonocích mohl pronést na gymnáziu. Málokdy se při přípravě tohoto textu dostal na vzduch. Na bílou sobotu dojel do Biskopic, kam pro něj dojeli bratr a švagři Kerk a Pjech. O velikonoční neděli šel dopoledne na mši do Wujezda (farář Wjacka velice špatně kázal), na oběd šel do Jědlíc k sestře Rezce a švagrovi Jaurichovi, odtud šli odpoledne se švagrem do Kláštera Mariina hvězda (Marienstern) podívat se na velikonoční jízdu křížáků. Byl to nádherný pohled na 92 koňských párů. Přitom navštívil expedienta časopisu „Lužica“ Holku a malého Delenka.

Na velikonoční pondělí bylo také hezky, ale vál studený severní vítr. Odpoledne šel z Jědlíce navštívit do Wotrowa faráře a nakladatele časopisu „Lužica“ Hermana, který ho velmi srdečně přijal. Vypili dvě láhve šampaňského. Herman ale netopil, a tak se Muka velmi nastydl. V úterý navečer šel z Wosyka do Hodžije za diákonem Křižanem, u kterého zůstal přes noc. Povíдали si hodně o národních věcech. Muka ho považuje za dobrého vlastence, chce se oženit s Lužickou Srbkou z Rašowa. Ve středu ráno navštívil Imišovy a jel s Imišem do Budyšína (byl po chřipce ještě velmi sešlý).

V Budyšíně šel hned navštívit jarní „schatzowanku“. Za staré pány jako hosté se jí účastnili: Muka, Šwjela, Imiš, Handrik a Libš. Čtvrtý svazek Zejlera je konečně hotový a váže se v Lipsku. Bylo ujednáno, že hlavní „schatzowanka“ bude v Kulowě, a mělo by se hrát i divadlo. Odpoledne proběhlo zasedání Matice lužickosrbské. Zasedání skončilo rychle, neboť byl od 16:00 velký německý církevní koncert v novém německém kostele a od 18:30 lužickosrbský koncert B. Krawca na Střelnici. Krawcův koncert byl však účastníky ze zasedání MS velmi slabě navštíven. Byli tam jen členové „Bjesady“, studenti a někteří jiní Lužičtí Srbové. Z Dolnolužických Srbů se účastnil jediný Šwjela. Předsednictvo MS přislíbilo, že se má brzy započít se stavbou „Domu“. Imiš chce, aby se vydaly dluhopisy v hodnotě 100 marek. Co si o tom Černý myslí? Možná by se dalo v Čechách a Rusku pořídit takových listů 300 až 400? MS by dluhopisy úročila třemi až třemi a půl procenta.

Ve čtvrtek jel se svým švagrem Kerkem do Pomorc a odtud šel do Ketlic za hudebním skladatelem Kocorem, který ho pozval, neboť mu chtěl přehrát své nové

lužickosrbské kompozice, zejména „Zvony vyzvánějí na počest míru“. Muka to považuje za krásné výtvary. U Kocora byl doslova uchvácen hudbou. V noci si ovšem přivodil nastuzení pod tenkou peřinou. Kocor mu ze svého cyklu „Počasy“ opsal Podletí, Žně, Podzim a Kocorův kolega Krawza opsal Jaro a Zimu, takže Muka teď má kompletní partituru „Ročních období“. Jedno opsání však ho bude stát 120 marek. Takže musí hodně šetřit, aby časem mohl zbývající opisy zaplatit.

V pátek odpoledne šel přes Čornjow opět do Pomorc, odkud dojel do Budyšina, kde se od 18:00 konalo první zasedání „finanční deputace lužickosrbské studující mládeže“ u faráře Skaly. Muka byl ustanoven prvním předsedou a duchovní Matej Handrik byl ještě kooptován jarní „schatzowankou“. Skala také netopil, takže se nastydl ještě víc a přespávaje v pátek v budyšinském hotelu těžce v noci onemocněl. Musel poslat pro lékaře Dučmana, dostal strašný zánět plic a tak velké záchvaty dávení, že se málem udusil.

V sobotu dopoledne na radu M. Smolera mu lékař Menschel elektricky vypálil nos a krk, takže mohl zase popadnout dech. Odpoledne se nechal dovézt v uzavřeném voze do Wosyka a v neděli dopoledne odjel do Freiberga. Zde ležel a churavěl až do čtvrtka. Nechával se častěji balit do studeného prostěradla, aby nemoc zahnal pocením, neboť musel v pátek 29. dubna v gymnáziu při shromáždění na počest krále pronést svou slavnostní řeč. Udělal to, i když zdravý ještě nebyl. Potom byl ještě celý týden velmi zesláblý, ale přesto vyučoval. Teď už mu je pár dnů lépe, tak si troufá tvrdit, že nemoc přemohl. Jen spálený nos se nechce uvnitř pořád ještě zahojit, stále smrká krev. Také ještě bere léky. K práci však nemá vůbec žádnou chuť a je zcela apatický. Dopis Černému je po delší době vůbec první psaní. Chodil jen učit do školy. Touží jen po společném putování po Lužici s Černým. Oba na sebe musí dávat pozor.

Muka dále informuje, že před Velikonocemi zemřel Wjelan-Slepjanský. Konstatuje, že je zase o jednoho starého, věrného a pevného vlastence méně. Muka doufá, že nějakou peněžní částku odkázal MS. Domaška odešel na důchod do Noweho Salza [něm. Neusalza na česko-saských hranicích u Šluknovského výběžku, pozn. Z. V.]. Jeho syn Moric bude kaplanem v Ketlicích a Handrik by rád do Slepého. Závěrem dopisu Muka prosí Černého o příspěvky pro časopis „Lužica“.

Vzhledem k opakověně prodělaným zánětům plic a krku se Muka rozhodl odjet o velkých prázdninách v r. 1892 do lázní. Rozhoduje se mezi ozdravným pobytem ve vnitrozemí či na pobřeží Baltského moře. Ale nakonec to stejně bude záviset na tom, do

jakých lázní pojedje jeho žena, aby tam byli spolu. Muka se ptá Černého, jestli by nechtěl s nimi, vzhledem k jeho rovněž dlouhodobému onemocnění zejména se žaludkem, pobývat ve stejných lázních, aby byli všichni tři spolu, když nemohou letos putovat po Lužici. Všechno se ovšem seběhlo úplně jinak (dopis č. 138). Muka nejdříve v sobotu 16. července 1892 odvezl manželku do soukromého léčebného ústavu pro nemocné s nervovou soustavou nedaleko Drážďan.

Druhý den pak v neděli dojel na ostrov Rujánu, kde těžce onemocněl a musel být dovezen do městské nemocnice ve Stralsundu. V nemocnici se o něho svědomitě starali, a tak ho mohli po deseti dnech propustit. Odebral se tedy do Wustrowa v Meklenbursku na léčení svých nemocných plic zdravým povětrím. Černý se mu má ozvat, jak si on vede se svým zdravím. Černý odpověděl (dopis č. 139), že při vzpomínce na minulé velice idylické léto je život velice pomíjivý. On je na ozdravném pobytu u pramene Labe a Muka za stejným účelem na pobřeží Baltu. Černého však hlavně zdrtila zpráva o pobytu Losky v soukromém zdravotnickém zařízení, z čehož usuzuje, že její zdravotní stav se zhoršil.

V dopise č. 141 z 11. srpna r. 1892 se Muka ještě vrací ke svým červencovým toulkám po ostrově Rujána a následnému onemocnění. Zde je potřeba opravit letopočet z Mukovy monografie od prof. Jana Petra, kde uvedl (str. 33), že Muka při putování po Rujáně v r. 1891 onemocněl a musel pobývat v nemocnici ve Stralsundu dva týdny. Podle datací v korespondenci je jasné, že se to stalo v r. 1892, a že v nemocnici nepobyl dva týdny, ale maximálně 11 dní. Teď tedy k zmiňovanému dopisu. Muka pociťoval obrovský neklid, který mu nedovoloval psát. Ke všemu byl apatický, ale myšlenkami byl rozhodně u Černého. U Baltu si našel starého přítele, který ho měl stejně rád jako přítel Černý. Po posledním pobytu ve stralsundské nemocnici se v jeho společnosti trochu zotavil. V noci stále ještě dobře nespí a nemá mnoho sil.

Na radu lékaře jel k Baltu hlavně kvůli špatným průduškám, ale když přijel do Stralsundu, pocítil nutkání udělat si výlet na blízký ostrov Rujánu ještě dříve, než začne s procedurami u moře (koupáním). Chtěl se totiž projít a pobýt na staroslavné slovanské zemi, kde se slovanští hrdinní předci museli trápit se svými nepřáteli. Ve své osamocenosti mu bylo smutno a vše mu připomínalo starodávné časy: hrad Arkona, šumící lesy a bílé pobřežní skalní útesy, obrovská hradiště a hroby hrdinů. O to více to na něj působilo velmi smutně, když vzpomínal na ty, kteří mu k srdci nejvíce přirostli, a teď jsou daleko a nemocní. Byli to jeho žena Loska a A. Černý. Všechno to cestou na něj tak těžce dopadalo, že se mu vrátila plicní nemoc, když byl ve vesnici Binz daleko

od lékařské pomoci. Musel si vzít vůz a zajet do Potbusu, odkud se vydal po železnici do Stralsundu. Největší štěstí bylo pro Muku, že ho v noci kolem jedenácté hodiny na jeho prosbu přijaly milosrdné sestry městské nemocnice. Díky výbornému ošetřování a starostlivé péči sester a lékařů za několik dní záchvaty dušení přešly. Za týden ho propustili s tím, že má na sebe dávat pozor. Jednalo se o nemoc, která se snadno vrací a mohla skončit až zadušením. Muka trpěl opakovanými záněty plic s vysokým stupněm astmatu v důsledku rozedmy plic. Proto se Muka rozhodl na radu svého zdejšího přítele po návratu do Freibergu sepsat poslední vůli.

Kvůli trpící manželce a svému ubohému národu by chtěl ještě žít, aby mohl oběma aspoň trochu sloužit. Muku samotného život moc neláká. Jeho ženě neustávají bolesti nervů. Nemůže se na to dívat. Kvůli neštěstí při předčasném porodu si přivodila bolesti zádoových nervů a chudokrevnost. I přes pobyt v léčebně u Drážďan se bolesti Mukovy manželky nezmírnily, spíše zvětšily. Muka také nebyl od Velikonoc doma v Lužici. To těžce nese jeho matka, je z toho velmi smutná. Jedinou radost pro ni představuje vnouček, který se narodil sestře Rézce, a sestra Alma rovněž očekává děťátko, snad také hošíka.

Na tento dlouhý smutný dopis byl Černý nucen reagovat (dopis č. 142, 143). Tak smutné zprávy neočekával. Dále psal, že si Muka hlavně nesmí připouštět takové smutné myšlenky. V neštěstí a utrpení musí vždy hledat naději, protože bez naděje by byl život velice smutný. Černý věří, že v příštím roce bude vše v pořádku a oni budou spolu opět cestovat po Lužici. Dopis č. 141 je posledním Mukovým v r. 1892, alespoň v našem případě, neboť mnohé následující Černého dopisy jsou reakcemi na Mukovu nedochovanou korespondenci. Každopádně i z Černého korespondence vysvítá, že se Mukovy ženy zdravotní stav zhoršoval. V dopise č. 148 z 31. října 1892 Černý píše, že mu je velice líto, že Mukova žena trpí a jsou oba nešťastní. Většinou se v dopisech objevuje i soucit zbylých členů Černého rodiny, jako matky či sester.

Další zprávy o manželce z Mukova pera se objevují v dopise č. 157 už těsně před její smrtí. Bylo to 3. dubna 1893 přibližně týden před Velikonocemi. V dopise se dočítáme, že se Mukovi velice těžce píše, neboť jeho manželka leží na smrt nemocná od 19. března a bojí se nejhoršího. Chtěl se účastnit zasedání MS a jednání jarní studentské „Schadzowanki“, kde chtěl vystoupit s různými náměty, ale svědomí mu nedovolí, aby ji opustil, byť jen na půl dne. Pověřuje tedy Černého, aby ho v Budyšině zastupoval jako jeho druhé já (alter ego). I přes obrovský žal a bolest se Muka snažil být národně činný, jako na povelikonočním setkání lužickosrbských buditelů a spisovatelů v Drážďanech,

na které vzpomínal Černý v dopise č. 158 z konce dubna. Černý si žalostně posteskl, že setkání mohlo být radostné a zajímavé, kdyby Muku nedoprovázel stín jeho zesnulé ženy. Černý byl tak rozrušen, že nemohl v klidu mluvit ani myslet, v srdci měl Mukovu bolest a neštěstí.

Se smrtí své milované ženy se Muka velice těžce vyrovnával. Smrt ho natolik psychicky zasáhla, že jeho oslabený organismus nedokázal odrazit bacil obrny a následkem toho mu ochrnula pravá tvář. Jak Muka píše (dopis č. 159) přibližně měsíc (8. května) po smrti manželky, veškeré to neštěstí ho tělesně přemohlo. Těžce onemocněl na nervy. Před týdnem, tedy po návratu z Drážďan, mu odumřela pravá část obličeje. Nemá v něm žádný cit. Oko se nedovírá a bolí, špatně také vyslovuje a jí. Už přes týden podstupuje elektroléčbu, ale dosud žádné zlepšení. Na nátlak lékaře si musel vzít na tři měsíce dovolenou a musí co nejdříve na léčení do lázní ve Wiesbadenu. Muka se ovšem nemůže odtrhnout od hrobu své ženy. Kdoví jestli se vrátí živý. Smrti se nebojí, ale chtěl by teď pracovat už jen pro svůj národ. Však mu umírající Loska na smrtelné posteli pošeptala: Teď už se věnuj jen svým Lužickým Srbům, když už se o mě nebudeš muset starat.

Samozřejmě ani následující Mukův dopis (dopis č. 160) o měsíc později z 6. června 1893 rozhodně nevyznívá optimisticky. Muka je stále těžce nemocný. Dva týdny byl na pokraji smrti. Netuší, jestli je z nejhoršího venku. Pravá strana obličeje je stále paralyzovaná a ještě ke všemu dostal zánět průdušnice, krku a má nesmírné bolesti hlavy. Nedokáže odhadnout, jak dlouho tam zůstane na léčení. Zajímavé je, že již za tři dny Muka v dopisnici (č. 161) píše, že jeho nervové onemocnění se zlepšilo. Jen pravá část obličeje zůstala ochrnutá a pokřivená, tudíž tam bude muset zůstat až do konce července, i když se mu moc stýská po domově.

Černý přirozeně vyjadřoval s Mukou soucit, ale zároveň se ho snažil rozptylovat a povzbuzovat (dopis č. 162). Podle Černého se dá vše nějak přetrpět, pokud má člověk nějakou vyšší ideu. V jejich případě je to Lužice a Lužičtí Srbové. Dále se Muku snaží zaujmout tím, že J. Bart chce vydat v Černého lužickosrbské knihovniče svou novou sbírku básní [Jak to s Černého knižnicí dopadlo, viz 4. 3. V r. 1893 byla spíše už v umělém spánku. Pozn. Z. V.]. Na J. Barta Černý upozornil proto, že jako nejnadanější lužickosrbský básník všech dob často upadal do depresí a nicnedělání, a v našem případě upozorněním na něho chtěl Muku asi povzbudit, že při své práci pro svůj národ bude mít kvalitního pomocníka. Dalším téměř exotickým povzbuzením mělo být, že francouzský baron Adolphe d'Auril se zajímá o lužickosrbskou poezii a chtěl by ji vydat v antologii

slovanské poezie. S poezií H. Zejlera či Barta-Čišinského se seznámil prostřednictvím Černého českých překladů např. ve Slovanském sborníku. Baron chtěl od Černého originály Zejlera a Čišinského.

V polovině července 1893 už Muka píše (dopis č. 165), že se mu ulevilo natolik, že už může psát delší dopisy. Jeho nemocné nervy se uzdravují, ale paralýza pravé části obličeje se ani trochu neodstranila. Musí v lázních ještě nějakou dobu zůstat, protože ho velmi levně léčí nejvyhlášenější odborník v elektrizaci po celém Německu prof. Dr. Müller. S tak křivým obličejem nemůže předstoupit před žáky a do důchodu teď ještě odejít nemůže. V dalších dnech se chce už pokusit pracovat zas pro časopis „Lužica“. Mukův pobyt ve Wiesbadenu se nakonec protáhl na čtyři měsíce, tedy do konce srpna, kdy už se mu celkově vedlo mnohem lépe. Pobyt v lázních ho zejména v srpnu už vůbec nebavil. Pro posílení nervů se chtěl vydat aspoň na tři týdny k Baltu. Jen kdyby se postižený obličej chtěl zlepšit. Obličej se však nenapravit a lékaři ho proto nechtějí pustit (dopis č. 167). V polovině srpna měl Muka už zas o něco více sil. Kdyby se mu narovnal křivý obličej, hned by pospíchal do Lužice (dopis č. 170).

Při odjezdu z Wiesbadenu koncem srpna Muka Černého informuje, že i přes nenapravený obličej se vydává do Lužice, kde bude celé září. Prosí Černého, aby ho navštívil ve Wosyku u matky a bratra (dopis č. 172). Mukův pobyt v Lužici u svých nejbližších ho psychicky velice posílil a natolik se cítil zdrav, že si chtěl po svatém Michalu troufnout jít zas učit do školy a začít pracovat pro lužickosrbský národ. Ve Wosyku pobýval od 1. září. Pravá část obličeje však zůstala pokřivena a nenapravena. Po dobu pobytu ve Wosyku navštěvoval příbuzné a známé (dopis č. 174). 26. září 1893 se konečně vydal se svou matkou do Freibergu, protože se mu chtěla ještě nějaký čas starat o domácnost.

Muka se velice těšil na setkání s Černým, neboť bylo naplánováno, že ho Černý ve Wosyku navštíví. Ale jako by toho nebylo málo, Černého při návratu z terénního průzkumu v Dolní Lužici zastihla v Budyšíně zpráva, že jeho sestra Anna vážně onemocněla. Takže se místo do Wosyka vypravil z Budyšina do Hradce Králové. Černého sestra dostala zánět pohrudnice, a protože byla velice zesláblá, onemocnění to bylo závažné. I Černému bylo pochopitelně líto, že se za celý rok 1893 neshledali (dopis č. 173).

Protože se Muka přes měsíc neozýval, strachoval se Černý o jeho zdraví (dopis č. 175). Muka odpověděl (dopis č. 176) s omluvou, že mu nepsal, protože nemohl. Bylo to způsobeno špatným duševním rozpoložením. Padaly na něho smutné vzpomínky, hned

jak se vrátil. Čekalo ho také hodně příprav do školy. Pracoval na zahrádce, která byla za pět měsíců jeho nepřítomnosti celá zpustlá a zarostlá. Měl také hodně chození ke kamenosochaři kvůli Losčimu pomníčku. K tomu ještě chodil k lékaři na elektroléčbu pravé části obličeje. To vše mu bránilo psát.

Bohužel i následující rok 1894 přinášel Mukovi psychicky vypjaté chvíle a s tím související zdravotní problémy. Zejména v r. 1894, kdy vlastně zahájil velkou kampaň v podobě propagace a finančních sbírek ve prospěch Matičního domu (viz dále), a to vyvolávalo nevoli různých frustrovaných lidí, kteří na „panslavistické“ aktivity upozorňovali úřady, byla Mukova činnost bedlivě sledována. To rozhodně neprospívalo jeho už bez tak velmi zatížené nervové soustavě. Opět po osm letních týdnech v červenci a srpnu léčil své nervy a pokřivenou tvář ve Wiesbadenu (dopis č. 202, 204). Pobyt v takových lázních rozhodně nebylo nic levného. A vzhledem k tomu, že leckteré vydavatelské a vlastenecké aktivity hradil ze svého, byl Muka nucen hodně šetřit a někdy se i omezovat.

Ovšem krátce po návratu z léčení postihla Muku další velká rodinná tragédie. 19. září 1894 umírá Mukova matka. Černý vyjadřuje soustrast 23. září 1894 (dopis č. 209). Všichni příbuzní Černého byli z této zprávy smutní a prosili Černého, aby za ně vyjádřil Mukovi soustrast. Velice smutná prý bude i Černého nevěsta. Černý se vyjadřuje nad nepřízní osudu tohoto roku, neboť píše jeden nekrolog za druhým. Muka odpovídá 5. října (dopis č. 210). Ve své osamocenosti se cítí nevýslovně smutný. Svému národu chce se zachovat a být mu užitečný. Je velmi zmatený a oslabený. Bojí se velkého množství práce, která na něj čeká na podzim a v zimě. Ale chce se do ní vrhnout, aby snad truchlící srdce zapomnělo a našlo klid při práci. Muka a jeho nejbližších se však nemoce držely ještě další půlrok, ve kterém onemocněla Mukova sestra Alma, Muka trpěl nespavostí, zánětem krku a žaludku (dopisy č. 212 a 215). Ještě 26. března (dopis č. 222) Muka píše, že má právě chřipku a musí doma polehávat nebo posedávat. Když nemoc konečně opustila Mukovu sestru Almu, píše Muka 12. dubna 1895, že zas její děti dostaly černý kašel. Drobné zdravotní problémy Muku provázely až do konce června (dopis č. 232). Muka si stěžoval hlavně na problémy se zrakem, které způsobily hlavně práce ve škole a s redigováním časopisů.

Pak dochází u Muky zhruba na osm měsíců k období relativního zdraví, alespoň se v korespondenci žádné zdravotní komplikace neobjevují. Muka se mohl tedy naplno věnovat svým národoveckým a národopisným aktivitám. A právě jednou za neustálého ježdění z Freibergu do Drážďan a zpět, kde zařizoval lužickosrbské oddělení v rámci

výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu, se velice zpotil a na smrt se nastydl. V krku měl zánět a vytvořil se mu tam absces. Vůbec nemohl polykat a sotva dýchal, jak měl krk nateklý. Tři dny a noci nespal, jaké měl bolesti. Seděl u psacího stolu a neustále naříkal. Nakonec lékař absces rozřízl, což byla záchrana, neboť mohl opět začít jíst a co nejdříve chodit do školy.

Z obsahu korespondence by se dalo usuzovat, že Muka i Černý byli propojeni v neštěstí i nemocech. Nejkrizovějším rokem pro Černého z hlediska dlouhodobých a vážných onemocnění podobně jako u Mukových byl r. 1892. Skutečnost bude ale asi taková, že častá nemocnost souvisela s tehdejšími nepříliš dobrými životními podmínkami. Na podzim r. 1891 jsou v korespondenci, bez další konkretizace, zmíněna velice stroze onemocnění Černého a jeho sestry Anny (dopisy č. 108, 109 a 114). Na špatný zdravotní stav a značné pracovní vyčerpání ve škole si Černý stěžuje v dopise č. 126 z konce února 1892. Každý den učí od 8:00 do 12:00 a od 14:00 do 18:00. Nemá čas na psaní jiných textů a dopisy přátelům. Od nového roku je téměř neustále nemocný. Už dvakrát měl chřipku, takže nemohl chodit do školy. Stále se však cítí nějak indisponován a je z toho podrážděný. To, že Mukovi neodpovídá na korespondenci, neznamená, že by Černého láska k němu nějak ochabla. Komplikace však přetrvávají i v dalších týdnech (dopis č. 129). Plánované velikonoční setkání v Lužici se neuskutečnilo. Lékař tak dalekou cestu nedoporučil vzhledem k počínajícím zdravotním komplikacím se žaludkem u Černého. Choroba nese příznaky onemocnění, které si vytrpěl v r. 1888 (viz 4. 1. 2.).

Další dopis (č. 131) jen potvrzuje lékařovu prognózu. Černý je již třetím týdnem těžce nemocný a velmi zesláblý. Jeho žaludek je totálně nemocný. Pije jen mléko, polévku a řídkou kaši. Chce zkusit, jestli jeho žaludek snese v polévce aspoň uvařené a jemně nakrájené kuřecí maso. Trpěl velkými bolestmi, ale lékaře má naštěstí dobrého a starostlivého. Psát pro časopis „Lužica“ rozhodně nemůže a ani nesmí. Černého onemocnění rozhodně bylo závažné, neboť bylo dlouhodobé a vyžadovalo zvláštní péči, což je zdokumentováno v korespondenci.

V druhé polovině června (dopis č. 134) Černý píše, že nemohl Mukovi odpovědět, protože mu bylo tak zle, že nemohl napsat ani slova. Panovaly obavy, že už pero nikdy nevezme do ruky. K jeho těžké souchotinářské nemoci se přidal ještě zánět žaludku. Spolu s ním trpěly jeho matka a sestra Anna, které se o něho staraly. Cítí se velmi slabý, neboť onemocnění žaludku a nervů ustupuje velmi pozvolna.

Začátkem července (dopis č. 135) Černý píše, že už se mu udělalo lépe, a tak může napsat delší dopis. Začal chodit trochu ven, ale šlo to špatně a pomalu. Sestra Anna ho musí vést jako děcko, neboť za sebou táhne nohy, jako by je měl z olova. Užívá se představou, že se nikam nemůže vypravit na cestu, protože jeho žaludek potřebuje zvláštní stravu, a ta mu bude poskytnuta jedině doma. Lékař mu zakázal cokoliv psát, a tak příspěvky pro „Lužici“, které jsou s dopisem zasílány, byly napsány přes přísný zákaz lékaře. Jinak se však lékařových rad a příkazů striktně drží. Muka Černému domlouvá (dopis č. 136), aby na sebe dával pozor a hlavně dbal doporučení lékaře, protože kdyby tak činila jeho žena, mohlo být s její nemocí vše úplně jinak. Koncem července, jen tak mimochodem v době, kdy drama prožíval i Muka ve stralsundské nemocnici, se ovšem Černému opět velmi přitížilo (dopis č. 137). Začal krvácet z průdušek a velmi ho to oslabilo. Musel v klidu ležet, nic neříkat a užívat jen ledové mléko, a stále mít ledem obložený hrudník. Teď už mu je zas o něco lépe, takže může vyjít ven. Včera při návratu domů z procházky padl do mdlob a museli ho odvézt. Do Lužice za zdravým povětrím letos asi nepojede.

O tři dny později (dopis č. 139) Černý psal, že mu bylo opět velice špatně. Zase plival krev a myslel, že už je to jeho poslední hodinka. Byl velice zesláblý a neustále kašlal. Nejhorší se nakonec zažehnilo díky prozíravosti lékaře a důkladné péči rodiny. Do toho všeho dostal ještě zánět plic. I když se cítí stále sláb, doufá, že už bude lépe, neboť žaludek začíná přijímat náročnější stravu a nespavost, kterou trpěl, ho už také opouští.

Když už se konečně Černý začal uzdravovat, musela jeho rodinu postihnout další nešťastná událost (dopis č. 140). Jak Černý 11. srpna píše, měla sestra Hana (jedná se samozřejmě o Annu) štěstí v neštětí, neboť ji koňský povoz přejel obě nohy, které ovšem překvapivě zůstaly celé. Nohy jsou samozřejmě odřené, ale může chodit. Pokud jde o jeho zdravotní stav, tak ten se zlepšuje, chodí na procházky, vysedává pod stromy, ohřívá se na slunci a vstřebává čerstvý vzduch. Podle Černého je v Lužici mnohem zdravější povětří, ale lékař ho tam nechce pustit, neboť je stále velmi zesláblý.

Další písemné sdělení (dopis č. 142) Černý zasílá po více než měsíci 18. srpna, kde Muku informuje, že si ze zdravotních důvodů vymohl osvobození od výuky po dobu půl roku. Podobně radí i Mukovi, aby si zažádal alespoň o částečné prominutí některých povinností ve škole. Dále Mukovi potvrzuje, že i on ve svých nemocech vzpomínal na krásné setkání uplynulého roku na jubilejní Zemské výstavě v Praze. Rovněž si stejně jako v dopise č. 141 posteskuje nad pomíjivostí lidského života.

Další nepříjemností v rodině je několik let trvající ortopedická komplikace na noze Černého bratra Boleslava. Malého bratra Černý doprovázel do Prahy na předoperační vyšetření. Sestra Anna si odnesla z dopravní nehody nepatrné následky. Může tedy normálně chodit. Levou nohu má úplně v pořádku a pravou má ještě nateklou. Černý si ani toto léto nechtěl odepřít svou vášeň, kterou bylo putování po Lužici, a tak po naléhání na lékaře mu nakonec bylo dovoleno odjet do Lužice. Obavy ovšem vyjadřoval nad svým žaludkem, který ještě nebyl v pořádku, neboť kuchyně budyšínských krčem nebude nejvhodnější (dopis č. 143).

Jak se později ukázalo (dopis č. 144), Černý své síly a zdraví přecenil. Do Budyšina nakonec neodjel, neboť se při jedné rutinní obchůzce zhroutil a sotva živého ho dopravili domů. Ukázalo se, že si ještě tak náročnou cestu nemůže dovolit, neboť je opravdu velmi slabý. V září a říjnu Černý píše, že se jeho zdravotní stav lepší, ale stále to ještě není ono. Z nastávajícího podzimu má velké obavy, neboť má opět zánět plic. Nemůže vůbec psát, což ho velmi hněte. Vždy se mu přitíží, když něco napíše. Chtěl pokračovat na svých „Mýtických bytostech“, ale při psaní studie „Duchové nemoci“ ho tak rozbolela hlava, že musel přestat psát (dopisy č. 146, 148).

Začátkem roku 1893 Černý informuje, že už je na tom zdravotně lépe, ale jeho osvobození od výuky ve škole se prodlužuje o další půl rok, takže do školy jako zaměstnání nastoupí až po velkých letních prázdninách (dopis č. 152). Pak dochází asi k čtrnáctiměsíčnímu období bez zdravotních komplikací, takže se mohl opět o letních prázdninách vydat na své putování po Lužici (dopis č. 166). Ještě před odjezdem navštívil koncem července v Hoříčkách nedaleko Náchoda malého bratra Boleslava, který čekal na operaci nohy. Z několika předešlých řádků víme, že operaci měl podstoupit již v létě roku 1892, proč se tak nestalo, korespondence neprozrazuje. Každopádně v r. 1893 operaci nohy podstoupil, neboť jak Černý psal, po příjezdu do Budyšina ho zastihla zpráva, že se bratrovi po operaci přitížilo. V Černém to samozřejmě vyvolalo velký neklid a chtěl se za ním vypravit. Druhý den ráno však již nová zvěst vykazovala mnohem optimističtější prognózu, že se pooperační stav zlepšil a nehrozí již žádné komplikace. Černý se uklidnil a mohl si spokojeně v Lužici bádát.

Další Černého onemocnění se po delší době objevuje v dopise č. 190. Bylo to v březnu 1894, tedy asi 14 dní po smrti M. Hórnik, která Černého psychicka zasáhla a oslabil. Vzhledem k tomu, že M. Hórnik patřil k nejvýznamnějším osobnostem lužickosrbské vědy a kultury v 19. století, bude mu ještě věnována samostatná pasáž. Zpráva o Černého onemocnění Muku velice polekala (dopis č. 191). Muka mj. píše, že

Hórnikova smrt natolik zasáhla i jeho psychiku, že se držel silou vůle, aby rovněž neonemocněl. Práci ve škole sotva zvládá a s velkými obtížemi zredigoval „Lužici“ č. 3. Černý děkuje za bratrský dopis a slova útěchy (dopis č. 192). Protože nemá k místním lékařům v Hradci Králové důvěru, bude muset v Praze navštívit známého a dobrého Slovana lékaře prof. Karla Chodounského. Celá nemoc podle Černého spočívá v neuróze. Ta se zhoršila v důsledku psychického tlaku, který způsobil oslabení organismu, a z toho začal následně kašlat. Černý se snaží být hlavně v klidu, nechodí do školy a nic nepíše. I když nemá chuť k jídlu, přemáhá se a nabírá energii dobrým jídlem, silným vínem a koňakem. Do Prahy jet musí, neboť kašel neustává a nechce nic zanedbat.

Černého od prolužickosrbských aktivit nezdržovaly jen špatný zdravotní stav, ale i pracovní vyčerpání ve škole někdy i s nenadálou psychickou zátěží (dopis č. 196). Tou nenadálou psychickou zátěží byla v dubnu zemská školní inspekce, která způsobila na jeho škole velký rozruch. Po inspekci byl doslova vysílen a nemohl nic psát. Mohl jen číst. Ve škole má úvazek 28 hodin týdně. Koncem srpna, o čtyři měsíce později Černý psal, že trpí bolestmi žaludku, které jsou nervového původu. Je z toho podrážděný, neboť mu to brání v práci a práce je víc než dost (dopis č. 208). Zdravotní problémy mohly mít nejspíš souvislost s blížícím se začátkem školního roku a tím i s větším množstvím pracovní zátěže.

Černý musel být asi také trochu nervově labilní jedinec, neboť jeho zdraví silně narušovaly emotivní vzpomínky či situace, tak jak tomu bylo např. rok po smrti Michała Hórnikova. V den Hórnikovy smrti 22. února 1895 Černý píše, že je nemocný, nemůže psát a vzpomíná na M. Hórnikova, neboť je to přesně rok od jeho smrti (dopis č. 221). V dubnu téhož roku (dopis č. 224) Černý píše, že to s jeho zdravím nevypadá nejlépe. Na zasedání MS do Budyšina nepřijede, protože jednak nedostane povolení ve škole, a jednak by jeho pošramocený žaludek nesnesl německou kuchyni. Samozřejmě jeho zdraví ovlivnila i nešťastná láska. Děkuje Mukovi za slova útěchy a slibuje, že od této chvíle bude jeho jedinou láskou opět jen Lužice, protože ta, kterou pokládal za svou jedinou lásku, ho opustila a již dříve dokonce zrušila svatbu. O Černého první lásce se zmíním později.

V létě 1895 se v Praze konala Národopisná výstava českoslovanská, kterou podobně jako tu jubilejní Zemskou v r. 1891 navštěvovali významní, méně významní i bezvýznamní Lužičtí Srbové. Prahu samozřejmě navštívil i Arnošt Muka, ale bohužel bez doprovodu Černého, který byl zas nemocný (dopisy č. 229, 230 a 231). Černý

začátkem června píše, že se velice těšil na setkání s Mukou, ale bohužel má chřipku, je velice zesláblý a bojí se podstoupit takovou cestu do Prahy. V jiné dopisnici z téhož týdne se dočítáme, že Černého zimnice neopustila a sotva chodí. K tomu má ještě vytrvalý kašel. Černý se s Mukou na výstavě počátkem června sice nesešel, ale zato si to vynahradili koncem července, kdy Muka přijel do Prahy s početnou lužickosrbskou delegací.

V následujících řádcích se budu z korespondence věnovat místům, která se týkají Černého první lásky. První zpráva o Černého známosti přichází jako blesk z čistého nebe s dopisem datovaným ke dni 12. prosince 1893. Černý velice hrdě sděluje Mukovi, že se zasnoubil, a že nejspíš v červenci roku 1894 vyjde oznámení o Černého svatbě. Na svatbě samozřejmě Muka nesmí chybět, ať už bude v červenci nebo napřesrok. Nevěsta je ze Slaného a Muku tam všichni znají z vyprávění. Oddávat je chce M. Hórnik. Nevěsta se učí lužickosrbsky, takže to bude lužickosrbská svatba v Čechách (dopis č. 177). Hned v následujícím lístku (č. 178) Černý informuje, že vánoční svátky stráví u nevěsty ve Slaném, kde bude až do 1. ledna nového roku 1894. Zajímavé je, že ji v korespondenci nikdy neoslovuje. Černý se o ní vždy vyjadřuje jako o nevěstě. Podle adresy, kam měl Muka psát v době Černého pobytu ve Slaném, lze tedy usuzovat, že nevěsta se jmenovala Anna Engstová a případný tchán se mohl jmenovat August Engst. To jsou jediné stopy, které trochu poodhalují totožnost Černého známosti.

Muka pogrataloval Černému k plánované svatbě až za dva týdny o vánočních prázdninách (dopis č. 179). Zprává o Černého zasnoubení mu udělala velkou radost. Chtěl napsat hned, ale ve škole měl dvojnásobné pracovní vytížení, neboť suploval za nemocného kolegu, a také se necítil psychicky i fyzicky nejlépe. Smutek ze smrti Losky byl stále silný. Muka nechtěl, aby měla gratulace formální ráz. Ve dnech od 24. do 28. prosince pobýval u své sestry Almy v Rochlicích, kde pookřál zejména lidsky nad vánoční radostí vnoučat a radostí jejich rodičů. Z celého srdce mu přeje vše nejlepší a šťastné manželství jako měl on s Loskou, dokud byli oba zdraví. Doufá také, že se brzy dočká jejich potomka a snad svého kmotřence.

Černý poděkoval za přátelský a milý dopis s gratulací, který ho zastihl ještě ve Slaném (dopis č. 180). Přečetl si ho společně s nevěstou, neboť se pilně učí lužickosrbsky a po částech ji seznamuje s gramatikou, kterou sám sestavuje. V každém dopise, který jí napíše, zasílá jednu stranu gramatiky. Za kmotra s ním samozřejmě počítá, ale to by už moc předbíhali čas. Ve stejném dopise je ještě informace, že 10.

února r. 1894 očekává v Hradci Králové návštěvu nevěsty a její matky. Pak je nevěsta zmíněna až koncem března v dopise č. 192. Černý oznamuje, že nepřijede na povelikonoční zasedání MS, neboť je zesláblý z nemoci, které ho provázejí od smrti M. Hórniky. Na Bílou sobotu odjede do Slaného, kde zůstane do úterka. Do školy nastoupí zas ve středu. Pro jeho zdraví bude nejlepší, když opustí svůj pokoj, kde mu mnoho věcí neustále připomíná Hórniky. Nevěsta už nedovolí, aby se rmoutil.

Koncem dubna Černý posílá Mukovi fotografii své nevěsty (dopis č. 195). O připravované svatbě se dále dočítáme v dopise č. 203 těsně před začátkem letních prázdnin. S příprav na svatbu je Černý hodně ustaraný, termín je stanoven na 14 srpna. Muka je na svatbu samozřejmě srdečně zván. Bude to malá a krátká svatba. Program je následující: brzy ráno proběhne svatební obřad, po kterém bude do 11:00 snídaně. Po snídani chce se ženou odjet do Prahy a Budyšina. Vzhledem k Mukovým zdravotním komplikacím, jež vyžadovaly neodkladný pobyt v lázních, z účasti na svatbě se Muka dopředu omluvil (dopis č. 204). Ale znovu opakuje, že by chtěl být kmotrem jejich potomka.

Další Černého lístek (č. 206) psaný v krčmě ve Slepém 8. srpna 1894 ale naznačuje něco jiného. Černý píše, že svatba letos nebude, neboť byl před prázdninami opět nemocný, a tak ji musel odložit. Podobnou zprávu zasílá 13. srpna z Budyšina, tedy den před naplánovanou svatbou (dopis č. 207). Černý píše, že svatba musela být odložena. Utěšuje se však nadějí, že Bůh jistě dovolí, aby se se svou nevěstou spojil manželským poutem.

O příčinách, proč byla svatba zrušena, se Černý nezmiňuje. Něco by však mohly naznačit další věty dopisu. Černý si velice přál, aby se mohl přestěhovat do Prahy. Jeho nemoce pramení z nespokojenosti v Hradci Králové, kde je nucen žít v nemožných podmínkách. Tzn., že pravděpodobnou příčinou zrušené svatby a následného rozchodu mohla být častá Černého onemocnění a možná i velká vzdálenost z Hradce Králové do Slaného za Prahou. Jak se jejich vztah vyvíjel dál, a jak se jejich vztah vyvíjel vůbec od seznámení, se Černý nikdy nezmiňoval. Jen v dopise č. 213 z 28. listopadu 1894 Černý píše, že za týden pojede na víkend navštívit svou nevěstu. Od tohoto dopisu se už Černý o své nevěstě nikdy nezminil. Bylo jasné, že došlo k jejich rozchodu. Černý to jako nesmělý mládenec, zejména u první lásky, musel nést velice těžce a také jako velké pokoření. Ani by o tom nepodal zprávu Mukovi, kdyby se Muka sám od Černého sestry Barbory pobývající tehdy v lužickosrbské rodině u Holanových, nedověděl, že ho nevěsta opustila (dopis č. 223). Muka vyjadřuje soucit nad jeho bolestí v srdci a navrhuje

mu, aby si udělal výlet do Budyšína, což by jeho srdci určitě prospělo. Muka se snaží Černého utěšit slovy, že ho nebyla hodna, že měla ráda jen sama sebe. A podle Muky je jediné dobře, že k tomu došlo před svatbou, jinak by byl celý život nešťastný. Mukova prosba o Černého články do časopisu „Lužica“, neboť jsou velice oblíbené, také nebyla náhodná. Byl to rovněž druh útěchy.

Co napsat závěrem o Černého vztahu a nevěstě, o které vlastně nic nevíme? Podle všeho byl vztah velice krátký. Neznáme datum seznámení ani datum rozchodu. Nevíme, jak se seznámili. Jisté je jedno, že Černý zajížděl do Slaného mj. za účelem osvěty a propagace Lužických Srbů a Matičního domu. Možná při jedné z takovýchto akcí se mohli seznámit. Důvodů, proč ho nevěsta opustila, mohlo být také několik. Černý byl často nemocný, žil a pracoval daleko. A když zrovna nepracoval, prováděl terénní výzkum v Lužici.

Něco málo naznačuje Mukův dopis č. 197. Bylo to v období před svatbou a Muka mj. psal, že by s Černým o prázdninách rád putoval po Lužici, ale obává se, co mu řekne žena, když ji na nějaký čas opustí, aby na Muku nežárlila. Sehrála roli ve vztahu jeho častá nepřítomnost?! Vztah mohl trvat v rozmezí 13 až 16 měsíců. Mukova věta v dopisu č. 223 zní: „Ještě štěstí, že se tak stalo před svatbou!“ Pod tím si také můžeme představit všelicos.

Způsob, jakým Černý Muku informuje o okolnostech svých zásnub, nasvědčuje tomu, že projevované city patrně nebyly opětovány, resp. z plánovaného sňatku zcela sešlo. Usuzuji tak podle velice stručných sdělení, které se v dopise objevují. Více podrobností není známo, nedovedeme posoudit, nakolik dikci dopisů např. ovlivnil respekt ke konvencím doby apod. Podobně i věty hrdě referující o tom, že se Černého vyvolená učí lužickosrbsky, vyznívají podle mého soudu spíše nuceně, což nasvědčuje tomu, že by se mohlo jednat spíše o Černého toužebné přání, než o skutečnost. Životní zkušenost s milostným nezdarem Černého na nějaký čas od pokusů navázat partnerské vztahy odradila a nasměrovala jej mj. k psaní poezie.

Když motýl odletěl.

Báseň Jana Rokyty.

No bylo v června den, vzduch voněl růží dechem,
tvým zjevem opojen jsem s tebou stoupal v stráň,
mně srdce bilo v chvat, když tvář ti vzplála spěchem
a černý vlas tvůj spadl na bílou tvoji skrář.

Tak byla spanilá tvář tvoje zrumnělá,
tak šťastím zářila z tvých očí hvězda má —
že, stopou v krásy taj, jímž dýchala jsi celá,
jsem nezřel kolem kraj ní nebo nad náma.

Jen vůně pleti tvé má duše byla plná,
tvých retů poupat dvě jak hoří, jen jsem zřel,
jak, spjata živůtkem, tvých řader dme se vlna,
jak, mojim zlibán rtem, květ růže na nich mřel.

My vyšli na vrchol, ty's v měkký trávník klesla,
nad sebou parasol jsi v trávu klesla v znak,
dál ležel klobouček, ježž v ruce jen jsi nesla,
jak tvojich retů vděk plál na něm vlčí mák.

A motýl přiletěl, na křídlech říjlový
se nádech jemu chvěl a měnil se co mih,
jej vábil rudý květ na klobouček tvůj nový,
v něj lehký řídil let a v klíně jeho ztichl.

Já hleděl chvíli naň a zase na tvou krásu,
jak pozvedla jsi skrář a tiše vzpjala hruď,
pak zašeptnul jsem v chvat, ujav tě kolem pasu:
„To štěstí naše snad, ó, tiše, tiše buď!“

A přitisknul jsem už tvé poprsí k své hruďi
a ve tvých vlasů tuš jsem vtisknul polibek,
pak jeden v čela běl, kde dívčí sny se budí,
a pak se ret můj schvěl na úst tvých sladký vdě

Tvůj vstříc mně zářil zrak, v mých loktech byla's
jak drobný zpěvný pták, ježž chytla lidská dlaň,
já cítil, v loktech mých jak prudce hruď tvá dých
jak oheň tváří tvých až v bílou stoupá skrář...

Však ptáče vzlétlo v ráz a dlaň zůstala prázdná —
jen zavlál černý vlas a šije blýsknul snih,
tvůj zjev se mihnul již, kde stezka běží srázná
a ptačím tryllem výš tvůj ke mně letěl smích.

A byl jsem náhle sám, pryč motýl odlétl kamsi...
Té chvíle vzpomínám, když dočetl jsem tvůj list,
v němž moudře radiš mi, ať jinou vyhledám si,
že jsme si cizími, až toto budu číst.

Jak tenkrát cítím dnes, jak duše má je prázdná,
jak motýl pryč se vznese, jak v srdce padá snih...
a dolů po stráni má stezka běží srázná —
co z dola v sluch mně zní — ó, to tvůj není smích!...

Dokladem milostného zklamání je také báseň, kterou pod pseudonymem Jan Rokyta Černý publikoval 10. června 1895 v Lumíru. Jedná se o jedenáct strof, o elegii tematizující milostnou deziluzi. Kdybychom měli text milostné lyriky projektovat z lyrického subjektu na biografického autora, mohli bychom tvrdit, že Černý prožíval skutečný stes a bolest. Snad mu tedy útěchu poskytla alespoň básnická tvorba. Zdá se, že autorská seberealizace, tj. psaní vlastní poezie, k němuž se po krachu vztahu uchýlil, začalo Černému přinášet potěšení, neboť od té doby publikoval verše častěji, a to i kromě básní s tématy milostnými.

5. 2. BUDITELSKÉ AKTIVITY

Buditelská činnost Muky i Černého byla neuvěřitelně rozsáhlá i pestrá. Velkou akcí, kterou si troufám označit za buditelskou ze strany Černého, byla jubilejní Zemská

výstava v Praze r. 1891. Černý tuto výstavu velmi prožíval a byl na ni hrdý. Považoval za svou povinnost seznámit s ní co nejvíce Lužických Srbů, ať už v podobě publicistiky či osobního doprovodu na výstavě. Ještě než přejdu k obsahu korespondence týkající se výstavy v Praze, uvedu několik základních informací.

Všeobecná zemská výstava probíhala ve dnech od 15. května do 18. října r. 1891. Byla uspořádána na paměť stého výročí výstavy z r. 1791. Byla to reprezentační událost mohutně se rozvíjející novodobé české společnosti. Němci účast na výstavě odřekli jako odvetu za protipunkční boje českých liberálů a později si uspořádali svou výstavu v Liberci. Záštitu nad výstavou v Praze převzal sám císař František Josef I. Výstava byla umístěna v prostorách dnešního výstaviště a navštívilo ji něco kolem dvou a půl milionů návštěvníků. V přípravném a výkonném výboru byli mj. inženýr František Křížik nebo nakladatel Jan Otto, předsedou širšího sboru pro uspořádání výstavy byl kníže Karel Schwarzenberg a předsedou generálního komitétu hrabě Bedřich Kinský. Bylo postaveno 110 pavilónů na ploše 55 tisíc čtverečních metrů. Výstavní expozice dokumentovaly mimořádný rozvoj české podnikavosti v různých průmyslových odvětvích.

Poprvé Černý pozval A. Muku na výstavu dopisem ze 4. června (dopis č. 97). Současně mu sděluje, že Hórnik má v plánu přijet v červenci. Podle Černého by bylo ideální, kdyby Muka a Hórnik přijeli spolu a všichni tři pobývali v Praze ve stejné době. Muka odpovídá (dopis č. 98), že výstavu v Praze chce určitě navštívit a s Hórnikem by se tam také velice rád setkal. Z Prahy by se mohli vydat hned do Mužakowa a odtud putovat dále a provádět terénní výzkum v pruské Horní Lužici. Protože měl Muka hodně vydání s koupí a opravou domu ve Freibergu, potřeboval by, aby letošní putování ho vyšlo co nejlevněji. Navrhuje, že by mohli býti živi po tzv. „strejcovské cestě“, tzn. zadarmo, kde by to bylo možné, aby se nemuseli tahat po špatných krčmách. V Mužakowě se ubytují u faráře Rejdy a ve Wojerecích u Dobruckého [Ján Emanuel Dobrucký (1854-1921) byl slovenský evangelický kněz, který v Lužici působil od r. 1882. Ve Wojerecích také zemřel. Pozn. Z. V.] Po Lužici by chtěl putovat dva týdny na přelomu července a srpna. Pak by navštívil „schatzowanku“ lužickosrbských studentů a potom by se vydali spolu do Wosyka.

Od r. 1890 Černý brával na své cesty také fotoaparát, a tak se Muka ptá, jestli ho bude mít i letos. Černý byl vlastně první z mála, který začal osobitost Lužice zachycovat také na fotografie. Tehdejší výdobytek techniky rozhodně nepatřil k standardnímu vybavení domácnosti. Černý si ho většinou zapůjčoval. Nicméně zpět

k výstavě a Mukově pobytu v Praze. Černý si moc přeje, aby se všichni tři v Praze setkali. Černý Mukovi i Hórníkovi zajistí v Praze ubytování. Byl by rád, kdyby se s ním Muka z Prahy vydal do Hradce Králové na oslavu jmenin jeho sestry Anny. Muka je zván srdečně i Černého matkou. Však už byl očekáván v předešlém roce (dopis č. 99). 23. června už Černý píše, že je s Hórníkem domluven a na Muku počkají 19. července na pražském nádraží. V Praze pobudou maximálně 4 dny a pak se všichni vydají do Hradce Králové na návštěvu k Černým, aby se 27. července mohli vypravit do Lužice. Pokud jde o Mukou navrhovaný cestovatelský plán, tak s ním Černý souhlasí a potvrzuje, že letos prochodí pruskou Horní Lužici od Mužakowa na západ. Fotoaparát vezme s sebou (dopis č. 101). Ještě před svým příjezdem prosí Muka Černého, aby mu opatřil levnou, nejlépe soukromou hospodyní, která by se mu v Praze starala o domácnost (dopis č. 102). Pozvání do Hradce Králové Muka s radostí přijímá. Z Freibergu odjede 18. července se svými dvěma kolegy do Žatce, kde přenocují. Druhý den ráno pojedou do Prahy a oni odjedou na Šumavu. Letošní studentská „schatzowanka“ se bude konat v Pančicích.

Začátkem července se už Černý nemůže dočkat jejich shledání (dopis č. 103). Muka bude očekáván v Praze na nádraží 19. července v 11:00. Hórník bude sice v Praze již od 16. července, ale 25. července už musí být v Budyšíně kvůli starému Kučankovi. Levnou hospodyní mu samozřejmě obstará. Černý a celá jeho rodina mají velikou radost, že Muka přijal jejich pozvání na návštěvu do Hradce Králové. Následně jejich korespondence pochopitelně umlká asi na šest týdnů. Od 19. července byli Černý a Muka spolu v jednom kuse téměř čtyři týdny. Další zprávy zasílané přímo z výstaviště a související s návštěvou Muky v Praze jsou z 28. srpna r. 1891. Dopisnicí č. 107 Černý sděluje Mukovi smutnou zprávu. V sobotu večer 22. srpna zemřel Jan Neruda a v úterý 25. srpna odpoledne byl pohřben. Tělo odpočívá na Vyšehradě. Černý byl už dvakrát v jeho bytě, ale Nerudovu milou tvář nespatriil. Muka si má vážit toho, že Neruda napsal jeho tzv. „podobiznu“ do Humoristických listů (roč. 33, číslo 32 a rok vydání 1891), kde je i Mukova fotografie. V podobném duchu Černý znovu psal o měsíc později. V závěru dopisu č. 109 Mukovi připomíná, že jistě i Muka má na Nerudu krásné vzpomínky, neboť z jeho pera vzešel Mukův životopis a Muka sám Nerudu osobně navštívil.

Z Lužických Srbů se ještě dostal mezi Nerudovy „podobizny“ jeho spolužák z Malostranského gymnázia M. Hórník a po smrti v r. 1884 tehdejší vůdce Lužických Srbů J. A. Smoler. Po napsání Mukovy „podobizny“ stačil do své smrti Neruda napsat již jen dvě. Před smrtí dostal Neruda ještě od Muky zásilku knih a dopis. Byly to

poslední věci, které obdržel poštou. Bohužel už si to Neruda nestačil vše prohlédnout a přečíst. V pátek 21. srpna onemocněl a druhý den v sobotu již zemřel. Muka tato zpráva o nenadálém odchodu Nerudy také velice zarmoutila (dopis č. 111). Neruda bude stále v jeho vzpomínkách a nikdy nezapomene na setkání s ním v Praze. Muka je potěšen, že byl zařazen mezi Nerudovy „podobizny“. A jak Mukou zmiňované setkání proběhlo, nejlépe popisuje Adolf Černý ve Světozoru 25 z r. 1891 na stránkách 494-495. Článek se jmenoval „Spolužáci aneb Vzpomínka na návštěvu u Nerudy s M. Hórníkem“ (dopis č. 109).

V uvedeném článku A. Černý vzpomíná na to, jak nemocného Nerudu navštívili 23. července v době probíhající Zemské výstavy v Praze dva slovanští hosté z Lužice. Byli to budyšínský kanovník Michał Hórník a profesor gymnázia ve Freibergu Arnošt Muka. K Nerudovi je zavedl upřímný přítel a velký ctitel Adolf Černý. Bylo to ve čtvrtek ve čtyři odpoledne. V předsíni již čekal Nerudův posluha, aby svého pána doprovodil na chvíli ven. Neruda ještě ležel.

„Vedu vám spolužáka!“ zahlaholil Černý po rychlém pozdravení.

„Hórníka?!“ opáčil hned Neruda a pohlédl ke dveřím, v nichž se současně Hórník objevil. A již zavolal: „Nazdar, Michale!“ podával mu ruku, objal ho a políbil: „To je hezké od tebe, žes ke mně přišel a žes na mne nezapomněl! Já bych tě byl sám navštívil – ale vidíš, že tu ležím jako Lazar!“

Setkání to bylo bezpochyby dojemné, neboť to bylo měsíc před Nerudovou smrtí.

Černý s Mukou stáli tiše stranou, aby přátelské setkání ničím nerušili. Teprve po chvíli přistoupil Muka, kterého Neruda sice dobře znal podle jména, ale osobně se s ním seznámil teprve až onoho červencového dne. Neruda se Muky dotazoval na jeho práci a jím redigovaný časopis „Lužica“, který se Nerudovi také občas dostal do ruky.

Následně se hovor stočil na vzpomínky. Na Nerudovu matku, jejíž obraz visel nad básnickovým lůžkem, na dny mládí, kdy sedávali s Hórníkem spolu v lavici malostranského gymnázia, na přátele z mládí, zejména na Hála, Pflegra-Moravského aj. A tu si najednou Hórník na něco vzpomněl: „Pamatuješ se“ otázal se Nerudy „jak jsme si jednou na Karlově mostě slíbili, že budeme každý pro svůj národ psát a pracovat!?“

A Neruda odpověděl: „Pamatuji, dobře pamatuji! Však jsme jistě oba svůj slib splnili...“

Takto nějak, podle Černého, asi vypadalo setkání M. Hórníka s J. Nerudou, kterému také přihlíželi Černý s Mukou. Černého nekrolog na J. Nerudu vyšel také v časopise „Lužica“. Nerudův vztah k Lužici rozhodně není zanedbatelný, byť opomíjený, proto jsem se rozhodl mu věnovat trochu více pozornosti.

Neruda znal Lužici pouze z vyprávění svého spolužáka M. Hórnik. I po ukončení gymnázia, kdy se každý vydal svou cestou, zůstali Hórnik a Neruda dobrými přáteli, scházeli se, když Hórnik zrovna navštívil Prahu a samozřejmě byli i v písemném kontaktu. Hórnik také získal Nerudu pro členství v Matici lužickosrbské. Na lužickosrbskou problematiku Neruda upozorňoval především prostřednictvím svých fejetonů. Před zahájením neúnavné činnosti A. Černého ve prospěch lužickosrbského národa plnil funkci propagátora Lužických Srbů coby nejslabší slovanské větve právě Jan Neruda. S tvorbou českého básníka Nerudy se mohli seznámit lužickosrbští čtenáři v časopisu „Lužica“ koncem 80. let 19. století prostřednictvím Černého překladů.

Tak jak Černý provázel po Praze i výstavě Hórnik s Mukou, tak provázel i jiné lidi propojené s Lužicí. V dopise č. 109 z 21. září Černý zmiňuje polského přítele Lužických Srbů Alfonse Parczewského, kterému se věnoval v Praze na výstavě a následně v Hradci Králové, kde byl jejich hostem. Ve stejný den, kdy přijel Parczewski, navštívil Černého také farář Skala z Budyšina. Po jejich odjezdu Černý konečně vydechl a mohl si po pěti hektických týdnech odpočinout. Svě postřehy a dojmy z výstavy Černý také zachytil v článku určeným lužickosrbským čtenářům v časopise „Lužica“. O tento článek, který se měl také věnovat návštěvě císaře, prosil Muka Černého koncem září (dopis č. 111). Mukovi se tehdy opět nedostávalo článků pro jeho časopis, a tak měl být článek dlouhý aspoň na dvě strany a měl mu být poslán do jednoho týdne. Černý doslova žil s jubilejní Zemskou výstavou a chtěl být u všeho, co bylo něčím významné. Nemohl si tak nechat ujít i slavnostní zakončení této velkolepé události.

Dva dny po skončení výstavy se Černý (dopis č. 112) ještě vrací k Mukově návštěvě a popisuje poslední den výstavy. Poslední den výstavy se Černý v Praze setkal s I. Hermannem, který mu předal fotografie zachycující Muku při jeho návštěvě výstaviště. Mluvil v ten den také se Šimáčkem, který se vyptával, proč Černý o prázdninách nepřišel s Mukou do restaurace „U Fleků“, jak byli dopředu domluveni. Černý si až později uvědomil, že se na tom se Šimáčkem domluvil, a pak ho zapomněl vyrozumět, neboť měli tak nabitý program, že přijít nemohli. Dále se už Černý věnoval poslednímu dni výstavy. S výstavou se mu loučilo smutně. Výstaviště se poslední den topilo v září tisíců světla a všude se valily obrovské masy návštěvníků. Jednalo se o 100 tisíc lidí. Vypadalo to, jako by výstava vůbec nekončila. A přesto si Černý uvědomoval, že je to konec, že se zítra začne s odvážením věcí a bouráním budov. Nyní se už zas může soustředit na psaní svých „Mýtických bytostí“. Času má ale málo. Domů přichází až v šest hodin večer. Černý se cítí velmi unaven. Výstavu v posledních dvou dnech

navštívili z Lužických Srbů také starý evangelický farář Imiš z Hodzjíje a katolický kněz Libš. Černý dále oznamuje, že se v českém tisku objeví životopisy obou duchovních. Vyjadřuje obavy nad negativní reakcí J. Barta-Čišinského, že před ním Černý upřednostňuje někoho jiného.

Než přejdeme k další české významné výstavě, která svým zaměřením měla pro Lužické Srby větší význam a byla pro ně velkou buditelskou inspirací, budeme se věnovat rozsáhlé buditelské aktivitě Muky a jeho českého spolehlivého pomocníka Černého. Po celá devadesátá léta 19. století zaplňovaly stránky jejich rozsáhlých dopisů nápady, podněty a aktivity k obstarání peněz pro Matici lužickosrbskou a zejména na vybudování jejího reprezentativního sídla. Z kapitoly 4. 1. 2. víme, že Muka v této věci pověřuje Černého za „lužickosrbského konzula“ v Čechách, a v devadesátých letech tuto svou myšlenku dále a podrobně rozvíjí. Ze stejné kapitoly také víme, že drobné a nepatrné obnosy peněz Černý pro Maticí dům nasbíral již koncem osmdesátých let.

To, že starosti s vybudováním důstojného sídla MS nedaly Mukovi spát, a že bral tento úkol velice zodpovědně, naznačuje i dopis č. 116 z listopadu r. 1891. Je to i první náznak velkých plánů, které se Muka rozhodl podniknout na podporu vzniku tohoto sídla. Muka v dopise píše, že se bude prodávat hotel Laue, kde se nachází největší sál v Budyšině, aby se v něm zřídila pošta. Proto je podle Muky nejprůhodnější doba postavit lužickosrbský Maticí dům s velkým sálem. Zároveň si Muka ale posteskuje, jen kdyby chtěl někdo potřebné peníze půjčit bezúročně na rok až dva. Ptá se Černého, jestli by se v Praze nenašel nějaký vlastenecky smýšlející finančník a boháč, který by byl ochoten peníze půjčit. Po třech letech by peníze mohli splácet s velmi dobrým čtyřprocentním úrokem. Muka ovšem nerozvádí, proč je nevhodnější doba začít stavět Maticí dům. Pravděpodobně se domníval, že pokud by byl v Budyšině jediný velký sál, který by patřil MS, mohla by ho pronajímat Němcům a takto získané peníze vynakládat na další vlastenecké aktivity.

Poprvé je velký Mukův projekt naznačen v Černého dopise č. 126 z konce února r. 1892. Bohužel nevíme, o co přesně šlo, protože žádný předešlý Mukův dopis se o velké akci, při které by se sbíralo na Maticí dům, nezmiňuje. Dopis se nedochoval proto, že se buď ztratil, anebo proto, že ho Černý na přání Muky zničil, obávaje se nepřiměřené reakce ze strany lidí, kteří nebyli Lužickým Srbům nakloněni. Nicméně se v dopise píše, že Černému není věc ohledně sbírání peněz na Maticí dům zcela jasná, a

vyjadřuje pochyby, že by se takovým způsobem něco nasbíralo. Černý to uzavírá slovy, že si to oba musí v dalších dopisech ujasnit.

Další dopis však přichází až o 13 měsíců později, tedy 3. dubna 1893. Proč do té doby Muka nic nepsal je jasné. Jeho žena byla velice vážně nemocná a i Muka býval v onom období vážně nemocen a značně vytížen ve svém povolání učitele. I tento dopis byl psán v oné inkriminované době těsně před smrtí Mukovy ženy. V dopise č. 157 tedy Muka, neboť se nemůže z obav před smrtí své ženy hnout od jejího lůžka (viz výše, 5. 1. 2.), pověřuje Černého, aby ho na velikonocích buditelských aktivitách v Budyšíně zastupoval. Protože Muka svolal na středu po Velikonocích od 11:30 sezení s deputací lužickosrbských studentů na budyšínskou „Střelnici“, kde bude od 10:00 probíhat jarní studentská „schatzowanka“, má Černý sdělit faráři Skalovi, aby sezení pořádal a za Muku vedl předsednictví on. Černý se toho má zúčastnit jako přísedící. Každý člen deputace by měl nejprve říci, co dosud vše vykonal; a pak by se mělo jednat o tom, jak by se nejlépe prodávaly Sebrané spisy H. Zejlera, jak by se dal co nejrychleji umořit dluh vzniklý vydáním sebraných spisů u M. Smolera. Měli by také popřemýšlet, jak by se daly získat ke koupi sebraných spisů knihovny jiných slovanských národů. Na zasedání MS chtěl promluvit hlavně o Matičním domě a chtěl prosadit, aby byla na pět let zvolena deputace či výbor, který by měl na starost peněžní sbírky určené k výstavbě budovy. Do tohoto výboru by chtěl Muka zvolit členy, kteří dosud nebyli v předsednictvu ani výboru MS. Byl by to on sám, Šewčík, farář Kubica, a kanovník Herman z Wotrowa. Tento výbor by měl jmenovat v každé farnosti v Lužici aspoň jednoho důvěrníka. V jiných slovanských zemích by byli důvěrníci podle možností podřízeni vybraným „lužickosrbským konzulům“. V Čechách by byl konzulem Adolf Černý, pro jihoslovanskou oblast by to byl Fran Podgornik z Terstu, pro Polsko Alfons Parczewski, pro Slovensko Škultéty a pro Rusko W. Bogusławski, A. Petrov a J. A. Holan.

Peníze by byly sbírány následujícím způsobem: 1) dobrovolné dary 2) pořádání koncertů, divadelních představení a přednášek, jejichž výtěžek by šel na stavbu Matičního domu 3) prostřednictvím subscripcie na podílové listy v hodnotě 100 marek, 100 šestáků a 100 rublů. Podílové listy by se zapsaly na určitou osobu, neboť je nelze prodávat. A dokud by nebyl dům dokončen, podílové listy by nemohly být ani úročeny. Po dokočení výstavby by se listy úročily 2,5 až 3% těm, kteří by úrok chtěli. Každý rok by se uskutečnilo losování, kterým by byl vybrán určitý počet osob, kterým by byl připsán úrok. Pokud se tento Mukův návrh Černému zamlouvá, má s tímto návrhem

vystoupit na zasedání MS a prosazovat ho jako svůj vlastní. A teprve když by Černý viděl, že návrh nemá podporu zasedajících členů MS, má Černý říci, že i Muka je stejného mínění. Hlavně má Černý MS pobízet k větší a vytrvalejší práci. Dále Muka prosí Černého, aby se zeptal Hórniku, jestli by nemohl poslat redaktorovi „Slovanského světa“ v Terstu Franu Podgornikovi za 5 šestáků Pfulův slovník. Podgornik ho o to žádal.

Černý téměř okamžitě začíná jednat (dopis č. 158). Ještě koncem dubna rozeslal dvě písemné prosby, jednu zámožnému předsedovi Akademie věd Josefu Hlávkovi a druhou Olivovi [pravděpodobně se jedná o Viktora Olivu, českého malíře a redaktora obrazové části časopisu Zlatá Praha, pozn. Z. V.]. K písemným prosbám Černý přiložil svůj poslední fejeton. Černý sice název neuvádí, ale vzhledem k tématu a časové blízkosti se bude jednat o drobný článek z Národních listů z 15. dubna 1893 s názvem „Matice lužickosrbská v Budyšíně“. Černý dodává, že připravuje písemné prosby na další osoby. Doufá, že tímto způsobem získají nějaké prostředky na Matiční dům.

K tématu výstavby Matičního domu se Muka vrací až po prázdninách v září r. 1893 (dopis č. 174). Do té doby byl několikrát nemocen, vyrovnával se se smrtí své ženy a také podstoupil léčení v lázních. Muka se po velkém úspěchu, který sklidil za svou mluvnicí dolnolužické srbštiny, rozhodl, že začne pracovat nad velkým slovníkem dolnolužické srbštiny. Má však hodně práce a starostí kolem výstavby Matičního domu, a to považuje za prioritu. Předseda stavebního výboru Bartko se Mukovi velice zamlouvá, neboť je to Lužičan, který se nebojí práce. Muka doufá, že se s výstavbou začne v r. 1894. Nejdůležitější je však obstarat dostatečné množství peněz, a proto je důležité přidělit funkce konzulů a jmenovat důvěrníky. Muka spoléhá na Černého, že se ujme funkce konzula pro Čechy, Moravu a Slezsko a v každém českém městě získá jednoho důvěrníka. Úkolem důvěrníků bude získávat členy pro MS, přijímat dary a obstarávat podílové listy těm lidem, kteří o ně budou mít zájem. Podílové listy by se prodávaly v hodnotě 1000, 500 a 100 marek s úrokem 3,5 až 4%. Josef Tajrých z Chrudimi už jmenoval několik důvěrníků, jejichž seznam pošle Černému co nejrychleji.

Černý se snažil vycházet Mukovi maximálně vstříc a řídil se jeho pokyny. V dopise č. 177 z počátku prosince r. 1893 se od Černého dovídáme, že měl v neděli od 15:00 v Praze v zasedací síni České akademie věd veřejnou přednášku o Lužických Srbech. Mezi početným publikem bylo také hodně dam, slečen a studentů. Přišli také tři Lužičtí Srbové studující v Praze: Šewčik, Andricki, Winger. Již na počátku ho

obecenstvo velice sympaticky přivítalo. Přednáška trvala hodinu a čtvrt. Po skončení přednášky sklídl také velmi přátelský aplaus. Černý vybízel hlavně k morální a účinné podpoře Lužických Srbů. Černý se domnívá, že po svém výstupu získal opět několik přátel pro lužickosrbskou věc.

Koncem prosince r. 1893 Muka Černého informuje, že na zasedání stavebního výboru Matičního domu 3. ledna 1894 v Budyšíně se už musí stanovit pevný termín výstavby. Pojede tam, i kdyby měl lézt po čtyřech (Muka byl opět nemocný. pozn. Z. V.). Všechny chce vyzvat k důsledné práci (dopis č. 179). O průběhu zasedání se Černý dověděl v lednu r. 1894 ze „Serbských Nowin“ a v dopise od M. Hórniky. Černý chválí Muku, že se zasedání účastnil i přes jeho nemoc. Černý se zavazuje, že hned jak dostane podrobné pokyny od Muky a Hórniky, bude pracovat ze všech sil pro Matiční dům (dopis č. 180).

Mukovou rychlou odpovědí je dopis č. 181. Muka v něm píše, že se stále necítí zdrav a všechny své síly šetří na výstavbu Matičního domu. Ze zkušenosti ví, že Lužické Srby musí neustále popohánět k činnosti, a nejinak tomu bude i s výstavbou matičního sídla. Muku čeká rozsáhlá korespondence a časté jízdy do Drážďan a Budyšina. Muka děkuje z celého srdce za vše, co Černý dělá pro jejich lužickosrbský dům. Dále Muka zasílá pokyny Černému jako konzulovi, který bude dohlížet na aktivity MS v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Za konzula byl jednohlasně zvolen na zasedání MS a na zasedání stavebního výboru Matičního domu 3. ledna 1894. Muka děkuje za sebe a všechny Lužické Srby, že vzal Černý na sebe takovou oběť. Úkolem Černého bude v každém českém a moravském městě jmenovat jednoho důvěrníka, který mu bude podřízen a bude od něj přijímat instrukce. S důvěrníky bude v korespondenci a bude od nich přebírat všechny vybrané peníze na Matiční dům. Pokud by se Černému zdálo, že to je nad jeho síly, mohl by pro jižní Čechy a pro Moravu jmenovat dva podkonzuly. V Jindřichově Hradci by to snad mohl být učitel gymnázia F. Tajrych, který se mu již kdysi nabídl za důvěrníka a navrhl i další jména pomocníků v Čechách: a) JuDr. Petr Nessý z Prahy na Příkopech, b) městský lékař Bohumil Drnek (1866-1914) z Březnice u Příbrami, c) úředník Tomáš Jedlička z Duchcova, d) Václav Novák z Klatov, e) učitel, regionální spisovatel Josef Hanzlík (1850-1916) z Týna nad Vltavou, f) historik umění a pedagog Josef Braniš (1853-1911) z Českých Budějovic, g) JuDr. Čeněk Šandera z Netolic. Ověřit totožnost těchto jmen se mi podařilo pouze u třech, jak patrně z letopočtů vymezujících délku života.

Dalším úkolem Černého bude dát důvěrníkům podrobné instrukce a hlavně jim vysvětlí, že je to existenční záležitost Lužických Srbů. Veškeré náklady na korespondenci atd. v této věci mu proplatí MS. Úkolem důvěrníků bude získávat matici členy i informovat o aktivitách MS v místním tisku atd. Vybrané peníze mají posílat buď do Budyšina, nebo Černému, mají samozřejmě vybírat dobrovolné finanční dary na výstavbu domu, s českými spolky dojednávat koncerty a divadelní představení, ze kterých by se peníze vybrané na vstupném věnovaly MS. Mají se snažit prodávat bohatším známým podílové listy.

V únoru r. 1894 umírá M. Hórnik, což představuje obrovskou a nenahraditelnou ztrátu pro Lužické Srby a celkové lužickosrbské buditelské aktivity. Na Hórnikovo místo nastupuje A. Muka. Hórnikův odchod samozřejmě s sebou přináší další starosti Mukovi a vnáší i komplikace do již i tak nejednotné buditelské činnosti. S malicherností a ješitností některých lidí, s uměním opatrně jednat s lidmi, s tím vším se musel Muka umět vypořádat, aby lužickosrbský národní život mohl vykazovat vůbec nějakou činnost. Tak lze usuzovat z dopisu č. 187 z 9. března 1894. Muka chtěl napsat tabulkový přehled Hórnikova života, ale od napsání ho zdržely dopisy, které nedávno dostal od preláta Buka. Buk v nich upozorňuje, že v životopise, který Černý napsal u příležitosti šedesátých narozenin M. Hórnika, se objevují chyby. Muka se chce s Černým nejdříve domluvit, než začne Černý psát Hórnikův nekrolog, pro který bude čerpat hlavně fakta ze svého již dříve napsaného textu tolik kritizovaného Bukem. K dopisu přikládá Bukovy výtky. Podle Muky se do časopisu „Lužica“, kde Černého text vyšel, musí dát nějaká opravenka s ohledem na Bukovu národní obětavost, když chce darovat na výstavbu Matičního domu větší sumu peněz a kromě toho chce také hodně peněz půjčit. Černý má Mukovi napsat, jak by si to přál opravené.

Černého překlad nekrologu na M. Hórnika z Národních listů z 3. března 1894 pro 4. číslo „Lužice“ Muka velmi uvítal. Musí ho jen upozornit na jednu chybu, a doufá, že mu to nebude mít za zlé a nevyloží si to jako Mukovu ješitnost. Ve čtvrtém řádku Černý píše, že Hórnik má velkou zásluhu na existenci MS. To však není úplně pravda. Jak hodně si Hórnik přál Matiční dům, tak málo věřil, že Matiční dům kdy dostanou. Stále měl strach, že se prostředky neseženou. Muka se nechce chválit, ale od r. 1881 do současnosti energicky vystupoval ve prospěch Matičního domu. Sbíral peníze, rád je i dával, udílel rady a podával návrhy. J. A. Smoler nemovitost koupil a až do roku 1880 na ní neprakticky hospodařil. Od r. 1880, co Muka přišel do Budyšina a přijal funkci zapisovatele MS, nabádal k důsledné činnosti ve věci Matičního domu. Muka také

dosáhl toho, že Hórnik a J. A. Smoler cestovali kvůli Matičnímu domu v letech 1881 až 1883 do Polska a Ruska (srov. PETR 1974: 70-71). Muka se vždy snažil, aby se celá ta věc hýbala kupředu. Hórnik byl při své dobrotě a pokoře před vědeckým pokrokem bázlivý a bez iniciativy. Avšak všude s radostí pomáhal a Muku podporoval. To mu chtěl Muka sdělit jen kvůli pravdě, kterou Hórnik tolik ctil.

Černý se necítil dobře, aby mohl reagovat obšírněji, měl strach, že zas onemocní na plíce (dopis č. 188). Posílá jen pár stručných informací, ve kterých mj. stojí, že z redakce Národních listů dostal na Matiční dům 8 šestáků. Obšírněji, byť stále nemocný, reaguje Černý dopisem č. 190. Černý ujišťuje Muku, že v již zmíněném článku nechtěl v žádném případě snížit Mukovy zásluhy o Matiční dům. Chtěl jen upozornit na to, že Hórnik zachránil zadlužené MS pozemek s malým domkem a vůbec celkový chod matičních aktivit, když ruský věřitel Bašmakov zkrachoval.

Koncem března r. 1894 Černý posílá Mukovi návrhy, s kterými by měl vystoupit na povelikonočním zasedání MS. Černý je stále ještě nemocný. Podle Černého by se v novém Matičním domě měla jedna místnost vyhradit pro M. Hórniku, kde by se uchovaly všechny věci, které z jeho pozůstalosti patří k nejdůležitějším. Dále je důležité přemýšlet o pomníku pro M. Hórniku, aby největší Lužický Srb nedostal německý pomník, což by se mohlo klidně stát, pokud by se postavení pomníku přenechalo příbuzným či budyšinské kapitule. Černý se také domnívá, že když by se v časopise „Lužica“ uveřejnila výzva ke stavbě pomníku, určitě by se nějaké dary sešly i od jiných Slovanů. Polák Bogusławski v posledním dopise Černému psal, že on a jeho děti a kníže Mírský pro to chtějí získat zámožné přátele. Černý ještě navrhuje, že by se sbírky na Matiční dům mohly pořádat ve jménu či na počest M. Hórniku. Největší propagaci by v této věci mohly udělat „Serbske Nowiny“ a „Katholski Posol“. Především mezi katolíky by se tak dalo získat několik osob pro myšlenku Matičního domu, neboť je známo, že byl Hórnik u katolických Lužických Srbů velice oblíben (dopis č. 192).

Odpovědí Černému (dopis č. 193) bylo, že všechny jeho návrhy, s kterými Muka vystoupil, byly přijaty s nadšením. V druhé polovině dubna r. 1894 se Muka omlouvá, že na Černého opět dotírá, ale bohužel ho musí „otravovat“, protože Matiční dům ho nenechá dříve klidným, dokud nebude mít dostatek prostředků na jeho výstavbu. Podle Muky se musí začít stavět už tuto zimu, pokud nechtějí propásnout nejvhodnější okamžik. Když se letos nezačne, bude v Budyšině velký sál s restaurací stavět finanční konsorcium Laue. Pak by se jejich dům stavěl obtížně. Muka nekonkretizuje, proč by se stavělo špatně, jestli by bylo málo dělníků či by se nenašla stavební firma?! Muka

všechn svůj čas obětuje naplnění jejich nejdůležitější myšlenky. Muka nechal vyhotovit štoček Matičního domu, a chce vyobrazení Matičního domu natisknout na všechny prosby a sběrné listiny. Muka si myslí, že Černým navrhovaná veřejná sbírka v novinách by nikdy nevynesla tolik, jako prostřednictvím důvěrníků. Lužickosrbská poslání a prosby už si opatřil. Černému posílá ke korektuře polskou obdobu těchto textů. Podle polského vzoru má Černý sepsat také českou prosbu a poslat mu ji, aby ji mohl dát tisknout v Budyšině. Mukova myšlenka pro sbírání v Čechách je následující:

Černý jako hlavní lužickosrbský konzul pomocí důvěrníků, tj. vídeňského slavisty Josefa Karáska (1868-1916) a českého učitele Tajrýcha a spolupracovníků z Moravy, Slovenska a Slezska nalezne ve všech městech důvěrníky pro další činnost a pošle jim: a) předtištěnou prosbu, že se chtějí stát jejich důvěrníky, b) pokyny pro důvěrníky, c) prosbu na bratry Čechy s pojednáním o MS a Matičním domě, d) sběrné listiny na dary, e) zápisné listiny pro podílové listy.

Muka uvítá jakoukoliv pomoc. Pro větší motivaci navrhuje, že kdo daruje 100 šestáků (zlatých) stane se zakladatelem Matičního domu, dostane se do Zlaté knihy a bude připomínán každé tři roky na zasedání MS. Kdo daruje 1000 zlatých, stane se čestným členem MS a jeho busta bude vystavena v sále nového Matičního domu (dopis č. 194). Černý ještě v témže měsíci rychle odpovídá (dopis č. 195), že návrhy proseb a sběrných listin mu určitě odešle do neděle. Musí nejdříve dopsat články pro Ottův Slovník naučný. A pak hned Mukovi napíše, co potřebuje, aby mohl začít konat ve prospěch Matičního domu. Černý už má přísliby dva „lužickosrbské večery“, jeden ve Slaném a druhý v Novém Bydžově. Podobný večer v Hořicích měl velký úspěch. Navštívila ho vybraná společnost. Pisně od B. Krawce byly dobře zazpívány a Černého přednáška trvající hodinu a půl byla vyslechnuta s velkým zájmem. Jak celá akce bude úspěšná po finanční stránce, Černý ještě neví, ale z celkové atmosféry usuzuje, že by výtěžek na Matiční dům mohl být dobrý. Pro podílové listy asi získal dvě osoby: děkana a jistého advokáta. V Hořicích se nezapomíná ani na MS. Získal několik lidí pro členství v ní. V místní besedě se hraje kulečník ve prospěch Matičního domu.

V květnu r. 1894 Muka reaguje na Černého aktivity a připomínky a sám podává zprávy o dalším dění ve věci Matičního domu (č. 197). I když je Mukovo pracovní vytížení natolik veliké, že nemůže vůbec dbát o své chatrné zdraví, pracuje naplno pro svůj národ. Jedině myšlenka postaveného Matičního domu mu dodává sílu. Muka děkuje Černému za dobře připravený „lužický večer“ v Hořicích.

Muka souhlasí s Černým, že ani lidé, kteří by přispěli na Matiční dům 1000 šestáků, nemohou mít v oné instituci svou bustu. Uvědomuje si, že by to byl velice nákladný projekt, ale chtěl tím nalákat, co nejvíce dárců. I z těchto trochu zoufalých Mukových nápadů lze vyvodit závěr, že Muka byl ochoten podniknout cokoliv, aby získal potřebné peníze na Matiční dům, byť by to mělo v danou chvíli jen krátkodobý účinek.

Pokud jde o pomocníky a vedlejší důvěrníky, tak pro Černého by připadali v úvahu asi: Dr. J. Karásek, z Jindřichova Hradce prof. Tajrých a pro Moravu snad kněz a etnograf Ignát Wurm (1825-1911) z Olomouce. Muka připomíná, že se s Wurmem poznali v Praze. Pro Slovensko doporučuje Černému důvěrníka v osobě redaktora „Slovenských Pohľadov“ Jozefa Škultétyho (1853-1948).

Co se týká jihoslovanské oblasti, tak Dr. Karásek navrhuje Mukovi, aby k lužickosrbským prosbám a sběrným listinám s instrukcemi pro důvěrníky zasílané jednotlivým osobám ve slovinském, chorvátském a srbském jazykovém prostoru přiložil ještě německý překlad. Mukovi se Karáskův návrh zdá nevhodný. Muka se tedy ptá Černého, jestli by nebylo lepší všechna tato prohlášení napsat srbochárvatsky do Záhřebu dr. Milanu Amrušovi (1848-1919) a slovinsky do Terstu redaktorovi Franu Podgornikovi, kteří by to dál šířili. Černý mu má napsat, co si o tom myslí. Jinak prosby sepsané Černým se Mukovi velice líbí. Muka navrhuje, aby je na jeho náklady nechal tisknout v Čechách u Šimáčka, pokud ho považuje za důvěryhodného. Muka si myslí, že by jim ze známosti mohl dát slevu. M. Smoler má plno práce s tiskem proseb v lužické srbštině a polštině a mimo to nemá vhodná česká písmenka.

Černý reagoval až koncem května (dopis č. 199), neboť čekal, až budou prosby vytištěny. K dopisu přikládá po jednom exempláři prosby a vyúčtování. Vytištění stálo 28 šestáků. Černý má u sebe z „lužickosrbského večera“ v Hořicích 27 šestáků. Navrhuje proto Mukovi, aby nemusel peníze posílat, že to zaplatí z peněz vybraných v Hořicích.

Pokud jde o rozesílání veřejných proseb v Čechách, musí Černý nejdříve zažádat o povolení u politické vrchnosti. Než dal prosby Černý tisknout, ptal se právníka, který mu řekl, že není nutné žádat o povolení. Teď si však právník myslí, že by se o povolení zažádat mělo. Černý to považuje za nepříjemnou věc, neboť se tím vše zdrží.

Muka si již dříve přál, aby se peníze na Matiční dům sbíraly i na Slovensku. Černý mu však musí vysvětlit, že tam sbírat nemůže, neboť lidé na Slovensku jsou tak chudí, že by sami potřebovali finanční pomoc. Ani Černý nesouhlasí, aby byl k prosbám

adresovaným jižním Slovanům přiložen německý překlad. Podle Černého by měly prosby určené Jihoslovanům stačit v lužické srbštině nebo češtině. A ohledně tisku českých proseb u Šimáčka Černý opět Mukovi vysvětluje, že tiskař Šimáček a redaktor Šimáček jsou dvě různé osoby. Muka se v Praze osobně seznámil s redaktorem Šimáčkem.

Muka byl myšlenkou Matičního domu doslova posedlý, a tak nevynechal jedinou příležitost, při které by mohl někoho oslovit s prosbou o finanční pomoc. Ještě v témže měsíci květnu Muka prosí Černého o adresu polského knížete Mirského na Litvě. Chce mu poslat v polštině prosbu o příspěvek na Matiční dům (dopis č. 200).

Samozřejmě ani Černý v Čechách nijak neotálel a snažil se na úřadech o to, aby pořádané peněžní sbírky na Matiční dům mohly probíhat oficiální a zákonnou cestou (dopis č. 201). Černý zjistil, že mu musí dát místodržící v Čechách povolení, aby mohl veřejně sbírat na Matiční dům. Ke své žádosti musí přiložit potvrzení od saské vlády, že stanovy MS jsou řádně schválené, a že má Matice povoleno vypisovat podílové listy. Muka mu má tedy toto potvrzení obstarat. Dokud nebude mít potvrzení, nemůže v Čechách veřejně vyvíjet žádnou činnost, jinak by ho čekala vysoká pokuta. Do té doby bude vyvíjet jen soukromou činnost.

Muku ani nenapadlo, do doby než ho Černý upozornil, že by MS měla mít nějaké povolení k veřejným sbírkám. K jeho už beztak velkému pracovnímu zatížení mu to přidělalo mnoho starostí navíc (dopis č. 202). Začátkem června r. 1894 Muka píše, že má s Matičním domem mnoho práce. Stále musí odstraňovat nové a nové překážky, které se mu hrnou do cesty. Prostřednictvím předsedy stavebního výboru Jana Bartka (1821-1900) už podal k saské vládě dvě prosby: 1) povolení vydávat podílové listy, 2) povolení veřejných sbírek. Muka tedy musí nejdříve počkat, jak dopadne vyřízení jejich žádostí, než se znovu obrátí na vládu ohledně veřejných sbírek v Čechách. Podle Muky by pak bylo nejlépe, kdyby autentický opis povolení saské vlády resp. lužického zemského hejtmanství k dobrovolné finanční sbírce a vydávání podílových listů nechal snad vyhotovit u jednoho notáře (Mosaka-Kłosopólskeho), z čehož by bylo patrné, že je MS státem schválená a povolená společnost (s právy právnické osoby), a že tedy stanovy schválila vláda. Ptá se Černého, jestli to tak bude postačovat, nebo bude opravdu potřebovat originály těchto úředních dokladů.

České prosby, které nechal Černý vyhotovit, se Mukovi velice líbí. I přesto, že jim tiskař Šimáček nedal slevu, mu vyúčtování za vytištěné prosby nepřijde drahé. V Budyšině u M. Smolera by to rozhodně levněji nepořídili. Způsob placení navržený

Černým, se Mukovi zamlouvá. Má to tedy Šimáčkovi zaplatit z peněz vybraných v Hořicích. Muka má hodně vydání, takže mu to přijde vhod. Muka má další nápad, jak získávat peníze na Matiční dům. Pokud získají povolení k veřejným sbírkám, mohl by se v Čechách Černý obracet na peněžní ústavy, záložny a různé boháče jako jsou např. hrabě Harrach či kníže Schwarzenberg.

Dále Muka navrhuje, že sbírky u jižních Slovanů by mohli zahájit na podzim, když už budou vědět, jak postupovat po zkušenostech v Lužici, Čechách a Polsku.

Koncem června r 1894 Černý reaguje na špatné zprávy ze „Serbských Nowin“, kde se dočetl, že saská vláda nepovolila MS vydávat podílové listy ve prospěch Matičního domu. To znamená, že Černý v této věci musí zanechat jakýchkoliv veřejných aktivit. Je to velká škoda, že si tyto úřední formality neošetřili a nezajistili už dříve. Z minulého Mukova dopisu Černého velice překvapila informace, že ještě nemají povolení k veřejným peněžním sbírkám. Je to velice mrzutá záležitost. Černý znovu opakuje, že nemůže v Čechách začít s veřejnými sbírkami, dokud nebude mít aspoň notářem ověřený opis povolení saské vlády. Stačí mu jen ten opis. Bohatě lidi nemůže oslovit dříve, dokud nebude mít v ruce to povolení (dopis č. 203).

Mukova odpověď, vzhledem k jeho brzkému odjezdu na několikátýdenní pobyt do lázní, je sice rychlá, ale nepříznivá (dopis č. 204). Veškeré Mukovo a Bartkovo úsilí ve prospěch Matičního domu přišlo v tomto roce vniveč. Podle Muky začalo nové pronásledování Lužických Srbů a zejména MS. Kvůli pošetilosti jednoho polského redaktora byla polská prosba o finanční pomoc na Matiční dům otištěna doslovně v jedné z polských novinách. A zdejší německý šovinista a novinářský mazal, podle Muky nejspíš žid, učinil z prosby výťah, který uveřejnil ve Vratislavských novinách, a Muku s předsedou MS dr. Kalichem obvinil z panslavismu. Tento výťah se objevil v různých obměnách ve všech německých novinách, a ty byly zaslány saské vládě. Ta samozřejmě v reakci na tyto články v novinách lužickosrbské žádosti o vydávání podílových listů a organizování veřejných sbírek zamítla, a tím tedy i zakázala. Lužický okresní hejtman poslal do tiskárny k M. Smolerovi vyššího četníka a ten požadoval, aby byly do němčiny přeloženy lužickosrbské a polské prosby o finanční pomoc na Matiční dům. V současné době je jasné, že veřejně sbírat nemohou. Muka se okamžitě obrátil na právníka Mósaka Kłosopólského, kterého pověřil sepsáním dopisu pro ministerstvo v Drážďanech, kde má dokázat, že otázka výstavby lužickosrbského Matičního domu je všeobecně prospěšná přímo Lužickým Srbům a nepřímo prospěšná i německé, resp. saské zemi, a že Lužičtí Srbové jsou a vždy byli loajálními vůči saskému králi, proto

prosí, aby jim nebyly zakazovány jejich aktivity. Korunu všemu však nasadil svou zbabělostí předseda MS K. A. Kalich, který nikomu nic neřekl a zemskému hejtmanovi oznámil, že o ničem nevěděl a že jeho jméno s podpisem se na polské prosbě o finanční dary na Matiční dům objevilo bez jeho vědomí.

Dále Muka dodává, že nemůže být ani řeči o veřejných sbírkách v Čechách. Sbírat se musí jen soukromě a sbírat také musí jen opravdu spolehliví důvěrníci. V souvislosti se vzniklou kauzou také Černému s lítostí oznamuje, že jeho příspěvky do časopisu „Lužica“ nebude moci v současné době otisknout, neboť budou všechny lužickosrbská periodika minimálně rok a půl pod přísným dohledem. Muka musí být obezřetný a Němcům nesmí dát jakoukoliv záminku k zásahu proti jejich buditelským aktivitám. Na nějaký čas úplně vynechá v časopisu rubriku „Slovanské novinky“.

Černý se během svého prázdninového putování po Lužici dověděl, že se Matiční dům nakonec postaví bez velkého sálu, což v praxi bude znamenat, že Lužičtí Srbové se svými představeními budou muset chodit za Němci, což Černý považuje za velice nešťastné (dopis č. 207). V Budyšině ale Černému také nebyl nikdo schopen říct, jestli právník Mósak Kłosopólski opravdu sepsal a odeslal vysvětlující dopis na ministerstvo do Drážďan.

Chování předsedy MS Kalicha ve věci proseb o dary na Matiční dům považuje Černý za nestoudné až skandální. Černý po smrti M. Hórnika při volbě nového předsedy MS všechny zrazoval před zvolením takové nuly. V čele MS podle Černého musí stát charismatický muž, který má renomé, tzn. zásluhy a charakter.

Koncem srpna Černý píše, že soukromé prosby o dary na Matiční dům rozešle v Čechách až v prvních dnech nového školního roku, neboť doteď byla většina lidí na prázdninách (dopis č. 208). Černý občas také vyjadřoval pochyby nad tím, jestli se Matiční dům při všech těch nepříznivých okolnostech dokončí a jestli to není pro Muku příliš velké sousto (dopis č. 213). Mukovou odpovědí bylo, že se nemá o Matiční dům strachovat a že ho dokončí za každou cenu. Černý mu však musí být nadále takovou oporou a být ve všem tak nápomocen, jako mu byl doposud (dopis č. 215).

I rok 1895 je v korespondenci bohatý na informace. Černý se často pozastavuje nad lhostejností a netečností Lužických Srbů. Radí proto, aby místo modlení za lepší budoucnost pro tu lepší budoucnost začali také něco dělat. V únoru 1895 Černý informuje, že začal intenzivněji sbírat peníze na Lužickosrbský dům, i když připouští, že jich je málo a jde to velice těžce. Za leden a únor r. 1895 nasbíral nepatrnou sumu peněz, která má hodnotu asi 100 marek (hriwnow). Černý také podotýká, že v Čechách je více

národních sbírek, jako je např. Matice školská, příprava Československé národopisné výstavy v r. 1895 atd. To vše komplikuje sbírání peněz pro lužickosrbskou věc. Navíc sbírce nepřeje ani politka. Ta je zaměřena jen na české poměry. Pro velké české noviny jsou Lužičtí Srbové příliš malý národ. Ty jen velkou politiku pěstují a Slovanství mají jen v ústech, tedy ve frázích (dopis č. 221).

Koncem března r. 1895 Muka Černého prosí, aby přijel na povelikonoční zasedání MS. Má mnoho návrhů, s kterými chce vystoupit v plénu a potřebuje od Černého podpořit. Muka sice neupřesňuje, čeho se jeho návrhy budou týkat, ale bude pravděpodobné, že kromě výstavby Matičního domu to bude asi také příprava lužickosrbského národopisného pavilonu v rámci výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech, plánované na rok 1896.

Černý do Budyšina nepřijel, ale slíbil Mukovi, že na něho bude myslet, aby mu jeho návrhy prošly (dopis č. 224). Černý se pouze ve výjimečných případech účastnil povelikonočních zasedání MS. Musel chodit do školy, na rozdíl od Saska nebyly v Čechách prázdniny, a ředitel mu většinou dovolenou nepovolil. V tomto dopise z 15. dubna r. 1895 Černý také vyslovuje přání, aby se Muka stal předsedou MS. Zasedání MS z minulého roku nemůže odpustit, že zvolila do čela, jak se Černý vyjádřil, takovou nulu [J. A. Kalicha, pozn. Z. V.] (srov. též dopis č. 227). Černý dál soukromě sbírá na Matiční dům. Nedávno odeslal faráři J. Skalovi (1851-1925) do Budyšina 93 šestáků a už má nasbíráno dalších 20. Na jiném místě dopisu se dovídáme, že v uplynulém roce (1894) byl s Černým v Lužici začínající ruský slavista V. A. Francev (1867-1942), který zaplatil členský příspěvek MS na rok 1894 a 1895, ale ČMS nedostává. Francev mu nedávno poslal také 10 rublů na Matiční dům. Francev má zájem i o katolický a evangelický kalendář na rok 1895. Černý prosí, aby kalendáře a ČMS byl Francevovi poslán na adresu: Владимиръ Андреевичъ Францевъ – Варшава – Золотая 24. Adresu by ale měl ze Saska napsat asi německy.

V. A. Francev byl v r. 1894 v Lužici vůbec poprvé. Vzhledem k tomu, že z Lužických Srbů si nejvíce vážil Arnošta Muky, kterého do té doby neznal, můžeme předpokládat, že to byl právě A. Černý, kdo zprostředkoval kontakt mezi Francevem a Mukou. Francev v dalších letech přispěl několika články do časopisu „Lužica“ a ČMS (srov. KUNZE – ŠĚN – ŠOLTA 1984: 137).

S Černého kritikou na předsednictvo a samotného předsedu MS Muka souhlasí (dopis č. 225). I jemu se předseda Kalich nezamlouvá. Na povelikonočním zasedání MS se vůči němu Kalich choval nevhodně. Muka ironicky dodává, že to bylo nejspíš

poděkování za vše, co pro MS dělá. Podle Muky Kalich žárí na jeho slávu. Pro MS Kalich pracovat nechce. A i zasedání MS jsou mu na obtíž. Nejpracovitější je jen J. Bartko, ale ten se zbytečně zapletl se stavebním mistrem Mauerem a z jeho spárů se sám nejspíš nedostane, pokud Muka nevyvine maximální energii, aby ho z této nepříjemné situace dostal.

Výstavba Matičního domu už dostává konkrétnější podobu, neboť mají k dispozici velmi dobré a vhodné stavební plány od jednoho drážďanského stavebního mistra a jednohlasně bylo schváleno, že se o tyto plány bude nová stavba opírat. Pokud ovšem budou sbírat peníze jen Muka, Černý a Parczewski, tak pak se s výstavbou v tomto roce určitě ještě nazačne. Muka jinak srdečně děkuje Černému, že tolik sbírá na Matiční dům. Muka navíc v těchto dnech dostal v závěti 1000 marek na Matiční dům.

K dopisu č. 231 z léta r. 1895 přikládá Černý dalších 15 šestáků a 10 rublů na Matiční dům.

Krise v MS a nezájem a nepochopení Mukových aktivit v MS nabývá vrcholu. V dopise č. 235 z července r. 1895 se Muka svěruje Černému a vrací se ještě k dubnovému zasedání MS a dění, které po něm následovalo.

V poslední době bylo Mukovi zatěžko pracovat s potěšením, neboť musel překonávat protivenství zejména ze strany výboru a předsednictva MS. Hlavní zasedání MS na podkladě zprávy drážďanského stavebního mistra K. Schmidta jednohlasně schválilo, že se upustí od Mauerových stavebních plánů a záležitost se bude dále podporovat na základě plánů Grotheho. Následně po svatodušních svátcích svolal J. Bartko zasedání stavebního výboru MS, aby se tam jeho chránělec Mauer obhájil proti Schmidtovu rozhodnutí, což bylo v rozporu s usnesením hlavního zasedání MS. Bartko však lstivě Schmidta nepozval, neboť chtěl, aby Mauer přesvědčil stavební výbor, že jeho plány jsou dobré a má je tedy přijmout. Muka Schmidta uprosil a poslal ho na zasedání stavebního výboru. Mauer se ale choval nestoudně a Schmidtovi vytýkal lži, podvod a všechny jiné zlomyslnosti. Bartko tomu ještě přizvukoval. I Kalich tomu byl přítomen a proti takovému nestoudnému vystupování nic neřekl, ačkoliv by měl jako hlavní předseda dbát o čest MS. Kalich využil této příležitosti a o několik dnů později se vzdal funkce předsedy MS a hned z ní zároveň vystoupil. Muka očekával svolání zasedání předsednictva MS, ale protože se nic nedělo, požadoval po třech týdnech sám nové zasedání předsednictva a výboru MS. Dokonce dosáhl dovolení a prominutí vyučovacích hodin od samotného rektora gymnázia ve Freibergu, aby tam mohl přijet. Vstřícnost rektora si můžeme vysvětlit tím, že Muka byl čerstvě jmenován za

spolupracovníka Antropologické komise Akademie věd v Krakově. Stalo se tak v roce 1894 z podnětu předsedy komise J. Boudouina de Courtenay. Rektor gymnázia byl na Muku patřičně hrdý a rád se jím chlubil (dopis č. 222).

Začátek jednání byl stanoven na pondělí od pěti hodin večer. Začalo v půl šesté. S sebou si Muka přivedl jako posluchače Holana. Proběhly tedy nové volby. Za předsedu MS byl zvolen J. Łusčanski (1839-1905, pozdější biskup). Místopředsedou byl zvolen strýc J. H. Imiše (1819-1897, evangelický farář) Jakub z Njeswačidla, kterého J. H. Imiš navrhl a prosazoval proto, že otec Jakuba byl kdysi místopředsedou. Podle Mukovy ironické poznámky byl zvolen také za zásluhy, že přijal členství ve stavebním výboru, z kterého rychle vystoupil, aby neměl práci navíc a nemusel výstavbě Matičního domu nic obětovat. Na Mukovu prosbu, aby něco věnoval na výstavbu Matičního domu, nepřispěl ani zlámanou grešlí. Dr. J. Pilk (1858-1926) si chtěl prohlédnout jeho církevní knihy, aby mohl napsat jeden článek o lužickosrbských záležitostech, ani to mu nedovolil. A podobně byli zvoleni i ostatní. Při rokováních Bartko přiměl Muku, aby mohl promluvit o Grothových stavebních plánech. Všechny přítomné oklamal natolik, že bylo schváleno, aby se oboje plány předložily ještě jinému znalci. Když se pak mělo jednat o Mukových návrzích, neměl k tomu již nikdo chuť. Bartko běžel do své hopody, lidé z děkanství šli na večeři. Z Freiberga jel úplně zbytečně. V sobotu před mimořádným zasedáním odevzdal do pokladny MS 1400 marek (legát daroval 1000 marek), za což mu nikdo nepoděkoval. Legátem se zde rozumí dědic, který musel podle zůstavitelovy vůle dát ze svého dědictví 1000 marek MS.

Nad takovým chováním členů MS se už Muka neudržel a veřejně řekl všem pravdu do očí. V duchu se Muka zapřisáhl, že už na zasedání MS jezdit nebude. Prostředky na Matiční dům bude sbírat sám za sebe. Podle Muky stejně nic nenasbírají. Doposud vše, co se nasbíralo, bylo od Muky a jeho přátel.

Ve stejné době i Černý prožíval zklamání z některých Lužických Srbů (dopis č. 238). Ale této kauze se budu věnovat v souvislosti s návštěvou Lužických Srbů na Národopisné výstavě československé v Praze r. 1895. Mukovo rozhořčení může Černý zmírnit aspoň dobrou zprávou od Boguslawského z Petrohradu, kde místní Dobročinná společnost (Благотворительное Общество) poslala Mukovi na Matiční dům 500 rublů, a že v příštím roce dostane MS dalších 500 rublů. Na Matiční dům se nezapomíná ani v Čechách. Černý dostal z redakce Národních listů příspěvek v hodnotě 10 šestáků.

O necelý týden později Černý informuje Muku (dopis č. 241), že studenti z Nového Bydžova pořádají taneční zábavu, ze které čistý zisk půjde na „Serbski dom“.

Na Matiční dům má 57 šestáků od slečny Kramattové, 10 šestáků z Národních listů a 12 šestáků od teologů v Hradci Králové. Peníze mu předá v Praze, kde se setkají, aby ho provázeli po Národopisné výstavě v Praze.

Koncem srpna (dopis č. 243) Muka dostal od Černého 75 šestáků. Tyto peníze představovaly čistý zisk, který vynesla taneční zábava pořádaná studenty z Nového Bydžova na podporu výstavby Matičního domu. Muka jim poděkuje písemně.

V říjnu roku 1895 se Muka Černého dotazuje (dopis č. 248), jestli by nemohl u nějakého českého spolku zajistit během podzimu či zimy jedno divadelní či koncertní představení, z něhož by výtěžek šel na Matiční dům. Černý odpovídá (dopis č. 249), že na Matiční dům nezapomíná, ale pochybuje, že by se mu podařilo nějaký spolek získat, aby uspořádal představení ve prospěch Matičního domu. Národopisná výstava, na kterou se přispívalo ve velkém, všechny vyčerpala. Z tohoto důvodu byla v Hradci Králové odložena až na jaro slavnost Spolku českých spisovatelů „Máj“.

Koncem roku 1895 jsou Mukou a Černým prosby o peněžní pomoc na Matiční dům připravovány i v ruštině (dopisy č. 250 a 251). Muka během října zaslal Černému zázemí, která mj. obsahovala ruskou prosbu a štoček s vyobrazením Matičního domu. Černý prosby odešle k vytištění do Prahy a postará se, aby v hlavičce této prosby byl vyobrazen Matiční dům. V listopadu už Černý píše Mukovi, že z ruské prosby četl první korekturu a druhou poslal J. A. Holanovi do Nižního Novgorodu. Následně bude číst ještě revizi. Tisk proseb v ruštině bude stát 9 šestáků a 50 krejcarů. Hotové prosby budou Mukovi zaslány hned z tiskárny. K dopisu přikládá ještě 70 feniků (36 krejcarů) v německých poštovních známkách.

V dopise č. 256 z 3. ledna 1896 Muka Černého informuje o prosincových zasedáních MS v r. 1895, která se týkala výstavby Matičního domu. Nejdříve se 12. prosince konalo zasedání předsednictva a výboru MS, které podle Muky proběhlo velice dobře. Téměř všichni jako zakladatelé Matičního domu darovali nebo přislíbili 100 marek. Farář Jakub Skala vyplatil 1119 marek, které MS odkázal M. Hórník, a dalších 500 marek MS dostala podle závěti prvního královského dvorního kaplana v Drážďanech Jakuba Buka (1825-1895). Zasedání se také usneslo, že bude podána žaloba na stavitele Mauera. MS mu vyplatí za jeho práci 350 marek, zatímco on však požaduje 3000 marek. Protože mu je MS nevyplatila, zažaloval je. V této soudní při je bude zastupovat právník Mosak-Kłosopólski.

Druhé zasedání proběhlo 30. prosince a jednalo se o schůzi důvěrníků MS. Důvěrníků se sešlo 33. Muku mrzelo, že faráři J. Herman a J. Skala navrhovali, aby se

pozemek MS prodal a místo toho koupil malý dům, který by se přestavil, a tím by se předešlo všem starostem. Měli sice malý ohlas, a tak většina stála na straně Muka, ale všichni požadovali, aby se s výstavbou Matičního domu začalo co nejdříve, neboť se Smolerova tiskárna musí rozšířit. Dávno už nepostačuje. Muka to nakonec naoko slíbil. Počátkem února r. 1896 (dopis č. 257) však už Muka píše, že shání peníze, kde se jen dá, neboť jsou lidé v MS nespokojeni, a pokud se nezačne s výstavbou Matičního domu, zvítězí nakonec strana, která chce pozemek prodat a koupit k přestavění malý domek. Muka prosí Černého, aby jim v Čechách nebo mezi jinými Slovany získal nějakého mecenáše.

Počátkem března (dopis č. 258) Muka vyslovuje další prosbu. Slečna Melanie Parczewska (1850-1920, sestra A. Parczewského) přeložila do polštiny Mukovu zprávu o lužickosrbském Matičním domě. Ona si myslí, že ta zpráva způsobí divy. Zpráva musí vyjít z lužickosrbské strany a ne z její, neboť podle Muka článek nezaujme tak, jak si ona myslí. M. Smolerovi to nemůže dát na starost, protože jednak by se po zkušenostech s otištěnou prosbou v polských novinách bál a jednak by s vytištěním velice dlouho otálel. M. Smoler nemá také vhodná polská písmenka k vysázení. Muka prosí Černého, aby zajistil v Praze vytištění této zprávy v polštině, podobně jako to učinil s ruskou prosbou. Černý má vyhotovit 1000 exemplářů. 200 má poslat Melanii, 300 knížeti Sapiehovi a zbývající Mukovi.

Mukovu prosbu Černý splnil a počátkem dubna vytištěný polský text rozeslal tak, jak si Muka přál. K prosbám, které byly adresovány Mukovi, přiložil ještě dalších 23 šestáků a 20 krejcarů, které Černý dostal od Bogusławského (dopis č. 263).

Černý obdržel od akademiků z Nového Bydžova 25 šestáků na Matiční dům, a protože již v minulém roce věnovali 75 šestáků, prosí Muku, aby jim zaslal diplom Zakladatele Matičního domu, který je udělován tomu, kdo na Matiční dům přispěje částkou 100 šestáků. Diplom má poslat právníkovi Ritterovi do Nového Bydžova. Diplom samozřejmě nesmí být napsán na právníkovo jméno. Mělo by tam stát „novobydžovští akademikové“ nebo nějak podobně. V minulém roce v říjnu si také předplatili časopis „Lužica“, ale dosud nedostali žádné číslo. Černý se ptá, jestli administrace časopisu obdržela peníze (dopis č. 264). Muka odpovídá, že diplom jim bude zaslán, ale zapřisáhá se, že žádné peníze na předplatné časopisu on ani J. Herman nedostali (dopis č. 265). Muka se cítí trochu dotčen, že Vrchlický vydal knihu ve prospěch Lublaně. A ptá se Černého, proč se pomáhá Slovincům, když Lužickým Srbům je pomoc daleko potřebnější. Pravděpodobně ve své dotčenosti chce po Černém, aby mu

zaslal 100 exemplářů českých proseb na podporu Matičního domu, že je bude sám adresně rozesílat významným Čechům.

Černý odpovídá (dopis č. 266), že české prosby mu zašle, ale Muka musí pamatovat, že je nesmí rozesílat veřejně, což by mohlo Němce popuzovat, když nemají povolení od místodržícího. Muka tedy smí prosby rozesílat, ale jen v uzavřených obálkách s přípisem, že se jedná o soukromé prosby. Pokud jde o pomoc Slovincům, Černý v klidu a s přehledem reaguje, že kniha „Lublani“, byla vydána tomuto městu po neštěstí, které ho postihlo. Byl to podobný akt solidarity s oběťmi, jako když byla před rokem vydána kniha „Sirotám příbramským“ po neštěstí v dolech. Černý upozorňuje na to, že to byl čistě filantropický výstup na podporu Lublaně. První akce se setkala s úspěchem, druhá akce už tak úspěšná nebyla. Publikace vyšla v Praze r. 1896 a celý její název zněl „Lublani. Čeští spisovatelé Slovincům“ a sám Černý v ní má dva příspěvky, na str. 7 „Vzpomínku na Michala Hórniku“ a na str. 24-25 původní beletristický útvar „Svíce“.

Na adresu podobné pomoci Lužickým Srbům Černý jízlivě poznamenává, že jen s velkou újmou by se muselo setkat vydání podobné publikace, které by nepředcházelo nějaké neštěstí či hlášení v novinách. A co by tomu řekli Němci a bázlivý M. Smoler?

Podle reakce v dopisu byl asi trochu Černý na Muku pohněván, ale nakonec se tento malý spor či nedorozumění rozptýlil do ztracena. Z toho všeho je patrné, že Muka byl doslova zaslepen touhou po vybudování Matičního domu, když nebral ohled ani na lidské neštěstí. Protože Černý v dopise neuvádí, k jakému vlastně neštěstí v Lublani došlo, musím tyto informace doplnit a upřesnit. Na Velikonoční neděli 14. dubna r. 1895 postihlo Lublaň zemětřesení o síle 6,1 stupně Richterovy stupnice. Deset procent města bylo zničeno a zahynulo při tom 7 lidí. Upřesním a doplním také zmínku o důlním neštěstí, které se událo v Čechách. Bylo to 31. května r. 1892, kdy na několika dolech v Březových Horách u Příbrami došlo k obrovské tragédii, kdy v důsledku požáru a vzniklých plynů zahynulo 319 horníků.

U posledně zmiňovaného dopisu (č. 266) z května r. 1896 se oba naši protagonisté na několik málo měsíců v korespondenci odmlčují, co se týká sbírek na Matiční dům. Muka měl plné ruce práce a mnoho starostí s pořádáním lužickosrbské výstavy v rámci výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech. Černý byl zas čerstvě přestěhován do Prahy, což s sebou neslo také starosti, musel přivyknout novému prostředí, a hlavně byl značně zaangažován na nově vznikajícím Národopisném muzeu v Praze.

Nicméně tato dlouhá pasáž, ve které byla představena činnost a poměry v MS, Mukova bezmezná pracovitost a zodpovědnost, Černého věrná obětavost a spolehlivost určitě leckoho přiměje k zamyšlení. Dnes by se asi našel málokdo, kdo by při všem pracovním vytížení, při všech rodinných tragédiích a při neustálém špatném zdravotním stavu vytrvale pracoval a nutil k procitnutí svůj národ. Přičemž často narážel na nepochopení nejen Němců, kteří ho obklopovali ve Freibergu daleko od jeho rodné Lužice, ale také na sobeckost, lenost, bezohlednost a někdy i hloupost svých krajanů doma v Lužici. O Mukově přínosu a práci pro MS bylo již mnohé napsáno. I prof. Jan Petr ve své monografii „Arnošt Muka“ na sedmi stranách (52 až 58) vyzdvihuje a kladně hodnotí Mukovy zásluhy o Matiční dům a jeho mravenčí práci v MS, podrobně vyjmenovává jeho činy, ale o tom, jaké ve vedení MS panovaly poměry, o tom nám vypovídá pouze tato korespondence. Nelze se tedy divit, že Muka i ve své buditelské osamocení byl občas, jak vyznívá z korespondence, mírně podrážděný a vztahovačný.

Během pěti let (1891 až 1896) proběhly celkem tři významné velké výstavy, které byly demonstrací slovanské kultury a prokázaly životaschopnost českého a lužickosrbského národa. První, jubilejní Zemská výstava v Praze r. 1891, již byla představena i s Lužickými Srby coby jejími obdivovateli. Druhou v časovém pořadí a a pro Lužické Srby mnohem inspirativnější byla Národopisná výstava československá v r. 1895 v Praze. Ta bude nyní předmětem naší pozornosti.

Než přejdeme k samotné korespondenci vztahující se k této události, uvedl bych několik všeobecných informací. Kultura venkovského obyvatelstva na sebe v průběhu 19. století poutala pozornost romantického nacionalismu, který v ní spatřoval nositele národní tradice. Myšlenku uspořádat velkou národopisnou výstavu, která by dokumentovala tuto kulturu, vyslovil r. 1891 ředitel Národního divadla F. A. Šubert, inspirovaný neobyčejným úspěchem České chalupy postavené na Zemské jubilejní výstavě r. 1891 architektem Wiehlem. Výstavě předcházel sběr materiálu, na kterém se podílelo 209 krajinských odborů, z toho jeden ve Vídni a dva v Americe. Z nashromážděných exponátů pak bylo uspořádáno 175 krátkodobých krajinských výstav. Samotná Národopisná výstava byla otevřena 15. května 1895. Byla otevírána ve stejný, symbolický den jako jubilejní Zemská výstava v r. 1891. Symbolický proto, že 15. květen je pro Prahu a novější české kulturní dějiny významný z mnoha důvodů. V tento den byla totiž tradičně slavena pražská svatojánská pouť, věnovaná památce sv. Jana Nepomuckého. Výstava byla zakončena 31. října r. 1895 a ode dne jejího zahájení

si ji prohlédlo 2 065 278 platících návštěvníků. Výstava byla obsahově rozdělena do čtyř tematických skupin: A – oddělení všeobecné (zahrnovalo geografii, antropologii, statistiku a jazyk), B – lid vesnický (oddělení stavby a obydlí, kroje a výšivky, zvyky a obyčej, lidová píseň, hudba a tanec, zaměstnání lidu), C – výstavy krajové, a skupina D – kulturně historické oddělení (pravěká archeologie, česká literatura, divadlo, hudba, stavitelství, památky, cenné práce výtvarné, spolky, právnictví, školství atd.). Atrakcí se stala také výstavní dědina, která představila typy lidových staveb v reálném měřítku včetně zařízení (podle PARGAČ a kol. 1996).

První informace o připravované národopisné výstavě v Praze je už v dopise z 28. dubna 1893 a hned v souvislosti se zajímavým nápadem. Černý totiž mluvil s Emanuelem Kovářem, jednatelem výkonného výboru pro uspořádání národopisné výstavy. Ten Černého nabádal, aby byla vytvořena u příležitosti české etnografické výstavy malá lužickosrbská výstava. Výkonný výbor by na výstavě měl rád slovanský pavilon. Černý se dotazuje Muky, jestli by se vůbec v Lužici našli lidé, kteří by byli ochotni sbírat a kupovat potřebný etnografický materiál, jenž by následně posílali přípravnému výboru výstavy. Dále se Černý ptá, komu by v té věci měl napsat. Černý chce znát Mukův názor, a jestli celou tuto akci lze uskutečnit. Podle Černého názoru by se o aktivním podílu Lužických Srbů na české výstavě nesmělo mnoho, ne-li vůbec, psát v novinách, aby tím Němce neprovokovali (dopis č. 158).

Muka následně odpovídá (dopis č. 159). Lužickosrbská etnografická výstava je podle Muky určitě hezká myšlenka a užitečná věc, ale není si jist, jestli by se zdařila. V té záležitosti by se mohlo psát poslanci saského sněmu M. Koklovi (1840-1922) do Chrósćic, kanovníkovi J. Hermanovi do Wotrowa, učiteli Rjelcovi do Rakec, učiteli H. Jordanovi (1841-1910) do Popojc, gymnazistovi B. Šwjelovi (1873-1948) v Chotěbuzi a faráři M. Handrikovi (1864-1946) do Slepého.

Další zmínka o národopisné výstavě v Praze přichází však až o rok později. V dopise č. 199 z konce května r. 1894 Černý píše, že pro časopis „Lužica“ připraví informativní článek o Národopisné výstavě v Praze připravované na rok 1895.

Ale poněkud paradoxně zní Mukův dopis z 26. června r. 1894, kdy zasílá Černému návrh týkající se připravované národopisné výstavy. Podle Muky by se v areálu výstaviště mohlo postavit typické lužickosrbské stavení, kde by byly vystaveny nejrůznější lužickosrbské etnografické předměty. Ve stavení by mohl být umístěn i výčep, kde by se točilo lužickosrbské pivo. Pivo by prodávala Dolnolužická Srbka jako hostinská. Vstupné by se vybíralo 5 nebo 10 krejcarů. Vybrané peníze by šly na

výstavbu Matičního domu. Již dříve mu o tom psal E. Kovář [podobně jako Černý, pozn. Z. V.], ale Muka se bál, že by se takovou věc nepodařilo uskutečnit. Nyní by to podle Muky šlo, protože pomoc přislíbili lužickosrbští studenti. I Muka zastává stejný názor jako Černý před rokem, že by tomu nesměli dávat v novinách velkou publicitu, a pokud by se o tom už psalo, pak jedině, že to byla iniciativa Čechů bez přičinění Lužických Srbů (dopis č. 204).

Když jsem na začátku předešlého odstavce uvedl, že se jedná o poněkud paradoxní znění Mukova dopisu, měl jsem tím zejména na mysli to, že, když mu podobný návrh, s kterým ještě přišel E. Kovář jako člen přípravného výboru výstavy, předložil A. Černý s dvouletým předstihem, tak se to tehdy podle Muky nedalo zorganizovat. Teď s tímto návrhem Muka přichází necelých 11 měsíců před zahájením výstavy, kdy už byla celá výstava připravena. Muka to v dopise sám uvádí, proč to před rokem odmítl, ale přesto jen pošetilec si mohl myslet, že by se do celkového již připraveného programu za tak krátkou dobu dala vměstnat a připravit ještě lužickosrbská část.

Pozoruhodná je ale i Černého odpověď z 13. srpna r. 1894. Pokud jde o aktivní podíl Lužických Srbů na národopisné výstavě v Praze, tak na to už je pozdě. Sám Černý měl již s Hórnikem vymyšlen projekt, do kterého chtěl Hórnik investovat ze svého 200 marek. Záhy ale zjistili, že by potřebovali aspoň desetkrát tolik a nikdo by jim peníze nedal. Usoudili tedy, že by se lužickosrbský projekt nedal zrealizovat pro národopisnou výstavu v Praze. A pro Němce by to byl zas důvod ke kauze, jak i sám Muka poznamenal v jednom z minulých dopisů, neboť něco takového nejde zrealizovat v tajnosti. Černý by to sám nezvládl a na studenty, jak se ho snažil přesvědčit Muka, se spoléhat nemůže. S nimi už má zkušenosti ze sběru pohádek a pověr (dopis č. 207).

To, že Černý odpověděl na Mukův návrh zamítavě, nás tolik nepřekvapilo jako fakt, že Černý měl s Hórnikem vypracovaný plán, o kterém Muka vůbec nevěděl. Překvapí to minimálně ze dvou důvodů. Vzhledem k tomu, že byl Hórnik již půl roku po smrti, museli se oba, Černý a Hórnik, na této věci domluvit ještě v r. 1893. To znamená, že bylo dostatek času na to, aby o svém záměru Muku včas a dostatečně informovali. Muka patřil k největším tahounům lužickosrbského národního života a o něčem takovém měl být informován. Černý o tom měl Muku informovat už z toho důvodu, že to byl jeho milovaný a věrný „bratřík“, aspoň ho tak v korespondenci oslovoval. Neseznámení s jejich projektem Muku překvapí i z toho důvodu, že Muka byl mnohem více etnograf a folklorista než M. Hórnik. A kdo jiný by se měl podílet na etnografickém projektu než

A. Muka. M. Hórnik byl také samozřejmě činný v oblasti etnografie a folklóru, ale větší zásluhy v této oblasti má určitě Muka a Hórnik se s ním nemůže měřit. Muka se nad tím v korespondenci nepozastavil, ale z mého pohledu to důvod k zamyšlení rozhodně je. Proč to Černý před Mukou zamlčel lze jen těžko zdůvodnit. Mohla to způsobit třebaš chvílková nedůvěra. Že by tím nechtěl Mukovi přidělovat práci a starosti, při všech Mukových trápeních v rodině, v zaměstnání či v MS, to rozhodně nebyl styl Černého. Takže kdo ví?! Stejně tak se už nedovídáme, proč nakonec sešlo ze slovanského pavilónu, o kterém Černý informoval Muku v r. 1893. Svě pravděpodobně sehrál strach z politického konfliktu s Vídní či Budapeští a obviňování z panslavismu. Také samotná realizace, kdy se měl nashromáždit materiál ze všech koutů slovanské světa v relativně krátkém čase, byla nemožná. Ze slovanských národů byl nakonec dán prostor pouze Slovákům, kteří měli na výstavišti bohatou expozici.

V dopise č. 208 se dovídáme, že Černý nemůže reagovat na dopisy a věnovat se práci, protože v Hradci Králové musí přijímat hodně návštěv, které souvisí s právě probíhající výstavou. Konaná výstava v Hradci Králové byla součástí tzv. regionálních výstavek, které probíhaly v letech 1892 až 1894 za účelem aktivizace veřejnosti před hlavní národopisnou výstavou v Praze r. 1895.

Dopisem č. 224 se už přenášíme do 15. dubna r. 1895, tedy přesně měsíc před oficiálním zahájením Národopisné výstavy v Praze. Černý se těší, že se s Mukou na ní setká, a ujišťuje ho, že to bude opravdu moc pěkná výstava. Muka reaguje dotazem, jak národopisná výstava potrvá dlouho. Mohl by přijet o svatodušních svátcích, nebo až v září kolem sv. Michala, kdy mají v Sasku prázdniny. V létě musí do lázní na léčení (dopis č. 225). Načež Černý odpovídá, že výstava potrvá až do 28. září (do sv. Václava) [Ve skutečnosti však byla ještě o měsíc prodloužena. pozn. Z. V.]. Černý navrhuje, aby Muka přijel na výstavu v době svatodušních svátků, kdy se setkají. Černý má v plánu přijet v sobotu 1. června a do Hradce Králové by se vrátil v úterý, neboť musí do školy. Muka má napsat, v kolik přijede, aby na něj mohl čekat na nádraží. Ubytování mu zajistil u svého svobodného přítele Adolfa Mikeše (1864-1929), profesora pražské hudební konzervatoře (dopisy č. 226 a 227). Černý si občas posteskuje, že mu stále něco stojí v cestě, aby mohl zahájit velkou sběratelskou činnost ve prospěch Matičního domu. V tomto roce je to hlavně národopisná výstava.

Podobně jako na jubilejní Zemské výstavě v Praze r. 1891 předsevzal si A. Černý, že i tentokrát bude Lužické Srby po výstavě provázet a bude se jim věnovat. Černý nebyl jediný, kdo provázal své vybrané slovanské oblíbence po národopisné

výstavě. Ze slovanských národů výstavu navštívilo nejvíce Poláků, a to nebyla příležitost pro nikoho jiného než známého polonofila E. Jelínka. Ten den co den provázel po výstavě polské hosty. Poláci si dokonce opatřili nejobsáhlejší popisy národopisné výstavy.

Černý se na setkání s Mukou musel neobyčejně těšit (dopis č. 228). I když Černému nebylo dobře, musel jít do školy, neboť jejich ústav navštívil zemský školní inspektor. Protože už Černý asi začínal tušit, že jejich společnému setkání vstoupí do cesty počínající nemoc, upozornil Muku, že pokud by na něj na nádraží nečekal on, počká na něj M. Andricki (1871-1908, duchovní a spisovatel, toho času chovanec Lužického semináře v Praze). Ubytování má zajištěné na Smíchově u klavírního pedagoga A. Mikeše. Od Andrického se také Černý dověděl, že ve stejných dnech jako Muka přijede z Lužice do Prahy také několik katolických sedláků se svými ženami, učitel J. Řezak (1863-1934), z Dolní Lužice dva studenti B. Šwjela a H. Riese (lužsrb. Rizo, 1873-1917), dále redaktor ČMS a lužickosrbský konzul. Výstavu tedy přijede, podle Černého, navštívit celá lužickosrbská delegace. Černý ještě k dopisu přikládá pro časopis „Lužica“ baladu „Švanda dudák“ od L. Quise. Pokud by Muka v Praze zůstal do úterý, mohl by se Muka s Quisem seznámit, protože s ním má Černý domluvenou schůzku na Žofíně.

V den jejich schůzky, tedy 1. června, Černý píše, že je nemocen, a kdyby se mu udělalo lépe, že přijede v neděli večer. Pokud by se do Prahy ale vůbec nedostal, velice prosí Muku, aby ho navštívil v Hradci Králové. Černý nechává uctivě pozdravovat stavebního inspektora Schmidta a lituje, že se s ním nemůže osobně setkat (dopis č. 229). K. Schmidt byl tehdy v Praze, kde hledal inspiraci a čerpal podněty pro připravovanou lužickosrbskou výstavu v Drážďanech v r. 1896. Muka nakonec Černého v Hradci Kálové nenavštívil. V dopise č. 231 Černý doslova nařiká, že se nemohli setkat. Doufá ale, že se již konečně setkají 20. července r. 1895 a Muka bude stát v čele lužickosrbského průvodu. Černý radí Mukovi, aby kolem sebe shromáždil skupinku Lužických Srbů a Srbek, inteligence i sedláků z Horní a Dolní Lužice a pozval je všechny na výstavu do Prahy. Má tak učinit prostřednictvím „Serbských Nowin“ a „Katolického Posla“ a braniborského „Casnika“.

Muka po návratu z Prahy do Freibergu sděluje Černému své dojmy a zážitky z první návštěvy Národopisné výstavy v Praze počátkem června (dopis č. 232). Mukovi se v Praze velice líbilo a stále ho to do Prahy přitahuje. Jen mu bylo líto, že nemohl využít nabídky bydlet u přátelského klavírního pedagoga A. Mikeše. Stavební mistr

Schmidt a ještě jiní dva architekti z Drážďan, kteří se přijeli inspirovat do Prahy, chtěli totiž po Mukovi, aby u nich zůstal a bydlel s nimi v hotelu, což Muku přišlo na velké peníze. K. Schmidt nechal vyhotovit několik fotografií, na kterých jsou vyobrazena lužickosrbská stavení, a po Andrickém je poslal Černému. Černý má z fotografií vybrat ty nejlepší a nejvhodnější stavení. Nikde v korespondenci se ovšem nepíše, k jakému účelu ty fotografie mají sloužit. Pravděpodobně měly být fotografie využity dál při přípravě lužickosrbské výstavy v Drážďanech.

Muka v tomto dopise z konce června také vyjadřuje radost nad setkáním s Černým, které už se určitě uskuteční 20. července. Psal na všechny lužické strany, aby se Lužičtí Srbové sjeli do Prahy na národopisnou výstavu. Z Drážďan vyjedou rychlíkem 20. července v 7:00 a v Praze budou v 11:14. Po dobu své první návštěvy se v Praze s nikým známým, kromě E. Kováře, nesetkal, a ten ještě nechtěl prý o Mukovi ani slyšet. Muka byl tedy buď vztahovačný, anebo Kovář choval k Mukovi jistou averzi. Averze pravděpodobně pramenila z neustálého Mukova napomínání, aby Kovář buď vrátil recenzi výtisk jeho mluvnice dolnolužické srbštiny, anebo recenzi na toto jeho dílo konečně napsal a uveřejnil v Listech filologických. Kovář se s Mukou možná také nechtěl vidět proto, že měl špatné svědomí, neboť čtyři roky od vydání Mukova díla recenze stále ještě nevyšla. Ale Mukově mluvnici dolnolužické srbštiny a postupně vycházejícím recenzím na tuto práci se budu ještě věnovat v části 5. 3. [viz níže, pozn. Z. V.]. Muka se zkrátka na první návštěvě cítil v Praze osamocen a Černého tam postrádal. Svou první návštěvu národopisné výstavy chce Muka podrobně popsat během prázdnin v časopise "Lužica". Na Černého výzvu, aby na výstavu pozval co nejvíce Lužičanů, Muka odpovídá, že nemůže na výstavu nikoho zvat veřejně. Jinak by se na něj nepřátelé sesypali jako smečka psů uvázaných na řetězu a byl by z toho opět velký poprask. Pokud Černý chce, může oznámení o národopisné výstavě do lužickosrbských periodik napsat sám. Má to ale napsat mírným stylem a u oznámení má uvést odjezd vlaku z Drážďan.

Počátkem července Černý pohrdavě oznamuje Mukovi, jak dopadla jeho oznámení zaslaná redakcím lužickosrbských periodik (dopis č. 233). Opět se podle Černého ukázalo, kde jsou ustrašení zajíci. Černého oznámení v Lužici otiskl pouze „Katolický Posel“. Nezbyvá než zvat na výstavu lužickosrbské evangelíky soukromě. Od H. Jordana z Dolní Lužice nedostal odpovědi a B. Šwjela mu napsal, že nepřijede. Přesto přijede poslanec saského sněmu M. Kokla. S fotografiemi od K. Schmidta učiní, jak mu Muka psal. Závěrem se v psaní objevuje informace, že Černý s redaktorem

Obnovy, orgánem neslavně známého biskupa Brynychy, mluvit nemůže. S tím nemůže mluvit žádný pořádný Čech, natož on Černý. Černý zde pravděpodobně reagoval na Mukův dotaz, který se zřejmě objevil v korespondenci, jež se nedochovala. Nepodařilo se mi vypátrat, jakého redaktora měl Černý na mysli. Stejně tak mi není jasné, proč označuje královéhradeckého biskupa E. J. Brynychy (1846-1902) za neslavně známého. Většinou je tento biskup prezentován jako ochránce české katolické menšiny v německém pohraničí. Možná mu měl Černý za zlé, že svolal do Prahy v srpnu 1891 sjezd zástupců sociálně orientovaných českých a německých spolků.

V polovině července se Černý chystá do Prahy, kde bude očekávat Lužické Srby (dopis č. 234). Má však trochu obavy, aby ve svém očekávání nebyl trochu zklamán. Zatím ví jen o příjezdu M. Kokly. Z evangelické Lužice asi nikdo nepřijede. Dále se Černý pozastavuje nad postojem M. Smolera, který jeho oznámení v „Serbských novinách“ neotiskl, zatímco braniborský Casnik v mnohem nepřátelštějším prostředí pruské Dolní Lužice na svých stránkách oznámení přinesl. M. Smolera označuje za podivného mužika. Černý se také ptá na příjezd jeho někdejších spolupracovníků v „mladosrbském“ hnutí básníka J. Barta-Čišinského (1856-1909) a hudebního skladatele B. Krawce (1861-1948). Černý potřebuje vědět, kolik přijede osob, aby jim mohl obstarat v Praze ubytování. Muka odpovídá (dopis č. 235), že v sobotu s ním přijedou do Prahy manželé Holanovi, poslanec M. Kokla a v pondělí přijede ještě kulturní pracovník A. Sommer (1862-1909). Ubytování by chtěl Muka zajistit společně s Holanovými blízko nádraží. Muka se těší, že si po delší době opět ústně popovídají. Z Prahy se vydá na léčebný pobyt do Bad Aussee nebo Bad Ischl.

S národopisnou výstavou v Praze souvisí i jedna kauza, kterou způsobil kdo jiný než paranoidní M. Smoler. Tentokrát se nejednalo o zmatky s vydáváním a tištěním lužickosrbských tiskovin, ale možná o závist či strach před represí německých úřadů v důsledku proslovanských Černého aktivit v Lužici. Koncem července totiž Černý zasílá Mukovi rozhořčený až zoufalý dopis (č. 236), kde vyjadřuje pochybnosti nad zdravým rozumem M. Smolera. Ten mu totiž napsal dopis stylizací adresovaný neznámému člověku. M. Smoler ho obviňuje, že dostává od Němců peníze, aby zničil Lužické Srby. Označuje Černého dokonce za vraha lužickosrbského národa. Černý se cítí pochopitelně těmito slovy dotčen, neboť lužickosrbským ideálům obětoval téměř vše, svůj život a zdraví. M. Smoler mu dále napsal, že Muka bude nejspíš sesazen [Černý neuvádí z jaké funkce či pozice by měl být sesazen. Jedině z redakce ČMS nebo ze svého učitelského místa. pozn. Z. V.]; Lužický seminář bude z Prahy přesazen do

Saska a dosavadní poslanec zemského sněmu v Sasku M. Kokla nebude již více zvolen. Nic takového, co M. Smoler v té době předpovídal, se nenaplnilo. S výjimkou Lužického semináře, který byl přesazen z Prahy do saské Míšně, ale až v r. 1922 po první světové válce. Důvodem přeložení, ač se to nikdy veřejně nepřiznalo, byly obavy před šířením myšlenek slovanské vzájemnosti do Lužice. Takže jen v tomto měl M. Smoler pravdu a to ještě s dostatečným časovým předstihem. Dále Černý pokračuje. Pokud by se mělo naplnit vše, co v dopise M. Smoler předpovídá, připravilo by ho to o život. Černý se pozastavuje nad tím, že když se jubilejní Zemské výstavy v Praze r. 1891 účastnili Lužičtí Srbové pod vedením M. Hórnika, psaly o tom snad všechny noviny a nic se nedělo. Tentokrát byl s Lužickými Srby on, a hned se jim to stalo osudné. Černý prosí Muku, aby mu napsal vše, co o celé té záležitosti ví. Je ochoten M. Smolerovi odpustit všechna ta zraňující slova, pokud se prokáže, že to není pravda.

Muka na Černého dopis odpovídá s přehledem a klidem (dopis č. 237). Informace, které mu Černý napsal, ho ani nepřekvapily a ani nepolekaly. Muka totiž zná německé šovinistické žurnalisty, kteří dokáží využít vhodného okamžiku k tomu, aby nejen štvali proti nám, ale zároveň nás rozeštvávali navzájem. Muku mrzí, že ho M. Smoler tak očernil. Ubohý M. Smoler na německé žurnalisty bere ještě ohled a na jejich píšťalku, podle které máme všichni skákat, maže med, aby se jim lépe pískalo. Muka radí Černému, aby se uklidnil a podíval se, jak s ním jeho vlastní krajané jednají a zacházejí. Muka ovšem také neví, co M. Smoler a němečtí novináři napsali proti lužickosrbské návštěvě na národopisné výstavě, pokud vůbec něco napsali. Při jeho chození po Alpách se mu sotvakdy dostanou noviny do ruky a dopisy ze Saska či Lužice ještě žádné nedostal. Muka poznamenává, že on ani Černý se o politiku nezajímají, že je zajímavá pouze písemnictví ku prospěchu lužickosrbského národa a slovanská věda. [Zde bych si dovolil s Mukou nesouhlasit, nechce se ani věřit, že by Muka tak málo znal Černého. Černý jevil o politiku značný zájem a dění v politice sledoval. Z. V.] Návštěva Lužických Srbů na výstavě byla čistě soukromá záležitost a Černý s Mukou nemohou za to, jak o tom noviny píší. Lužičtí Srbové nepomýšleli na žádnou demonstraci. Stejně tak to za projev lužickosrbské demonstrace nepovažovali F. A. Šubert (1849-1915, hlavní iniciátor výstavy) a E. Kovář, kteří je tak srdečně přivítali, že se R. Domaška (1869-1945, duchovní a spisovatel) cítil povinován jim poděkovat. Podle Muky má Černý M. Smolerovi odpustit ta zraňující slova. Pokud by se opět něco dělo, má mu Černý napsat. V Zell am See se mu velice líbí. V Aussee se mu nelíbilo, neboť tam byli samí Židé

[Projevy antisemitismu se v Mukově korespondenci objevují docela často. pozn. Z. V.]
Stravu ovšem i zde má velmi solenou a pepřenou. Brzy pojedje do Berchtesgadenu.

Černý poděkoval za slova útěchy a milý dopis (č. 238). Už se trochu uklidnil. Všechny ty hrozné věci, jak o nich M. Smoler psal, co měly nemile zasáhnout Lužické Srby za jejich účast na národopisné výstavě, se nejspíš urodily jen v hlavě M. Smolera. Černý tak usoudil na základě dopisů, které obdržel z nejrůznějších stran. Zatím se zdá být jisté, že šlo jen o iniciativu německých novin. Druhý den po obdržení dopisu M. Smolera psal Černý své sestře Barboře, aby se zeptala J. A. Holana, neboť tou dobou přebývala v jejich lužickosrbské rodině, co je pravdy na obsahu M. Smolerova dopisu. V té věci také psal M. Andrickému. Protože se tím nechtěl doma stresovat, odebral se na několik dní k příteli L. Quisovi (1846-1913, spisovatel). Po návratu domů na něj čekaly dopisy od sestry a A. Sommera. Později dostal ještě dopis od M. Andrického. Sommer nepsal vůbec nic o pronásledování Lužických Srbů. Jen na lístku psaném Černému do Prahy stálo: „Proč se o nás psalo v Národních listech? To nám není vhod.“ Nic víc.

Sestra mu napsala, že už předem slyšela, jaký dopis mu M. Smoler napsal. Mezi Lužickými Srby vzbudilo velké pohoršení, že M. Smoler takovým způsobem ublížil Černému. Sestra zdůrazňuje, že není nic pravdy na tom, co mu M. Smoler napsal. I ona psala, aby se tím netrápil, že J. A. Holan a J. H. Imiš jsou na M. Smolera rozzlobeni.

Černý referuje ještě o dopisu M. Andrického. Andricki napsal: „Jak slyším, poslal vám M. Smoler nezdvořilý dopis. Nezlobte se! Mně a možná i jiným se nevede lépe. Jestli vám napsal, že se chcete v Praze Lužickými Srby jen pyšnit – pak je to ze strany M. Smolera netaktnost nejvyššího stupně.“ O pronásledování Lužických Srbů také nic neví. Na základě těchto dopisů a z faktu, že mu J. Skala ani J. A. Holan nic nenapsali, usuzuje, že se celá tato nechutná záležitost vylíhla jen v podivínské hlavě M. Smolera. Černý pevně doufá, že bude vše zas v pořádku. Saská vláda nemůže přece pronásledovat Lužické Srby za účast na národopisné výstavě, vždyť by to byl evropský skandál. Jinak výstavu přijel také navštívit lužickosrbský učitel Khěžor, který přijel v úterý. E. Jelínek Černému napsal, že i Bronisław Grabowski (1841-1900, polský publicista a spisovatel) přijel do Prahy na výstavu.

Černý se pravděpodobně dlouho nemohl vzpamatovat z nařčení, kterých se dopustil M. Smoler. Hned v následujícím dopise č. 239 se Černý opět vrací k dopisu M. Andrického, o kterém již referoval v dopise č. 238. Z Andrického dopisu jasně vyplývá, že německé noviny dosud o vítání Lužických Srbů na výstavě nic nepsaly. Černý se už po několikáté opakuje, že se všechny ty nesmysly vylíhly v hlavě M. Smolera. Andricki

mu vystříhal z německých novin různé články, ale ty se týkají jen blížící se studentské „schadzowanki“. Asi aby Andricki Černému vylepšil náladu, popisuje zděšení M. Smolera, když mu jeden (Mlýnk) z lužickosrbských účastníků výstavy vyprávěl o krásných dnech v Praze a jak o tom hezky psaly české noviny.

Další část dopisu, neméně zajímavá, byť mírně vytržená z kontextu, interpretuje informace z Lužice od Andrického. Na Černého a R. Domašku prý všichni (Imiš a spol.) nadávají, že se tak „hanebně nechal námi všemi společně využít.“ Muka má posoudit, jestli v tom všem je špetka zdravého rozumu! Pravděpodobně někteří v Lužici měli Domaškovi za zlé, že za celou lužickosrbskou delegaci poděkoval za srdečné a milé přijetí na výstavě ze strany F. A. Šuberta a E. Kováře.

Závěrem dopisu se Černý opět pozastavuje nad jednáním M. Smolera. Černý se podivuje, že nejdříve použije jeho osobu v „Bautzener Nachrichten“, kde ho označí za ochránce lužickosrbských studentů před německými výpady, aby ho následně v dopise označil za zrádce a vraha Lužických Srbů. To Černého za těch jedenáct let obětavé práce pro lužickosrbské ideály velice bolí.

Jak tuto kauzu, ke které se Černý bude ještě mnohokrát vracet i v různých narážkách, uzavřít? Jasně je, že v Lužici u některých lidí panovala až přehnaná bázeň a strach před případnými německými represemi. Většina těchto bázlivců měla pravděpodobně ještě v čerstvé paměti jistý druh hysterie ze strany německých úřadů, který vyvolala v r. 1894 přeložená prosba o finanční pomoc na Maticní dům v polských novinách (viz výše).

Pravdou ovšem zůstává, že konec 19. století byl v Německu ve znamení zesílené politiky proti Lužickým Srbům. V německých vládních kruzích byly nejménou vysloveny obavy, aby se národní hnutí Poláků a Lužických Srbů v saské Horní Lužici nepřeneslo do pruské části Lužice, čímž by se mohl posílit boj Poláků za nezávislost. Se znepokojením byly také sledovány rostoucí styky vedoucích lužickosrbských vlastenců s Čechy. V červenci r. 1895 se nápadně zvýšil zájem berlínského tisku o Lužické Srby. Psalo se, že někteří Češi protirakouského smýšlení podněcují Lužické Srby proti Němcům, a to prý vyvolává národní hnutí v Lužici. Ozvaly se demagogické hlasy, aby se k francouzské, dánské a polské iredentě nepřidala ještě iredenta lužickosrbská. A tyto hlasy vyvolávaly v některých Němcích šovinistické smýšlení proti Lužickým Srbům.

Se znepokojením byla také sledována účast Lužických Srbů na národopisné výstavě v Drážďanech v r. 1896, protože přispěla ke sblížení Lužických Srbů s Němci zejména v Sasku. Lužickosrbskému oddělení na výstavě a krojovému průvodu a

lužickosrbskému koncertu věnovala pozornost saská královská rodina a A. Muka se zde osobně setkal se saským králem (o výstavě v Drážďanech viz dále). Pruské úřady nejednou vyslovily saské vládě své obavy z rostoucího lužickosrbského hnutí a poukazovaly na to, že je třeba zabránit dalšímu růstu vědomí sounáležitosti Lužických Srbů v Prusku a Sasku. Strach ze společného národního hnutí Lužických Srbů v Lužici sdílel i císař Vilém II. Především kvůli možnému spojení s poznaňskými Poláky. Úsilí sbírat v Rusku peníze na stavbu Matičního domu bylo označováno za nežádoucí a za pokus vnášet do lužickosrbského hnutí panslavistickou agitaci. V tomto smyslu byl také informován ruský vyslanec v Berlíně (srov. PETR 1972: 186-187).

Dopisnicí (č. 240) Černý informuje Muku, že I. Herrmann (1854-1935, spisovatel) se s ním chce za každou cenu setkat v Praze 16. srpna. Na toto setkání chce Herrmann pozvat i jiné literáty, kteří budou právě v Praze. Nestávalo se často, aby Muka v jednom roce navštívil Prahu hned třikrát. Dvakrát to bylo u příležitosti národopisné výstavy a jednou při zpáteční cestě z rakouských Alp.

Černý děkuje za milý pozdrav z Alp a těší se na setkání s Mukou v Praze (dopis č. 241). J. A. Holan mu opět potvrdil, že v německých novinách nepadlo ani slovo o návštěvě Lužických Srbů v Praze na výstavě. Vše tedy vzešlo z bázlivé fantazie M. Smolera. A. Sommer opět navštívil výstavu v Praze.

Dopis č. 242 už se věnuje srpnovému pobytu Muky v Praze a setkání s I. Herrmannem. Černý doufá, že Muka dojel do Lužice v pořádku, a že nejel špatným vlakem, jak si myslel I. Herrmann. Ten mu napsal nějakým prapodivným nářečím. Muku moc pozdravuje. Herrmann se v dopise stěžuje, že má hlavu jako přesýpací hodiny, a když procitl, viděl všude samé gorily, ty ošklivé opice. Ale nakonec si pochvaloval, že to byly moc krásné okamžiky. Dále už pokračuje Černý. Po Mukově odjezdu už pro něho přestala být Praha přitažlivá, a tak se vydal domů. Psal Hermannovi, neboť ze Světozoru zjistil, že 12. srpna oslavil čtyřicet let života. Ze „Serbských Nowin“ se také dověděl o smrti obětavého vlastence preláta J. Buka. Černý lituje, že ho osobně nepoznal. Černého zprávu o „schatzowance“ redaktor „Serbských Nowin“ očividně zkrátil. Zamlčel jeho návrhy. Nikoho a ničeho se bát nemusel [pravděpodobně M. Smoler, pozn. Z. V.]. Zřejmou příčinou bylo asi jméno Černého. Toto jméno teď nikde nepropustí, ani do časopisu „Lužica“.

Na Černého dopis a na setkání s I. Herrmannem mohl Muka odpovědět a reagovat až později, neboť byl koncem srpna už vržen do pracovního procesu, kterým bylo zaměstnání učitele ve škole umocněné ještě záskokem za nemocného kolegu (dopis

č. 243). I Muka je naplněn krásnými vzpomínkami na setkání v Praze s Černým, I. Herrmannem, B. Grabowským, E. Jelínkem a jinými. Byl to pro něj skutečný svátek. K pohřbu preláta Buka mu nemůže sdělit nic konkrétního, neboť se konal v první den školního roku, a to rozhodně nemohl zažádat o dovolenou, aby se pohřbu mohl zúčastnit. Tentokrát byla studentská „schatzowanka“ pod policejním dozorem. Byli tam celkem tři dozorcí: Hanowski, četnický rada Buk se ženou a ještě jeden četník v civilu. Ten čekal na okamžik zatýkání, avšak zbytečně.

Muka se ještě podrobně vrací k jeho odjezdu z Prahy. Jak správně předpovídal I. Herrmann, měl problémy na zpáteční cestě domů. Nebylo to sice kvůli dobrému vínku, ale kvůli protivné severočeské resp. severoněmecké železnici, neboť tam nikde nebyly české nápisy. Do Bakova nad Jizerou přijel ve 23:30. Samotné město bylo vzdáleno půl hodiny cesty od nádraží, kde Muka nemohl nocovat. Po naléhavých prosbách byl doveden k malému domku železničního strážníka Pospíšilova, kde složil hlavu v nízké, malé a odporně zapáchající komůrce. Ležel na slámě a na místo polštáře měl kufr. Netrpělivě očekával ráno, aby mohl v 5:30 pokračovat v cestě. Do Budestec v Lužici přijel o polednách. Muka ironicky, ale s úsměvem dodává, že to byly moc a moc krásné chvílky. Jinak ale dojel domů bez větších obtíží.

V Budyšině nebyl, neboť ho to město spíše odpuzuje, než přitahuje. K těm lidem tam by se nemohl chovat přátelsky. Musel by jim vytknout jejich chování a zbytečně by z toho vznikly spory. O dění v Lužici se tedy dovídá zprostředkovaně jen ze „Serbských Nowin“, a i ty M. Smoler ještě do jisté míry cenzuruje. Ale do časopisu „Lužica“ mu zasahovat nesmí. To by si s ním jinak rázně vyřikal. Muka má pocit, že jsou v Budyšině stejně raději, když je tam nenavštěvuje. Tak mohou aspoň lépe podřimovat, když je nikdo nevyrušuje. Od Mukova posledního výstupu se zasedání MS ještě nekonalo, a kdoví, jestli se kdy vůbec konat bude. Učitel a hudebník K. A. Fiedler (1835-1917) mu poslal lístek, aby Muka vybíral na čestný dar pro K. A. Kocora během jubilejní pěvecké slavnosti. Muka to odmítl. Pokud to Fiedler chce, tak ať si to udělá sám.

Jinak v Budestecích se setkal s B. Krawcem. Právě komponuje zpěvohru na básnickou skladbu „Wodzan“ od faráře a básníka H. Dučmana (1836-1909). Na tomto místě musím vyjádřit pochybnost o správnosti uvedených údajů v Mukově dopisu. Podle mého soudu zde A. Muka zaměnil hudebního skladatele B. Krawce s jiným hudebním skladatelem K. A. Kocorem. Hovoří pro to hned několik argumentů. Místo setkání, Budestecy, by prozrazovalo spíše, že se jednalo o Kocora, neboť to bylo místo spjaté s jeho dětstvím a rodinou. Dále víme, že na podzim r. 1895 začal pracovat na

zhudebnění právě K. A. Kocor. A zpěvohru dokončil v lednu r. 1896. (srov. Kościów 1972: 64-65). Pravdou ale je, že B. Krawc tuto báseň také zhudebnil, ale až v r. 1938. Je ovšem také možné, že Muka mohl v Budestecích potkat B. Krawce zcela náhodně, i když je to velmi málo pravděpodobné. A i Krawc mu nakonec mohl sdělit, že na zhudebnění básně pracuje, ale později třeba od této práce upustil a vrátil se k ní mnohem později. Ale vraťme se k dopisu. Muka ještě píše, že ho při zpáteční cestě z Mariánských lázní navštívil doma ve Freibergu kanovník a mecenáš J. Herman z Wotrowa. Ve stejný den odpoledne ho navštívil ještě autor již zmíněného „Wodžana“ (vodníka) farář H. Dučman, toho času působící v Lipsku. „Wodžan“ se co nejdříve objeví v časopisu „Lužica“. S oběma (Hermanem i Dučmanem) se bratrsky sblížil.

Následujícími řádky se už pozvolna dostáváme z národopisné výstavy k nově vznikajícímu národopisnému muzeu v Praze, které se vlastně stalo jakýmsi dědicem národopisné výstavy, neboť velká část exponátů přešla do jeho majetku. Součástí nově vzniklého národopisného muzea má být i lužickosrbské oddělení. Tento úkol dostává na starost A. Černý. Souběžně však s přípravami vzniku národopisného muzea v Praze probíhají i v Lužici a Sasku přípravy na výstavu saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech v r. 1896, jejíž součástí bude také lužickosrbský národopisný pavilón.

Poprvé se o vznikajícím národopisném muzeu dovídáme z Černého dopisu (č. 244) datovaného k 23. září r. 1895. Černý informuje Muku, že dostal radostnou zprávu od archeologa a etnografa L. Niederleho (1865-1944), kde navrhuje zřídit v rámci Československého národopisného muzea lužickosrbské oddělení. Černý dále dodává, že původně se mělo muzeum věnovat pouze českému národopisu, ale jeho správce Niederle je nyní ochoten k němu přidat i národopis lužickosrbský. Černý si to zdůvodňuje tím, že je Lužice přeci stále součástí zemí Koruny svatováclavské a Lužičtí Srbové sami své muzeum nemají. Praha bude, podle Černého, i ideálním místem ke studiu lužickosrbských sbírek. Černý ví, že ho Muka v této věci bude podporovat, vždyť sám usiloval o lužickosrbské oddělení v rámci Československé výstavy, k čemuž ovšem nedošlo zejména z politických důvodů. Černý bude usilovat o to, aby sbírky v muzeu byly co nejucelenější. Černý přemýšlí, jak to provést, když se bude sbírat lužickosrbský národopisný materiál i pro výstavu v Drážďanech. Navrhuje zatím sbírat pro muzeum soukromou cestou. Podle Muky bude také potřeba zajistit nějaké přátele, kteří celou věc podpoří finančně. Sbírat se budou kroje, fotografie stavení, modely stavení, hudební nástroje atd.

Muka slibuje Černému maximální pomoc i finanční při zřizování lužickosrbského oddělení v rámci Československého národopisného muzea (dopis č. 245). Muka chce vše sbírat dvakrát, aby byly exponáty jak pro Černého muzeum v Praze, tak i pro budoucí Lužickosrbské muzeum v Budyšině, které bude jednou umístěno v Matičním domě. I Muka je raději pro získávání exponátů soukromou cestou. Muka upomíná Černého, aby ve svých aktivitách nezapomínal sbírat finanční pomoc na Matiční dům.

Černý překvapivě nereaguje s povděkem, ale s nepatrným pokáráním (dopis č. 246). Mukova odpověď ho rozhodně neuspokojila. Podle Černého musí Muka pohlížet na zřízení lužickosrbského oddělení v rámci Národopisného muzea jako na něco mnohem důležitějšího, než si vůbec dokáže představit. Muka si musí uvědomit, že na lužickosrbské muzeum se sbírá už skoro padesát let, ale ve skutečnosti pořád žádné není. A až jednou bude stát Matiční dům, ve kterém bude umístěno muzeum, budou se Lužičtí Srbové neustále strachovat o to, aby jim ho Němci jednou nezkonfiskovali. V Praze takové nebezpečí rozhodně nehrozí. Prahu hojně navštěvují učenci z různých slovanských zemí, a proto zde budou mít také nejpříhodnější podmínky ke studiu lužickosrbského národopisu. Finanční zisk výstavy byl předem určen pro budoucí národopisné muzeum. Černý si sice uvědomuje, že Lužickosrbské muzeum musí stát i v Budyšině, ale to bude stejně nejdřív za dva až tři roky. Proto se sbírání národopisného materiálu nesmí dělit, ale vše se musí soustředit na muzeum v Praze. Na Matiční dům samozřejmě sbírat nezapomíná!

Muka souhlasí se vším, co mu Černý napsal ohledně lužickosrbského oddělení v rámci Národopisného muzea v Praze (dopis č. 247). Ujišťuje Černého, že udělá vše, co bude v jeho silách, aby se věc zdařila. Přispěje i penězi. Hlavně si musejí zajistit pomocníky a důvěrníky. Nejlépe bude, když se s nimi domluví ústně. V Dolní Lužici Muka již zajistil H. Jordana a učitele Latkeho. Dále Muka sděluje Černému, že časopis *Lužica* a ČMS již zasílá Niederlemu pro Národopisné muzeum. Muka lituje, že nemá více prostředků a volného času, jinak by pracoval ze všech sil pro vše slovanské a lužickosrbské. Muka se ještě vrací ke kauze „M. Smoler“. Černý se na M. Smolera nemá zlobit. Muka ho označuje za slabocha a nezbývá než s ním mít jen soucit. M. Smoler nyní velice lituje, že byl tak hloupý a nerozumný vůči Černému a velice se stydí.

Černého odezva je tentokrát příznivá, ale stručná (dopis č. 249). Velice děkuje Mukovi za ochotu pomoci při zřízení lužickosrbského oddělení v Národopisném muzeu v Praze. Na oplátku slibuje, že při sbírání exponátů bude pamatovat i na budoucí

lužickosrbské muzeum v Budyšině. Že pomoc Černému myslel Muka smrtelně vážně dokládá i dopis č. 251. Černý má nesmírnou radost, že Muka věnuje kroj po své nedávno zesnulé matce do Národopisného muzea. Černý to považuje za velice vzácnou věc. Černý chce také poprosit známé katolické duchovní (Skala, Łuscanski a Herman), jestli by mu neopatřili nějaké kroje. Černý chce vědět, jaký názor na to Muka má.

Černého dopis (č. 252) z počátku prosince reaguje na zprávu, že Lužičtí Srbové budou mít na výstavě v Drážďanech svůj vlastní výstavní pavilon. Černý myšlenku vlastní „Lužickosrbské výstavy“ vítá s nadšením a nabízí svou skrovnou pomoc. Takto podle Černého lze nashromáždit nejvíce materiálu i pro Národopisné muzeum v Praze. Černý se dále vyjadřuje k bodům z Mukova dopisu, který ovšem bohužel není k dispozici. K bodu 2 Černý píše, že poprosí Niederleho o nějaké plánky. Ve stejném dopisu se ještě objevuje, že bude potřeba podle dobrých fotografií vyhotovit lužickosrbské typy hlav. V bodě 3 Černý informuje, že poprosí Aleše, aby vytvořil ilustrace k některým lužickosrbským písním. Ale protože je Aleš dokonale český umělec, tzn., že by i jeho kresby vztahující se k lužickosrbským písním připomínaly české, navrhuje mu poskytnout fotografie lužickosrbských krojů. V bodě 4 se objevuje jméno malíře Liebschera, který měl podle všeho na přání Muky namalovat nějaký obraz. Černý se k tomu vyjadřuje, že by to za rok nestačil vytvořit. V bodě pět dává Černý svolení s překladem do němčiny svého dílka „Lužickosrbská svatba“. V bodě 7 je, že určitě smí žádat o čistý zisk z lužickosrbských představení. V bodě 8 Černý doporučuje postavit modely typů lužickosrbských stavení podle jeho knihy „Obydlí Lužických Srbů“. V bodě 9 doporučuje Černý vedle nejstarších tisků vystavit i nové tisky, aby byl vidět postup v lužickosrbském písemnictví. A v bodě 10 se píše, že vedle staré mapy Lužice je třeba vystavit mapu, kde bude zobrazen současný sídelní prostor Lužických Srbů. Je to nutný argument proti Millerově knize (E. Müller, 1862-1932). Za chvíli odjíždí do Přelouče za Quisem. Popisky na výstavě musí být německy i lužickosrbsky. Výstava bude užitečná pro usmíření Němců s Lužickými Srby.

Ve stručné dopisnici (č. 253) Černý Mukovi připomíná, že by na výstavě měli zahrát také lužickosrbský dudák a houslista a s nimi ještě hudebník na tarakawu [lidová forma hoboje, pozn. Z. V.]. Dopis č. 254 je Černého odpovědí na Mukovu prosbu, kterou bohužel nemáme podloženou jeho korespondencí. Pravděpodobně Muka prosil Národopisné muzeum o zapůjčení a výrobu dalších figurín, které by byly použity na lužickosrbské výstavě v Drážďanech. Muka si na národopisné výstavě v Praze nemohl nepovšimnout vysoké kvality provedení zmiňovaných figurín samotných. Ty byly

řemeslně neobyčejně dobře zpracovány (pohyblivé klouby, částečně rozebírací). Výtvarné řešení obličejů a paruk, pro dnešní vkus až příliš naturalistické, odpovídalo dobovému pojetí (srov. PARGAČ a kol. 1996: 66-67). Černý podává Mukovi vyjádření správce Národopisného muzea L. Niederleho. V té věci nemohl Niederle říci první ani poslední slovo. Celou záležitost musel předložit v kuratoriu Národopisného muzea. Protože výroba figurín je finančně velice nákladná a v současné době muzeum nemá prostředky, aby nechalo vyhotovit další figuríny, nabízí aspoň k zapůjčení 10 postav pro lužickosrbské oddělení drážďanské výstavy. Muzeum ty věci zapůjčuje, protože ví, že po skončení výstavy dostane lužickosrbské kroje. Niederle se však bojí, že by to Němci mohli všechno zabavit, i ty jejich zapůjčené figuríny, a tak prosí o písemné potvrzení od lužickosrbského výboru, že po skončení výstavy případnou za zapůjčení figurín lužickosrbské exponáty Národopisnému muzeu v Praze. Černý má jinak stále plno starostí se stěhováním do Prahy.

Počátkem roku (3. ledna) 1896 Muka informuje Černého o přípravách a budoucí podobě lužickosrbské výstavy. Lužičtí Srbové dostali pro své vystavování v Lužickosrbské dědině jednu budovu zcela zdarma. Byl sestaven lužickosrbský výbor, který poprvé zasedne 19. ledna. V každé lužickosrbské farní osadě bude určen ku nápomoci jeden důvěrník. Ten bude sbírat a zasílat potřebné věci. Kroje lužickosrbský výbor požaduje zdarma, aby pak mohly být za zapůjčení a vyhotovení figurín věnovány Národopisnému muzeu v Praze. Černý má co nejsrdečněji poděkovat jménem Mukovým i celého lužickosrbského výboru Niederlemu a ostatním členům kuratoria Národopisného muzea za ochotu zapůjčit 10 figurín. Muka zároveň dodává, že to stačit rozhodně nebude. Dopředu už vědí, že bude potřeba ještě aspoň 25 figurín. Muka by chtěl rád nechat vyhotovit z vosku podle fotografií několik typicky charakteristických lužickosrbských tváří. Podle Muky není třeba mít strach, že by si to Němci po skončení výstavy vzali. Mluvil o tom se stavebním inspektorem Schmidtem. Vše, co bude vystaveno v lužickosrbském pavilonu, patří jen a pouze lužickosrbskému výboru, kterému předsedá A. Muka. Revers, že po skončení výstavy vše lužickosrbské připadá Národopisnému muzeu, může Niederle dostat, ale kvůli Němcům se o tom musí pomlčet. Muka dále navrhuje, aby M. Aleš začal již vytvářet podle lužickosrbských fotografií ilustrace k lidovým písním a postupně je zveřejňoval v českých novinách. Výbor rozhodl, že z lužickosrbských slavností budou na výstavě představeny tyto akce: koncert, melodrama s lužickosrbskými živými obrazy, svatba, oslava žní. Čistý zisk z těchto akcí připadne Lužickým Srbům.

Muka ještě Černému oznamuje, že stavební inspektor Schmidt má s přípravami výstavy mnoho práce a starostí a nemůže být tedy nápomocen při zhotovování modelů lužickosrbských typů stavení. Muka se dotazuje, jestli by to snad nemohl někdo udělat v Praze pro Národopisné muzeum, a pak by se to jen zapůjčilo k vystavení do Drážďan. Dále se Muka pozastavuje nad tím, kam se dostaly stovky figurín z národopisné výstavy v Praze, přece všechny nepřešly do Národopisného muzea. Muka potřebuje poradit, kam by se měl obrátit s žádostí o zapůjčení aspoň 20 figurín na jejich výstavu do Drážďan. A naposled se Muka ptá, jestli by se kuratorium národopisného muzea v Praze nedalo získat k vyhotovení pěti lužickosrbských obličejů a postav podle vyobrazení. Vždyť by jim to pak všechno vrátili (dopis č. 256).

Počátkem února r. 1896 následuje další Mukův dopis (č. 257) s návrhy, podněty a připomínkami k připravované lužickosrbské výstavě v Drážďanech a lužickosrbské expozici v Národopisném muzeu v Praze. Podle Mukova mínění je nejlepší a jedinečná příležitost založit a vytvořit lužickosrbské oddělení českého národopisného muzea, ale musí mu být kustod a kuratorium muzea nápomocné a podporovat ho. Muka a celý lužickosrbský výbor, ve kterém jsou dva lužickosrbsští poslanci saského sněmu a jiní horliví Lužičané, se zaručují, že všechny zapůjčené věci vrátí nepoškozené národopisnému muzeu v Praze a k tomu dostanou za zapůjčení všech těchto věcí slibované lužickosrbské lidové kroje. Jeden takový kroj má hodnotu 120 až 170 i více marek. A do těchto krojů chtějí navléknout 25 až 35 figurín. Podle Muky to budou právě figuríny v krojích, co bude lidí na výstavu nejvíce přitahovat. Kuratorium muzea by mohlo nechat vyhotovit ještě 10 tváří podle lužickosrbských fotografií a zbývající by se mohly zapůjčit z výstavy. Však jich zbyly stovky, jak se Muka dočetl v „Českém lidu“. Muka navrhuje, že peníze na vyhotovení nových figurín by mohl v Čechách poskytnout třeba nějaký boháč jako např. hrabě Arnošt Emanuel Silva Tarouca (1860-1936). Zpráva od Černého, která není k dispozici, že M. Aleš nemůže vytvořit ilustrace na lužickosrbské náměty, Muku zamrzela. Ptá se tedy, jestli nezná někoho, třeba i v Polsku, kdo by M. Alše nahradil. Následně se dovídáme, že Černého monografii „Svatba u Lužických Srbů“ bude pro výstavu v Drážďanech překládat do němčiny farář M. Zarjeňk (1865-1916) ze Zebnice [Sebnitz in sächsische Schweiz; Muka s oblibou překládal německé místopisné názvy, pozn. Z. V.].

Další Mukův dopis (č. 258) z počátku března má podobné znění jako dva předešlé. Černý má opět jménem Mukovým i lužickosrbského výboru poděkovat L. Niederlemu a celému kuratoriu národopisného muzea za zapůjčení věcí, bez nichž by

nemohli nic dělat. Muka zdůrazňuje, že i když dostali darem pouze dva lužickosrbské kroje a zbývající budou muset draho kupovat, případně je nechat ušít, po skončení výstavy je všechny přenechají národopisnému muzeu v Praze. O Velikonocích chce Muka přijet na tři dny do Prahy, aby s muzeem dojednal kontrakt a předal Niederlemu revers. Muka je také potěšen, že Niederle chce na náklady Národopisného muzea vyhotovit tři až čtyři modely lužickosrbských dvorů a stavení. Partituru „Prodané nevěsty“ dostal a také ji zítra zaplatí, ale ke složení lužickosrbské zpěvohry to moc nepomůže. Muka prosí Černého o zaslání ještě libreta, které by mělo postačovat. Inspirace národopisnou výstavou v Praze z r. 1895 je zřejmá. Opera „Prodaná nevěsta“ byla v rámci výstavy slavnostně uvedena potřísté.

Koncem března Muka píše, že by si z celého srdce přál, aby se o prázdninách spolu setkali (dopis č. 260). Protože má Muka opravdu hodně práce a starostí s výstavou v Drážďanech, a ještě přesně nevědí, kolik budou potřebovat figurín, dotazuje se Černého, jestli by místo na Velikonoce nemohl přijet do Prahy o svatodušních svátcích. Mukovi by se to hodilo mnohem více. Také by už nebyla taková zima a nehrozilo by nebezpečí, že by opět nastydl. Jednání s hlavním výborem drážďanské výstavy jsou pro něho velmi nepříjemná. Musí také ještě napsat text pro lužickosrbské melodrama, které bude na výstavě uvedeno. Muka navrhuje, aby tentokrát Černý přijel na Velikonoce do Budyšina přes Freiberg a následně jeho rodný Wosyk, neboť bude 1) ve středu po Velikonocích od 11:00 do 13:00 zasedání všech důvěrníků lužickosrbské výstavy a odpoledne od 14:00 zasedání MS, která bude jednat o záležitostech kolem Matičního domu; na zasedání budou zvoleni také čestní členové MS: kníže Sapięha a I. Herrmann, 2) v úterý proběhne studentská „schatzowanka“ v Poršicích, 3) v úterý večer bude taneční zábava v budyšínské Besedě, 4) v Drážďanech by se Černý také mohl seznámit se Schmidtem, 5) J. H. Imiš svolal zasedání jazykovědné sekce MS.

Jako každý rok i tentokrát je Černý nucen odmítnout pozvání na zasedání MS (dopis č. 261). Na novém pracovišti může požádat o dovolenou nejdřív za rok. Stejně by ji ani nedostal. Muku ještě informuje, že „Národopisná společnost“ jmenovala Černého svým jednatelem. [Vznik Národopisné společnosti českoslovanské, jak zněl oficiální název, byl spojen s přípravami a s konáním Národopisné výstavy českoslovanské. Dne 28. července 1891 vystoupil na pražské Staroměstské radnici před českou politickou a kulturní reprezentací ředitel Národního divadla František A. Šubrt s myšlenkou na uspořádání velké národopisné výstavy českoslovanského kmene, na založení Národopisné společnosti a na vydání encyklopedie českoslovanského lidu. V listopadu

1891 byly stanovy Společnosti schváleny, avšak k faktickému ustavení Národopisné společnosti čsl. došlo až během Národopisného sjezdu 28. září 1893. Na bedrech Společnosti ležela zodpovědnost za Národopisnou výstavu československou a po jejím skončení úkol zpřístupnit národopisné sbírky veřejnosti a vydat národopisnou encyklopedii. Společnost pečovala o Národopisné muzeum, otevřené roku 1896 v Sylva-Tarouccově paláci Na Příkopech, od roku 1902 v letohrádku Kinských na Smíchově až do předání sbírek státní správě v roce 1922, kdy se staly součástí fondů pražského Národního muzea a zčásti Zemědělského muzea v Praze. V tomto období, počínaje rokem 1904 nesla označení Společnost Národopisného muzea československého. Pozn. Z. V.] Posílá mu pozdrav od slavisty F. Pastrnka (1853-1942), který se na Muku velice těší.

V plném proudu jsou přípravy na lužickosrbskou výstavu v Drážďanech. Začátkem dubna Muka posílá Černému od architekta Grothy vyobrazení lužickosrbských stavení, které mají posloužit jako podklady pro jejich vymodelování. Grothe však chce vyobrazení vrátit do konce dubna. Muka radí Černému, aby nechal vymodelovat dva až tři kompletní lužickosrbské selské statky. Byly by to: 1) statek z Ralbic nebo jemu podobný v Horní Lužici, 2) statek z oblasti lužickosrbské Hole jako je v Nowém Městě či Sprejecích, kde stodola a pec stojí venku na zahradě, 3) jeden statek z oblasti Błot. Muka dále pověřuje Černého úkolem vyhledat ilustrace M. Alše nejvíce se hodící k lužickosrbským národním písním. Černý má zvážit, jestli by se třeba nehodily Alšovy obrázky vycházející v „Květech“ (dopis č. 262).

Černý sice potvrzuje, že dostal fotografie lužickosrbských stavení, ale podle něj jsou k ničemu (dopis č. 263). Sebelepší řemeslník ani truhlář, který v životě neviděl lužickosrbské stavení, jen podle fotografií nedokáže vytvořit model takové stavby. K něčemu takovému potřebuje podrobné plány a průřezy staveb. Modely musí být věrohodné do posledního detailu. Vyhotovení jednoho takového modelu stojí kolem 60 až 70 šestáků, proto je potřeba udělat modely co nejdokonalejší, jestliže pak budou sloužit ještě muzeu. Podle Černého má bezpochyby stavební inspektor Schmidt vypracované podrobné plány a rysy všech stavení, které budou na výstavě sestaveny. Pokud by se jednalo o dokonalé kopie lužickosrbských stavení, a ne pouze o nějaké jejich kombinace, pak by jim ty plány mohly být zaslány, a pro ně by nebyl problém ty modely zhotovit. Černého jednání ohledně Alšových ilustrací bylo zbytečné. Nedostanou je, neboť jsou potřeba k vydání publikace o sebraných dílech mistra Alše. První svazek obsahující historické kresby už vyšel, a teď jsou na řadě kresby k lidovým

písním. A i kdyby byly štočky Alšových kreseb zapůjčeny, nemohly by je použít, neboť každá ilustrace obsahuje minimálně iniciálku českého textu, pokud ne rovnou celý český text.

Muka reaguje na Černého dopis s mírným zpožděním na prvního máje (dopis č. 265). Omlouvá se, že odpovídá na jeho dopis a dopisnici tak pozdě, ale má mnoho práce s připravovanou výstavou. Neví prostě, kde mu hlava stojí. Oznamuje mu, že oficiální zahájení výstavy začíná 15. června 1896. Do Prahy pro figuríny přijede o svatodušních svátcích. Hned jim vezme míru, aby se mohla nechat šít správná velikost krojů. K. Schmidt mu poslal z Drážďan nákresy lužickosrbských stavení. Lužickosrbská stavení v Drážďanech jsou skutečná, žádné kombinace. Nákresy od Schmidta předal Černý okamžitě Niederlemu (dopis č. 266). Na schůzi kuratoria bude Niederle požadovat od národopisného muzea uvolnění peněz na vyhotovení modelů. Modely stavení ale nebudou kompletní, neboť v nákresech chybí třeba chlév. Pro tentokrát budou modely provedeny z nákresů, které dostali, ale jako budoucí exponáty Národopisného muzea nechá tyto modely doplnit. Ohledně figurín Černý potřebuje vědět kolik figurín má být jako 1) mladých dívek, mladých žen a starých žen, 2) mladých mužů a starých mužů, 3) kolik postav bude sedících a stojících, 4) kolik postav žen bude mít v krojích krátké a dlouhé rukávy. To potřebují vědět, neboť podle toho nechají vyrobit příslušný počet figurín s krátkýma a dlouhýma rukama. Černý má pro Muku ještě jedno upozornění. Sestavení figurín nebude rozhodně nic jednoduchého. Nutně budou potřebovat nějakého znalce či umělce, který jim ukáže, jak se takové figuríny sestavují. Zeptá se K. Štapfera (1863-1930, český jevištní výtvarník), který sestavuje i všechny jejich figuríny v národopisném muzeu, zda by jim to přijel ukázat. Museli by mu však aspoň zaplatit náklady spojené s cestou a bydlením v Drážďanech. Postačily by maximálně tři dny.

Muka dostává ohledně výstavy stále nové nápady (dopis č. 267). Černého se ptá, jestli by nebylo možné obléci dvě figuríny do kroje z r. 1690, jak ho popisuje vlastivědný badatel A. Frencl (1656-1740). Černý si o tom má přečíst jeho článek z ČMS v ročníku 1882. A hned se ptá, jestli by mohl Černý v Praze objednat ke zhotovení takový kroj pro muže a ženu. Černý má také přemluvit Štapfera, aby jim přijel pomoci s instalací figurín do Drážďan. V sobotu 23. května před svatodušními svátky přijede Muka s A. Sommerem kvůli figurínám do Prahy. Od faráře Zarjeňka ze Zebnice dostal 6. května zprávu, že je nemocný, a tudíž z Černého monografie „Svatba u lužických Srbů“ nepřeložil do němčiny vůbec nic. Muka prosí Černého, aby z této své publikace vytvořil výtah v němčině. Muka německý text už překontroluje.

Muka však i tentokrát kvůli starostem s organizací lužickosrbské výstavy odložil svou cestu do Prahy pro figuríny o několik dnů (dopis č. 268). Dá-li Bůh, jak Muka píše, vydá se na cestu do Prahy ve středu 27. května. Z Drážďan odjede v 11:00 a kolem 15:00 bude v Praze. Polohy figurín: 1) svatební průvod - družba, ženich a nevěsta, 2 starosvatky, 4 družičky a 2 mládenci; 2) Slepjanské tance - dudák a chlapec s dívkou v tanci; 3) domácí život – stará matka sedí u kamen, mladý muž sedí u stolu, mladá žena s porodní bábou právě se vrátila z kostela od úvodu; 4) P rástky v Dolní Lužici: 3 až 4 dívky sedí u kolovratu a stará žena.

Příjezd Muky do Prahy se neustále pozměňuje (dopis č. 269). Vzhledem k tomu, že se jejich lístky minuly (Černého lístek ovšem není k dispozici), ptá se Muka, jestli má ve středu 27. května jezdit. Pokud se Černý půjde podívat na figuríny, tak hlavně potřebují: 9 mladých děvčat, 2 mladé ženy, 2 staré ženy, 4 staré muže a snad jedno dítě. Ženy v dámských vatoupodšívaných jupkách s dlouhými nabíranými rukávy mají být: nevěsta se starosvaty (slónky), možná jedna družička, matka a porodní bába jdoucí ode mše, stará babička sedící u kamen nad náboženským zpěvníkem. Ostatní by podle Muky mohly být s holýma rukama. Sedět by měli 3 přadleny, babička a ten mladý muž, a jestli hudebník-dudák?. Revers a smluvu nechť si Niederle sepíše sám a Muka už to jen podepíše. Černý si s Mukovým noclehem nemá dělat starosti. Ubytuje se v Evropském nebo Saském hotelu. Kvůli neklidným nervům musí mít jednolůžkový pokoj. V předvečer (26. května) plánovaného příjezdu Muka píše, že už je vše zase jinak (dopisnice č. 270). Z Drážďan odjede zítra ráno, tedy ve středu 27. května, v 7:07 a v Praze bude dopoledne v 11:14. Bude potěšen, když na něj Černý počká na nádraží.

Mukův pobyt v Praze už v korespondenci zachycen není, ale že se uskutečnil, potvrzuje dopis č. 271. Muka Černému oznamuje, že poštou zaslal K. Štapferovi 50 marek na cestu do Drážďan a v neděli ho bude čekat na nádraží. Ku pomoci si objedná švadleny. Protože podle Muky má Černý větší znalosti z lužickosrbského písemnictví než leckterý Lužický Srb, prosí Černého, aby navrhl, co by bylo v Drážďanech vhodné k vystavování z lužickosrbské literatury a co by o ní dal do výstavového katalogu. Muka už na to nemá čas. Černého milované matce a Černému posílá co nejsrdečnější poděkování za laskavé pohoštění a také pánům I. Herrmannovi a L. Niederlemu za veškeré přátelství.

Poslední dopis (č. 272), který se věnuje závěrečným přípravám lužickosrbské výstavy v Drážďanech a který zároveň uzavírá mnou vybrané pětileté období korespondence, je z 13. června r. 1896. Dopis je také mj. zajímavým dokladem toho, že

převézt k zapůjčení větší množství figurín přes česko-saskou hranici nebylo rozhodně nic jednoduchého a že se jednalo téměř o mimořádnou situaci. Jak už Muka začal líčit v úvodu svého psaní. Způsobil si veliké těžkosti, když se neseznámil s celními ustanoveními, takže museli na hranicích složit kauci jako clo v hodnotě 600 marek. Tyto peníze dostanou zpět, ale až se figuríny budou po skončení výstavy posílat zpět do Prahy. Nejkomičtější na tom vše je podle Muky, že saská vláda a dokonce samotný ministr se postavil na jejich stranu a porušil zákon tím, když přikázal, aby jim byly figuríny vráceny. Bez ministra by je vůbec nedostali a byly by poslány zpět do Prahy. Muka zpytuje svědomí, neboť se toho dalo vyvarovat, kdyby se v Praze obrátili na celní úřad a oznámili jim, co budou přes hranice převážet. Na celním úřadě v Praze by figurínám pověsili za krk plomby, a pak by měli aspoň v Sasku přepravovaný náklad zdarma. Černý má co nejrychleji sdělit Štapferovi, aby další figuríny a ještě jiné zbývající věci, které poveze do Drážďan, nahlásil na celním úřadě v Praze, kde jim musí oznámit, že všechny převážené věci jsou zapůjčeny na výstavu do Drážďan a po skončení výstavy budou navraceny zpět do Prahy. Na celním úřadě budou věci opatřeny plombou, která se na sasko-českých hranicích nahradí plombou saskou, a tak bude vše v pořádku. Niederle by se měl dále obrátit na hlavní celní úřad, případně na ministerstvo v Praze, kde nahlásí, co zapůjčil z Národopisného muzea na výstavu do Drážďan, a že zapůjčené předměty se po skončení výstavy navrátí do Prahy, a aby ty figuríny byly zproštěny cla. V Čechách by to vyšlo na 1000 zlatých. Pokud se to tak neudělá, bude potom navrácení figurín nepříjemně drahá věc jen proto, že nikdo z nás neznal celní zákony. Muka dále Černého prosí, aby po Štapferovi poslal k vystavení do Drážďan velké lužickosrbské housle. Dosud žádné nedostali. Muka má tolik práce, že neví, jak to do 20. června stihne.

Závěrem pasáže, která se bezprostředně vztahuje k přípravám „Lužickosrbské výstavy“ v Drážďanech, je třeba upozornit na několik důležitých jevů. Jak už z obsahu korespondence vyplynulo, na přípravách takovéto velké akce se podílelo velmi málo Lužických Srbů. Z jejich strany to byl doslova nadlidský výkon uspořádat něco tak velkolepého. Na druhou stranu je však třeba zdůraznit, že bez pomoci některých přátelsky nakloněných Němců a také obětavých Čechů by se tato akce nikdy nepodařila zrealizovat. Takže, ač měla výstava v názvu lužickosrbská, s trochou nadsázky by se dalo pronést, že byla také trochu česká.

5. 3. UMĚLECKÁ A VĚDECKÁ ČINNOST

V období let 1891 až 1896 nebyl A. Muka tak publikačně plodný jako v uplynulých obdobích. Bylo to dáno mnoha faktory, které už vesměs byly mnohokrát zmíněny. Uvedu proto ty nejdůležitější: velké pracovní vytížení na gymnáziu; zdravotní komplikace jeho i manželky; smrt manželky; smrt M. Hórniky, po kterém byl nucen převzít řadu funkcí hlavně v MS; velké osobní nasazení při organizaci peněžních sbírek na Matiční dům a rovněž s velkou zodpovědností prováděná příprava na lužickosrbskou výstavu v Drážďanech. I přes veškeré tyto starosti a aktivity nelze napsat, že by Muka nic uměleckého či vědeckého nenapsal. Byl také stále redaktorem časopisu „Lužica“.

Jednou z nejvýznamnějších Mukových prací, jejíž tisk byl dokončen v březnu r. 1891 (viz 4. 2.), byla gramatika dolnolužické srbštiny, která čekala ještě na své recipienty. Na ohlasy, reference a recenze tohoto vědecké díla čekal i samotný autor Arnošt Muka. Následující řádky budou pojednávat o tomto čerstvě vyšlém vědeckém díle, jak se odrazilo v korespondenci.

Muka konečně posílá Černému exemplář mluvnice dolnolužické srbštiny – až 11. června 1891. Mluvnice zároveň představuje dar za Černého věrnou a bratrskou lásku, kterou Mukovi prokazuje. Muka zároveň prosí, aby o ní Černý napsal své mínění do některých vážených českých a možná i polských a ruských časopisů. Muka tímto chce prostřednictvím Černého upozornit slovanské vědce na svou práci, a tím i na lužickosrbský národ. Vůbec poprvé se v korespondenci objevuje Mukův plán sestavit slovník dolnolužické srbštiny. Ten se však stane předmětem korespondence až ve dvacátých letech 20. století.

Černý velice děkuje za zasláný exemplář Mukovy mluvnice dolnolužické srbštiny a vyzdvihuje její kvality (dopis č. 99). Překonala všechna jeho očekávání. Černého naplňuje Mukovo dílo radostí a hrdostí. Seznámil se podrobně s obsahem celé knihy. Zprávu o ní okamžitě napsal do Národních listů č. 195, protože jsou to nejrozšířenější české noviny. Obširnější referáty hodlá napsat do Athenaea, Časopisu českého muzea, do připravovaného Sborníku národopisného, Filologických listů a Literárních listů. Z posledně zmíněných periodik však už vyšla Černého recenze jen v Athenaeu v r. 1892. Ze zbývajících se recenze objevila v r. 1893 v Časopisu českého muzea od prof. Polívky a v Listech Filologických od E. Kováře až v r. 1897. (O recenzi E. Kováře bude ještě pojednáno dále.) Proč už se Černého slibované ohlasy na Mukovu mluvnici neobjevily ve zmíněných periodikách se lze pouze domnívat. Černý měl

samořejmě mnoho jiných publikačních povinností, kromě toho jistě i chtěl, aby o Mukově díle napsal někdo renomovaný a odborně erudovaný jako např. prof. Polívka, čímž by Mukovo jméno a celková jeho práce stoupla na vážnosti a výzamu.

Černý chtěl o mluvnici informovat i v jiných slovanských odborných časopisech. Z polských to měly být *Wisła* a *Prace filologiczne*, z ruských *Živaja starina* a *Etnografičeskoje Obozrenije*. Dokonce byl uveden i jeden bulharský *Sbornik za narodni umotvorenia, nauka i knižina*. Černý chtěl zkrátka Mukovi udělat co největší a nejlepší publicitu. Ovšem i z vyjmenovaných jinoslovanských periodik vyšla zpráva jen ve *Wisle* v r. 1891. Jestli Černého zprávy či recenze vyšly i v ostatních časopisech se mi nepodařilo ověřit. Každopádně o nich Bibliografický soupis publikovaných prací A. Černého mlčí. Na Mukův záměr sepsat ještě slovník dolnolужицké srbštiny Černý reaguje s nadšením a povděkem, neboť je takový slovník velmi potřebný. Těší se na něj už teď.

V dalších dopisech (č. 100 a 101) Černý potvrzuje, že recenzi zaslal k otištění redaktorovi Karłowiczovi z krakovské *Wisły* a v Masarykově *Athenaeu* vyjde po prázdninách. Počátkem července Muka velice děkuje Černému, že dělá takovou publicitu jeho knize (dopis č. 102). V podobném duchu je i dopis č. 104 z poloviny srpna. Muka děkuje za všechny Černého recenze. Zároveň ho mrzí, že se v jediném lužickosrbském periodiku neobjevilo ani slovo, že mluvnice vyšla. Muka nechce, aby za každou cenu někdo vychvaloval jeho dílo, ale základní informace se v lužickosrbském tisku objevit mohly. Kdoví zda z podnětu samotného Muky či někoho jiného, ale ještě koncem roku 1891, ve kterém byla mluvnice vydána, vyšly v *ČMS* a v časopisu *Lužica* recenze z rukou nejpovolanějších. Do prvně uvedeného časopisu napsal recenzi předseda MS Michał Hórnik, známý zejména svými ortografickými studii, a do časopisu *Lužica* katolický kněz a jazykovědec J. Libš (1857-1927). Libš se proslavil sepsáním první lužickosrbské syntaxe (*Syntax der wendischen Sprache in der Oberlausitz*, Budyšin 1884). Ten také v závěru recenze vyslovil přání, aby Muka ve své práci pokračoval a zaměřil se právě na syntax (srov. PETR 1978: 77).

Protože odezva na Mukovu mluvnici stále nebyla taková, jak by si autor přál, ptá se Muka koncem září Černého, jestli má poslat jeden exemplář nově vzniklé (v r. 1890) České akademii věd a umění, a kdo by mohl mluvnici recenzovat (dopis č. 111). O měsíc později Černý oznamuje, že zpráva o mluvnici byla již zaslána redakci *Athenaea*. Muka má ihned zaslat recenzní exemplář dr. E. Kovářovi, jehož Muka zná z kavárny *Slavia*. Recenzi napíše do *Filologických listů* (dopis č. 112). A od tohoto okamžiku se

začíná anabáze s vydáním Kovářovy recenze, na kterou si Muka bude muset počkat až do r. 1897.

Ovšem na scénu dějin vstupuje mladý, tehdy teprve třiaadvacetiletý, český slavista z Vídně Josef Karásek (1868-1916). V říjnu r. 1891 vídeňský slavista kontaktoval A. Černého a prosil ho o zapůjčení exempláře Mukovy mluvnice. Chce totiž o ní napsat do časopisu *Archiv für slavische Philologie* a do *Časopisu českého musea*. Protože však Černý svůj exemplář ještě potřeboval, prosí Muku, aby ji Karáskovi do Vídně poslal s upozorněním, že exemplář mluvnice je pouze zapůjčen, a že ho po určité době musí zas vrátit (dopis č. 114). K dopisu Černý ještě přiložil opis recenze na mluvnici, která se objevila v časopisu „*Wisła*“. Z předešlých řádků víme, že Karásek recenzi napsal pouze do *AfsPh*. S uveřejněním recenze v *ČČM* Karáska předstihl prof. Polívka, protože nejspíš již Karásek neusiloval o uveřejnění své recenze v této revue.

Mukovo dílo však provázely i záporné recenze (dopis č. 116), což Mukovi samozřejmě přidělávalo starosti, neboť chtěl, aby se i sorabistika stala rovnocenným a váženým vědním oborem, který je součástí slavistické filologie. Samozřejmě také chtěl, aby se mluvnice prodávala, neboť na její vydání bylo vynaloženo mnoho peněz. Začátkem listopadu se Muka omlouvá, že odepisuje tak pozdě. Má mnoho starostí. Předem dopisu děkuje za všechny články o jeho mluvnici a zejména recenzi, která vyšla v časopise *Wisła*. To Muku naplňuje nejsrdečnějším vděkem. Černý tím neprokázal laskavost jen Mukovi, ale i Jablonowské společnosti, která na vydání knihy vynaložila mnoho peněz. Společnost si přeje, aby se náklad čítající 500 kusů rozhodně rozprodal. A i když se náklad vyprodá, stejně z toho Jablonowského společnost nebude mít žádný zisk.

Černého recenze má o to větší váhu, že jeden mladý Němec dr. Wiedemann, který ještě studuje v Lipsku u prof. Leskiena a ještě ani nenapsal svou doktorskou disertaci, uveřejnil v německém „*Literarisches Zentralblatt*“ velmi povrchní a částečně nejapnou recenzi. To samozřejmě nerozzlobilo jen Muku, ale i třeba prof. Leskiena a jiné členy *Fürstlich Jablonowskiesche Gesellschaft der Wissenschaften*. Recenzent např. požadoval, aby všude uváděl praslovanské kořeny a tvary, které nelze vůbec zpětně prokázat; společnosti vytýká, že ke knize nebyla přiložena jazyková mapa (Muka dodává, že ji poskytl, ale Společnost ji nechtěla, neboť by ta kniha vyšla draho). Dále mu vytýká, že Muka není vždy dostatečně obeznámen s ostatními slovanskými jazyky, což píše podle Muky člověk, který slovanské jazyky teprve sám začíná studovat. Wiedemann se už sice Mukovi omluvil dopisem a vyjádřil lítost, že to napsal tak

nešikovně. Ale Mukovým míněním už je to stejně všechno jedno, neboť jeho recenze už vyšla a každý si to může přečíst. Napravit se to dá jedině dalšími recenzemi, které nebudou škodit, jako např. ty od Černého. Podobně nezaujatou recenzi napíše, jak Muka doufá, i E. Kovář, jemuž dnes jeden exemplář pošle. Muka navrhuje, aby Kovář kromě recenze určené do Filologických listů napsal také do nějakých rakouských odborných novin vycházejících v němčině. Pro mladého Karáska už exemplář mluvnice nemá, neboť ho již dávno poslal do Vídně V. Jágičovi (1838-1923) s prosbou o recenzi do jím založeného časopisu Archiv für Slavische Philologie. Vídeňské univerzitní knihovně exemplář poslala zas Jablonowského společnost. Proto bude podle Muky nejpříhodnější, když si mluvnici Karásek vypůjčí v univerzitní knihovně. Za recenzi mu bude nesmírně vděčný. Nejraději má Muka však recenze od Černého. Prosí Černého, aby mu posílal z každé recenze vždy dva otisky. Jeden bude posílat do Lipska Jablonowské společnosti.

Černý odpovídá na Mukův dopis až o měsíc později, tedy počátkem prosince, s odůvodněním, že má mnoho práce (dopis č. 117). K dopisu přikládá Athenaeum s recenzí na Mukovu mluvnici. Oznamuje, že E. Kovář podrobnou zprávu o mluvnici dolnolužické srbštiny napíše do Filologických listů. Karásek z Vídně se mu zatím neozval. Pokud jde o Wiedemannovu zápornou recenzi, tak podle Černého rozhodně nemůže snížit hodnotu tohoto významného Mukova díla a nemělo by to Mukovi a ani dílu samotnému nijak uškodit. Samozřejmě Černého „německá důkladnost“ takových a jemu podobných Wiedemannů může vždy velice rozčílit. Kovářovi ještě napíše, aby recenzi napsal také do jedné rakouských novin vycházejících v němčině. Muka na Černého dopis reaguje velice rychle (dopis č. 119) a děkuje za zasláný exemplář Athenaea s recenzí na mluvnici. Recenzi četl i prof. Leskien. Muka prosí Černého jménem A. Leskiena, aby napsal novou recenzi, ve které se zaměří na vlastní obsah a jednotlivé části knihy, a aby také posoudil využití mluvnice a zhodnotil způsob zpracování a učinil srovnání s jinými mluvnicemi slovanských jazyků. Jiné recenze z Černého pera však už nevzešly. Vysvětlení je asi zřejmé. Černý nebyl nikdy žádný dokonalý jazykovědec, který by mohl erudovaně posuzovat tak významné jazykovědné dílo, jako byla právě Mukova mluvnice.

Další zprávy vztahující se k Mukově mluvnici jsou z poloviny ledna r. 1892. Černý informuje Muku, že polský jazykovědec A. A. Kryński (1844-1932) napsal recenzi na jeho mluvnici do polského časopisu „Prace filologiczne“ (dopis č. 124). Koncem března Černý píše, že hodlá Kryńskému napsat, aby Mukovi zaslal dva výtisky této recenze. Recenze od Kryńského musela Muku jistě potěšit, neboť to byl významný

polský jazykovědec a sám autor gramatiky polského jazyka. K mluvnici se vztahuje ještě jedna informace, kterou se Černý dověděl, a to, že polský historik a přítel Lužických Srbů W. Bogusławski chce napsat článek o Společnosti knížete Jabłonowského, která mluvnici vydala (dopis č. 127). Mimo Čechy však neotálel ani J. Karásek ve Vídni. Jak se dovídáme z Mukova dopisu č. 125, J. Karásek Mukovi několikrát psal. Muka se od něho dověděl, že pracuje na podrobné recenzi o jeho mluvnici pro *Archiv für Slawische Philologie* (dopis č. 125).

Od Mukova dopisu č. 132 z 1. června r. 1892 přibližně do Černého dopisu č. 177 z 12. prosince r. 1893 se častým předmětem korespondence stává neuveřejněná Kovářova recenze na Mukovu mluvnici. V dopise č. 132 se Muka ptá Černého, kdy Kovář recenzi uveřejní. Černý odpovídá (dopis č. 135), že s Kovářem mluvil a recenze vyjde co nejdříve. Koncem února r. 1893 Černý oznamuje Mukovi, že chce zajet do Prahy a promluvit s E. Kovářem, proč ještě nevyšla recenze na Mukovu velkolepou gramatiku. Už před rokem totiž Kovář říkal Černému, že recenzi připravuje (dopis č. 153). V následném dopise č. 154 se Muka rozčiluje, že Kovářova recenze se v „Listech filologických“ stále neobjevila, zatímco podrobná zpráva o knize A. Leskiena pojednávající o litevštině, která přitom vyšla až o rok později, tam už je. Černý se tedy opět dotazoval Kováře, co je s jeho recenzí. Ten mu odepsal, že recenze vyjde v nejbližším čísle „Listů filologických“.

To už jsme však v čase pokročili o čtvrt roku dopředu na začátek července a slibovaná recenze se v nejbližším čísle LF opět neobjevila. Muka je velice rozzloben a vzkazuje po Černém Kovářovi, že pokud nemá čas recenzi napsat, ačkoliv se národopisná výstava, na kterou se vymlouval, o rok odložila, aby mu vrátil recenzní výtisk jeho mluvnice (dopis č. 163). Černý po obdržení Mukova dopisu Kovářovi hned napsal. Podle Černého bylo otištění recenze pouze odsunuto na další číslo. Pokud ví, tak se mluvnice Kovářovi líbí a recenze bude určitě velice dobře napsána. Černý radí Mukovi, neboť to bylo dva měsíce od úmrtí jeho ženy a tou dobou byl také na léčení ve Wiesbadenu, aby byl hlavně v klidu a opatroval se (dopis č. 164). V srpnu Černý znovu uklidňuje Muku, že Kovářova recenze určitě vyjde v září (dopis č. 171). Muka už ke konci roku rezignoval na neustálé upomínání Kováře o sepsání recenze na svou mluvnici. Muka byl po smrti manželky unaven tělesně i duševně. Mimo to měl mnoho starostí s přípravou na vystavění Matičního domu. Jeho přání z r. 1891 pracovat na dalším velkém a unikátním díle, kterým by byl slovník dolnolužické srbštiny, se ještě nenaplnilo. K práci na slovníku se za tu dobu vůbec nedostal (dopis č. 176).

Od prosince r. 1893 se v korespondenci už neobjevuje příjmení Kovář v souvislosti s jeho nevydanou recenzí na Mukovu mluvnici, i když se Černý stále snaží Muku uchlácholit, že recenze nevyšla v LF jen kvůli nedostatku místa (dopis č. 177). Jak už jsem uvedl na počátku této pasáže, recenze E. Kováře nakonec v LF vyšla, ale až v r. 1897. Co bylo příčinou, že recenze vznikala tak dlouho, je těžké odhadnout. Jednou z příčin bylo určitě velká angažovanost E. Kováře na připravované národopisné výstavě v Praze r. 1895. Ačkoliv je Emanuel Kovář (1861-1898) označován za etnografa a jazykovědce, předmětem jeho badatelského a publikačního zájmu byla spíše etnografie a folkloristika. Proto je možné, že takováto vysoce odborná a specificky a úzce zaměřená publikace, jakou byla Mukova mluvnice, mohla působit Kovářovi při sepisování recenze jisté potíže. Také je možné, že pozdní vydání recenze mohly způsobit zdravotní komplikace, kterými trpěl zejména ke konci života. Jakási averze, kterou si u Muky Kovář vypěstoval právě neustálým odkládáním sepsání recenze, byla odstraněna až v r. 1895 v době Národopisné výstavy, kdy právě E. Kovář velice srdečně přivítal lužickosrbskou delegaci (viz 5. 2.).

Jak už bylo několikrát zmíněno, Muka se v období let 1891-1896 omezil spíše jen na drobné články v ČMS a časopisu „Lužica“. Většinu svého času obětoval organizačním a buditelským aktivitám v národním hnutí (Matiční dům, Národopisná výstava v Drážďanech aj.). Přesto je nutné upozornit ještě na jedno Mukovo vědecké dílo, které je často opomíjeno, vzhledem k tomu, že máme Muku spojeného se sorabistikou a slovanskou filologií. Musíme mít na paměti, že Muka je vystudovaný klasický filolog, tedy odborník na řečtinu a latinu, a těmto předmětům se věnoval jak profesně při své výuce na gymnáziu, tak i vědecky při sepisování důkladných studií. Je tím míněna studie „De consonarum in Graeca lingua praeter Asiaticorum dialectum Aelicam geminatione, která vyšla ve třech dílech, v programech budyšínského gymnázia (I. díl a 1. kapitola II. dílu, 1883) a freibergského gymnázia (II. díl 1893 a III. Díl 1895). Pozornost odborníků vzbudila teprve v 90. letech 19. století. První díl nezaznamenal žádný ohlas. Za nejzajímavější je považován III. díl, protože v něm Muka pojednává také o funkci geminace (zdvojování) likvid a nazál v řecké poezii. Antické básníky totiž vedla k básnické licenci (možnost odchýlit se od jazykové normy) potřeba používat v poezii před geminátami zmíněných konsonantů metricky krátký vokál namísto dlouhého. V homérických verších se používá v takových případech krátký vokál nebo zdvojený konsonant, např. ellabe, nebo se předchozí krátký vokál píše jako diftong nebo

dlouhý vokál, např. unoma místo onoma, Fériadiades místo Ferériades (srov. Petr 1978: 112-114).

V korespondenci je zachycena vzhledem k časovému období pochopitelně jen studie vypracovaná pro freibergské gymnázium, a to ještě velice stručně. Počátkem března r. 1893 Muka píše, že má hodně starostí se svým latinským dílem (II. díl této studie, pozn. Z. V.), což je také příčina jeho delší odmlky. Práci musí dokončit do 18. března (dopis č. 154). Třetí díl této studie Muka dokonce posílá Černému s prosbou o napsání zprávy do nějakého českého časopisu. To už bylo v březnu r. 1895 (dopis č. 222). Černý tentokrát musí s lítostí odmítnout, protože není dostatečně znalý antických jazyků (dopis č. 224). Ale určitě tak učiní zkušený znalec klasické filologie, kterému tuto studii pošle. Jestli měl Černý na mysli prof. Josefa Zubatého (1855-1931), který Mukovu monografii posuzoval v LF (1896), už dopis neprozrazuje. Kromě Zubatého o Mukově studii napsal ještě J. Baudouin de Courtenay do časopisu *Prace filologiczne* (1899).

Z Mukova hektického života v letech 1891 až 1896 nemohu vynechat redaktorskou činnost pro časopis „Lužica“. Muka byl i v tomto období velmi závislý na Černého příspěvcích a nejenom na nich. V časopise se začaly objevovat i fotografie lužickosrbských pracovníků nebo výjevy ze života Lužických Srbů. Většinu štočků s těmito vyobrazeními zajišťoval právě Černý. Kromě toho si Černý sám řídil rubriku „Prašnja a wabjenja“.

V druhé polovině roku 1891 Černý připravil pro časopis „Lužica“ dva texty, které byly doplněny i o fotografie. I když oba texty vyšly nejdříve v českém tisku, a teprve následně byly modifikovány na lužickosrbské poměry, byly pro Muku vítanou pomocí. Jednalo se o nekrolog na J. P. Jordana (1818-1891) s fotografií. Jordan byl významný lužickosrbský buditel a národní pracovník. Muka dokonce udílel Černému rady. Tzn., že měl Černý vyzdvihnout Jordanovu pracovitost a úsilí o sjednocení společného lužickosrbského pravopisu. Rozhodně neměl zmiňovat motivy náboženských antitezí, neboť by to mohlo opět vyvolat zlou krev mezi některými duchovními. K. B. Pful má podle Muky stále mnoho přívrženců. Pful jako konzervativní lužickosrbský jazykovědec měl totiž odlišné představy o společném pravopisu katolických a evangelických Lužických Srbů.

Druhým článkem byl „Lužickosrbský svatební průvod v katolické vesnici“ opět s fotografií, ve kterém opět na radu Muky měl Černý upozornit na svatební zvyky

(dopisy č. 105 a 106). Jak už bylo uvedeno v úvodu, Černý zajišťoval pro lužickosrbská periodika štočky s příslušnými vyobrazeními. Štočky byly vcelku bez problémů zapůjčovány z redakcí českých tiskovin, jako např. Zlatá Praha, Světozor aj. Opatřit štočky problém nebyl, ale navrátit je pražským redakcím býval někdy pro Černého nadlidský výkon. Nám již dobře známý slabošský a zejména nepořádný M. Smoler si nikdy velkou hlavou s navracením štoček nedělal. Do procesu navracení byl zapojován předseda MS M. Hórník jako i A. Muka. Např. v Černého dopise č. 110 se dočítáme, že štoček podobizny J. P. Jordana má M. Hórník, který jej také poslal do tiskárny a Černý prosí Muku, aby napsal M. Smolerovi, že má nepoškozený štoček opět vrátit M. Hórníkovi. Hórník totiž psal Černému, že nemůže z M. Smolera za žádnou cenu dostat štoček s vyobrazením lužickosrbské svatby. Černý má strach, aby se štočky nepoškodily, protože by z toho jinak měl v Praze velké nepříjemnosti. V odpovědi na Černého obavy Muka píše, že se postará, aby M. Smoler vrátil štočky nepoškozené (dopis č. 111).

Občas také došlo ke zmatkům s rozesláním časopisu „Lužica“. Nebyly sice tak časté jako v době krize časopisu v r. 1890 (viz 4. 3.), ale přesto se chybičky ještě v nové administraci vloudily. V lednu r. 1892 Černý upozorňuje Muku, že jeho přítel z Polska Adam Antoni Kryński, redaktor časopisu „Prace filologiczne“, si mu stěžoval, že od listopadu nedostává časopis „Lužica“, i když ho má předplacený. Podle Černého je to stále stejná písnička o nepořádku A. Sommera. Prosí Muku, aby hned napsal Holkovi, a ten to dal do pořádku (dopis č. 124). Muka odpovídá, že adresu Krynského poslal nakladateli J. Hermanovi do Wotrowa. Zároveň Muka prosí Černého o příspěvky do „Lužice“, neboť jich má žalostně málo (dopis č. 125). Černý ujišťuje, že bude pro „Lužici“ více psát a překládat. Pro další čísla časopisu napíše o slavnosti J. A. Komenského a o nejnovějších knihách v české literatuře. Protože si všiml, že se poezie v „Lužici“ téměř neobjevuje, rozhodl se připravit několik překladů z české poezie (dopis č. 127). V navazujícím dopise č. 128 Muka píše, že má hlavu plnou práce. Musí sestavit proslov k narozeninám saského krále, redigovat články pro „Lužici“ a k tomu má ještě protivná zkoušení na gymnáziu. Slibované články a překlady básní budou vítány, protože Muka vaří z vody (dopis č. 128).

Protože počátek 90. let 19. století byl obdobím neustálých zdravotních zvrátů u Muky i Černého, stávalo se, že jeden z nich nemohl pro časopis přispívat, a tak byl nucen ten, kdo byl zdravý, zaskočit za nemocného. Ačkoliv měl Muka v r. 1892 velkou nouzi o články do „Lužice“, na prvním místě bylo vždy zdraví. V dopise č. 132 z 1. června 1892, kdy byl Černý vážně nemocen, Muka píše, že víc než o články do „Lužice“

prosí Černého, aby hlavně dbal o své zdraví. Černý aspoň Mukovi poslal svůj životopis s fotografií napsaný E. Jelínkem, který vyšel ve Světozoru. Muka chce životopis přeložit a dát do „Lužice“ pokud autor a redakce Světozoru dovolí. Muka by také potřeboval štoček s vyobrazením Černého a prosí o jeho zapůjčení a zaslání z nakladatelství „Světozor“ do Budyšína milému Hórníkovi, který by štoček odevzdal v tiskárně M. Smolera (dopis č. 133). Černý odpovídá, ať se Muka nezlobí, ale nemá sílu, aby vyřídil věc ohledně žádaného štočku. Černý posílá Mukovi aspoň adresu nakladatelství, kam si má Muka o štoček napsat (dopis č. 134).

O měsíc později, kdy už bylo Černému lépe, zasílá opět nějaké příspěvky. Tentokrát Černý uvolnil něco ze svého nasbíraného folkloristického materiálu. Byla to pohádka „Pan Hibšik“ (dopis č. 135). Muka toužil také uveřejnit ve svém časopisu aktuální podobiznu M. Hórnika. Protože věděl, že redakce Světozoru pořídila jeden štoček s podobiznou Hórnika, prosil Černého o zajištění štočku. Černý se ale z redakce Světozoru dověděl, že štoček si půjčil Rusín V. Šucevyč, který ho potřebuje pro časopis „Zirja“. Černý proto navrhuje, aby se podobizna Hórnika s podrobným životopisem objevila v „Lužici“ až v příštím ročníku. Podle Černého to bude i vhodnější, neboť v roce 1893 Hórník oslaví šedesáté narozeniny. Dále Černý navrhuje, že by při této příležitosti přepracoval a doplnil Hórníkův životopis, který vyšel z jeho pera v r. 1887 ve Slovanském sborníku. Ještě si Černý usmyslel, že by vyhotovil zvláštní otisky tohoto životopisu, aby si ho mohli přečíst i lidé, kteří „Lužici“ běžně neodebírají. K Mukovu návrhu na otištění Černého fotografie v „Lužici“ Černý poznamenává, aby ještě promyslel a zvážil, jestli je to vhodné. Muka jinak s Černého návrhem na přesunutí Hórníkova životopisu s fotografií na další rok souhlasí, ale doporučuje text ze Slovanského sborníku zkrátit.

Počátkem srpna r. 1892 Černý posílá tři překlady básní. Jedna je od J. V. Sládka a dvě od A. Klášterského. Podle Černého není třeba básně pro časopis nějak upravovat (dopisy č. 137 a 139). Ještě v témže měsíci Černý posílá dalších pět básní. Neuvádí sice autory a názvy, ale vzhledem k tomu, že existuje soupis publikovaných prací A. Černého, který je téměř stoprocentní, není těžké dohledat, že se jednalo o dvě básně J. Zeyera, dvě básně A. Heyduka a jednu báseň V. B. Nebeského. V r. 1892 to čítalo celkem osm otištěných překladů básní od českých autorů. Po roce 1888 to byl druhý nejvyšší počet překladů z české poezie v časopise Lužica. Ve stejném dopise č. 142 Černý ještě poznamenává, že v překladu básně J. V. Sládka si všiml zaměněného metra. Navrhuje dát do dalšího čísla „Lužice“ opravenku, ale pokud si Muka myslí, že to není

potřeba, nemusí ji tam dávat. Asi nepřekvapí, že Černý zvolil mnohem mírnější tón, než tomu bylo u prvního překladu básně J. Vrchlického v r. 1887 (viz 4. 3.), kdy se Černý, snad pod vlivem ještě mladické prchlivosti, velmi rázně domáhal nápravy. V srpnu r. 1892 ani takto reagovat nemohl, pokud by nechtěl vypadat jako egoistický cynik, protože Muka i jeho žena byli vážně nemocní.

S příspěvky pro časopis „Lužica“ pokračoval Černý i v r. 1893. Hned na počátku nového roku posílá Černý pro únorové číslo článek o Jaroslavu Vrchlickém (dopis č. 152). Muka má článek ihned odeslat k tisku, neboť má Vrchlický 16. února narozeniny. (Zde je potřeba opravit údaj o Vrchlického narození. Vrchlický se narodil 17. února 1853.) Překlady Vrchlického básní pošle s následující zásilkou. Černý ještě neposílá životopis M. Hórnika, neboť čeká na odpověď ze Světozoru, kde chtějí otisknout Hórníkův rodný dům. Fotografie by pak mohli použít i v „Lužici“. K výročí 60. narozenin M. Hórnika připravuje Černý vydat sbírku jeho původních i přeložených básní. O tomto svém záměru Černý informoval Muku již v r. 1891 v dopise č. 93. (viz 4. 3.). Ale ani tentokrát Hórníkova básnická tvorba knižně nevyšla. Důvody uvedeny nejsou.

Zajímavé informace přináší dopis č. 153 z konce února, ze kterého se dovídáme, že z Mukova podnětu Černý napsal článek o Svatopluku Čechovi. Bohužel nemáme k dispozici Mukův dopis, který inicioval sepsání tohoto článku. Svatopluk Čech neměl ani žádné výročí jako J. Vrchlický, proto není dost dobře jasné, proč měl o něm Černý napsat článek. Článek je určen do březnového čísla. Černý ještě prosí Muku, aby u M. Smolera zařídil, aby jedno číslo „Lužice“ vyšlo na hezkém papíře jako zvláštní separát určený právě S. Čechovi. Muka má M. Smolerovi ještě zdůraznit, aby ten krásný papír nebyl příliš tlustý jako v případě J. Vrchlického, neboť to podle Černého nebyl už papír, ale tvrdé desky, které se na hřbetě lámaly, takže všechny listy vypadaly a musel to dát znovu svázat. Spolu s ním posílá i překlady básní J. Vrchlického. Černý navštívil Vrchlického slavnost k jeho čtyřicátým narozeninám, kde zastupoval Lužické Srby. Černý předal Vrchlickému únorové číslo časopisu „Lužica“ a rozmlouval s ním lužickosrbsky. Na oslavě se setkal i s I. Herrmannem a redaktorem Šimáčkem, kteří Muku pozdravují.

Muka učinil, jak si Černý přál (dopis č. 154), ale tentokrát pro jistotu M. Smoler žádný zvláštní separát raději neudělal. Černý dodává, že M. Smoler je starý lenoch, což bylo vyjádřeno ještě velice kulantně (dopis č. 155). Černý tedy obyčejné číslo pro S. Čecha objedná u administrátora časopisu Holky. Do dubnového a květnového čísla

časopisu Černý připravil překlad básně „Geronův smích“ od S. Čecha. Tušil totiž, že Muka od básníka J. Barta-Čišinského pro „Lužici“ určitě nic nedostane.

Mukovy starosti se zajištěním chodu časopisu „Lužica“ a období, kdy se vyrovnával s úmrtím své milované ženy v r. 1893, úplně zastínila zpráva o smrti předsedy MS a hlavního buditele Lužických Srbů v únoru r. 1894. Odchodem M. Hórniky byl totiž vzhledem k jeho pracovitosti, renomé a vážnosti, které se těšil, ohrožen samotný národní život Lužických Srbů. Hlavní otěže Hórnikových aktivit musel převzít A. Muka. Hórnikovi již byla věnována pozornost v souvislosti s úmrtím Jana Nerudy a jeho poslední návštěvy u něj. Přesto bych ještě zmínil zejména jeho důležitou roli, kterou sehrál v česko-lužickosrbské kulturní spolupráci a při získání A. Černého pro práci ve prospěch lužickosrbského národa.

Když Adolf Černý poprvé navštívil Budyšín v r. 1884, jeho první kroky směřovaly k faře Panny Marie, kde chtěl poznat muže, který byl znám jako jedna z nejvýznamnějších osobností lužickosrbské vědy a kultury. Hórnik přijal Černého velice laskavě, čímž si získal jeho přízeň. Černý ve vzpomínce „Moje první návštěva Lužice“ z r. 1892 o setkání píše: „Provanula mne vznešenost tohoto muže. Od tohoto okamžiku jsem jej miloval, od té chvíle nosím jej v srdci jako světlý vzor, jenž nabývá stále větší jasnosti.“ Černého obdiv k Hórnikovi musel být nesmírný, protože o něm vyšla z Černého pera rozsáhlá studie v r. 1887 ve Slovanském sborníku. V této studii vyzdvihl Hórnikův význam v lužickosrbském kulturním hnutí (srov. dopisy č. 22 a 24, viz. 4. 3).

Na Hórnikovu buditelskou, kulturní a vědeckou činnost měl nepochybně velký vliv jeho studentský pobyt v Praze v letech 1847 až 1856, kde nejdříve studoval na malostranském gymnázium do r. 1853. K jeho spolužákům na gymnáziu nepatřil jen tolikrát již zmíněný J. Neruda, ale třeba i G. Pflieger-Moravský (1833-1875). Po maturitě se rozhodl pro bohoslovecká studia na tehdy ještě národnostně nerozdělené pražské univerzitě (1853-1856). Pro povolání kněze se rozhodl, aby mohl být v kontaktu s lužickosrbskými katolíky a působit na jejich národní uvědomění. Od svého příchodu do Prahy byl Hórnik chovancem Lužického semináře a zároveň se stal členem studentského spolku „Serbowka“. Ideově měl na Hórniky samozřejmě velký vliv i Václav Hanka, který do Lužického semináře docházel, jako protektor měl zodpovědnost za jazykovou přípravu chovanců v lužické srbštině. Ještě před maturitou Hórnik navštěvoval Hankovy univerzitní lektoráty polštiny a ruštiny. Od Hanky získal také základy staroslověnštiny. Se svolením tehdejšího děkana teologické fakulty se mohl

zapsat na některé přednášky na filozofické fakultě. Prohluboval tak své znalosti u A. Schleichera či M. Hattaly.

Na filozofické fakultě se sblížil s dalšími významnými Čechy jako byli např. Vítězslav Hálek (1835-1874) nebo Adolf Patera (1836-1912). U některých přátel z gymnaziálních či univerzitních studií vzbudil zájem o Lužické Srby, takže o nich začali psát i do českých periodik. Univerzitní studia ukončil v r. 1856, kdy byl také vysvěcen na kněze. Jeho místem působnosti, s výjimkou tří měsíců v Šerachowě, se po celý život stal Budyšín. A to mu umožnilo se po celý život věnovat vlastenecké práci. Od r. 1856 pracoval v MS, stal se členem jazykovědné, historické a beletristické sekce. Od r. 1856 se také podílel na vydání Pfulova slovníku (1866). V r. 1861 byl zvolen tajemníkem MS, v r. 1873 se stal místopředsedou MS a po odstoupení unaveného a nemocného J. A. Smolera v r. 1882 také jejím předsedou. Od roku 1868 byl také redaktorem ČMS. Pod jeho vedením úroveň tohoto orgánu MS výrazně stoupla. Hórník po celý život usiloval o sjednocení pravopisu lužickosrbských katolíků a evangelíků. Společně s Jordanem a Smolerem zavedl tzv. analogický pravopis, který vycházel z české a polské grafiky (srov. KALETA 2006: 111).

M. Hórník však má své nepřehlédnutelné místo i jako autor mnoha příspěvků s lužickosrbskou tematikou v českém tisku a byl přispěvatelem encyklopedických hesel pro Riegrův slovník naučný a pro Ottův Slovník naučný. Krátce před svou smrtí se Hórník dožil šedesáti let. Přestože se nedočkal vysokého věku, pro svůj národ vykonal velmi mnoho. Bohužel česká veřejnost na jeho šedesátiny reagovala opožděně, teprve v lednu 1894 jej jmenovala Česká akademie věd dopisujícím členem, ale diplom došel do Budyšína až po jeho smrti. Tehdy si česká společnost uvědomila, jak významnou roli Hórník sehrál v česko-lužickosrbské vzájemnosti. Hórník mnoho péče věnoval také českým dělníkům pracujícím v saských městech. V Lipsku to byli Češi sdružení kolem spolku Václav, v Drážďanech Češi ze spolků Vlastimil a Sokol a v Budyšíně ze spolku Palacký. Hórník byl ale ve spojení i s českými koloniemi ve městech Zhořelec a Lubij. Působil i mezi českými dělníky budujícími železniční trať z Budyšína do Schandau [dnes Bad Schandau, pozn. Z. V.]. Proto Nerudovo označení „český farář“ platící Hórníkovi je jistě velice trefné (viz PETR 1974: 89).

Michał Hórník nikdy nezapomněl, kdo ho nadchl pro jejich jazyk a národ. Hórník byl žákem V. Hanky nejen podle slovanské filologie, ale i podle šíření slovanské vzájemnosti v Lužici. Jak dokládá Hórníkova korespondence, jeho vztah k Hankovi byl blízký a srdečný. Vážil se jeho vlasteneckého smýšlení a pomoci, kterou prokazoval

jemu i jiným lužickosrbským chovancům semináře. Už jako gymnazista navštěvoval Hanku od r. 1850 v muzeu, kde se osobně poznal s ruským slavistou A. Gilferdingem. Do konce života Hórnik nikdy neuvěřil, že Rukopisy, prý nalezené Hankou, jsou falzifikáty (PETR 1974: 33-34). O Hórnikově náklonnosti k českému národu svědčí i výmluvný fakt, že v jeho bytě visely portréty dvou českých velikánů Václava Hanky a Františka Palackého.

Vraťme se však už ke korespondenci Adolfa Černého a Arnošta Muky, která zachycuje bezprostřední období po Hórnikově smrti. Den po smrti M. Hórnikova (23. února) Muka oznamuje Černému, že Lužické Srby a celé Slovanstvo postihlo velké neštěstí. Od A. Sommera z Budyšína právě dostal zprávu, že zemřel nenahraditelný přítel a vlastenec Michał Hórnik (dopisnice č. 182). Černý odpovídá 3. března 1894. Do Národních listů napsal „Za Michalem Hórnikem“ (vyšlo 3. 3. 1894). Musel také zajistit korektury pro ČMS. Pro připravované smuteční číslo časopisu „Lužica“ Černý připravil hned několik příspěvků. Složil sonet „Za Michałom Hórnikom“. Muka ho má otisknout na titulní straně časopisu. Psal i jiné články o M. Hórnikovi. Na zasedání MS bude navrhopvat, aby v budoucím domě MS byla zřízena Hórnikova místnost (dopis č. 183). Černý sepsal na památku M. Hórnikova celkem sedm příspěvků. Čtyři vyšly v „Lužici“ a po jednom vyšlo ve Světozoru, v Národních listech a v polské „Wisle“.

Muka odpovídá hned následující den (dopis č. 184). Ve škole má plné ruce práce. Děkuje za příspěvky pro smuteční číslo. Muka by ve smutečním čísle „Lužice“ měl rád také básně na počest Hórnikova od J. Vrchlického, A. Klášterského či Poláka B. Grabowského (1841-1900) a nějakou vzpomínku od E. Jelínka. Muka prosí Černého, aby jim napsal lístek s prosbou o napsání. Příspěvky mají zaslat přímo Mukovi do Freibergu. Na Černého výzvu reaguje nejrychleji E. Jelínek. Vzpomínku ihned přeložil a odeslal do Freibergu, neboť musel psát článek o Hórnikovi do Světozoru (dopis č. 185). Do tří dnů od výzvy složil báseň i Jaroslav Vrchlický. Černý ji Mukovi zasílá v originálu Vrchlického i jeho lužickosrbským překladu (dopis č. 186). V dopise zaslaném Černému Vrchlický lituje, že Hórnikova nikdy nepoznal osobně. Požádal také přátele v Polsku, aby napsali vzpomínku či báseň. Tak doufá, že své výtvary zašlou do Freibergu. Dále Mukovi oznamuje, že nemůže pořídit reprodukci Hórnikova rukopisu, protože stojí 12 šestáků a on na to momentálně nemá. Smuteční čísla „Lužice“ mu má Muka poslat v několika exemplářích, aby je mohl předat Vrchlickému, Jelínkovi a Baudouinovi de Courtenay s rodinou.

K vydání smutečního čísla má Muka ještě jednu technickou připomínku (dopis č. 187). Prosí Černého, jestli by jeho sonet nemohl přijít až na druhou stranu, neboť si předseda MS přeje, aby na titulní straně byly otištěny dva pamětní sonety matečnického předsednictva. Na budyšínském děkanství zesnulého Hórnikova nahradil J. Łusčanski (1839-1905), který do té doby byl představeným Lužického semináře v Praze. Łusčanského v Praze nahradí Filip Řezak (1859-1921). Veškeré příspěvky o M. Hórnikovi náležitě shromažďuje pro mateční archiv. Černý souhlasí s Mukovým návrhem rozvržení smutečního čísla „Łužice“ (dopis č. 188). Navrhuje jen, aby se Vrchlického báseň otiskla paralelně s překladem Černého. Báseň Vrchlického je totiž těžko srozumitelná. Je podle Černého důležité, aby lidé věděli, že i tak velký člověk, jako J. Vrchlický, tolik ctil M. Hórnikova. K tomu bych připojil něco jako řečnickou otázku: Kdo z obyčejných Lužických Srbů, mimo chovanců Lužického semináře, znal Jaroslava Vrchlického? Černý podle mého názoru musel mít příliš vysoké mínění o znalostech české literatury mezi lužickosrbskými čtenáři.

Mukovi se nakonec sešlo více příspěvků, než by smuteční třetí číslo „Łužice“ stačilo pobrat, a tak Černému oznamuje, že zbývající články vyjdou ve čtvrtém, případně pátém čísle „Łužice“. Příspěvky obdržel nejen od J. Baudouina de Courtenay, ale např. i od jeho paní. Muka by do třetího čísla ještě rád přidal Černého proslov nad Hórnikovým hrobem, prosí o jeho zaslání (dopisy č. 190 a 191). Žádaný počet exemplářů smutečního čísla „Łužice“ mu Muka pošle sám, protože, kdyby o to měl žádat M. Smolera, nedostal by je Černý ani do soudného dne. Nepomohla by ani pistole přiložená k hrudi, protože by si M. Smoler myslel, že zbraň je nabita medem. Černý posílá Mukovi řeč, kterou pronesl nad Hórnikovým hrobem, 20. března. Podotýká, že to není doslovné znění, neboť mluvil bez přípravy. Již několik dní se snaží polsky sepsat články o Hórnikovi, které by se měly objevit v krakovském „Światu“ a možná i varšavském periodiku „Tygodnik illustrowany“ (dopis č. 192).

V dopise z 12. dubna Muka píše Černému, že konečně připravil k tisku všechny obdržené články o Hórnikovi a odeslal je do Budyšina. Články se objeví jak ve čtvrtém, tak i v pátém čísle „Łužice“, protože jich je hodně (dopis č. 193).

Začátkem května r. 1894 Muka oznamuje Černému (dopis č. 197), že se Hórnikovi podle jeho poslední vůle staví krásný pomník. Výstavbu pomníku zajišťuje farář Jakub Skala. Muka přenechává Černému s klidným svědomím sepsání nekrologu na M. Hórnikova. Je přesvědčen, že ho napíše lépe nežli on. Muka se také nabízí, že nahradí Hórnikova na místě spolupracovníka Ottova Slovníku. Báseň od B. Grabowského

a další jiné články o Hórníkovi, které mu Černý poslal, může Muka nechat otisknout ještě v 6. čísle „Lužice“. Administrátor a nakladatel „Lužice“ J. Herman se zlobil, že 3. a 4. číslo vyšly tak pozdě. Muka ho už musí poslouchat, jinak by mohl dát od časopisu ruce pryč.

Až koncem května Černý odpovídá (dopis č. 199), že by nekrolog na M. Hórnika pro ČMS velice rád přijal, ale není si jist, jestli ho bude moci napsat, neboť vše, co o něm z lásky k němu a Lužickým Srbům kdy napsal, mu přineslo akorát nepřátelství. Z dřívějších textů, které o Hórníkovi napsal, se nejdříve cítil dotčen J. Buk, a teď mu zas Łusčanski vytkl, že zveřejnil několik indiskrétních slov z Hórníkovy korespondence. V životě by ho nenapadlo, že by těmi slovy mohl někoho ranit. Z Hórníkovy korespondence citoval na důkaz jeho svědomité práce. Buk i Łusčanski vědí, že Černý Lužici obětuje i své zdraví a vše dělá z lásky k věci, a ne proto, aby sebe povyšoval a druhé ponižoval. Teď si teprve uvědomuje, co v Hórníkovi ztratil. Prosí Muku, aby o tom s nikým nemluvil, ani s těmi pány. Černý nechce nikomu křivdit, ale má dojem, že mnozí na slávu Hórnika žárlí. Pokud jde o spolupráci na Ottově Slovníku naučném, již dříve chtěl Černý poprosit Muku, aby zaujal místo po Hórníkovi. Později Mukovi napíše, jaká hesla by měl zpracovat. Určitě by to bylo heslo o lužickosrbském jazyce. Z dřívějších dopisů (č. 5, 44 a 45) víme, že Muka několikrát usiloval o to, aby byl spoluvůrcem Ottova Slovníku. Chtěl být přispěvatelem mj. i proto, aby dostával autorské výtisky této encyklopedie. Z dřívější části práce (4. 3.) také definitivně víme, že Muka nikdy před tím ani později do Ottova Slovníku naučného nepřispíval. Po smrti Hórnika to z obsahu Černého dopisu vypadá jako samozřejmá věc, ale Muka se spoluvůrcem Ottova Slovníku nestal ani na potřetí. Proč tomu tak bylo, už další části korespondence neprozrazují. Zato Černý pracoval v 90. letech 19. století na heslech pro Ottův Slovník naučný velice intenzivně. Každý rok připravil v průměru osm až devět hesel (dopisy č. 145, 146).

K Černého postesknutí nad jednáním některých Lužických Srbů se Muka vyjadřuje začátkem června v dopise č. 202. Mukovi je líto, že někteří katolíci žárlí na Hórníkovu slávu a že si Černého dostatečně neváží. Podle Muky jsou to ale pořád lidé, kterým není osud lužickosrbského národa lhostejný. Však se i jemu vede mezi vlastními lidmi podobně. Ohledně Hórníkova nekrologu pro ČMS poprosí Skalu, aby ho napsal a jako pramen použil Černého práce. Do stejného čísla ČMS by přišel i vzpomínkový proslov Imiše, který byl pronesen na hlavním zasedání MS. Pro další číslo ČMS by Muka chtěl od Černého pokračování Mýtických bytostí a studii o H. Wićazec. Zde už se

v korespondenci odrážejí nové starosti, které přibýly Mukovi po převzetí hlavních redaktorských povinností pro ČMS po zesnulém Hórníkovi.

Černý souhlasí, aby Hórníkův nekrolog sepsal Jakub Skala (dopis č. 203). Dál se z dopisu dovídáme, že od ruského slavisty prof. K. J. Grota (1853-1934) obdržel dvě brožurky o M. Hórníkovi. Jak by mohla napovědět Wendische (Sorbische) Bibliographie, Leipzig 1929 a heslo Grot, Konstantin Jakowlewicz v Nowém biografickém słowniku, muselo se určitě jednat o článek určený do „Lužice“, který se tam objevil pod názvem „Něšto słowow wopomnjeća na Michała Hórnika“ na str. 34-36 a druhou „brožurkou“ byl článek Michail Gornik z ruského časopisu Slavjanskoje obozrenije z r. 1894 na str. 170-194. Prof. Grot tou dobou pobýval v Čechách v nedalekém Potštýně. Černý se rozhodl, že ho tam navštíví. Černý byl také v r. 1894 jmenován Krakovskou akademií věd členem Antropologicko-etnografické komise. Ve sborníku této komise vyšla v r. 1895 i Černého malá sbírka běloruských lidových písní. Černý dále slibuje pro „Lužici“ dokončit překlad Erbenových Svatebních košilí, s kterým započal před Hórníkovou smrtí.

Nekrolog na M. Hórnika do ČMS nakonec napsal, jak prozrazují různé lužickosrbské bibliografie, Arnošt Muka. V dopise č. 220 z konce ledna r. 1895 Muka pouze lakonicky konstatuje, že nekrolog od Jakuba Skaly nedostane. Neuvádí však důvod. Muka přemýšlí, jestli nemá o napsání nekrologu poprosit J. Łusčanského.

Téměř po celá 90. léta 19. století provázejí orgán MS, tedy ČMS, postupně publikované části Černého práce „Mýtické bytosti Lužických Srbů“. Jak už jsem napsal v části 4. 3. za účelem co nejefektivnějšího a nejkomplexnějšího nashromáždění příslušného folkloristického a démonologického materiálu Černý v časopisu založil rubriku „Prašnja a wabjenja“. Čtenáři časopisu měli Černému zasílat své příspěvky a podněty k této problematice s tím, že vše bude publikováno v „Lužici“. Tato rubrika existovala několik málo měsíců v rozmezí let 1891 až 1892. Odezva čtenářů ovšem nebyla taková, jak si Černý přál a představoval. O tom nás přesvědčí následující řádky opírající se o Černého korespondenci, takže s klidným svědomím můžeme odmítnout tvrzení P. Kalety z jeho monumentální práce Češi o Lužických Srbech na str. 173 „... pro další lužickosrbská národopisná bádání byla velmi přínosná nová rubrika *Prašnja a wabjenja*, ...“. Ale určitě tato rubrika byla pokroková a dynamická.

Začátkem června r. 1891 je Muka požádán, aby Černému zaslal všechny příspěvky týkající se rubriky „Prašnja a wabjenja“ (dopis č. 97). První příspěvky, které Černý dostal, byly od starých učitelů M. Hicky (1821-1899), J. J. Meldy (1814-1894) a

J. Wehly (rozuměj Jan Radyserb-Wjela, 1822-1907). Černý poděkoval Mukovi za zasláné odpovědi od Hicky a Meldy. Ale zároveň další řádky dopisu prozrazují Černého zklamání, neboť jak podotkl, zasláné příspěvky mu moc nepomohou, hlavně Meldův článek „Lidový lékař“ označil za mimořádně sloboučkový (dopis č. 99). Něco mu také zaslal J. Radyserb-Wjela, ale co z toho zpracuje, neví?! O prázdninách musí Černý v Lužici sbírat materiál ke svým „Mýtickým bytostem“. Začátkem července (dopis č. 101) se Černý vyjadřuje ke své rubrice. Navrhuje, aby se rubrika „Prašnja a wabjenja“ tiskla petitem, neboť se tím ušetří místo. Přestože byl Meldův příspěvek „k smrti“ slabý, do rubriky ho zařadil. Ale aby si Meldu nepohněval, něco z jeho článku přece jen vyzdvihl.

V polovině srpna Černý dostal od M. Smolera tištěná „Prašnja“, která rozeslal osobně (dopis č. 105). Černý se tak pravděpodobně domníval, že by odezva na jeho folkloristický dotazník mohla být mnohem větší. Odeslal je 16 osobám a prosí Muku o další možné adresy. Černého v Budyšině navštívili dva učitelé z Čech: Rudl a Pazourek (pravděpodobně učitelé z Hořic Antonín Rudl a Josef Pazourek, pozn. Z. V.). Provedl je po katolické Lužici. V obci Hrańca se zrovna konala svatba, což bylo pro oba velmi zajímavé. Koncem září Černý opět prosí Muku, aby rubrika „Prašnja a wabjenja“ byla tištěna petitem (dopis č. 110). O měsíc později (dopis č. 114) má Černý k Mukovi opět prosbu. Tentokrát žádá o zapůjčení knihy „Chronik von Seftenburg“ od G. Liebusche (J. Libuš, 1788-1867). Potřebuje se s ní seznámit, aby ji mohl ve svém spise „Mýtické bytosti“ kriticky zhodnotit a případně i odmítnout, když se na ni odvolává ve své knize i Veckenstädt. Dále se ptá Muky, jestli by se našlo něco i v rukopisu (ze 17. století) A. Frencela v Žitavě, se kterým kdysi Muka pracoval. Černý chce o Vánocích v Lužici shromažďovat materiál k „Mýtickým bytostem“. Ještě neví kde. Pokud mu Muka doporučí probádat Rukopisy A. Frencela, bude v Žitavě, jinak má v plánu Dolní Lužici. Ještě se Muky ptá, jestli by s ním o Vánocích nebyl v Delanech [mikroregion katolické Horní Lužice, pozn. Z. V.].

Muka Libušovu knihu nemá, protože ji kdysi půjčil Parczewskému (dopis č. 116). Na Černého dotaz, jestli lze ještě něco najít k lužickosrbské folkloristice v rukopisech A. Frencela v Žitavě a Zhořelci, Muka odpovídá, že velice málo. Ale Frencelovy rukopisy ukrývají mnoho informací o historii a lužickosrbských a slovanských modlách a bůžcích. Muka lituje, ale o Vánocích v Lužici s Černým nejspíš nebude. Žena je stále nemocná a Muka má také mnoho písemných povinností do školy. Na krátko navštíví pouze K. A. Kocora v Ketlicích, kam byl srdečně pozván. Takže

pokud by jel Černý přes Žitavu, mohli by se tam snad setkat. Černý intenzivně pracuje na „Mýtických bytostech“ (dopis č. 117). Přes den se však musí nejdřív trápit s výukou a teprve až večer může usednout ke stolu nad svými studii. Libušovu kroniku dostal nakonec od bibliografa K. A. Jenče (1828-1895). Dále Černý prosí Muku, aby v rubrice „Prašnja a wabjenja“ otiskl jeho poděkování za příspěvky a odpovědi těmto lidem: učiteli K. Šwjelovi (1836-1922) ve Skjarbošci, učiteli A. Domaškovi z Bołborc, gymnazistovi A. Mikelovi z Budyšina, studentovi M. Andrickému (1871-1908) v Praze, studentovi G. Zarjeńkovi (1871-1946) z Hrodzišća u Załomu (něm. Sohland), studentovi E. Herrmannovi (1871-1940) z Wuric, gymnazistovi G. Šwjelovi (1873-1948) v Chotěbuzi. Na Vánoce nakonec sbírat materiál do Lužice nepojede. Všechn čas mu zabírá sepisování „Mýtických bytostí“, ale i jiných článků pro české noviny. Černý lituje, že je Mukova žena stále nemocná. Nedávno ho o víkendu navštívil I. Herrmann. Návštěva mu udělala radost, neboť se v Hradci Králové cítí jako v pustině. V prosinci r. 1891 Černý prosí Muku o zaslání všeho, co si kdysi zapsal o archeologických nálezech v Košině a hlavně, co si o tom lidé vypráví (dopis č. 118). Potřebuje to nutně pro zpracování další studie o lužickosrbském králi a spících rytířích z „Mýtických bytostí“.

Další zprávy o průběhu vznikajícího díla jsou z konce února roku 1892. V dopise č. 126 se Černý omlouvá, že se přes měsíc neozval a že nepřispívá do „Lužice“, ale všechn svůj čas obětuje práci nad „Mýtickými bytostmi“. Musí hodně číst, vypisovat, komparovat a kontrolovat, aby ho později nenapadla kritika. Černý slibuje, že jen co se vypořádá s „Mýtickými bytostmi“, bude opět více psát pro „Lužici“. O měsíc později již Černý oznamuje, že ze svých „Mýtických bytostí“ odevzdal další tři listy pro ČMS. Sešit ČMS vyjde kolem Velikonoc (dopis č. 127).

V polovině letních prázdnin 31. července si Černý uvědomil, že měl ještě před prázdninami Muku požádat, aby byla v rubrice „Prašnja a wabjenja“ otištěna výzva ke sběru pověr. Možná by se podle Černého po této výzvě sešlo mnohem více materiálu (dopis č. 139). V období letních prázdnin r. 1892 byli všichni tři (Černý, Muka a jeho žena) vážně nemocní. Proto Černý nemohl putovat po Lužici, sbírat národopisný materiál a navštívit studentskou „schatzowanku“. Před odjezdem na „schatzowanku“ navštívil aspoň zesláblého Černého člen pražské „Serbowky“ z Lužického semináře J. Šewčik (1867-1935). Šewčik se však u Černého zdržel velice krátce, čehož Černý litoval. Bylo však nutné, aby na „schatzowance“ byl někdo, kdo má trochu více pružnosti v jednání než její předseda August Dub. Ještě se v dopise dotazuje, zdali Muka dostal výtisky Lumíra a Národních listů, kde jsou Černého články o mýtických

bytostech. Na „schatzowance“ nakonec Dub projevil malou aktivitu, a tak bylo dobře, že se zastupujícím předsedou stal M. Šewčik (1870-1903). Více informací se Mukovi k pobřeží Baltu nedoneslo (dopis č. 141). To však vůbec nevadilo, neboť Černý byl v písemném kontaktu s J. Šewčikem, a ten mu o průběhu „schatzowanky“ podrobně napsal (dopis č. 142). Vše proběhlo šťastně, i když to ze začátku vypadalo, že by to mohlo kvůli Dubově lenosti skončit fiaskem. Naštěstí byli aktivní i jiní. Podle Černého bude „schatzowanka“ v příštím roce mnohem lepší, neboť byl za hlavního předsedajícího studentů vybrán mladší Šewčik [tedy Michał, pozn. Z. V.], což je mládenec velmi zapálený a pracovitý.

Koncem října Černý píše, že by už rád viděl „Mýtické bytosti“ dokončené, ale reálně to vidí až za rok (dopis č. 148). Materiál chce sbírat v zimě, v čase přástek. Od lužickosrbské inteligence už nemůže nic očekávat. Rozeslal „prašenja“ s písemnou prosbou o sbírání a zaslání příspěvků, ale nic nedostal. Černý si o tom myslí jediné, jsou buď líní, nebo mají strach, že by Černému dopomohli ke slávě. Zdůrazňuje, že za slávou se nikdy nehonil, chtěl sloužit jen dobré věci a odměnou mu byly plody jeho práce. Černý si posteskuje, že je velice těžké v Lužici působit. Jediný, kdo mu vždy pomáhal při sběratelské práci, byl právě Muka. Tentokrát mu pro „Lužici“ nemůže nic poslat. Ohledně uspořádání „Lužice“ ho prosí, aby vynechal pověst (Dvě chudé duše se potkaly...) paní Handrikové z Budyšína, neboť byla uveřejněna v podobě básně od M. Róly v ČMS v r. 1880.

Na přelomu roku 1892 a 1893 Černý informuje Muku, že první díl „Mýtických bytostí“ vyjde kolem Velikonoc a bude věnován M. Hórníkovi (dopisy č. 151, 153 a 155). Po Velikonocích koncem dubna se Černý dotazuje, kdo napíše kritiku na „Mýtické bytosti“ do „Lužice“. Mukovou odpovědí je farář J. Wałtar (1860-1921). Wałtarova recenze se objeví v 7. čísle a v 8. čísle „Lužice“ bude recenze od Č. Zíbrta (1864-1932) z „Českého lidu“ (dopisy č. 158, 159 a 161).

V červenci r. 1893 Černý informuje Muku, že v nejbližších dnech se vydá do Lužice, kde bude nejdříve před studentskou „schatzowankou“ chodit po Dolní Lužici s mladým Šwjelou a pak s Andrickým po Horní Lužici (dopis č. 164). Mukovi, protože byl nemocný a psychicky trádal po smrti své ženy, bylo o to více líto, že s ním nemohl po Lužici putovat. Bude Černého doprovázet alespoň svými myšlenkami (dopis č. 165). Muku těší, že bude Černého doprovázet mladý Šwjela. Doporučuje, aby se při sběru v Dolní Lužici zaměřili na lidové tance a vrátili se ještě do okolí vesnice Drzejce. Ve Skjarbošcy je stará žena, která zná ještě mnoho lužickosrbských písniček a pohádek.

Černý by měl podrobně prozkoumat hlavně oblast podél Sprévy od vesnice Wulke Dobrynje až do Wulkého Bukowa severně od Grodku. Všude v Dolní Lužici se mají snažit nadchnout pro lužickosrbský národ mladé studenty a přimět je k vlastenecké práci. Muka děkuje za příspěvky do „Lužice“. Prosí ještě Černého, aby ho zastupoval v Rakecích zejména kvůli deputaci lužickosrbské studující mládeže, aby neodsouhlasila něco neuváženého. V dopisech č. 166, 168 a 169 Černý popisuje průběh, postřehy a dojmy ze svého putování po Lužici. Černý 30. července 1893 mj. napsal. Právě sedím v Bórkowech. Počasí je velmi nepříznivé. Dosud jsem navštívil: Skjarbošč, Wuraz, W. Dubrynje, Bukow, Bělu – Žyłow, Dešno, Strjažow, Smogorjow. Písňě jsem zapsal v Žyłowě a Strjažowě. Nasbíral jsem a opsal také mnoho pověr, pohádek, pověřčivých rčení atd. Poměry v Dolní Lužici jsou velmi smutné, mnohem smutnější než při předešlé návštěvě.

V Bórkowech se Černý rozloučil se svým mladým průvodcem Dolnolužickým Srbem B. Šwjelou a v dalším putování pokračoval sám. Černému, jak píše 4. srpna, se samotnému putovalo nejlépe. Při chození po Lužici si nejlépe rozumí s Mukou, a toho nikdo nedokáže nahradit. Šwjelu sice považuje za dobrého chlapce a vkládá do něj velké naděje, ale už toužil po samotě. Černý se v dopise označil za podivína. Jinak navštívil a prozkoumal mnoho vesnic. Nejvíce získal v Ochozy, Tureji, Radowizy a Móstě. Nasbíral tam krásnou sbírku písní a melodií. Určitě je vydá tiskem. V Radowizy [něm. Radewiese, malá obec mezi Janšojcemi a Móstem, pozn. Z. V.]. Černému zpívala celá ves, dívky i muži. Musel pak celé vsi zaplatit pivo a pálenku. V Móstě měl výborný zdroj v jedné chromé staré ženě, od které získal nejvíce a nejkrásnější věci. V Tureji se o něj zajímala taky téměř polovina vsi. Jedna bába kořenářka mu napovídala celou řadu zaříkávad. V Tureji objevil také krásný exemplář Frycovy bible, ale dostat ji nemohl. Do Bórkow nasbíral nejvíce pověr a pověstí, od Bórkow pak nejvíce písní. Chtěl by sbírat dál, ale cítí se vyčerpaný a bojí se onemocnění. Pojede do Budyšina a po týdnu se vrátí do Dolní Lužice, aby sbíral na německo-lužickosrbském pomezí. Psala mu Melanie Parczewska, že její bratr Alfons je nemocný na tyfus (dopis č. 169).

„Mýtické bytosti“ se v korespondenci objevují i v r. 1894. Černý s velkou nelibostí nesl, jakou recenzi na první díl „Mýtických bytostí“ napsal do Athenaeua, jak on sám píše, jeho odpůrce J. Máchal (1855-1939). I přes značné výtky [Černý je však v dopise nekonkretizuje, pozn. Z. V.], podle Černého nejružnější hlouposti (dopis č. 205), však Máchal zcela přiznává důležitost tohoto díla (srov. KALETA 2006: 162). Ve stejném dopise z července r. 1894 Černý ještě oznamuje Mukovi, že i tyto prázdniny

bude putovat s mladým Šwjelou po Dolní Lužici. Výchozím bodem jim bude Šwjelovo bydliště obec Skjarbošc. Letos má Černý z putování smíšené pocity (dopis č. 206). Bez Hórnikova mu je smutno. A ještě smutněji to vypadá v nejuvýchodnějších částech Lužice, kdy upozoroval, jak germanizace opět pokročila. Nasbíral něco kolem 30 melodií a 40 textů písní. Chce ještě zapisovat pohádky.

Stesk po Hórnikovi se odráží i v následujícím dopise č. 207. Černému se letos v Lužici nedaří jako jindy. Všude mu chybí M. Hórnik. Při sběru písní a pohádek však byl úspěšný. Na své cestě navštívil také Miłoraz, kde zapisoval pohádky. Stavil se i u jejich známé Nowakovic Leňky, která má rok a půl starého chlapečka a za tři týdny bude mít svatbu. Černý se nejspíš snažil Muku rozveselit, protože hned poznamenal, že čáp přiletěl příliš brzo. Setkal se také s jejími rodiči. Velice se zaradovali, když Černého spatřili. Vypytaali se také na Muku, toho tloušťka. Velmi byli udiveni, když jim Černý řekl, že je stejně hubený jako on. Dále Černý píše, že po návratu z Lužice začne hned pracovat pro ČMS. Souhlasí s Mukou, že v Budyšině je velmi smutno. Až po Hórnikově smrti si uvědomil, co v jeho osobě ztratili. Budyšín vypadá podle Černého jako v mdlobách. Na „schatzowance“ se mu jinak líbilo. Svým vystupením ho zaujal seminarista Wićaz. Podle mého se jednalo o O. Wićaze (1874-1952), který byl tehdy ještě gymnazista. Černému sa každopádně zdál velmi nadaný a zapálený pro věc. Líbil se mu i koncert, který byl hezky proveden. Mezi přítomnými byli Holan s manželkou, a z Čech pan Papáček. Pravděpodobně se jednalo o Pavla Papáčka, učitele měšťanské školy v Kostelci nad Orlicí a jednoho z mnoha přispěvatelů do Ottova Slovníku naučného.

I další dopis v pořadí patří Adolfu Černému. Dopis č. 208 byl napsán 20. srpna v Hradci Králové a dovídáme se, že připravuje články pro ČMS. Dále informuje, že první díl „Mýtických bytostí“ vyšel v nákladu 200 exemplářů. Z těch Černý dostal kolem 35. Zbývající exempláře jsou z části u J. Skaly a zčásti u Rühla. Z druhého dílu byly vytištěny dva listy, taktéž v počtu 200 kusů. Podle Černého leží v tiskárně E. M. Monse. Koncem září Černý nařiká, že po celý rok je jeho literární činnost vyplněna psaním nekrologů (dopis č. 209). Tentokrát posílá do „Lužice“ nekrolog na Vojtu Náprstka. Muka odpovídá, že nekrolog na Vojtu Náprstka uveřejní v 10. čísle „Lužice“. Ale Černého již dřívější nápad, aby se v „Lužici“ objevila Hórnikova fotografie, Muka nepovažuje za nešťastnější. Předešlá čtyři čísla časopisu byla věnována právě Hórnikovi a luteránští duchovní se brání, aby se nadále věnovala Hórnikovi taková pozornost. Už nyní označují projevy obdivu a úcty za Hórnikovo „blahoslavení“ (dopis č. 210).

V listopadu Černý připravuje další pokračování „Mýtických bytostí“. Jeho dílo se dočkalo ohlasu i v zahraničí. V krakovském časopisu „Wisła“ začíná vycházet na pokračování první díl „Mýtických bytostí“ v překladu B. Grabowského. Celý překlad má vyjít i knižně (dopis č. 212). Černý již posílal nový text svých „Mýtických bytostí“ Mukovi jako novému redaktorovi ČMS. Korektury mu má Muka posílat do Hradce Králové. Černý a Muka se nemohou shodnout na ortografických pravidlech, kterých je třeba se držet při vydávání. Muka totiž považuje za chyby to, co pro Hórniky bylo v pořádku. Hlavní zásadou ale podle Černého je, aby byla zachována nářeční odlišnost (dopis č. 213, 214). Muka by chtěl navázat na Hórniky mj. i v odebrání jinoslovanských periodik, které uchovával pro matiční knihovnu. Karłowicz na něj zapomněl s „Wislou“. Dr. Zíbrt mu rovněž přestal posílat „Český lid“, ačkoliv mu výměnou za to posílá „Lužici“ a posílal by ještě ČMS (dopis č. 215).

Po smrti Hórniky měl Muka problémy s pokračováním „Mýtických bytostí“ v ČMS. Černý sice posílal nový text, ale Muka podle ČMS zjistil, že postrádá text, který by na ten nový navazoval. Aby nebyla narušena kontinuita díla, muselo se najít předešlé pokračování, které bylo připravováno k tisku již těsně před Hórnikovým skolem, ale jakoby se do země propadlo. Začíná tedy pátrání a Černý vyslovuje svou domněnku. Podle něj Hórnik už nestačil vyzvednout vytištěné archy „Mýtických bytostí“ a ty zůstaly nejspíš ležet v tiskárně E. M. Monse (dopis č. 217). Protože tato „kauza“ se už v dalších dopisech neobjevovala, domnívám se, že vše bylo tak, jak se Černý logicky dovtípl.

V poslední den roku 1894 Černý s novoročním blahopřáním vzpomíná na své milé přátele. A protože je Muka ten nejvěrnější přítel, patří mu dnes Černého myšlenky. Černý také prosí Muku, aby se stal následovníkem a pokračovatelem M. Hórniky (dopis č. 218).

Ani v novém roce 1895 neutechá neúnavná Černého práce nad „Mýtickými bytostmi“. Koncem ledna odeslal Černý korektury dalšího pokračování do tiskárny. Prosí Muku, aby v tiskárně nahlásil, že Černý chce z každého vytištěného archu zvláštní otisk. Ten mu budou posílat ve dvou exemplářích. Jeden exemplář bude mít pro sebe, do kterého si bude dělat poznámky a druhý bude posílat Grabowskému, který jeho „Mýtické bytosti“ překládá do polštiny. Černý je velmi pracovně vytížen. Mimo jiné mu napsal redaktor Grenzstein z estonského Jurjeva (Tartu, Dorpat) ohledně sepsání do němčiny kapitoly o Lužických Srbech pro jeho knihu „O národním hnutí“. Černý se dotazuje, jestli by to nechtěl napsat Muka (dopis č. 219). Muka učinil, jak si Černý přál.

Napsal do tiskárny, aby byly Černému zasilány zvláštní otisky. ČMS připravuje řádně k vytištění. I Muka dostal od Grenzsteina dopis s prosbou o napsání článku o Lužických Srbech, a také mu to přislíbil. Mukovi by však přišlo vhod, kdyby ho napsal Černý. Znovu opakuje, že by byl rád, kdyby nyní dostával místo Hórnik pro MS slovenská periodika a Ottův Slovník naučný. Náhradou by oněm redakcím posílal ČMS a časopis „Lužica“. Muka prosí Černého, neboť zná všechny ty redaktory, aby je poprosil a žádaná periodika Mukovi posílali. Ottovi by za zasílané svazky Slovníku naučného přispíval svými hesly (dopis č. 220).

Koncem února r. 1895 odeslal Černý k tisku pro ČMS korekturu dalšího archu „Mýtických bytostí“. Pozastavuje se nad některými gramatickými jevy, které mu Muka opravuje, ale Hórnik je ponechával bez oprav. Černý dále důrazně odmítá snahu K. A. Kocora otisknout své kompozice v ČMS. Do ČMS prostě nepatří, neboť je to vědecký orgán. MS by ty kompozice vydat mohla, ale pouze samostatně. K té nešťastné myšlence Kocora ponoukl učitel H. Jordan (1841-1910) z Popojc v Dolní Lužici. Pro beletrii a umění je určen časopis „Lužica“. Černý se také vyjadřuje k rozhárané situaci v jazykovědné sekci MS. Černý si myslí, že by jazykovědná sekce mohla dobře pracovat, pokud by rozhodovala o naléhavých problémech, mikoli o jednotlivostech. Jednotného pravopisu podle Černého nebude nikdy dosaženo, neboť v tom velkou roli hraje náboženství. A rozumný člověk nemůže rozdělení pravopisu ve fraktuře pochopit. Ti co si to přejí, nejednají vlastenecky (dopis č. 221).

V květnu už Muka opět prosí o další text pokračování „Mýtických bytostí“. Černý reaguje rychle a do deseti dnů Mukovi posílá jak pokračování „Mýtických bytostí“, tak i příspěvky pro časopis „Lužica“. Jedná se o životopis P. J. Šafaříka, neboť měl 13. května výročí 100 let od narození. Časopis „Lužica“ by podle Černého neměl stát stranou při tak kulatém výročí největšího slavisty. K dopisu ještě přiložil překlad dvou básní L. Quise a jeho mínění o lužickosrbském básníkovi H. Zejlerovi, které převzal ze soukromé korespondence. Na závěr dopisu Černý dodává, že se bude do konce zimy snažit definitivně dopsat celou knihu „Mýtických bytostí“ (dopisy č. 225 a 227).

V polovině října Muka prosí Černého o další pokračování „Mýtických bytostí“, neboť musí připravit k tisku další číslo ČMS, které vyjde v prosinci (dopis č. 248). Černý okamžitě odpovídá. Bez mučení se přiznává, že na „Mýtických bytostech“ nepracoval, protože chtěl být na chvíli za českého beletristu. Pravděpodobně psal další poezii. Slibuje ale, že počátkem listopadu Muka dostane další část s názvem „Čert“.

Jménem Grabowského, který překládá do polštiny jeho „Bytosti“, má prosbu. Grabowski by potřeboval Pfulův slovník (1866). Prosí Muku, aby mu jeden exemplář zaslal do Čenstochové, protože ví, že tyto slovníky leží na skladě MS ladem. Dosud mu Grabowski posílal seznamy slov, kterým nerozumí, aby je Černý přeložil. Černý nakonec pokračování „Mýtických bytostí“ pro ČMS poslal, ale nikoli počátkem listopadu, jak předeslal, ale až v jeho polovině (dopisy č. 249 a 251).

Dalším významným osvětovým a překladatelským počinem A. Černého v tomto období bylo vydání výboru poezie H. Zejlera v roce 1894. Jak tento výbor vznikl je zdokumentováno částečně i v korespondenci. Poprvé se o něm Černý zmiňuje v dopise č. 126 z 27. února r. 1892. Černý tehdy s J. Vrchlickým, tajemníkem IV. třídy Akademie věd, projednával zastoupení lužickosrbské poezie ve sborníku překladů ze světové poezie, který Akademie věd zrovna vydává. Černý měl představu o vydání dvou sešitků překladů lužickosrbské poezie. Nejdříve chtěl přeložit básně H. Zejlera a pak teprve výbor poezie J. Barta-Čišinského. Muka ovšem nemá nikomu říkat, že H. Zejler (1804-1872) vyjde dřív. Jinak by se Čišinski zlobil. Podle Černého je Zejler národní básník a české čtenáře by mohlo zajímat slyšet hru na národní struny. V předposlední den roku 1892 Černý oznamuje, že kolem Velikonoc r. 1893 vyjde v jeho překladu výbor básní H. Zejlera (dopis č. 151). My však víme, že výbor básní vyšel až v r. 1894. O tom, co bylo příčinou oddálení vydání, se korespondence nezmiňuje. Podobně klamné jsou Černého informace v dopisu č. 155 z března r. 1893. Černý v něm píše, že očekává korektury Zejlera, které se mají objevit v antologii překladů vydávané Akademií věd.

Konkrétnější podoby připravované vydání Zejlerových básní nabývá až na podzim r. 1894. V dopise č. 211 se Černý omlouvá, že dlouho neodpovídal, protože byl zavalen prací. Mimo jiné připravoval k tisku také překlad Zejlerových básní, které se objeví ve „Sborníku světové poezie“ vydávaném Akademií věd. Přeložených je tam celkem 74 básní. K překladu napsal i obsáhlejší úvod. Až Muka sbírku dostane a seznámí se s ní, uvidí, v čem spatřuje význam Zejlera. Ne v jeho rozsáhlých cyklech jako „Počasy“ či „Wěnc hórskich spěwow“, ale v drobných básních vycházejících z lidového ducha a ukazujících Zejlerovu individualitu. Ohlasy lidových písní a tyto „zejlerovské“ básně zaručují Zejlerovi jisté místo ve světové poezii. „Počasy (Roční období)“ mají důležitost pouze jako text pro Kocorovo dílo. Do literatury z nich patří jen některé texty. Některé Zejlerovy básně znějí téměř jako Burnsovy, takže se nabízí domněnka, jestli Burnse neznal a nestudoval. Černý si ale nemyslí, že by básnil podle Burnse, neboť u Zejlera je patrný obraz veselé duše a ohlas lidového ducha.

Přestože Zejlerovy básně ještě nevyšly tiskem, Černý už připravuje výbor z poezie J. Barta-Čišinského. Přeložil už třicet básní [Výbor básní Jakuba Čišinského vyšel však až o dvanáct let později, pozn. Z. V.]. V dopise se ještě dočítáme, že v knížce „Nové slovanské pohádky“ se objevily i tři lužickosrbské pohádky převyprávěné A. Černým. Knihu pohádek tehdy sestavil K. V. Rais. Vydaný výbor básní Černý zaslal Mukovi až v dubnu 1895 (dopisy č. 224 a 225).

I v tomto období pronikl Černý mezi ruskou čtenářskou obec. Celkově to bylo již podruhé (srov. 4. 3.). Počátkem r. 1892 oznamuje Černý s nadšením, že velký ruský časopis „Русский вѣстникъ“ přinesl v ruském překladu dvě jeho cestopisné črty z Lužice s názvem Dcera (rus. Старичка) a Zvony (rus. Колокола). O překlad se postaral A. D. Pogodin (dopisy č. 123 a 124).

Bez povšimnutí nemůžeme nechat ani nevídaný talent lužickosrbské poezie Jakuba Barta-Čišinského (1856-1909), kterému se podařilo povznést lužickosrbské písemnictví na Parnas evropské literatury. Za svůj nepřilíš dlouhý život napsal 14 básnických sbírek. J. Bart-Čišinski byl katolický kněz. Pro své vlastenecké vystupování byl přidělován do německých farností a vysokým klérem byl pronásledován.

V korespondenci však hraje spíše negativní roli. Bylo to dáno mnoha faktory. Ve svém díle bojoval proti rezignaci a byl silně národně orientován, za což sklízel kritiku i od mnohých Lužických Srbů. Jeho nová poezie byla pro většinu nesrozumitelná a nečitelná, proto ohlas na jeho tvorbu mezi Lužickými Srby byl spíše negativní. Z toho upadal často v apatii, letargii, trpěl depresemi a stával se i paranoidní. Časem si touto psychickou nevyrovnaností přivodil dokonce i epileptické záchvaty. V posledních osmi letech života pod náparem neutěšené národní situace i vnitřní rozervanosti propadá alkoholu. Arnošt Muka jako jeho přítel ze studentských let, kdy stáli u zrodu „mladoserbského“ hnutí, byl povinnen Čišinského podporovat nejrůznějším způsobem. Však i Adolf Černý, který záhy rozpoznal talentovaného básníka, se snažil Čišinského povzbuzovat propagací jeho tvorby a osoby samotné v českém tisku. Černý vydal i Čišinského básnickou sbírku ve své knižnici (viz. 4. 3.).

První dopis, který poukazuje na zvláštní způsoby a vnitřní rozpolcenost J. Barta-Čišinského, je Mukův dopis č. 116 ze 4. listopadu r. 1891. Muka se zúčastnil lužickosrbské pěvecké slavnosti v Budyšině. Ta se koná pravidelně každý rok na podzim. Tentokrát pěveckou slavnost dirigoval K. A. Kocor a představil také svou novou kompozici oratorium Zima. Tato kompozice je výborná a podle Muky překvapil

Kocor i sám sebe. V této souvislosti Muka zmiňuje setkání s J. Bartem-Čišinským, kterého navštívil v Drážďanech cestou do Budyšina na pěveckou slavnost. Muka byl udiven, že s ním Čišinski nechce jet na pěveckou slavnost. Mezi řeči se Čišinski také zmínil, že básně už skládat také nechce. A tak Čišinski vyprávěl, co se mu přihodilo na nedávném velkém koncertě v Drážďanech, kde kousek opodál seděl i Kocor. Ten prý dělal, že Čišinského nezná, a dokonce ho o přestávce nutil německy uhnout, když mu asi stál v cestě. Protože Kocor hodně komponoval skladby podle básní H. Zejlera, využil v Budyšině Muka situace, aby Kocora upozornil na básně J. Barta-Čišinského. Kocor se přiznal, že skladby nelze komponovat ze sonetů a forem [odkazuje tím na básnické sbírky „Kniha sonetow“ a „Formy“, pozn. Z. V.]. Sbíрку „Příroda a wutroba“ Kocor ještě neznal. Muka tedy jeden exemplář koupil a věnoval ho Kocorovi. Ten mu slíbil, že když to bude možné, něco z této sbírky zkomponuje. A tak se i stalo. Muka už od Kocora dostal tři básně zkomponované pro mužský sbor a orchestr. Neměl ještě příležitost je Čišinskému ukázat. Muka to považuje od Kocora určitě za šlechetné. O nepřístojnosti Čišinského mu Kocor neřekl ani slovo. Kocor už začal komponovat Zejlerovu píseň „So zwoni měř“.

Na Čišinského „nepřístojnost“ Černý reaguje hned následujícím dopisem č. 117. Podle Černého je to velká škoda, když Jakub (Bart-Čišinski) stále mlčí. Je to hřích, když takový talent zahálí a netvoří. Černého i rmoutí, co o Čišinském Muka psal. To Čišinského rozhodně nectí. Ale takový prostě je, poznamenal Černý.

Nevím, na základě čeho Muka i Černý usoudili, že chování Čišinského bylo nepřístojné. Více se Mukův dopis o tomto konfliktu nezmiňuje. Jestliže ale někdo zapírá svůj původ a jazyk a nehlásí se ke svému krajanovi, označil bych právě jeho (K. A. Kocora) chování za nepřístojné.

Další zprávy o básníkovi Čišinském přináší Černého dopis č. 166 až z r. 1893 odesílaný v létě z Budyšina. Černý v něm píše, že cestou do Budyšina se v Drážďanech setkal s J. Bartem-Čišinským, který mu dal rukopis sbírky „Serbske zynki“. Když však Černý básně pozorně přečetl, rozhodl se, že je nemůže vydat v takové podobě, v jaké mu je autor odevzdal. Sbířka totiž obsahuje několik velmi urážlivých básní, ale pokud by je Černý vynechal, mohly by být básně vytištěny. Z téhož roku je ještě Černého výtka na adresu Čišinského v dopise č. 177 z 12. prosince. Černý je rozhořčen, že mu Čišinski neodpověděl, neboť mu poslal Světozor, ve kterém byl uveřejněn Černého článek právě o něm.

Přesně o měsíc později, již v novém roce 1894 přináší Černého dopis č. 180 pozitivní zprávu týkající se nové tvůrčí činnosti J. Barta-Čišinského. Jak ho informoval M. Hórník, Čišinski se prý rozhodl znovu psát. Budou to asi poetické vzpomínky na pobyt u moře, kde trávil léto. Téměř okamžitě reaguje Muka (dopis č. 181), který se Černému svěřil, že od Barta-Čišinského nedostal slíbené básně pro časopis „Lužica“. Pochybuje, že kdy něco od něj dostane. I B. Krawc si mu před Vánoci stěžoval na jeho naduté způsoby. Muka vyčítavě podotýká, že kdyby se o Čišinském objevil v „Lužici“ pochvalný článek s podobiznou, možná by ho to přimělo něco pro ni napsat. Každopádně si na básně od Čišinského musel redaktor Muka počkat až do prosince r. 1894 (dopis č. 215).

O dalším konfrontačním jednání J. Barta-Čišinského informuje Černého dopis č. 221. Čišinski totiž napsal Mukovi velmi rozezlený dopis, kterým reagoval na psaní, které mu před tím poslal Černý. Čišinski si myslel, že k napsání dopisu byl inspirován nejspíš Mukou. Černý v dopise zdůrazňuje, že mu napsal za sebe a jen pravdu. Co Černý napsal Čišinskému se v dopise Mukovi nezmiňuje. Bohužel tento Černého dopis není k dispozici ani v X. svazku Sebraných spisů JBC (1975), kde je umístěna korespondence (1877-1896). Je tam pouze Čišinského krátká odpověď, která je velmi neurčitá a nejednoznačná. Čišinski pouze Černému vytýká, že nezná dobře celou tu záležitost o jeho „hněvu“ na H. Zejlera a jeho stanovisku k vydání prvního svazčku Jubilejních spisů „Serbowki“. V dobré vůli posílá Černému čtyři nová čísla jeho „Mořských básní“. Závěrem Čišinski píše, že by byl Černému velmi vděčný a udělalo by mu velkou radost, kdyby brzy vyšel výbor Čišinského básní právě v jeho překladu. Podle mého soudu dopis Čišinského nemá tak konfrontační ráz, jak ho vylíčil Černý v dopise Mukovi. Možná chtěl být Černý jen zajímavý.

Poslední dopis, který se spíše nelichotivě vyjadřuje k Čišinskému, je dopis č. 231 z června r. 1895. Černý vyslovuje kritický názor na právě vycházející básně Čišinského v „Lužici“. Podle něj jsou slabé a hodně se v nich opakuje.

5. 4. VÝVOJ OSOBNÍCH VZTAHŮ

V letech 1891 až 1896 byly osobní vztahy mezi A. Mukou a A. Černým, jak je doloženo jejich vzájemnou korespondencí, nadstandardně přátelské. Bylo to období, kdy velmi strádali zdravotně, ale i psychicky a emocionálně při rodinných neštěstích,

zejména v podobě úmrtí drahé jim osoby. V těchto tragických chvílích měli pro sebe vždy slova útěchy a soucitu. Snažili se být jeden druhému velkou psychickou oporou. Ať už to bylo třeba u Černého, kterému v letech 1887 až 1891 zemřeli otec a dva bratři, nebo u Muky, který v letech 1893 až 1894 přišel nejdříve o manželku a následně o matku. Tyto tragické okamžiky Muku i Černého ještě více sblížovaly.

Vztah Muky a Černého byl ještě více utužen i smrtí M. Hórniky. Po jeho smrti totiž věděli, že z buditelského hlediska jsou už odkázáni pouze na sebe a že pokud budou chtít v MS prosadit něco skutečně pokrokového a přelomového, musí vystupovat vždy jako jeden muž. V Lužici, až na pár výjimek a světých okamžiků, nebyl nikdo, kdo by byl aspoň z poloviny buditelsky, redaktorsky a publikačně tak činný a pracovitý jako oni dva. Většinou v MS při prosazování významných rozhodnutí naráželi mezi Lužickými Srby na nepochopení, bázlivost, lenost, hloupost a pohodlnost. Zde můžeme uvést jako příklad jednání o výstavbě Matičního domu (dopis č. 235), jednání o aktivní účasti Lužických Srbů na národopisné výstavě v Drážďanech či zapření podílu na aktivitách ve prospěch Matičního domu (předseda MS Kalich, tiskař a nakladatel M. Smoler).

O jejich velmi dobrém vztahu svědčí i fakt, že si vzájemně vypomáhali v redaktorských a vlastenecky osvětových aktivitách. Černý dodával dostatek příspěvků pro časopis *Lužica* a *ČMS*. Když byl Muka indisponován, Černý ho nahradil po dobu nezbytně nutnou na jeho redaktorském místě (dopis č. 204). Černý se podílel i na přípravách lužickosrbské výstavy v Drážďanech a v neposlední řadě na finančních sbírkách pro výstavbu Matičního domu. Černý se také staral, aby nejen v českém tisku měla co největší odezvu Mukova do té doby největší vědecká práce „Gramatika dolnolužické srbštiny“ (např. dopis č. 99 a 100). Černý také Muku uváděl mezi své přátele a intelektuální českou elitu. Za všechny zde mohu uvést např. seznámení Muky a I. Herrmanna, z kterých se stali velice dobří přátelé (dopis č. 243). Muka byl zas naopak Černého věrným průvodcem a rádcem při prázdninových putováních Lužicí, při kterých nasbíral Černý celou řadu cenného folkloristického a etnografického materiálu. Cenná byla i Mukova pomoc při zřizování Lužickosrbské expozice v rámci Národopisného muzea v Praze r. 1896.

Jediným okamžikem, kdy A. Černý zapochyboval o smyslu své práce pro Lužici, byl moment zbabělé a hloupé neprozřetelnosti M. Smolera, který ho očernil ze zaprodanosti Němcům a znehodnotil tak jeho prolužickosrbskou činnost (dopis č. 236).

6. DRÁŽDANSKÁ VÝSTAVA A OHLASY NA NI V R. 1896

Poslední část korespondence, která zahrnuje celou druhou polovinu roku 1896, je zcela ve znamení právě probíhající výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech, jejíž součástí bylo lužickosrbské národopisné oddělení. Tento půlrok korespondence obsahuje celkem 22 dopisů a dopisnic v poměru dvanáct ku deseti ve prospěch A. Muky. Období zahajuje Mukova dopisnice z 29. června s adresou, na které bude sídlit po dobu drážďanské výstavy, a zakončuje Černého novoroční blahopřání ze Silvestra s prosbou o zachování Mukovy bratrské lásky i v novém roce 1897. Druhá polovina r. 1896 byla pro oba aktéry korespondence velice hektická. A. Muka měl plné ruce práce s organizací a pořádatelstvím výstavy a A. Černý, který si po přestěhování z Hradce Králové zvykal v Praze na nové prostředí, se podílel na vytváření lužickosrbské národopisné expozice v nově vzniklém Národopisném muzeu v Praze r. 1896. V korespondenci tohoto krátkého období je také zachycena do té doby největší krize jejich přátelského vztahu, kterou mělo ze strany Černého způsobit nedostatečné ocenění Mukova podílu na uspořádání výstavy v Drážďanech v českém tisku.

6. 1. OSOBNÍ KONTAKT

A. Černý chtěl poznávat, propagovat a šířit myšlenky slovanské vzájemnosti včetně česko-lužickosrbských vztahů nejen ve společnosti obecně, ale i mezi svými rodinnými příslušníky. Proto zařídil své sestře dlouhý několikaměsíční pobyt v lužickosrbské rodině Holanových v Lužici a ruském Nižním Novgorodu [v letech 1932-1991 bylo město známo pod jménem Gorkij po slavném rodákovi a spisovateli Maximu Gorkém, pozn. Z. V.]. Tento pobyt však pravděpodobně nesplnil naděje, které do něj oba vkládali, a proto byl za ne zcela vyjasněných okolností ukončen v druhé polovině roku 1896.

Plán na tento pobyt, účelem plnicí rolí studijní stáže, se nejspíš zrodil v hlavě Černého bezprostředně po prvním osobním setkání s manželi Holanovými na lužickosrbském koncertu v rámci studentské „schatzowanki“ v srpnu roku 1894 (dopis č. 207). Černý byl velice šťasten, že mohl poznat J. A. Holana (1853-1921, spisovatel a významný pedagog působící v Rusku) a najít v něm srdečného přítele. Holana a jeho

ženu označil za dobré lidi, se kterými mohl ihned mluvit jako se starými známými. Na společné chvíle s nimi, jak napsal, nikdy nezapomene.

O dva měsíce později se již výrazně rýsuje pobyt jeho sestry Barbory Černé (1871-1903) v lužickosrbské rodině Holanových v ruském Nižním Novgorodě (dopis č. 211). Černý v dopise vyčítavě píše, že paní Holanová chtěla, aby k nim do Novgorodu poslal svou sestru Barboru, s čímž souhlasil, ale sestra čeká už měsíc doma s pasem určeným do Ruska na výzvu k odjezdu. Pořídít takový pas do Ruska nebyla také levná záležitost. Od paní Holanové Černý nedostal zprávu už dva týdny. Neví, co si má o tom myslet. V posledním dopise psala, že se v jejich domě objevila spála. Na vyjádření od paní Holanové k odjezdu sestry Barbory do Novgorodu čekali ještě koncem listopadu (dopis č. 213). Kdy nakonec Barbora odjela do Novgorodu, se už nedovíáme, neboť další zprávy v souvislosti s pobytem sestry Barbory u Holanových přináší až korespondence v dubnu roku 1895. Černý nechává nejdříve po Mukovi pozdravovat svou sestru a paní Holanovou (dopis č. 224). A následný Mukův dopis č. 225 líčí, jak se Černého sestra ve středu 17. dubna velice dobře bavila na taneční zábavě v Budyšině. Muka ještě uklidňuje Černého, že Barbora je zdravá, u paní Holanové a v Lužici se jí líbí.

Pak korespondence o sestře Barboře umlká na dlouhých 16 měsíců. Muka se na přelomu července a srpna r. 1896 odpoutal od drážďanské výstavy a vydal se na dalekou cestu do Ruska. O svém záměru cestovat do Ruska informoval Černého v dubnu téhož roku v dopise č. 262. Zároveň prosil Černého o obstarání právě vyšlé rusko-české konverzace od E. Valečky (1841-1905). Muka se chtěl do té doby z ruštiny něco naučit. Po návratu z Ruska v polovině srpna o svém pobytu informoval přítele Černého dopisem č. 275. Muka projel téměř celé Rusko a podle jeho vyjádření viděl mnoho zajímavého i nezajímavého. Litoval, že ho Černý nemohl na cestě doprovázet.

Černého sestra Barbora posílá po Mukovi z Ruska moc a moc pozdravů celé své rodině. V Nižním Novgorodě strávil přes týden. Slečna Barbora se Mukovi svěřila, že není spokojena s tamním životem a přála by si co nejrychlejší návrat domů. Prostřednictvím Muky prosí bratra Adolfa, aby jí návrat umožnil dříve, než začne velká zima. Jako Černého věrný bratr má povinnost mu to sdělit. Muka ale také prosí Černého, aby se před Holanovými nezmiňoval, že mu o tom psal. Muka nechce žádné nepříjemnosti. Podle Muky byla škoda, že se s ním Černý nevydal do Ruska, mohl si sestru odvézt rovnou domů. Černý reaguje rychle dopisem č. 276. Děkuje za Mukův přátelský soucit s jeho sestrou. Černý je rozladěn, protože Barbora jim nepíše, ačkoliv ji

o to třikrát dopisem žádali. Je možné, i když o tom Černý pochybuje, že zásilky nedostávala, ale to by se určitě ozvala s dotazem, proč jí nepíšíou. Sám Černý jí psal několikrát, aby se vrátila domů, proto nechápe, co měla znamenat slova o tom, aby jí umožnil návrat domů. Paní Holanová ji přeci musí po domluvě nechat odjet, když u ní pobývala celý rok, vlastně půldruhého roku.

Od tohoto dopisu se o Barbořině anabázi v Rusku už nic nedovídáme. Sestra Barbora se v celkové korespondenci objevila již jen dvakrát. V lednu z r. 1897, pravděpodobně po návratu z Ruska, Černý informuje Muku, že si v Praze našla dobré místo industriální učitelky (vyučující ženským ručním pracím) v ústavu pro nevidomé v Praze. A po druhé se v korespondenci objevuje její jméno za smutných okolností, kdy Černý 24. března 1903 oznamuje Mukovi, že sestra Barbora zemřela ve Vídni krátce po své svatbě. Stalo se to tak náhle, že už ji před smrtí neviděl. Barbora, o které si Černý možná myslel, že by ho mohla následovat v lužickosrbských aktivitách, umírá téměř v sorabistickém zapomnění, neboť ji Černý musel v dopise Mukovi připomenout.

6. 2. BUDITELSKÉ AKTIVITY

Za největší buditelskou činnost v r. 1896 musíme jednoznačně označit uspořádání lužickosrbské národopisné výstavy v Drážďanech. Byla to jistě akce, která probouzela málo uvědomělé Lužické Srby k národní hrdosti a sebeuvědomění. Zároveň mezi většinou málo národnostně tolerantními Němci alespoň některé z nich přiměla k většímu pochopení pro lužickosrbské snahy o zviditelnění se. Ještě než přejdeme k lužickosrbské výstavě, která se zrcadlí v korespondenci, je třeba představit obecně výstavu v Drážďanech a celkově druhou polovinu 19. století jako období výstav vůbec.

Nevidaný hospodářský rozvoj evropských států, podnícený postupující průmyslovou revolucí v první polovině 19. století, vyústil v polovině tohoto století v potřebu prezentovat výsledky a úspěchy, předvést sobě i ostatním státům vlastní vyspělost a schopnost. První světová průmyslová výstava konaná v r. 1851 v Londýně, hlavním městě Velké Británie, která byla tehdy považována za hospodářsky nejvyspělejší, zahájila řadu velkých výstav, které toto století provázely až do jeho konce. Jednalo se hlavně o průmyslové výstavy, někdy s kulturním oddělením. Avšak zcela odlišnou akcí, která zapůsobila velice silně na slovanské národy, byla všeruská národopisná výstava v Moskvě r. 1867. Za Lužické Srby se tehdejší slovanské delegace

v Moskvě účastnil i J. A. Smoler (1816-1884) a P. Dučman (1839-1907). Svou účastí se dostali i do hledáčku rakouské tajné policie, která si o nich vedla záznamy. Na sklonku této epochy vystupuje s vlastním výstavním podnikem i český národ, který sice nebyl ještě politicky samostatný, ale zato byl již kulturně a společensky plně konstituovaný. (viz Sklenářová 1996: 50).

Jak už bylo napsáno v částech 5. 2. a 5. 3., českých výstav v r. 1891 a 1895 se účastnily početné lužickosrbské výpravy. Mezi těmito výpravami nechyběl ani A. Muka, a tak zejména po návštěvě té národopisné z r. 1895 ve spolupráci s A. Černým vznikla myšlenka lužickosrbské národopisné výstavy. Připravovaná Výstava saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech na rok 1896 se stala vítanou příležitostí k jejímu zrealizování. Znovu podotýkám, že myšlenka měla svůj původ v Čechách a práce českých badatelů a národopisná výstava z r. 1895 v Praze k ní dala popud. To se ukázalo i v jejím programu, jehož podstatnou část tvořil oddíl lidových staveb, částečně přenesených a částečně napodobených, což přiznali i její tvůrci. Národopisná výstava v Praze nebyla jediná, která ve své době zaznamenala úspěch díky představení komplexu historických lidových staveb v tzv. české dědině. Podobný úspěch zaznamenala maďarská dědina na „miléniové výstavě“ v Budapešti r. 1896 nebo napodobení švýcarské dědiny na zemské výstavě v Ženevě r. 1896 (viz Wörner 2002: 97).

Arnošt Muka v létě r. 1895 přivedl do Prahy na národopisnou výstavu stavebního inspektora K. Schmidta a architekta Grotha. Oba se na vládní podnět k záchraně lidového stavitelství zabývali lužickosrbskými lidovými stavbami, později již z vlastního zájmu. Zájem Schmidtův byl dán však také článkem A. Černého o lužickém obydlí, a proto se Schmidt rád připojil k Mukovu návrhu uspořádat podobnou vesnici lidových staveb v Drážďanech při první příležitosti. Tou příležitostí se ukázala výstava saského řemesla a uměleckého průmyslu, která probíhala ve dnech 20. června až 27. září. Výstava byla slavnostně otevřena v sobotu 20. června za účasti některých členů saské královské rodiny. Princeznu Matyldu uvítal lužickosrbským projevem A. Muka. Ten se svými lužickosrbskými pracovníky, mezi nimiž byl Mukovi nejvíce nápomocen budyšínský učitel Adolf Sommer a český sorabista Adolf Černý, shromáždil početné sbírky, takže expozice podávala ve zběžném náčrtu v ukázkách poučení z celé Lužice.

V tzv. dědině, která čítala osm objektů, pocházely z území slovanské Lužice pouze: selský dvůr, ve kterém obytný dům byl přenesen z Ralbic v katolické horní Lužici, kůlna byla postavena podle vzoru z Chróscic, špýchar, kravín a seník měly vzor v Kočině, kůlna s podjezdem ve Wormlagu v Dolní Lužici. Samostatná chalupa z Dolní

Lužice byla postavena podle stavení ve vesnici Lědy, ale uvnitř zařízena původním vybavením. Vstupní brána do celé vsi byla postavena podle vzoru z Njeswačidla. Z německých končin Saska pocházel větrný mlýn z okolí Drážďan, patrový dům s podstávkou ze vsi Schmilka v saském Švýcarsku, stavení z Hřenska, kovárna ze Šerachowa aj.

Vlastní sbírky byly vystaveny v pavilonu MS. V duchu tehdejší doby byl největší důraz kladen na figuríny v krojích. Byly seskupeny do čtyř skupin, z nichž největšímu zájmu se těšily dvě, které předváděly kroje z určitých částí Lužice. Jedna z nich ukazovala návrat mladé matky z kostela od úvodu do světnice, kde ji čeká muž, matka a dvě děti. Tyto kroje byly z katolické Horní Lužice. Druhá scéna zobrazovala první tanec s nevěstou v okolí Slepého. Další skupinou figurín byl početný svatební průvod. Ten předváděl svatební kroje z různých oblastí Lužice. A konečně poslední scénou byly přástky s účastnicemi a účastníky z Horní i Dolní Lužice. Ve výběru expozice převládal zájem o lidové umění a ve vitrínách a na stěnách byly vystaveny dřevořezby, nádoby, obrázky, několik kusů malovaného nábytku apod. Shromážděny byly také skoro všechny hudební lidové nástroje, mezi nimi i vzácná tarakawa (lidová forma hoboje). Zaměstnání bylo dopřáno nejméně místa. Ale přesto vedle stěny pavilonu byly umístěny pluhy, úly, lisy, mēdlice, tkalcovský stav aj. Snaha o vystižení lidové kultury byla co nejlepší, o čemž svědčí i modely staveb, kreslené plány vsí, fotografie a obrazy a mapy. Pro německé návštěvníky výstavy zpracoval A. Muka i průvodce: Führer durch das wendische Volksmuseum im wendischen Dorfe der Ausstellung des sächsischen Handwerks und Kunstgewerbes, Dresden 1896 (podle A. Černý 1897: 321-345).

Je třeba ještě doplnit, že v onom pro Lužické Srby památném roce 1896 se konaly v Německu čtyři velké výstavy, na kterých sehrály významnou roli historické stavby a národopisné dědiny. Kromě již zmíněné „Výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu“ v Drážďanech to byly: „Bavorská zemská výstava“ v Norimberku, Zemská výstava elektrotechniky a uměleckého průmyslu“ ve Štuttgartu a „Berlínská průmyslová výstava“ (viz Wörner 2002: 98).

První zprávy z výstavních Drážďan přicházejí od Muky v podobě srdečné radosti z očekávaného příjezdu Černého s jeho přáteli na výstavu devět dní od slavnostního otevření výstavy. Muka má jinak stále mnoho práce. Musí připravit velký krojový průvod, který povede, a musí se připravit i na pana krále, jemuž má ke všemu podávat výklad (pohlednice č. 273). Ubytování pro Černého a jeho přátele zajistil v hotelu Stadt Gotha (dopisnice č. 274).

Poté se Muka odmlčel na dlouhých téměř 50 dnů, neboť byl v Rusku. Po návratu, kdy se samozřejmě událo mnoho věcí i na výstavě, prosil Černého, aby mu zaslal všechny články z novin, které o lužickosrbské výstavě napsal, neboť od něj ještě nic nedostal (dopis č. 275). Muka zjistil, že jen v Národních listech z pera Černého vyšlo osm článků a ve Světozoru mnoho fotografií. Muka prosí o obstarání štočků pro časopis „Lužica“. Černý má dále poslat na výstavu do Drážďan aspoň deset exemplářů určených k prodeji z každého čísla jeho „Lužickosrbské knihnice“. Dále Muka navrhuje, jestli by nebylo možno vypravit z Prahy zvláštní vlak s bratry Čechy na výstavu do Drážďan, podobně jako tomu bylo s vypraveným vlakem 500 Čechů na výstavu do Berlína. Muka upozorňuje, že Drážďany a hlavně Lužičtí Srbové jsou přeci Čechům bližší. Černý má o tom informovat v novinách. Dále stavební inspektor K. Schmidt žádá Černého prostřednictvím Muky, aby mu nákresy a plány, které mu byly zapůjčeny k vyhotovení modelů lužickosrbských lidových staveb, poslal do Drážďan. Závěrem Muka píše, že po tak dlouhé době, co byl pryč, by se rád s Černým setkal a popovídal si i o Rusku. Jako místo setkání navrhuje Freiberg.

Černý děkuje za dlouho očekávaný dopis. Přes měsíc o Mukovi nic nevěděl a ani nevěděl, kam má psát, ačkoliv měl velkou potřebu s ním komunikovat (dopis č. 276). Závidí Mukovi, že navštívil výstavu v Rusku, kterou si také moc přál vidět. Podotýká, že tak to dopadá s těmi, co sice mají ideály, ale nemají finanční prostředky. Stále je totiž starost o všední chléb. Muka to nemá brát jako stěžování, protože život je zkrátka boj. Myslím, že Muka je ten poslední, komu by měl Černý psát o starostech se všedním chlebem a o životě, který představuje neustálý boj. Z korespondence a předešlých částí jsme se již určitě přesvědčili, že lehký život Muka rozhodně neměl.

O pobytu v Rusku mu musí Muka každopádně hodně vyprávět. Jinak zprávy o výstavě z Národních listů mu poslal i s fejetonem o slavení svatého Jana Křtitele v Lužici. Štočky, jak se přesvědčil z „Lužice“, byly zaslány Andrickému. Černý má jen pocit, že jedna popiska „žena v nedělním kroji z okolí Mužakowa“ není správná. Černý je velice zvědavý, co je to za ženu. Muka to má zjistit. Exempláře své „Lužickosrbské knihnice“ pošle panu Zimnému na výstavu. Pokud jde o hromadný český výlet na výstavu do Drážďan, je už podle Černého koncem srpna určitě pozdě, neboť každý, koho to zajímalo, už na výstavě byl. A prázdniny jsou také u konce. Na hromadný výlet ani nepomyslel, neboť měl strach, aby Němci podobně jako minulý rok neztropili nějaký povyk. Průvod by sehnal určitě velký, ale sám byl ještě dříve Mukou napomínán, aby

Němce nijak nedráždil. Jestliže byl povyk kvůli hromadnému českému vlaku do Berlína, co by potom udělala hromadná cesta Čechů na výstavu Lužických Srbů v Drážďanech?!

Černý je také zklamán, že na výstavu nebyl odeslán model, který byl hotov až 1. srpna. Dal sice příkaz, aby byl model odeslán i s plány a rysy pro K. Schmidta, ale zásilka nakonec neodešla. A protože Černý nebyl v Praze, nemohl to vyexpedování zásilky ověřit. Dnes pošle aspoň plány. Model posílat na výstavu, když je už u konce, nemá smysl. I Černý by se s Mukou rád shledal, ale ve Freibergu ho navštívit nemůže. Pojede ke strýci do hor, neboť má ze všeho pocuchané nervy.

Na Černého dlouhý dopis Muka odpovídá hustě popsanou dopisnicí (č. 278). Mukovi se Andrického zpráva o lužickosrbské výstavě pro „Lužici“ vůbec nelíbila, místy byla až špatná. Musí ji proto opravit. Žena z obrázku je mladá dívka v nedělním kroji z mužakowské farní osady z vesnice Kutow (něm. Herrmannsdorf). Ohledně hromadného výletu Čechů do Drážďan dává za pravdu Černému. Nevěděl, že němečtí šovinisté na tuto akci tak negativně reagovali. Muka byl v Berlíně právě, když hráli a zpívali Kde domov můj a Hej Slované atd. Předsednictvo Národopisného muzea v Praze požaduje od Muky pro své expozice i věci, které byly Lužickým Srbům pouze zapůjčeny, tudíž je muzeu v Praze nemůže darovat. Lužickosrbský výbor pro záležitosti výstavy při MS napadlo, že by se lužickosrbské muzeum z výstaviště zachovalo jako celek a v Drážďanech dál vystavovalo, dokud nebude postaven Matiční dům. Ptá se tedy Černého, jestli by jim Národopisné muzeum v Praze ty figuríny nemohlo ještě na nějaký čas půjčit, případně levně prodat. Kvůli velkému clu se stejně budou do Prahy navracet velice obtížně.

Následující tři nezvykle dlouhé dopisy zachycují spor mezi Mukou a Černým, který do té doby ani už nikdy potom neměl ve svém rozsahu takové období. Vše začíná Mukův dopis č. 279 z počátku září r. 1896. Po úvodních formalitách a postupných výtkách začíná Muka důrazně chrlit jednu rozhořčenou větu za druhou. Muka s výčtem výhrad začal nejdříve zdvořile, že má Černý laskavě dovolit, ale musí mu opravit chyby a špatné informace, kterých se dopustil. Z dopisu se zároveň podrobně dovídáme o okolnostech vzniku a průběhu příprav na lužickosrbskou výstavu v Drážďanech.

První myšlenka uspořádat lužickosrbskou výstavu nevzešla od stavebního inspektora K. Schmidta, ale od Muky. Schmidtovi jako královskému stavebnímu inspektorovi byla přidělena oblast saské Lužice. Od místní saské vlády dostal příkaz, který však vzešel od vlády císařské, aby studoval lidovou architekturu stavení v Lužici. Schmidt tedy požádal o pomoc Muku a Černého. A sám se po osobním setkání s Mukou

nadchl pro lužickosrbskou věc. Muka nalákal Schmidta na národopisnou výstavu v Praze r. 1895 a navrhl mu při té příležitosti uspořádat i lužickosrbskou výstavu. Schmidt, ač Němec, ale věrný přítel Lužických Srbů, pro to získal drážďanský výbor výstavy a postavil s architektem Grothem lužickosrbskou vesnici a muzeum. Vše ostatní byla pro Lužické Srby, hlavně Muku a Sommera, psychická, fyzická a finanční oběť. Schmidt s Grothem z této akce budou mít finanční prospěch, rozhodně ne malý a ještě dostanou veřejné královské uznání. Proto Muka považuje za nutné, aby jim (tj. Mukovi a Sommerovi) byla před vědeckým světem vzdána čest a vysloveno uznání. Muka je přesvědčen, že si Černý jeho slova určitě nevyloží špatně. On nemohl samozřejmě s touto myšlenkou předstoupit před Němce přímo, ale musel postupovat pomalu, aby Němce nevylekal, a dosáhl tak toho, co si usmyslel. Na figuríny si Schmidt ani nevzpomněl a Muka musel tento svůj nápad tajit před konkurenčním saským národopisným muzeem, jehož pořadatelé, mezi nimiž byl i Schmidt, dělali vše podle Lužických Srbů.

Jasně je podle Muky jedno, že bez Schmidtova věrného přátelství by své myšlenky nikdy neuskutečnil a také by nezvítězil v boji se závistivými konkurenty. Černý si vůbec nedokáže představit, jak se mu v prosinci r. 1895 v Budyšině vysmáli do očí staří i mladí vlastenci, když vystoupil s myšlenkou uspořádat lužickosrbskou výstavu v Drážďanech. Jediný, kdo se mu nevysmál, Muku chápal a slíbil mu podporu, byl A. Sommer. Ostatní ho měli za blázna.

Nedostatky, na které Černý upozorňuje v sedmém článku, pocituje Muka se Sommerem nejvíce. Černý si tyto nedostatky má vysvětlit tím, že často se Sommerem pracovali až do jedné či druhé hodiny v noci, do Drážďan jezdili dvakrát, třikrát i čtyřikrát týdně, museli se potýkat se závistí a neochotou, která trvá dosud hlavně u starších vlastenců, mezi něž patří i M. Smoler. Rozhodně neměli a stále ještě nemají lehkou práci a snad by si i zasloužili, aby jejich činy byly stejně vyzdviženy jako Schmidtovy. Jediný, kdo jim byl z Lužických Srbů ještě trochu rozumně a pilně nápomocen, byl J. Pilk. (Černý si do Mukova dopisu dělal podrobné poznámky. U tohoto bodu poznamenal: Však jsem to všechno uznal!)

V reakci na jednu z mnoha výtek Muka dále píše, že lidových rukopisů je mnohem více, ale nemohly být všechny vystaveny kvůli nedostatku místa (Černého poznámka: To jsem nemohl vědět.) Kdyby Černý věděl, jak museli prosit a bojovat, aby z Budyšina vůbec nějaké rukopisy dostali, určitě by je tak přísně neposuzoval. V onom lužickosrbském muzeu nebylo místo ani pro všechny lužickosrbské knihy. Vždyť Černý

sám viděl, jak to tam vypadalo, kam a kde by to chtěl všechno vystavit a pověsit. Černý nemůže také popřít, že Andrickému přišlo vhod, jak Černý celou situaci vylíčil. Andricki využil Mukovy cesty do Ruska a okolnosti, že nemohl přečíst korektury, k tomu, aby Muku a Sommera v osmém čísle poučoval, jak se měli zachovat. Tím byl Muka ve svém vlastním časopise „Lužica“ zostuzen. (Černého poznámka: To není pravda – ve snu mi nenapadlo proti někomu vystupovat. Pochválil jsem, co pochvaly zasluhovalo, a vytknul, co bych si ještě přál).

Za nejhorší však Muka považuje to, že takové jednání odrazuje pilné a nadané pomocníky a pracovníky na národním poli, jako dr. Pilka. Ten odmítl dále spolupracovat, když ho za jeho dobrou vůli a obětavost pošpinili, a mimochodem prohlásil: nevděk charakterizuje Slované. Podle Muky by v každém případě bylo mnohem lepší a užitečnější, kdyby se z bratrské lásky ten nebo onen nedostatek, který někdo zjistí, před veřejností zamlčel. Kdyby jim to bylo sděleno v soukromém dopise, jistě by je to podnítilo k dalšímu pečlivému úsilí a přihlíželi by k tomu s povděkem, takhle však je z toho se Sommerem deprimovaný. Instruktivní přehled sbírek a písní přece mohl sestavit Černý, vždyť na Mukových bedrech toho bylo strašně moc. Pokud jde o stanovení nevhodné doby lužickosrbského koncertu, Muka vysvětluje, že večer už nebyl k dispozici žádný orchestr. Koncert se musel konat 12. července, neboť o týden později začínaly velké prázdniny a na výstavišti by nebyl k dispozici vhodný ani méně vhodný sál. Dále Muka se sebesarkasmem poznamenává, že přehled činnosti spolků mohl také sestavit „ten hrobař z Freibergu“ (tj. on sám). Nakonec se Muka ptá Černého, co by bylo bývalo lepší: představit to, co bylo v jejich slabých silách, i když dopředu věděli, že to bude neúplné, nebo složit ruce do klína a dát za pravdu těm, co ho měli za blázna, když s myšlenkou výstavy přišel. Když se rozhodli pro to první, počítali také s tím, že najdou ze strany slovanských bratří příznivé hodnocení a trochu toho vděčného uznání. V tom se však poněkud mýlili. (Černého poznámka: toho se Vám též plnou měrou dostalo!)

V závěru dopisu Muka píše, že má pocit, jako by nějaký mráček zatemnil jejich bratrské přátelství. Nedokáže si vysvětlit, čím to způsobil, a velmi ho to trápí. (Černého pozn.: to je strašné.) Černý mu musí laskavě prominout, že se mu Muka nemohl věnovat za jeho pobytu v Drážďanech, při krojové slavnosti a koncertu. Černý si musí uvědomit, že musel mnoho věcí zařizovat, obstarávat a objednávat. (Černého pozn.: Že mne může za tak malicherného míti, to je hrozné!) Muka musí připravit další sešit ČMS a ptá se,

jestli může počítat s Černého pomocí. V závěru Muka píše, že mu má Černý navrátit zas starou bratrskou lásku. (Černého pozn.: to je hrozné.)

Mukův předlouhý dopis Černého velice zarmoutil, a tak se rozhodl mu vše vysvětlit ještě delším dopisem č. 280. Černý dopis začal psát 10. září a psaní dokončil 11. září. Černého velice bolí, že po deseti letech přátelského bratrství ho Muka tak málo zná. Také se ho ale dotklo, že všechny články, které psal o výstavě s takovým zalíbením a láskou ještě na výstavišti, mohly být přijaty s takovým nepochopením a neochotou. Mukův dopis ho opět odsuzuje jako nepřitele Lužických Srbů, jako nějakého přívržence nepřátelské strany v Lužici, která je namířena proti Mukovi a pokroku. Muka má dovolit, aby se mohl rozsáhle ohradit proti takovému mínění, které ho velmi zraňuje.

Na Mukovu výtku ohledně neoprávněného připsání první myšlenky vzniku lužickosrbské výstavy K. Schmidtovi (zatímco první impuls vzešel od Muky) Černý reaguje přiznáním, že ještě teď mu není zcela jasné, kdy Muku idea zorganizování lužickosrbské výstavy napadla. Černý nachází první zprávu v jejich korespondenci teprve 5. prosince r. 1895. Do té doby mu o ničem takovém nepsal. Černý také dále dodává, že ve svých referátech nenapsal, že Schmidt myšlenku lužickosrbské výstavy pojal v takové podobě, jak se nakonec realizovala. Že Schmidt skutečně, pokud je Černému známo, přišel první s myšlenkou lužickosrbské výstavy, tak o tom vypovídá Schmidtův dopis Černému z 18. ledna 1895. Tam Schmidt píše, že má nápad při nejbližší příležitosti asi na výstavě v Lipsku postavit lužickosrbské selské stavení s veškerým vybavením. Černý se táže, což z toho není vidět první myšlenka uspořádat lužickosrbskou výstavu? O to více, že Muka při návštěvě výstavy v létě v Praze o ničem nemluvil. Na výstavě se jen od něj dověděl, že Schmidt a Grothe mají v plánu postavit lužickosrbskou vesnici. Muka ale také neřekl, že jim to navrhl on sám. Černý se hájí ještě tím, že nikde ve svých referátech nepíše, že by Schmidt přišel s myšlenkou lužickosrbské výstavy sám. Černý se omlouvá, pokud v tomto ohledu nevyzdvihl Mukovy zásluhy o lužickosrbskou výstavu. Nestalo se tak ze zlého úmyslu, ale proto, že jasně nevěděl, jak se věci mají. Muka mu má napsat, jestli s tímto nápadem přišel ještě před 18. lednem 1895, kdy Černý obdržel dopis od Schmidta. Do „Českého lidu“ připravovaný text o výstavě bude již opraven a budou v něm uvedeny správné údaje.

Druhý bod Černého dopisu se týká zachování Mukovy cti před vědeckým světem. Černý cituje z novin úryvky, ze kterých jasně vyplývá, že Mukovu čest rozhodně nesnížil. Jako příklad můžeme uvést Národní listy z 30. června: „O sestavování malého národopisného musea srbského ve zvláštním pavilloně má hlavní

zásluhu vynikající vlastenec a spisovatel lužický, dr. Arnošt Muka.“ Černý už neví, co by měl napsat, aby byl Muka spokojen. I Černému je smutno z mínění, které o něm Muka má. I Mukova domněnka, že se na něho prý hněval, když se mu na výstavě nemohl věnovat, Černého také spíš urazila, neboť ho Muka považuje za malicherného a ctižádostivého. Černému, kterému je vzorem Hórnikova skromnost a pokora.

Pokud jde o vystavované obrazy na výstavě, Černý pochválil jen ty, které měly uměleckou, případně národopisnou hodnotu. Nebude přece vychvalovat obraz, který se mu nelíbí. Vytýkat mu tiskařské chyby v názvech malířů Černý považuje za malichernost, neboť tyto chyby on nemohl nijak ovlivnit.

Dále se Černý vyjadřuje ke svým referátům. Své referáty v tisku rozhodně nepovažuje za obyčejné novinové články. Byly to referáty odborné a zevrubné. Nemohl proto jen chválit. Ve věci připravovaného muzea chtěl vyslovit také svá přání a návrhy do budoucna. Černý nehodlá nikdy mazat med kolem huby, neboť je to podle něho škodlivý slovanský obyčej. Napsal sice v Národních listech, co v muzeu ještě chybělo, ale také napsal, že to nemohli zvládnout jen dva lidé, kteří na tom pracovali, a i to, co dokázali, je víc než dost.

Černý děkuje za Mukovo upozornění týkající se tiskařských chyb v lužickosrbské přísaze. Ale neměl bohužel možnost číst korektury.

Ohledně vystavovaných rukopisů nemohl Černý vědět, že jich bylo více a nebyly vystaveny jen z důvodu nedostatku místa. Referoval jen o těch rukopisech, které našel. A když napíše, že je lidových rukopisů málo, tak to přece není žádná výtka lidem, kteří měli celé to muzeum na starost. A že se v Lužici zachovalo málo lidových rukopisů, to se nedá popřít. Černý si také nemyslí, že by posuzoval velice přísně jejich vystavované písemnictví. Jasně v Národních listech z 18. července napsal: „Hlavní překážkou podrobnějšího představení literatury byl *nedostatek místa*. Ale konečně i z toho, co zde vystaveno, nabýváme byt' přibližného obrazu literárních snažení lužickosrbských.“ Tím je Černý omluvil. Ani ve snu by Černého nenapadlo, že by jeho referáty mohly být pochopeny jako namířené proti někomu nebo dokonce proti Mukovi.

V dalším bodě dopisu chce mít Černý jasno. Muka napsal, že Pilk odmítl dále spolupracovat, protože byl za svou dobrou vůli a obětavost pošpiněn, a mimochodem prohlásil: nevděk charakterizuje Slované. A Černý se ptá, jestli to platí jemu. Černý přece nemůže za to, že je K. A. Kocor tak nesnášenlivý. Že vedle sebe nesnese ani B. Krawce, ani J. Pilka, ani nikoho jiného. Černý je tím vinen? Cožpak mohl Pilka pošpinit

tím, že napsal: „Morální úspěch (koncertu) byl plný – a mohli s ním býti pánové *dr. Jiří Pilk* a *Bjarnat Krawc*, kteří koncert připravili ... úplně spokojeni“.

Výrok, aby z bratrské lásky zamlčoval nedostatky, by od Muky, tak moderního a vzdělaného člověka, nikdy nečekal. Černého přesvědčení je jiné. Podle něj velký díl přátelství spočívá v otevřenosti a vždy bude otevřeně psát o tom, co vidí a cítí. Samozřejmě omluví, co omluvy je hodné, a pochválí, co pochvaly zasluhuje.

Že jsou Muka a Sommer z jeho referátů deprimovaní, tak něco takového Černý za svou práci nečekal. Napsal osm referátů o lužickosrbské výstavě do Národních listů, Světozoru a Českého lidu. Neprokázal tím snad důležitost výstavy? Který jiný slovanský spisovatel napsal o lužickosrbské výstavě aspoň slovo, ptá se Černý. Pilk má pravdu, když říká, že nevděk charakterizuje Slovanů. Černý už dávno neočekává za svou práci vděk.

Na Mukovu výtku, že mu mohl pomoci sestavit instruktivní přehled sbírek a písní, se Černý obhajuje tím, že měl starosti s přestěhováním do Prahy a nové zaměstnání a boj o existenci mu braly všechny čas a sílu.

Černý považuje Mukova slova, kterými se ho dotazoval: „... *co by bylo bývalo lepší, jestli představit to, co nabídli prvním pokusem pomoci jejich slabých sil, a nebo, protože dopředu věděli, že to bude a musí být neúplné, měli složit ruce do klína, a dát za pravdu těm, co ho měli za blázna, když s tou myšlenkou přišel?*“ absolutně za nepromyšlená. Černý si myslí, že svými referáty ukázal, že bylo učiněno víc než dost. Vždyť důležitost výstavy vyzdvihl i tím, že napsal, že to je první zdařilý pokus o lužickosrbské národopisné muzeum. Do „Světozoru“ např. napsal (435^{III}): „... zapomínaný a přehlížený národok lužických Srbů ... najednou představuje se veřejnosti na výstavě jednoho z hlavních měst Evropy – představuje se *exposicí, kteráž budí živý interes a vymáhá úctu a uznání.*“ A dále v Národních listech z 15. července opublikoval: „Celkový dojem národopisného musea lužickosrbského jest *velmi pěkný, uspokojující a potěšitelný.* Což jim Černý neprokázal zasloužené uznání? I Černý se cítí dotčen! Na Mukovu výtku, že se jim nedostalo uznání ze strany slovanských bratří, Černý odpovídá, že ti slovanští bratři, to je pouze on, neboť se o lužickosrbské výstavě dosud nikdo z jiných Slovanům nikde nezmínil ani slovem. Velmi ho bolí, že A. Muka si uvedené citace z českých novin špatně vyložil.

Nikdy by Černého nenapadlo, že se mu dostane ze strany Lužických Srbů za jeho nezištnou práci takové odměny. Od Hórnikovy smrti si už musel na ledacos zvyknout.

Kdyby mu památka M. Hórniky nebyla tak drahá, už dávno by odložil své lužickosrbské pero a pero pro Lužické Srby.

Na konci dopisu Černý konstatuje, že bude dobře, jestli ho Muka bude po přečtení tohoto dopisu pořád tak bratrsky milovat jako před tím. Pokud ho však milovat jako před tím nebude, pak tedy dává Mukovi sbohem a má si hledat někoho jiného, kdo ho bude tak věrně milovat, jako ho miloval on. Černého to sice bude bolet, ale bude mít zas o jednu hořkou zkušenost navíc. Tento poslední odstavec dopisu vyznívá pro Černého až domyšlivě a ješitně.

K tomuto několikastránkovému dopisu se váže ještě dopisnice (č. 281), kde Černý prosí Muku, aby obsah právě odeslaného dopisu sdělil také Pilkovi a Sommerovi.

Muka nakonec tento spor ukončil dlouhým dopisem (č. 282), kterému by asi nejlépe odpovídalo pořekadlo: moudřejší ustoupí. Muku reakce Černého na jeho kritický dopis nevýslovně bolela. Muka se ve svém smutku a pochybách špatně vyjádřil, takže ho Černý nepochopil. Muka mu rozhodně nechtěl nic vytýkat a už vůbec ne ho rmoutit či zraňovat. Chtěl si pouze zanaříkat na svoje utrpení a postěžovat si, co mu leží na srdci. Od Černého si přál uklidnit své rozechvělé srdce a ujistit se, že ho miluje jako vždy. Černý však Muku tentokrát nepochopil. Černý má tedy na vše zapomenout a odpustit mu, ale zůstat hlavně dál jeho starým věrným „bratříkem“.

Muka nyní pochybuje často o všem. Mohl by hodně povídat o překážkách, pomluvách a intrikách starých lužickosrbských patriotů, které dokonce působily velice nešťastně na lužickosrbský výbor. A to, co Černý četl v „Serbských Nowinách“, jsou ještě maličkosti. Jediný A. Sommer mu věrně stál po boku. Podle Muky nemá smysl dál o tom psát. Černý ví, že obětoval Lužickým Srbům nejen mnoho materiálních prostředků, ale i své zdraví, a přesto se mu od jednoho známého vlastence a dokonce blízkého svého strýce dostalo označení hrobař Lužických Srbů. Proto mu Černý nemá mít za zlé, že o všem pochybuje. Číslo „Národních listů“, z kterého Černý citoval proti Mukovi v minulém dopise, Muka bohužel nemá. Černý mu noviny sice v Drážďanech dal, ale Muka při veškerém shonu noviny ztratil nebo je půjčil a už mu nebyly vráceny.

Muka prosí o zaslání všech Černého článků z českého tisku, které se věnují výstavě v Drážďanech. Koncert z 12. července se bude opakovat 26. září proti vůli a bez pomoci dr. Pilka. Kromě toho budou snad představeny dva obrazy z lužickosrbského života. Ale od lužickosrbského divadelního představení je stavební inspektor Schmidt, Wallner aj. zrazují. Muka neví, co má dělat. Má strach, aby obstáli před kritikou. Černý mu má co nejrychleji napsat v dopisnici, co mu radí a co si o tom myslí. Muka se stydí,

že vůbec načal téma vzniku lužickosrbské výstavy, protože ho teď Černý musí považovat za ctižádostivého. Příště se proto bude snažit o větší pokoru. Celá záležitost se měla takto: Na přelomu ledna a února (r. 1895) Muka navštívil poprvé Schmidta a na jeho prosbu mu dal rozpis míst v Lužici, která má navštívit, pokud chce najít a vyfotografovat charakteristické stavby, jak mu bylo přikázáno. Brzy ho Muka znovu navštívil a poprosil, aby přijal funkci nestranného posuzovatele Maurových a Grothových stavebních plánů Matičního domu. Přitom podotkl, že má nápad vystavět saskou dědinu v rámci výstavy v Drážďanech, kde by byly všechny charakteristické staré stavby ze všech končin saského království, mezi kterými by bylo i jedno lužickosrbské stavení. Toto jedno stavení by bylo vybaveno lužickosrbským nábytkem, představovalo by krčmu, která by byla i pronajata. Ve stavení z Krušných hor by se vystavovaly a prodávaly dřevěné hračky. Ve stavení z oblasti Voigtlandu by se prodávalo mléko a sýry. Schmidt prosil Muku, aby mu pomohl takové hračky získat od krušnohorských výrobců (továrníků). Muka tak učinil, ale ti to odmítli. Mezitím nastaly Velikonoce a Schmidt, který se zúčastnil zasedání MS, aby na něm vystoupil s hodnocením stavebních plánů Mauera a Grothy, se v daném prostředí sám nadchl myšlenkou výstavby Matičního domu. A protože pro prodej mléka a sýrů nebylo možné získat ani Voigtlandské, Muka tedy navrhl Schmidtovi, že by bylo možno vystavět celou lužickosrbskou dědinu a vybídl ho, aby o svatodušních svátcích se zajel podívat na českou dědinu na národopisné výstavě v Praze a s sebou vzal i jiné zájemce. Tak se také stalo a myšlenka lužickosrbské dědiny byla přijata. Grothe měl vypracovat plány a Muka přislíbil pomoc.

Muka dále navrhl, že tam chtějí mít stavení ze všech částí Lužice, která budou vytvořeny podobně jako v Praze. Jedno stavení si pak vyžádal pro Lužické Srby, u kterého by vybrané peníze na vstupném šly na Matiční dům. Mukovi bylo přislíbeno, že to tak smí udělat. Když došlo na školní stavbu v Ralbicích, Muka si umínil, že ji pro tento účel musí dostat. Když se však začaly shromažďovat veškeré exponáty, Muka zjistil, že takové staré stavení nemůže posloužit jako muzeum. Rozhodl se tedy pro větší stavení a dostal nynější postavené muzeum. Při zřizování lužickosrbského muzea se museli vše držet v tajnosti, protože vzniklo konkurenční saské muzeum, které se snažilo dělat vše podle Lužických Srbů a které se také chtělo posunout k lužickosrbské dědině, tam kde je nyní hostinec „Bílý orel“. Na lužickosrbskou národopisnou výstavu Schmidt ani nepomyslel. Teprve až Muka ho získal pro tuto myšlenku. Avšak bez Schmidtova zastupování před hlavním výborem výstavy by Muka nikdy neuskutečnil své úmysly. To

je podle Muky největší Schmidtova zásluha, a také to, že v něm Lužičtí Srbové získali věrného přítele a pomocníka pro jejich Matiční dům.

Muka děkuje Černému, že dal jeho fotografii do Světozoru, ale byl by býval raději, a prosí o to Černého, kdyby místo jeho fotografie tam byla fotografie A. Sommera se životopisem. Mukovi velmi záleží na tom, aby se tímto způsobem prokázala Sommerovi pocta, neboť si ji plně zaslouží. Byla by to jistá satisfakce za to, že byl i on urážen jako hrobař Lužických Srbů, neboť stál Mukovi vytrvale a věrně po boku a byl mu ve všem nápomocen.

Muka Černého ujišťuje, že v dopise nebyl rozzloben na něj. Byl rozzloben na Kocora, M. Smolera, na Pilka, který odmítl další pomoc se slovy: „Nevděk charakterizuje Slovaný.“, čímž ovšem nemyslel Černého, ale Kocora a M. Smolera. Rozzloben byl i na milého M. Andrického, který jim oznámil, že nedbali o čest Lužických Srbů. Černý má Mukovi bratrsky odpustit, když ve své sklíčenosti, zklamání a pochybách po těchto zkušenostech napsal takový dopis. Muka toho lituje.

Tento Mukův dopis už Černý přijal s uspokojením. V odpovědi vroucně děkuje za milý dopis plný lásky. A od teď si přeje, aby už mezi ně nikdy nevstoupil žádný mráček nedorozumění. Děkuje také za fotografie z výstavy. Na Mukovo přání, aby se ve Světozoru uveřejnila fotografie A. Sommera, musí bohužel odpovědět, že v současné době Světozor nepřináší fotografie spisovatelů z jiných národů než českého. Muka a Hórnik byly výjimky. Ale přesto se pokusí fotografii A. Sommera do Světozoru prosadit, neboť je to poctivá lužickosrbská duše (dopis č. 283).

I Muka jistě přijal s úlevou Černého odpověď, neboť za milý lístek poděkoval (dopisnice č. 284). Muka Černého dále informoval, že v sobotu 26. září se bude konečně konat slavnost lužickosrbské výstavy „Fest der Wenden“, jak odcitoval Muka z německých novin. Na programu má být: 1) Lužickosrbská májka, 2) Lužickosrbské posvícení, 3) Lužickosrbská svatba s veškerými zvyklostmi, 4) Lužickosrbské tance, 5) Sváteční lužickosrbské divadlo, 6) Lužickosrbský koncert. Slavnost začíná v 16:00. Napíše to i Niederlemu.

Jak se lužickosrbská výstava chýlila ke konci, nastávaly Mukovi další starosti a opět visela ve vzduchu hrozba potenciálního sporu s Černým, neboť se měly Národopisnému muzeu v Praze navracet hlavně zapůjčené figuríny a mělo také dojít k dlouho avizovanému předání lužickosrbských exponátů, které byly vystavovány v Drážďanech, což měl být dar Národopisnému muzeu za zapůjčené figuríny, jak víme z předešlých částí práce. Věci však dostaly trochu jiný spád. A pokud nechtěl Černý být

před radou Národopisného muzea za hlupáka, musel alespoň trochu hájit zájmy své instituce, tedy Národopisného muzea v Praze.

Tři dny před slavnostním zakončením výstavy v Drážďanech Muka informuje Černého, že dlouze odepsal Niederlemu na prosbu rady Národopisného muzea v Praze (dopis č. 285). Muka dopis napsal lužickosrbsky, a tak prosí Černého, aby ho radě muzea přeložil, pokud to bude třeba. Dopis obsahuje mnoho důležitých věcí. Hlavně se Národopisnému muzeu v Praze naskytla velká příležitost koupit levně stavbu školy z Ralbic a stavbu lužickosrbského muzea. Tyto stavby by se mohly přestěhovat do České dědiny v Praze. Na odpověď z muzea může však čekat jen do 29. září, tedy pět dní. Pak budou stavby prodány jiným. Taková příležitost se Národopisnému muzeu podle Mukových slov už nenaskytne. Do deseti dnů se musí postupně vše odstranit.

Tento Mukův dopis o velké příležitosti pro Národopisné muzeum musel Černému nejspíš vzít dech, neboť původně bylo domluveno, že veškeré lužickosrbské sbírky případnou muzeu jako dar za zapůjčené figuríny bez jakékoliv finanční náhrady. Černý si vzal asi nějaký čas na rozmyšlenou, neboť odepsal až 3. října (dopis č. 286). Omlouvá se, že odpovídá tak dlouho, ale má mnoho školní i literární práce. Každý den, kromě pondělí, má školu od 7:00. Černý nemůže zakrýt, že dopis zaslaný Národopisnému muzeu ho velmi nemile překvapil. Vše, co jim bylo slíbeno, totiž že za zapůjčení figurín všechny exponáty po skončení výstavy případnou Národopisnému muzeu, tímto bere lužickosrbský výbor výstavy zpět. Nyní totiž požadují, aby ty věci byly odkoupeny. Jestli se tak stane, o tom musí rozhodnout až sama „Rada národopisného muzea“. Dále se Černý stručně vyjadřuje k probíhající polemice v SN o lužickosrbském koncertě. Černého to mrzí, ale takové jsou podle něj poměry v Lužici. Každý totiž vidí jen to svoje milé „já“, což je velice smutné.

V následujícím dopise č. 287 Muka ještě dříve, než přešel k palčivému problému v podobě navrácení figurín a předání lužickosrbských exponátů Národopisnému muzeu, referoval o lužickosrbské slavnosti v Drážďanech, která se konala 26. září, tedy den před slavnostním zakončením výstavy. Slavnost se velice dobře vydařila. Výstaviště v ten den navštívilo na 50 tisíc lidí. Některé lidi ale museli být dovnitř nalákáni. Divadelní představení proběhlo lužickosrbsky. Imponovalo ovšem málo, neboť většina publika byla německá a ničemu nerozuměla. Ale i přesto to Muka považuje za velký počin, že vystoupili lužickosrbsky veřejně před Němci. O to větší úspěch však měl lužickosrbský koncert, který se velmi líbil. Všechny zpěvy byly zazpívány lužickosrbsky. Koncert

ovšem slabě navštívili Lužičtí Srbové, ačkoliv na něj bylo v SN pozvání. Přítomni byli jen Lužičtí Srbové žijící v Drážďanech a ze spolku Chwaćicy.

Co se týká obchodu s „Národopisným muzeem“, tak Černý si má uvědomit několik faktorů: 1) Český národ je proti lužickosrbskému něco jako Rothschild proti žebřákovi, tzn. že je mnohem bohatší a spíš může něco darovat, 2) Muka slíbil, že za zapůjčené figuríny věnuje Národopisnému muzeu podle možnosti všechny kroje, které budou na figuríny navlečeny, a tak se také stane, 3) A právě věci, které chce po Lužických Srbech Národopisné muzeum jako dar, nejsou jejich, proto je nemohou darovat. Tyto věci musí zčásti draho odkoupit a zčásti je vůbec nedostanou. 4) Pokud jde o zapůjčené figuríny, tak za jejich přepravu, ustrojení a sestavení vydali mnohem víc peněz, než jakou ony samotné mají hodnotu. Na saském celním úřadě museli zaplatit clo v hodnotě 600 marek, a to jen kvůli chybě Národopisného muzea, které ty věci před odesláním z Prahy celně nedeklarovalo. To může potvrdit i K. Štapfer. O to všechno by teď měli přijít, když Národopisné muzeum požaduje figuríny vrátit, a čistý zisk ve prospěch Matičního domu by byl dost nízký. Aby však „Rada národopisného muzea“ viděla, že jsou Lužičtí Srbové štedří, bude se Muka snažit, aby muzeum dostalo vše, co jim bylo slíbeno. Co nebude moci darovat či koupit lužickosrbský výbor, koupí pro muzeum sám Muka. Beztak už dal ze svého na lužickosrbskou výstavu 2000 marek. Potom to snad přiměje „Radu národopisného muzea“ přenechat nám figuríny, už proto, že se chceme se svým lužickosrbským muzeem účastnit výstavy v Lipsku. A to by se překazilo, kdyby figuríny musely putovat zpět do Prahy. Černý o účasti Lužických Srbů na výstavě v Lipsku nemá psát dříve, dokud nebude výstava slavnostně otevřena 15. dubna 1897. Pokud by se to podle Muky dověděli němečtí šovinisté, zcela určitě by tuto akci Lužickým Srbům překazili.

Jaká byla Černého odpověď na tento jistě překvapivý dopis, bohužel nevíme. Ale asi příznivá, neboť Muka děkuje Černému za jeho lásku a pomoc ohledně figurín (dopis č. 288). Muka dále prosí, aby se Černý postaral o to, aby figuríny dostali co nejlevněji, tedy jednu za 20 šestáků. Musí se pamatovat také na to, aby jim ještě peníze vybrané ze vstupného zbyly na Matiční dům. Muka se vynasnaží, aby z věcí, které si národopisné muzeum přeje, bylo do Prahy podle možností posláno vše. Jako důkaz dobré vůle pošlou i drahé skříně a truhlice po 60 markách. Lužickosrbský výbor a MS co nejrychleji dojednájí, aby národopisnému muzeu v Praze připadlo vlastnictví lužickosrbského muzea z drážďanského výstaviště. Muka prosí Černého, aby o tom hlavně nikde nepsal do novin. Muka o této své iniciativě informuje Černému na důkaz toho, že dělá pro

Národopisné muzeum vše, co je v jeho silách. Velké nepříjemnosti jim ovšem způsobuje dohlížitel lužickosrbského muzea v Drážďanech pan Zymny. Muka ho označuje za zlého a sobeckého člověka.

V dalším dopise č. 289 z konce října Muka ujišťuje Černého, že nejpozději za týden budou do Prahy odeslány všechny věci, které si „Rada národopisného muzea“ přála. Muka dále oznamuje, že mu psal Niederle a že byla předběžně stanovena cena 25 zlatých za jednu figurínu. Černý má zařídít, aby to bylo pouze 20 zlatých. Psal mu také prof. F. K. Kuhač (1834-1911) ze Záhřebu, že chce do „Prosvjety“ dát článek o lužickosrbské výstavě, a přes Muku prosí Černého, aby mu poslal nejrůznější štočky vztahující se k výstavě. Redakce „Prosvjety“ štočky zaplatí. Inspektor Schmidt si Mukovi stěžoval, že ještě nedostal zpět nákresy určené k vyhotovení modelů. Schmidt je nutně potřebuje. Muka se dále dotazuje, jestli lužickosrbský koncert, který měl v Drážďanech takový úspěch, by se nemohl uspořádat také v Čechách.

Muka se Černému přes měsíc neozýval. Proto se 18. prosince omlouvá s vysvětlením, že má mnoho starostí a trápení se školou, lužickosrbskou výstavou a lužickosrbským muzeem (dopis č. 291). Muka doufá, že v novém roce už bude lépe. Jak se věci měly kolem jejich muzea a exponátů, jak je dohlížitel muzea Zymny oklamal, urážel a trápil, o tom Černému poví až ústně. Lužickosrbská výstava v Drážďanech vynesla čistý zisk sotva 3000 marek, které budou určeny na výstavbu Matičního domu. Přestože zisk považuje Muka za nízký, samotnou účast Lužických Srbů na výstavě v Drážďanech považuje alespoň za morální vítězství nad Němci. Muka by chtěl MS ještě něčím obdarovat. Po výstavě v Drážďanech, kde dokázali světu svou existenci národního života, by se snad teď mohlo najít více těch, kteří by je finančně podpořili. Od nového roku chce každopádně ve věci Matičního domu sbírat a prosit s takovou intenzitou, jako tomu bylo před přípravami na výstavu v Drážďanech. Muka prosí Černého, aby i on dál sbíral na Matiční dům.

Národopisnému muzeu českoslovanskému Muka zatím z požadovaných předmětů zaslal ty, které zaslat mohl. Fotografie krojů a kroje ještě neposlal. Do Velikonoc jim ale kroje určitě budou zaslány a po Vánocích mohou očekávat kolekci krojových fotografií. Černý to má v Národopisném muzeu vyřídít. Rádi by si pro Lužickosrbské muzeum, které bude jednou umístěno v Matičním domě, chtěli uchovat všech 23 figurín. Černý má ještě jednou radu muzea poprosit, aby jim byly figuríny přenechány po 20 zlatých, jak bylo Černému slíbeno již dříve. Muka bude o figuríny dál pečovat, dokud nebude aspoň zčásti postaven Matiční dům, kde je pak uskladní.

Závěrem ještě vyřizuje poděkování od inspektora Schmidta za vrácené rysy. Muka má velkou touhu se s Černým shledat a opět si s ním bratrsky popovídat. Ptá se, jestli ho nechce navštívit o vánočních prázdninách.

Černého velice potěšil Mukův dopis (č. 292). I on je ve škole velmi pracovně vytížen. Černý si dokáže představit starosti a práci, kterou Muka měl s přestěhováním muzea a s celkovým vyúčtováním za výstavu. Černého mrzí, že se pan dohlížitel Zymny zachoval tak nehezky. Považoval ho za nadšeného a obětavého Lužičana z lidu. Černý dále jinak oznamuje, že pro MS bude určitě opět pracovat. Jelínek Černému sdělil, že varšavský týdeník „Biesiada literacka“ opublikovala Mukovu fotografii s článkem o výstavě v Drážďanech. Černý také srdečně děkuje za exponáty pro „Národopisné muzeum“. Niederle ještě prosí o zaslání starších ročníků ČMS. Ohledně figurín má být Muka bez starostí, dostanou je po 20 šestácích.

Z dopisu se také dovídáme o složitých poměrech, které panovaly v Lužickém semináři v Praze. Černého totiž navštívil seminarista J. Hejduška (1874-1956). Ten mu říkal, že by ho členové „Serbowky“ chtěli občas navštívit. Černý se nabídl, že by v semináři navštěvoval on je, ale Hejduška se bojí představeného semináře, kterým je Němec. I Černý by se rád s Mukou setkal, ale vánoční prázdniny stráví pracovně. Jako reálné by to viděl až v únoru, a protože J. Vrchlický a A. Jirásek (1851-1930) by Muku rádi poznali osobně, navrhuje, aby v únoru Muka přijel do Prahy.

Den před Štědrým dnem r. 1896 Černý naléhavě prosí Muku, aby Muka napsal M. Smolerovi, že má vrátit štočky obrázků z drážďanské výstavy (dopis č. 293). Zíbrt kvůli tomu nemůže otisknout v Českém lidu Černého článek o lužickosrbské výstavě. Šimáček se velice zlobí a už se zapřisáhl, že M. Smolerovi do Budyšina už žádné štočky nikdy nepůjčí, neboť jsou s ním stále stejné problémy a nepříjemnosti.

V poslední den roku 1896 Černý zasílá novoroční blahopřání. Mimo jiné v něm prosí Muku o zachování bratrské lásky i v novém roce 1897.

Závěrem je třeba doplnit, jak to vše dopadlo s figurínami a zbylými exponáty, které chtěl Muka uchovat pro lužickosrbské muzeum, jež mělo být umístěno v Matičním domě v Budyšině a jehož základní kámen byl položen r. 1897. Po skončení výstavy se musela lužickosrbská dědina ihned demontovat. Většina zapůjčených exponátů byla odkoupena od majitelů a poslána do Budyšina, kde byla uskladněna na děkanství pro budoucí muzeum. Když byla v r. 1900 první polovina Matičního domu postavena, uspořádal v ní první muzejník, nám známý J. Šewčík (1867-1935), všechny existující etnografické exponáty. Potřebné skříně a stoly darovalo na Mukovu žádost saské

ministerstvo v Drážďanech. V následujících letech, když byl už celý Matiční dům hotov, bylo muzeum v r. 1904 přeneseno do větších prostor ve třetím poschodí. (viz PETR 1978: 108; FRINTA 1955: 55).

Bylo by také vhodné poopravit některé údaje z monografie „Arnošt Muka“ od profesora Jana Petra (1931-1989). Na straně 108 autor píše, že A. Černý koupil pro Národopisné muzeum v Praze vystavované lužickosrbské kroje a odvezl je do Prahy. Dále prof. Petr uvádí, že kolem koupě těchto krojů došlo mezi Mukou a Černým ke sporu. Zajímavé přitom ovšem je, že se na tuto informaci odvolává z jejich vzájemné korespondence. Podle obsahu korespondence do konce r. 1896 a ani v pozdějších letech však nic nenasvědčuje tomu, že by mezi Černým a Mukou ohledně koupě krojů došlo k nějakému sporu. Dokonce víme, že kroje byly muzeu v Praze darovány za zapůjčení figurín a korespondence to dokládá. Jediným zdrojem konfliktu mohly být neustálé Mukovy prosby, aby zapůjčené figuríny nakonec mohli co nejlevněji odkoupit po 20 zlatých. Což se také po Černého mnohačetných jednáních s radou Národopisného muzea podařilo. Zde je třeba vyzdvihnout především Černého trpělivost. Jediný spor, který na nějaký čas ovládl jejich korespondenci, vyvolala Mukova špatná interpretace Černého článků o výstavě a o něm samotném. Možná právě tento spor prof. Petr nechtěně zaměnil s neexistujícím sporem o koupi krojů.

Profesor Petr v monografii na stejné straně ještě uvádí, že zakoupené kroje tvoří dodnes součást exponátů národopisného muzea v Praze. Podle sdělení PhDr. Petra Janečka, současného vedoucího Národopisného oddělení Historického muzea při Národním muzeu, se v jejich sbírkách z r. 1896 nacházejí následující etnografické exponáty Lužických Srbů:

Ve sbírce modelů jsou zařazeny dva modely člunů (délka asi 20 cm) pod č. 30.378 a 30.379. Nesou krátké nápisy v lužické srbštině + dva modely kolovrátku (č. i. 30.376 a 30.377).

Dále textilní předměty z Lužice, jako např. pod inv. č. H4-5161 až 5 164 nebo inv. č. H4-5981 až H4-5992. U těchto textilních předmětů však v přírůstkových knihách nejsou žádné informace o získání. Víme, že pocházejí z doby konce 19. století. Pokud sečteme všechna inventární čísla textilních předmětů, dojdeme k číslu 16. Jestliže tedy Černý získal pouze 16 krojů a jiných krojových doplňků, nepovažoval bych to za velmi cennou sbírku exponátů, jak se o tom všeobecně píše.

6. 3. VÝVOJ OSOBNÍCH VZTAHŮ

Jak už jsme zaznamenali z textu, byl nejhorsím obdobím pro přátelský vztah mezi A. Černým a A. Mukou měsíc září roku 1896. Tehdy jejich vztah dostal povážlivé trhliny v důsledku toho, že Muka si špatně vyložil obsah Černého článků v českém tisku. Domníval se, že v nich autor jeho podíl na Národopisné výstavě v Drážďanech nedocenil, ale ve skutečnosti šlo spíše o nedorozumění, vyvolané špatnou informovaností Černého. Byla to vůbec první a poslední rozepře během jejich čtyřicet šest let trvajících přátelství. Jak se nakonec ukázalo, jednalo se z velké části o nedorozumění. Na dlouhý Mukův dopis (č. 279) plný výtek a výčitek Černý reagoval rovněž pohněván, ale s pádnými argumenty a citacemi z českého tisku, které Muku alespoň částečně uspokojily (dopis č. 282). Mukova možná až nepřiměřená reakce vycházela, jak nasvědčuje Černého dopis č. 280, z nedostatečných informací, chybějících čísel periodik, špatně pochopených a tím i špatně interpretovaných Černého textů. Mukův dopis č. 282 však také částečně naznačuje, že sporu mohl napomoci intrikami a pomlouváním někdo z řad žárlivých Lužických Srbů. Nezdravé poměry v Lužici byly již několikrát vyličeny i v jiných důležitých situacích.

To, že Muka i Černý reagovali podrážděně, lze přičíst hned několika faktorům. Rok 1896 představoval pro oba velké pracovní vytížení a psychické vypětí. Příprava lužickosrbské účasti na výstavě v Drážďanech nebyla rozhodně nic jednoduchého. A Muka na různá zasedání do Drážďan či Budyšina dojížděl vlakem z Freibergu. Cestování to tehdy muselo být dost namáhavé. Když bylo večer zasedání v Budyšině, musel pak celou noc jet zpátky do Freibergu vlakem, aby byl ráno včas ve škole. A své školní povinnosti nesměl zanedbat. Tehdy dokonce rektor gymnázia dostal doporučení, aby dbal na to, jestli Muka nezanedbává ve škole pracovní povinnosti, nechodí pozdě, není často nemocen, jinak by mu jízdy do Drážďan byly zakázány. Poslední půl rok před zahájením výstavy se Muka těšil celkově dobrému zdraví (srov. PETR 1978: 31-32). Dalším frustrujícím faktorem při realizování výstavy byly pro Muku lhostejnost, neochota a nepochopení ze strany jeho krajanů. Proto samotné uspořádání výstavy s několika málo pomocníky v relativně krátkém čase představovalo pro Muku již samo o sobě stresovou záležitost.

Na druhé straně však Černý také neměl jednoduché období, neboť v té době byl čerstvě přestěhován do Prahy, kde si musel zvyknout na nové bydliště, nové pracovní podmínky ve škole a také se podílel na vzniku nového Národopisného muzea v Praze.

K tomu všemu také významně spolupracoval s Mukou na přípravě výstavy v Drážďanech. Černý docházel do Národopisného muzea, kde zejména s jeho prvním správcem Luborem Niederlem dojednával pomoc na realizaci lužickosrbské výstavy v Drážďanech. Mukovy prosby nebyly zrovna skromné, takže pomoc Národopisného muzea měla podobu nákladné materiální pomoci. Nelze se tedy divit, že v slabších chvílkách mohl spatřovat v Mukovi tak trochu nevděčníka.

Po necelém měsíci se vše nakonec urovnalo. Jejich touha po pokračování věrného a bratrského přátelství byla totiž větší než neshody, jak dokládá Černého novoroční blahopřání s prosbou o zachování Mukovy bratrské lásky i v roce 1897 (dopis č. 294).

7. ZÁVĚR

Čím hlouběji pronikám do poměrů v lužickosrbském národním hnutí na přelomu 19. a 20. století, tím více se utvrzuji v přesvědčení, že toto národní hnutí bylo spíše záležitostí nevelkého okruhu individualit, a to ještě velmi často ovlivňovaných, ne-li téměř přímo řízených, ze slovanského zahraničí. Pro toto stanovisko ostatně svědčí i přítomná práce zaměřená na korespondenci mezi Arnoštem Mukou a Adolfem Černým. Jejich 48 let trvající přátelství, které udržovala kromě intenzivního dopisního styku i osobní setkání, bylo v dané době nepochybně největším přínosem pro kulturní a národní rozvoj Lužických Srbů a do značné míry určovalo i jeho další vývoj.

Česko-lužickosrbské kulturní vztahy se však začaly rozvíjet o mnoho staletí dříve. Nechci zde představovat vývoj těchto vztahů, neboť jde o notoricky známá fakta. Protože podrobnosti najdeme téměř v každé české monografii o Lužických Srbech (osobně jsem na toto téma vedl několik diplomových prací), zmíním jen ty nejdůležitější události. Velice podrobně tyto vztahy zmapoval ve své práci doc. Petr Kaleta.

Za počátek kulturních styků (min. v institucionální rovině) bychom mohli považovat založení univerzity Karlem IV. Ta měla s Lužickými Srby již od počátku úzké kontakty, a to hlavně proto, že Lužice náležela k České koruně. Jako příklad lze uvést významného stoupence mistra Jana Husa z počátku 15. století - Mikuláše z Drážd'an, který pocházel z tehdy německo-slovanského prostředí míšeňského kraje. Historik Petr Čornej tuto osobnost sice označuje jednoznačně za německou, avšak lužickosrbská historiografie tento názor nesdílí. I když na základě dosud známých pramenů nelze jednoznačně určit jeho národnost, je jasné to, že byl do lužickosrbské problematiky velice dobře zasvěcen.

Mnohem významnější úlohu v lužickosrbských dějinách sehrál Lužický seminář na Malé straně v Praze založený r. 1706 lužickosrbskými mecenáši, bratry Šimonovými, jenž sloužil jako internát pro lužickosrbskou mládež vzdělávající se na katolické kněze. Od konce 18. století byl blízko českému národnímu obrození, později i šíření myšlenek slovanské vzájemnosti. Do Lužického semináře docházeli přední čeští vědci, spisovatelé a obrozenci, kteří tam lužickosrbským studentům přednášeli, a někteří plnili funkci i tzv. dohlížitele. Byli to mj. J. Dobrovský, V. Hanka, K. J. Erben a Slovák M. Hattala. Lužickosrbské seminaristy např. navštěvovali i J. E. Purkyně, J. Kollár či Rus A. F.

Gilferding. O vysoké kulturní úrovni pražských seminaristů svědčí také i ta skutečnost, že v r. 1846 založili spolek „Serbowka“, závažné středisko mládežnického zájmu o rodný jazyk, literaturu a dějiny. Pozornost Lužickým Srbům věnovali v 19. století i F. L. Čelakovský či P. J. Šafařík. Značný zájem o Lužické Srby projevoval třeba i profesor T. G. Masaryk a mohli bychom uvést celou řadu dalších významných osobností z česko-slovenského prostředí.

O prohloubení česko-lužickosrbských kulturních vztahů se od konce osmdesátých let 19. století nejvíce zasloužil Adolf Černý, jehož žáci založili v r. 1907 Česko-lužický spolek. Slibný rozvoj byl sice zbrzděn světovými válkami, ale nikdy se nepodařilo vzájemné vztahy přerušit. Je potěšující, že i dnešní Společnost přátel Lužice, která je přímým pokračovatelem spolku z r. 1907, rozvíjí bohatou osvětovou činnost. V poválečné historii byl největší osobností této organizace letos zesnulý gymnaziální profesor Jiří Mudra (1921-2009). Jeho vědecká a popularizační publikační činnost měla pro obor nezastupitelný význam. Mudra Lužické Srby také podrobně informoval o dění v českých sorabistických kruzích. Za vrchol jeho vědeckých aktivit v sorabistice lze označit čtyřsvazkovou Učebnici lužické srbštiny, kterou sepsal s prof. Janem Petrem.

Cílem předkládané disertační práce bylo podat na pozadí korespondence ucelený obraz jisté etapy vztahu mezi lužickosrbským vlastencem Arnoštem Mukou a českým propagátorem a příznivcem Lužických Srbů Adolfem Černým, jehož samotní Lužičtí Srbové považují za svého národního buditele. Jde o časový úsek let 1885-1896.

Práce se konkrétně zabývá první čtvrtinou jejich přátelského vztahu. Vycházel jsem z velmi rozsáhlého korespondenčního materiálu, který poskytuje spolehlivé, i když často emocionálně zbarvené informace o Lužici, Lužických Srbech a rodinném životě obou protagonistů. Prostřednictvím těchto informací lze dobře sledovat vývoj lužickosrbského národního a kulturního života sklonku 19. století a důležitou roli Muky a Černého, kterou v něm sehráli. Velmi rychlé sblížení mezi Mukou a Černým nebylo dáno jen upřímnou láskou Černého k Lužickým Srbům a touhou pomoci nepočtenému a přehlíženému slovanskému národu, ale rovněž zájmovou spřízněností obou učenců – oba spojovala etnografie, demografie a zájem o literaturu.

Na základě dosud spíše neznámé a málo využívané korespondence uložené v osobních fondech A. Muky (LA PNP) a A. Černého (Archiv AV ČR, archiv SKI), jsem podal obraz jejich rodinného i profesního života, jejich vědecké práce a jejich

podílu na lužickosrbském národním životě. Často se jedná o dosud nezveřejněné poznatky.

Protože zde nechci uvádět všechny informace, které se v korespondenci objevují, omezím se jen na nejdůležitější fakta.

Černý navazuje písemný kontakt s Mukou 9. března r. 1885. Tehdy jej žádal o příspěvek do Masarykova Athenaea. Muka sice do časopisu nepřispěl (což vyplývá z jeho přípisu na konci Černého dopisu), nicméně Černý vstoupil do povědomí A. Muky a jejich všestranná spolupráce se tím pádem mohla začít vyvíjet a rozvíjet. Do roka od prvního dopisu vychází první podrobný životopis A. Muky ve Zlaté Praze. Životopis byl napsán na Mukovu žádost, neboť se tento učenec toužil dostat do povědomí české společnosti. Kvůli nepřátelskému prostředí, které ho obklopovalo v Saské Kamenici, se Muka zamýšlel přestěhovat do Prahy; životopis mu měl ulehčit případný začátek působení v Praze.

K osobnímu setkání mezi Černým a Mukou dochází až 3. srpna r. 1886. Od tohoto roku se nebývale rozvíjí všestranné Černého aktivity. Zahajuje velkou publikační činnost a stává se pravidelným přispěvatelem do Mukova časopisu „Lužica“. Každé letní prázdniny (někdy i s Mukou) Černý prochází Lužicí, aby při terénním výzkumu sbíral etnografický materiál duchovní (lidové písně, pohádky, pověsti atd.) i materiální (části lidových krojů). Nasbíraný materiál začíná od r. 1888 postupně uveřejňovat v Časopisu Matice lužickosrbské. Zároveň jsou roky 1887 až 1891 pro Černého velice tragické, neboť mu umírají dva bratři a otec.

Muka se v r. 1887 stěhuje ze Saské Kamenice do Freibergu, kde dostal nové učitelské místo na gymnáziu Albertinum. Neustálá stěhování z místa na místo špatně snášela jeho žena, která bývala často nemocná a vyžadovala péči. I přes to všechno Muka zodpovědně vykonával profesi učitele gymnázia a v letech 1887 až 1889 sepisoval gramatiku dolnolužické srbštiny, ve které důmyslným způsobem uplatnil historickosrovnávací metodu, jak si ji osvojil z prací lipských indoevropeistů a vídeňského slavisty F. Miklošiče. Toto dílo bylo pozitivně hodnoceno doma i v zahraničí.

Léta 1891 až 1896 jsou asi neplodnějším, ale i nejsmutnějším obdobím přátelství a vzájemné spolupráce. Dlouhodobé onemocnění Mukovy manželky, které se skončilo její smrtí v r. 1893, Muku brzdilo v jeho vědecké práci i v organizaci národního života. Mezi nově objevené informace soukromého charakteru jistě patří fakt, že Mukovi očekávali potomka, ale těhotenství bylo komplikované a v létě r. 1892 došlo k potratu.

Muka sám po smrti ženy psychicky strádal, čímž si pravděpodobně přivodil dlouhodobé onemocnění, pravá tvář obličejů mu ochrnula.

Po smrti své ženy Muka neslevil v pracovním nasazení a pokračoval v organizaci národního života Lužických Srbů. Předsevzal si, že za každou cenu vybuduje důstojné sídlo MS. Začal shromažďovat peníze, pořádal veřejné sbírky, s čímž mu pomáhal A. Černý. Byla to velmi obětavá a namáhavá činnost, neboť se mnohdy dostával do střetu s německými úřady, které jej obviňovaly z panslavismu, a proto byl pod dohledem.

Rok a půl po smrti manželky ztrácí Muka i matku. V témže roce 1894 umírá také buditel a předseda MS M. Hórnik, po kterém Muka přebírá všechny povinnosti v MS včetně funkce redaktora matečního orgánu ČMS. Při všech těchto strastech, redakčních a pracovních povinnostech lze za nejvyšší jeho počin těchto let považovat přípravu a uspořádání lužickosrbské národopisné výstavy v Drážďanech v r. 1896. Tato výstava měla nesporně velký význam, neboť Lužičtí Srbové upozornili viditelně na to, že v Německu žije národ, který si dosud zachovává jazyk, národní povědomí i osobitou kulturu. Kromě národního významu měla výstava příznivý vliv i na odborné studium etnografie. Viditelným výsledkem bylo založení spolku „Verein für sächsische Volkskunde“ v Drážďanech r. 1896, jehož byl Muka dlouho předsedou. Muka zasluhuje o to větší obdiv, že celou výstavu připravil s několika málo spolupracovníky, mezi kterými opět vydatně pomáhal Adolf Černý.

Muka tak dokázal reagovat na stále rostoucí požadavky v lužickosrbském národním hnutí. Ty vyžadovaly, aby se nevěnoval jen jazykovědnému zaměření, ale i ostatním složkám existence lužickosrbského etnika. Ve své činnosti se zaměřoval na studium široce pojaté sorabistické problematiky v její reálné mnohotvárnosti.

Černý i v těchto letech 1891 až 1896 prováděl terénní bádání v Lužici a nasbíraný materiál publikoval zejména v ČMS. Jednalo se o lužickosrbské lidové písně a jeho postupně vycházející velkolepé dílo „Mythiske bytosce lužiskich Serbow“. Černý při práci respektoval nejnovější vědecké metody v oblasti mytologie a srovnávacího národopisu. Toto dílo nebylo dodnes překonáno a stále je považováno za důležitý pramen ke zkoumání lužickosrbské mytologie a užitečnou pomůckou pro badatele z jiných vědních oborů. Po smrti M. Hórniky Černý významně pomáhal A. Mukovi i v redakci ČMS. Stejně nezanedbatelná byla i Černého finanční pomoc při výstavbě Matečního domu. Po českých zemích pořádal přednášky, koncerty a soukromé sbírky, jejichž výtěžek byl určen na dokončení sídla MS. Černý se také podílel na přípravě lužickosrbské národopisné expozice v rámci výstavy saského řemesla a uměleckého

průmyslu v Drážďanech. Shromáždil pro tuto expozici početné sbírky, jejichž část se mu podařilo získat pro tehdy vzniklé Národopisné muzeum československé v Praze, kde byl od r. 1898 správcem. Od r. 1895 se v tisku pod pseudonymem Jan Rokyta objevují v hojném počtu i Černého básně. K psaní poezie ho nejspíš inspirovala nešťastná láska, před plánovanou svatbou jej opustila snoubenka. O této epizodě Černého života svědčí např. báseň „Když motýl odletěl“, kterou autor otiskl v Lumíru 10. června 1895.

Obětavost, se kterou pro svůj národ nezištně pracovali Muka a Černý, je dnes obtížně představitelná. Jejich oddanost věci dokonale ilustruje, jakým způsobem se buditelé věnovali ideálům národního hnutí.

Prostřednictvím korespondence jsme se snažili vrhnout světlo na aktivity obou mužů. V této mikrohistorické studii je ukázáno, jakým způsobem finančně podporovali výstavbu Serbského domu a jak se zapojovali do vydávání knih a časopisů.

Seznámili jsme se také s jejich rodinnými a pracovními poměry, s redaktorskou a publikační činností. Korespondence poskytuje důkazy, že zejména Muka musel během svého života prokazovat osobní odvalu a pevné národní přesvědčení proti útokům německých nacionalistů i úřadů. Bohužel mnohdy narážel i na nepochopení svých krajanů. A přitom je třeba mít na paměti, že byl Muka významným představitelem světové slavistiky, jeho jméno lze vyslovovat směle vedle Jagiće a Baudouina de Courtenay či Zubatého. A právě díky jeho národnímu přesvědčení mu byla odepřena univerzitní dráha.

Jména Muky i Černého jsou neoddělitelná od pojmu lužickosrbského kulturního dědictví; oba nesporně patří k nejvýznamnějším postavám lužickosrbských dějin.

Podstatnou složku práce na disertaci představovaly výjezdy do archivů. Šlo o LA PNP a archiv Lužickosrbského institutu v Budyšině, kde je korespondence obou protagonistů uložena v rukopise. Proto bylo někdy obtížné dešifrovat obsah dopisů psaných v lužické srbštině konce 19. století. Navíc texty A. Černého nesou znaky toho, že jejich autor nebyl rodilým mluvčím, jakkoliv byla jeho znalost jazyka vynikající.

Naopak u A. Muky jsme naráželi na jiný problém: jako vystudovaný klasický filolog pocítoval potřebu obohacovat svůj mateřský jazyk, který se jako spisovný teprve formoval, o nová slova, obraty a konstrukce. Proto není snadné přesně dešifrovat jeho texty, mnohé výrazy se ve slovnících lužické srbštiny ani nevyskytují.

K problematičným momentům práce patřilo rovněž se vyrovnat se zvláštnostmi epistolárního stylu, který je, jak známo, expresivní a do značné míry emocionální. Autoři si v soukromých dopisech mohli dovolit užívání hovorových, někdy nespisovných výrazů, ale v disertaci musel zůstat zachován neutrální tón vědecké práce, což nebylo vždy snadné.

Stejně nelehkým a náročným úkolem bylo vyhledávání údajů pro poznámkový aparát. V korespondenci jsou zmiňovány kromě významných a v encyklopediích zachycených osobností i současníci A. Černého a A. Muky, kteří „do dějin nevešli“. Proto se nepodařilo ve všech případech identifikovat totožnost zmiňovaných osob.

Jak už bylo předesláno v úvodu, práce zkoumanou problematiku rozhodně nevyčerpává, neboť jsme zpracovali období pouhých dvanácti z celkových 48 let. V budoucnu bych rád doplnil a zpracoval zbývající léta korespondence, čímž by byl definitivně představen celkový obraz vzájemného přátelství a osobního tvůrčího a organizačního přínosu A. Muky a A. Černého pro lužickosrbské národní sebeuvědomění.

LITERATURA

1946 „Adolf Černý čestným doktorem filosofie“, *Lužickosrbský věstník*, č. 5-6, s. 44-45

BEŠTA, Teodor

1972 *Listy J. Baudouina de Courtenay do A. Černého* (Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk)

BOHÁČ, Zdeněk

1993 *České země a Lužice* (Tišnov–Budyšin: Společ. Cyrila a Metoděje)

1994/1995 „Michał Hórnik a jeho význam v česko-lužické kulturní spolupráci“, in Měrcin Völkel (edd.): *M. Hórnikowe skutkowanje w cyrilo-metodskim duchu* (Budyšin: Maćica Serbska), s. 31-35

CYŽ, Jan (edd.)

1958 *Adolf Černý. Antologija jeho džěłow* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

ЦВИЈЕТИЋ, Мицо

1995 *Луџички Срби и Југословени. Узајемне литерарне везе у периодици за књижевност, науку и културу (1840-1918)* (Новисад: Матица српска)

ČAPEK, Karel

1969 [1928] *Hovory s T. G. Masarykem* (Praha: Československý spisovatel), s. 61

ČERNÝ, Adolf

1897 „Národopisná výstava Lužicko-srbská v Drážďanech“, *Český lid VI*, s. 321-345

1929 *Za J. Baudouinem de Courtenay 13. III. 1845 – 3. XI. 1929* (Otisk ze SP XXI, č. 9)

DOMEČKA, Ludvík

1924 „Adolf Černý ve svém rodišti“, in Antonín Frinta – František Tichý (edd.): *Slovanský přehled 1914-1924* (Praha: Orbis), s. 7-12

DOROVSKÝ, Ivan

2004 „Všeslovan Adolf Černý-Jan Rokyta“, *Slovanský jih*, č. 5, s. 3-13

HNÍZDOVÁ, Radoslava

1998 *Adolf Černý. Bibliografický soupis publikovaných prací* (Praha: Národní knihovna ČR)

HOLMAN, Petr (edd.)

2004 *Korespondence / Otokar Březina* (Brno: Host)

FLAIŠMAN, Jiří – KOSÁK, Michal

2006 *Editor a text: úvod do praktické textologie* (Praha - Litomyšl: Paseka)

FRINTA, Antonín

1955 *Lužičtí Srbové a jejich písemnictví* (Praha: Nakladatelství ČSAV)

JATZWAUK, Jacob

1929 *Wendische (Sorbische) Bibliographie* (Leipzig: Markert und Petters)

JENČ, Rudolf

1960 *Stawizny serbskeho pismowstwa II* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

KALETA, Petr

2006 *Češi o Lužických Srbech. Český vědecký, publicistický a umělecký zájem o Lužické Srby v 19. století a sorabistické dílo Adolfa Černého* (Praha: Masarykův ústav – Archiv AV ČR)

KAULFÜRSTOWA, Jadwiga

2009 *Posrědkowanje serbsčiny po modelomaj WITAJ a 2plus w Hornjej a Delnjej Łužicy* (vystoupení na mezinárodní konferenci „Výuka mateřským jazykům dnes“, PF UJEP Ústí nad Labem, 5. 5. – 6. 5. 2009. Sborník z uvedené konference vyjde tiskem.)

KILANK, Rudolf

2004 *Arnošt Muka 185–1932* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

2004 „Arnošt Muka – čłowjek, Serb a křesćan“, *Rozhlad*, č. 11-12, s. 406-408

KOŚCIÓW, Zbigniew

1972 *Korla Awgust Kocor* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

KRJEČMAR, Mikławš – NOWOTNY, Pawoł (edd.)

1958 *Čišinkeho listowanje z Muku a Černym* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

KUBA, Ludvík

1924 „Adolf Černý a píseň lužická“, in Antonín Frinta – František Tichý (edd.): *Slovanský přehled 1914-1924* (Praha: Orbis), s. 17

KUNZE, Pětr

1995 *Štóž swoju narodnosć z česću zańdže ...* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

KUNZE, Pětr – ŠĚN, Franc – ŠOLTA, Jan

1984 *Nowy biografiski słownik k stawiznam a kulturje Serbow* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

LORENC, Kito (edd.)

1994 *Serbska poezija 34 / Michał Hórnik* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

MILAKOVIĆ, Josip

1912 *Jedan naš prijatelj* (Sarajevo: Zemaljska štamparija)

MĚYŇK, Jurij (edd.)

1957 *Arnošt Muka: Pućowanja po Serbach* (Budyšin: Domowina)

MORÁVEK, Antonín – ZMEŠKAL, Vladimír

1948 *Lužický dům v Praze 1728–1948* (Praha)

MUKA, Arnošt

1924 „Adolf Černý. (K šedesátinám našeho věrného přítele.)“, in Antonín Frinta – František Tichý (edd.): *Slovanský přehled 1914-1924* (Praha: Orbis), s. 13-16

OTTO, Jan

1909 „Některé poznámky o vzniku „Ottova Slovníku Naučného“ a o postupu při jeho vydávání. (stať Jana Otty publikovaná v závěru 27. svazku Ottova slovníku naučného).“, in *Ottův Slovník naučný XXVII* (Praha: J. Otto)

PARGAČ, Jan a kol.

1996 *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895* (Praha: Littera Bohemica)

PASTRNEK, František

1933 *Arnošt Muka* (Praha: Česká akademie věd a umění)

PÁTA, Josef

1934 „Našemu učiteli a vůdci. (Ad. Černému k sedmdesátinám.)“, *Lužickosrbský věstník*, č. 7, s. 53-54

1937 *Lužické stati* (Praha: Politika)

PÁTA, Josef – ZMEŠKAL, Vladimír

1934 *Naše styky s Lužicí* (Praha: Společnost Přátel Lužice)

PETR, Jan

1972 *Nástin politických a kulturních dějin Lužických Srbů* (Praha: Universita Karlova)

1974 *Michał Hórnik* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

1978 *Arnošt Muka* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

1982 „Arnošt Muka a lipská mladogramatická škola“, in Luboš Řeháček (edd.): *Práce z dějin slavistiky VI* (Praha: Univerzita Karlova), s. 33-42

1989 *Abraham Frenzel 1656-1740* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

PFUHL, Christian Traugott

1968 [1866] *Obersorbisches Wörterbuch* (Bautzen: VEB Domowina-Verlag)

POHORSKÝ, Miloš (edd.)

1961 *Dějiny české literatury III* (Praha: ČSAV)

PRAŽÁK, Albert

1946 (předmluva), in Josef Páta: *Lužice* (Praha: SPL)

SCHOLZE, Dietrich

1998 *Stawizny serbskeho pismowstwa 1918–1945* (Budyšin: Ludowe nakładnistwo Domowina)

SKLENÁŘOVÁ, Zuzana

1996 „Národopisná výstava v Drážďanech“, *Česko-lužický věstník*, č. 7-8, s. 50-53

ŠEWČIK, Jurij

1915 „Prěni wopyt Ad. Černeho we Łužicy“, *Łužica*, č. 2, s. 11-12

TICHÝ, František

1924 „Dílo a osobnost Adolfa Černého.“, in Antonín Frinta – František Tichý (edd.): *Slovanský přehled 1914-1924* (Praha: Orbis), s. 33-50

URBAN, Zdeněk

1994 „K českým hodnocením vědeckého díla Arnošta Muky“, in Luboš Řeháček – Zdeněk Urban (edd.): *Práce z dějin slavistiky XVII* (Praha: Univerzita Karlova), s. 121-130

1994/1995 „Michał Hórnik a Edvard Jelínek“ in Měrćin Völkel (edd.): *M. Hórnikowe skutkowanje w cyrilo-metodskim duchu* (Budyšin: Maćica Serbska), s. 26-30

1998 „Prolegomena k dějinám sorabistiky na pražské univerzitě (Do druhé světové války)“, in Zdeněk Urban (edd.): *Práce z dějin slavistiky XX* (Praha: Univerzita Karlova), s. 7-22

VALENTA, Zdeněk

2009 *Nové metody při záchraně lužické srbštiny* (vystoupení na mezinárodní konferenci „Výuka mateřským jazykům dnes“, PF UJEP Ústí nad Labem, 5. 5. – 6. 5. 2009. Sborník z uvedené konference vyjde tiskem.)

WÖRNER, Martin

2002 *Vergnügung und Belehrung. Volkskultur auf den Weltausstellungen 1851-1900* (Münster, New York, München, Berlin: Waxmann), s. 97

ZMEŠKAL, Vladimír

1931 *T. G. Masaryk a Lužisacy Serbja* (Budyšin: Koło serbskich spisowaćelow)

1961 *Bjarnat Krawc a jeho styky s Čechy* (Praha: Společnost Národního musea v Praze)

SEZNAM ZKRATEK

A AV ČR	Archiv Akademie věd ČR
AslPh	Archiv für slavische Filologie
ČČM	Časopis českého museum
ČMS	Časopis Maćicy Serbskeje
LA PNP	Literární archiv Památníku národního písemnictví
LF	Listy filologické
MS	Maćica Serbska
SI	Serbski institut
SKA	Serbski kulturny archiw
SN	Serbske Nowiny
SPL	Společnost přátel Lužice
SSb	Slovanský sborník
ZP	Zlatá Praha

ČESKÝ ABSTRAKT

Cílem předkládané disertační práce bylo podat na pozadí korespondence ucelený obraz jisté etapy vztahu mezi lužickosrbským vlastencem Arnoštem Mukou a českým propagátorem a příznivcem Lužických Srbů Adolfem Černým, jehož samotní Lužičtí Srbové považují za svého národního buditele. Jde o časový úsek let 1885-1896.

Práce se konkrétně zabývá první etapou jejich přátelského vztahu. Vycházel jsem z velmi rozsáhlého korespondenčního materiálu, který však poskytuje spolehlivé, i když často emocionálně zbarvené informace o Lužici, Lužických Srbech a rodinném životě obou protagonistů. Prostřednictvím těchto informací lze dobře sledovat vývoj lužickosrbského národního a kulturního života sklonku 19. století a důležitou roli Muky a Černého, kterou v něm sehráli.

Na základě dosud spíše neznámé a málo využívané korespondence uložené v osobních fondech A. Muky (LA PNP) a A. Černého (Archiv AV ČR, archiv SI), jsem podal obraz jejich rodinného i profesního života, jejich vědecké práce a jejich podílu na lužickosrbském národním životě. Často se jedná o dosud nezveřejněné poznatky.

Černý navazuje písemný kontakt s Mukou 9. března r. 1885. Tehdy jej žádal o příspěvek do Masarykova Athenaea. Muka sice do časopisu nepřispěl, nicméně Černý vstoupil do povědomí A. Muky a jejich všestranná spolupráce se tím pádem mohla začít vyvíjet a rozvíjet. Do roka od prvního dopisu vychází první podrobný životopis A. Muky ve Zlaté Praze. Životopis byl napsán na Mukovu žádost, neboť se tento učenec toužil dostat do povědomí české společnosti. Kvůli nepřátelskému prostředí, které ho obklopovalo v Saské Kamenici, se Muka zamýšlel přestěhovat do Prahy; životopis mu měl ulehčit případný začátek působení v Praze.

K osobnímu setkání mezi Černým a Mukou dochází až 3. srpna r. 1886. Od tohoto roku se nebývale rozvíjí všestranné Černého aktivity. Zahajuje velkou publikační činnost a stává se pravidelným přispěvatelem do Mukova časopisu „Lužica“. Každé letní prázdniny (někdy i s Mukou) Černý prochází Lužicí, aby při terénním výzkumu sbíral etnografický materiál duchovní (lidové písně, pohádky, pověsti atd.) i materiální (části lidových krojů). Nasbíraný materiál začíná od r. 1888 postupně uveřejňovat v Časopisu Matice lužickosrbské. Zároveň jsou roky 1887 až 1891 pro Černého velice tragické, neboť mu umírají dva bratři a otec.

Muka se v r. 1887 stěhuje ze Saské Kamenice do Freibergu, kde dostal nové učitelské místo na gymnáziu Albertinum. Neustálá stěhování z místa na místo špatně snášela jeho žena, která bývala často nemocná a vyžadovala péči. I přes to všechno Muka zodpovědně vykonával profesi učitele gymnázia a v letech 1887 až 1889 sepsal gramatiku dolnolučické srbštiny, ve které důmyslným způsobem uplatnil historickosrovnávací metodu, jak si ji osvojil z prací lipských indoevropeistů a vídeňského slavisty F. Miklošiče. Toto dílo bylo pozitivně hodnoceno doma i v zahraničí.

Léta 1891 až 1896 jsou asi nejplodnějším, ale i nejsmutnějším obdobím přátelství a vzájemné spolupráce. Dlouhodobé onemocnění Mukovy manželky, které se skončilo její smrtí v r. 1893, Muku brzdilo v jeho vědecké práci i v organizaci národního života. Muka sám po smrti ženy psychicky trádal.

Po smrti své ženy Muka neslevil v pracovním nasazení a pokračoval v organizaci národního života Lužických Srbů. Předsevzal si, že za každou cenu vybuduje důstojné sídlo Matice Serbské (MS). Začal shromažďovat peníze, pořádal veřejné sbírky, s čímž mu pomáhal A. Černý. Byla to velmi obětavá a namáhavá činnost, neboť se mnohdy dostával do střetu s německými úřady, které jej obviňovaly z panslavismu, a proto byl pod dohledem.

V roce 1894 umírá buditel a předseda MS M. Hórnik, po kterém Muka přebírá všechny povinnosti v MS včetně funkce redaktora matičního orgánu Časopisu MS. Při všech těchto strastech, redakčních a pracovních povinnostech lze za nejvyšší jeho počin těchto let považovat přípravu a uspořádání lužickosrbské národopisné výstavy v Drážďanech v r. 1896. Kromě národního významu měla výstava příznivý vliv i na odborné studium etnografie. Viditelným výsledkem bylo založení spolku „Verein für sächsische Volkskunde“ v Drážďanech r. 1896, jehož byl Muka dlouho předsedou.

Muka tak dokázal reagovat na stále rostoucí požadavky v lužickosrbském národním hnutí. Ty vyžadovaly, aby se nevěnoval jen jazykovědnému zaměření, ale i ostatním složkám existence lužickosrbského etnika.

Černý i v těchto letech 1891 až 1896 prováděl terénní bádání v Lužici a nasbíraný materiál publikoval zejména v ČMS. Jednalo se o lužickosrbské lidové písně a postupně vycházející jeho velkolepé dílo „Mythiske bytosce lužiskich Serbow“. Černý při práci respektoval nejnovější vědecké metody v oblasti mytologie a srovnávacího národopisu. Toto dílo je stále považováno za důležitý pramen ke zkoumání lužickosrbské mytologie. Nezanedbatelná byla i Černého finanční pomoc na výstavbu

Matičního domu. Po českých zemích pořádal přednášky, koncerty a soukromé sbírky, jejichž výtěžek byl určen na dokončení sídla MS. Černý se také podílel na přípravě lužickosrbské národopisné expozice v rámci výstavy saského řemesla a uměleckého průmyslu v Drážďanech. Pro tuto pro tuto expozici shromáždil početné sbírky. Od r. 1895 se v tisku pod pseudonymem Jan Rokyta objevují v hojném počtu i Černého básně.

Obětavost, se kterou pro svůj národ nezištně pracovali Muka a Černý, je dnes obtížně představitelná. Jejich oddanost věci dokonale ilustruje, jakým způsobem se buditelé věnovali ideálům národního hnutí.

V této mikrohistorické studii je ukázáno, jakým způsobem finančně podporovali výstavbu Serbského domu a jak se zapojovali do vydávání knih a časopisů.

Seznámili jsme se také s jejich rodinnými a pracovními poměry, s redaktorskou a publikační činností. Korespondence poskytuje důkazy, že zejména Muka musel během svého života prokazovat osobní odvalu a pevné národní přesvědčení proti útokům německých nacionalistů i úřadů. A přitom je třeba mít na paměti, že byl Muka významným představitelem světové slavistiky, stejně jako např. V. Jagic, J. Baudouin de Courtenay či J. Zubatý.

Jména Muky i Černého jsou neoddělitelně spjata s pojmem lužickosrbského kulturního dědictví; oba nesporně patří k nejvýznamnějším postavám lužickosrbských dějin.

SUMMARY

The objective of the present thesis was to give an integral picture of a particular stage of relation between Arnošt Muka, the Sorb patriot, and Adolf Černý, the Czech promoter and sympathizer of Sorbs, who was considered a national revivalist by the Sorbs themselves, on the background of their correspondence. The stage in question is period between 1885 – 1896.

The thesis covers the first stage of their friendship. It is based on a very comprehensive correspondence material, providing, however, reliable, although often emotionally coloured information about the Lusatia, Sorbs and the family life of both protagonists. By means of this information the development of Sorb national and cultural life towards the close of 19th century as well as the important role played therein by Muka and Černý, can be well pursued.

Based on so far rather unknown and rarely exploited correspondence deposited in personal funds of A. Muka (LA PNP) and A. Černý (Archiv of the Academy of Sciences of the Czech Republic, archive SI) I gave a picture of their family and professional life, their scientific work and their share in Sorb national life. Some of the pieces of knowledge presented here have not been published so far.

Černý established written contact with Muka on March 9, 1885, when he asked him to provide a contribution to Masaryk's *Athenaea*. Although A. Muka did not send any contribution to the journal, Černý got into his awareness, and hence their general cooperation could be started and developed. Within a year after the first letter A. Muka's detailed life story appeared in the *Zlatá Praha*. The life story was written on Muka's request, because he as a scientist wanted to get into awareness of the Czech society. Due to enemy environment he was surrounded in Chemnitz, Muka planned to move to Prague; the life story might facilitate the possible start of his activity in Prague.

Černý and Muka met first as late as 3rd August 1886. From this year on Černý's general activities were developing in an extraordinary manner. He started large publication activity and became regular contributor to Muka's journal „*Lužica*“. Every summer vacations (sometimes also spent with Muka), Černý used to cross Lusatia collecting ethnographical spiritual material (folk songs, fairy tales, fables etc.) and physical material (national costume parts). Since 1888 he was gradually publishing the collected material in the journal of the Lusatian cultural and scientific society *Mačica*

Serbska. The 1887 and 1891 years were very tragical for Černý, because two of his brothers and his father died then.

In 1887 Muka moves from Chemnitz to Freiberg where he got possibility to act as a teacher at the Albertinum secondary school. Often moving from one place to another was quite unbearable for his wife, who was often ill and required care. In spite of all that Muka performed the profession of a secondary school teacher with full responsibility, and in 1887 to 1889 he was writing grammar of Lower Sorbian, in which he ingeniously applied historically-comparative method, he learned from the works of indoeuropean filologists and Vienna Slavist F. Miklošić. This work was positively evaluated both at home and abroad.

The period between 1891 to 1896 years was probably the most productive, but in the same time the most sad period of his friendship and mutual cooperation. Muka's scientific work and organization of national life was rather hampered by long-term sickness of his wife, ended with her death in 1893. Muka himself was suffering psychically after his wife's death,

After the death of his wife Muka did not restrain from his working engagement and continued organising national life of Sorbs. He resolved to build a respectable seat of the Lusatian cultural and scientific society Maćica Serbska at any price. He started collecting money, organized public fund-raising, in which activities he was helped by A. Černý. It was a very self-sacrificing and exhausting activity, because he often got in conflicts with German authorities accusing him of Panslavism, therefore he was under their supervision.

In 1894 M. Hórník, the revivalist and chairman of the Maćica Serbska, died, and Muka took over all his duties in the, including that of editor of the Journal of the Maćica Serbska. In addition to all these troubles, editorial and working duties, the preparation and organization of Sorb ethnographical exhibition in Dresden in 1896 can be considered as his greatest event. In addition to its national significance, the exhibition has positive affect on expert study of ethnography. A visible result thereof was the establishment of the „Verein für sächsische Volkskunde“ club in Dresden in 1896, chairman whereof Muka was for a long time.

Muka managed to react to ever growing requirements in Sorb national movement that required him not to devote himself just to linguistic orientation, but to other components of Sorb ethnics existence, too.

In 1891 till 1896 Černý was performing field research in Lusatia and was publishing the collected material especially in the Journal of Mačica Serbska. It was a case of Sorb folk songs and great work „Mythiske bytosće Łužiskich Serbow“ that was gradually issued. When working Černý respected the latest scientific methods in the field of mythology and comparative ethnography. This work is still considered an important source for research of Sorb mythology. Černý's financial support on building of Sorbs House was also important. He organized lectures, concerts and private collection all over Czech country, the gain whereof was determined for completing the building of the seat of the MS. Černý also participated in preparation of Sorb ethnographic exhibit within the framework of exhibition of craft and art industry in Dresden. He collected numerous collections for the exhibit. From 1895 on quite a lot of Černý's poems appeared in press under pseudonym Jan Rokyta .

Today we can hardly imagine the self-sacrifice with which Muka and Černý were selflessly working for their nation. Their dedication to the matter perfectly shows how the revivalist devoted themselves to national movement ideas.

This microhistorical study shows in which way they financially supported the building of Sorbs House and their engagement in publishing the books and magazines.

We also learned about their family and working situation, about their editing and publishing activities. The correspondence provides proof that particularly Muka had to show his personal courage and strict national conviction when attacked by the German nationalists and authorities in the course of his life. And it is necessary to remember that Muka was a prominent representative of the world Slavonic Studies in the same way as e.g. V. Jagić, J. Baudouin de Courtenay or J. Zubatý.

The names of Muka and Černý are unseparably connected with the term of Sorb cultural heritage; both of them belong undoubtedly to the most prominent persons of Sorb history.

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav slavistických a východoevropských studií

Slovanské literatury

Mgr. Zdeněk Valenta

**POČÁTEČNÍ LÉTA KORESPONDENCE MEZI ARNOŠTEM
MUKOU A ADOLFEM ČERNÝM.**

OD NAVÁZÁNÍ KONTAKTU PO DRÁŽĎANSKOU VÝSTAVU (1885-1896)

INITIAL YEARS OF CORRESPONDENCE BETWEEN ARNOŠT MUKA AND

ADOLF ČERNÝ.

FROM ESTABLISHMENT OF CONTACT UP TO THE DRESDEN EXHIBITION (1885 – 1896)

Disertační práce

Svazek II. - korespondence

Školitel: doc. PhDr. Ctirad Kučera, CSc.

2009

OBSAH

1. Korespondence z let 1885-1886 (ad oddíl 3. prvního svazku)	3
2. Korespondence z let 1886-1891 (ad oddíl 4. prvního svazku)	30
3. Korespondence z let 1891-1896 (ad oddíl 5. prvního svazku)	130
4. Korespondence z druhé poloviny roku 1896 (ad oddíl 6. prvního svazku)	377
5. Ediční poznámka	418

1. Korespondence z let 1885-1886

(ad oddíl 3. prvního svazku)

1885

1 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (1 – 1)

W Hradcu Kralowej 9. III. 1885

Jara čescény knježe!

Prošu wo wodačo, zo Was z tutym dopisom wobćežuju. Sym Wam zawěsće zcyła njeznaty; ale činim tak přecy z mjenom wjelečescéneho wodźicerja Wašeho wulcy lubeho naroda, dóstojneho knjeza fararja Hórnik¹, pola kotrehož sym hižo dwa raz był a kotryž mi přecělsy nakłonjeny je.

Ale hižo k wěcy!

Zawěsće Wam, čescény knježe doktore, znato budže, zo pola nas Čechow wažnje kritiski list „Athenaeum“² (podobny pólskemu „Atheneum, pismu naukowemu a literackiemu“, runje tak tež jandželskemu Athenaeu etc.) pod wubjernu redakciju kn. dra. T. G. Masaryka³ hižo druhe lěto wukhadža. Časopis tón podawa nimo rozsudow wo wažnych džělach tež *delše wědne nastawki*, ku př. medicinske, historiske, geografiske, statistiske, filosofiske etc. Sym tež sobudžělať tuteho časopisa a pisam do njeho wo Wašich serbskich naležnosćach. Kn. redaktor Masaryk praša so mne w poslednišim dopise, sym-li z Wami, wjele čescény knježe, znaty, zo bych Was poprosił wo njekajki přispěwk do našeho „Athenaea“. Snad budžeće tak dobry a připosćeleće nam něšto. Mysłu, zo njekajki wobšěrny nastawk statistiski wo Wašich lužiskich bratrach abo něšto podobneho, kak sam za dobre spóznate. Pisać móžeće kak Wam najlubšo, česki abo lužiski. Z lužiskeho rukopisa Wašeho, čescény knježe, bych přeložk ja sam rad wobdžělať. Chce-li knjez česki pisac, prošu, njech swojo čescéne džěto pod adresu: „Dr. Tom. Gar. Masaryk, Universitätprofessor, Prag, Königl. Weinberge, Čelakowský's

¹ Hórnik, Michal (1833-1894), lužickosrbský buditel, filolog, lexikograf, literární historik, kodifikátor spisovného jazyka a nového pravopisu. V letech 1882-1894 byl předsedou MS.

² Athenaeum byla budova ve starověkém Římě, postavená ve 2. století císařem Hadriánem jako učiliště pro rétoru. Měla podobu amfiteátru a její součástí byla i knihovna. Od 4. století se zde přednášela rétorika, filozofie, literatura a právo, výuka se konala v řečtině a latině a nemajetní posluchači dostávali státní podporu.

Na tento původní význam navázal Masaryk, když svoji kritickou revui, založenou v r. 1883, nazval Athenaeum.

³ Masaryk, Tomáš Garrigue (1850-1937), český politik a státník. 1882-1914 profesor UK v Praze. Od r. 1918 první prezident Československa. Jeho vztah k Lužickým Srbům byl velmi srdečný (srov. např. Vladimír Zmeškal: T. G. Masaryk a Lužice. Praha 1930).

Gasse, Nro. 165.“ lubo sće. Chcete-li radšo lužiski pisać, duž prošu wo lube připoslanje česceneho rukopisa na moju adresu: Adolf Černý, Lehrer an der Lehrerbildungsanstalt, Königgrätz⁴, Böhmen.

Na kónc dowolam sej naležnu próstwu, zo chcy-li mi z dopisom bórzy wozjewić, móžeme-li so nadžeć, zo něšto do „Athenaeum“ napisate.

Sym so jara zwjeselił, hdyž z dopisa kn. far. Hórnik a zhonich, zo delnjołužisku ryčnicu⁵ nam wudaće. Wupraju Wam česke: „Na zdar!“ k tajkemu zaslužbnemu džětu.

Prošu hišćo junu wo wodaćo, zo sym Was wobćežował a sym z najwutrobnjšim čěskim postrowom Waš najpodwóljši

Adolf Černý

Lětsa nic k lětu – prošu mje potom hišće raz napominać a dopominać na slubjene⁶.

Dopis č. 1

Tento dopis je wůbec nejstarjšim a prvnjšim kontaktnjšim dopisem, ve kterém se Černý, s odwołánim na Michała Hórnik a nejprve velmi zdwořile předstawi a následně prosí Muku o příspěvek věnovaný lužickosrbšće do časopisu Athenaeum, jehož je spolupracovníkem. Nabízí se, že by případný příspěvek z lužické srbšćiny přeložil. Černý také stručně představi uvedený časopis a zmíní se o T. G. Masarykovi jako hlavnjšim redaktorovi tohoto časopisu a jeho zájmu o lužické věci.

Dopis z 9. března 1885 je adresovan Mukovi z Hradce Králové, kde tehdy Černý působil jako zatímnjši podučitel cvičné školy při c. k. učitelšćem ústavu. Na konci dopisu je Mukou poznamenáno, že letos žádný příspěvek psát nebude, možná až napřesrok, a i tak ho má ještě Černý upomínat. I když byla snaha o ovládnutí lužické srbšćiny u Černého v plněm proudu, po jazykové stránce se v dopise pochopitelně objevuje ještě mnoho pravopisných chyb a bohemismů.

Na tento dopis nemáme dochovanou Mukovu odpověď, ačkoliv z druhého dopisu v pořadí tohoto souboru korespondence vyplývá, že nějaká odpověď určitě byla.

⁴ Německý název pro Hradec Králové.

⁵ Muka tehdy pracoval na mluvnici dolnolužické srbšćiny (viz další korespondence).

⁶ Mukův přípis na konci Černého dopisu.

2 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (2 – 2)

W Hradcu Kralowej 8. V. 1885

Jara čescény knježe!

Nad Wašej lubej khartu kaž tež nad zešiwkom Časopisa⁷ z Wašim nastawkom⁸, kotryž sće mi dobroćiwje sobu poslał, sym so wulcy zradował a wuprajam Wam teho dla swój najwutrobniji džak. Jenož wobžaruju tež, kaž Wy, dha wjele wjacej, zo nimaće časa k napisanju njekajkež rozprawy wo Serbach. Zdžělich to z kn. red. Athenaea a tón mi wotmołwi, zo by nam (w Českej) wjele powučna była njekajka narodopisna (ethnografiska) studija i ze statistiku abo něšto podobneho, zo by něšto tajkeho w Athenaeum rad měł.

Tohodla chcu na Waše samsne a kn. Masarykowe přispomnjenje *prjedy, hač Wy budžeće čas měć*, dlějši nastawk tajkeho nastupanja do Athenaea sčinić. Napisam po dostupnych mi žórłach, z najwětša dla Wašich džělow, nastawk wo *Delnich Serbach*, wo stawiznach, ćěrpjenju, zněmčowanju, pismowstwje, statisticy, wašnjach etc. tych samych. Was pak, čescény knježe, prosymy, zo bysće, *hač budžeće čas měć*, napisał nastawk wo Serbach Hornich (saskeje i pruskeje džělby), kotryž budže našejmu Athenaeum k wulkej česći služić. Duž prošu Was, zo bysće mi dobroćiwje *bórzy* z listkom wozjewił, móžeće-li próstwu našu wupjelnić, sće-li ze mnu w mysli zjenoćeny a mam-li wotmysleny nastawk pisać.

Z najwutrobnjšim strowjenjom sym Waš najpodwóljniši

Adolf Černý

Dopis č. 2

V úvodu Černý děkuje za listek a spolu s ním za poslaný sešit Časopisu Mačicy Serbskeje s Mukovým článkem uvnitř. Černému je líto, že Muka nemá čas na sepsání originálního článku pro Athenaeum. Redakce Athenaea považuje za důležité, aby se česká veřejnost mohla seznámit s nějakým poučným článkem o národopise Lužických Srbů. Černý proto navrhuje, že než bude mít Muka čas, napíše informativní článek o Dolnolužických Srbech z dostupných pramenů, zejména z Mukových prací. Článek o Hornolužických Srbech by měl ale napsat Muka, až bude mít tedy čas.

⁷ Časopis Mačicy Serbskeje (Časopis matice lužickosrbské), lužickosrbský vědecký časopis, který vycházel od r. 1848, v letech 1894-1932 jej redigoval A. Muka.

⁸ V ČMS tehdy vyšla druhá část Mukova velkého díla Statistika lužiskich Serbow.

3 /3/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (3 – 3)

Hradec Kralovej, 9. IX. 1885

Wysoko čescény knježe!

Dyrbju zaso mojo pjero w ruku wzęc, zo bych Wam, lubij knježe a słowjansky přeceljo, słowčko napisał. Njewěm, maće-li hižo tolik časa k napsanju přisľubjenej studie wo Hornich Serbach pro našo Athenaeum. Dowolam sej z tutu khartu swoju prostwu za čescény nastawk Waš wobnowić a Waše přisľubenje Wam přispomnić, prošu jenož wo wodačo, ze tak džělam. Dyrbju Wam wozjewić, zo *nowy* lětnik (III.) našejho Athenaea wuchadźać počne dnja 15. X. t. l., we kotrymž lětniku ma Waš čescény nastawk wotčišceny być. Dokelž pak Wašeho česceneho přispěwka kn. redaktor Masaryk hiščo nima, budže mój nastawčk wo Delnich Serbach, jejich ćerǵpenju po dołhe lětstotky i statistice jich dla Wašich spisow, prjedy wotčišcany, kaž hižo Wam znato je. Mój nastawk bdže snadž do 2 abo 3 čislow rozdžěleny⁹. Pak ma Waše čescene džělo čišćano być. Duž prošu hiščo junu z mjenom kn. redaktora, zo bysće přisľubjeny nastawk dobroćiwje do Athenaea (borzo kak móžeće) napisał. Ke kóncu prošu wo dobroćiwe, čescene wotpisanje, i sym Waš najpodwólňiši služobnik a słowjanski bratr

Adolf Černý

Dopis č. 3

Ani na druhý dopis nemáme Mukovu odpověď, pokud nějaká byla, neboť se o ní Černý v úvodu třetího dopisu nezmiňuje! Úvod dopisu vypadá spíše tak, že se Černý snaží Mukovi po čtyřech měsících (9. září 1885) připomenout, jestli už má čas na napsání článku pro Atheneum. Černý mu zároveň sděluje, že článek o Dolnolužických Srbech je už napsaný a vyjde natřikrát. Po Černého článku by měl přijít na řadu článek Mukův. Muka je opět žádán, aby článek zaslal velmi brzo.

4 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (4 – 4)

W Hradcu Kralowej 4. X. 1885

Wysoko čescény knježe!

Džakuju so rjenje za wotpisanje, kotrež sym knjezej Masarykej sobudžělił. Džensa maju zaso hižo jenu próstwu. Kak wam znato, wukhadźał pola nas před 20 lěty „Naučný słowník“. Wot tych časow alě čotwěk zaso wulki kročel na dróze zdžělanosći sćinił i

⁹ Jednalo se o Černého studii O germanizaci a nynějším stavu Srbů Dolnolužických (srov. Athenaeum, č. 2, 15. listopadu 1886, s. 49-62; č. 3, 15. prosince 1886, s. 77-85; č. 5, 15. února 1887, s. 141-157).

dyrbi nam nowy podobny „lexikon“ wudaty być. Tajki woprawdže wukhadźać ma pola znatej našej firmy Ottowej w Prazy redakciju dra. Masaryka. Pomjenowanjo tuteho noweho džěła našejho je: „illustrowaná Česká Encyklopaedie¹⁰.“ Wukhadźać počne hač na lěto, alě knjez redaktor hižo nětko mi pisa, zo bych był noweho teho džěła sobudźelačérjem a zo bych přeprosił tež knjeza dr. Ernsta Muku i dóstojneho knjeza Michała Hórniku, zo by wo lužiske referaty do „Českej Encyklopaedije“ ze mnu so rozdźělili, respectiwe swoje sobudźelanje našej nowej knizy přislubili. Mysłu, zo budžeće tak dobry a próstwu našu wupjelniće. Knjezej Hórnikej sym hižo tež pisał. Knjez redaktor chce měc zeznam nastawkow wo Łužici z najmjeńšo za ½ lěta. Duž prošu, zo bysće njewobćežował si dobroćiwje wuzwolić, što bysće do našej „Encyklopaedije“ pisać chcył. Mysłu, zo snadź wo statisticy cyłej Łužicy, wo ethnografiji Delnjołužičanow atd., Kak sam si wuzwoliće. Nastawki pisać njetřebno hnydom nětk, jenož napisać titul nastawkow, zo by so do abejcej zestajać mohli. Format a wulkosć Encyklopaedie budže kak Meyerowyho Konversations-Lexikonu. Honoraf 2 flerenaj našich pjenjezow za pówodne prócy, 1 floren za přěložki a předźelanja. Nadrobny program mi kn. Masaryk hišćo připosćeće.

W nadźiji, zo ze swojim wzacnym pjerom našej wěci pomhać budžeće, čakać budžu Wašejho česćeneho wotmołwjenja.

Z najwutrobnišim słowjenskim strowjenjom sym Waš najpodwólności
Adolf Černý

Dopis č. 4

Opět nemáme dochovanou Mukovu odpověď na Černého třetí dopis, ačkoliv Černý za odpověď děkuje. Dále se na Muku obrací opět s prosbou o příspěvky, tentokrát do nově připravované „České encyklopedie“. Redakce pod Masarykovým vedením navrhuje jako přispěvatele o lužických věcech právě Arnošta Muku a důstojného pána Michała Hórniku, který již byl rovněž informován. Černý věří, že se v této věci stane Muka jejich spolupracovníkem a navrhuje mu tematická hesla ke zpracování.

¹⁰ Připravovaná nová Česká encyklopedie měla nahradit zastaralý Riegrův Slovník naučný. Poměry ve vědeckých kruzích nakonec přisoudily nové české encyklopedii název Ottův Slovník naučný. Vycházel v letech 1888-1909.

5 /5/ Arnošt Muka Adolfu Černému (1 – 1)

Kamjenica¹¹, 18. X. 1885

Wysoko česčeny Knježe!

Luby přecelo!

Waša dowěra mje česći a wjeseli a z radosću chcu Was podpjerać při Wašim nowym sławnym džěle, štož budže we mojich mocach. Jenož čěski pisac je mi čezko, hdyž tež ja wšo rozumju, štož čěske čitam, a nětko so tak khětře w čěščinje wudospoňić njemóžu, dokelž mam wjele, wjele druhich džělow. Tuž drje budžeće Wy tak dobry a budžeće přecelnje moje serbski spisane nastawki do Wašeje lubeje maćeérneje řeče přeložec. Ja bych chcył pisac wo statisticy cyłje Łužicy, wo etnografiji Hornich a Delnich Serbow, wo stawiznach Serbow, wo serbskej řeči a serbskich narěčach, wo wašnjach Serbow, wo serbskich spisačelach a wótčincach, wo serbskej literaturje, atd. Encyklopaedija budže drje alfabetiska a dyrbjal[e] so nastawki potom hišće nadrobne po pismikach rozdzělic, hdyž smy nadrobny program wot kn. Masaryka připósłany dostali. Ja pak bych potom tež jenož te kategorije nastawkow na so wzał, kotrež Wy a Kn. far. Hórník, mój luby přecel, wobdzělać njechaće; přetož ja njechał nikomu do puca stupić, dokelž mam tak hižo poľnej rucy džěla a pódla mało časa.

Je Waš nastawk wo Delnich Serbach hižo čiščany w Atenaeu? Njechali tak dobry byc a mi jón připósłac dla wozjewjenja we Łužicy? Z cyła bych Wam za wšě tajke pósełki čěskich nastawkow wo Serbach dzakowny był a je we Łužicy naspomnił.

Wodajće moje špatne a khwatne pismo dobrociwje z mojim mnohim džělom! Pisane nastawki budža lěpše! Prošu mje Kn. prof. Masarykej najpřecelnišo poručić; ja stajnje z počesćowanjom jeho mjeno čitam.

Was pak tež nutrnje prošu, wobkhowajće mi dale Waše přecelnu bratrowsku přikhilnosć a budžeće přeswědčeny wšeho počesćowanja ze strony Wašeho Wam swěru přikhileneho

dr. Ernsta Muki

Dopis č. 5

První Mukova odpověď Černému. Dopis reaguje na Černého prosbu ze 4. října t. r. Ta se týkala spolupráce pro nově sestavovanou „Českou encyklopedii“. Muka se rozepisuje o tom, jaká hesla zpracuje.

¹¹ Lužickoserbský název pro německé město Chemnitz v Sasku (česky Saská Kamenice, v letech 1953-1990 také Karl-Marx-Stadt).

Muka nechává Masaryka pozdravovat. Má ho ve velké vážnosti. Závěrem dopisu Muka prosí Černého, aby mu zachoval bratrskou přízeň.

6 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (5 – 5)

V Kral. Hradcu 12. XI. 1885

Wysokočescény knježe a słowjanski přecelo!

Wodajće, zo tak doľho njewotmoľwjam na Waš luby list, nad kotrymž sym so wutrobnje zwjeselił. Džakuju za kn. Masaryka, zo sće sobudželarstwo w našej „Encyklopediji“ na so wzał. Pisach wo tom hnydom kn. Masarykej a sćelu Wam tu s sobu nadrobny „program“ ke zdželanju Encyklopedije. Kn. Hórnikej tež sym pisał i hižo wotmoľwienie dostał. Kak sebi džěło rozdžělimy, budže postajeno hač wo hodach. W tón čas chcu zaso Łužicu, wosebje Budyšin, wopytować. Nastawki Waše chcu rad do českeje překladać.

Mój nastawk we „Athenaeum“ hišćo wotčišćany njeje a njebdže prjedy, hač bdžemy Waš čescény nastawk we rukomaj měć, dokelž mój nastawk wo Delnich, Waš pak wo Hornich Serbach jedna a zhromadže bdžu džělać nastawk wo cyłym Serbowstwje. Kn. dr. Masaryk chce, zo by wobaj nastawkaj wušty jedyn za druhym, teho dla čeka won jenož na čescény nastawk Waš. Ethnografiska kharta k mojemu nastawku so hižo džěla dla mojeho narysu. Duž prošu, zo bysće, wulcy čescény a luby knježe, nastawk swój kak móžno najskerje napisał.

Pisam Wam na „Matičném korrespondenčnim listku“, kajkež my w Českej nětk k wužitku „Matice školské¹²“ (Maćicy šulskeje) mamy. – Kn. Masaryk mje prosył, jeho Wam poručić, štož z tym činju. Tež ja postrowjam Was najwutrobnišo a sym Waš najpodwólňiši služobnik a přecel

Adolf Černý

Dopis č. 6

Reakce na první dochovaný Mukův dopis. Černý Mukovi děkuje za sebe i Masaryka, že přislíbil pomoc při sestavování sorabistických hesel pro novou encyklopedii. Černý dále informuje, že jeho vlastní článek v Atheneu nebude do té doby, než svůj příspěvek pošle Muka. Masaryk chce, aby oba články vyšly po sobě.

¹² Ústřední Matice školská podporovala české školství hlavně v oblastech s převažujícím německým živlem. Založena byla r. 1878.

7 /7/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (6 – 6)

Budyšin¹³, 29. XII. 1885

Luby knježe a wysoko česćeny słowjanski přećelo!

Pisam Wam z Wašej lužiskej metropole, kotraž widžała sławu, ćerpjenje a zaso znowa zrodjenje Serbowstwa. Sym hižo wot 24. t. m. zdže, tola hišćo wulkeho džěła dla njemožech Wam pisać, hač džensa.

Sym wobžarował, zo sym za naše Athenaeum ethnografisku khartu Delnych Łužičanjow narysował, hdyž Wy tajku za *cyle* Serby narysować chceće. Hnydom pisach knjezej Masarykej a tón mi wotmołwi, kaž tu serbski přeložuju:

„Khartu Łužicy budžemy za našu Encyklopaediju trjebać, i dyrbymy wjedžeć, zo-li Maćicy dost wulka budže kharta we wulkosći Mayeroweho Lexicon¹⁴, *abo tež wjetša*, jenož hdyž wona do našej Encyklopaedie so zložić da. Po tym dał by knjez Otto¹⁵ (kiž Encyklopaediu i Athenaeum, Słowjanski Sbornik¹⁶ atd. nakładuje) Maćicy exemplary wjele lacino (sehr billig); chcył by wón po tajkim jenož za popjer a čišć. Wón sebi myśli, zo rysowanje wobstara kn. dr. Muka *sam*.

Zo-li bysće wjetšu khartu měć chcyli, duž prajće nam:

- a) Budže kharta tak narysowana, zo njetrjebno ju wjacej přerysować dać?
- b) Njetrjebamy kn. Mukej za rysowanje ničo płaćić?
- c) Kak wjele móže Maćica nakładować abo pjenjezow dać?
- d) Knjez dr. Muka njech na kóžde wašnje *wulkosć* mapy swojej postaji, respectiwe njech khartu hižo narysowanu posćeje.

Ja chcu so prócować, zo bych wjec tej i tej stronje ljahku sćinił“

To pisa mi knjez redaktor. Duž rysujće jenož Wašu khartu – kn. Otto budže ju nakładować. Hdyž by wona jara wulka była, chcymy ju sebi za Encyklopaediju pomjenšić. Prošu, zo bysće mi hnydom wotmołwili,

1.) chceće-li Wy khartu hižo tak narysować, zo bychmy ju přerysować dać njetrjebali? Ja wěm, to budže jara ćežko. Ja sym za Athenaeum jenož mału khartu sćinił a rysował

¹³ Byla to Černého již třetí návštěva Lužice (srov. KALETA 2006: 142).

¹⁴ Meyers Konversations-Lexikon byl hlavní německá encyklopedie, která existovala v různých vydáních od r. 1839. Encyklopedie vycházela v nakladatelství Bibliografisches institut, které založil r. 1826 Joseph Meyer (1796-1856).

¹⁵ Otto, Jan (1841-1916), český nakladatel. Majitel největšího českého nakladatelství v 19. století. Vydával beletrii, naučnou literaturu, časopisy (Lumír, Osvěta), jazykové slovníky a encyklopedie (1888-1909 Ottův slovník naučný).

¹⁶ Slovanský sborník, časopis založený a redigovaný v letech 1881-1887 Edvardem Jelínkem. Populárně-vědecký charakter časopisu měl přiblížit slovanská témata co nejširšímu publiku českých čtenářů.

ju tak, kak najljejpe mi móžno bylo (a ja sam rysuju i maluju derje, dokelž sym temu wuknył na realnej šuli a potym priwatnje) – a přeco dyrbi so přerysować dać.

2.) Napišće mi dobroćiwje tež, kak dołha a šěroka wona budže, zo bychmy wulkosć jeju *zcyla* wědzeli.

3.) Njebudžeće Wy za wurysowanje a zestajenje teje kharty žane myto (honorar) pytać?

Wo tym, što móže Maćica¹⁷ na tu khartu dać, dyrbiće so zawjesće z knjezom Hórnikom rozřečec, i njemóžeće mi hnydom wozjewič – ale bórzo to tež snadź móže być?

Hdy bysće Wy mi *hnydom* pisal, tož bych snadź Waš luby list hišćo zdže we Budyšinje dostał. Adressować móžeće na kn. farara Hórnika, jenož k wotedaću A. Černymu. Snadź w sobotu rano zaso wotejedu do Hradca. Rad bych Was, jara česceny knježe, we Kamjenicy wopytał, tola nimam khwile. Mam zdže jara wjele što džělać. Ale za sebe sćelu Wam swoju fotografiju, zo bysće njeměł wo mnje wobróz, kak wo njekajkim starym, wažnym čłowjeku, ale zo bysće wjedzeł, zo sym ja hišćo młody, snadź wjele młodši kaž Wy. Tola to ničo njedžěla – jenož sym-li za dobru wěc, za narodne žiwjenje česke i lužisko-serbske zahorjeny a džělam-li na „národa roli dědičné“ svojich sil dla. Prošu Was, zo bysće mi tež *swoju* lubu fotografiju poslał, za kotruž wopomnjenku na Was jara džakowny budžu. Njeje-li Wam móžno hnydom mi wotpisać, budź snadź lěpje, hdyž budžeće zaso pod moju staru adresu do Hradca pisać.

Što džěla nastawk za Athenaeum? Budžeće Wy hižo khwilu měc jón nam dobroćiwje napisać? A što Waša nowa delnjołužiska ryčnica džěla?

Z wulcy wutrobnym postrowom a čakajo Wašeho wotmołwjenja sym Waš najpodwólňiši

Adolf Černý

Dopis č. 7

Opět nemáme Mukovu odpověď na Černého předešlý dopis. Černý píše Mukovi před koncem roku 1885 z Budyšína. Lituje, že nakreslil pro Athenaeum etnografickou mapu Dolní Lužice, protože nevěděl, že Muka nakreslí etnografickou mapu celé Lužice. Ptá se jej tedy, jestli by mapu poskytl pro připravovanou encyklopedii, a zároveň prosí o zaslání jejích rozměrů. Vytisknuté exempláře mapy Lužice by nakladatel Otto poskytl Matici lužickosrbské velmi lacino, jen za papír a tisk. Jinak posílá Mukovi svou fotografii, aby věděl, jak vypadá, a o totéž žádá také Muku.

¹⁷ Maćica Serbska, ústřední a organizační středisko národního obrození. V jejím rámci se soustřeďoval po mnoho let lužickosrbský kulturní, hospodářský a nepřímý politický život. Byla založena po vzoru Matice české v r. 1845 J. A. Smolerem.

1886

8 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (7 – 1)

Hradec Kr. 8. II. 1886

Wysoko česćeny knježe!

Sym Wam z Budyšina pisał wo naležnosći ethnografiskeje kharty¹⁸ wobeju Łužicow, kotruž Wy wudželać chceće. Njejsće Wy mojeho lista dostali? Zo-li nje, chcu Wam hišće junu sobudželić, štož mi knj. Masaryk wo tym pisał. Tola myslu, zo sće list mój dostali a jenož wulkeho džela dla we šuli a ze skónčenjom Wašeho statistiskeho spisa, kaž tež snadź Wašej ryčnicy sće mi hišćo wotmołwić njemohli. Duž prošu, zo bysće, hač khětre khwilu měc budžeće, mi napisał, štož khartu nastupa atd. Wobžaruju jara, zo sym Was wopytać njemohł. 2. jan. sym z Budyšina wotejel.

Ze słowjanskim strowjenjom sym Waš najpodwólniši

Adolf Černý

Knjez farář Dučman¹⁹ je w Draždžanach? Je mi pisał.

Dopis č. 8

Nese znovu Černého rukopis. Je psán v únoru 1886 v Hradci. Černý se ptá, jestli dostal jeho poslední dopis, a prosí Muku, aby mu co nejrychleji odpověděl ve věci kreslení etnografické mapy Lužice pro novou encyklopedii. Z Budyšina Černý odjel 2. ledna 1886.

9 /2/ Arnošt Muka Adolfu Černému (2 – 1)

Kamjenica, 14. II. 1886

Khwatnje pisano!

Wysokočesćeny a luby słowjanski přećelo!

Wodajće mi, zo Wam na Waš tak lubosćiwy list wot 29. 12. 85 hakle džensa a to hišće přez Wašu lubu khartku pominany wotmołwjam. Ja mējach telko džela, telko starosćow, telko zrudoby, zo sym wšitku korrespondencu z přećelemi z boka wostajił,

¹⁸ Součástí Mukovy Statistiky Lužických Srbů z r. 1886 byla i podrobná etnografická mapa.

¹⁹ Dučman, Handrij (1836-1909), lužickosrbský farář a spisovatel. Nejzdařilejší jeho skladbou je balada „Wodžan“. Patrný je vliv Erbenova Vodníka i Svatebních košil. Od r. 1886 byl farářem v Lipsku, takže Černého domněnka o Draždžanech je nesprávná.

haj samo na moje litterariske džěła zapomnił. Nětko pak je, dali Bóh, přewinjene a chcu, štož móžu, zaso za našu serbsku a słowjansku wěc džělać.

Moju statistiku²⁰ nadzijam so k jutram dokónčenu wudać. Dla serbskeje kharty sym so takle rozsudził. Sam *rysować* ja khartu njemóžu, ale mam tu w Kamjenicy słowjanskeho přecela, kiž chce khartu pod mojim nawjedowanjom a dohladom rysować, a je tu litograf, kiž jara rjenje a derje litografuje. Tutón chce wuwjedženje kharty na so wzać, nakładować pak dyrby ja tu samu, štož však je wjetši risiko za mnje, ale nadzijam so, zo ja tak někak na swoje pjenjezy pódlu přińdu, hdy by mi knjez knihikupc Otto <jako nakładnik> chcył za *tuni* <lacino> pjenjez telko exemplarow wotkupić, kelkož za Słowjanski Sborník a za swoju nowu Encyklopaediu trjeba. Přetož hdy bych ja khartu dał w Prazy pola Otty džělać, by to wjele dlěje trało, hač tu dla tam a sem syłanja korekturow atd., a tola dyrbi kharta hač do kónc měrca hotova być, a při wšěm tym bych tola wšelake zmylki nastale, kiž tu njenastanu, dokelž litograf khartu pod mojim dohladom džěla. Kharta budže tak zhotowana, zo hodži so do knihow kaž Mayerovy Lexicon zložić a tohorunja tež do Słowjanskeho Sborníka. Nětko pak bych ja rad bórzy zhonił, kelko exemplarow kharty by knjez Otto *eventualnje* za swóju Encyklopaediu a za Słow. Sborník trjebać móhl, a kak wjele by wón za exemplar płacić móhl. Wězo bych ja wot kharty, prjedy hač ju potom *rozmnožić* dam, *exemplar Wam* abo *Ottej* pósłał na pokazku, hač je Wam spodobna; a potom hakle by knjez Otto sebi *definitivnje* khartu skazał. A štož płacenje nastupa, by snadź wón mi móhl počojcu w pjenjezach a počojcu w knihach českich, kotrež wón nakładuje, kaž n. př. [Čechy] a druge illustrowane knihi, zapłacić móhl. Wěsće budže jemu to mjenje wudawkow činić, hač hdyž by wón sam khartu nakładował. Wěsće mi Wy wo tym bórzy pisaće.

Za Wašu fotografiju sym Wam z wutroby džakowny a sćeću Wam pódlu na Wašu próstwu rad tež swoju, runjež je poslednja. Tola bych pódlu discretnu próstwu měł, kotruž njemějće za arrogantnu. Wěsće, zo w Němcach nětko Słowjanow rad njewidza a tuž tež moje skutkowanje za Serbowstwo a Słowjanstwo nic. Tuž bych so prjedy abo pozdžišo rad do *złoteje Prahi* přesydlil, hdy bych tam tajku abo lěpšu existencu sebi dobyć móhl, hač tu mam. Za to pak je nuzno, zo so Słowjanam a předewšěm bratram Čecham znaty sčinju. Tuž prošu, njechali Wy z přecelstwa ke mni wuskutkować, zo by redakcija „Złateje Prahi“ abo „Světózora“ mój wobraz po fotografiju Wam pósłanej zhotowany z krótkim žiwjenjopisom mojim z Wašeho pjera

²⁰ Arnošt Muka: Statistika lužiskich Serbow. Wobličenje a wopisanje hornjo- a delnjolužiskeho Serbowstwa w lětach 1880-1885. Budyšin 1884-1886, 502 s.

swojim čitarjam [podawa] a mje tak w Čechach zmateno sčiniła²¹. Material za krótki žiwjenjopis mój namakaće w Pjehowym²² němskim wudawku *Pypinoweje*²³ historie slawjanskich literatur II. 2. Wěsće by Wam tež knjez farań *Hórnik* trěbny material za to podať. A snadź byšće mi Wy Waš rukopis najprjedy na přehladanje pósłať, zo njeby ničo Němcam podhladne w žiwjenju stało. Hanibuju so po prawom Was wo to prosyc, dokelž je to podobno samopřezběhowanju a arrogancy! Ale wěsće, njeje to arroganca, ale skutk za existencu mjez Słowjanami, hdyž mjez Němcami wjacj njeńdže. Na kóždy pad pak směm so nadžěć, zo Wy tutu naležnosć jako naju potajnistwo wobkhowaće a nětko nihdže njespomniće, zo chcu ja Němcy wopušćić a zo sym Was wo tajke něšto prosyť.

Nastawk za Athenaeum drje mi nětko hišće móžno njebudže napisać? Njehali Wy tak dobry być a jón napisać po mojej statisticy, kiž jutry wuńdže?

Z najwutrobnišim postrowjenjom a próstwu wo discretnosć wostawam Waš słowjanski bratr

Dr. Ernst Muka

Pódla je rěč jenoho němsko-austriskeho *zdrajca*, jeli móžeće ju za referat do jenyh českich nowin trjebać.

Dopis č. 9

Tentokrát je Mukova odpověď velice rychlá. Datum dopisu je ze 14. 2., tedy šest dnů ode dne, kdy byl odeslán. Že byl Muka pracovně vytižen a neměl příliš času, vypovídá i to, že v hlavičce dopisu je jeho poznámka: psáno ve spěchu. V úvodu se Muka omlouvá, že tak dlouho neodpovídal na Černého psaní. Měl tolik práce, starostí i smutku, že musel veškerou korespondenci s přáteli odložit na stranu.

Etnografickou mapu pro encyklopedii sám nakreslit nemůže, ale v Kamenici (Chemnitz) má slovanského přítele, který ji chce pod jeho vedením nakreslit, a také zná dobrého litografa. Mapu chce vydat sám, což s sebou nese určité riziko, ale v nejhorším by něco odkoupil knihkupec Otto. V Praze u Otty mapu nechce nechávat dělat z důvodu protahování jejího vydání (vzniklého díky neustálým zasíláním korektur). Mapu chce nakreslit tak, aby mohla být použita jak pro Mayerův lexikon, tak i pro připravovanou encyklopedii. Muka potřebuje od Černého vědět, kolik kusů map bude Otto potřebovat pro novou encyklopedii a Slovanský sborník a kolik by mohl zaplatit za jeden exemplář. Muka děkuje za fotografii Černého. Dále

²¹ Adolf Černý: Dr. Arnošt Muka. Zlatá Praha 3, 1886, s. 363-367.

²² Pjech, Jan Bohuřer (1838-1913), lužickosrbský knihkupec a překladatel. Byl zastáncem německo-slovanské vzájemnosti. Přeložil z ruštiny dvoudílné literární dějiny A. N. Pypina a V. D. Spasoviče *Geschichte der slawischen Literaturen* (Leipzig 1880-84). S Pjechem se v Lipsku stýkal i T. G. Masaryk (srov. ČAPEK 1969 [1928]: 61).

²³ Pypin, Alexandr Nikolajevič (1833-1904), ruský literární vědec a etnograf. Hlavní jeho dílo o Slovanech je *Istorija slawjanskich literatur, I-II* (Petrohrad 1879-1881). Toto dílo přeložil J. B. Pjech do němčiny.

má na Černého velmi diskrétní prosbu a doufá, že vše uchová v tajnosti. Protože se Muka mezi Němci necítí bezpečně, rád by se jednou přestěhoval do Prahy, proto Černého prosí, aby ho uvedl mezi českou veřejnost otištěním jeho fotografie a životopisu ve Zlaté Praze či Světozoru. Na závěr dopisu opět prosí o diskrétnost.

10 /3/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (8 – 2)

[Hradec Králové] 21. II. 1886

Wysoko česćeny słowjanski přećelo!

Sym Wam wutrobnje dżakowny za Waš luby list kaž tež za Wašu dobroćiwje mi připóslanu fotografiju. Štož khartu nastupa sym hižo kn. Masarykej pisał a snadź džensa wotmołwenje wot kn. Otty přińdže. Hdyž budže kharta rjenje lithografowana, zawěšće wón ju sebi za Encyklopediu skaza, štož wjele exemplarow budže. Tehodla prošu, zo bysće mi, prjedy hač ju rozmnožiť daće, jedyn abo 2 exempl. lubo připóslali, zo bych jón knjezej redaktorej Encyklop., Masarykej, na pokazku pósłać mohł.

Wobžaruju jara, zo nastawk za Athenaeum nam nětk napisać njemóžeće. Kn. Masaryk mi pisał, zo bychmoj swoju zhromadnu prócu (Waš nastawk a mój) we wosebitej knižcy wudać móhłoj. Snadź hišće nam nastawk napisaće; hdyž Wam móžno njebudže, chcu jón sam po Wašich džělach a druhich žórlach napisać. Moja kharta (mała) je hižo narysowana a za čišć so přihotuje.

Waš žiwjenjopis sym chcył hižo dołho do našej „Złotej Prahi“²⁴ dać, tehodla sym Was wo Wašu fotografiju přeprosył. Pódlu sćelu rukopis Wašeho krótkeho žiwjenjopisa, kak sym jón po mojich wědomosćach a dostupnych žórlach zestajić mohł. Prošu, zo bysće jón lubo *dopjelnił* a *porjedził* (wosebje Waš narodny džen njeje mi znaty). Prošu tež porjedženy mi jón zaso pósłać.

Wjeselu so jara, zo Waše wulcy wažne džěło, statistika Serbow, skónčnje cyłe budže, wosebje zo tež ethnografiska kharta přidata budže.

Z najwutrobnjšim postrowjenjom sym

Waš Adolf Černý

Dopis č. 10

O týden později 21. 2. 1886 napsal Černý dopis, ve kterém mu děkuje za dopis a fotografii. Pokud jde o vyhotovení mapy, kterou chce Muka nechat vyrobit ve Freibergu, neměl by s tím být problém, jen mu má

²⁴ Zlatá Praha, český literární obrázkový týdeník. Obnoven 1884 a vycházel do r. 1930. První redaktorem byl Ferdinand Schulz a po něm Jaroslav Kvapil básník a přítel A. Černého.

před konečným namnožením kvůli Masarykově souhlasu poslat 1 až 2 exempláře. Černý lituje, že Muka nemůže z důvodu pracovního vytížení napsat článek pro Athenaeum. Přesto doufá, že k napsání jednou dojde, a pokud ne, sám článek pod Mukovým vedením napíše.

K Mukově prosbě týkající se uveřejnění jeho životopisu ve Zlaté Praze Černý odpovídá, že už tak chtěl učinit dávno a sám. Posílá mu tedy Mukův životopis a prosí ho, aby jej zkontroloval, opravil a doplnil.

11 /4/ Arnošt Muka Adolfu Černému (3 – 2)

Kamjenica, 13. III. 1886

Wysokočasćeny słowjanski přećelo!

Runjež je mje Was posledni tak luby list z najwjetšej radosću napjelnił, njeje mi tola možno było Wam na njón hnydom wotmołwić, dokelž mějach wot ranja hač do nocy stajnje telko džěla a starosćow, zo sym přez cyły měsac wšu korespondencu z boka ležo wostajił. Džensa mózach přeni króc trochu wodychnuć a tuž sym te hodžinki hnydom nałožił, zo bych Wašu próstwu dopjelnił a tu a tam něšto w mojím žiwjenjopisu přistajił a wudospoñił, štož móžeće *wužić* kaž so Wam *spodoba*. Štož pak sym na dvěmaj městomaj wumaznuł, prošu wuwostajić, dokelž dyrbymy nětko jara wobhladniwy być. Hewak sym z Wašim wopisanjom wulcy spokojom a džakuju so Wam nanajwutrobnišo za Wašu přećelniwosć a prócu. Bóh daj, zo móhłoj so raz po wosobje zeznać a widžeć!

Jako snadnu wopokazku mojeho džaka wzmiće, prošu, připódla pod křižnym zwjazkom pósłane štyri spisy wote mnje!

Kharta (mappa) je nimale hotova w rysu a tak ruče hač je lithografowana, pósćełu Wam 2 exemplaraj za Was a kn. Masaryka na pokazku (to snadź kónc měrca) prjedy rozmnoženja.

Tak rady kaž bych z Wami hromadže knižku statističnu Serbow čěscy wudał, drje mi to tola při mojím mnohim džěle možno njebudže a prošu, zo njebyšće so na moju pomoc spuščeli, ale hnydom sam wudali.

Wěsće mi traš 5 – 10 exemplarow Złoteje Prahi skazaće wot toho čisła, w kotrymž budže mój žiwjenjoběh.

Statistika drje budže k jutram dokónčena a potom wšu prócu na Delnjoserbsku řečnicu zložu.

Z najwutrobnišim postrowjenjom a z horcej přećelskej lubosću wostawam Waš
Ernst Muka

Dopis č. 11

Muka se v úvodu se omlouvá, že nemohl hned reagovat na Černého milý a přátelský dopis. Měl hodně práce, a tak při první příležitosti vyhovuje Černého prosbě ohledně opravení a doplnění svého životopisu. Jinak je s ním tak, jak ho sepsal Černý, velmi spokojen. Jako vyjádření díky posílá Černému 4 své spisy. Nejpozději do konce března, ještě před konečným namnožením, pošle na ukázkou dvě mapy. Muka se omlouvá, ale českou knihu o statistice Lužických Srbů teď s Černým sepsat nemůže. Po uveřejnění Mukova životopisu ve Zlaté Praze prosí Muka o schování 5 až 10 exemplářů.

12 /5/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (9 – 3)

V Hradcu Kralowej 21. IV. 1886

Lubowany knježe a přećelo!

Najprjedy džakuju so za připóslanaj dwaj exemplaraj Wašeje serbskeje kharty. Sym so wulcy zwjeselił, zo skónčnje dobru, dospołnu khartu serbskeho kraja mamy, dokelž Smolerjowa²⁵ hižo wjacj njedosaha – runjež wona jara dobra a za historiju serbskeho luda zajimawa je - , Andreeowa²⁶ tak stroniska a njedospołna je. Serbska kharta je za Waš spis jara wažna a hromadže z tutym Wašemu mjenu a Serbam k česci. Knjezej Masarykej sym hnydom jedyn exemplar wotpósłał, tola hišćo wotmołwenja njedostach. Zawěsće wón ju do Českeje Encyklopedije z radosću wozmjje. Hač [khětře] wón mi wotmołwi, budžu Wam pisać.

Nětk prošu za wodaćo, zo tak dołho njewotmołwjam. Sym wjele prócy z wotbywanjom pruhowanjow měł, tola hižo je wšitko zaso nimo a ja móžu zaso svojim přećelam a prócam žiwy być. Waš žiwjenjoběh sym dostał a jón porjedził po Wašej wóli. Woćišćany budže w našej „Złotej Praze“ z wobrozom Wašim, kotryž so hižo džěła. Snadž hižo prikhodne čisło „Zlaté Prahy“ jón přinjese.

²⁵ Smoler, Jan Arnošt (1816-1884), lužickosrbský buditel, jazykovědec, publicista a sběratel lidových písní. Vydal vědecký komentovaný dvousvazkový soubor lužickosrbských písní „Pjesnički hornych a delnych Łužiskich Serbow“ (Grimma 1841, 1843). Toto dílo mj. obsahovalo i národopisnou mapu Lužice. 1860 založil první lužickosrbský literární časopis „Łužičan“. Zasloužil se o založení Matice lužickosrbské v r. 1847.

²⁶ Andree, Richard (1835-1912), německý geograf a etnograf. Byl pověstný negativním vztahem ke Slovanům. Ve své knižní publikaci „Wendische Wanderstudien. Zur Kunde der Lausitz und Sorbenwenden“ (Stuttgart 1874) předpovídal brzký zánik Lužických Srbů jako etnika.

Kak je wam znato, zabywam so ze spisowanjom historije lužiskeje literatury, kotruž najprjedy monografiscy, skónčnje tež systematicy wobdželać chcu. Wo hodach zezběrał sym material za nastawk „Dějiny lužického časopisectwa²⁷“ (Stawizny lužiskich časopisow). Njehcył byšće Wy tak dobroćiwy być a lubosćiwyje mi njekotre detaily wo zrodženju „Serbskeje Lipy²⁸“ a „Lužicy²⁹“ ze swojich memoirow sobudželić. Budžu Wam jara dżakowny. Chcu po móžnosći napisać něšto dospołneho.

Skónčnje dyrbju dżakować so za přečelnje mi připóslane a dedikowane Waše spisy, štož mje jara zwjeseliło a počesciło. Jenož zo ja Wam žanych swojich hišćo k wopomnjeću na přečelny naš zwjazk póstać njemóžu, dokelž sym dotal žanych wosebje njewudał. Duž nadžijam so, zo móže so tak bórzy stać. Džensa jenož najnutrniši dżak!

Postrowja Was najwutrobnišo a zawěšće Wam hnydom zaso pisać budže, hač jemu kn. Masaryk wotmołwi, Waš swěrný słowjanski přečel

Adolf Černý

Dopis č. 12

Černý děkuje za poslané dva exempláře lužickosrbské mapy. A vyzdvihuje důležitost aktualizované mapy, protože Smolerova je už zastaralá a nedostačující. Jeden exemplář mapy zaslal okamžitě Masarykovi, který ji okamžitě zařadí do připravované encyklopedie.

Černý se omlouvá, že se dlouho neozýval (asi dva měsíce), ale měl starosti a práci se zkoušením. Mukův životopis opravil podle jeho rady a bude otištěn s fotografií ve Zlaté Praze. Černý Muku dále informuje, že se zabývá lužickosrbskou literaturou, kterou chce nejdříve zpracovat monograficky a pak systematicky. V současnosti připravuje článek o dějinách lužickosrbského časopisectví. Muku prosí, jestli by mu neposkytl podrobné informace ze svých memoárů o vzniku časopisů „Serbska Lipa“ a „Lužica“. Děkuje Mukovi za jeho spisy, v nichž bylo věnování.

²⁷ Adolf Černý: Hornolužické časopisy, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 176, 27. 6. 1886, s. 61.

Adolf Černý: O hornolužických časopisech, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 218, 8. 8. 1886, s. 85.

²⁸ Lipa Serbska, kulturní a literární časopis lužickosrbských studentů. Vycházel v letech 1876 až 1881. Prvním redaktorem byl A. Muka.

²⁹ Lužica, lužickosrbský literární a kulturněspolečenský časopis. Vznikl sloučením časopisů Lipa Serbska a Lužičan. Vycházel v letech 1882-1916, 1921-1932 a 1935-1937. Prvním redaktorem byl A. Muka.

13 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (10 – 4)

Hradec Králové 4. V. 1886

Lubowany přecelo!

Nad Wašu lubu poslěnju khartu sym jara zrudny był. Sym zcyła ničo njewjedzeł, zo by snadź kn. Otto Wašeje kharty njechcył, zo by wo nju njerodził. Wopaki: ja mysleł, zo ju zawěsće wozmj. Jenož plačizna za khartu zdała so mi *trochu* wysoka być. Wašu khartu dostach na jutrownu pońdželu. Tón samy dzeń popońdnju sym *jěł* do Prahi, zo bych tam wšě dospońnje a prawje zeznać mohł. Bohužel, kn. Otto njeje we Prazy, wón je w Parizu we Francowzskej, hdžež dobre kartografy za swoju Encyklopaediju pyta. Duž z nim ryčeć njemóžach. Ale z knjezom Masarykom haj. Wón mi prajił, *zo format Wašej kharty ničo nješkodzi, zo je přihodny za Encyklopaediju*; wón zawěsće by ju w Encyklopaediji měć chcył a tež wšo pola knj. nakładnika Otty wuskutkować chce, zo by ju wotkupił. Dale sym srjedu z knjezom Jelinkom, redaktorem Słowjanskeho Sborníka, ryčał. Wón je zawěsće wulki Słowjan a teho dla wulki přecel Waš. Móžu Wam prajíc – *wón hižo wjele za Wašu khartu skutkował* a najwjacy wuskutkować móže. Tón mi prajił, zo jenož dróhota kharty wadzić budže. Je to zawěsće wulke risiko za knj. Otto, kiž žany milionář njeje, hdyž wón Słowjanski Sborník, Zeměpisny (=Geografiski) Sborník, Historický Sborník, Zlatou Prahu atd. a nětk hobeřsku Encyklopaediju nakładuje. A to by wjele bylo, hdyby za kóždu khartu (za Encyklopaediju) 300 abo wjacy šesnadow dać měł. Nimo to budže nuzno titul kharty a poznany wo znamješkach wumazać a česki wučišćeć – dokelž z lužiskim titulom do česke knihi přińć njemóže. Zkrótka: wón by njemóhl khartu wot Was hižo hotowu wotkupić, ale jenož taflu (česki: plotnu, desku) čišćeřsku, kotruž by w titulu a w pozn. wo znam. počěšćil a sam wučišćeć dał, snadź hišćo powjetšenu abo pomjenšenu.

Jena dróha by byla: hdy by njekajki Maecenas ju wot Was kupil a nam tunišo předał (snadź knj. Parczewski³⁰, abo někotry Rus, snadź naš njekotry Maecenas, kaž Doubek³¹ abo druhy). Snadź kn. Jelínek³² něšto w tym napohladže by wuskutkował. Je to jeho myšlička, nic moja.

³⁰ Parczewski, Alfons (1849-1933), polský právník a etnolog. Velký přítel Lužických Srbů. V r. 1880 dal podnět k založení dolnolužické odnože Matice lužickosrbské. V letech 1922-29 byl rektorem univerzity ve Vlně.

³¹ Doubek, rytíř Eduard, známý mecenáš Národního divadla.

³² Jelínek, Edvard (1855-1897), český publicista a prozaik. V 80. a 90. letech 19. století patřil k nadšeným stoupencům slovanské vzájemnosti, zejména česko-polské. V letech 1881-1887 vydával Slovanský sborník (srov. dopis č. 7).

Ale wšo je hišće njewěšte. Je móžno, zo kn. Otto sam ju kupi, štož kn. Masaryk a Jelínek pola njeho wuskutkować přislubili. Ja sam sym teje nadźije, zo knj. Otto khartu kupi. (Hdy by ju kupić njechcyl, njemohł bych ju do žaneho našeho časopisa dać. Časopisy, za kotre by so hodžila, su tyto: Slovanský sborník, Athenaeum, Zeměpisný sborník a Historický sborník – a ty su w nakładže Ottowje. Ja zawěšće, kak mje hižo móžeće znać, bych rad nastawk napisał a wšo sčinił, zo by so kharta rozpředała. To widžiće tež z teho, zo sym jenož kharty dla we Prazy byl. Škoda, zo knj. Otto doma njebył!)

Budźće přeswědčeny, zo tak bórzy, hač khětře něšto wěsteho wědзец budžu, Wam pisać budžu. Kkn. Masaryk a Jelinek mi přisłubištaj bórzy wo tym pisać.

Z tym Was wutrobnje postrowja Waš słowjanski bratr

Adolf Černý

P.S.: Njemóžeće mi, prosu, snadź njekotre Swoje zajimawe dopisy wot kn. fararja *Hórnik*a poslać, zo bych je sebi za jeho žiwjenjopis wotpisał a Wam zaso z džakom wotpósłał? Chcu po móžnosći najnadrobnišu jeho biografiju zestajić. Waš wobraz hišćo hotowy njeje, tola budže zawěšće hiž w najkrótšim čase we Zl. Prazy wočišćany. Waš

AČ.

Dopis č. 13

Černý reaguje na Mukův lístek (není k dispozici), který jej zarmoutil. Z lístku se Černý pravděpodobně dozvěděl, že nakladatel Otto nestojí o jeho mapu pro encyklopedii. Černý se nad tím podíval, protože by ho nenapadlo, že by ji Otto odmítl, když o ni má zájem Masaryk. Ottovi pravděpodobně vadil rozměr, což se dá podle Masaryka upravit. Nemůže mu zatím říct nic konkrétního, protože Otto není v Praze, ale v Paříži. Masaryk se pokusí s Ottou vše domluvit. Pro odkoupení mapy se zasadí i E. Jelínek, i když se mu zdá pro nakladatele Ottu drahá. Černý nakladatele Ottu zároveň trochu omlouvá, neboť není finančně řádně zajištěn a přesto vydává velké množství časopisů. Černý zároveň upozorňuje, že nemůže být mapa otištěna s lužickosrbskými názvy v české Encyklopedii. Lužickosrbské názvy budou odstraněny a nahrazeny samozřejmě českými. Otto chce koupit jenom tiskařskou tabuli s vyobrazenou mapou.

Navrhuje podle Jelínka, aby mapu odkoupil nějaký bohatý mecenáš, např. Parczewski nebo nějaký bohatý Rus či z Čechů Doubek, který by ji potom Ottovi prodal levněji.

Černý ovšem neztrácí naději, že mapu koupí Otto, neboť Masaryk i Jelínek slíbili, že to s ním domluví. Mapa by se hodila pro Slovanský sborník, Athenaeum, Zeměpisný sborník a Historický sborník, a to jsou všechno periodika, která vydává Otto. Černý by udělal vše pro to, aby se mapa rozprodala, vždyť jenom kvůli tomu jel z Hradce do Prahy. Napiše ihned, jak bude něco vědět.

Na závěr prosí, jestli by mu nemohl poskytnout nějaké zajímavé dopisy, které mu zaslal M. Hórnik. Chce je použít pro připravovaný Hórnikův životopis. Na dopisy dá pozor a vrátí je ihned, jak si je opiše.

14 /7/ Arnošt Muka Adolfu Černému (4 – 3)

Kamjenica, 22. V. 1886

NB. Wodajće khwatne pismo! Mam wjele džěla!

Lubowany słowjanski přećelo!

Drohi bratře!

Přede wšitkim mje wutroba z radosću hnuwa, zo bych Wam swój najnutrniši, najhorcyši bratrowski džak wuprajił za to, zo sće Wy mje z tajkej sławu we Wašej „Złotej Prazy“ Wašemu čescenemu českemu čitařtwu a słowjanskemu swětej znateho sćinili; je to njenadzita a přewulka česć za mnje; přetož džělach dotal přeco za swoju lubu serbsku narodnosć a wótcinu bjez džiwanja na džak a přispóznaće, jeno z lubosću k mojim serbskim bratram; tola z prawdu rjeknjene – mje posyluje tuto přećelne posudženje a wabi mje k nowemu horliwemu skutkowanju; haj waš tak wulcyšnje khwalobny posud mojego skutkowanja je za mnje woprawdžity balsam za wšelake přescěhanja a hłuboko mje rudzace přistodženja, kotrež sym předewšěm w poslednim polłěće tu wot Němcow přetrać dyrbjał. Běchu to jara tyšne časy za mnje, ale z Božej pomocu sym je přetrał. Wam pak budu ja stajnje *džakowny* za Wašu lubosć a wobhladuju Was – dowolće mi to – jako swojeho *bratra* na wšě časy!

Runje tak rjany kaž Waše nadrobne wopisanje mojego skutkowanja, je podaty wobraz, ja sym so tež kn. redaktorej Šulcej podžakował a Was prošu, zo byšće so tež kn. nakładnikej Ottej za mnje podžakowali, zo je mój wobraz přijal. Abo by traš što pomhało a maće Wy za lěpše, zo so ja tež Ottej sam wosebiće podžakuju? Te 5 exemplary wot Was dostach.

Nětko pak dla *serbskeje kharty*. Waša powěsć je mje skerje zaso z mojeje zrudoby, zo je moja wulka próca a moje napinace džěło přez wjele měsacow a nocow na kharće serbskeje Łužicy skoro podarmo było, k nowej nadžiju zbudžiła a pozběhnuła. Přetož z powěsće, kotruž přez kn. fararja Hórnika wot Otty resp. Jelínka dostach, dyrbjach sudzić, zo so moje džěło njespodobá a zo je wuwjedženje mojeje kharty špatne a njedosahace. Z Wašeho lubeho lista pak nětko widžu, zo so kn. nakładnik Otto dla plaćizny postorkuje a snadž z prawom, dokelž su snadž tajke džěla w

Prazy wjele tuńše hač tu w drohej Kamjenicy. Tuž sym hladał, hač njebych móžnosť namakał, moju khartu Ottej *tuńšo* wostajíc a wjeselu so, zo je mi to móžno. Moje *hłowne přeće* a *žadanje* je, zo by so moja kharta w Encyklopaediji přijala a traš tež w Slovanskim Sborníku a Ateneu wozjewila ja tak hišće so bóle znaty sčinił słowjanskemu swětej; pjenježneho wužitka za swoje dołhe a wobćežne džěło wšak njehladam. Jeli so moja nowa proposicija, kiž móžu slědujacym kn. nakładnik. Ottej sčinić, spodoba a přiwozmje, budže to za mnje wulka radosć; a jeli chce kn. Otto pódlu mi za moje džěło małe připóznaće, ale čím wjetše wjesele sčinić, njech mi jene illustrowane džěło ze swojeho nakłada, kaž n. př. *Čechy*, přecelnje dari.

Wěc z khartu ma so nětko tak: Džěło pola litografa khoštuje mje 450 Mk. (pódlu ja *moje* džěło *ničo njeliču* a tež dale čas nic, kiž sym pola litografa přebywał, hdyž je wón džělał, dokelž wón serbskeje řeče njemócnny trjebaše při mjenach stajneje kontrole); při wobličanju papjery a čišća khartow pak je zmylk stał přez pomocnika litografy [Ošaca]; mjenujcy nic 500, ale 1000 exemplarow płaci 125–150 Mk (po dobroće papjery rozdžěl); a hdyž so wjacu *tysac* exemplarow skaza, chce wón jeli móžno *hišće tuńšo* wostajíc. Dale je naše *Maćica* za taflu abo platu (desku) 100 mk. zaplaciła <(nimo čišća za žadane exempl.)> a ja sym za nju dotal z mojeje kapsy 50 mk. zaplacił a jedyn přecel (Serb) je mi 50 mk. přilubił, tak zo mam za platu <desku> resp. za litografowanje <(na kamjenje)> hišće 250 Mk. płacić.

Tuž bych ja nětko móhl kn. nakladn. Ottej přenje 1000 exemplarow kharty za 350–400 Mk. předać a kóžde druhe nowe 1000 ex. za 125–150 Mk.

Titul a znamješka chce litograf tu pod mojím dohledom wumazać a *čěski* wucišćeć a tuž prošu Waš najpřecelnišo, jeli budže kn. Otto nětko zwólno moju khartu přijec, štož je moja wutrobna žadosć, zo byšće Wy tutón titul a znamješka do čěšćiny přeložili a mi připóstali.

Jeli pak by to přeco hišće pře wysoka płacizna knjezej Ottej byla, by snadž móžno bylo *maecenata* w Čechach abo Ruskej namakać, kiž by pak něšto pak cyłe džěło pola litografa doplacił. Tola ja tu njebych rad *sam za sebje* prosył, ale by to mi wulcyšnje lubo bylo, hdy byšće to Wy, lubowany bratře, abo česćeny knjez redaktor Jelínek za mnje činić chcyli. A propos – budžće tola, hdyž do Prahi pisaće, tak dobry a džakujće so we mojím mjenje knjezomaj Jelínkej a Masarykej za to, zo staj tajki interes za moje džěło wopokazałoj a so za mnje starałoj. – Ja znaju dweju maecenatow – jedyn

je kn. *lěkarnik Josef Lernet*³³ w *Pardubicach*, kiž by wěšće něšto za khartu woprowaŕ, hdy byšće jeho chcylu přecelnje za mnje wo to prosyc; druhi je knjez předsyda *Kijevskeho* blahotworitelskeho občestwa, kn. Riegelmann w *Kyjevu*, kiž je wulki fonds za wudawanje słowjanskich pisow wustajiŕ. A njedyrbjaŕa ze žaneje tuteju stronow pomoc so skićić, sym zwólniwy hišće sam něšto pjenjez přisadzić, jeno zo by potom kn. Otto chcyŕ moju khartu do encyklopaedije a do *Atenea* abo *Slov. Sbornika* z Wašim nastawkom, kotryž byšće Wy dobroćiwje po zakładže mojeje statistiki napisali. Tak khětře hač budža wosebite wotcahi mojeje cyŕje hornjo- a delnjo- serbskeje statistiki brošurowane, budže mi wjesele, Wam jako přenjemu ze swojich přeceluw jedyn exemplar poswjećić a připosŕač.

Za wšě Waše dalše prócowanja, kaŕ za dotalne, praju Wam tu do předka swój najwutrobniši bratrowski džak!

Detailow wo zaŕoženju „Serbskeje Lipy“ a „Lužicy“ chcu Wam rad dač, na kelkož so dopomnju.

Lipu Serbsku zaŕožich ja po 2. schadžowancy³⁴ serbskeje studujceje mŕodosće, zo bychu serbscy studenci organ mĕli, w kotrymž bychu si mŕhli swobodnje wuprajič wo tym štož mysla. To w dotalnych serbskich časopisach kaŕ Lužičanu derje móžno njebĕ. Dale dyrbyeše L. S. organ byč, kiž by serbskich studentow hromadu džeržaŕa a wabiŕ so w serbskim pismowstwje spytowač. Tež chcych z njeho po móžnosći wobrazowy časopis sćinič, kaŕ sym při autografowanym přenim lĕtniku pokazaŕ. Zo pak njeby naš studentski časopis dotalnemu Lužičanej³⁵ škodziŕ, wudawach jŕn ja autografowany, štož mĕješe swoje dobroty a swoje čezę; dobroty, zo bĕ móžno wobrazy sobu podawač; te ja wobrazowach; swoje čezę, dokelž dyrbjachmy my studenci w Lipsku cyŕe čisŕo pisač a a za autografowanje zhotowič; tu mĕjach čezko, přeco swojich přeceluw w Lipsku k pisanju nawabič, a dyrbjach husto sam pisač; nakŕad přenjeje Lipy Serbskeje 1876/77 bĕ [podarmo] mŕj přecel Holan³⁶ na so wzaŕ, kiž teŕ hewak najwjacy při Lipje pomhaše. Jako ja na universitetnym sudnistwje wo dowolnosć k wudaču Lipy prosych, mje universitetski sudnik powita: Da wollen Sie einen längst gefühlten Bedürfnis abhelfen. To pak mje njemoleše, ja podach so tola na čeznitu drŕhu

³³ Lernet, Josef, pardubický radní a obránce českého jazyka z druhé poloviny 19. století.

³⁴ Schadžowanka, od r. 1875 kaŕdoročnĕ na rŕzných místech opakovaná schŕzka lužickoserbské studující mládeže. Mĕla sjednotit všechny lužickoserbské studenty. Poprvĕ se konala z podnětu A. Muky v Chrošćicích, ale řizena byla J. A. Holanem.

³⁵ Lužičan, první lužickoserbský literární časopis založený r. 1860 J. A. Smolerem. Vycházel do r. 1881, kdy došlo ke sjednocení s časopisem „Lipa Serbska“.

³⁶ Holan, Jan Arnošt (1853-1921), lužickoserbský učitel a spisovatel. Byl spoluzakladatel Schadžowanky lužickoserbské studující mládeže. Od r. 1881 působil v Rusku jako gymnaziální učitel.

redaktorstwa. Dokelž Holan njeměješe pjenjez, dyrbjach ja autografowanje plaćić; w Budyšinje pak mějachmy přecela, kiž jako agent abonementny pjenjez za Łužicu hromadžeše, a jako bě wokoło 160 hriwnow wot nimale wšěch abonementow, kotrychž mějachmy, hromadu zwjedł, je tesame bórzy přecinił a wozjewi mi, zo je te pjenjezy přetrjebał a zo ničo dostać njemóžu, dokelž ničo nima. Na žadanje Pražskich studentow „Serbowki³⁷“ měješe so druhi lětnik w Budyšinje čišćeć a dokelž widzach zo Lipa S. čišćana počina Łužičanej konkurencu činić a zo tež přez Pražskich přeco bóle wot programma wotkhadźuje, kotrež běch ja prjedy měł, přepodach ja redakciju Pražskim (stud. Bartej), štož běchu sebi woni tež přeli.

Nětko wojowašej Lipa S. a Łužičan něšto lět wo existencu – Łužičan podleža a zasta na lěto – potom wudawaše jón Smoleř z nowym programom, ale po přěních čisłach spóznach ja hižo, zo je nowy Łužičan morworodžene džěco; jedyn lětnik čehnješe so přez 3 lěta, tak zo so abonenci wobćežowachu a wšelacy nam smějachu. Tuž wobzamknuch kónc lěta 1881 tutomu njedostatkej kónc sčinić a docpěch po dołhich jednanjach, zo směch Lipu Serbsku + Łužičana do *jeneho* časopisa zjednočić, kotrehož redakciju do rukow wzach; tak nasta „Łužica“.

Přez porjad a prócu dobách Łužicy bórzy telko abonementow, zo móžeše wobstać, hdyž tež ničo wyše njewosta. Ale nowe překazy přińdžechu. Přecel kiž bě mi tehdy z tym abonementnym pjenjezom „Lipy“ wujěl, přitowarši so mi zaso přez próstwy, ja přijach jeho za expeditora Łužicy a plaćach jemu jeho džělo po móžnosći a hospodowach jeho, hdyž pola mje džělaše, na najlěpšo; wón mi so za to z tym džakowaše, zo bjez *mojeho wědženja* spočatk 1883 abonementny pjenjez přez postmandat kassirowaše a tak mje zaso wo wokoło 150 Mk. wobšudzi a k tomu mje hišće pola abonementow diskretowa! Přez to mějach wšelake njelubozne pisanja z abonementami. Nětko pak Łužicy zaso počina škodzić, zo su sebi studenci wotmyslili swój samsny časopis „Łužiski Serb“ wudawać. Dwaj podobnaj časopisaj sebi pola nas stajnje škodžitaj.

Tež tu próstwu z poslednjeho lista wo zajimawe dopisy kn. far. Hórniku chcu Wam po móžnosći dopjelnić a sćełu Wam pódla nimale wše listy, kotrež wot kn. Hórniku mam a kotrež maju někajku wažnosć. Prošu, wužiwać je cum grano salis³⁸, zo njebychu wěcy na swět přišle, kiž su bóle privatne; je jich hromadže 23 listow. Po

³⁷ Serbowka, spolek lužickoserbských studentů z Lužického semináře v Praze. Založen byl 1846. Jeho cílem bylo pěstovat rodný jazyk, literaturu, dějiny a vychovávat k národnímu sebevědomí.

³⁸ Latinský pojem „cum grano salis“ znamená česky: se zrnkem soli, s jistým omezením, odstupem.

wužiwanju, prošu, pósćelće mi je zaso wróco. Hewak mam hišće hromadku korespondencnych khartkow wot Hórniku, su pak mało waźne.

Nadžijam so, zo změjeće nětko z mojej khartu wjacy zboža a zo móžeće mi bórzy zwjeselace powěšće dać.

Z najwutrobnjšimi serbskimi strowjenjami wostawam w lubosći Waš słowjanski bratr

Ernst Muka

P.Sc. Jeli hišće žaneje kharty na pokazku trjebaće, chcu Wam je pósłać a zdźelće mi!

Dopis č. 14

V záhlaví, ještě před oslovením, se Muka omlouvá za dopis psaný v rychlosti. V oslovení je Černý poprvé označen jako bratr a následující odstavec to vysvětluje. Muka Černému vyslovuje nejvroucnější dík za to, jak ho s velkou slávou představil českému čtenářstvu a slovenskému světu ve Zlaté Praze. Je to pro něho velká pocta, protože dosud se o něm nikdo nikde nezmínil. Práci pro Lužické Srby považoval jako svou národní povinnost a tento hold bere jako balzám na všechna příkoří, kterých se dostalo od Němců v posledním půlroce. Dává mu to zároveň další sílu a odhodlání pro další práci. Děkuje mu za lásku, kterou mu prokazuje, a od této chvíle ho považuje za svého bratra pro všechny časy.

Zpráva Černého ohledně lužickosrbské mapy vzbudila u Muky opět novou naději. Z informace, kterou před tím dostal od Otty, příp. Jelínka přes Hórniku, usuzoval, že se jeho mapa nelíbí, že je špatná a nedostačující. Teď ovšem pochopil (z posledního Černého dopisu), že problém představuje pro Ottu především cena mapy. Muka je ochoten Ottovi mapu přenechat levněji, přeje si jen, aby se mapa objevila v encyklopedii, Slovanském sborníku a Athenaeu. O peníze nestojí, ale rád by se tímto ještě více zviditelnil před slovanským světem. Pokud bude Otto s jeho návrhem souhlasit, bude velmi rád a spokojen. Na oplátku by však od Otty chtěl jednu ilustrovanou práci, např. Čechy.

15 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (11 – 5)

Hradec Králové 7. VI. 1886

Najlubši přećelo!

Drohi słowjanski bratře!

Sym so wutrobnje zwjeselił, hdyž Waš list dostach. Widzjach, zo je Wam lubo přišlo, štož sym we Złotej Prazy wo Wašem skutkowanju pisał. To wšo wzmiće kaž dopokaz mojeje přećelneje přikhilnosće k Wam, lubowany serbski přećelo, runje kaž připóznaće Wašich wo Serbowstwo zaslužbow. Je to tež za Wašu narodnu swjatu wěc jara waźne,

dokelž z tym poznawa naše a všesłowjanske čitařstwo, kak dyrbi so serbski spisaćel za Swój lud prócować a woporować – a kak trěbno je tón mały lud podpjerać w jeho narodnym žiwjenju ... Myslu, zo tež kóždy lužiski Serb nutrnje so zwjeseli nad tym, zo česki *prěni* illustrowany list Waš wobroz a nadrobny žiwjenjoběh podať. – Chcu cytu galleriju serbskich wótčincow před woči Čechow předwjesć. Z Wami sym započatk sčinił. Slědować budže knj. far. Michał Hórnik, kotrehož dopisy sće mi lubosciwje k přehladanju pósłať, za čež Wam wutrobny džak wuprajam. Prawje bórzy Wam je zaso wšitke, kak sym je wot Was dostať, z džakom wróco dam. Hórnikowy žiwjenjoběh mamy hižo, kaž tež wobroz (Swětozor³⁹, Humoristiske listy⁴⁰, Naučný Słownik) – tola jenož krótki. Ja chcu nadrobny, wobšěrný napisać. Hišće bych I. II. a III. lětnik Łužicy trěbať; tehodla prošu Was, zo bysće mi je pósłać dať na moje pjenjezy (su-li hišće na skłádže te lětniki?).

- Tež sym počať pisać do přiłohy našeho žurnala „Hlas Národa“⁴¹ (tak rěka žurnal, přiłoha ma mjeno „Nedělní Listy“) referaty wo lužiskem pismowstwje. Hač dotal pisať sym wo Wašej „Statistic“ a kharće (23. meje 1886⁴²), wo zhromadźiznje „Maćicy Serbskej“ a wo trěbnosćach tuteho wustawa, při čemž sym napominať k podpjeranju M. S. (30. meje⁴³). Potym wo „Lužicy“ a „Lužiskem Serbu“ (budže čišćane), dale napisam wo druhich lužiskich časopisach a hišće druge listy wo Wašem pismowstwje. Z tym so znamosć wo Was dostanje wjacy mjez Čechy. Njeh je to k dobremu! -

Wo wašej „Statistic“ napisať sym tež dlějši referat, kotryž kn. Jelínek wotedať kn. archiwarej Emlerej⁴⁴, redaktorej „Časopisa Musea Království Českého“⁴⁵, hdžež budže wočišćany.

³⁹ Světozor, český obrázkový časopis vycházející s přestávkami od r. 1834. Obnoven byl r. 1867 Františkem Skrejšovským. Od r. 1899 časopis získalo Nakladatelství J. Otto. Do Světozoru Černý hojně přispíval zejména v 90. letech 19. století.

⁴⁰ Humoristické listy, časopis zasahující do soudobého politického a kulturního dění. Založen byl v r. 1858 a vydával ho J. R. Vilímek. Do Humoristických listů přispíval např. J. Neruda.

⁴¹ Hlas národa, první český deník, v němž Černý pravidelně otiskoval své zprávy a fejetony o Lužici. Noviny byly hlavním reprezentantem staročechů v čele s F. L. Riegrem (srov. KALETA 2006: 144).

⁴² Adolf Černý: „Statistika Serbow“, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 142, 23. 5. 1886, s. 41.

⁴³ Adolf Černý: „Matice srbská“ v Budyšíně, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 149, 30. 5. 1886, s. 45.

⁴⁴ Emler, Josef (1836-1899), český historik a archivář. V r. 1870 se stal ředitelem archivu Hlavního města Prahy.

⁴⁵ Časopis Českého muzeum, první český vědecký časopis založený v r. 1827. Prvním redaktorem byl F. Palacký.

Nětk wo Wašej kharće. Posłał sym khartu knj. Ottej a Jelínkej z listomaj: Kn. Jelínek budže zawěšće, kaž ja, wšo činić k lepšemu Wašej kharty. Tola pomoc njeje w našich mocach. Kn. Otto mi na tajke wašnje wotmołwił:

„Dowolam sebi Wam woznamić, zo přihotowamy za Encyklopaediju kharty wšitke originalne. Džěło to wzałoj dwaj krajerjaj, a teho dla, kak rjane prjenje kharty budža, budže so dalej pokračować. Kharty wjetše (přílohi) budža měc wšě stajne (te same) „měřítko“ (= maštab), dokelž maja wěstu *cylinu* (celek) činić. Hižo teho dla (formatom) njehodži so mi kharta Łužicy, *zawěšće z wulku prócu wudžělana, zestajana a rjenje wuhotowana*. Dokelž nimo to přindže kharta hač do pismika *L*, kotryž snadź hakle w 3 lětach přinć ma, było by z teho wotpohlada trochu bórzy hižo nětk ju čišćeć dać.“

Te su słowa kn. Otty. Widziće, zo tež wón rad připóznawa wulku cenu (Werth) a rjanosć Wašej kharty a zo by ju *rad* měł we swojej Encyklopaediji.

Ja chcu hišćo knj. Emlerej pisać, zo by tu samu do „Časopisa českeho Musea“ kaž přílohu wzał. Z knj. Lernetom znaty njesym. Do Encyklopaedie hodži so pak, hač budže so tam wo Łužicy pisać, khartu Łužicy dla Wašej kharty wudžělać we wulkosci druhich khartow. Ja sam chcu po čase wjetši spis wo Łužicy wudać. Potym bych ju ke swojemu džělu přidał. Ale nadžijam so, zo ju snadź „Časopis Musea“ prjedy poda.

Duž njemějće mi za zle, zo sym Wam njemohł lepše powjesće wo Wašej kharće dać. Widziće, zo z wulku lubosću za Waše džěło džělać chcu a zo jenož njecha mi so tak wjesć, kak bych sebi žadał.

Z tym Was wutrobnje postrowja Waš, Wam swěru přikhileny přećel a bratr
Adolf Černý

Dopis č. 15

Černého potěšila Mukova radost nad tím, co o něm napsal do Zlaté Prahy. Muka to má považovat za důkaz přátelské náklonnosti a uznání za vše, co dělá pro svůj národ. Postupně chce Čechům představit celou galerii lužickosrbských buditelů. Následovat by měl Michal Hórnik. Dále Muku informuje, že začal psát do Hlasu národa informativní články o lužickosrbských časopisech, o lužickosrbských národních akcích a také mj. o Mukově díle „Statistika Lužických Srbů“. O tomto Mukově díle napsal také obšírnou zprávu pro „Časopis Musea Království Českého“. Co se týká vydání Mukovy národopisné mapy, Otto v tomto smyslu Černému odpověděl, že by se mapa mohla objevit v připravované encyklopedii v horizontu tří let, kdy by měl vyjít svazek obsahující hesla na L, tedy i heslo Lužice. Černý napíše ještě šéfredaktorovi Časopisu Musea Království Českého Emlerovi, aby ji vydal jako přílohu.

16 /9/ Arnošt Muka Adolfu Černému (5 – 4)

Kamjenica, 24. VI. 1886

Najlubši bratřiko!

Wotmołwjam Ći skerje lěpje, hdyž tež z krótka na Twój luby list, zo by moju lubosć k Tebi widzał.

Měj předewšěm najwutrobnši džak za pósłany přinošk k Delnjoserbskej dialektologii; džělam štož móžu pilnje na rěčnicy, tola dže pomału doprědka, dokelž sym hižo přez tydzeń khorowaty; sym był kupać, sym so strašnje nazymnił a sylny katarrh dostał, tak zo so boju, zo mi lékař njedowoli do Budyšina na spěwanski swjedžen 29. sept. dojěć. To mje jara rudzi. K tomu mam so hišće k 1. oktobru přecahowac do noweho bydła, štož tež wjele njeměra čini, přede wšěm tež mojej mandželskej, kiž so Ći najwutrobnšo za přecelne postrowjenja džakuje a so Ći přecelnje poruća.

To je mi jara lubo, zo je so Ći pućowanje po Serbach spodobalo a štož wo nim pišeš, mi tola njezabudž pósłac; snadž móhl ja je do serbšćiny přeložic za swoju „Lužicu“.

Wienski tydzenik „Parlamentär“ je mi porokowal, čehodla swoju cyłu statistiku po *rusku* napisal njejsym, zo dyrbi to [pismowska] rěč byc za nas słowjanskich wučenyh a spisaćelow. Wón wšak drje ma prawje, ale tak khětře to njeńdze – wšako wón tež swój „Parlamentär“ samo po němsku a nic po rusku njepiše. Knjez Jelínek drje Tebi hišće ničo wotmołwił njeje dla kharty? Tvojej čescenej knježni sotře praj mój najwutrobnši džak za wotpisanje Tvojeje rjaneje recensije „statistiki“ w Athenaeu.

Tebje pak, sprawna bratrowska duša, tysaćkróc postrowja a w duchu přecelnje wobjima Twój swěrný słowjanski bratr

Ernst Muka

Omyl, patrně asi 24. 9. – v Lužici jsem byl teprve v srpnu (2.-22.) a teprve tu jsme se (3./8.) s Mukou setkali a sbratřili⁴⁶.

Dopis č. 16

Muka děkuje co nejsrdečněji Černému za zasláný jemu příspěvek k dialektologii dolní lužické srbštiny. Intenzivně pracuje na gramatice. Muka je už přes týden nemocný, neboť se nastydl, když se byl koupat, a tak má obavy, že ho lékař nepustí na pěveckou slavnost do Budyšina. Velmi to Muku hněte a ještě ke

⁴⁶ Černého poznámka na konci Mukova dopisu.

všemu se má k 1. říjnu stěhovat do nového bydlení, což zase hlavně zneklidňuje Mukovu ženu. Muku také těší, že se Černému zamlouvalo putování po Lužici. Vše, co o tom napíše, by Muka rád měl také pro časopis „Lužica“. Muka dále píše, že mu vídeňský týdeník „Parlamentär“ vytýkal, proč nenapsal svou statistiku rusky, že to je jazyk všech slovanských učenců a spisovatelů. Černý má poděkovat své sestře, která pro Muku opsala recenzi z pera Černého vyšlou v Athenaeu.

2. Korespondence z let 1886-1891

(ad oddíl 4. prvního svazku)

17 /10/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (12 – 6)

W Budyšinje, 10. VIII. 1886

Lubši bratře!

Z pannu Wandu⁴⁷ sym so rozloučil i je mi [скучно], styskno. Wčera běch w Hrodzišću, před tym we Wósporku na schadzowancy. Była jara derje wopytana (40 studentow) – tola tež jara němcowala. Wosebje wulět do Hrodzišća był cyły němski – na serbskosć je knj. [Nowy] hłowny starši, Golč⁴⁸, zcyła skoro zabył. To so mi njechaše lubić, spodobać. Džensa chcu so do Hodzija podać a jutře (*srjedu*) k Tebi, najlubši bratře, do Wosyka. Snadž budžeš za swojeho přecela mału khwilu měć. Duž do widzenia! Na zasewidzenje! Twój

A. Černý

Kochajmy się, wosebje z

Dopis č. 17

Černý informuje Muku o poměrech v Dolní Lužici. Navštívil schadzowanku we Wósporku, kde bylo kolem 40 studentů, ale bohužel více mluvili německy než lužickosrbsky. Na lužickou srbsčinu zapomněl i hlavní starší Gólč. Černý chce navštívit Hodzj a potom jeho ve Wosyku.

18 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (13 – 7)

Kraloweje Hradce, 4. IX. 1886

Najlubši bratře!

Sym hižo druhi den zaso doma – a je mi styskno po Łužici. To běchu krasne khwile – ale wšo je so minyło a jenož krasny wobroz we hłowě wosta. Wotejeh z Budyšina zahy rano 2. t. m. a hišće wječor teho dnja w 9. hod. běch w Hradcu.

⁴⁷ Bogusławska, Wanda, dcera velkého polského přítele J. W. Bogusławského (1825-1901). Bogusławski je autorem prvního celkového přehledu lužickosrbských dějin. Při čtvrté Černého návštěvě Lužice ho oba doprovázeli (srov. KALETA 2006: 145).

⁴⁸ Gólč, Jan (1864-1916), lužickosrbský evangelický farář. Účastnil se aktivně lužickosrbského studentského života. Později byl redaktorem evangelického listu „Pomhaj Bóh“.

Jara zajimawe bě pućowanje po Delnych Łužicach, nic jenož toho dla, že lud, wosebje jeho řeč a drasta, zajimawy je, ale tež toho dla, zo widźach ze swojomaj woćomaj *žiwjeńsku moc* toho luda, zo z tym moja nadźija w jeho dalše žiwjenje posylnjena bě.

Pućowach ze Smolerjom⁴⁹ k Keřkej⁵⁰ do Noweje Wsy, pak do Łaza, Běleho Khołmca, Nowe Město, Mulkec, Rowneho, do Slěpoho k Wjelanej (wosebje wsy tuteje slěpjanskeje wosady so mi zdaja hišće sylnje serbske być; wjele ludži němski *cyła* njemóže), do Gródk, Dubrawy, Bageńca, Górganowa, Žargonja, Chóšebuza, Kósobuza, Popojc, W'erbna, Bórkowow, pak wróco přez Khoćebuz, Gródk, Dubrawu, Kinajcht, Ćisk, Ždžary, Šunow, Ralbicy, Khrósćice a Baćoń do Budyšina. Kak widziš, je so moja wotmyslena puć kusk zkrótsiła, dokelž by mi přejara dołho trała a ja (wosebje tež mój sak) sym hižo kusk unaveny był. To druhe sym sebi zaso na přichodne časy wostajił. W Bórkowach se na Tebe hišće dopomnić wjedźeli. Prajachu, zo před někotrymi letamy staj tam dwaj studentaj *theologie* (!) byłoj, wobaj serbskeho pokhoda. Jeneho mjeno kusk hišće w pomjatu je měł (hosćeńcař Krügar pola młyna, Němc) – „tak snadź Ho - - Hole - - abo kak“ . – „Holan, nic?“ praju.“ – „Haj, Haj,“ praji wón. – „A tón druhi rěkaše Muka, nic?“ zaso ja. – „Tak, derje,“ wobtwjerdži korčmař. .. No haj, to njeběchu kandidači duchownstwa! ...

Nětk, štož dialektologiu nastupa. Štož mohł sym nazhonić, to Tebi podawam.

W Bělym Khołmcu:

ješćeř (ješćerja), jěry, nimam, mjećel, powrjesło, zbože (ve Sprjejcach praja „zbožo“), suchi, bół, slowka, droždže, přědku, srjeda, mjerznych, dorn, khlěw, law, łaženje, zrěbjo=zrěbc; (słowa mětlina neznaji).

Bórk pola Wojerec (słowa ta wupisał sym z erta muža z Bórka, kiž w Khołmcu w korčmje běše:)

khopic = anfangen (přir. čes. „chopiti“).

ze z Klětnoh' (přir. čes. „ze z Plzně“).

wu nas = pola nas.

ni = ne (nein)

šicke (wšicke).

hew, hewlej = jóle (hier).

tyn = tón

⁴⁹ Smoler, Marko (1857-1941), redaktor Serbských Nowin, syn J. A. Smolera.

⁵⁰ Kerck, Jan Awgust (1865-1938), lužickoserbský spisowatel a učitel. V r. 1890 se oženil s nejmladší sestrou Arnošta Muky.

hižno = hižo
nejlěpši = najlěpši.
mó = my
ból
chco (er will)
čěrjał, čěrjeć
som = sym
stojeli (=stáli, čes.)
wón jo *se* starał.
musym,
wiki = markt.

Dubrawa:

bez, popjeř, kótery, homara, chrapka, jajko, jašćeř, jary, wjesoły, mjaza, wjadnik, njamam, (mjatać neznají), změty; slěbro; brjaza, powrjasło, sćažka, lažki; kłažim, kłažiš, kłažo, my kłažomy, kłažošo; kłažony; humrjeř; suchi; suchěgo; ból; twarda kosć (?); sliwka; droždžeje; nalěwaš; spiwaš, hutřoba; prjedku; srjoda, cyły, marznuš, der, dlejki, chlěw, ako, wudaš, krew', třawa, law, łuka, łazenje; malučki, *lažšy*, wuzčejšy, żowćo, gora, kołozej.

Žargoń:

bez, pepjeř, kotary (slova homara neznají); chrapka, jajo, jašćeř, jarjebaty, wjasoły, mjaza, wjadnik, njamam, mjataš, změt, (mětlina njeznaja), (Staub = kuř), sljebro, brjaza, powrjasło, sćažka, lažki, (zbožo njeznaja, praja po němskim glyka), kłažom, ty kłažoš, kłažony; humrjeř, suchy, ja sym był, slěwka, droždžeje; nalěwaš, spiwaš, hutřoba, prjedku (prjezy); srjoda, cyły, marznuš, dern, dłujki, chlěw, (chlopc neznají = gylc); ako; hudaš, krew', třawa, law, łuka, lazenje, wjaža (=dom we měsće), malučki, lažčejšy, huzčejšy, (gelica = holca; pól hodžiny k Choćebuzu hižo „żowćo“), gyra, kołozej, kjarcma (nětk, žel, nimale njeznate; powšitkowně němske „šenka“); našogo syna; našomu synoju; z našym synom; žrjebje, tomu žrjebješoju.

Knj. Jelinkej pisach hišće tón samy tydžeń, hdy běch při Tebi, tola dotal wotmołwjenja njedostach. Duž njewěm, kak z khartu steji.

Sobu sćelu Tebi „Nedělní Listy“, hdžež su moje přeložki z Čišinskeho⁵¹ „Knihi sonettow“. (3) Pola knj. Sommera⁵² wostajich za Tebe druhi feuilleton „Z Lužic“⁵³ we

⁵¹ Adolf Černý: Z „Knihy sonettow“ od Jakuba Čišinského, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 239, 29. 8. 1886, s. 96.

⁵² Sommer (Žemr), Adolf (1862-1909), lužickosrbský učitel a spisovatel a dovedný včelař.

Hlasu Národa. Třeći a štworthy chcu Tebi posłać, hač khětře budže kóždy woćišćany. Nětķ chcu najprjedy anthologiu za ćišć přihotować.

Přeju Tebi mnoho zboža, wosebje štož Twoju řečnicu nastupa. (Moja sotra po mojej poručnosći posłała Tebi wotpis mojeje kritiki Twojeje statistiki z Athenaea II. lětnik č. 6.) Prošu, dam so poručec Twojej čescenej knjeni mandželskej.

Tebe pak tysackróć postrowja a w duchu přecelnje wobjima Twój swěrný přecel
Adolf Černý

Piš mi zahy!

Dopis č. 18

Černému se stýská po Lužici. Odjel 2. září brzo ráno z Budyšina. Ještě týž den kolem 21. hodiny přijel domů do Hradce Králové. Putování po Dolní Lužici mu přišlo velmi zajímavé. Nebyly zajímavé jen jazyk a kroje, ale hlavně životní síla tohoto národa, která ho posilnila v naději na další setrvání. Psaní doplňuje ještě o zážitky prázdninového putování. Na některých místech, která Černý navštívil, pobýval před několika lety i A. Muka. A k zážitkům Černého mj. patří to, že si někteří lidé právě na Muku vzpomněli. Černý v dopise uvádí bohatý soupis jazykového materiálu k dialektologii dolnolužické srbštiny, který Muka potřebuje pro dopsání její gramatiky. Spolu s dopisem posílá Nedělní listy, kde jsou Černého překlady z Čišinského sbírky „Kniha sonetů“. U Sommera nechal pro Muku druhý fejeton „Z Lužic“ otištěný v Hlase Národa.

19 /12/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (14 – 8)

[2. XI. 86]

Najlubši bratřiko!

Najprjedy wodaj, zo njesym Ći tak dołho pisał. Wina njebě moja. Mějach tak wjele naležneho džěła, zo dyrbjach wšu korrespondenciju z přecelimi z boka wostajić. Sym lětsa jara wobćeženy wulkim šulskim džěłom – wuču nětķ 32 tydžeńskich hodžin. To je přewjele. Hakle wječor wokoło 6-7 přińdu domoj – a jenož potym, w nocy, móžu so na swoje literariske džěła dać. Zo to za moju strowosć ničo wužitne njeje, móžeš sebi lohcy pomyslić – tež hižo wjacý tak derje njewuhladam, kaž w Serbach. Sym zaso tón stary blědy, kaž prjedy. To pak mje zcyła njerudži. Kak Ty – sy nětķ strówy. Sy był na swjedženju? Wobzarowach jara, zo njemóžach na Michała do Budyšina. –

⁵³ Adolf Černý: Listy z Lužice II, Hlas národa, č. 236, 26. 8. 1886, s. 1-2.

Nětk runje předžělawam nastawk „O germanisaci a nynějším stavu Srbů dolnolužických“. Nastawk budže jara wobšěrniši a hłubši. Tak ku př. přeni wotdžěl, wo najstaršich časach lužiskich Serbow a wo germanisaciji Serbow mjez Soławu a Łobjom, (sym hižo wobdželał a do „Athenaeum“ wotposłał) je 3-króc tak wobšěrny, kaž prjedy. Přeni džěl wuńdze 15. t. m. – pak Ći jeden woćišć posćelu. Sym tež hižo někotre nastawki za encyklopaediju (kotraž budže so mjenować: Ottův Slovník Naučný“) wobdželał a kn. Masarykej wotposłał. Ty so mu jara spodobachu. Chcu Łužicu kak najwobšěrnišo za encyklopaediju wobdželać. Při tej přiležnosći postrowjam Će wot kn. Masaryka. Běch před měsacom w Prahy i řečach tu husto z kn. Jelinkom. Rudzi mje přewjele, zo njeje nadžije, zo by so Twoja kharta pola nas wotkupić mohła. Njewěm, jelizo dam sebi wotćišć swojeho nastawka z Athenaeum sćinić – moje srědky su jara małe. Pak snadź mohła by so kharta k mojej knižcy přidać. To pak je njewěste, dokelž njeje wěste, jelizo mi budže možno woćišć sebi sćinić dać – dale budže nastawk snadź 2-3 měsacy wukhadзец a brošura by hakle potym wuńć mohła.

Póslach Ći IV. feuilleton z Delnych Serbow⁵⁴. 15. t. m. był w 11. č. Słowjanskeho Sbornika mój artykul „Literatura lužickosrbská po válce sedmileté“⁵⁵ woćišćany. Knj. Bogusławski⁵⁶ je mi knihu „Rys dziejów serbo-lużyckich“ připóslał. Pisałem juž bardzo dlugi list do Pana – a do ... Pani Melania Parczewska⁵⁷ jest zaręczona, jak mi pisze Pan Bart. P. Hórnik tež mi bardzo pěkný list napisał atd. Tebi, najlubši bratře, so wutrobnje džakuju za přišlany ex. Twojeje rjaneje „Statistiki“. Je derje, zo sy nowy pokazowař němskich mjenow a [druhi] po stronach zestajał. Kniha Twoja budži kedžbliwosc – mnozy dźiwja so, zo něšto tak wulkeho móže w Serbach wuńć. W Prahy zetkach so z kn. Karłowiczom⁵⁸ z Draždžan. Kłaniaj się przyjaciel Swojej Pani pokornie ode mnie! Całuję rączki Jejmnosc Dobrodziejki, ze wspomniála na mne. Tebje pak wutrobnje postrowja a přecelscy wobjima i hubkuje Twój stajnje swěrný słowjanski bratr

Adolf Černý

⁵⁴ Adolf Černý: Listy z Lužice IV, Hlas národa, č. 285, 14. 10. 1886, s. 1-2.

⁵⁵ Adolf Černý: Literatura lužická po válce sedmileté. Lístek z dějin lužické literatury, Slovanský sborník, 1886, s. 510-519.

⁵⁶ Bogusławski, Wilhelm Józef (1825-1901), polský právník, přítel Lužických Srbů, autor prvního celkového přehledu lužickosrbských dějin.

⁵⁷ Parczewska, Melania (1850-1920), polská vlastenka, sestra Alfonse Parczewského, překládala do polštiny básně J. B. Čišinského. Parczewská se nikdy nevdala, i když Černý informuje o jejím zasnoubení.

⁵⁸ Karłowicz, Jan (1836-1905), významný polský jazykovědec a etnograf. Od r. 1888 redigoval měsíčník „Wisła“, kde vycházelo mnoho článků o Lužických Srbech.

Pódlá scélu najnowišu swoju fotografiju. Piš mi zahy!

Dopis č. 19

Černý se omlouvá, že se dlouho neozýval. Má mnoho práce. Jeho učitelský úvazek je 32 hodin týdně. Každý den přichází domů kolem 6., 7. hodiny večerní a pracovat literárně může pouze v noci. Neprosívá to jeho zdraví a vypadá velmi bledě.

Dokončuje a přepracovává pro Athenaeum článek „O germanisaci a nynějším stavu Srbů dolnolužických“. Černý také zpracoval několik hesel o Lužici pro „Ottův slovník naučný“ a poslal je Masarykovi. Masaryk byl spokojen! Přáním Černého je podat do OSN co nejobjímavější informace o Lužici.

S dopisem posílá Mukovi 4. fejton z Dolní Lužice. Vyšel mu článek ve Slovanském sborníku „Literatura lužickosrbská po válce sedmileté“. Polák Boguslawski mu poslal knihu „Rys dziejów serbo-lužyckich“. Mukovi děkuje za zaslání exempláře „Statistiky Lužických Srbů“. Vyzdvihuje, že Muka v knize sestavil (podle stran) nový rejstřík německých názvů. Statistika vzbuzuje pozornost a údiv, že něco takového mohlo v Lužici vyjít. V Praze se setkal s Karłowiczem z Drážďan. Posílá mu svou nejnovější fotografii.

20 /13/ Arnošt Muka Adolfu Černému (6 – 5)

Kamjenica Sakska 8. XII. 1886

Lubši bratřiko!

Twój list a fotogram je mje a moju mandželsku wulcy jara zwjeselił a dzakuju so Tebi z bratrowskeju lubosću za to. Twój wobraz je so jara derje radził a wupadaš na nim kaž wuropačk. Nětko hdyž jutry zaso k nam přińdžeš, njezměju Će wjacy za njepraweho – wšako mam nětko dwaj wobrazaj: jedyn z dołhimi a jedyn z krótkimi włosami. Tuž Će njemóžu zmylić. A kak móhł Će z cyła zmylić, hdyž mam Twój bratrowski wobraz přeco we wutrobje a před wočomaj! Ale, ale – z mojim wobrazom hišće njemóžu Će zwjeselić, tak rady kaž bych to chcył! Nimam hižo dawno žanych wjacy a nětko w zymje, tež njecham so dać wobrazować. Z cyła njechał so dać tu w Kamjenicy, ale radšo w Drježdžanach „molować“, dokelž chcu so tola pódlá trochu „prolować!“ Tuž spokoj so; ale hdyž Ći w léce njepósćełu to mje tola pominaj!

Kaž Tebi, tak dže so tež mi: dzěła dosć a na dosć w šuli a potom hakle pódlá moje studije; sym nětko hižo wot 1. oktobra přeco hač do nocy 12 sydał a na mojej řečnicy dzěłał – je to ćežke dzěło, dokelž chcu ju dokładnu sčinić a předdzěła žane njejsu; sym pak hakle 360 stronow na dobre napisał a do Lipska póslał: je to runje

„Vocalismus“⁵⁹. Přez tak napinace džělo sym khětro zepřimany a druhdy trochu khorowaty. Hdyž změju to džělo hotowe, potom chcu lěto swjēcíc a dale ničo hač Łužicu wudawać. Bóh daj, zo bych to móhł!

Sym Ći jara džakowny, zo mi přeco wšo, štož Twoja džělawosć wupłódza, sćeleş; čítam to z najwjětšej zajimawosću a wodaj jenož, zo wšo hnydom a tak wobšěrnje njemjenuju we „Łužicy“ kaž to chcył, dokelž mam nětko jara mało časa za Łužicu wyše. Pozdzišo chcu wšo zaso wobšěrnjšo wopowjedać. Ludvík Kuba⁶⁰ je mi nastawk za přichodny lětník Łužicy pósłał wopisuju swoje pućowanje. Snadž mi Ty tež krótki nastawčk pósćeleş?

W Budyšinje na spěwanskim swjedženju Bohužel być njemóžach, dokelž mějach so runje do noweho bydlenja (Reichsstrasse 44^{II}) přecáhować a pódla chcych na rěčnicy džělać. Tež na hody, što wě hač domoj dojedu, dokelž chcu na rěčnicy dale džělać.

Moja mandžalska je so jara na Twojich postrowach zwjeseliła a džakuje so, zo na nju spominaš, a sće Ći z nowa lube strowjenja.

Ja pak wobjimuju Će w duchu, bratřiko mój, a sćełu Ći wutrobne koše jako Twój swěrný słowjanski bratr

Ernst Muka

Dopis č. 20

Muka se ženou moc děkují za dopis a fotografii. Až přijede Černý na Velikonoce k nim, už si ho nesplete. Má totiž dvě fotografie. Jednu s dlouhými vlasy a jednu s krátkými. Omlouvá se, že mu ještě nepošle svou fotografii, protože se mu ji v S. Kamenici nechce pořizovat, raději se nechá fotografovat v Drážďanech. I Muka má namáhavou práci ve školství. Každý den pracuje do půlnoci na své mluvnici dolnolužické srbštiny, je to těžká práce, neboť ji chce zpracovat důkladně a nemá žádné předlohy. Napsal a odeslal do Lipska teprve 360 stran, které pojednávají o vokalizmu. Z tak náročné práce je velmi vyčerpaný a někdy i nemocný. Až to bude mít hotové, chce se věnovat školnímu roku a vydávat jen „Łužicu“. Muka je Černému vděčný za vše, co mu napíše pro časopis „Łužica“. Příspěvek o putování po Łužici mu pro „Łužicu“ napsal i Ludvík Kuba. Na pěvecké slavnosti v Budyšině nebyl, protože se musel zrovna stěhovat a vedle toho pracoval na mluvnici dolnolužické srbštiny. Ani neví, jestli kvůli mluvnici pojedje na Vánoce domů do Łužice.

⁵⁹ Byla to hlavní část Mukovy mluvnice dolní lužické srbštiny. Mluvnice byla na podkladě posouzení A. Leskiena odměněna v dubna 1887 cenou Společnosti knížete Jabłonowského v Lipsku. Muka dostal 1000 marek.

⁶⁰ Kuba, Ludvík (1863-1956), český malíř, hudebník, spisovatel, sběratel slovanských lidových písní a přítel Lužických Srbů.

21 /14/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (15 – 9)

Hradec Kr. 20. XII. 1886

Najlubši bratřiko!

Prošu, zo bys mi lubosciwje požčil na krótki čas Parczewskeho knihu (*jeżeli masz*) „*Kilka zarysów i wspomnień z Łużyc*“ (tak jest, mniewam tytuł). Prošu, zo bys dobrociwje z wobrotom pósta připóslal. (Otrzymał Pan, „Athenaeum“ № 2. i 3. z mojim artykulem?) Po hodach budu wjacy pisać.

Twój swěrný słowjanski bratr

Adolf

Knihu zaso z džakom wróću – zahy!

Č. 21

Černý prosí Muku o zapůjčení Parczewského knihy „*Kilka zarysów i wspomnień z Łużyc*“. Po Vánocích bude více psát. Knihu mu zas vrátí.

1887

22 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (16 – 1)

W Kraloweje Hradcu, 9. I. 1887

Lube přeća k nowemu létu!

Najlubši bratřiko!

Skónčnje móžu ze swojim lubym přecelom słowčko porěčeć. Mějach jara wjele džěla wo hodach i njemóžach pisać, kaž sym přislubił. Pisach skónčnje swojeho nastawka wo Delnich Serbach do „Athenaeum“, štož je sebi jara prócy žadało. Nastawk je hižo dopisany a skónčenje 15. t. m. wuńdze (snano tež, zo so dyrbi skónčenje wobšěrnosće dla rozdžělic do dweju zešiwkow). Rad by widžěl, hdyby Ty (abo knj. Hórník) wobšěrnišu rozprawu wo nim do Łužicy napisał, na wšě jeho *špatne* i dobre (jeli zo su) strony pokazal, zmylky wupisal, tak zo by jón porjedzić mohł. Tež zo by přeća wuprajil, što by hišće w nastawku dyrbjało być atd. Njeje to džělo wokomika, sam derje wěš, zo je hižo před 1 ½ létom z třěbnu pilnosću zestajeny – nětk pak je zcyła z nowa spisany, porjedženy a rozšěrjeny. Chcu tutu historiju germanisacije wšěch Serbow nadrobnje

studować a po čase wudać, zo by so wědźelo nic jenož, kak su Němcy Serbow potločowali – ale tež zo by Češa příklad měli, kak so maja tutych svojich njepräcelow bojeć a kak dyrbja hromadu dźeržeć a nic swoje mocy rozpróšować! – W nastawku, na ničo njedźiwajo, wotkrych (na hnuwanje dra. Masaryka), zo tež druzy (nimo Němcow) maja kusk winy poněmčjenja Serbow. Hladaj str. 55. wo njepräcelstwu mjez połobskimi Słowjanami; str. 57. wo winje Polakow (kaž tež wo zaslužbach tych samych), str. 59. wo winje serbskich zemaskich rodow; str. 61. wo winje Serbow a Čechow (Zagózd); str. 78. a 79. wo winje Čechow atd. Wšo druge je wina Němcow – so wě, zo ta je *hłowna*. Tola dyrbi so tež prajić, što druhu je we winje, runjež wona jenož mała była. –

Sym so wutrobnje zwjeselił, hdyž we Twojim listu čitach, zo pilnje na rěčnicy dźělaš, zo sy dźěl hižo hotowy wotpósłał a zo zahy cyła dopisana budže. To je zwjeselace 1.) zo změjemy skónčnje wědomostnu rěčnicu delnjoserbsku a 2.) zo Ty sam wjacy khwile na redigowanje „Łužicy“ změješ. Štož „Łužicu“ nastupa, je mi knj. far. Hórnik pisał wo našej „zhromadźiznje“ pola njeho. Hdyž sym w „Nedělních Listech“ pisał, zo snadź „Łužiski Serb“ wjacy škody hdyžli wužitka přinjese, zo wosebje staršej „Łužicy“ škodźić móže – njeje so to kn. Žurej⁶¹ spodobało. Nětk so widzi, hdo měješ prawje.

Maš „Słowjanski Sbornik“ (Jelinkowy)? Je w nim započatk žiwjenjopisa „Michal Hórnik“, kotryž sy wo prózdninach w rukopise widžěl. Kak so Ći wobroz kn. Hórnikowy spodoba?

Pisaš na kartcy: „Bóh daj lépshe časy našemu lubemu Serbowstwu a wjacy tajkich swěrných präcelow, kaž Ty sy.“ Tola štož tajki präcel pomha, hdyž móže swoje präcelstwo jenož ze słowami dopokazać? Wjacy tajkich, kiž maja pjenježnych srědkow k podpjeranju Serbow!

W meji chcu nowe pruhowanje wotpołožić, duž snadź njebudu do tej khwile wjele pisać. Prašaš zo, je-li Ći něšto za Łužicu napisam? Lubje rad, jen hač něšto mudreho budže. Snadź by so hodziło prjedy, hač něšto originalneho napisam, něšto přeložić (na př. studiju wo Zejlerju z Rucha⁶², ma knj. Hórnik atd.)? Chcu pisać nowellistiske skizy ze Serbow. Napisach hižo dwaj kruchaj: 1. Doktor⁶³ a 2. Originál⁶⁴.

⁶¹ Žur, Mikławš (1859-1932), lužickoserbský duchovní a autor náboženských spisů. V r. 1885 založil časopis *Łužiski Serb*.

⁶² Adolf Černý: Handrij Zejler (Miniatury básníků), *Ruch*, č. 20, 1886, s. 319-320; č. 21, 1886, s. 335-336.

⁶³ Adolf Černý: Doktor. Lužická kresba, *Hlas národa* (týdenní příloha *Nedělní listy*), č. 41, 10. 2. 1889.

⁶⁴ Adolf Černý: Originál. Lužická kresbička, *Světobzor*, č. 25, 13. 5. 1887, s. 390; č. 26, 20. 5. 1887, s. 411.

(Staj w ćišću, tola njestaj hišće ćišćane). Posćelu! Nětk praj moju pokłonu Swojej ćescėnej knjeni mandźelskej, Ty sam pak budź strowy a spominaj na swojeho swěrneho bratra

Adolfa

Dopis č. 22

O Vánocích měl mnoho práce, proto mu nepsal, jak předpověděl. Konečně dopsal rozsáhlý článek o Lužických Srbech v Dolní Lužici pro „Athenaeum“. Byl by rád, kdyby Muka nebo Hórnik napsali kritickou zprávu do „Lužice“. Na článku pracoval rok a půl. Problematice poněmčování Dolní Lužice se chce věnovat i do budoucna a vydat podrobnou studii, aby se vědělo, jak Němci utlačovali Lužické Srby, ale aby i Češi věděli, jaký je to hrozný nepřítel a že musí za všech okolností držet pospolu. I když z pohnutek T. G. Masaryka uvedl také podíl na germanizaci samotných Polabských Slovanů, Poláků či Čechů, byť byl nepatrný.

Černý je potěšen, že se Mukovi daří při psaní gramatiky dolnolužické srbštiny a že zdárně pokračuje na dokončení. Zmiňuje se také o negativní reakci Žura, když do Nedělních Listů napsal, že časopis „Lužiski Serb“ přinesl více škody než užitku a staršímu časopisu „Lužica“ mohl škodit. Dnes je vidět, kdo měl pravdu.

Černý se ptá Muky, zdali má Slovanský sborník. Černému v něm začal vycházet na pokračování životopis Michala Hórnik. Nad Mukovým posteskem, že by Lužičtí Srbové potřebovali více takových věrných přátel, jako je on sám, odpovídá, že k čemu je takový přítel, který může své přátelství dokázat jen slovy. Chtělo by to přátele, kteří mohou Lužické Srby podporovat finančně. V květnu chce složit zkoušku, tak nebude mnoho psát. Pro časopis „Lužica“ psát bude, ale musí to být něco originálnějšího. Mohl by také něco přeložit. Plánuje psát novelistické črty z Lužice. Napsal už dvě části: Doktor a Originál. Jsou již v tisku.

23 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (17 – 2)

Hradec Králové, 20. dubna 1887

Lubowany bratřiko!

Po dołhim času bjeru zaso pjero, zo bych swojemu lubemu bratřikej někotre rjadki napisał. Příkladna mojejho wotmjelčenja je stajna: njedostatk prózdneje chwile. To je kaž pola Tebje, myslu. Dha njetrjebam wo wodaćo prosyć.

Před jutrami běch w Praze a z Jelinkom i z druhimi něšto wuradzowach, štož moje lužiske studije nastupa.

Najprjedy dyrbju Ći pisać, zo dostach wot „Swatobora⁶⁵“ (znate Ći zjenoćeństwo pomocne za spisowaćelow) připomoc na nowy wědomostny puć do Łužicy 100 tl. Dha so zaso w juliju zwidźimy! Chcu w Łužicach cyłe prózdniny wostać a studować.

Druha wažna wěc je, zo chcych wudawać swoje „Lužické studie“ jako wosebitu zběrku w zešiwkach 4-5 listnowych z khartami, wobrazami atd. Tola naše nětčiše literariske wobstejnosće su jara zrudne. Naše najlěpše belletristiske časopisy žalosćeja dla njedostatka wotebjerarjow, wšitke literariske wudawki čišći žalostna nuza. Tehodla njenadeńdžech žaneho nakładnika. Skónčnje chcych <ruscyc> sam „Studie ...“ wudawać a přenje čisło (kotrež měješe „O germanisaci atd. ...“ woprijec), resp. jeho přenje listno, běše hižo w čišču. Tola mój ministr financow je mi to zapowjedził. Dokelž moje pjenježne srjedky su małe, dyrbju wudawanje swojeje wotmysleneje zběrki wotpołožić. Nadźijam so, zo nic na dołhi čas.

Za přichodny lětnik „Matice lidu“, ludoweje biblioteki, napisam knižku o Łužicy. Tón spisk dyrbi popularny přehlad wědomosćow wo Łužicy a Łužičanach być, zo by něhdy <wědomostny a> wobšěrniši spis přihowany puć w ludu měl.

Za „Słowjanski Sbornik“ sym přislubił žiwjenjopis Wašeho J. E. Smolerja napisać. Snadž něšto z jeho korrespondence w Serbach namakam. Knjez Jelínek mi tež někotre listy Smolerja (Purkynjej pisane) požči.

Sobu Ći sćelu „Ruch“ 1885 č. 20. a 21., hdžež je mój nastawk wo Zejlerju⁶⁶ wocišćany. Łužica č. 4. Njeje hišće wušła? Sy snadź jubilejne čisło přihowať?

Wo Čerwinkowej knižcy čitach w Łužicy referat a rozsud (wote mnje) w kritiskem časopise „Rozhledy literární“ (wuchadza w Prahy). Druhi, štož wěm, njebě nihdže čišćany. Tajkeho něšto so pola nas wudać hižo njehodzi; spis njekritiski, poľny zmylkow a pisany dźiwnu češćinu – so njesmě wudać. Jara so dźiwjach, zo spis Čerwinkowy⁶⁷ je za wustojny a wubjerny wuchwaleny – hdyž wón na př. pisa, zo „dr. J. P. Jordan⁶⁸ ... zběrať nar. Pěsnje a wudať r. 1841 prjenju swoju zběrku ‚*Delnjohužiske ludowe pěsnje*‘, *druhi dźěl pak r. 1874!*“ – Atd. Cyľu swoju kritiku chcu Ći w

⁶⁵ Svatobor, český spolek podporující finančně mladé spisovatele. Byl založen 1862.

⁶⁶ Zejler, Handrij (1804-1972), lužickosrbský básník národního obrození. Autor mnoha vlasteneckých lyrických básní. 1830 vydal mluvnici horní lužické srbštiny.

⁶⁷ Červinka, Innocenc Ladislav (1869-1952), český archeolog. Je autorem první knižní publikace o lužickosrbské literatuře vydané v Čechách. Černého recenze vyšla v Rozhledech literárních. Adolf Černý: Červinka, I. Lad., Dějiny literatury Srbů Lužických, Holešov 1886. – Rozhledy literární, 1886, s. 270-272.

⁶⁸ Jordan, Jan Pětr (1818-1891), národní buditel, redaktor a nakladatel. Od r. 1843 působil na univerzitě v Lipsku jako lektor slovanských jazyků. Založil časopis Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft. V něm informoval Němce o Slovanéch a jejich kultuře.

přichodnych prózdninach pokazać. (To wšo Ći jenož priwatnje pisam a prošu, njepraj to žanemu a njepokazuj).

Wodaj, prošu, jelizo Ći džensa tak džiwnje pisam. Sym w hłubokem žarowanju. 16. t. m. wumrě mi mój lubowany bratr Stanislaw⁶⁹, 14 lětny; bě suchoćinarski. Wbohi běše jara wobdarjeny młodženc, wosebje w hudźbje.

Štož džěła Twoja ryčnica? Pisaj mi prošu.

Poručam so Twojej čescenej knjeni mandželskej a Ćebje lubje postrowjam. Twój swěrný

Adolf Černý

Dopis č. 23

Černý po dlouhé době píše Mukovi. Nemá vůbec čas. Od „Svatobora“ (Spolek na podporu spisovatelů) obdržel finanční pomoc 100 tolarů na další vědeckou cestu do Lužice. Chce tam pobýt celé prázdniny a studovat. Chtěl by vydávat své „Lužické studie“, ale nenašel nakladatele, neboť mnoho beletristických časopisů má málo odběratelů. Chtěl tedy studie vydávat sám a rusky, ale jeho ministr financí mu to zakázal. Protože má málo peněžních prostředků, musí vydávání studií odložit. Pro příští ročník „Maticе lidu“, lidové knihovny, napíše populárněvědeckou brožurku o Lužici a Lužických Srbech. Za Slovanský sborník slíbil napsat životopis J. A. Smolera. K dopisu přikládá článek o Zejlerovi, který mu vyšel v r. 1885 v časopise Ruch, č. 20 a 21.

Dále Černý píše o Červinkově knize (Dějiny literatury Srbů lužických), že referát na ni četl v „Lužici“ a jeho mínění o této knize vyšlo v kritickém časopise „Rozhledy literární“. V dopise tento Červinkův spis velmi pranýřuje a uvádí nepřesnosti a chyby, které se v něm objevují. Velmi se podivil, že byla tato publikace vychválena. Celou kritiku tohoto spisu mu chce ukázat až o prázdninách. Zároveň Muku prosí, aby o tom nikomu neřikal, že mu to píše čistě soukromě.

Omlouvá se za podivný styl dopisu, ale má smutek, neboť mu zemřel na souchotiny čtrnáctiletý bratr Stanislav, nadaný to mládenec, zejména v hudbě.

24 /3/ Arnošt Muka Adolfu Černému (7 – 1)

Freiberg w/S. 19. V. 1887

Luby bratřiko!

Wězo je dołho, zo Tebi pisał njejsym; ale wšak wěš, dže so mi kaž Tebi, džěłanje na polu narodneho pismowstwa zabjera husto tak cyle mój čas.

W započatk meje dostach z Lipska zwjeselacu powjesć, zo su mojej serbskej řečnicy *čestne myto*⁷⁰ přisudžili a to na zapóslanu přěnju položju „Zynkosłow –

⁶⁹ Černý, Stanislav (1873-1887), bratr Adolfa Černého.

Lautlehre (wobšěrne džěło 500 str.); hač mam druhi džěl twórbosłow hnydom hišće napisac a dokónčić prjedy hač so džěło čišći, hišće njewěm, to hakle přichodny tydzeń zhonju. Jeli dyrbju hnydom dale pisac, njezměju w přichodnych wulkich prózdňinach wjele swobodneho časa, runjež bych tak prawje rady z Tobu po Serbach čahał a Tebi wšo pokazował wopytuju znatych a přecelow. Tola tydzeńk chcu při wšěm Tebi poswjećić, pisaj jenož, hdy k nam přijědžeš. Zo sy pućowansku podpjeru dostał, to mje wutrobnje wjeseli, kaž mje to rudzi, zo z Wašim čěskim pismowstwom financialnje tak zrudnje stoji. Tola hdyž sebi to přemyslu, so to po prawom z lohka wujasni; Wy we Wašej literaturje při Wašej plódnosci wjele wjacy wupłodziće, hač móže lud wotebrać při jeho ličbje; tež je wědomostnych časopisow wjacy, hač zo móhlo wšitke derje wobstać. Moje měnjenje je, zo smy my Słowjenjo trochu na wopačnym puću: my dyrbjeli jenu wědomostnu słowjansku řeč měć, kaž naši wěčni němscy susodza, a to je ruska: w tej dyrbjeli my wšitke naše *wědomostne džěła* pisac a jenož za njezdžěłany lud dyrbjeli my w našich narěčach pisac. Tež tu dyrbjeli naši lubi Čěša druhim słowjanskim ludam z dobrym příkladom do přědka hić. Tuž bych Či ja radził, zo by Ty Twoje studije *ruscy* wudał, w Pětrohrodze abo Moskwje wěsće nakładnika namakaš. Tež chcu nětko pilnje ruski wuknyć započec, zo móhl potom moje přichodne wjetše džěło: *Serbske ludowe pěsnje* kritiski zhromadny wudawk, wjetši hač Smolerjowy z ruskim přeložkom (nic z němskim) a ruskim wuložnym textom wudał.

Jara so mi Twój žiwjenjopis našeho Michała Hórnik a tuž so tež za slubjeny žiwjenjopis našeho J. E. Smolerja wjeselu. Mi so zda, zo by Jelínek tež wjacy woteběrarjow měł, hdy by swój sborník słowjanski – jenički tajki časopis w Słowjanstwe – ruski wudawał, někotrych Polakow drje by zhubił, za to pak wjele Rusow a južnych Słowjanow dobył a Čěchow k powšitkownej słowjanskej pismowskej řeči přiwučował. – Ja móžu Či tež z někotrymi listami Smolerja poslužić.

Wulcy je mje zrudžila powjesć wo smjerći Twojeho lubeho wobdarjeheneho bratra Stanisława; wěsće je tuta swěrna duša přewjele džěłała a tak sebi zymnu smjerc za myto dobyła. Haj ja mam přeco wulku starosć, zo mi tež Ty přez měru a přeciwo Twojej strowoće džělaš; tuž Tebje bratrowscy prošu, kedžbuj na Twoju strowosć, njezdžěłaj wjacy hač mocy čelne dowola a mysl, zo maš Ty winowatosć, zo so nic jenož Twojemu narodej, ale tež Twojimaj staršimaj a Twojim přecelam při žiwjenju zdžeržiš. Tež ja mam starosć a zrudžbu w domje; moja luba dobra mandželska je hižo dlějši čas

⁷⁰ Muka dostal 4. dubna 1887 za svou mluvnici dolnolužické srbštiny čestné ocenění v hodnotě 1000 marek.

khrowata a nimo toho přede všem moja najmlodša a mi najlubša sotra Alma⁷¹, kotruž sym wot jutrow cyle k sebi wzał, zo by so pola mje wulěkowała: ćeрпи ćežko na wutrobje a bělinje; wot zańdženeho tydzenja so trochu a pomału polěpšuje. Wobej so Tebi poručatej a přečelnje postrowjatej, kaž tež ja Twój słowjanski Će lubowacy bratr

Ernst Muka

Dopis č. 24

Muka má také málo času na psaní. Začátkem května obdržel z Lipska radostnou zprávu, neboť dostal za svou lužickosrbskou mluvnici (za první polovinu týkající hláskosloví - fonetiky) čestné ocenění. Neví ovšem, jestli bude muset kvůli tisku co nejrychleji dokončit tvarosloví. Pokud bude muset v práci hned pokračovat, nebude mít o velkých prázdninách čas s Černým putovat a navštěvovat známé po Lužici. Každopádně mu chce alespoň jeden krátký týden věnovat. Muku těší, že dostal podporu na cestování po Lužici. Zároveň ho však trápí, že finanční poměry české literatury jsou tak mizerné. Ale lehce to vysvětluje tím, že větší národ má mnohem více literatury, než může při jeho počtu odebírat. Více je i vědeckých časopisů, než aby mohly všechny dobře obstát. Podle Mukova mínění jsou Slované trochu na nesprávné cestě, Slované by měli mít jednu společnou vědeckou řeč, tak jako ji mají sousední Němci, a tou je ruština, kterou by se psaly vědecké práce, a nevzdělaným lidem by bylo určeno místní slovanské nářečí. I zde by měli Češi jít dobrým příkladem ostatním slovanským národům a ukázat směr kupředu. Proto radí Černému, aby své studie vydal rusky, že jistě najde nakladatele v Petrohradě či Moskvě. I Muka se chce pilně učit rusky, aby mohl Lužickosrbské lidové písně vydat rusky v kritickém vydání. Životopis M. Hórniky se mu líbil a těší se na slibovaný Smolerův. Jelínkovi navrhuje, aby Slovanský sborník vydával rusky.

Velice ho zarmoutila zpráva o smrti jeho bratra Stanislava. Muka ovšem vyjadřuje starost i o Černého zdraví, neboť pracuje více, než je zdrávo. Sám Muka má starosti se zdravím své ženy a sestry. Jeho žena je dlouhodobě nemocná a sestra Alma má nemocné srdce a trpí chudokrevností.

25 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (18 – 3)

Hradec Králové, 7. VI. 1887

Drohi bratřiko!

Sym so wulcy wutrobnje zwjeselił, hdyž najprjedy ze „Serbskich Nowinow^{72c}“ i pozdžišo z Twojeho lubeho lista zhonich, zo sy čestno myto za Swoju delnjołužisku řečnicu dostał. Gratuluju Ći teho dla najwutrobnišo! Sym był přesvědčeny, zo nchtó

⁷¹ Mukey, Alma Marja (1870- ?), nejmladší a nejoblíbenější sestra Arnošta Muky. V r. 1890 se provdala a lužickosrbského vlastence a učitele Jana Augusta Kerka.

⁷² Serbske Nowiny, lužickosrbský politický týdeník, od r. 1920 deník. Vycházel od r. 1854 do r. 1837. Prvním redaktorem byl buditel J. A. Smoler.

druhi myto njedostanje. Budže so Twoje džěło tež z nakładom wjerchowskeho towarstwa lipsčanskeho (jak klinči jeho officialny titul po němsku?) čišćeć?

Štož jenu wědomostnu słowjansku rěč nastupa, njesym Twojeho měnjenja. 1. Dla koho była by naše džěła, hdyž so na našich gymnazijach, realnych šulach atd. ruski njewučí? Jenož dla Rusow i słowjanskich wučenych. A hdyž nic na srědnych šulach, dyrbjeli by studenci na universiteće ruscy być rozwučowani, dokelž by, to so wě, wšitke pomocne wědomostne knihi ruscy pisane byly. Jak dołho to njebudže – njebudže tež wšesłowjanska ruska wědomostna literatura móžna. 2.) Zaslužba nowych wěkow je, zo so narodne rěče na *pismowske* pozběhnyli – a słowjanske narěče wšitke su tež jako *wosebite* rěče pismowskimi rěčami. Zo so nic *jena* rěč za pismowsku pozběhnyła ale *wšitke* – to po mojim zdaću přinjesło wjetši wužitk hač škodu, to była jenička přičina narodneho wubudženja někotrych słowjanskich rodow. Němcy maju jenu tyłko pismowsku rěč, dokelž westfalska, pruska, sakska, baworska a druge su jenož *podrěče*, mało wot zhromadneje pismowskeje rěče rozdźělne. Słowjanske rěče pak su daloko wjacjy rozdźělne, hač tutej němske *podrěče*. Jenička słowjanska pismowska rěč je rjany ideal – ale bohužel *jenož* ideal, wot kotrehož smy jara daloko. A potom: jaki wuznam by měła jedna pismowska rěč dla słowjanskich wučenych, hdyž woni móža zcyła derje we wšitkich słowjanskich rěčach žórła studować? Něco drugeho je, zo chceš Swoju wulku zběrku ludowych pěsni z ruskim přeložkom a ze serbskim a ruskim wuložnym textom wudać – to je jenož khwalobne!! Čehodla trjebamy my Słowjenjo němsku rěč za *pomocnu*, *wuložnu* rěč? Haj, tajke a podobne džěła čisćě wšesłowjanske njech so z pomocu rušćiny wudawaja! Ja swoje lužiske studije njemóžu hač *čěski* wudawać, dokelž chcu w Čěchach za Was sympatie dobyć. Podobnje Jelinek Swojim „Słowjanskim Sbornikom“ jenož znamosć słowjanskich naležnosćow chce w Čěchach rozšěrić a z tym našu narodnosć pozběhnyć a z druhimi słowjanskimi zblizić. –

Za Smolerjowe dopisy a wšitko, štož by mi při pisanju žiwjenjopisa teho wulkeho Słowjana pomhać mohło, Ći budu jara dżakowny. Za Časopis Maćicy Serbskeje (snadž lětnik 1889) wobdžělam studiju wo lužiskich hrodziščach, jara wobšěrnju, na stejišću přirunowaceje słowjanskeje archeologie i praehistorie. Chcu tež plany, ilustrace a khartu přidać (ze swojim nakładom). Nětk runje studuju archeologiske spisy, wupožčene z Jagiellońske biblioteki w Krakowie. Snadž bys mi tež při tym pomhać mohł – to sy w Serbach powěmy. – Swětozor sy dostał? „*Original*“ znaješ – a mojeho přećela w nim tež?! – Nadžijam so, zo Twoja knjeni mandželska kaž tež Twoja knježna sotra hižo stej strowej – i prošu, zo bys woběmaj moje postrowjenje

a poručenje wuprajit. Před mojim zupućowanjom do Serbow budžemoj sebi hišće pisac.
Na Twój list so wjeseli a Će lubje postrowja Twój brat

Adolf Černý

Druha „lužická kresba“ wuńdže w „Lumíru“ pod napisom „Doktor“.

Dopis č. 25

Černý gratuluje k získání čestného ocenění za mluvnici dolnolužické srbštiny.

Nesouhlasí s ním ohledně zavedení ruštiny jako jednoho univerzálního spisovného jazyka. V Čechách se ruština vůbec neučí na středních školách. Ruština by byla jen pro slovanské učence a Rusy. Zásadou nového věku je, že se národní jazyky a všechna slovanská nářečí pozvedly a jsou jazyky literárními. To byl také jeden z úspěchů národního obrození některých slovanských národů. Slovanské jazyky jsou mezi sebou podle Černého mnohem více rozdílné než německé dialekty v Bavorsku, Sasku, Prusku atd. Německé podjazyky se tolik neliší od literární němčiny. Jediný spisovný slovanský jazyk je krásná myšlenka, ale naplnění této myšlenky je velmi daleko. Pro slovanské učence, kteří mohou prameny studovat ve všech slovanských jazycích, nemá jeden spisovný jazyk smysl. Něco jiného podle Černého je, že má Muka v plánu vydat rusky Lužickosrbské národní písně v kritickém vydání. Takováhle všeslovanská díla by se měla vydávat rusky. Své lužické studie musí vydávat česky, aby mohl získat pro Lužické Srby v Čechách sympatie. Stejně tak vydává Jelínek Slovanský sborník, aby rozšířil znalosti o slovanských záležitostech a tím vyzdvihl naši národnost a sblížil nás s ostatními Slovany.

Pro Časopis Mačice Serbské zpracuje na základě srovnávací slovanské archeologie a prehistorie rozsáhlou studii o lužických hradištích. Právě studuje archeologické spisy vypůjčené z Jagelonské knihovny v Krakově.

26 /5/ Arnošt Muka Adolfu Černému (8 – 2)

Freiberg, 1. VII. 1887

Lubši bratřiko!

Runjež mam rucy poľnej džěła, chcu Ći tola krótki lisćik napisać, zo bych so Ći přede všem podzakował za rjany nastawčk „Original“ w Světozoru, tež moja luba najlubša so Ći přecelnje džakuje za zwěčnjenje přez Twoje pjero; našemu originalej hakle budu w prózdninach wo tym powjedać móc. Hdy dha budže Twój druhi nastawk w Lumíru ćišćany; njezabudź mi jón pošlać, kaž je mi wšo štož Ty pisaš a mi sćeleş wutrobnje lube a witane. Džakuju so Ći tohorunja wutrobnje za gratulaciju k mojemu mytu; towařstwo kiž je moju řečnicu mytowale rěka: Fürstlich Jablonowskische Gesellschaft zu Leipzig. Sym Ći pódla recensiju mojeho džěła připožiči.

To je mje trochu džiwało, zo kn. Edv. Jelínek we swoim Sborníku zhromadny wudawk mojeje serbskeje statistiki w recenzijach ani wopomnił njeje, a běch jemu tola exemplar łoni póslať. Snadž by Ty tak dobry był a recenziju napisať a Jelínka prosyť, zo by ju tola wozjewiľ a tež to naspomniľ, zo su kharty wosebiće dostać a tež z wjesnym registrom. Připoložu Ći tež podla wozjewjenje – snadž by tež te do teje a druheje českeje nowiny móhľ dać stajić.

Dla našich nahladow wo wědomostnej słowjanskej řeči mam Ći tola něšto znapřećiwić:

- 1) Ruska řeč dyrbjala so na wšitkich słowjanskich srjedźnych šulach jako obligatny předmjet wučić a za to radšo francouzščina pušćić.
- 2) Słowjanske narěče maju stajnje jako pismowske řeče pódlu wobstać za potreby prosteho luda jako srědk jeho zdžěłanja.
- 3) Němske podrěče su wjele bóle rozdžělně hač słowjanske narěče; n. př. Pomorčan njerozumi Saksu, Saksu njerozumi Šwabu, Šwabu njerozumi Hanoverana atd., jeli „hochdeutsch“ hromadze njerěčitaj.

Na Twoju studiju za časopis so jara wjeselu. Smolerjowe listy Ći dam, hdyž so w prózdninach zaso widžimoj. Ja mam mysl snadž tydžeň z Tobu po Serbach wokoło čahać, ale podam so do Serbow hakle 1. abo 2. awgusta; prjedy toho wot 15.–30. julija dyrbjú dla swojeje strowoty tu do Rudohorow do lěsa a dobrego powětra njedaloko Freiberga do „Bienenmühle⁷³“. Snadž mje tam wopytaš na puću do Serbow, jeli Ty přez Prahu jědžeš – móhľ to po Pražan-Duchcawskej nadraži přez Moldawu (Moldau im Erzgebirge) Freiberg, Drježdžany jěć.

Z mojej lubej sotru so polěpšuje, dyrbi pak so hišće jara na kedžbu brać. Wona a moja luba mandželska postrowjatej Će najpřećelnišo! Ty pak budž strowjeny a košeny wot Twojeho bratra

Ernsta Muki

Dopis č. 26

Děkuje za krásny článek „Original“ ze Světozoru. Děkuje i za gratulace. Udivilo jej, že E. Jelínek nezmínil ve Slovanském sborníku společné vydání Mukovy statistiky ani v recenzích, a přitom mu poslal exemplář. Snadž by mohl být Černý tak hodný, recenzi napsat a Jelínka poprosit, jestli by ji vydal.

Pokud jde o jeho názor na vědecký slovanský jazyk, musí odporovat: 1) ruština by se měla povinně učit na všech středních školách místo francouzštiny; 2. slovanské jazyky vedle jednoho slovanského literárního jazyka by měly být určeny prostému lidu; 3. německé dialekty jsou mezi sebou mnohem

⁷³ Bienenmühle je obec na německé straně Krušných hor.

rozdílnější než jednotlivé slovanské jazyky. Němec z Pomořanska nerozumí Němcovi ze Saska, Sas nerozumí Švábovi, Šváb nerozumí Hannoverčanovi atd., pokud nemluví hochdeutsch. Plánuje s ním putovat po Lužici, ale až od 1. srpna, neboť musí na ozdravný pobyt do Krušných hor.

27 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (19 – 4)

Hradec Králové, 12. VII. 1887

Lubši bratříko!

Wotmołwjam jenož zkrótka na Twój luby lisčík (za kotryž so Ći lubje džakuju), dokelž so bórzy widzimoj. Potom hakle změjemoj khwile wšelake sebi rozpowědać, wosebje wo našich nahladach wo wšesłowjanskej pismowskej řeči, wo Twojej řečnicy a statisticy (tež štož recensiju w kn. Jelínkowym Sł. Sborniku wo „Statisticcy“ nastupa), wo Twojej wotmyslenej zběrcy narodnych pěsni atd. W Rudohorach Će wopytać njeje mi móžno. Budžeš zawěsće pisać knjezej Hórnikkej, hdy do Serbow přijědžeš. – Ja přijědu 17. t. m. Prošu, wupraj moje poručenje a postrowjenje Twojej knjeni mandželskej a knježnje sotře. Z wutrobnym słowjanskim strowjenjom Twój bratr

Adolf

Na zasywidženje!

Dopis č. 27

V Krušných horách ho nenavštíví. Do Lužice přijede 17. července.

28 /7/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (20 – 5)

Gołkojce, 8. VIII. 1887

Lubši bratříko!

Pisam, kak sym přislubił. Do Chošebuza přijěł sym zbožownje, tola do gymnasium njemóžech zastupić, dokelž čah zasy w 8 ½ do Kósobuza wotejěł. Hišće po połdnju sym wobrazował cyłe žarowanje w Popojcach, k wječoru pak džěch do Bórkowow. W Bórkowach sym wobrazował stary dóm (špu) a jenu holcu, wobhladowach hrodzišćo a naprašowach so za starymi hercami – ale podarmo. Jedyn je w Bórkowach – ale tón

wjacy njestyšī. Wčora sym był z kn. Jórdanom⁷⁴ w Kósobuzu na rejach. Džensa sym wobhladował hrodžišćo pola Rubina; [hr.] pola Cazowa [chcu] hišće wobhladać. Kak sy Ty domoj přišol? Škoda, zo njesy za mnu dale pućować mohł! Jutře chcu akta delnjołužiskeho wottrjada přehladać, srjedu do Ochozy wotpućować.

Prošu, praj Swojej knjeni kaž tež knježně sotře wjele dobroh' wote mnje. Z wutrobnym słowjanskim postrowom Twój Će lubowacy

Adolf

Adressa: Picń, Postlagernd.

Dopis č. 28

Do Chotěbuzy dojel Černý šťastně. Po poledni kreslil celý pohřební průvod v Popojcích, navečer šel do Bórkowow. Tam maloval starý dům a jednu dívku. Hledal hudebníky, ale našel jen jednoho starého neslyšícího. S Jórdanem byl v Chotěbuzi na taneční zábavě.

29 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (21 – 6)

Budyšin, 4. septembra 1887

Lubowany bratřiko!

Pońdzelu 5. t.m., najskerje z wječornym áhom, přijědu Tebi do Freiberka. – Lube postrowjenja Twojej knjeni mandželskej a knježnje sotře. Přeco Twój

Adolf

Dopis č. 29

V pondělí 5. září Černý navštíví Muku ve Freibergu.

30 /9/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (22 – 7)

Hradec Králové, 13. IX. 1887

Lubowany bratřiko!

Sobotu přijědžech domoj, a džens hakle móžu Swojemu lubemu bratřikej pisać. Prjedy, hač budu něšto wo sebi powjedać, dyrbju so Tebi, Twojej lubej knjeni a knježni sotře za

⁷⁴ Jordan, Hendrich (1841-1910), dolnolužický učitel a buditel. Podílel se v r. 1880 na založení dolnolužické odnože Matice lužickosrbské. V r. 1881-1885 byl spoluredaktorem periodika vycházejícího v dolnolužické srbsčině „bramborce Nowiny“.

wšitku lubosć, z kotruž sće mje powitali a hosćili, džakować. Ženje njezabudu hodžinkow, kotrež sym z Wami we Freiberku hromadže był. Z hornčka wot Twojeje knjeni piju kóždy dzeń rano khofej abo čaj, róže wot knježny Almy khowam kaž lube dopomnjećo na čas mojeho wopyta we Freiberku⁷⁵. Moja mać a wobje sotři so wutrobnje džakuja Twojej knjeni mandželskej za lube dopomnjeća i poruča so knjeni i Wam wšitkim a postrowja Was.

Na mjezach dyrbjach ze swojeho „musea“ (zběrki serbskich žonskich čěpcow) nimale 5 šěsnakow čła płaćić. To je mje kusk překhwatało. Pjatk rano přijědžech do Prahi; sobotu pak sym dalej do Kraloweje Hradca jěł. Doma na mnje hižo moje definitiwum čakaše. Nuzne wopyty mje wot pisanja wodžeržowachu; podla tež bolenje zubow.

Što Wy přeco činiće? Što Twoje džěła? Što Twój katarrh a zcyła Twoja strowosć? Je tež Twoja luba knjeni přeco strowa? Wjeselu so na fotografiju Waju wobeju, kotruž mi bože džěćo pod hodowny štomik přinjese. Kak je ze strowosću Twojej knježny sotry? Kak piano dže? Njeh sebi z tym hłowu přejara njełama.

Smoj so z Bartom⁷⁶ fotografirować dałoj: Hórnik njeměješe khwile. Posćelu.

Napisam hišće jeden feuilleton, potym so wšitke nadobo budža ćišćeć. Wo Twojej gramaticy (wo myće) budže w „Nedělnich Listech“ ćišćane. Za „Słowjanski sbornik“ budu najprjedy Smolerjowy žiwjenjopis pisac⁷⁷, za „Oswětu“ sym cyklus wědomostnych nastawkow wo Łužicy pisac přislubił (za přichodny lětnik). [Atd.] boju so tola, zo změju hišće wjac šulskeho džěła, hač dotal. Tola chcu džělać, štož w mojich mocach budže.

Zwjesel mje, prošu, bórzy ze Swojim lubym listom. Prošu, praj Swojej knjeni hišće raz mój najwutrobniši džak a lube postrowjenje, tehorunja knježni Almje moju poklonu a najlubozniši postrow. Njezabudźće na mnje – ja njezabudu!

Postrowja Će a wobjima Twój přeco swěrný słowjanski bratr

Adolf Černý

Knjeni Rösebergowa njeběše doma; dyrbjach jenož khartu wostajić. –

⁷⁵ Černý tehdy poprvé navštívil Muku ve Freibergu.

⁷⁶ Bart-Čišinski, Jakub (1856-1909), lužickoserbský lyrický básník, redaktor a organizátor národního života. Snažil se po vzoru Vrchlického umělecky povznést lužickoserbskou poezii na evropskou úroveň.

⁷⁷ Nakonec však nevyšel ani životopis J. A. Smolera ve Slovanském sborníku, ani cyklus vědeckých článků o Lužici v Osvětě.

Moja mać mje runje prosy, zo bych hišće raz *wosebje wot njej* poručenje wuprajil a džak za Wašu lubosc. Wosebje Twojej knjeni so dawa poručec.

Dopis č. 30

Černý děkuje za veškeré pohostinství, uvítání a lásku, s kterou ho přijali ve Freibergu. Nikdy na to nezapomene. Z hrnečku od Mukovy ženy pije každý den. Růže od Mukovy sestry schovává na památku. Na hranicích musel ze své sbírky lužickosrbských ženských čepců zaplatit 5 šestáků jako clo. Doma v Hradci ho od psaní zdržovaly nutné návštěvy a bolesti zubů. Ptá se, jak se mají a na jejich zdraví. S J. Bartem se nechával fotografovat. Hórnik neměl čas. O Mukově gramatice bude psát do Nedělních listů. Pro Slovanský sborník bude nejdříve psát Smolerův životopis. Má strach, že bude mít ve škole ještě více práce.

31 /10/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (23 – 8)

W Kraloweje Hradcu, 27. IX. 1887

Lubowany bratřiko!

Sćelu Ći nekrolog⁷⁸ za „Łužicu“, myšlu, zo móže hišće do najbliže přichodneho (10.) čisła přińc. Za dalše čisła napisam wo wšelakich nowinkach českeje literatury za „Słowjanski rozhlad“ Twojeje „Łužicy“. – Lětsa změju hišće mjenje khwile, hač lońše lěto: mam 34 hodzinow w šuli! Tola chcu džělać, štož je w mojich mocach. – Smolerjowe listy Ći posćelu zahy. Tola Marko mi ničo njesće! – Wočakuju Twój luby list. – Prošu, praj Twojej lubej knjeni, kaž tež knježnje Almje wjele dobroh' wote mnje. Tebje pak wobjima a postrowja nanajwutrobnišo Twój słowjanski bratr

Adolf Černý.

Sy knj. Hórnikkej pisał wo přeložk nastawku wo Maćicy?

Dopis č. 31

Posílá nekrolog pro časopis „Łužica“. Pro další čísla napíše o nejrůznějších novinkách české literatury. Letos bude mít ještě méně času, neboť má ve škole úvazek 34 hodin.

⁷⁸ Adolf Černý: Rudolf Pokorný (nekrolog). Łužica, 1887, s. 82.

Freiberg, 3. X. 1887

Lubowany bratřiko!

Njemóžach Ći hnydom wotmołwić dla wšelakich wotdzeržowanjow: nastawki za Łužicu pisać, Łužica a Zejlerja korigować, wopyty serbskich wučerjow: 5 nimale na tydžeň za sobu – potom wulět k jenemu staremu přećelej pola Mišnja; džensa započatk noweho semestra a pruhowanja. Tola nětko dyrbjach Tebi pisać; wutroba mje k tomu pohonja.

Tež my tu spominamy husto z lubosću na Twój luby wopyt a wobžarujemy, zo sy jenož tak krótki čas wostać móhl – nadžijamy pak so, zo přichodny raz dlěje wostanješ. Škoda, zo sy dyrbjał na mjezach za Twój musej telko čla dać! Je so Ći to tak šlo, kaž namaj před lětom z tymaj dvěmaj blešomaj wina. Tež ja sym přez Tebje nastork dostał sebi serbski musej založić; jenož trochu pozdžišo, hdyž změju wjacym srědkow. Tola Maćica Serbska dyrbjała hnydom započec; hdy by jenož tež dosć srědkow měla. Wjeselu so na wšitke Twoje *džěla* wo Serbach bóle hač kaž Serb praji na Hodzijsku kermušu a prošu, zo njeby ani jeničke zabył mi posłać, tak chětre hač je čišćane, předewšěm tež te feuilletony, wo kotrychž myslach, zo su hižo někotre čišćane. Rozprawu wo nowym zakonu Hórnikowym⁷⁹ sym dóstał a hnydom hišće z njeje do 10. čisła Łužicy wučah podať kaž tež Twój nekrolog Pokorného do njeho posłať, runjež bych hižo korekturu toho čisła čitať a wotpósłať. Měj za wšo najwutrobnjši džak! Jara sym so stróžil na powěsće wo smjerći Rud. Pokorného⁸⁰; sym jeho tola tuto nalěće (swjatki) w Praze zeznať a bě wón tehdy po zdaću cyle strowy. Škoda, škoda! Wón drje je tež přez měru študowať a džělať? Prošu Će, luby bratřiko, najnaležnišo, zo so Ty njeby přez měru napinať a sebi na strowoće, haj žiwjenju zeškodziť! Kedžbuj na swoju strowosć, Twojim staršim, słowjanstwu a mi k woli a radosći! Duž tež Tebje nuzować njecham wo porjadne přinoški po „Słowjanski rozhlad“ Łužicy, tak lube a tak wutrobnje witane kaž mi tež su. Njeje pak dha móžno, zo by mjenje hodžinow w seminariju dawať? To je tola přez měru wjele! To dyrbjať so jedyn wučer wjacym přistajić! Telko hodžinow pola nas so jenemu nakładowať njeby. A Ty tola wěš, zo hoberske mocy a hobersku strowotu nimaš. Přez mocy a přećiwo strowoći džělać njesměš. Zo Ći Marko

⁷⁹ Adolf Černý: Nowy Zakoň (Do hornjoserbsčiny po rjedze Vulgaty přeł. J. Łuscanski a M. Hórnik, Budyšin 1887). Slovanský sborník, 1887, s. 290-291.

⁸⁰ Pokorný, Rudolf (1853-1887), český básník ruchovského směru. Od r. 1878 byl spoluredaktorem humoristického týdeníku Paleček. Roku 1887 začal vydávat Antologii ruské lyriky.

žane listy jeho njebo nana njesćece, ma snadź dwoju přičinu: 1) wulki džěl tych samych je privatneho wobsaha, 2) Marko wšo jara pomałku wobstara, a předewšěm štož jemu někajku wobćežnosć čini: tu dyrbjał wón wšě hromadu pytać a přečitać. Tola pisaj jemu hišće raz a žadaj! Tež kn. faraš Hórnik ma po zdaću wjele nuznoty a džěla; přetož sym jeho srjedź septembra prosył, zo by za 10. čisło Łužicy Twój nastawk wo Maćicy přeložil a rozprawu wo Twojim džěle wo germanizaciji D. Ł. Serbowstwa podał; woboje pak hišće dotal *wot njeho* do čišćeńnje došlo njeje. Chcu jemu zaso pisać. Jara so wjeselu na Twój a Bartowy wobraz, kotryž sy mi slubił pósłać. Nadžijam so, zo změjmejó jój čas a wjedro, so před hodamy hišće dać fotografować. Dostanješ potom wěsće!

Ja sym nětko mój nastawk wo barbach w serbskich narodnych pěsnjach němski dokónčil a wotpisał. Nětko chcu jón serbski spisać za Łužicu a potom chcu so na skónčne dodžělanje mojeje d. s. řečnicy podać, zo bych ju w tu zymu zhotowił. Duž drje mi njebudže móžno, hody do delnjeje Łužicy pućować, ale dyrbjju to k jutram wostajić, jeli Ty hinak njeporučiš a [njezadaš]. Mamoj tola tež naju dotalnu zběrku wudać. A ja chcyl tež rad moje dotalne pućowanja za Łužicu wopisać.

Strowi smy nětkole bohu džak wšitcy, tež sotra Alma džen a bóle na strowoće přibjera – Bóh daj jeno, zo by to polěpšowanje wobstajne wostało a wona strowosć cyle dostała; mało něšto katarrha wšak mamoj Loska a ja, to wot špatneho wjedra a pućowanja. Sotra Alma pilnje na pianje klimpota a zda so, zo derje dosć pokračuje. Mały Rězbark je lěpše censury dostał, hač je wočakowach.

Loska⁸¹, Alma a ja džakujemy so najwutrobnišo za lube přecelne postrowjenja wot Tebje, Twojeje česceneje lubeje maćerje a luboznych sotřičkow a postrowjamy runje tak přecelnje wšitcy tře Was wšitkich přez Twojeho swěrneho słowjanskeho bratra

Ernsta Muku

Dopis č. 32

Muka uvádí důvody, proč mu nemohl psát: musel psát články pro časopis „Lužica“, korigoval připravované vydání sebraných spisů H. Zejlera a přijímal návštěvy lužickosrbských učitelů, týdně 5 návštěv.

I oni vzpomínají na jeho návštěvu. Černým byl inspirován k založení lužickosrbského muzea. Bude to ale později, až bude mít více prostředků. Muka se těší na všechny jeho práce o Lužických Srbech a prosí ho,

⁸¹ Mukowa, Luisa (1858-1893), první žena Arnošta Muky. Seznámili se v Lipsku. Původem byla jihoslovanská Srbka z Banátu.

aby mu je nezapomněl posílat. Rozpravu o Novém zákonu M. Hórniku dostal a hned z ní provedl výtah pro 10. číslo časopisu „Lužica“, stejně jako poslal do téhož čísla nekrolog na R. Pokorného. Velmi se polekal zprávy o smrti Rudolfa Pokorného, kterého viděl na jaře a tehdy se mu zdál zdravý. Nabádá Černého, aby na sebe dával pozor! Diví se, že dostal tak vysoký úvazek, to by se u něj stát nemohlo. Farář Hórnik má hodně práce, neboť ho prosil, aby pro 10. číslo „Lužice“ přeložil Černého článek o Matici lužickosrbské a sepsal zprávu o práci Černého týkající se germanizace Dolní Lužice. Těší se na zmiňované fotografie.

Muka dokončil článek v němčině o barvách v lužickosrbských národních písních. Chce ten článek sepsat také lužickosrbsky pro „Lužicu“, a pak chce konečně dodělat mluvnici dolnolužické srbštiny. Chce také popsat dosavadní putování po Lužici. Muka i Loska mají trochu zánět sliznice. Malý Rězbark dostal lepší cenzury, než očekával.

33 /12/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (24 – 9)

W Kraloweje Hradcu, 7. oktobra 1887

Lubowany bratřiko,

sym so wutrobnje zwjeselił nad listom, kotryž sy mi lubosćiwje připósłał – tola [tajke] lubosće njesym sebi zaslužil. Njemóžu wjac, hač s z wutroby dżakować za wopokazma Twojeje a Was wšitkich lubosće ke mni, a sobu prosyć, zo byšće přeswědčeni byli wo mojej runje tak wulkej lubosći k Wam!

Džensa Ći sćelu, luby bratřiko, z wulkim dżakom poččene listy njebočičkeho Smolerja (25 čisłow) a jedyn list k. Hórnikowy. Sym sebi wšo trěbne wupisał a nětk wotčakuju jenož z wulkej njesćerpliwošću listy wot Marka. Pola teho je přeco komda, kaž k. Hórnik piše. Tola ja so nadžijam, zo mi bórzy póscele, dokelž to su listy wot přecelow Smolerjowych, kotrež mi je přislubił, nič Smolerjowe na Marka pisane. Tež listy Sm. ze zawostajeństwa našeho Purkyně⁸² změju. Dale Ći, kaž widžiš, sćelu jedyn *přeložk*⁸³ Vrchlickeho⁸⁴. Je to jedna wot najlěpšich basni cyleje zběrki „Mjetele wšitkich barbow. Sym při přeložowanju na to hladał, zo njeby so žany poetiski wobroz zhubil. Poslěni rjadjk je słowo po słowje přeloženy, tak zo je pointa tak wobkhowana, kaž w originale. Někotre pozn: „w *klin*“ [aec.] snadž so hodži tež wužić kaž w čěskim

⁸² Purkyně, Jan Evangelista (1787-1869), český fyziolog světového jména, slovansky smýšlející český vlastenec. Za svého působení na univerzitě ve Vratislavi podporoval lužickosrbské studenty. V Praze navštěvoval studenty lužickosrbského spolku „Serbowku“.

⁸³ Z českeje poesije. I. Před nocu. Pěseň Jaroslawa Vrchlického (Ze zběrki „Mjetele wšech barbow“. 1887), (překlad A. Černého), Lužica, č. 11, nowember 1887, s. 83.

⁸⁴ Vrchlický, Jaroslav (1853-1912), vlastním jménem Emil Frída, český básník kruhu lumírovského, dramatik, prozaik, literární a divadelní kritik. Přátelil se s lužickosrbským básníkem J. Bartem-Čišinským.

abo kaž w lužiskej frazy „w šulu khodzić“. W třećej strofje móže tež stać: „njech jenož mojim lubym ...“ Staj, štož je lépše. W tej samej strofje móže tež być „kaž maj hdyž přindže ...“ Pointa teje basnje je jara krasna: njech jenož čisnje na podhłowak bělu róžu, radosć z lubosću mojim lubym; hdyž (hač) přindže kaž maj z čichim dychom pěsnje, chcu zbožnje z boka stać! Nětk prošu, zo by přitomnu baseń (je-li ju přiwzać chceš) na přeni město stajił, dokelž ju chcu Vrchlickemu přepodać. Tola čín, kaž za dobre spóznaješ. Dale sćelu džensa přinošk za rubriku „Słowjanski rozhlad“ mjenujcy referat wo Quisowej⁸⁵ zběrce „Pisnički“. Je to woprawdže rjana knižka, nad kotruž sym so wutrobnje zwjeselił. Je-li hišće za tute čisło „Lužicy“ něšto změju, dha posćelu. Za přichodne čisło posćelu wšelake. Nastawk wo k. Hórniku budže w 11. čisle Słowjanskeho Sbornika doćišćany. Chcu Ći z njeho někotre města potym wosebje wupisać, kotraž za wažne dla Serbow dđeržu. Runje džensa sym třeći feuilleton za Hlas Národa dodžělał; přichodny tydzeń so budža wšitke tři čišćec.

Wjeseli mje, zo chceš sebi tež serbski musej založić. Za maćicu bjez dwěla ma tajki muzej wulku wažnosć, tež zcyła za Serbow. Tež ja běch jara překhwatany z powjesću wo smjercí Rudolfa Pokorného. Wědzach, zo je khory, tola zo by tak zlé bylo, njejsym seby myslał. Jeho poetiska powjesć „Morwa zemja“ je baseń krasna, kotraž pokazowaše na to, zo je so Pokorný zasy k dobremu tworjenju wrócił – a wón tola wumrje! Žel. Ja sym nětk z Boha strowy a nadžijam so, zo tež Ty a Twoja ćescěna, luba knjeni. Zo so ze strowosću knježny Almy přeco polěpšuje, mnje pře wšu měru wjeseli. Jenož zo tak dale dže! Gratuluju. Wjeselu so tež, zo budžemoj přichodnje hižo z knježnu na štyri ruce hrać móc!

Derje, zo zasy za Łužicu pisaš a tež dale pisać chceš! Sława! To bě a je jara nuzne; přidaš sam, zo mam prawje. Nastawk wo barbach w serbskich narodnych pěsnjach budže jara zajimawy; wjeselu so na njón. Teho runja na pokračowanje wopisanja Twojich pućowanjow po Serbach. Atd. So wě, zo najwažniša je Twoja řečnica. Zrediguj texty za Časopis, ja zrediguju hłosy. Potom móžemoj pod jenej wobwalku hłosy kaž tež přisłašace texty wudać. Ja připisam nastawčk. To sebi tola hišće wuradžimój.

Fotografije mi Bart hišće pósłał njeje. Posćelu hnydom, hač změju. Bartej sym Vrchlickeho zběrku „Hudba w duši“ pósłał a poznamjenił, štož by so přeložić hodžilo, wosebje za jeho „Formy“ (su tam krasne sestiny, ballady prowenčalske a ghazely).

⁸⁵ Quis, Ladislav (1846-1913), český básník a spisovatel. V r. 1872 nastoupil do redakce Slovanu, ale brzy odešel do Národních listů. Z důvodu oční choroby byl nucen novinářiny zanechat.

Twojej lubej knjeni mandželskej, knježnje Almje kaž tež Tebi wutrobny postrow, ke kotremuž so tež mojej staršej a sotře přizamknu ze swojim postrowjenjom a poručenjom, - sće Twój swěrnny, Će lubowacy słowjanski bratr

Adolf Černý

Pozn. Jelizo je přitomny referat za Łužicu dołhi, napisam přichódne krótsje. Tón njeh so hižo wotčíšći tajki, kajki je. – Ć.

Njezabudźće na fotografirowanje. Ja budu přeco pominac!

Dopis č. 33

Děkuje za dopis plný lásky. Vrací mu Smolerovy dopisy. Dostane také Smolerovy dopisy z Purkyňovy pozůstalosti. Posílá mu překlad jedné z nejlepších básní Vrchlického sbírky Motýli všech barev. Snažil se o co nejuvěrohodnější překlad. Byl by rád, kdyby se báseň objevila hned v úvodu časopisu „Łužica“. Chce ji darovat Vrchlickému. Posílá do rubriky „Słowjanski rozhlad“ zprávu o sbírce „Písničky“ L. Quise. Dopsal třetí fejeton pro Hlas Národa.

Černý je potěšen, že chce Muka také založit lužickosrbské muzeum. Pro Matici to je velmi důležité, i pro Lužické Srby. I on byl zaskočen smrtí Rudolfa Pokorného. Vychvaluje jeho poetickou knihu „Mrtvá země“. Těší se na Mukovy články v časopisu „Łužica“, hlavně na putování po Lužici a o barvách v lužickosrbských národních písních. Bartovi poslal sbírku Vrchlického „Hudba v duši“ a označil, co by se hodilo přeložit pro jeho „Formy“.

34 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (25 – 10)

W Kraloweje Hradcu 18 ^[19]/₁₀ 87.

Lubowany bratřiko,

podla sćelu Ći někotre „Słowjanske nowinki“ a jedyn přeložk z českeje poesije. Prošu, zo by to bjez realneho přemjenjenja wotčíšćał. Do nekrologa je něšto připisane, štož mi runje lube njeje. Tola hněwny njejsym, to njebě tak wažne. Tola na tym, mi leži, zo su přeložki korektnje wotčíšćane. Chcu za kóžde čisło jedyn wudžěłać. So nadźijam, zo Sy ze mnu spokojom. Sym Ći na Twój luby list wotpisał? Mi so zda, zo sym wotmołwił a list připožili k Smolerjowym listam hromadu z přeložkom Vrchlickeho basnje a z přispěwkom za Słowjanski rozhlad. Je-li zo Ći pisał njejsym, dha pominaj. Fotografije někotre hižo dostach, tola njejsu derje wuwjedžene; wobrazy pak su wubjerne. Dha sebi dam hišće někotre sćiníc a po tym hnydom Tebi posćelu. Nětk najskěrjeso podam zasy na nowe pruhowanja, dha njebudu nič *wjetšeho* hač do meje přichodneho lěta pisać.

Prošu, zwjesel mnje z listom. Twojej čescénej mandželskej kaž tež knježnje Almje lube postrowjenja a wjele dobreho wote mnje a wšitkich nas. Teho runja Tebje wšitcy postrowja, wosebje Twój swěrný słowjanski bratr

Adolf Černý

Dopis č. 34

Černý posílá Mukovi nějaké „slovanské novinky“ a jeden překlad z české poezie. Bude se zas připravovat na nová zkoušení.

35 /14/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (26 – 11)

[Králové - Hradec] 19. X. 1887

Luby bratřiko!

Prošu wuwostajíc pod druhim přeložkom słowa „z rukopisa“ a stajíc jenož „Přeložil Adolf Černý“, (kaž pod přenim přeložkom stejí).

Z lubym postrowom Tebi, Twojej lubej knjeni a knježnje Almje, sym Twój słowjanski bratr

Adolf Černý

Pisaj mi, je-li Sy wšo dóstał.

Tutu druhu přeloženu basň staj hač do 12. (decembroweho) č. Łuž., *nic hromadu z přěnju*⁸⁶.

Dopis č. 35

Černý se vyjadřuje ke korektuře a další přeloženou básně má dát do následujícího čísla.

36 /15/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (27 – 12)

W Kraloweje Hradcu, 6. novembra 1887

Lubowany bratřiko!

Sym dóstał Twoju khartku a Łužicu č. 11, hdžež je přeložk z Vrchlickeho, tola nic tak, kak sym jón sebi myslil. Džakuju so Ći za jeho wočišćenje, tola chcył dobroćiwje w přichodnym čisle tutu porjedženku dać:

⁸⁶ Dvakrát podtrženo!

W basni „*Před nocu*“ čitaj: „Chcył w kolebcy [’nož] džěsća *mojeho* ert wokošec a wusta *mojej* žony!“

Tak, kak to w č. 11 steji, je to njezmysl. Basnik prosy jandžela zboža, zo by jenož wusta jeho – *basnikoweje* žony a jeho – *basnikoweho* džesća zhubkował – nic jandželoweje žony a jandželoweho džeća (!), kak so w Łužicy praji z słowami: „Chcył w kolebcy ’nož džěsća *swojeho* ert wokošec a hubje *swojej* žony!“

Škoda, zo njejsy wostajił słowa: A dyrbjju mu snadź ćicho *nocy* (nócne ćicho) dać, rad družku swoju, lampu, hasnyć móžu, A woheń, kiž chcych *nutřkach* nadžělać! Basnik chce rad swoju lampu kaž tež nutřkomny woheń we swojej wutrobje hasnyć, zo jenož jandžel nócne ćicho ma, jelizo je lubuje. Słowa „božmje“ a „z njeje“ su bjez barby a njepraja ničo.

Hewak so Ći luboznje džakuju za někotre druge porjedžeńki, [rěč] nastupace.

Snadź by móžno było, mi každy raz woćišć přeložka do předka k přehladanju póstać; ja by jón lubje rad z wobrotom pósta přehladany wotpóstał. Dokelž zrěčenje dyrbi być, jeli zo ma so něšto dobre dokonjeć.

Moje wotmyslenje při tutech přeložkach je tajke: chcu mjenujcy z tym wšelake basniske *wobrazy*, *wobroty*, *słowa* atd. z českeje basniskeje literatury do serbskeje přenjesć. Tehodla chcu po možnosći *swěru* po originalach přeložować a najlěpše originaly wuběrać. Něšto mam na wutrobje. basniska rěč ma tež *druhi*, *wumjetski slowoslěd* (Wortfolge), hač rěč prosaiska. Z tym wosebje basnje wulkeje krasny nabywaju. Dha so njesměmy bojeć, wšelaki nowy slowoslěd zawjesć. Tak na př.: *Kaž maj hdyž přińdže z ćichim dychom pěsnje*⁸⁷ je runje tak zrozumliwe kaž: „Hdyž přińdže kaž maj z ćichim dychom pěsnje“⁸⁸ – a je wjac basniske a tež metriski lěpše. Tež Čech njepraji „jak máj když přijde“, rjeknje: když přijde jako máj – a tola w basni tak napiše! Duž Će lubje prošu, zo njeby so w přichodnych přeložkach (*po možnosći*) ničo porjedziło, štož *basniske wobrazy* a *slowoslěd* nastupa – so wě, tak daloko, kak daloko to serbsčina připušći; a to Ty dobroćiwje rozsudžiš. Prošu, žanički hněw, zo sym tak wotewriće pisał. We wotewritosći widžu najwjětši kruch přecelstwa.

Džensa sćelu Ći dalše 3 přeložki za přichodny lětnik. „Nazymska“ wot Nerudy⁸⁹ so móže, sebi myslu, tak woćišceć, kak steji. W basni „Makojčka“ *módrak* = [kostřanc]; tež slowoslěd: „Wěm, zornješko zo ptačkej njeda žane“ snadź serbska rěč znjese. Słowo

⁸⁷ Metrum tohoto verše bylo v dopise graficky znázorněno takto: U – U – U – U – U – U

⁸⁸ viz poznámka 87

⁸⁹ Z českeje poesije. V. Nazymska (Pěsnił Jan Neruda), (překlad A. Černého), Łužica, č. 2, februar 1888, s. 9.

wustka snadź tež maće? Mi so zda, cuniše, hač huba, hubje. Tutón sonett je krasny genreowy wobrazk. Třeći přeložk je wučah z konfiscirowaneje basnje Swjatopołka Čecha⁹⁰, přenjeho epika českeho. „Na tysac raz“ snadź tež so móže wužić za „tysac króc“.

Wjeselu so, zo nětk do „Łužicy“ pisaš. Teho runja, zo chceš rěčnicu do hód dopisać. Najwjac, zo sće wšitcy strowi. Ja sym nětk přeco zrudny, dokelž luby mój nan, kaž lékař praji, dyrbi wumrěć. Tež sotra je jara khorowata.

Swoju fotografiju posćelu tak khěťře, hač ruće je dostanu (nowe, lěpše). Na Wašu so wjeselu. Twojej čescenej knjeni mandželskej, knježnje Almje a Tebi lube strowjenja wot mojich staršich a sotry, wosebje wot Twojeho Će lubowaceho słowjanskeho bratra

Adolfa

Džakuju so za woćišćenje rozprawy. Piš mi, je-li sy džensnišu pósćelku dóstał.

Dopis č. 36

Černý děkuje za zaslané 11. číslu „Łužice“. Má výhrady k otištěnému překladu básně Vrchlického „Před nocí“ v tomto čísle. Proto zasílá errata pro další číslu vztahující se k tomuto překladu. Pro příště by doporučoval zasílat mu výtisk překladu před vytištěním ke kontrole, obratem by zkontrolovaný překlad posílal zpět. Musí u toho být nějaká dohoda, pokud to má nějak vypadat. Vyjadřuje se k překládání básní z češtiny do lužické srbštiny. Posílá pro „Łužicu“ další tři překlady českých básní: Podzimní a Makovičku od Nerudy a výtah básně „Natisickrát“ Svatopluka Čecha.

37 /16/ Arnošt Muka Adolfu Černému (10 – 4)

Freiberg, 7. XI. 1887

Najlubši bratřiko!

Zoby moju lubosć a džakownosć za Twoje přispěwki do „Łužicy“ widzał, Ći hnydom z wobwrótom posta wotmołwjam, runjež mam rucy połnej džěła.

Za Twoju wotewrjenu rěč sym Ći wutrobnje džakowny! Tak dyrbi być a tak chcu měć mjez přecelemi a bratrami, kaž smój. Wěš, zo so ja za njemylneho a dokonjaneho njedzeržu, ale zo rady wuknu a wosebje wot Tebje.

⁹⁰ Z českeje poesije. III. Z basnje „Lešećinski kowar“ wot Swjatopołka Čecha (Lešetínský kovář, 1883), (překlad A. Černého), Łužica, č. 1, januar 1888, s. 3.

Maš prawje, Twój přeložk Vrchlického sym skepsať: mějach wjele džělač a bě mi khětro ćežko zrozumliwy, dokelž original pódla njemějach; duž po zdaću porjedzich (položich), ale wopaki. Nó, njeměj mi to za zło: Twoje porjedženki dam do přichodneho čisła.

Twój zamysľ so mi wulcy spodoba a budža mi wšitko Twoje přeložki wutrobnje witane; tola to a druhe dyrbi so druhdy polěpšić abo tež zjednoríc, zo bychy naši Serbja wšo zrozumili. Duž je mi Twój namjet jara witany, zo Twoje přeložki přehladam a Tebi do čišća hišće raz z mojimi přispomnjenkami wróću, zo móhl je porjedzić. To činju hnydom z tymi třomi rjanymi pěsničkami. Prošu, wuporjedz a pósćel mi je zaso.

Ja runje sedžu nad deklinacyju delnjołužiskej a syda so nad njej khětro ćežko. Loska je we Wujezdze k *pohrjebej* jeje mótka Bohusławka Pjehec, kiž je nam wumrjel; chcychmoj jeho k sebi do domu jako našeho přiwzac, nětko je jeho Bóh k sebi wzał. Strowaj tak daloko smój, Alma tež a naša mać. Wobžaruju z cyleje wutroby, zo je Twój luby nan a sotřička khora. Bóh daj, zo by so z nimaj bórzy polěpšowało. Ja z Tobu wutrobnje sobu začuwam. Ale kedžbuj tež Ty na swoju strowosć a njedzělaj a nještuduj přez měra. K čemu hišće jene pruhowanje? Nimaš dosć džěla??

Z najwutrobnjšom postrowom a wokošom Twój swěrnny bratr

Ernst Muka

P.S. Přeložk Miřiovského⁹¹ pěsnje je hižo do Budyšina pósłany: njejsym tam ničo přeměnił, kaž so mi zda. Jeli sym, Ći korekturu pósćeľu.

Wodaj khwatne šmóranje!

Dopis č. 37

Muka děkuje za otevřenou řeč, tak to podle Muky má být mezi přáteli a bratry. Dává Černému za pravdu, že pokazil překlad básně Vrchlického. Souhlasí s jeho návrhem, že mu bude všechny jeho překlady před vytištěním posílat ke kontrole. Právě sedí nad dolnolužickou deklinací a jde mu to velmi těžko. Jeho žena odjela na pohřeb svého kmotřence Bohusława Pjecha. Chtěli si ho přisvojit za vlastního, ale Bůh je předešel. Překlad Miřiovského básně už odeslal do Budyšina.

⁹¹ Z české poesie. II. Slůdka samota. Ghazel wot Emanuela Miřiovského (překlad A. Černého), Łužica, december 1887, s. 91.

38 /17/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (28 – 13)

W Kraloweje Hradcu 8. XI. 1887

Sława, luby bratřiko!

Tak je derje – jenož so zrěćeć, a wšo derje dže. Džakuju so Ći wutrobnje za namjet porjedženja připóslanych Ći přeložkow. Sym w porjedženych wot Tebje exemplarach swoje přispomnjenki a namjety z čerwjenu tintu napisał. Podla sym wšo wotpisał tak, kak so snadź hižo ćišćeć hodži. Tak budže najlěpje, hdyž mi přeco korekturu, respective: revisiju, pósćeš prjedy, hač so ćišći. Džensa rano sym Ći pisał, zo njeby porjedženki dawał. Tola hdyž měniš, staj je do Łužicy, budže derje a mi lube. – Twojej knjeni praj moje sobuželenje. Móžeš tež wjacjy pěsni, hač jenu, do čisła dać; kaž trjebaš. Wjeselu so na Twoju rěčnicu; wjele zboža a strowja z jeje napisanju. – Z lubym postrowom (kotryž praj tež swojej knjeni a knježnje Almje) sym přeco Twój bratr

Adolf Černý

Dopis č. 38

Černého těší, že se s Mukou domluvili na dotatečných korekturách jeho překladů.

39 /18/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (29 – 14)

[Hradec Králové] 8. XI. 1887

Lubowany bratřiko!

Prošu, njeporjedzuj nič, sym taj rjadkaj wopaki čitał. Tak móže tež wostać, runje nje by tak w originale bylo. najlěpje by bylo přeložene: Zo chcył by jenož džěsća mojeho ert wokošec a hubje mojej žony (1. r. jandžel).

Z najwutrobnjšim postrowom Tebi a z pokłonu Twojej česćenej knjeni sym Twój słowjanski bratr

Adolf Černý

Dopis č. 39

Muka nemá v překladu nic opravovat, špatně to četl.

40 /19/ Arnošt Muka Adolfu Černému (11 – 5)

[21. XI. 87]

Horcolubowany wbohi bratřiko!

Najhlubšo je naju, mje a moju mandželsku, zrudžiła njenadžita powěsć wo zemřecu Twojeho a Wašeho lubowaneho nana⁹²; čujemoj hluboko sobu zrudženaj a želacej Twoju a Twojich lubych zrudobu: wěmoj, kak to wutrobu tyšni a boli zhubiwši samej juž před dołhim swojeju nanow a zastararjow. Tola st[ajće] Wašu nadžiju na Boha wjeřšneho, bjez kotrehož wo[le] so ničo njestawa: wón Was spokojej, hdžež čłowjeske pokojenje ničo njezamóže, wón Wam pomhaj a Was wodže we Wašej zrudobje. Naju wutrobne sobuželenje budže Tebje a Twojich lubych stajnje přewodžec.

Nětko je Bóh Knjez Tebi ćežki wulcy ćežki nadawk na ramjeni napožił: sy nětko jenički zastarať, jenička podpjera Twojeje lubeje maćerje a Twojich lubych bratrow a sotrow. Duž pak napominam a prošu Tebje wospjet: zdzerž so při strowosći! njezdžěťaj přez měru! To Tebi wulcy na strowoće škodži; wěť to Twojemu swěrnemu přecelej a posłuchaj na moje napominanja.

Wšěm Twojim lubym wupraj naju hluboko začutu sobuželność; Twojemu lubemu nanej, kiž je so tu wubědžił, pak daj Bóh čichi wotpočink w khłódnej zemi.

Ty pak budž na wěčne mojeje bratrowskeje lubosće přeswědčeny! Twój sobuzrudženy a sobuželacy bratr

Ernst Muka

Dopis č. 40

Muku a jeho ženu velmi zasáhla zpráva o smrti otce A. Černého. Soucítí s ním.

1888

41 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (30 – 1)

Hradec Kr. 19. I. 1888

Luby bratřiko!

⁹² Černý, Stanislav (1841-1887), otec Adolfa Černého. Muka vyjadřuje Černému lítost nad smrtí jeho otce. Ten zemřel 18. listopadu 1887.

Najprjedy dyrbju prajíc swój žel, zo Twoja luba knjeni bě khorowala; tola so nadžijam, zo je so Jej hižo strowosć zaso wróciła – a gratuluju Jej z tutym k wustrowjenju! Sobu scélu přeložk z A. Heyduka⁹³. Jarmilka abo Jaruška bě basnjerjowa džowčička, kotraž jemu wumrě. Přitomna baseń liči jeju smjerc. W Wrchlického „Reminiscenciji z Tacita⁹⁴“ móžeš za słowje „Duch Bankowy“, kotrejž stej jednoremu Serbej njezrozumliwej, stajíc: „*kak zlobny duch*“, (a dale:) „*šerjata wójny slawa*“ (dyrbi wostać, němske: „... *steht auf*, wie ein böser Geist, *der grausame, gespenstige Ruhm des Krieges.*“ „Suwa so“ spodoba so mi lěpje hač „čišći so“. Tola staj, što so Ći zda. „Makojčka“ titul dyrbi wostać, dokelž tak w originale steji a ja nimam prawa na originale něšto měnić. Je-li móžeš, wočišć „Makojčku“ tak wuporjédzenu, hewak ju nječišć. Słowa (na poslédku) „Njeda, njeda“ rěči holička, štož so z předawšeje rady widzi. Rěči, *kaž džěci rěča, we třecej wosobje pluralis*. Dha „njeda“ je tak wjele kaž „njedam“. Mam nadžiju dostać so do Prahi! To so snadž hižo wot wulkich feriji stanje. Zběrku melodiji z nastawkom pósłach knj. Hórnikoj. Sy tež Swoju zběrku textow zřadował? Sym Ći wčera „Nedělní Listy“ z mojim powjedańčkom „Dcera⁹⁵“ (=Džowka) pósłať.

S postrowom Twój přeco jenajkij

Adolf Černý

Dopis č. 41

Černý soucítí s jeho ženou, která je stále nemocná. Posílá překlad básně A. Heyduka a Vrchlického „Reminiscence z Tacita“. Vyjadřuje se ke korekturám různých překladů. Poprvé se zmiňuje, že by mohl přesídlit z Hradce do Prahy. Sbírkou melodií s článkem poslal Hórnikovi. Poslal Mukovi také v Nedělních Listech vyšlou povídku „Dcera“.

42 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (31 – 2)

Hradec Králové, 9. II. 1888

Lubowany bratřiko!

Najprjedy měj džak za wozjewjenje pěsni a referatow. Pósćelu zaso zahy nowy material. Spodoba so mi, zo w „Łužicy“ swój nastawk wozjewjaš. Sy knjezej fararjej

⁹³ Z českeje poesije. IX. A slónčko domčk swój džěše. Ze zběrki „W čišinje“ wot Adolfa Heyduka (překlad A. Černého), Łužica, č. 6, junij 1888, s. 45.

⁹⁴ Z českeje poesije. VI. Reminiscencija z Tacita. Z nowjeje knihi Jaroslawa Vrchlického „Dědictví Tantalovo“ (překlad A. Černého), Łužica, č. 3, měrc 1888, s. 17.

⁹⁵ Adolf Černý: Dcera. Lužická kresba, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 15, 15. 1. 1888.

hižo Swoju nowu zběrku textow narodnych pěsni zrjadowanu pósłał? Što čini strowosć Twojej knjeni? Měnju, zo je hižo derje. Praj Twojej knjeni moju poklonu. Što dha waju zhromadna *fotografija* čini? Sym Wamaj naju z Čišinskim pósłał. Czy pan otrzymał? We „Květach“ zeš. 2. (februar = únor) je mój lužiski wobrazk „Hola“⁹⁶ čišćany. Měnju, zo so tón a scěhowace, kotrež budžu we Kwětach čišćane, derje za Serbow hodži. Mi so zda, zo „Kwěty“ dostawaš? Je-li nic, pisaj mi! Z wutrobnym postrowom Twój

Adolf

Dopis č. 42

Děkuje za uweřejněné básně a referáty. Je rád, že do „Lužice“ přispívá i Muka. Černý se ptá, jestli už poslal p. faráři novou sbírku národních písní s texty. V „Květech“ č. 2 je otištěna skica z Lužice „Hola“.

43 /3/ Arnošt Muka Adolfu Černému (12 – 1)

Freiberg, 14. II. 1888

Luby bratřiko!

Ty mi wodaš, hdyž ja hnydom na Twoje lubosćiwe listy a pósełki njewotmołwjam a hdyž druhdy to a druge pozabudu, kaž n. př. so Či wutrobnje podžakować, za tón rjany wobraz Waju k Božemu džěsću pólšany. Wěš, zo wjele džěla na mojijam ramjenjomaj wotpočuje a zo mam husto hišće z wobstejnosćemi a wobćežnosćemi wojować. Tuž tež džensa jenož khwatnje wotmołwjam a so nadžijam, zo so jutry wohladamoj a zo móžemoj sebi tehdy wšo dopowjedać.

Nětko najprjedy Twoje lube nastawki a spěwy za Łužicu: Tantalowo herbstwo přińdže do 3. čisła. Za 4. čisło mam: *Makojčku*⁹⁷, kiž je nětko wuhładkowana dobra. Ale *slónčko zapadaše* Či pódla z mojimi přispomjenkami k dalšemu dodžělanju wróco scělu.

Rady bych tež jedyn Twojich wobrazkow za Łužicu měł a to by so „Hola“ serbskemu čitařtwu najlěpje hodžiła. Chceš ju Ty do serbskeho přeložić abo dyrbi to Libš činić? (Wodaj zo ja nětkole dla mojeje řečnicy njemóžu) Jeli dyrbjał Libš – prošu pósćel jemu hnydom jedyn woćisć z *Květow* z napominanjom, zo by skejre lěpje přeložił. Tež mi prošu pósćel hišće jedyn woćisć: wěš zo ja wšě Twoje nastawki wosebiće za moju privatnu knihownju hromadžu a z druhimi nastawkami kónc kóžděho

⁹⁶ Adolf Černý: Hola (Z lužických obrázků), Květy, 1888, č. 20, s. 249-252.

⁹⁷ Z českeje poesije. VIII. Makojčka. Pěsní J. V. Sládek (Sonet ze sběrky „Ze žiwjenja“, 1884), (překlad A. Černého), Lužica, č. 4, hapryl 1888, s. 29.

lěta hromadže wjazać dam. Kwěty pak tež dam po lětnikach wjazać a tuž tón Twój nastawk z nich wuwzać njemóžu. Sćel mi tola prošu stajnje jedyn extrawoćišć wšěch Twojich serbskich nastawkow.

Tež nastawk „*Dzowka*“ by so derje za Łužicu hodził, snadź maš hišće exemplar a pósćeješ jón Libšej sobu. Přichodnje chcu tež moje pućowanja po Serbach we Łužicy wozjewjeć, džělam hižo pódla rěčnicy na nich. Kn. fararjej Hórnikej texty hnydom pósćeju t. r. te kiž maju wjacj hač *jemu* strofu: tu jenu strofu sy Ty tola pod reje a hłosy sam napisał?

Naju wobraz hišće hotowy njeje, dokelž je khorosć moju lubu mandželsku khětro zepřimała a tuž wobraz rjany był njeby – wona dyrbi zaso k mocam přińć a potom so damoj wobrazować, najpozdzišo w léce – tola prošu pohonjej a pominaj naju w léce hišće raz k tomu, dokelž kaž wěš – ja sym lěni do fotografowanja. Tola za Waju rjany wobraz hišće raz naju najwutrobniši džak!

W tutym měsacu mamy druhu skhadžowanku serbskich wótčincow a spisaćelow w Drježdžanach. Přenja běše w novemburu 87. a přińdze nastawk wo njej wot Libša⁹⁸ w Łužicy č. 3.

Zo Ty do Prahi přińdzeš a so přesydliš, to mje wutrobnje wjeseli a myslu sebi, zo Će ja tam skerje bórzy wopytam hdyž tam budžeš.

Wot mojeje mandželskeje a wot sebje samoho sćełu Ći w bratrowskej lubosći najnutriše strowjenja a zdobom wšěm Twojim lubym a wostawam stajnje Twój swěrný serbski bratr

E. Muka

Dopis č. 43

Muka se omlouvá, že neodpovídá na dopisy a zásilky. Děkuje za krásný obrázek poslaný k Vánocům. Rychle odpovídá a doufá, že se uvidí na Velikonoce. Pro třetí číslo „*Lužice*“ má překlad básně Tantalovo dědictví a pro čtvrté číslo má Makovičku. Báseň „*Slunce zapadlo*“ posílá zpět k opravě. Obrázek „*Hola*“, který se objevil v *Květech*, by Muka uvítal i v časopise *Lužica*, proto ho prosí, jestli by jej Černý nebo Libš nepřeložili do lužické srbštiny. Muka nemůže kvůli mluvnici. Také článek „*Dcera*“ by rád viděl přeložený a má ho poslat Libšovi. Do budoucna chce publikovat o svém putování po Lužici. Texty písní pošle hned M. Hórníkovi. V tomto měsíci proběhne druhé setkání buditelů a spisovatelů v Drážďanech. Muka bude rád, když se Černý přestěhuje do Prahy, aspoň to k němu bude mít blíž.

⁹⁸ Libš, Jurij (1857-1927), lužickoserbský jazykovědec, spisovatel a farář. Jeho nejvýznamnější práce je *Syntax der wendischen Sprache in der Oberlausitz* (Budyšin 1884).

44 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (32 – 3)

Hradec Král. 15. III. 1888

Luby Ernsto!

Podla sčelu Ći přeložk Vrchlického rjaneje „Legendy wo swjatej Ziće⁹⁹“, kotryž – nadžijam so – hodži so jara derje čitarjam Łužicy. Original njeje rymowany, teho dla tež přeložk. Heydukowu baseń nimam hišće hótowu. Je-li Heydukowu pěseń abo někotru druhu prjedy njepósčelu, móžeš „Legendu ...“ za č. 8. „Z českeje poesije“ čišćec. Hewak kaž č. IX. Wjacy sčelu někotre referaty.

Wobžaruju, zo Ći njemóžu wočišć „Holi“ z „Kwětow“ póslač. Tež „Džowku“ (Nedělní Listy) wjacy nimam.

Sym w minjenych dnjach wjacy „Łužiskich wobrazkow“ napisał. Jedyn budže zaso w Nedělních Listach, druge w Kwětach, Swětozoru, Lumíru; pósčelu. W „Oswěće“ wuńdže nastawk „Wo nětčišej literaturje Łužiskich Serbow¹⁰⁰“.

Nětk mam něšto na wutrobje. Mjenujcy chcu wudawać belletristisku (poetisku kaž tež powjedańckowu) „Serbsku knihownju“. Kóždy zwjazk ma cyłe džěto wobjimać, tak zo budže kóždy zwjazk wosebita, zawrjena knižka. „Knihownja“ budže přinošować originalne basnje (zběrki) a powědančka, kaž tež přeložki (to so wě; dokelž originalow mało!), dziwadłowe kruchi. Započec chcu nazymu. To je moja myšlička. Sym jeje dla hižo z knjezom Hórnikom so w listach rozrěčował.

Kaž widziš, je přeni zešiwk našeje encyklopaedije. To je něšto rjane!

Twojej čescénej knjeni praj wjele dobreho wote mnje a sam mi budž tež prawje strowy. Přeco Twój

Adolf Černý

Bart přihotuje zběrku basni?

Dopis č. 44

Černý posílá přiložený překlad básně Vrchlického „Legenda o svaté Zitě“. Výtisk „Hole“ z Květů a „Dcery“ z Nedělních listů mu nemůže poslat, protože je už nemá. Velice lituje. V časopise Osvěta vyjde jeho článek „O současné literatuře Lužických Srbů“. Černý má v plánu vydávat beletristickou „Serbskou knihownju“. Každý svazek bude obsahovat ucelené dílo. „Knihownja“ bude přinášet originální sbírky

⁹⁹ Z českeje poesije. X. Legenda wo swjatej Zyće (Pěsnił Jaroslaw Vrchlický), (překlad A. Černého), Łužica, č. 7, julij 1888, s. 49-50.

¹⁰⁰ Tento článek však vyšel až o rok později a ještě v jiném periodiku.

Adolf Černý: O nynější lužické literatuře (Příspěvek k poznání kulturních snažení Lužických Srbů), Lumír, č. 4, 1. 2. 1889, s. 40-41; č. 5, 10. 2. 1889, s. 53-55; č. 7, 1. 3. 1889, s. 77-79; č. 8, 10. 3. 1889, s. 89-90.

básní, povídky, překlady, divadelní kousky. Začít chce na podzim. Už se o tom v dopisech domlouval s Hórníkem. Vyšel první svazek encyklopedie.

45 /5/ Arnošt Muka Adolfu Černému (13 – 2)

Freiberg, 26. III. 1888

Luby Adolfo!

Měj džak za póselki! Mějach nětkole před jutrami z pruhowanskimi šulskimi džěfami, z translokacyju atd. wjele hary; duž móžach hakle džensa Twoju tak pěknou legendu wo sw. Zíce (abo Zyće?) přehladać. Njechał pak ju prjedy ćišćeć, hač tež widzał njejsy, što bych ja chcył hinak měć; tohodla Ći ju k rosudej wróću a prošu mi ju potom, hdyž sy ju z nowa přehladał zaso pošlać. Za 4. čisło mam hišće spěw: Makojčka, kiž hižo sym do ćišća pošlał z referatami. Legenda budže so našemu čitařtwu, wosebje katholskemu wulcy spodobać. Duž dyrbi najpozdžišo do 5. čisła. Twój namjet wo „serbskej knihownje“ so mi wulcyšnje spodoba; tola mi njejo w Twojim lisće cyle jasne, hač dyrbi ta sama serbska za Serbow abo česka za Čechow być. Pisaj mi hišće wo tom nadrobno. Hdy by serbska była, dyrbjalo so předewšěm wjacy džiwadłowych kruchow ćišćeć. Škoda, zo mamy my Serbja tak mało srědkow, zo njemóžemy raz Zejlerja doćišćeć. 3. zwj. Ćišći so hižo wot l. 1883.!!

Bartowa zběrka basni „formy¹⁰¹“ k jutram wuńdže, kaž mi Jakub pisaše. Wjeselu so na nju.

Krasnje je, zo Waša wulka encyklopaedija nětko wukhadžeć počina. To budže monumentalne džěło. Bych tež rad, jeli trjeba něšto nastawkow do njeje podawał, wosebje wo Delnjeje Łužicy, hižo tohodla zo bych ju na to wašnje tež za mnje do mojeho wobsydstwa dostał. Přetož budže droha a brachuje mi při mojich wšelakich wudawkach za Serbowstwo na srědkach, sebi ju kupić. Kelko exemplarow dostawaš Ty jako hłowny sobudžělaćer? Njeby pódla jedyn za mnje wotlećał?

Jutře rano pojedźemoj do Budyšina a Wosyka¹⁰² na prózdny. Srjedu po jutrach po Mać. hł. zhrom. je wječor wulki słowj. koncert Krawca¹⁰³ w Budyš. Móhł snadź Ty přijěć? To by krasnje było. Ja mam w Budyšinje wjele džělać. Chcu raz wěc z Łužicu

¹⁰¹ Jakub Bart-Ćišinski vydal v r. 1888 básnickou sbírku „Formy“.

¹⁰² Wulki Wosyk, rodná ves A. Muky v Horní Lužici, dnes zcela poněmčena.

¹⁰³ Krawc, Bjarnat (1861-1948), lužickoserbský hudební skladatel a hudební vědec. Spolu s Mukou a básníkem Čišinským byl jednou z ústředních postav mladoserbského hnutí.

zrjadowac. Loska a ja dzakujemoj so za wutrobne strowjenja a postrowjamoj Če runje tak wutrobnje a přecelniwje přez Tvojeho swěrneho bratra

Ernsta

Dopis č. 45

Muka děkuje za zászilky. Měl před Velikonocemi hodně starostí s písemnými pracemi ve škole. „Legendu o sv. Ziti“ mu posílá ještě ke kontrole. Tato Vrchlického báseň se bude líbit hlavně katolíkům. Záměr vydávat Lužickosrbskou knihovnu se mu velmi líbí. Nepochopil, jestli bude určena Čechům nebo Lužickým Srbům. Má mu o tom ještě podrobněji napsat. Pokud by byla určena Lužickým Srbům, potom by bylo dobré vydávat divadelní hry, kterých je málo. Muka lituje, že mají Lužičtí Srbové málo prostředků, jinak by se dokončilo vydání 3. svazku H. Zejlera. Tiskne se už od r. 1883. Sbíрка básní „Formy“ J. Barta vyjde o Velikonocích. Mukovi se líbí nová encyklopedie. Rád by do ní přispíval hlavně o Dolní Lužici už jen proto, že by ji získal jako přispěvatel do vlastnictví, protože jinak bude velmi drahá. Odjíždí na prázdniny do Wosyka a Budyšina. V Budyšině má dost práce. Ve středu po Velikonocích po zasedání Matice bude v Budyšině velký slovanský koncert. Muka se ptá, jestli Černý přijede.

46 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (33 – 4)

Hradec Král. 5. V. 1888

Luby Ernsto!

Ležach khory a hakle wčera wstach z łoža a něšto pisach, štož Ći připódla sćełu. Tola do šule hišće njesměm. Wuhladam nětk hišće sušši hač hewak; khorosć mje kusk khětro zepřimała. Nadzizam so pak, zo Ty sy cyle strowy, teho runja Twoja knjeni mandzelska.

Kaž widziš, chcu za „Lužicu“ tež powědańčka přeložowac, je-li chceš. Započatk sčinič z wubjernej humoresku Swjatopołka Čecha. Chcu pak w bližšim času tež někotre druhe wot jeho wubjernih powědańčkow přeložić. Humoristiskeho powědańčka „Kij Pětra Kaspara Swěteckeho¹⁰⁴“ sćełu džensa započatk, dokelž njesměm hišće wjele džělać. Haj lékař praji, zo *ničo* džělać njesměm – to pak so mi njecha lubić. Móžeš (je-li změješ městno) hnydom w 6. čisle ju čišćeć započec, dokelž budža hišće 3-4 pokračowanja. Rad bych widzał, hdyby ju w 6. čisle započal! Za pokračowanje kóždy raz w prawy čas přindže, móžeš so spušćeć. W 5. č. budže snadź „Legenda wo sw. Zyće“? Nowe přeložki z českeje poesije pósćełu (přeložk z Heyduka sym Ći tola porjedzeny tež pósłať?).

¹⁰⁴ Kij Pětra Kaspara Swěteckeho. Powědańčko Swjatopołka Čecha (překlad A. Černého), Łužica, č. 6, junij 1888, s. 42-43; č. 7, julij 1888, s. 51-52; č. 8, august 1888, s. 58-59; č. 9, september 1888, s. 65-67.

Sy dóstał „Hlas Národa“ z mojim feuilletonom „Hřbitow¹⁰⁵“ (= Pohrjebnišćo)? Dale sym Ći „Šwandu dudáka“ z nastawkom „Braška“ póslał a prošu, přiwozmi tutu „figurku¹⁰⁶“ kaž dopomjeńku na naše zhromadne pućowanje.

Wobžaruju, zo njejsym na zhromadźiznu Maćicy přijěć směł – njedostach dowolnosć wot direktora.

Tola nadźijam so, zo Ty mje nětk po swojim přislubjenju wopytaš (swjatki). To by mje jara zwjeseliło a nadźijam so, zo by so tež Wamaj pola nas w Čechach spodobalo. Dha přijědźće! Do přědka pak mi pisaj. Mjez tym pak postrow wote mnje swoju čescěnu knjeni (tež wot mojeje maćerje a sotry) a sam budź strowy a dopomń so na Tvojeho

Adolfa Černého

NB. Nětk pisam wobšěrny nastawk wo serbskich časopisach. Chcu na historiji serbskich časopisow pokazać serbske narodne znowanarodźenje. Čý.

Dopis č. 46

Černý dlouho ležel nemocný. Do školy ještě nesmí. Chtěl by pro „Lužicu“ překládat také povídky. Začal s humoreskou S. Čecha. Musí ovšem začít pracovat pozvolna, neboť mu to nakázal lékař. Ptá se, jestli dostal Hlas Národa s fejetonem „Hřbitov“. Dále mu poslal „Šwandu dudáka“ s článkem „Braška“. Lituje, že nemohl přijet na zasedání Maćice Serbské, ředitel ho nepustil. Doufá, že ho Muka navštíví v Čechách. Černý píše článek o lužickoserbských časopisech.

47 /7/ Arnošt Muka Adolfo Černému (14 – 3)

Freiberg 10. V. 1888

Lubši bratřiko Adolfo!

Měj najwutrobnější dzak za Twój luby list a mi a witane pósyłki wobsahujce Twoje nastawki za Lužicu a džěła wot Tebje čišćane. Swjat. Čecha humoreska přindže do 6. čisła kaž tež přinošk za Słowjanske Nowinki. Tola hdyž sebi myslíš, zo je Legenda wo swj. Zyće a Haydukowy spěw zaso w mojimaj rukomaj, to so myliš. Sym ja wobaj Tebi do jutrow z mojimi přispomnjenjemi póslał, zo by jej porjedził, a njejsy mi jej dotal zaso póslał. Čakam přeco na njeju a jeli Ći móžno njeje do 6. čisła jej póslać, dha tola jej zhotuj za 7. čisło. Za 6. čisło mam tež tak někak dosahujcy material. Tvojeje

¹⁰⁵ Adolf Černý: Hřbitov, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 91, 31. 3. 1888, s. 1.

¹⁰⁶ Adolf Černý: Braška (Lužická figurka), Šwanda dudák, 1888, s. 69-71.

wobrazkaj „Pohrjebnišćo“ a „Braška“ staj so mi wubjernje lubiłoj a prošu nutrnje, piš wjacj tajkich luboznych figurkow. Spominam tak husto na naju pućowanje.

Wulcyšnje je mi a mojej mandželskej žel činiło, zo sy był khory, luby wbohi bratře! Prošu, bjeř Twoju strowosć na kedźbu, kedźbuj na wšo, štož mohło Ći škodźić a njedźělaj wječor dołho. Potom hladaj, zo by na nowe wučenske lěto lóžšu službu dostał. Nadźijam so, zo budže lěpje, hdyž budžeš w Prazy. Tam tež budu Tebje potom wěsće a bórzy wopytać. W Hradcu njeje móžno. Tute swjatki dyrbju na rěčnicy džělać a pjenjezy lutować, zo móhl we wulkich prózdninach z Tobu po Serbach wokoło čahać. Wjeselu so hižo jara na to a chcu znajmjeńša 2 njedźeli z Tobu po kraju wokoło khodźić. Što měniš? Móžu tež kn. Ludwika Kubu k tomu přeprosyc. Wón so mje praša, hdy móhl ze mnu po Serbach pućować. Pisaj mi wotewriće, što je Tebi lubšo a kak Ty chceš. Moje wulke prózdniny započinaju so 20. julija. Tajke pućowanja su za Tebje nuzne a strowe a mi ničo – nješkodža.

Ja sym při wšěm džěle bohudźak strowy, ale moja mandželska je trochu zaso khorowata pobyła chce we wulkich prózdninach lěkować, zo by to nervowe bolesće cyle wotbyła.

Za šulu mam tež dosć džěla a chcył moju rěčnicu rady hać k wulkim prózdninam dokončić.

Džakujemoj so najwutrobnišo Loska a ja za Waše lube strowjenja a prošu, zo chcył naju přecelnje Twojim čescenym lubym poručić kaž tež sebje a swoju mandželsku Tebi přecelnje poručejo wostawam Twój swěrný bratr

Ernst Muka

Dopis č. 47

Děkuje za zasilky. Odpovídá mu, že báseň A. Heyduka a Legendu o sv. Zitě nemá on, neboť mu je posílal ke kontrole a neustále čeká na jejich vrácení. Za cestopisné skici „Pohřeb“ a „Braška“ mu moc děkuje. Vybavuje se mu tím jejich společné putování po Lužici. Muka lituje, že byl Černý nemocen a nabádá ho, aby nepřepínal své síly a byl na sebe opatrný. Bude také lépe, až bude v Praze. V Hradci ho nemůže navštívit. Musí pracovat na mluvnici a šetřit peníze, aby mohli spolu o prázdninách opět putovat po Lužici. Muka se na to moc těší a ptá se ho, protože má o to zájem i Ludvík Kuba, jestli by mohl putovat s nimi. Má mu napsat otevřeně, co si o tom myslí. Mukovi velké prázdniny začínají 20. července. Mukova žena je opět nemocná. O velkých prázdninách se chce léčit, aby se zbavila nervových bolestí. I on má ve škole mnoho práce. Rád by do začátku prázdnin dokončil mluvnici.

48 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (34 – 5)

Hradec Kr. 14. V. 1888

Lubši bratříko,

pisam Ći na łożu, dokelž moja khorosc mnje hišće wopušćila njeje. Měnjach, jako Tebi poslední raz pisach, zo je hižo wša trašnosć nimo – tola sym so mylił. Hakle potym bě lékař diagnosu sćinił, zo mam žołdkowy katarrh. Tak mje tale dołhotrajaca khorosc kruće přima – tak zo sym wjele sušši, hač druhdze. Mój lékař je mi wšě džěło zakazał a kusk ze suchoćinu pohrozył. Nětk pak so mi zda, zo so počina polěpšować – a nadzijam so, zo po jutrach budže derje a ja budu zasy do šule móc. Dokelž pak wěm, kak njeluboznje je, być z khoroscú wobćeženy, žaruju jara, zo Twoja luba knjeni hišće přeco z nerwowej boloscú ćerpi. Přēju, zo so zahy a dospoňje wulěkuje!

Jara mje džiwa zo „Legendu wo swjatej Zyće“ a Heydukowu baseň „A slónčko domčk swój džěše“ hišće w rukomaj nimaš. Sym tola tej basni jutry knjezej fararjej Hórnikkej sobu z melodiju pěsnje „Ja mam lubku Samarisku“ póstał z próstwu, zo by pósyłku Tebi wotedał; tola knjez farar bě najskerje w tołku wšelakich starosców ze zhromadžiznu zapomnił – a tak stej wobje basničy hišće pola našeho lubeho „Hórnikec nana“, kak ty jemu prajiš. Sym jemu hižo teho dla pisał, tola móžeš mu hišće sam napisać, jeli za dobre spóznaješ. Jara rad by widzał „Legendu“ Vrchlického w přichodnym (6.) čisle „Lužicy“. Z referata wuwostaj, prošu, spomnjenje wo zběrcy Heyduka a Mokrého¹⁰⁷ – njezabudź! Lubo mi, zo přindže započatk powědańčka Sw. Čecha do bližšeho čisła. Pokračowanje w prawym čase pósćełu.

Štož naše pućowanje nastupa, njemóžu hišće ničo wěste prajić, dokelž njewěm, hač změju do prózdninow trěbnych ćělnych mócow. Tola jara rady by so dał na někotre njedzele přeprosyc k Wam do W. Wosyka wokřewjenja dla. (Zda so mi, zo Kuba njebudže lětsa z Tobu pućować móc, dokelž pućuje do Bołharskej)

Lužiskich, resp. serbskich wobrazkow budže wjacy. Jedyn wot tych wobrazkow ma mjeno „Rjelka“, w druhim z napismom „Herc¹⁰⁸“ spóznaješ našeho znateho Bobika, z džěćimi tak wobdarjeneho; pódla mam hišće hotowe wobrazki „Doktor“ (= Rachel¹⁰⁹), „Trpitelj“, „Zwony“; w poslednich dnjach w khorosci sym napisał wobrazk

¹⁰⁷ Mokřý, Otokar (1854-1899), český básník, překladatel z polské literatury.

¹⁰⁸ Adolf Černý: Herc. Lužický obrázek, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 41, 10. 2. 1889.

¹⁰⁹ Adolf Černý: Doktor. Lužická kresba, Hlas národa (týdenní příloha Nedělní listy), č. 230, 19. 8. 1888. Za „Doktorem“ se skrývá lužickoserbský lékař z Pančic Mikławš Rachel (1855-1930).

„Błota“ – a snadź hišće wšelake napisam. W khorosći sym tež wobšěrný nastawk „Prěni serbski časopis a jeho redaktor“ dopisał.

Škoda, zo njemóžu na skhadžowanu sebskich spisaćelow! Postrow tola wšitkich knjezow – kollegow! Kak sym zbožowny, zo móžu tež na polu serbskeje literatury tak někak skutkować. Wutrobne strowjenja wot mojeje maćerje a sotry! Poručejte so Twojej česćenej knjeni a wobjimajo Će sym Twój bratr

Adolf Černý

Piš mi! Kaž widžu, nakładuje nětk Marko „Łužicu“?

Dopis č. 48

Černý píše z lůžka, neboť ho nemoc stále neopustila. Při posledním dopisu si myslel, že už je nemoc na ústupu, ale zmýlil se. Má žaludeční zánět. Lékař mu zakázal pracovat a pohrozil mu souchotinami. Předpokládá, že by mohl jít do školy po Velikonocích. Lituje, že je jeho žena opět nemocná. Černého udivuje, že Muka nedostal opravené překlady básní Legenda o sv. Zitě a básně A. Heyduka. Obě básně přiložil k zásilce pro M. Hórnika, kterého poprosil, aby je Mukovi poslal. Bylo to už o Velikonocích a Hórník nejspíš ve zmatku zasedání Mačice Serbské na to zapomněl. Už mu kvůli tomu psal. Černý ještě neví, jak to bude s letošním putováním, neboť si není jist, jestli je zvládne fyzicky. Ale určitě by rád uvítal pozvání na několik týdnů do Wosyky kvůli osvěžení. Kuba má letos v plánu Bulharsko a ne Lužici, není si ale jist.

Lužických obrázků má v plánu napsat více. V nemoci dopsal také článek „První lužickoserbský časopis a jeho redaktor“. Lituje, že nemůže na schůzku lužickoserbských spisovatelů. Všechny má pozdravovat. Je šťastný, že může působit i na poli lužickoserbské literatury.

49 /9/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (35 – 6)

H. K. 21. V. 88.

Lubši bratřiko,

„Legenda wo swjatej Zyće“ je hižo dawno w čišćerni, kaž mi knjez farar Hórnik piše. Dha pisaj do čišćernje, zo ju do tuteho čisła zarjaduje (dokolž we nim budže tež referat wo zběrcy „Čarovná zahrada“) sobu z powědańčkom Swj. Čecha (w referatach: „Několik powidek ...“). Baseń Ad. Heyduka, kotraž je pječa tež sobu w čišćerni, přińdźe tola do 7. čisła? Za 8. a scěhowace zaso přeložu nowe. Pokračowanje powědańčka w bližších dnjach pósćeđu. Zda so mi, zo so započnje z mojej khorosću kusk polěpšować. Znajmjeńša wčora mi bě kusk lěpje. Tola tak zahy hišće derje njebudže. Wjeselu so na Twój list. Z wutrobnymi strowjenjemi Twój

A. Černý

Dopis č. 49

Legenda o sv. Zitě je už v tiskárně, jak mu napsal M. Hórník. Muka má napsat do tiskárny, aby ji zařadili do příslušného čísla, neboť bude obsahovat i zprávu o sbírce „Čarovná zahrada“ spolu s povídkou S. Čecha. Připravuje další.

50 /10/ Arnošt Muka Adolfu Černému (15 – 4)

Freiberg, 1. VI. 1888

Lubowany a drohi bratře!

Wutrobnje je mi a mojej mandželskej žel, zo sy přeco hišće khory a prosymoj Boha, zo chcył Će tola bórzy zaso wustrowiće a napominamoj Tebje, zo chcył tola prawje na Twoju strowotu kedźbować a zo njeby přez měru džěłať; to Ty njesměš přećiwo mocam Twojeho ćěla džělać; sy to Twojim lubym, nam a Słowjanstwu winojty.

Tež mój smój we swjatkownym tydzenju a hač do tych dnjow khětro khoraj byłoj, ja běch so nazymnił a mějach hluboki katarrh, kiž mje přeco hišće pušćił njeje; běch dwaj dnjaj nimale cyle dybawy a tola sym so nuzował a šulu dźeržał; Loska pak měješe nowy nadpad swojich wulkich nervowych bolosćow. Nětko pak so z namaj woběmaj polěpšuje a přejemoj, zo by Tebje mój list cyle stroweho nadešoł.

Na mojej řečnicy duž přez dvě njedželi ničo džělać njemóžach; džensa chcych započec zaso, ale tuž mje swědomje hrjebaše, zo mam listy pisać. Twoja Legenda wo swj. Žyće je woprawdže dlěši čas pola Marka Sm. ležała, ale wón mi ničo wo njej pisał njeje a mi ju pósłał njeje. Ale 22. meje jako Twoju poslednju khartku dostach, dostach tež tón samy dzeń wot Marka we korrekturach H. Zejlerja ležo Twojej dwaj spěwaj a jedyn spěw wot Wjele; tola nětko bu njemóžno Twoje přeća dopjelnić, dokelž smój z M. Smol. kontrakt sćiniłoj, zo mam ja stajnje rukopisy za přichodne čisło hač do 15. kóžd. měsaca jemu zřadowane pósłać a hdyž što pozdžišo póscełu, zo wón to brać njetrjeba, ale zo dyrbjuj ja khłostanje dla čišća płaćić. Tež kn. Wjela¹¹⁰ žadaše, zo by jeho spěw do 6. čisła přišoł. Tuž njeměj mi za zło, zo njemóžu Twoju próstwu dopjelnić tak rady hač bych chcył; tola w 7. čisle woćisću Zytu: a tohodla móžeš so, bratřiko,

¹¹⁰ Wjela-Radyserb, Jan (1822-1907), lužickosrbský epický básník a prozaik, sběratel lidové slovesnosti, zejména přísloví. Vystupoval taky pod pseudonymem Mrowjan.

trochu šonować a trjebaš mi hač do 10. junija jenož pokračowanje Swj. Čechoweho powědańčka póstać.

W Drježdźanach na schadzowancy sym njedzelu był při wšěm swojim katarrhu a přez to sebi jón tak prawje pohóršił, dokelž bě tón džen khětro zyma pola nas. Bě pak tam tež jara mało přecelow, wšo hromadže 8: Hórnik, Pohonč¹¹¹, Bart, Dučman atd. Wječor běše rjany koncert wot Krawca; rozprawu čitaš wo tym w Serbsk. Now. a Łužicy. Libš njebě, je tež khory a přebywa w Halštrowskich kupjelach¹¹². Bartec Jakub so wjeseli, zo budže jeho zběrka formy bórzy hotowa a je nas wšitkich we wulkich prózdninach k sebi přeprosyl.

Hdy by jenož naš Marko bóle porjadny był a bóle słowo dzeržał; ja chcył dawno rady 3. zw. Zejlerja hotowy měć.

Wodaj khwatne šmóranje. Mam smjerc wjele nakopjeneho džěla! Wutrobne najnutrniše postrowy sćeju Tebi a Twojim lubym maćeri a sotře wot naju a wostawam Će košo a wobjimajo Twój swěrný serbski bratr

E. Muka

Dopis č. 50

Muku i jeho ženu rmoutí, že je ještě nemocen. Apeluje na Černého, aby opravdu dbal o své zdraví, je to jeho povinnost, ať už ve vztahu k rodině či Slovanstvu. Také oni byli oba nemocní. Muka prochládl a dostal silný katar, který ho ještě neopustil. Dva týdny chraptěl a sýpal a musel se přemáhat chodit do školy. I Loska měla silný záchvat nervových bolestí. Už je ale lépe. Přes dva týdny nepracoval na mluvnici. Chtěl začít, ale zas mu nedovolilo svědomí, aby neodpověděl na korespondenci.

Legenda o sv. Zitě skutečně ležela delší dobu u M. Smolera, který mu o tom nic nepsal a ani mu ji neposlal. Nakonec mu zbývající básně poslal spolu s korekturami H. Zejlera a básní J. Wjely. Černého přání překontrolovat k tisku připravené překlady básní bude mnohem obtížnější zrealizovat, neboť časopis „Lužica“ vydává M. Smoler, s kterým byl učiněn kontrakt, že všechny texty připravené k tisku bude dostávat nejpozději k 15. dni daného měsíce. Pokud by to Muka porušil, musí zaplatit M. Smolerovi pokutu. Protože má Muka pro Lužici materiálu dost, radí Černému, aby se zatím šetřil, že mu má pouze posílat pokračování povídky S. Čecha. V Drážďanech na setkání spisovatelů jich bylo jen osm přátel. Zhoršil se mu tam pochopitelně i jeho katar. Večer proběhl koncert B. Krawce, který byl krásný. Vše si přečte v Lužici a Serbských Nowinách. Libš tam nebyl, neboť se léčí v Halštrowských lázních. Jakub Bart má radost, že brzy vyjde jeho sbírka „Formy“. O prázdninách jsou k němu oba pozváni. Vyjadřuje přání, kdyby byl M. Smoler pořádnější a více držel slovo. Chtěl by mít už hotový třetí svazek Zejlerových spisů. Má mnoho nakupené práce.

¹¹¹ Pohonč, Jan Awgust (1841-1909), lužickoserbský učitel a spisovatel. Přispíval do lužickoserbských periodik. V Lipsku podporoval lužickoserbské studenty.

¹¹² Jedná se o německé městečko Elstra.

51 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (36 – 7)

Neděliště 7. junja 1888

Lubši bratřiko Ernsto,

sćełu Ći pokračowanje Čechoweho powědańčka; wodaj, zo njejsym prjedy póslať, sym přeco hišće khorowaty. Lěkuju so nětk přez strowe powětro (po lékařowej radže); ta khorosc mi hižo předotho traje; ničo nimale njejěm, njespju – to je njelubozne! Tola zda so mi (sym hižo nimale tydžeńk wonkach na wsy), zo so počnje pomałku polěpšować. Je mi wutrobnje žel, zo staj tež Wój khoraj bylój – tola nadžijam so, zo Staj zaso połnje wustrowjenaj. Nimaće w serbskim njekajke žortne mjeno za „kij“? Je-li je tajke słowo, dha je polož za słowo „kij“ na poslednjeje stronje rukopisa, kiž je z čerwjenej tintu poznamjenjene. W originale steji „bakule“ (f.). Sym zapomniť, kajke napismo sym dať; mi so zda, zo tajke, kajke je z wołojnikom napisane. Wodaj, zo mało pišu; sym kusk mučny. Přichodnje napisam wjacy. Z wutrobnym postrowom (tež Twojeje knjeni) Twój bratr

Adolf Černý

(Wokoło 15. julija chcu do Serbow přijěć a hakle měsac tam pobyc.)

Adressa moja je nětko tajka: A. Č. derzeit in Neděliště bei *Předměřice*, Böhmen.

Dopis č. 51

Posílá další pokračování povídky S. Čecha. Je stále nemocný a léčí se zdravým vzduchem. Nic nejl a nespí – je to nepříjemné. Ptá se ohledně překladu, zda existuje v lužické srbsčině vtipné slovo za „kij“. Pokud existuje, má ho v textu nahradit slovem kij, které je podtrženo červeným inkoustem. Píše málo, protože je unavený. Plánuje přijet do Lužice kolem 15. července.

52 /12/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (37 – 8)

Neděliště 14. junija 1888

Lubši bratřiko Ernsto,

džensa skónčnje sćełu Ći přilubjenu wobšěrniji list. Kaž widžiš, sym k njemu připołožil horsc přeložkow z Wrchlického; dale pokračowanje (3.) powědańčka S. Čecha. Pokračowanje (4.) a skónčenje teho humoristiskeho powědańčka – při wjezu sobu. Chcu

mjenjcy 15. junija zasy do Serbow přijěc dla dopjelnjenja swojich studijow za pojednanje wo serbskim wobydlenju a wo praehistoriskich serbskich hrodziščach, sobu dla swojeho wustrowjenja. Kaž sy hižo z poslednjeho liscika widzał a zeznał, sym so na lěkarjowe pohnuwanje a nawabjenje rozsudził, lěkować so ze strowym powětrom a sym so z Hradca sem do Njedźelišč, wot Hradca hakle 2 hodź. zdalenyh přesydlil. Jow pak so mi prawje derje spodoba; štomow dosć, wosebje we wulkim knježim parku, wyšše položenje, tak zo jo rjany wuhlad, krasna wokolina (na př. blisko je Chlum, znaty z l. 1866) atd. A hłownje – čicho, dalokosć swěta, jenož a jenož přiroda; a to je za moje nerwy dobre lěkarstwo. (Po lěkarjowym zdaću mam nic jenož žoldkowy katarrh, tola tež nervosu a khudokrejnosć). Sym tu hakle dvě njedzele – a hižo so čuju strowiši a počina mi pomałku tež jědź słodzić; a to je znamjo blizkeho dospołneho wustrowjenja! Tola hižo dosć wo mojej khorosci!

Kaž Ći moja džeńsniša posyłka praji, sym so nětk na přeložowanje Vrchlickeho položil; sym so mjenujcy rozsudził zhromadnu knižku, wopřimnjacu wubjerk jeho poesijow, w „Serbskej knihowni¹¹³“ wudać. Nadžijam so, zo w Budyšinje hromadze wuradźimy wšo, štož tu knihownju nastupa, a zo nazymu přenje čislo wudamy. Po tajkim budže wuradźowanje wo knihowni z přenim čislom našich ertnych rozrěčowanjow wo serbskej literaturje a jeje zakčěwje. Dale so rad zanošuju z mysličku wo powjetšenju „Łužicy“. Přihotuj sebi swoje myslički wo tym, ja sebi swoje tež zřjaduju. Derje by było, hdyby so wjacy wudawać móhlo! Tola je-li budže dostatk – spisowacelow! Wjeselu so na naše zasywidženje – Bóh daj, zo budže wužitne za literaturu Serbow!

Myslu, zo budu dosć mócny k pućowanju z Tobu. Wjeselu so hižo!

Džiwa mje, zo moja zběrka melodiji tak dołho čišćana njeje. Hdy tola hižo Bartec Jakuba kniha so doćišći? Wjeselu so na nju. Jeho poslednej basni w „Łužicy“ stej wopawdže rjanej; sym wobje hnydom do čěšćiny přeložil. Hdyž „formy“ wuńdu, přeložu wjacy. Derje, zo zase Swoje „Dundanki“ pisać počinaš. Hdy by měł wětšu Łužicu, dha by Ty tež wjacy pisał! Prošu, staj připoložene porjedženki do Łužicy. „Zyta“ tola w 7. čisle wuńdze? –

Kak je z Wašej strowotu? Bóh daj, zo derje! Praj Swojej čescenej knjeni moje poručenje a zo so wjeselu na zasywohladanje tež z Njej.

¹¹³ Serbska knihownja, Černým v r. 1888 založená lužickoserbská edice. Vyšly v ní však pouze dva svazky.

Z wutrobnymi strowjenjami a z přečelnym wokošom sym přeco Twój
słowjanski batr

Adolf Černý

Dopis č. 52

K dopisu přikládá hrst přeložených básní Vrchlického a pokračování povídky S. Čecha. Další pokračování přiveze osobně, neboť chce 15. června přijet do Lužice, aby mohl doplnit materiál ke své studii o lužickosrbském obydlí a prehistorických hradištích. Jak už Muka pochopil z předešlého listku, odebral se Černý na radu lékaře do Neděliště, kde je na zdravém povětří. Místo je vzdáleno dvě hodiny od Hradce. Velmi se mu tam líbí. Je tam mnoho stromů a zeleně. Krásný výhled do okolí. Všude je klid a ticho, které léčí jeho nervy. Podle lékaře netrpí jen zánětem žaludku, ale i chudokrevností a neurózou. Je tam pouze dva týdny a už se cítí zdravější a má větší chuť k jídlu.

Černý se rozhodl v rámci „Serbské knihovni“ vydat jako první svazek výbor překladů z poezie Vrchlického. Doufá, že v Budyšině vše společně zařídí. První číslo by mohlo vyjít na podzim. Zaobírá se myšlenkou na rozšíření „Lužice“. Má to promyslet.

Myslí, že na putování s Mukou po Lužici bude mít dost sil. Ptá se, kdy bude dotištěna sbírka „Formy“ od J. Barta. Ukázky v „Lužici“ jsou pěkné, hned je přeložil do češtiny. Je dobré, že Muka začal psát o svém putování po Lužici.

53 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (38 – 9)

Neděliště u Předměřic 20. VI. 1888

Lubši bratříko!

Njezapomń na fotografije Waju! 15. julija budu hižo w Serbach – kak so wjeselu na zasowidženje! Jow sčeu Ći zaso někotre rukopisy za lubu Łužicu. Druhe hišce z sobu [přinjesu]. S lubym postrowom Tebi a Twojej česćenej knjeni

Adolf Černý

(Wot 1. julija budu zaso w Hradcu. Piš mi!) A 15. do Serbow! To je nětk moje ceterum censeo!

Dopis č. 53

Nemá zapomenout na fotografii. Od 15. července bude v Lužici. Posílá další rukopisy pro „Lužici“.

54 /14/ Arnošt Muka Adolfu Černému (16 – 5)

Freiberg, 27. VI. 1888

Lubši bratřiko!

Wodaj, zo Ći hakle tak pozdže pisam. Ćakach a Ćakach přeco z lisćikom, dokelž běše mi žel, Ći pisać, zo najskeřšo njemóžu z Tobu po Serbach pućować, na čož běch so tola tak wutrobnje wjeseliť, dokelž chcyše mje mój lékař tu, dla mojeho so njepolěpšujceho katarra do Alpow do Reichenhallskich kupjelow¹¹⁴ póslać. Tola wodźička, kotruž wot 1 ½ tydženja piju (Emsenska) mi tak lěkuje, zo nětkole žane šijibolenje wjacy nimam, a zo sym při sebi wobzamknuť, zo do kupjelow njepóndu, ale zo z Tobu budu hromadže a z Tobu budu, dali Bóh, pućować přez 2 njedželi znajmjeńša. Kak budže to rjenje! A dvě njedželi chcu na řečnicy¹¹⁵ džělać. Loska pak dyrbi dla svojich nerwowych bolosćow, kiž přeco hišće druhdy přinđu, we wulkich prózdninach kuru přewjesć.

Wulcy sym so wjeseliť na Twojich přinoškach za Łužicu, hnydom pak sym pódma sebi pomysliť, hać sebi z telko wjele džětom Twoje lěkowanje njezadzeržiš a radžu Ći, zo njeby so z džěłami nětkole runje tak napinať. Nastawkow mam nětko za Łužicu dosć a chcu je z Tobu w prózdninach hdyž so widžimoj, hromadže přeńć, wosebje spěwy. Tola přenjej dwaj spěwaj Ći tu pódma wrócu z mojimi přispomnjenjemi a móžu jej předžěłanej do prózdnin sobu přinjesć. Bjeť tola prawje Twoju strowotu na kedžbu a čin štož Ći lékař kaza. Kak daloko k. Hórnik z wudaćom Twojich melodijow je, njewěm, brachuja wšak w pokładnicy M. S. nuzne pjenjezy. Jakubowa kniha so drje bórzy doćišći. Zyta w 7. čisle wuńdže.

Pućować chcemoj snadž do wokolinow Wojerec, Mužakowa, Žarowa, Baršća a Picnja. Wšo druge ertnje! Chcu hišće pokhwatać na řečnicy, ale wjele šulskich džěłow mje wotdzeržuje.

Praj wšěm Twojim lubym wjele dobreho wot naju Tebje wutrobnje strowjaceju přez Twojeho swěrneho serbskeho bratra

Ernsta Muku

Dopis č. 54

Muka dlouho otálel s lístkem pro Černého, neboť by v něm nejspíš stálo, že s ním nebude moci putovat po Lužici, protože kvůli nelepšícimu se kataru ho chce lékař poslat na léčení do Alp. Ovšem vodička,

¹¹⁴ Bad Reichenhall, lázeňské město v německých Alpách. Je to také historické místo produkce soli.

¹¹⁵ Dr. Karl Ernst Mucke (Muka): Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der niedersorbischen (niederlausitzisch-wendischen) Sprache. Mit besonderer Berücksichtigung der Grenzdialecte und des Obersorbischen. Leipzig 1891, stran XVIII + 616.

kteřou pije již půldruhého týdne, způsobila, že již nemá více bolesti v krku, a tak se rozhodl, že do Alp nepojede, ale zůstane u předchozího plánu, na což se srdečně těší. Dva týdny chce být s Černým a dva týdny pracovat na mluvnici. Loska kvůli nervovým bolestem musí podstoupit o prázdninách léčení. Velkou radost mu udělaly příspěvky pro „Lužici“. Článek má dost, proto nemá přepínat své síly. Jak je daleko M. Hórnik s vydáním Černého písni Muka neví, ale Matici lužickosrbské chybí peníze.

55 /15/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (39 – 10)

Budyšin 12. VII. 1888

Lubši bratřiko,

kaž widziš, sym hižo w Serbach. Bydlu pola k. fararja Hórnik. Sym wutoru wječor z Hradca přijěł. Ty změješ tola ferije po 23. Juliju – tuž chcemy skhadźowanku potym postajíc. Pisaj namaj, hdy by so Ći najlěpje hodziło do Budyšina přijěć. Bart tež přijědze, pódlu snadž tež k. Libš. Z mojej strowotu njeje přeco lěpje, runje džensa mam wulku haru ze swojim žoldkom. Praj, prošu, Twojej knjeni wjele dobreho wote mnje. Tebje pak wobjima a postrowja Twój česki bratr

Adolf Černý

Dopis č. 55

Černý je už v Lužici. Bydlí u faráře Hórnik. Muka má napsat, kdy by se mu nejlépe hodilo přijet do Budyšina. Přijede i J. Bart a snad i J. Libš. Stále má problémy se žaludkem.

56 /16/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (40 – 11)

[Bautzen 18. VII. 1888]

Lubši bratřiko,

skhadźowanku změjemy 24. t. m.¹¹⁶ (wutoru) popołdnju (na třeleřni). Napisam Bartej (kotryž chce skhadźowanku tež po 23. měć) a k. far. Hórnik Libšej. Bart wozmje sobu k. Krawca. Při skhadźowancy budže tež Marko přítomny, dla Łužicy; ja sym z nim hižo dla powětšenja řečał, wón pak je zwólniwy. Sym k njemu zběrku basni do čišća dał (kotraž ma kaž 1. číslo „Serb. knih.“ wuńć); přenje listno w korekturje budže do skhadźowanki hotowe. Z Twojim pućowanskim planom sym cyle spokojom; nadrobnošće chcemoj hišće wuradzować. Moja strowota po prawom njeje so wjele

¹¹⁶ Dvakrát podtrženo!

polěpšila – tola so nadźijam, zo mi pućowanje tak wjele njezeškodzi, hejzoli mi kusk k strowoće njedopomha. Zapisk ze Smolerja atd. přihotuju; – Zešiwki Anthropol. To[w]. nimam sobu, dokelž je hišće trjebam; tola k. farar někotre ma. Zo so Zejleř k wjazanju pósće, sym prajił. K. farar Hórnik chce rady Twoju řečnicu přehladać mjez tym, hdyž mój w „Delanach”¹¹⁷ budžemoj. Wón nětk nowe spěwařake čišći. Sym tójšto za „Maćičny dom“ nahromadził, kaž z „Nowinow“ widziš. Tež njekotrych sobustawow sym Maćicy dobył. Džělam pilnje na započatku swojeje „Ethnografije Serbow“; po puću chcu wosebje tež za nju material hromadzić a dospołnjeć. Lube poručenje Tebi a Twojej knjeni wote mnje a wot k. far. Hórnik! Twój přeco jenajki słowjanski bratr

Ad. Černý

Što Waju fotografija čini??

Wozmi moje přeložki sobu, zo je přehladamoj!

Dopis č. 56

Termín schadźowanky stanovili na 24. července. Konat se bude na Střelnici. Černý napiše J. Bartovi a M. Hórnik napiše J. Libšovi. J. Bart s sebou vezme B. Krawce. Schadźowance bude přítomen i M. Smoler. Souhlasí s rozšířením „Lužice“. M. Smolerovi odevzdal k tisku sbírku básní, které vyjdou jako 1. svazček „Serbské knihovny“. Podrobnosti k plánu o putování po Lužici spolu domluví ústně. M. Hórnik se chce podívat na Mukovu mluvnici. Nashromáždil málo peněz na „Matiční dům“, jak je vidět z „Nowin“. Získal pro Matici také nějaké členy. Pracuje na „Etnografii Lužických Srbů“, cestou při putování chce sbírat a doplňovat materiál.

57 /17/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (41 – 12)

Hradec Králové, 18. VIII. 1888

Lubši bratřiko,

sym zbožownje domoj přišoł – a pisam Ći, kak sym slubił. Z Prahi bě wšo wonkach, tak zo njejsym žaneho jeničkeho doma trjechił. Jenož přećel Herrmann¹¹⁸, redaktor „Švandy dudáka“ (nic dundaka), bě doma.

Na dwórnišćo Žičínske přindžech runje před wotjědženjom čaha – jenož wo 2 mjeňšinje so zakomdžić, a čah bě nimo. W Budyšinje pola Hórnikec knjeza dyrbjach so

¹¹⁷ Delany, mikroregion v katolické Horní Lužici. Za pomyslné centrum lze označit lužickoserbskou obec Ralbicy.

¹¹⁸ Herrmann, Ignát (1854-1935), český spisovatel, humorista a redaktor Národních listů. Prostřednictvím Černého se seznámil a spřátelil s Mukou.

hnydom přewoblekać. Tak běch přepočeny. Wječor smy sedźeli hišće pola „Tyrasa“ z k. Hórnikom, Fiedlerjom, Dučmanom, Sommerom, Markom, Wehlu a Wjeselu. Wutoru rano bě knižka moja hotowa (kaž widziš z připóslaneho Tebi exemplara). Prošu, staj prospekt, čišćany na wobalcy, lubje do Łužicy. Dupołdnja wutoru wotjědžech do Prahi. W Prazy pokazowach swoju zběrku hudźbnemu kritikej Chwáli, kiž bě wulcy zradowany nad tymi krasnymi hłosami. Kaž so pokazuje, je wulki džěl (kaž sym Ći hižo prajił) pisany w starocyrkwinskich tóninach – dopokaz staroby! Namakane reje su słowjanske, sym wo tym přeswědčeny.

Dokelž w Prazy hewak nchtó doma njebě, pojedu tam hišće raz z Hendrichoweho Hradca¹¹⁹.

Doma ležeše za mnje hižo list k dra Karłowicza. We nim mi piše, zo bych jemu do „Wisły“ něšto napisał, najlubšo wo twarjenjach serbskich¹²⁰ atd. To mi je lube; dokelž k. Hórnik njezměje snadź lětsa městna dosć w Časopisu za tutu moju studiju. Tehodla ju najskerje za „Wisłu“ wobdžělam. Sym hižo k. Karłowiczej pisał a tež w naležnosći mojeje zběrki melodiji. Nadziju so, zo budže móžno ju we „Wisle“ čišćeć.

„Narodnych hłosow“ je so tu w Kraloweje Hradcu hižo wokoło 30 exemplarow rozpředało; myslu, zo so wšě 50 rozpředaju.

„Serbsku knihownju“ budže w Prazy k. Bursík¹²¹, w Kraloweje Hradcu pak k. Pospíšil¹²² předawać.

Piš mi do K. Hradca; hdyž tež wotjědu, pósceľu za mnu. Z lubymi strowjenjami
Twój

Handrij

Lube postrowy wot mojich domjacych! Postrow Swoju knjeni mać a k. bratra; tež knježnu sotru. Čý.

Dopis č. 57

Černý šťastně dojel. V Praze nikoho nenašel, pouze redaktor „Švandy dudáka“ I. Herrmann byl doma. Na Žičínské nádraží přišel dvě minuty do odjezdu. V Budyšíně u Hórniku se musel převléknout, jak byl zpocený. Večer pak seděl u „Tyrase“ s Hórnikem a ještě jinými Lužickými Srby. K dopisu přikládá exemplář Černého vydané knihy. V Praze ukazoval svou sbírku hudebnímu kritikovi Chválovi, kterému se velmi líbila. Jak se ukazuje, velká část je psána ve starocírkevních tóninách – důkaz stáří. Nalezené

¹¹⁹ Jedná se o Jindřichův Hradec v jižních Čechách.

¹²⁰ Adolf Černý: Zagroda Łużycka, Wisła, Tom III: kwiecień, maj, czerwiec, 1889, s. 338-369.

¹²¹ Bursík, Jaroslav (1859-1936), český nakladatel a knihkupec.

¹²² Pospíšil, Ladislav Jan (1848-1893), český knihkupec, majitel knihtiskárny a náměstek purkmistra (starosty) v Hradci Králové.

tance jsou slovanské. Černý je o tom přesvědčen. Protože v Praze nikdo nebyl, pojedete tam ještě jednou z Jindřichova Hradce.

Doma na něho čekal dopis od doktora Karłowicze, ve kterém stálo, jestli by Černý něco nenapsal pro časopis „Wisła“ o lužickosrbských staveních. Protože M. Hórnik pro tuto jeho studii nebude mít dost místa v Časopisu Matice lužickosrbské, nejspíše ji zpracuje pro „Wislu“.

„Národních písní“ se v Hradci Králové prodalo už kolem 30. „Lužickosrbskou knižnici“ bude v Praze prodávat pan Bursík a v Hradci pan Pospíšil.

58 /18/ Arnošt Muka Adolfu Černému (17 – 6)

Freiberk, 4. IX. 1888

Lubowany bratřiko!

Sy trochu dolho na lisćik wote mnje dyrbjał čakać. To přindže z teho, zo běch w poslednimaj tydzenjomaj khětro khory; běch mjenujcy na žołdk a delni žiwot skhorit; mějach běhawu (kholerinu) a žołdkowy katarrh a hišće nětko po přikazni lěkarja zwjetša jeno poliwiki jěm. Hlej, tež z toho widziš, kak smój mój spřećelenej kruće a twerdže; khorosc, kotruž ma jedyn, ta tež druheho jima. Dale bě mi tež moja luba mandzelska khětro słaba z kupjelow zaso přišla, tola nětko drje je so zhrabała, a je ji derje a nadzijam so, zo tak wostanje. Tež ze mnu so, kaž so mi zda, polěpšuje. Nětko mam tež w šuli dosć dzělač; pruhowanski čas so přibližuje a k tomu sym dyrbjał 6 hodžinow jenemu khoremu kollegej wotewzac, kiž po mojim zdaću tež khorši njeje hač ja; je pak słaby pimplak. Twój list mje wjacy we Wosyku njenadeńdže, ale přindže sem z Wosyka za mnu. Běch njedzeli 19. awg. wotjěł, dokelž chcych tu tydžeń na rěčnicy dzělač. Nětko material nahromadžený za konjugacyju rjaduju a potom chcu wěc wudzělač. Hórnikec wuj drje je mi přeni zwjazk rěčnicy zaso poštał, ale žane přispomnjenja činił, druhe zwjazki hišće ma. Te žadławne wopyty atd. jeho wot wšeho wotdzeržuja. Tak tež mje wot dzěła šula a kollegowje wotdzeržuja!

Za připóslany exemplar 1. knižki knihownje měj mój najwutrobniši dzak; sym pak sebi dzensa hišće 2 zwjazanej exemplaraj w Budyšinje skazał, kotrejž wězo zaplaću. Recensiju namakaš we Łužicy (sept.), prospekt čišćany na wobwalcy sym sobu wočišćeć dał. A tež zady pod nawěscemi sym ja hišće raz wozjewił. Bóh daj, zo bychu ju prawje kupowali a čitali. To mje wulcy wjeseli, zo je kn. Chwála¹²³ Twoju hudźbnu zběrku za staru a originalnu připóznał a zo su namakane reje słowjanske, serbske. Hlej,

¹²³ Chwála, Emanuel (1851-1924), český hudební kritik a skladatel.

mój dyrbimój k lětu přeco hišće dale a krućišo slědźić a budžemój wěsće wšelake hišće namakać. To je mi tež cyle prawje, hdyž we „Wisle“ Karłowiczowej Twoju studiju wo serbskich twarjenjach podaš, tola do našeho Časopisa M. S. wona tež hižo dla našich zdžělanych a w tajkich wěcach cyle njezdžělanych Serbow sluša. Wosebje pak hladaj, zo naše hłosy a snadź tež texty pěsni z pomocu „Wisly“ tam a potom w Časop. M. S. wudamój. To je wjele nuzniše, dokelž wjele dróżše. Hdyž Ty potom sy Z Karłowiczom wšo wujednał, potom mi to zdžěl, zo bych Ći ja hišće te hłosy kiž ja mam tež pósłał k přehladanju a k wudaću – su to 4 zběrki: Kral¹²⁴ – Zejler – Kulman¹²⁵ – gymnas. knihownja. Tež chcyše Ty někotre druhe knihi wote mnje měć, tola ja sym zapomnił, kajke a kotre; hdyž je trjebaš, mi to piš, a ja Tebi póscełu wšo štož mam.

Recensiju 3. zwj. Zejlerja¹²⁶ drje hižo pišeš a mi bórzy pósceleš, jenož prošu, budž trochu smilny, z našim lubym Zejlerjom – wón běše přeni woprawdžity serbski basnik a dyrbješe wšudže z hołeho džělać. Wón je ze swojimi darami a spěwami naš narod zaso wubudził – přetož bjez njeho mi njebychmy ani Smolerja, ani Kocora¹²⁷ ani Ćišinskeho – měli. Tež Horacowe pěsnje a Göthowe wšě jenak wubjerne njejsu – duž sit venia verbo¹²⁸!

Skónčnje moji kollegowje tu zaso wo austriske a wuherske wino wołaju; tuž, prošu, pósceł mi bórzy adressy solidnych winowych plahowarjow a předawařnjow z Wašeje strony a napiš mi kajke te wina su a što liter plaći, wosebje adresu Szegszardskeho, tež jeneho dobreho a tunjeho běleho wina, a kak wulke quanta so dyrbja brać.

Je pozdže w nocy, tuž zastawam! Měj so wutrobnje rjenje, Bóh daj, zo by Tebje mój list cyle stroweho wustrowjeneho nadešoł; to Tebi přeje runje kaž moja mandželska tak tež z cyłeje wutroby Twój serbski bratr

Ernst Muka

Njejsu snadź tež w Jindřichowym Hradcu winowe hory a dobre, čiste a tunje wina dostać?

¹²⁴ Kral, Mikławš (1791-1812), lužickoserbský lidový hudebník. Od neznámého zástupce lužickoserbské inteligence získal rozsáhlou notovou knihu, kterou získal z pozůstalosti od jeho příbuzného M. Hórnika. Ten knihu uspořádal pod názvem „Kralowy huslerski spěwnik“.

¹²⁵ Kulman, Křesćan (1805-1869), lužickoserbský pedagog a spisovatel.

¹²⁶ Adolf Černý: Handrija Zejlera Zhromadžene spisy (třeći zwjazk), Łužica, č. 11, november 1888, s. 87-88.

¹²⁷ Kocor, Korla Awgust (1822-1904), lužickoserbský hudební skladatel, dirigent a učitel. Zhudebnil text k lužickoserbské národní hymně Rjana Łužica.

¹²⁸ Latinské „sit venia verbo“ znamená česky „s prominutím, budiž dovoleno říci“.

Kak je z Černoseckim a z Melnickim?

Dopis č. 58

Muka byl v posledních dvou týdnech těžce nemocný. Měl průjem a zánět žaludku. Po příkazu lékaře jí jen polévky. I v nemoci jsou propojeni. Mukova žena se vrátila z lázní velmi zesláblá. Už se trochu uzdravuje. Ve škole má mnoho práce. K tomu ještě musel zaskočit šesti hodinami za jednoho nemocného kolegu, který podle Muky rozhodně není více nemocný než on. Pracuje na gramatice. Řadí nasbíraný materiál pro časování. Hórnik mu poslal první svazek mluvnice, ale nenapsal k tomu žádné připomínky.

Za zasláný exemplář první knížky „Lužickosrbské knižnice“ srdečně děkuje. Jeho recenze se objeví v zářijovém čísle „Lužice“. Je potěšen a podporuje Černého aktivity. Muka prosí Černého, aby v recenzi 3. svazku sebraných spisů šetřil H. Zejlera, neboť to byl první lužickosrbský básník a musel začínat z ničeho. Jeho tvorba obrodila lužickosrbský národ. Bez něj by nebylo ani Smolera, ani Kocora nebo Čišinského. Vždyť ani Goethovy básně nebyly vždy perfektní.

Kolegové z práce po Mukovi chtějí rakouské a maďarské víno. Prosí, aby mu Černý poslal adresy solidních pěstitelů a prodejců vína v Rakousko-Uhersku. Má také napsat, jaká ta vína jsou, kolik stojí a kolik jich je možné vzít. Na konci dopisu se ptá, jestli nejsou také vinohrady v Jindřichově Hradci a jaká jsou mělnická a žernosecká vína.

59 /19/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (42 – 13)

Hradec Králové, 11. X. 1888

Lubowany bratřiko,

wodaj, zo njejsym tak dołho pisał. Dóstach Twój luby list w Henrichowym Hradcu, hdžež běch na wopyće pola přecela [Miřiowského¹²⁹] tři njedzele dołho; tuž njemózach Ći wotmołwić, dokelž chcych sobu referat wo Zejlerjowych spisach III. zwj. napisac. Doma mje pak přewjele džěła wotdzeržowaše, druhdy tež khorosć a mjerzanje z teho wukhadzace – a tak přińdze, zo sym hakle wčera Zejlerja přečitał a džensa referat napisnył, kotryž sobu sćełu. Snadž jón móžeš hišće do tuteho čisła „Lužicy“ stajic. Derje by było.

Wobžaruju, zo tež ty sy skhoril na khorosć, kotraž mje tak dołho přima; tola nadzjam so, zo sy hižo strowy, štož Ći z wutroby přeju! Ja sym so w J. Hradcu dosć wustrowil, tola nětk je zaso hórje. Dowolnosć mam a do šule hišće nimale 5 měsacow dołho njepóndu. –

¹²⁹ Miřiovský, Emanuel (1846-1911), český básník a žurnalista. Jako středoškolský profesor působil např. v Litomyšli, v Pardubicích, Praze a Hradci Králové. Byl literárním referentem Pokroku, Lumíru či Zlaté Prahy. Knižně vyšlo z poezie: Mária (1868), Básně (1869), Šimon kostelník (1885) aj.

Měj dżak za woćišćenje nawěsće wo „Wječornych pěsnjach“; w Čechach se derje předawaju; Nimale 150 ex. je hižo rozpředatych. Kak w Serbach dže, njewěm. Nowu zběrku pěsni dyrbyu zasy w Časopise publikować, dokelž so do programa „Wisły“ njehodži swojeje wobšěrnosće dla. Nětk budu na žadanje k. Karłowicza pisać do „Wisły“ wo serbskich twarjenjach (wobšěrnje, z wobrazami); podla chce měc přehlad folkloristiskej literatury wo lužiskich Serbach (kritiski), wobraz geografije a etnografije Serbow (w monografijach); widziš, zo chce to, štož chcych za Maćičny Časopis pisać.

Nětk chcu swoje „Lužické obrázky“¹³⁰ česki zezběrać a wudać; potom serbski (w Knihownje). W poslednim čisle „Kwětow“ bě wote mnje přeložk Čišinskeho basnje „Formy“. W „Almanachu Dobrosława“ mój serbski wobrazk „Błota“¹³¹. W protyicy „Český student“ nastawk wo lužiskich studentiskich naležnosćach pod napismom „Lužický student“.

Kritika wo „Wječornych pěsnjach“ bě jara krasna w Zlatej Prazy, Swětozoru; tež w Hlasu Národa a Narodnych Listach (wozjewjenje). We Zlatej Prazy je sobu tež pokazka přeložka (pěseň č.) woćišćana.

Adressa segszardskeho wina: Josef Dietzel, Weingeschäft Budapest. (Szegszader Wein; 56-57 litrow za 17 šěsnakow, hromadu z porotm).

Přeju Tebi a Twojej knjeni mandželskej wjele dobreho (kaž tež moja mać a sotra) a sym Twój bratr

Adolf Černý

Stej so fotografować dało?

Dopis č. 59

Černý dostal dopis w Jindřichově Hradci, kde byl na návštěvě u přítele Miřiovského, proto nemohl odpovědět a chtěl také napsat zprávu o třetím svazku Zejlerových spisů. Zprávu posílá s dopisem. Lituje, že byl zase nemocný. V Jindřichově Hradci se uzdravil, ale po návratu domů je mu zase hůř. Do školy nepůjde ještě aspoň pět měsíců. Překlad „Večerních písní“ jde v Čechách dobře na odbyt. Prodalo se už 150 exemplářů. Jak to vypadá v Lužici, neví. Novou sbírku písní musí publikovat v Časopisu Mačice Serbské, neboť se nehodí kvůli rozsáhlosti do „Wisły“. Nicméně bude psát do „Wisły“ na přání Karłowicze podrobně o lužickoserbských staveních, kromě toho chce přehled folkloristické literatury týkající se Lužických Srbů. Připravuje v češtině „Lužické obrázky“ a chce je vydat v „Lužickoserbské

¹³⁰ Adolf Černý: Lužické obrázky, Praha 1890.

¹³¹ Błota. Z lužických obrázků Ad. Černého. In Almanach vydaný w upomínku 10letého trvání "Dobrosława", spolku akademiků z Hradce Králové a okolí. Redakcí: J. Červenky, Ant. Kastnera, Aug. Eug. Mužika. V Hradci Králové. Tiskli bratří Peřinové. - Nákladem spolku. 1888, s. 11 - 20.

knižnici“. V posledním čísle Květů mu vyšel překlad Čišinského básně „Formy“, v Almanachu Dobroslava lužickosrbský obrázek „Blota“ a v kalendáři Český student článek o lužickosrbském studentstvu „Lužický student“. Kritika na „Večerní písně“ vyšla ve Zlaté Praze, Světozoru, Hlasu národa a Národních listech.

Posílá adresu na maďarské víno. Převážet se může 56 litrů po 17 šestácích.

60 /20/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (43 – 14)

Hradec Králové 30. XII. 1888

Luby přecelo,

Přeju Tebi a Twojej čescenej knjeni mandželskej wjele strowja a zboža k nowemu létu 1889.

Přeco

Twój Adolf

Dopis č. 60

Novoroční blahopřání.

61 /21/ Arnošt Muka Adolfu Černému (18 – 7)

31. XII. 1888

Dr. Phil. Ernst Muka gymn. vyšši wučer a mandželska sčeletaj swojemu lubemu swěrnemu přecelej Adolfej Černému a jeho lubej mačeri a sotram najwutrobníše a najpřecelniše zbožopřeca k nowemu létu a ja prošu Če, luby bratřiko, zo by mi a našemu Serbowstwu tež w nowym léce staru lubosć a dotalne přecelstwo twjerdže zakhował, kaž ja Tebi z nowa slubju stajnje Twój swěrný bratr a přecel wostać a hdyž sy snadž druhdy w starym léce ze mnu njespokojom był, dha to zabudž a wěr, zo ja Tebje stajnje najkručišo lubuju a česću. Nětko běch zaso přez tydžeň khory a Loska je tež trochu khorowata. Džělamoj pak přeco štož móžemoj.

Dopis č. 61

Víc než srdečné Mukovo novoroční blahopřání. Byli s Loskou opět nemocní.

1889

62 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (44 – 1)

W Kraloweje Hradcu 3. I. 1889

Lubši bratřiko!

Džakuju so Ći nanajwutrobnišo za Twój luby lisćik, připóslany mi k Nowemu létu. So wě, zo naju „pobratimstwo“ wostanje přeco w njezmjeńšenej wutrobnosci. Z Bartom mam kusk haru. Wón mjenujcy chcyše swoju knižku „Přiroda a wutroba“ sam ćišćeć dać, hač runje je mi ju za „knihownju“ slubił. Nětk pak, hdyž sym jemu jeho slub naspomnił, mi knihu da – tola njewěm, što tam budže; njecha mi rukopis pósłać! Tak sym při druhim čisle swojeje „Knihownje“ jenož z illusornym redaktorom!! Tola njech je! Bart je džiwnušk – tola jeho džiwnosć mje tónkróć kusk boleše. Tu Ći sćełu za Łužicu wobrazk „Pohrjebnišćo“. Nadžiju so, zo maš hišće někotre pěsnje a zo někotra wot nich w 1. č. budže. Sym wćipny na „Łužicu“ w nowym léće. Ja wostanu „Łužicy“ přeco swěrnj, so rozumi. Swoje nastawki (po možnosći) kupju a pósćełu. Budž mi prawje wjele strowy, kaž tež Twoja luba knjeni mandželska. Přeco Twój bratr

Adolf Černý

P. S. Wjele dobreho woběmaj Wamaj wot mojeje maćerje a mojeju sotrow! Piš mi, hdyž něšto trjebaš. Ja sym nětk z Boha strowy. Započnu 13. febr. zasy wučić. W meji chcu gramatisko-historiske pruhowanja wotpoložić¹³². Božemje!

Dopis č. 62

Černý děkuje za blahopřání a pevnou víru o jejich nezlomném přátelství. Má trochu problémy s J. Bartem, neboť mu nejdříve slíbil, že svou sbírku „Přiroda a wutroba“ vydá Černý v edici „Serbska knihownja“, a teď si ji chce vydat sám. Po připomenutí jeho slibu mu sbírku nakonec dá, ale neví v jaké podobě, neboť mu nechce poslat rukopis. Takže zdáním Černého je Bart spíše iluzorním redaktorem své knižnice. V Bartovi vidí podivína, ale tentokrát ho to podivínství trochu bolí. Pro „Łužici“ posílá obrázek „Hřbitov“. Černý je zdravý a od 13. února bude zase učit.

¹³² Nepodařilo se mi zjistit, za jakým účelem Černý tyto zkoušky skládal. Možná zkoušky souvisely s jeho profesním postupem, neboť v r. 1893 byl jmenován cvičným učitelem.

63 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (45 – 2)

H. K. 8. I. 1889

Lubši bratřiko!

Napiš mi, prošu, adresu *Holana w Nowgorodze*. Chcu jemu in puncto „Serbskeje knihownje“ pisać. Sy mój list ze serbskim wobrazkom „Pohrjebnišćo“ dóstał? Z wutrobnym postrowom Twój

Ad. Černý

Dopis č. 63

Černý prosí o Holanovu adresu do Novgorodu. Chce mu napsat ve věci Lužickosrbské knižnice.

64 /3/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (46 – 3)

Hradec Králové 21. I. 1889

Drohi bratřiko,

tu maš někotre powjesće za „Słowjanske nowinki“. Budu dale porjadnje slać. Łužicu č. I. dóstach – tola jara so dźiwach, zo je we starym formaće čišćana. Štož Smoleř njechaše čišćeć, jako na skhadźowancy pola Hórniku wuradźene? Tola nješkodzi. Škoda, zo njejsu wobrazki mjeńše! Zo maš z Markom a Sommerom haru, wěrju. Pisach Markej, zo mi zličbowanje za „Wječorne pěsnje“ póscele – njedóstach; chcych měć listna Bartoweje noweje knižki – njedostawam a tak njewěm, hač so čišći abo nic. Holanej pisach, tola wotmolwjenja hišće njedóstach. Wobžaruju jara, zo Twoja luba knjeni přeco khoruje – přeju wutrobnje, zo so zahy wustrowi! Tež Tebi wšo dobre přeje a wobjima Će Twój

Adolf Černý

(Sobu sćelu „Złoteje Prahi“ čč. 41. – z kritiku wo pěsnjach – 49. a 50. – z nastawkom „První srbský časopis a jeho redaktor¹³³“ – a „Swětozora“ č. 40. – z kritiku wo pěsnjach. –)

Piš mi, hdyž dóstanješ!

¹³³ Adolf Černý: První lužický časopis a jeho redaktor (Lístek z dějin národního probuzení Lužických Srbů), Zlatá Praha, č. 49, 26. 10. 1888, s. 771-774; č. 50, 2. 11. 1888, s. 787-790.

Dopis č. 64

Černý posílá příspěvky do rubriky „Slovanské novinky“. Byl udiven, že M. Smoler vydal „Lužici“ v původním menším formátu, i když se na tom na scházkové společně s Hórníkem domluvili. Že má Muka s M. Smolerem a Sommerem starosti, Černý věří. Sám psal M. Smolerovi o účtenku za „Večerní písně“, nic nedostal. Žádal ho o vytištěné archy nové Bartovy sbírky. Nic neposlal, takže neví, jestli se tiskne. Psal Holanovi, ale ještě nedostal odpověď. Lituje, že Mukova žena je stále nemocná. Posílá mu dvě čísla Zlaté Prahy a jedno číslo Světozoru.

65 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (47 – 4)

Hradec Králové 8. II. 1889

Luby bratříko!

Tu maš nowe referaty. Sy dóstał Złotu Prahu (z nastawkom wo Dejcy „První lužický časopis a jeho redaktor“ a z rozsudom) a Swětozor (z rozsudom)? Džensa Ći wotpóslach Athenaeum z referatom wo „Narodnych hłosach“ – „Lumír“ přinoša započatk mojeho nastawka „Wo najnowišej literaturje lužiskich Serbow“. Hdyž budže dokónčeny, pósceľu. Holan mi pisaše, ja pak jemu runje wotmołwich. Budže mi přeložowac něšto za knihownju. Běch zasy jara khorowaty z plucami. Je to zaklepane džěľo; dyrbjju so jara na kedžbu brać. Što čini strowosć Twojeje knjenje? Što Twoja strowosć? „Lužica“ so mi spodoba. Zarjeńkowy¹³⁴ nastawčk bě *jara* słaby. Přeni (Zornješko) bě wjele hódniši. Pósceľ mi, prošu, Kašubsku knižku, kotru maš a kotruž Sy mi slubiľ požčić. Přiwjezu Ći ju z sobu do Serbow. Piš mi. Z wutrobnymi strowjenjemi Tebi a Twojej knjeni (tež wot mojeje maćerje a sotry) sym Twój bratr

Ad. Černý

(Moje pojednanje „Mieszkanie lużyckie“ wuńdze w „Wiste“ w meji; z wobrazami.)

Dopis č. 65

Černý posílá nové příspěvky. Poslal mu Athenaeum se zprávou o „Národních písních“. Lumír přináší začátek stati „O nejnovější literatuře Lužických Srbů“ od A. Černého. Psal mu Holan, bude mu překládat pro Lužickosrbskou knihnici.

¹³⁴ Zarjenk, Mikławš (1865-1916), lužickosrbský farář a spisovatel. Je autor několika básní a zábavných divadelních her.

Byl opět nemocný s plícemi. „Lužica“ se mu líbí. Zarjeńkŭv článeček byl velmi slabý. Prosí Muku o Kašubskou knížku. Vráti mu ji, až pojedje do Lužice. V květnu vyjde ve „Wisle“ pojednání „Mieszkanie lużyckie“.

66 /5/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (48 – 5)

Hradec Králové 7. V. 1889

Lubši bratřiko!

Wodaj lubje, zo Ći hakle džensa wotmołwjam. Mam přeco přewjele džěla a starosćow, podla pak běch hišće před njedołhim časom khorowaty a hakle w poslednich tydzenjach je mi lěpje. Kak je z Tobu? Sy nětko strowy? A štož Twoja luba knjeni? Je wona tež strowa? Bóh daj! Čakam přeco a přeco na Waju fotografiju; nětko pak tak njekak w powětrje čuju, zo ju skónčnje dóstanu. Su tajke rjane dny, meja tak rjenje lětsa kćěje, tuž je puć do Drježdžan tak rjany, zo njedwěluju, zo so dataj w Drježdžanach skónčnje fotografować a zo ja dóstanu swój dołh! Džensa sćełu Ći zasy někotre literariske powjesće za Łužicu. Z pseudonyma Nuka Twój stary a swěrný přecel z pućowanjow po Serbach! Maš hišće přeložki? Sy dóstał „Lumír“ č. 4. 5. 7. 8.? Łužica přikhadža jara pózdze; wosebje w Prazy so mi teho dla wobćežowachu. W kofejownje „Slavii“ např. hišće wokoło 20. hapryla njebě. Kaž widžiš, běch w Prazy. Naprašowach so mjenujcy, hač bych snadź někajke městno při nowym „Muzeum“ dóstać móhl. Nadžijam so, zo to póndze. Wobžaruju, zo njemóžach na zhromadžiznu Maćicy přijěć; bych so tam jara rady z tobu a druhimi přecelami zaso kusk rozrěčał. Tola njeńdzeše. Z přěnja njemějach dowolnosť, dale mějach džělo w Prazy, skónčnje pak dyrbju pjenjezy hromadžić na ferije. Chcu so lětsa do Pólskeje a Rusowskeje podać, tež Petersburg a tam Bogusławskec wopytać. Potom přijědu do Serbow. Wot knježny Wandy dóstach runje fotografiju; je to jara rjana holčka. Wot Marka nimam hišće zličbowanje za druhu zběrku, tak zo hišće njewěm, kak droha budže. Prošu Će, budź tak dobry a staj do Łužicy insert wo Serb. knih.:

Serbskej knihownje

je runje 2. čisło, wobjimace zběrku basni „Přiroda a wutroba“¹³⁵ wot Jakuba Ćišinskeho, wušło. Płaćizna 70 np. Přěnje čisło teje knihownje, „Wječorne pěsnje“ wot W. Hálka w přeložku A. Černeho, płaći 50 np. Přichodne čisło přinjese zběrku powědańčkow.

¹³⁵ Jakub Bart-Ćišinski: Přiroda a wutroba. Pěsnje. Budyšin 1889, 81 s.

Tato básnická sbírka byla druhým a posledním číslem Černého edice „Serbska knihownja“.

Adressa wudawarja Adolf Černý v Hradci Králové (Königgrätz) Böhmen.

Hewak je „knihownja“ pola k. M. Smolerja dóstać.

Piš mi wo zhromadźiznje! Džělam hižo dlějši čas na serbskej rěčnicy dla Čechow. Twojej knjeni so poruča a Tebje wutrobnje postrowja Twój słowjanski bratr
Adolf Černý

Poručenje wot maćerje a sotry Tebi a Twojej knjeni.

Dopis č. 66

Černý má mnoho práce a starostí, byl opět nemocný. Očekává jejich fotografii. „Lužica“ mu chodí dost pozdě, zejména v Praze si mu stěžovali. Např. kavárna „Slavia“ ji ještě kolem 20. dubna nedostala. Byl se v Praze informovat, zdali by nedostal práci při novém „Muzeu“. Doufá, že to vyjde. Lituje, že nemohl navštívit zasedání Mačice Serbské, protože nedostal povolení, měl práci v Praze a musel šetřit na prázdniny. Chce se vydat o prázdninách do Polska a Ruska. V Petrohradě by rád navštívil Boguslawského. Z Ruska pojede rovnou do Lužice. Dostal fotografii W. Boguslawské, je to hezká dívka. Od M. Smolera ještě nedostal vyúčtování za druhý svazek Lužickoserbské knihovny. Potřebuje vědět, kolik si má připravit peněz. Pracuje delší dobu na lužickoserbské mluvnici pro Čechy.

67 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (49 – 6)

Hradec Králové, 4. VII. 1889

Lubši bratřiko!

Dyrbjach po prawom jenož wulki *prašak* sčinić, a Ty by hižo wědzał, što z tym chcu. Što jenož činiš, zo ani žaneho słowčka wot Tebje nimam? Sy strowy? Haj, sy hišće žiwý? Z Łužicy sudžu, zo sy – tuž što je teho přičina, zo mi njepišeš? ... Nó, hižo je dosć lamentowanja. Pišu jenož dla teho, zo hižo 14. t. m. wotjědu do Ruskeje a Pólskeje a zo bych do teho časa jara rady hišće powjesć wot Tebje měł. Tuž piš, što činiš dobrego, sy-li strowy, hač tež Twoja luba knjeni je strowa, što čini Waju fotografija, hdže budžeš w ferijach, hač so zwidźimój, hač sy dóstał moju pólsku brožurku („Zagroda łužycka“, wočišć z „Wisły“) atd. Nadźijam so, zo tute moje pominanje podarmo njebudže a wostawam z z lubym postrowom Tebi a Twojej knjeni Twój přeco jenajki słowjanski bratr

Handrij Čornak

Dopis č. 67

Černý se ptá Muky, proč tak dlouho nepíše. Vyjadřuje obavy nad jeho zdravím. Píše mu, aby věděl, že odjíždí do Polska a Ruska. Ale ještě než odjede, rád by měl od něj zprávy.

68 /7/ Arnošt Muka Adolfu Černému (19 – 1)

Freiberg, 10. VII. 1889

Lubowany drohi bratřiko!

Wodaj mi jeno bratrowscy, zo Tebi tak dołho žanoho słowčka wotmołwił njejsym; tola njemóžach! Zo to zła wola njebě, sy, kaž wěm wěsće, přeswědčeny. Njewědzach husto hdže mi hłowa stejí – wjele džěła we šuli z cyle zanjerodženej jara sylnej klassu – k tomu město třoch – štyri tydženske korrektury pisnych džěłow – dale chcych swoju řečnicu dokónčić, štož so, dali Bóh, hišće tón tydžeń stanje, tak zo budža ju snadź po prózdninach počec ćišćeć – dale běše mi moja lubowana mandželska husto jara khora na nerwy, tak zo njewědzeše z bolosćemi, što započec a to traješe tydženje – potom bě cyła domjaca ćeža na mojimaj ramjenjomaj, dokelž mam někotrych pensionarow – pódla dyrbjach nowu služownu přistajíc a sym tohodla jenu sobotu a njedzelu hač do Budyšina a Bukec jěł a sebi Serbowku přistajil – dale dyrbjach, runjež běše Loska khorowata, par ordre našeho wjednika hołdowanski ćah při wettinskim jubileju w Drježdžanach sobu ćinić¹³⁶ – dale dyrbjach Zejlerja za sobu korrigować, dokelž Marko nětko runje zasobu ćišći atd. atd. Strowy sym Bohudžak pódla sam přeco był, ale husto khětro wotpjaty a hypochondriscy, dokelž sym so lědma hdy wukhadžował. Adressu na Tebje běch hižo srjedź *meje* napisał, ale k pisanju lista njedónđzech, tola na puć do złoteje Ruskeje dyrbiš list w prawym času dostać, runjež tež džensa njewěm, što prjedy zapřimnyc, telko džěła na mnje ľaka!

Moju wbohu lubu mandželsku sym 2. julija do Karlowych Warow do kupjel na napominanje lěkarja dowjesć dyrbjał, běch tam sam z nej dojeł a zhubich přez to 3 dny wot džěła. Bóh daj, zo bychu ju te kupjele wustrowiłe, wona ćerpi wosebje na hubjene přetlaće žołtka a črjewow a z toho přińdu nerwosne bolosće. Wjeselu so wulcysnje, zo sy Ty zaso z Božej pomocu so tak wustrowil, zo móžeš so na tak daloce pućowanje podać; Bóh daj, zo měto za Tebje prawy wulki wuspěch; moje mysle Će tam přewodžuja. Rady bych ja znajmjeńša tydžeń z Tobu zaso po Serbach wokoło ćahał, jeli

¹³⁶ 16. až 19. června v r. 1889 se konaly v Drážďanech velké oslavy na počest osmistého výročí trvání Wettinské dynastie. V pondělí 17. června předala saskému králi blahopřání lužickosrbská deputace vedená evangelickým farářem Imišem z Hodžije.

by Ty móhl w času mojich prózdnin do Łužicy přińc, přetož moje prózdniny započínaju so 20. julija a skónča so 17. augusta. Móhloj so mój snadź w *Choćebusu* abo hewak něhdže 10. abo 11. augusta zetkać? To maš Ty postajić; ja sym přeco rady z Tobu, bratře! Potom mam hišće wot 28. septembra – 6. oktobra tydžeń prózdniny. *Holan* je ze swojej [Rujenju] z Ruskeje přijěl, ale mje hišće wopytał njeje. Naju fotografiju wěsće dostanješ; tola móžeš sebi mysljeć, zo so luba Loska njecha prjedy fotografować dać, hač zo strowa njeje.

Přeložkow *žanych* wjacy wot Tebje nimam a prošu nutrnje wo dalše přispěwki kaž tež wo powěsće. Lumíra a Twoju brožurku z „Wysły“ sym dostał a džakuju so Tebi wutrobnje. Wosebje poslednja so mi wubjernje lubi, kaž budžeš tež z „Łužicy“ póznać móc. To je krasne džěło! Dla njeporjadneho wukhadženja a rozestlanja Łužicy hněwam so ja mėsac wot mėsaca žalostnje, prošu, swarju, pohonjam, ale Marko a Sommer staj kaž wosołaj twerdeje kože – ničo njepomha! Ja sam hišće džensa Łužicu za *junij* dostał njejsym! Radź mi, što činić? Kak bych so wjeselił, hdy by Ty do Prahi přišoł! Što je so jutry a potom we Budyšinje stawało, wšo z Łužicy sy zhonił abo zhoniš. Jara so na Twoju serbsku řečnicu za Čechow wjeselu! Na ferijach budu něšto časa z wopředka drje w Karlowych Warach, abo jow w Freiberku, potom jow a we Wosyku pola maćerki, kiž je tež trochu khorowata. Sotra Alma pak je Bohudźak strowa!

Runje přiřhadža wulki wał korrekturow Zejlerja a za něšto mjeńšinow dyrbjú do šule! Duž měj so wutrobnje rjenje a spominaj tež w Ruskej druhdy na Twojeho Tebje swěru lubowaceho a z Tobu jenak zamysleneho bratra!

Postrowjenjam Twojeje lubeje maćerje a sotry so nanajpřećelnišo džakuju a prošu jimaj tež mje a moju wbohu mandźelsku nutrnje poručić.

Z najwutrobnjšim strowjenjom we wulkim khwatku Twój swěrný bratr

Mukec Arnošt

Dopis č. 68

Muka se omlouvá, že se dlouho nezýval. Nevěděl, kde mu hlava stojí. Měl mnoho práce ve škole. Musel opravovat čtyři písemné práce týdně, chtěl už také dokončit mluvnici. Manželka trpěla bolestivými záchvaty nervů, což trvalo týdny, a celá domácnost byla na něm. Protože má několik penzistů (strávníků, chovanců), musel si obstarat novou služebnou, za kterou musel jet do Budyšina a Bukec, kde si vybral Lužickou Srbku. Také se musel kvůli řediteli zúčastnit v Drážďanech vzdávání holdu při výročí Wettinů. A ještě musel dělat korektury vydávaných spisů Zejlera, neboť se M. Smoler rozhodl tisknout.

Na výzvu (napominání) lékaře musel odvézt ženu do Karlových Varů na léčení, čímž ztratil 3 dny práce. Ona trpí na žaludek a střeva, z čehož nastávají bolesti nervů. Doufá, že jí to pomůže. Rád by s ním opět

procházel po Lužici. Mohli by se sejít třeba v Chotěbuzi kolem 10. srpna. Ale termín má určit Černý. Muka je se svým bratrem vždy rád. Holan přijel se svou ženou z Ruska, ale ještě ho nenavštívil. Prosi Černého o další příspěvky do „Lužice“. Kvůli nepravdělnému vycházení a zesílání „Lužice“ se zlobí a nadává a napomíná M. Smolera a Sommera, ale nic nepomáhá, jsou jako oslové s tvrdou kůží. Za červen ji ještě nedostal. Ptá se, co by mu Černý radil. Muka by byl rád, kdyby se Černý dostal do Prahy.

69 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (50 – 7)

Hradec Král. 27. IX. 1889

Lubši bratřiko!

[Haj], njejsmoj so zetkałoj, jako bě naju žadanje – njebě mi hižo absolutnje móžne zajěć z Budyšina k Tebi do Freiberga. Sym mjenujcy jara pozdže do Budyšina z Rusowskeje dojěl, tak zo potom dyrbjach hižo khwatać domoj, tym wjac, zo dóstach w Budyšinje njedobre powjesće wo strowosći mojeje staršeje sotry. Chcych jara rady z tobu zasy raz porěćec – tola wosud bě hinak postajił. Tuž ničo njeowstaje, hač sćerpliwyje čakać na přikhodne lěto.

Zawčorawšim dostach powjesć wo slubje Twojeje knježny sotry Almy z mojim dobrym přecelom Keřkom-Rakečanskim. Sym so tehodla wutrobnje zwjeselił a přeju woběmaj teho najlěpšeho! Keřkej runje list přihotowach. Wšitko so mi to ženi! Běch z knjezom fararjom Hórnikom w Kukowje – tam Rachel ma hižo poł lěta stare džěčko, piwarc dosta runje tej nocy holčku a Haša¹³⁷ mi pokazowaše fotografiju swojej slubnej ... Khwatach z Kukowa, přetož so bojach, zo tam w powětru tča baccily „žeńtwy“ a zo možu hišće ja zakhorować. A nětko widžu, zo tón strašny mikrob je tež Keřka a Twoju sotru přimnył!

Tola nětko přeč z žortami – dyrbjtu Ći referować wo swojim pućowanju. Hnydom dopředka praju, zo sym jara spokojom – pućowanje je so mi derje poradziło a wjele wužitka přinjesło. Poznach wjele wažnych literatow w Krakowje, Wařawje, Pětrohrodze i druhdze. Wšudžom běch jara wutrobnje a kaž dobry znaty witany. W Wařawje bydlich pola k. dra. Karłowicza, poznach folkloristow Zakrzewskiego, Ciszewskiego itd., filologow Kryńskiego, Przyborowskiego¹³⁸ atd. poetow, nowinarjow atd. Widzach w Wařawje a wosebje w Wilnje, kak naš najmóćniši „bratr“ zakhadza z wbohimi Polakami – tak zo so husto prašach: „A tónle „bratr“ ma Słowjanstwu na nohi

¹³⁷ Haša, Mikławš (1862-1890), lužickosrbský učitel a kulturní pracovník. V r. 1885 spoluzákladal „Sdružení lužickosrbských učitelů“.

¹³⁸ Przyborowski, Walery (1845-1913), polský spisovatel a historik.

pomhač? Tón, kotryž njecha ničo wo Slowjanstwje wědзец, kotryž njeje ničo wjacy, hač „Rus a prawosławny“? Tón, kotryž wupokazuje ze šulow pólskich studentow, kotřiž sebi zwažichu słowo swojeje maćérneje řeče prajić; tón“ ... ach, čeho dla připominac njezbožownu hidu mjez Rusom a Polakom. To bě, štož je mje wutrobnje rudziło na mojím pućowanju. Hewak mam jenož přijomne a mile dopomnjeća.

W Pětrohrodze bydlich pola k. Bogusławského. Wón praješe, zo Благотворительное общество pózdžišo zawěsće spuści zbytk Maćičneho dołha – štož by bylo jara derje za Maćicu. W Pětrohrodze běch dvě njezděli dołho. Škoda, zo wšitcy, z kotrymiž chcych porěčeć, běchu zwonka Pětrohroda a z wjetša tež zwonka Ruskeje. Tola póznach dosć, haj tež južnoserbskeho poetu Košutića, tak zo změju tež w južnych Serbach přečela, hdyž so tam raz (snadž za dvě lěće) podam. Z Pětrohroda sym zajěl do Dorpatu ke knjezej J. Baudeuinej de Courtenay¹³⁹ a wot tam do Pskowa a potom hižo na Litwu do Kricevič, hdžež bě na prózdninach knježna Wanda Bogusł. Na Litwje bě jara rjenje. Z Kricevič wotjědzech do Kamieńpola, kotryž słuša wječhowskej (ksiažęcej) swójbje Swiatopełkow-Mirskich; pola Mirskich běch z hosćom. Tu zezběrach cyłu kopicu běloruskich pěsni a melodiji; wosebje texty su zajimowace. Žiwjenje na Litwje bě tak wjesole i pisane, zo mi čas jara khětro čekaše. Čitachmy Mickiewicza¹⁴⁰, rejwachmy „mazura“, hrajachmy, spěwachmy, jězdzychmy (na konju) atd. Na powroće wostach hišće někotre dny w Wařawje a potom wotpućowach přez Berlin do Budyšina. Zajimawych jednotliwoscow je tak wjele, zo njeje móžno, je w lisće naspomnić¹⁴¹.

Dyrbju skónčić. Prošu, napiš mi zahy wobšěrný list – ja [mjez tym] přihotuju něšto za Łužicu. Wo swojich džělach přichodnje.

Nětko pak Će wutrobnje postrowjam a Twojej čescenejknjeni so najluboznišo poručam – je hižo strowa? Mam nažiju, zo je so hižo dospołnje wustrowiła. Daj Božo!
Z wutrobnymi strowjenjemi Twój swěrný bratr

Adolf Černý

Dopis č. 69

Černý lituje, že se nesetkali, ale neměl už čas zajet z Budyšina do Freibergu, neboť přijel z Ruska do Budyšina pozdě a ještě ho zastihla špatná zpráva o zdraví jeho starší sestry.

¹³⁹ Baudouin de Courtenay, Jan Niecisław (1845-1929), polský jazykovědec. Zabýval se hlavně obecnou jazykovědou a slavistikou, stal se prvním průkopníkem fonologie. Usiloval o vydání Mukova dolnolužického slovníku.

¹⁴⁰ Mickiewicz, Adam 1798-1855), polský spisovatel, nejslavnější představitel polského romantismu.

¹⁴¹ O Černého první cestě do carského Ruska pojednává i práce Petra Kalety na str. 185.

Dostal zprávu, že se Mukova sestra Alma provdává za jeho dobrého přítele Kerka-Rakečanského. Byl s farářem Hórníkem v Kukowě, kde mu všichni známí ukazovali děti nebo fotografie svých vyvolených. Černý vtipně dodává, že musel z Kukowa pospíchat pryč, aby ho rovněž nenakazil bacil „ženitby“.

Z cest po Polsku a Rusku se vrátil spokojen. Poznal mnoho důležitých literátů ve Varšavě, Krakově, Petrohradě i jinde. Všude byl srdečně vítán. Ve Varšavě bydlel u Karłowicze, poznal folkloristy Zakrzewského a Ciszewského, filology Kryńského a Przyborowského, básníky, novináře atd. Ve Varšavě a hlavně ve Vilně viděl, jak náš nejsilnější slovanský „bratr“ zachází s Poláky. Často se ptal sám sebe: Tento „bratr“ má pomáhat Slovanům? Ten, který nechce nic vědět o Slovanech, který není nic víc než „Rus a pravoslavný“? Ten, který vyhazuje ze škol polské studenty, kteří se odvážili promluvit polsky? Nemá smysl připomínat nešťastnou nenávisť mezi Poláky a Rusy. Z toho jediného mu bylo na cestě smutno.

V Petrohradě bydlel u Boguslawského, který mu řekl, že tamní Dobročinná společnost určitě odpustí zbytek dluhu Matici lužickosrbské. V Petrohradě byl dva týdny, bohužel většinu lidí, se kterými se chtěl setkat, nezastihl. Byli mimo Petrohrad či dokonce mimo Rusko. Poznal ale srbského básníka Košutiće, takže získal přítele v Srbsku a mohl by se tam za dva roky vydat. Z Petrohradu jel do Dorpatu za J. B. de Coertenay a odtud jel do Pskova a dále už na Litvu do Kricevič, kde byla na prázdninách slečna Wanda Boguslawská. Na Litvě bylo krásně. Z Kricevič odjel do Kamieńpola, který patří knížecí rodině Mirských, u kterých byl hostem. Nasbíral tam celou hromadu běloruských písní s melodiemi. Život na Litvě byl veselý a pestrý, takže čas rychle utíkal. Četli Mickiewiczze, tancovali mazurku, jezdili na koni atd. Na zpáteční cestě pobyl ještě nějaký čas ve Varšavě a odtud se vydal přes Berlín do Budyšína.

70 /9/ Arnošt Muka Adolfu Černému (20 – 2)

Freiberg, 1. Okt. 1889

Lubowany bratřiko!

Škoda, jara škoda, zo mje lětsa njejsy móhł wopytać; sym přeco z wjesołosću na Tebje čakał, dóniž wot Hórníkec wuja njezhonich, zo sy pře wšě hory domoj do Kraloweje Hradca. Bych so tak rady z tobu rozmołwjał a zabawjał, přetož sedžu tu tola wot Słowjanstwa tak wotsadženy, kaž młody žrěbc. Zo je so Ći na Twojim pućowanju tak lubiło, to mje z Tobu wjeseli, a wosebje tež, zo sy telko za wědomosć nazběrał. Wěsće mi tola wšo štož wudawješ, tež we wotcahu pósceleš, zo móhł čitać a we Łužicy, kotruž Smoleń njehanibićiwje njeporjadnje wudawa, wozjewić. Ja sćełu jemu přeco rukopisy pól měsaca do přédka, a tola wón tak njeporjadnje čišća, a runje tak čini wón ze Zejlerjom. Kn. Farář H. so runje tak na njeho hněwa kaž ja. Tola mamy tež hišće

někotre druhe mjerzanja w Serbach a tón króc runje na katholskej stronje. Łuścanski¹⁴², praeses serbskeho seminarija, w Prazy je zakazał, zo bychu Ći młódsi Serbja ze seminarija na skhadžowanku serbskeje studowaceje młodosće khodžili a stud. theol. Zarjeńka je spytał ze seminarija dać wuzamknyć, dokelž je někajki lubosćinski nastawk w Łužicy wozjewił. Dale su na našeho lubeho Ćišinskeho jeho knjeza biskupa našćuwali dla jeho zběrki pěsni: Přiroda a wutroba. Su jemu narěčeli, zo wón knježnu Theresu Saakec¹⁴³ lubuje!

Ja přeco hišće čakam, hdy budža w Lipsku počec moju řečnicu ćišceć. Leži tam hotowa hižo wot jutrow.

Nětkole sym te ludowe pěsnje zřadował, kotrež sym łoni z Tobu hromadze zběrał, a přinđze do přichodneho zešiwka Časopisa. Při tym sym tež dvě zběrce ludowych hłosow namakał. Tute Ći pódla sćełu z próstwu zo by je přehladał a z dotal wozjewjenymi přirunał a te kiž su nowe, za Časopis k wudaću přihotował, po wužiću pak [mě] zběrca zaso wrócił, dokelž sebi je w mojej knihowni khowam za Maćičnu knihownju. Njewěm, hač maš Bojomira Chociszewskiego¹⁴⁴. Pódla Ći jedyn exemplar sćełu, móžeš sebi jón skhować!

Melanija Parczewska je w Ateneu Tom III. zeszyt III nastawk wo Serbach wozjewila. Maš snadž jón a móžeš mi jón póstać.

Professor Holan w Nižnim Nowgorodze přeložuje slubjenu nastawk za Twoju knihownju, kaž mi piše, je pak Twoju adresu zhubił a prosy Će, zo by ju jemu hišće raz póstał. Duž jemu napiš lisćik, jeho adresu tola maš. Při tym so ja dohladach, zo mam snadž ja tež něšto za Twoju knihownju, přeložk Bałuckiego¹⁴⁵ wjeselohry: Polowanie za męza z mojich studentskich lět. Sym jón připołožil, přečítaj sebi jón, snadž móžeš jón za jene čisło Twojeje biblioteki trjebać; jeli nic, mi jón bórzy zaso wróco pósćel.

Wjeselu so jara, zo mi bórzy něšto za Łužicu pósćeš, čím wjac; čím lubšo mi.

Ze strowosću mojeje lubeje mandželskeje so polěpša, Bóh daj, zo by to stajnje tak dale šlo. Potom by Ty mjez druhim tež skerje lěpje naju slubjenu fotografiju dostał. Ja sym tak daloko strowy a chcu nětkole najprjedy materiale dopředžělać, kiž mam ležo prjedy hač zaso z nowym zběranjom započnu.

¹⁴² Łuścanski, Jurij (1839-1905), lužickosrbský biskup, národní pracovník. Přeložil do lužické srbštiny spolu s M. Hórníkem Nový zákon podle Vulgáty.

¹⁴³ Sáková, Terezie, česká pěvkyně Drážďanské opery, která se spřátelila s lužickosrbským hudebním skladatelem B. Krawcem a básníkem J. Bartem-Ćišinským. Zpívala i na některých lužickosrbských koncertech v Drážďanech a Budyšině.

¹⁴⁴ Chociszewski, Józef (1837-1914), polský spisovatel a vydavatel. Vystupoval pod pseudonymem Bojomir.

¹⁴⁵ Bałucki, Michał (1837-1901), polský spisovatel. Psal romány a komedie.

Přeju Teni a wšëm Twojim lubym, kotrymž mje lubosćiwje poruč, z nutrinow najlěpšu strowosć a postrowjam Tebje a Was w mojim a mojeje mandźelskeje mjenje a wostawam Twój swěrný serbski bratr

Ernst Muka

Dopis č. 70

Muka je velmi smutný, že se tyto prázdniny nesetkali. Stále na něho čekal, dokud se od Hórnikar nedověděl, že už je doma v Hradci. Rád by s ním mluvil, neboť je sám a od Slovanů odstaven jako mladý hřebeček. Muka je potěšen, že se mu cestování líbilo, že nasbíral tolik vědomostí a materiálů, a že určitě přispěje tímto materiálem i do „Lužice“, kterou ovšem M. Smoler tiskne nestoudně a nepořádně. Stejně se děje i s tiskem Zejlara. Farář Hórnikar se na M. Smolera hněvá stejně jako on. Není to ale jediné trápení, které mají v Lužici, tentokrát zlobí katolická strana. Łuscanski, preses Lužického semináře, zakázal v Praze, aby se mladší Lužičtí Srbové účastnili „schadzowanky“ lužickosrbské studující mládeže a studenta teologie Zarjeńka se dokonce pokusil vyloučit ze semináře, protože uveřejnil v „Lužici“ jakýsi milostný článek. Dále poštvá biskupa na J. Barta-Čišinského kvůli sbírce básní „Příroda a wutroba“. Byl obviněn, že miluje Theresu Saakec.

Stále čeká, až v Lipsku začnou tisknout jeho mluvnici. Už tam leží připravená od Velikonoc. Uspořádal konečně ty lidové písně, které spolu sbírali minulý rok. Objeví se v Časopisu Maćicy Serbskeje. Našel také dvě sbírky písní, které mu posílá, aby je prohlédl a porovnal s dosud vyšlými a aby ty, které budou nové, připravil pro ČMS. Posílá mu jeden exemplář B. Chociszewského. M. Parczewska uveřejnila v polském Atheneu článek o Lužických Srbech. Ptá se Černého, jestli ono číslo má a jestli by mu ho mohl poslat.

Profesor Holan v Nižním Novgorodě překládá pro Černého slíbený článek pro jeho knižnici. Psal Mukovi, že ztratil jeho adresu, a tak mu ji má Černý znovu napsat. Náhodně našel překlad veselohry polského autora J. Bałuckého „Połowanie na męza“, kterou překládal v době studentských let. Dává ji k dispozici Černému pro jeho knižnici.

Těší se na příspěvky od něj do „Lužice“. Zdraví Mukovy ženy se zlepšilo.

71 /10/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (51 – 8)

Hradec Král. 6. XI. 1889

Lubowany bratřiko!

Měj wutrobny džak za luby list, kotryž je mje wulcy zwjeselił – wodaj jenož, zo njejsym hnydom wotmolwić móhł. Džakuju so tež wutrobne za připósłane nowe materialy za zběrku serbskich melodiji kaž tež za knižku Chociszewskiego. Wobeju rukop. zběrkow wužiju w nowej zběrcy nar. hłosow, kotruž mam nadžiju zezběrać na přichodnym naju pućowanju. Teho runja nanajwutrobnišo so džakuju za přeložk

dramatiskeho krucha wot [Bałuckiego] – jara rad wozjewju w „Knihowni“ dobre dramatiske wudźělki; wšak te mějach w přenjoťnym planje, hdyž chcych mjenowanu knihownju založiť. Přeložk „Polowanie na męža“ njemóžach hišće přečitać – tola myslu, zo Sy po słowje přeložował; škoda, zo njemam original – njemaš jón připadnje hišće we Swojej knihowni? Džakuju so hišće raz; je mi kóždy přeložk *słowjanskeho* dramata luby – němske njelubuju. Twój přeložk wuńdže w 5. abo 6. čisle knihownje; do 3. čisła, kaž je Ći znate, přińdu „Serbske wobrazki“, do štwórteho mam přilubjene nowe basnje wot Barta „Serbske zynki“; dale wočakuju přeložk wot Holana (tola njejsym jemu hišće pisał). Jenož zo by so knihownja tež trochu kupowała – hač dotal dyrbju wšo přisadzić! Wjeseli mje, zo Sy w „Časopise“ Swoju zběrku textow lužiskich pěsni [wočišćał], jenož č. 56 „Slednja roža“ njebych čišćał, hdyž je to po prawom čisće moderna pěsň a nima na sebi serbskeho charaktera ani za poľ pjenježka. Khwalu tež, zo Sy počał w „Lužicy“ wozjewjeć wšelake ludowe směški wo serbskich wsach – tajke wěčki su jara zajimawe a pomhaju k póznanju ludoweho ducha! Wutrobnje sebi a wědomosci słowjanskej přeju, zo by so skónčnje Tvoja delnjoserbska řečnica čišćała. Powědach wo njej wšitkim svojim znajomym słowjanskim lingwistam na svojim pućowanju a wšitcy so na nju tež wjeselu. Džensa sćelu Ći za decembrowe (12.) čisło „Lužicy“ jednu pěsň a přinošk za „Słowjanske nowinki“. Za přenje čisło noweho lětnika pósćelu w prawym čase něšto abo swojeho abo přeloženeho. Mam nětko, luby bratřiko, přewjele džělow a tež přewjele – mjerzanjow. Zo bych hižo w Prazy był – tu bych dyrbjał wumřěć jenož wot hněwa a mjerzanja. Wokoło hód wuńdu moje „Lužické obrázky“; so wě, zo potym hnydom dostanješ exemplaf. Za „časopis“ wobdžělach swój nastawk „Zagroda lužycka¹⁴⁶“ – wuńdže tam tež z wobrazkami; to budže snadź Serbam lube a zajimawe. Zcyła mam wjele planow a wjele dobreje wole – ale mało časa a srědkow. Na řečnicu, bohužel njemóžu namakać nakładnika, sam hižo nakładować njemóžu – a tak njewěm, što z njej budže. W Prazy hišće njeběch pojědu tam w hodownym čase. Potom snadź Tebi něšto wjacy wo mojim wosudže napišu. Jara so nastróžich, hdyž nazhonich, zo je knjez farať Hórnik khory; nětko hižo štyrnaće dni wo jeho strowosci ničo njewěm, tola mam nadžiju, zo so přeco polěpšuje. To daj Bóh!

Piš mi bórzy zasy a wjele, luby bratřiko – budu Ći za kóžde słowčko džakowny. Kajka škoda, zo njejsym k Tebi do Freiberka zajěć móhł; (kak rad) bych z Tobu zasy raz porěčał! Chcu so prócować, zo bych možnosći jutry do Serbow zajěć móhł a tu bychmoj so zwidžiloj. Prošu, praj Swojej lubej knjeni wjele dobreho wote mnje a wot

¹⁴⁶ Adolf Černý: Wobydlenje lužiskich Serbow, Časopis Mačice Serbské, 1889, s. 97-135.

mojeje mačerje i sotrow; kak je ze strowotu Twojeje knjenje? Tež Tebje wot mojich lubych postrowjam – sam pak Će wobjima a wokoša Twój přeco swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 71

Mukův dopis udělal Černému radost. Děkuje za všechny nové materiály. Děkuje i za překlad veselohry od Bałuckého. Mukův překlad mu přijde doslovný. Uvítal by ještě originál. Černý je vděčný za každou slovanskou divadelní hru, německé rád nemá. Mukův překlad vyjde v 5. či 6. čísle Lužickosrbské knižnice. Ve 3. čísle vyjdou jeho „Serbske wobrazki“ a pro 4. číslo má přislíbené básně „Serbske zynki“ od J. Barta. Také očekává překlad od Holana. Jen kdyby se knižnice více prodávala. Až dosud je ve ztrátě. Černého těší, že Muka začal vydávat v ČMS svou sbírku textů lužickosrbských lidových písní. Jenom píseň pod číslem 56 nemá podle Černého lužickosrbský charakter. Chválí Muku, že začal v „Lužici“ otiskovat různé lidové žerty a vtipy o lužickosrbských vesnicích. Takové věci jsou důležité k poznání národního ducha. Těší se na Mukovu mluvnici dolnolužické srbštiny, říkal o ní všem známým slovanským lingvistům na svém putování.

Posílá mu pro „Lužici“ další příspěvky. Má trápení s přestěhováním do Prahy. Nebude to rozhodně jednoduché. Má hodně práce. Kolem Vánoc vyjdou „Lužické obrázky“. Pro ČMS přepracoval článek „Zagroda lužycka“. Na svou mluvnici hornolužické srbštiny nemůže najít nakladatele. Sám ji vydat nemůže, už nemá peníze. Velice se polekal, když se dozvěděl, že je Hórnik nemocen. Černému je líto, že nemohl k Mukovi zajet do Freiberga.

72 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (52 – 9)

Hradec Králové, 13. XII. 1889

Lubowany bratřiko!

Njejsy mi na mój posledni list hišce wotmołwił – tola njeporokuju Ći, dokelž wěm, kak Sy z džělom wobćeženy. Dyrbju Ći džens sam pisac, dokelž mam k Tebi próstwu. Mjenujcy *nuznje* trjebam „Lužičana“ z lět 1871-1878 (inclusive) a Veckenstädt¹⁴⁷ „Wendische Sagen ...“ Sym hižo kn. Kanonikusej Hórnikej pisał a wón je mi tež jara zwólniwje a lubosćiwje wšelake knihi požčił a připóstał, tola mjenowanych lětnikow Lužičana (starše mam *sam* wšitke) a Veckenstädtoweje knihi njema. Tuž Će prošu, maš-li te wěcki, pósćel mi je dobroćiwje; bych je Ći bórzy z džakom wrócił. (Wosebje „Lužičana“ po přehladanju hnydom zaso wrócił). Nadžiju so, zo – hdyž Ći budže móžno – wupjelniš moju próstwu a praju Ći teho dla hižo doprědka swój lubozny džak!

¹⁴⁷ Veckenstedt, Edmund (1840-1903), německý učitel a vydavatel „Zeitschrift für Volkskunde“. V letech 1869-1879 působil na gymnáziu v Chotěbuzi. Jeho nejznámější dílo pojednávající o lužickosrbských pověstech, pohádkách a zvycích je „Wendische Sagen“.

„*Połowanie na męža*“ *přindže do 4. čisla knihownje*; sym hižo k. Bałuckemu pisał wo dowolnosť; *jak khětře wona přindže, dam wjeselohru do čišće*.

Sy moje drobne přinoški dóstał? Tu maš pěsničku za I. čisło noweho lětnika; wjacny njemóžu póstać, dokelž sym z džěłom přejara wobćeženy. Teho dla tež jenož z khwatkom pišu.

A što Ty dobreho činiš? Ani słyšeć wo Sebi njedaš! Što Twoja luba knjeni mandželska? Je nětko strowiša? Bart je so na mje tež někak rozhněwał – čeho dla, njewěm; [tola] njepiše mi.

Wjeselu so na Twój list. Z wutrobnym postrowom w lubosći Twój

Adolf

14. XII. 1889

Hlej, ani tu pěsničku njejsym namakał. Sym ju zhubił. Tola za přichodne čisło něšto přihotuju. Runje dóstach list wot Barta. Holan mi ničo njepiše, hač runjež sym jemu adresu póstał. Runje dóstawam Twoju lubu khartku. Tuž Twoja luba knjeni mandželska je khora! Kak ju wobžaruju a kak ji z połneje wutroby přeju bórzowneho wustrowjenja! Džiwajo na Twoju próstwu, připołożam tudy započatk jedneho wobrazka za I. čisło; skónčenje pósćełu za někotre dny. Džensa hišće budu pytać přeložk pěsnički abo spytam nowy napisnýc, jeli so mi to w khwatku poradzi. Kaž widžu, smój wobaj honjenaj z džěła do džěła!

Tón wobrazk budže so hnydom tež za III. čisło „*Knihownje*“ stajec – z tajkimi pismikami, z kajkimi stej přenjeje dvě čisli wučišćanej. Tuž prošu, napiš Markej Smolerjej, zo by tón wobrazk hnydom tež za *Knihownju* stajec dał; budže so te čisło w 600¹⁴⁸ exemplarach čišćeć a wopřimnje něhdže 10 listnow formata „*Wječornych pěsni*“ a „*Přirody a wutroby*“. Titl, dedikaciju a wobsah pósćełu pozdžišo. Prošu, napiš to Smolerjej, hdyž jemu budžeš rukopisy za II. čisło słać. *Korrekturu wobstara dobroćiwje k. Hórnik*. Prošu Će, napiš mi hnydom, jak khětře tutón list dostanješ, z někotrymi słówčkami na khartcy, zo sy jón a rukopis dóstał zo njebych w bojosci był, zo je so pósyłka přez póst zhubiła hišće raz Će wobjima Twój

A. Čý.

Dalši rukopis „*Wobrazkow*“ pósćełu Markej přez k. Hórnik.

¹⁴⁸ Dvakrát podtrženo!

Dopis č. 72

Černý prosí Muku o zapůjčení ročníků časopisu „Lužičan“ z let 1871-78 a Veckenstädtovu knihu „Wendische Sagen ...“. Vše mu s díky vrátí. Veselohra „Polowanie na męza“ vyjde ve 4. čísle jeho knihovny. Psal ještě Bałuckému o svolení. Až přijde, dá veselohru tisknout. J. Bart se asi na Černého zlobí, neví proč, ale nepíše mu.

Právě dostal dopis od Barta a Mukovu dopisnici. Lituje, že je jeho žena nemocná. Holan se stále neozývá. Pokud jde o třetí číslo Černého knihovny, má Muka napsat M. Smolerovi, aby náklad toho čísla byl 600 exemplářů a obsahoval asi 10 listů formátu „Večerních písní“ a „Přírody a wutroby“. Korektury provede Hórník.

73 /12/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (53 – 10)

21. XII. 1889

Lubši přecelo!

Póslach Tebi započatk serbskeho wobrazka „Doktor“ sobu z přeložkom jeneje pěsnje Sládka¹⁴⁹; džensa Ći sčelu skónčenje teho wobrazka. Žadach Će, zo by mi hnydom wotpisał, hač sy dóstał; njejsym pósyłku rekomandował. Tuž Će prošu, zo by mi nětko z khartku napisał, hač sy wóndano a džensa mojej listaj dóstał. Tebje a Twoju lubu knjeni postrowjeja nanajwutrobnišo, sym Twój

Adolf Černý

P.S. Twój přeložk namaka so hižo w ćišću. Korektury dóstanješ. Wuporjedz hišće, štož za dobre spóznaješ. Wužiwa so mjenow Khatka a Albina we wokolinje Budyšina? Hdyž sy lokalizował, by derje bylo tež w mjenach konsekwentnje serbšćic. K mjenam wosobow přistajimój tež pólske mjena originala (w spinkach). Sčín tak dobroćiwje w korekturje. Za lokaj snadž móžna dać služobnik? Pohonjej Marka k spēšnemu ćišću; wón ma rukopis hižo někotre dny. Twój swěrný

Ad. Černý

Dopis č. 73

Černý posledně poslal začátek lužickoserbského obrázku „Doktor“ a překlad Sládkovy básně. Dnes posílá dokočení „Doktora“. Prosí Muku, aby ho informoval, jestli vše dostal v pořádku. Překlad Bałuckého veselohry je již v tisku. Černý mu posílá korektury. Muka má ještě zvážít, jaká užívat jména, když děj posadil do okolí Budyšina.

¹⁴⁹ Ródne brózdy, hdžež sym žil... Z „Ratarskich pěsni“ Jos. V. Sládka (překlad A. Černého), Lužica, č. 1, januar 1890, s. 8.

74 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (54 – 11)

V Hradci Králové, 30. XII. 1889

Luby bratříko!

K Nowemu létu 1890. přeju Tebi a Twojej lubej mandželskej z přenja, zo byštaj prawje strowaj byłoj (Swoju khripu sy snadź hižo zhubił?), dale Wamaj přeju všeho dobreho w mnohosći!

Bratříko, budź tak dobry a pósćel mi po možnosći hnydom te létniki „Lužičana“ (1871–1878 inclisuve) a knihu Veckenstäda, wo kotrež Tebje prosych; jara nuznje trjebam!! Létniki Lužičana wrócu za někotre tydzenje, hdyž sebi wotpisam, štož chcu; Veckenstäda bych dlějši čas při sebi wostajił (hdyž jeho runje njetrjebaš). Wupjelń moju próstwu! Twój swěrný

Adolf

Dopis č. 74

Černý zasílá Mukovi novoroční blahopřání. Zároveň ho znovu prosí, neboť to nutně potřebuje, o zaslání „Lužičana“ ročníky 1871 až 1878 a Veckenstädtovu knihu.

1890

75 /1/ Arnošt Muka Adolfu Černému (21 – 1)

Freiberg, 1. I. 1890

Mój lubowany bratříko Adolfje!

Předewšem wzmi naju najwutrobniši džak za Twoje nam tak lube přecelniwe zbožepřeca k nowemu létu; tež mój přejemoj Tebi a Twojim lubym z cyteje wutroby krutu strowosć a hewak wšo dobre, štož sebi jeno Twoja wutroba žada, wosebje tež Bože žohnowanje k Twojim pismowskim džělam, Tebi jako najswěrnjšemu a najdžělawšemu přecelej našeho lubeho Serbowstwa mjez Słowjanami; Bóh luby knjez mytuj Tebi Twoju lubosć k nam bohaće ze swojimi njebjeskimi darami!

Ja hišće strowy njejsym, tola polěpšuje so pomałku ze mnu, a moja luba mandželska je zaso domach, ale dyrbi so hišće jara na kedźbu brać, zo njeby sebi žaneje škody po čezkej operaciji sćiniła. Tola mamoj zaso wobaj dobreje nadžije, zo namaj luby Bóh z nowa strowosć dari. Hdyž jenož by naš luby Hórník tež bórzy zaso połneje strowosće nadobył!

Štož nětko wosebje te knihi nastupa, kotrež Ty trjebaš, je mi wutrobnje žel, zo Tebi tón króc Twoje žadanja ani k džělej dopjelnic njemóžu. Lětniki „Łužičana“ 1871-78 drje wobsedžu, su pak w Budyšinje w Smolerjec knihičišćerni hižo wot l. 1881, dokelž so z nich spěwy wočišćuja do wudawka H. Zejlerja zhromadženych spisow, a kaž drje tež Ty Marka znaješ, ani ja nětkole wot tam te zwjazki dostał njebych. Tež Veckenstäda sym drje wobsedzał, ale njenamakam jón nihdže, sym jón wěsće někomu požčil a zaso njedostał, kaž je so mi to hižo ze wšelakimi knihami šło, snadź *lubemu* Parczewskemu, kiž ma hižo wot 1884 knihi wote mnje, kotrež mi na wospjetne próstwy hišće wrócił njeje. Štož te zwjazki Łužičana nastupa, radžu Tebi, zo by so tola hnydom na „*Serbowku*“ (starši Šewčik¹⁵⁰; praeses Łusčanski) w Prazy wobrocił, wot tam je cyle wěsće dostanješ. Veckenstädtowe bajki pak změje wěsće wučer Jordan w Popojcach (adres Kantor H. Jordan¹⁵¹, Lehrer in Papitz bei Eichow, Preuss. Niederlausitz); tón ći ju tež wěsće póscele. Hewak dyrbjal so na Veckenstäda (bohačka) sameho wobroćić, zo by Ći ju dał resp. darił: Privatgelehrter Dr. Veckenstädt in Gohlis b. Leipzig, Sachsen.

Nadžijam so, zo sy w hodownym času w Prazy pobyl a tam zastojnistwo při museju dostał, štož ja přeco wutrobnje Tebi přeju. Hdy jeno by tuto město skoro dostał!

Bóh chcył dać, zo bychmoj so jutry w Budyšinje widžaloj a zo móhloj we wulkich prózdninach zaso hromadže po Serbach pućować a ludowe pěsnistwo atd. zběrać. Pódla sćełu Tebi zaso někotre hłosy k hižo w Časopisu wočišćanym pěsničkam wot Albina hromadženym, zo by je přehladał a swój čas sobu wudał.

Wěsće budžeš tak dobry a mi hdys a hdys rozprawy tež w nowym léće podawaš pod rubriku: Słowjanske nowinki a jeli móžno, do kóždoho čisła Łužicy z najmjeńša jedyn spěw pósceleš. Přetož Bart je jara skupy a dyrjbu jeho wo kóždu pěseň z najmjeńša dwójcy prosyc. Markej Smolerjej sym wšo tak pisał, kaž sy Ty mi prikazał, tola sym hižo přeswědčeny, zo wón tola nječini, jeli njecha. Z nim wobkhadžować a wot jeho hnady wotwisny być, je woprawdže nic jenož mjerzanje, ale same khłostanje! Kajka haniba, zo Łužica tak pozdže wukhadža! To je jenož jeho wina! Kajka haniba, zo Zejler přeco hišće dočišćany njeje! A to hišće 1. jan. 1891 njebudže! Marko, Marko Ty Serbowstwo moriš!

Luby bratřiko! W Twojim „Doktorje“ běchu tu a tam hišće čechismy, k[otre]ž sym – dowoliš? – přeserbšćil. Snadź daš kn. kanok. Hórnikej dowólność, zo tež Twoje

¹⁵⁰ Šewčik, Jakub (1867-1935), lužickosrbský farář, kulturní historik a básník. V letech 1889 až 1892 byl předsedou studentského spolku „Serbowka“ v Praze.

¹⁵¹ Jordan, Hendrich (1841-1910), lužickosrbský učitel a národní pracovník v Dolní Lužici. V letech 1881 až 1885 byl spoluredaktorem dolnolužického periodika „Bramborske Nowiny“.

druhe wobrazki *do* ćišća w tym nastupanju přehlada. Wěsće mi, bratřiko, tutu radu za zło nimaš. Jara sym Ći džakowny, zo mój přeložk Bałuckiego do „knihownje“ wozmješ a rad chcu ja korekturu čitać a wšo hišće swěru přehladać. *Albina* dyrbyeše wosebne mjeno po měščansku być, jeli pak to njerodžiš, wozmu Alma, Olga abo Meta. Wuzwol! Khata, Khatka je serbske po Serbach znate m. Za lokaj stajmy služownik! Tola do jutrow tón zešiwk hotowy njebudže! Marko!!! Nětko pak měj so lubje derje a budź přeswědčeny zo Tebi tež w nowym lěće staru swěru a lubosć wobkhowam, wo kotruž tež Tebje prosy Twój swěrný serbski bratr

Ernst Muka

W januariju započina so skónčnje z ćišćom mojeje řečnicy!

Prof. Dr. Pful¹⁵² je 21. dec. wumrjel.

Dopis č. 75

Muka děkuje za noworoční blahopřání a stejně srdečně oplácí. Muka ještě zdravý není, jeho žena se zotavuje po těžké operaci. Doufá v uzdravení Hórniku.

Je mu líto, že mu nemůže vyjít vstříc ohledně žádaných ročníků „Lužičana“, neboť je sice vlastní, ale již od r. 1881 jsou ve Smolerově knihkupectví, aby se z nich otiskly básně k vydání sebraných spisů H. Zejlera, ale jak oba znají M. Smolera, nebyl by schopen poslat je ani Mukovi. A co se týče Veckenstädtovy knihy, tak tu samozřejmě také vlastnil, ale někomu ji půjčil a už se mu nevrátila, ostatně jako mnoho jiných knih. Myslí si ale, že by ji mohl mít A. Parczewski. Už mu psal i kvůli jiným knihám, ale stále nic nevrátil. Ve věci žádaných ročníků „Lužičana“ mu radí, aby se obrátil na Serbowku v Praze, starším je Šewčik a prézesem je Łusčanski, kde ji určitě dostane. A Veckenstädtovy pohádky mu pošle buď učitel Jordan z Popojc, nebo samotný Veckenstädt. Na oba posílá adresu.

Muka doufá, že si Černý zajistil už místo v Národním muzeu, aby se mohl přestěhovat. Rád by se s Černým sešel o Velikonocích v Budyšině a v létě by s ním rád putoval po Lužici. Prosí ho o příspěvky a básně do „Lužice“. J. Bart je velmi skoupý na své básně. Musí ho prosit vždy aspoň dvakrát. Stěžuje si na M. Smolera, na kterého není spolehnutí a na jehož milosti být závislý je za trest. Je to velká hanba, že „Lužica“ vychází pozdě a netisknou se sebrané spisy H. Zejlera. To vše má na svědomí Marko Smoler, Lužické Srby usmrcuje!

Texty, které mu posílá, zbavuje bohemismů a nahrazuje je pochopitelně sorabismy. Doufá, že mu to Černý nemá za zlé. Prosí ho, aby k tomu dal souhlas také Hórnikovi, kterému posílá příspěvky pro ČMS. Snad se nezlobí. Je rád, že vyjde jeho překlad Bałuckého veselohry. Ochotně se ujme korektur. Dr. Pful zemřel 21. prosince.

¹⁵² Pful, Křesčan Bohuwěr (1825-1889), lužickoserbský jazykovědec. Autor velkého hornolužického slovníku, mluvnice a zásad analogického pravopisu.

76 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (55 – 1)

Hradec Král. 13. I. 1890

Luby bratřiko!

Twój luby list – za kotryž so ěi na najwutrobnjšo džakuju – dóstach ... ležo na łožu, hdžež je mje influenza powaliła a khětro dołho a kruće přimała. Njebě to žany žort, běch jara mjerzaty teho dla, zo ničo džělać njemóžu – tola ničo njepomhaše, dyrbjach ěišinko ležeć tak dołho, hač sebi ta njerodna khorosć sama spomni mje wopušćić. Hakle kónc zańdženeho tydženja počach zaso džělać a pisać, tola ze jstwy wuńć směm hakle džensa. Nětko tež wěm, kak je Tebi bylo při tej khorosći!

Jara je mi žel, že Twoja luba knjeni mandželska přeco hišće prawje strowa njeje, haj zo je z nowa tak khora pobyła, zo dyrbjese ěěžku operaciju přećerpjec. Kak bych Jej přať poľne wustrowjenje. Mam nadźiju, zo so nalěto wšo k dobremu wobróći a zo Jej lěto k poľnemu wustrowjenju dopomha.

Khorosć našeho lubeho Hórnik mi jara wjele starosćow ěini, přetož je to khorosć jara wažna a dołho hižo traje. Tola knj. Hórnik móže sebi nětk kusk wjacj wotpočnyć – a tuž budže jeho wustrowjenje ze spěšnišej kroćelu pokračować. Daj Bóh!

Veckenstäda dóstanu wot k. Hórnik, wón jeho nětko antikwariscy dósta; wo „Łužičana“ sym sebi „Serbowcy“ pisať. Na Veckenstäda sameho nochcych so wobročować, dokelž jeho dyrbjw wěsće – přimnyć we studiji wo serbskich mythologiskich bytosćach, kotruž nětko pišu.

Za připóslane hlósy serb. pěsničkow so ěi wutrobnje džakuju; sym je sebi k druhim khowať. Hdyž změju – da-li Bóh za wulke ferije – nowu zběrku, sobu wudam.

W hodownym času njejsym, Bohu žel, w Prazy pobyť – khorosće dla; njeběch přeco w dobrej koži a skónčnje na Nowe lěto je mje khripa přimnyła. Tola pojedu do Prahi w poľojcy februara; tu změjemy „póllětne ferije“ 4 dny. Zaležitost museja dyrbi so nalěto skónćić. Tuž mam nadźiju, zo so něšto wěste dowěm.

Džensa Tebi přinoški za „Słowjanske nowinki“ sćeľu; pěsnje nětko žane nimam, tola přichodnje snadź tež změju. Sym nětko z džěľami jara wobćeženy. Za wuporjedjenje Doktora měj džak; wěm, zo tam hišće wšelake ěechismy běchu. Serbske wobrazki k. Hórnik w tym nastupanju dobroćiwje wuporjedzi, kaž je mi slubiť.

Čěscy je wote mnje „Hlas národa“ pućowansku spomnjenku „Na Čudskim jězorje¹⁵³“ a „Swětozor“ spomnjenku z Litwy „Při čitanju Dziadow¹⁵⁴“ čišćał. Wo Pfulu napisach wobšěrniši nekrolog¹⁵⁵ do Zlaté Prahi; wuńdže snadź přichodnu sobotu.

Z mjenami w „Polowanju na męža“ sčín, kak sam rozymiš. Ja sym spokojom. Za lokaj stajimy složobnik.

W přichodnym zešiwku „Ottoweho Naučneho słownika“ budže wote mnje žiwjenjopis Barta.

Nětko pak Će přecelniwje a bratrowscy košu a postrowjam, Twojej knjeni so poručam a tež wot wšitkich mojich wutrobne postrowjenje Wamaj sćełu – a wostawam přeco Twój swěrný bratr

Adolf Černý

Dopis č. 76

Děkuje za milý dopis, který ho zastihl na lůžku. Dostal totiž chřipku a nemohl nic dělat, jen ležet a čekat, až se uzdraví. Je mu moc líto, že Mukova žena musela podstoupit operaci.

Dělá si starosti o Hórnik, protože onemocnění je velmi vážné a už trvá dlouho. Psal „Serbowce“ kvůli „Lužičanovi“. Veckenstädt dostal od Hórnik, na samotného autora se nechtěl obracet, neboť se k němu bude muset vyjádřit ve studii, kterou právě píše o mýtických bytostech Lužických Srbů. V Národním muzeu ohledně zaměstnání kvůli nemoci nebyl. Posílá příspěvky. Za odstranění bohemismů děkuje. Bohemismy z jeho textů slíbil odstraňovat i Hórnik. O Pfulovi napsal nekrolog. V příštím sešitě Ottova slovníku naučného se objeví životopis J. Barta.

77 /3/ Arnošt Muka Adolfu Černému (22 – 2)

W Freibergu, 27. VI. 90.

Lubowany bratřiko!

Dołho sebi njejsmój pisałoj, a tola pak sym husto na Tebje spominał. Nětko hdyž Twoje prózdniny před durjemi steja a moje so bliža khwatam, zo bych Ći pisał a so woprašal, hdy k nam do Serbow přindžeš a hdy budžemoj so widžeć – widžeć, za čimž ja tak dołho žedžu.

Ja sym wjele wjele džěła, wjele starosców a wjele zrudoby měł a mam zdžěła hišće, tola nječam Ći tu džensa skoržić, to wšo powědam Ći ertnje, hdyž so widžimoj.

¹⁵³ Adolf Černý: Na Čudském jezeře (Črta z cest), Hlas národa, č. 2, 2. 1. 1890, s. 1-2.

¹⁵⁴ Adolf Černý: Při čtení „Dziadów“ (Vzpomínka z Litvy), Světozor, č. 7, 10. 1. 1890, s. 75-78.

¹⁵⁵ Adolf Černý: Prof. dr. Pful (Pohrobní vzpomínka na lužického vlastence), Zlatá Praha, č. 10, 24. 1. 1890, s. 110-111.

Jenož to Ći zkrótká zdželu: ja sym strowy, z mojej mandželskej so polěpšuje, tak zo so dospołneho wustrowjenja jeje nadžijam a wot mojeje rěčnicy je 13 listnow w ćišću hotowych, wokoło 40 jich budže Marko Smolef a Sommer ze mnu štrykujetaj na njelubozne a Serbowstwu škódne wašnje. Wot Bartec Jakuba-Ćišinskeho hižo wot 1. januara 1890 wjacy žaneje powěstki nimam, tež jeho widzał njejsym. Hórnik je w Janskich Kupjelach¹⁵⁶.

Moje prózdniny su wot 19. julija hač do 17. augusta. Skhadžowanka Serbskeje studowaceje młodosće budže 9. 10. 11. augusta w Barće. Duž sym ja nad mojimi prózdninami takle disponował: 1) Wot 19. junija - 2. awgusta chcych dokelž je nětko železnica tunja Austriju a wosebje austrijskich Słowjanow wohladać a to rady z Tobu jeli móhłoj so někak k tomu stowařić. Sym jara spřimany a wotpjaty a trjebam rozprošenje a dobry strowy powětr. Snadž do *słowjenskich* alpow? Potom chcych tydžeń wot 2. - 9. augusta z Tobu po Serbach ćahać a ludowe wumjelstwo atd. zběrać a skónčnje chcych 10. augusta do Barta na skhadžowanku a wot tam do Budyšina a Wosyka atd. mać bratra, sotry a druhich přiwuznych a přećelow wopytać. Tola dyrbju pódla pjenjezy lutować a Bóh dyrbi mi spožćić, zo moja luba žónka z nowa njeskhori. Što Ty k mojim planam myslíš a prajiš? Piš mi prawje bórzy.

W swojim a swojeje mandželskeje mjenje postrowjam Tebje a Tvojich lubych nanajwutrobnišo w starej swěrnej lubosći wjeselo so bórzowneho zasowidženja a wostawam Twój Će lubowany bratr

Ernst Muka

Dopis č. 77

Bliži se prázdniny, a tak se Muka dotazuje, kdy Černý přijede. Měl mnoho práce a starostí. Zdravotně jsou na tom oba lépe. Z mluvnice je už vytištěno 13 listů. M. Smoler a Sommer si s ním a s Lužickými Srby nemile zahrávají. O Ćišinském nic neví od 1. ledna 1890 a M. Hórnik je na léčení v Janských Lázních. Navrhuje Černému prázdninový program. 1) Momentálně je levná železnice, proto by chtěl s Černým od 19. 7. do 2. 8. navštívit Slovany v Rakousku. Muka potřebuje čistý vzduch, nejlépe ze slovinských Alp. 2) Od 2. do 9. srpna by chtěl s Černým putovat po Lužici a shromažďovat materiál k lidovému umění. 3) A 10. srpna by chtěl navštívit setkání studentů v Bartu. Ze schadžowanky pojedje do Budyšina a rodného Wosyka, aby navštívil příbuzné a přátele.

¹⁵⁶ Janské lázně v Krkonoších.

78 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (56 – 2)

W Hradcu Kralowej, 30. VI. 1890

Lubowany bratřiko!

Twój luby list je mje wulcyšnje zwjeselił – wšak sebi hižo dołho njepisachmoj. Wjele džělow a starosćow bě teho pola wobeju přičina. Ja mějach a mam hišće tež khorosć we swójbje – mjenujcy mój młódši bratr je khory na pluca. Tola zda so, zo so z nim nětko pomałku polěpšuje. Jara rad čitach, zo zo je Twoja mandželska nětko zaso strowiša – Bóh daj, zo by so bórzy dospołnje wustrowiła.

Tež ja hižo žedžu za tym, zo bych z tobu skónčnje zaso raz porěčał, wšak njejsmój so hižo dvě léci wohladałoj. Z Twojeho lubeho lista sudžu, zo mje chceš pola nas w Čěskej wopytać – slawa! Wjeselu so na Će wutrobnje a wočakuju Će z wěstosću! Potajkim přijědžeš ke mni wokoło 19. julija (přez Liberc); tu sebi wobhladamoj město a wokolinu (zajimowace je n. př. je bitwišćo z 66. léta). Škoda, zo mi wo swojim planje prjedy pisał njejsy; tak nětko njewěm, hač zamóžu z Tobu k našim južnym Słowjanam jěć. Dyrbju mjenujcy najprjedy dospołnje slowensku řeč móc, zo bych tam tež něšto za swoje studije dobyć móhl. Tola móže być, zo tola pojědu. Na kóžde wašnje pojědzemoj wot tudy na Morawu, hdžež mam na Hanej přecěla, kiž je mje tam husto přeprošował; dale móžemoj (abo móžeš) do Wina a do Celowca abo Lublanje jěć.

Po Serbach chcu z Tobu na kóžde wašnje wokoło čahać. Wozmu sobu lětsa tudomneho wučerja Krčmára, kiž na fotografiski aparat; na tajke wašnje móžu fotografować, štož trjebam, hdyž tež sebi hišće lětsa fotografiski aparat kupić njemóžach. Fotografije su mi nuzne, dokelž přilubich nakładnikej Ottej (Otto) napisać wětše džělo wo Serbach. Tež skhadžowanku chcu z Tobu wopytać; potom so wrócu domoj, dokelž mam wjele, wjele džěla.

Na naju pućowanju lětsa chcu podla pěsni tež ludowe přiwerki wosebje hromadzić po planje, kotryž mam přihowany. Džělam mjenujcy hižo nimale lěto dołho na daemonologiji Serbow, kotruž chcu na šěrokim přirunowacym podložku wobdžělać. Materijalow mam jara wjele, někotre sta listow. To bě wulka próca a hišće budže!

Naš luby Hórnik je w Swjatojanskich kupjelach, z wotkelž mam wot njeho husto powjesći. Wón ke mni w počojcy julija na někotre dnje přijědže. Wón bě tež w Prazy.

Wjeselu so, zo so skónčnje Twoja řečnica čišći. To budže jara wažna wěc, kotruž hižo dołho njesćerpliwje wočakujemy.

Moje „Lužické obrázky“ su skónčnje dočišćane; exemplar dostanješ w tychle dnjach, tak khětre, hač dostanu swoje wočišće. Hač njechtón napisa wobšěrniji referat? Bartec Jakub je mi před njedołhim pisał; praji, zo nětko nima žaneho loštu za pěsnjenje – to pak je škoda. Ja tež nětko njemóžach ničo pisać.

Nadrobny plan naju pućowanja po Serbach sebi hišće powěmoj. Z wěstosću tola dyrbimoj wopytać póldnjowu wokolinu Mužakowa. Dale dyrbimoj hladać, zo změjemoj ze wšitkich wažnišich stronow fotografije.

Wjeselo so na Twój luby list, postrowjam Će a Twoju lubu mandželsku we swojim a swojich domjacych mjenje na najwutrobnišo. Twój přeco swěrný bratr

Adolf Černý

Piš mi prawje bórzy!

Mam nětko rjanu, wulku fotografiju; dóstanješ ju, hdyž ja dostanu Waju fotografije, mi hižo 4 lěta přilubjene! Bratřiko, bratřiko!

Dopis č. 78

Také Černý touží po jejich setkání. Však se už dva roky neviděli. Černý se těší na shledání s Mukou v Čechách a jako místo schůzky doporučuje Liberec. Lituje, že mu o svém záměru navštívit jižní Slovany nenapsal dříve, neboť neví, jestli s ním bude moci jet. Když by jel k jižním Slovanům, chtěl by se aspoň trochu naučit slovinsky, aby tam mohl provádět svůj výzkum. Pokud spolu pojedou, jeli by buď nejdříve na Moravu, a nebo přes Vídeň do Celovce přes Lublaň. V každém případě s ním chce chodit po Lužici. Vzal by s sebou místního učitele Krčmáře, neboť má fotografický přístroj a fotografie jsou k jeho studiím důležité. Tolik peněz nemá, aby si ho mohl koupit. Již přes rok pracuje na démonologii Lužických Srbů. Materiálu má mnoho. Hórnik byl v Praze a v polovině července ho očekává na návštěvě. Lužické obrázky už vyšly. J. Bart mu psal, že nemá žádnou chuť k básněni.

79 /5/ Arnošt Muka Adolfu Černému (23 – 3)

Che-Freiberg, 16. VII. 90.

Lubowany bratřiko!

Z hłubokim wobžarowanjom Ći khwatnje pisam, zo mi bohužel móžno njeje Tebbe lětsa w Twojim lubym Kralowej Hradcu wopytać.

Loska ma mjenujcy do Bayerskeje do Tilza¹⁵⁷ do kupjel hić na 4 njedzele, kaž je wčera jeje Drježdžanski lékař prikazał, a ja dyrbju ju tam přewodzeć, dokelž je wona

¹⁵⁷ Mukova vytvořená lužickosrbská podoba bavorských lázní Bad Tölz.

přeco hišće jara kipra. Wona je mjenujcy wot influenzy začekle žalzy na šiji a při wušomaj dostała, kotrež so zhubić njechaja a bola. Duž dyrbi wona tam do kupjel a *ja dyrbjů sobu*, kaž je lékař přikazał.

Nadžijam so k bohu, zo budže to za nju dobre a zo móžu ja snadź za 14–18 dnjow so domoj wrócić, zo bych potom hišće tydzeń z Tobu po Serbach wokoło čahać móhł. Duž by najlěpje bylo, hdy by Ty w 1 tydženju awgusta najpozdžišo do Serbow přišoł z tym Twojim přecelom a so hnydom na pućowanje podał a mi pisał, kajku turu chceš činić a hdže bychmój so zetkać móhłoj. Zo bych hnydom z Feiberga dele do Delnjeje Łužicy dojeł a so z Tobu do Budyšina wrócił.

Pisaj mi přez Marka Smolerja a ja tež Tebi lisćik z Bayerskeje pósćelu na Marka Smolerja. Snadź móžeš mi khartku hač do njedzele pósłać pod adresu: Dr. E. Mucke aus Freiberg (*Tölz* in Oberbayern) postlagernd.

Z najwutrobnišimi strowjenjemi sym a wostawam Twój Če swěru lubowacy bratr

Ernst Muka

We wulkim khwatku!

Pisaj mi tola, kajki chceš puć po Serbach činić, zo móhł Či pódla radzić.

Dopis č. 79

Muka piše w rychlosti a smutku, že ho nemůže letos nawštitiv w Hradci Králové. Loska musí do lázní Bad Tölz w Bavorsku na léčení, tak přikázal lékař, a musí ji tam doprovázet. Z chřipky ji na krku a u uší natekly žlázy (uzliny). Doufá, že se za 14 dní wrátí, aby mohli spolu chodit po Lužici. Muka navrhuje, že by bylo nejlépe, kdyby přijel se svým přítelem první týden w srpnu a hned se vydal na cestu po Lužici a aby mu napsal, kde by se mohli setkat.

80 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (57 – 3)

W Hradcu Kralowej, 18. julija 1890

Lubši bratřiko!

Jara je mi žel, zo njemóžeš mje lětsa w Kraloweje Hradcu wopytać – sym so hižo tak wjeselił, zo jutře přijědžeš! Tola dyrbiš mi přilubić, zo mje tak bórzy, kaž Či móžno budže, wopytaš, z čimž mi a mojim lubym wulke wjesele přihotuješ. Runje sym našeho lubeho Hórnika na dwórnišćo přewodzil. Wón bě pola mnje wot wutory a je so jemu tu

jara derje spodobało; móžeš sebi myslić, kajku radosć mějach z teho přelubeho wopyta. Tež přećel Edvard Jelínek bě dwaj dnjej pola mnje. Škoda, zo ty njemóžeš ze mnu pućować. Tola Ći napišu swój nadrobny plan a Ty za mnu přijědžeš; tež na skhadźowancy hromadže budžemoj. Dyrbiš mi swoju nadrobnu adresu napisać. Swojej lubej knjeni praj wote mnje a wot nas wšitkich najwutrobnije přeća, zo by bórzy cyle wotkhorila! Nětko Će wobjima a wokoša Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 80

Černému je moc lito, že ho Muka v Hradci Králové nenavštíví. Právě doprovodil na nádraží M. Hórniku. Také byl u něj dva dny E. Jelínek. Lituje, že spolu nebudou chodit po Lužici. Uvidí se aspoň na schadźowance.

81 /7/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (58 – 4)

Hradec Králové, 2. awgusta 1890

Lubši bratřiko!

Jara je mi žel, zo Ty lětsa njemóžeš ze mnu pućować. Wutoru abo srjedu wotpućuju do Budyšina a potom so hnydom na puć podam. Změju z sobu fotografiski aparat. Podam so najprjedy do katholskich stronow, potom do wokoliny Mužakowa (tež do Miłoraza) a skónčnje do Błot, zo bych najwažniše serbske drasty fotografirowane měł. Wohladamoj so na skhadźowancy. Pola k. Hórniku móžeš zhonić, hdže sym, a je-li Ći možno budže, za mnu přińć. Jara, jara wobžaruju, zo lětsa hromadže pućować njemóžemoj! Snadž so tola rozsudziš? Napiš mi *hnydom* pod adresu k. far. Hórniku, što měniš.

Z lubymi postrowami Twojej knjeni a Tebi, wote mnje a wot wšitkich mojich,
Twój swěrný bratr

A. Černý

Dopis č. 81

Černému je lito, že letos nebudou spolu chodit po Lužici. Má s sebou fotoaparát, chce hlavně fotografovat Lužické Srbky v krojích. Uvidí se na schadźowance.

82 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (59 – 5)

V Hradci Králové, 3. srpna 1890

Lubši bratříko!

Wčera Tebi pisach do Tölza poste restante (postlagernd), dokelž njemějach Twojeje nadrobneje adressy. Džensa dostawam nowu khartku wot Tebje, kotraž je mje woprawdže zrudžiła. Z přenja widžu, zo Twoja luba knjeni mandželska přeco hišće khoruje; praj jej, prošu, zo jej z wutroby přeju bórzowne dospołne wustrowjenje! Dale spóznawam, zo dyrbju lětsa po Serbach sam bjez Tebje pućować. To je mi jara žel! Njewěm, hač někoho z młódšich namakam, kiž by ze mnu šoł – a budže to nuzne, zo bych někoho z sobu měł, dokelž změju fotografiski aparat. Tuž woprawdže njewěm, hač so mam na puć po Serbach podać. Do Budyšina tola pojedu (snadž wutoru 5. t. m.) – tola kak dale budže, njewě. Budžeš na skhažowancy? W kotrym čase budžeće we Freibergu? Bratr mój Ladislaw je jara khory – najskerje ma zasy suchoćinu, kaž lékař měni. Teho dla njemóžu lětsa dołho wostać. Postrowjamy Će a Twoju lubu knjeni wšitcy, wosebje Twój swěrný bratr

Adolf Černý

Dopis č. 82

Černému je smutno ze zpráv, které dostává o Mukově manželce. Do Lužice se vydá 5. srpna. Bez Muky se mu moc nechce putovat po Lužici. Černého bratr Ladislav je nemocný, má nejspíš souchotiny.

83 /9/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (60 – 6)

Bórkowy, 15. awg. 1890

Lubši bratříko!

Kaž widziš, sym hižo w Bórkowach – tola khwatam hižo dom, to rěka najprjedy do Budyšina a k Tebi. K Tebi přijědu snadž štwórtk přichodneho tydženja. Potom sebi wjele powědać budžemoj – wšako hižo 2 lěci dołho njejsmoj so wohladałoj!

Mjez tym budž prawje strowy a praj tež swojej lubej knjeni wjele dobreho wote mnje. Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 83

Černý posílá pozdrav z obce Bórkowy. Pospichá do Budyšína a následně k Mukovi. Těší se, že se po dvou letech uvidí a popovídají si.

84 /10/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (61 – 7)

Hradec Král. 21. IX. 90.

Lubowany, drohi bratříko!

Měj najwutrobniši džak za Twój luby list, kotryž hižo njesćěrpnje wočakowach. Chcych Tebi hižo wjacy króc pisać, tola njewědzach, hdže sy, hač woprawdže we Wosyku, kaž sy mi pisał, abo snadž hišće we Wiesbadenje. Wjeselu so, zo so čuješ znajmjeńša trochu strowši – a Bóh daj, zo by zaso bórzy dospołnje wotkhorjeł. Tohodla bych Tebi radził, zo njeby hišće do šule šoł – to by Će hišće přejara napinało, a wěš derje, kak wjele mjerzanja je w šuli, kotrež by Tebi wosebje škodziło. Ja nětko njewučach poldra lěta – a tola čuju, zo mje šula hišće jara napina a zo so dyrbjú jara na kedžbu brać a jenož pomałku džělać. (Wječor pisać hišće njemóžu – tuž mam za swoje literarne džělo jenož srjedu [popołdnjo], sobotu [wotpołdnjo]¹⁵⁸ a njedzelu).

Mojej sotře je nětko hižo, Bohu džak, lěpje, ale je hišće přeco jara słaba a dyrbi so jara na kedžbu brać; trochu kašluje. Wona so Ći na najwutrobnišo džakuje za Twoje džělbraće a tež Tebi bórzowne wustrowjenje přeje.

Připožony exemplar „Svatby u luž. Srbů¹⁵⁹“ wzmi, prošu, na dopokaz mojeje njepřestawaceje, swěrnejše lubosće! Druhi exemplar prošu přepodaj Swojej Knjeni sotře (Keřkovej), kotruž zawěsće w evangelskej njewěsće pónawaš. (Njeznaju jeje adresu). Národní Listy a Lumír Tebi tež wobstaram; dale tež Světozor a Zlatou Prahu, hdžež běštaj tež nastawkaj wo Hórnikowym jubileju¹⁶⁰.

W „Swětozorje“ bě wobraz jeho narodneje khěže a jeho rukopis: woboje dóstanje my za Łužicu. Sym hižo Šimáček¹⁶¹ pisał. Postaj sam, što dyrbi přińć do tohole čisła a što do přichodneho; pokračowanje nastawka w prawy čas čišćernja dóstanje.

Sym dał čišćeć rjany wobraz k. Hórnika; płáci 75 pj. a móže so přez redakciju „Kath. Posoła“ a jednotliwe jeho expedicije dóstać. Prošu, staj do „Łužicy“ *wozjewjenje*

¹⁵⁸ Hranaté závorky patří Adolfu Černému.

¹⁵⁹ Černého monografie „Svatba u Lužických Srbů“ však vyšla až v r. 1893.

¹⁶⁰ Adolf Černý: Michal Hórník, Světozor, č. 36, 24. 7. 1891, s. 427-428, 430; Michal Hórník, Zlatá Praha, č. 35, 1891, s. 419-420.

¹⁶¹ Pravděpodobně se jedná o M. A. Šimáčka, který v letech 1884-1899 vedl redakci Světozoru. Šimáček, Matěj Anastasia (1860-1913), český novinář a spisovatel.

wo tom a přistaj dospołnu adresu „Posoła“. (resp. k. far. Skale). Sy wobraz widzał?
Kak so Ći lubi?

Zastojnstwo Konsula za česke kraje wězo rad přiwozmu a chcu so swěru za rozšěrjenje myslički wo twarjenju Maćičneho doma a za jeje skutkownu podpjeru starać. Wozjewće mi jenož, hdyž budže wšo zarjadowane.

Jara so zwjeselich, hdyž čitach, zo měniš z pisanjom delnjoserbskeho słownika započec; to budže jara wažne a nuzne džělo – a pódla z toho widžu, zo so tola hižo wjele strowši čuješ, hdyž sebi to chceš zwažic. Wjele strowja a zboža k wažnemu džělu!

Runje wčera skónčich redakciju a rjadowanje textow zezběranych pěsni; nětko hišće hłasy. Nadžěju so, zo budu něhdže za 10 dnjow hotowy – a potom započnu skónčnje swoju bělorusku zběrku pěsni rjadować a začišć přihotować. Prof. Baudouin de Courtenay chce ju Krakowskej akademiji k wudaću přepodać (wón je nětko na uniwersiće w Krakowje).

Wšitcy Tebi přejemy bórzowne wustrowjenje! Piš mi, drohi bratřiko, bórzy zaso, kak so Ći wjedže (a hač sy přitom mój list z knižkomaj dóstał).

Z najwutrobnjšim postrowom a w lubosci. Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Sćełu hižo do Freiberka, dokelž njewěm, hač by do Wosyka hišće w prawym času přišlo.

Dopis č. 84

Černý netrpělivě očekával Mukův dopis. Chtěl mu už psát, ale nevěděl, kde se nachází. Muka je nemocný, a tak mu Černý radí, aby do školy nespíchal. K dopisu přiložené dva exempláře „Svatba u Lužických Srbů“ věnuje Černý Mukovi a jeho sestře. Ve „Světozoru“ vyšel obrázek rodného domu a rukopis M. Hórniky. Oboje dostanou pro „Lužici“, už psal Šimáčkovi. Černý nechal tisknout krásný obraz Hórniky a lze ho dostat přes redakci „Katholského Posoła“. Černý souhlasí s návrhem Muky, aby se ujal funkce konzula pro české země a šířil myšlenku „Serbského domu“ a získával pro ni podporu. Černý byl potěšen Mukovým předsevzetím, že chce začít psát slovník dolnolužické srbštiny. Černý hodlá uspořádat a připravit k vydání sbírku běloruských písní, aby ji mohl předat profesorovi de Courtenay k vydání u Krakovské akademie věd.

85 /11/ Arnošt Muka Adolfu Černému (24 – 4)

Freiberg, 21. Okt. 1890

Lubowany bratřiko!

Z khwatkom lisćik, dokelž sym we wulkej literariskej nuzy. Moju řečnicu dyrbju hač do 1. januarija skónčić, a mam hišće wokoło 18 listnow čišćeć a přehladować, štož je jara wobožna wěc. Za Łužicu pak njedostach dotal ani jenoho nastawka. Duž njewěm hdže prjedy.

Štož rozeslanje Łužicy nastupa, chcu z kn. Holku jednać, zo by tón wot noweho lěta administraciju wzał, ale bjez dosahaceje podpjery njemóžu dale wudawać. Duž prošu Će, pósćel mi skerje lěpje něšto a bórzy po tym prawje wjele. Budu Ći wutrobnje džakowny za to. Dale pak prošu, wupytaj hromadku přihódnych českich nastawkow a pósćel je do Prahi Šewčikej, zo bychy je skerje lěpje přeložili. Pisam tež džensa Šewčikej, zo jim Ty pósćeješ. Mam rjanu rozprawu wo Twojich Łužiskich wobrazkach wot Šewčika, kiž do novemberskeho čisła přińdže, dokelž drje je oktoberske wušło, runjež je hišće wohladał njejsym. Spěwy mi Bart tež žane njesćele a – Adolffk tež nic. Jenož Šiman¹⁶²! Spěwanski swjedžen je so radził, kaž drje z rozprawow wěš, ale wino při hosćinje bě tak hubjenje, zo je třecina ludźi po hosćinje mjenje bóle skhorila!

Wodaj, zo džensa wjacy njepisam! Z najhorcyšimi bratrowskimi košemi Twój Će wutrobnje lubowacy bratr

E. Muka

Dopis č. 85

Muka v rychlosti odpovídá. Svou mluvnici chce skončit do 1. ledna. Musí ještě tisknout 18 listů a následně je překontrolovat. Pro „Lužici“ nedostal ani jeden článek. Neví, kam dřív.

Ohledně rozesílání „Lužice“ chce jednat s Holkou, aby od nového roku převzal administraci časopisu. Bez dosavadní podpory (Černého) nemůže nic vydávat. Prosí Černého, aby mu psal a posílal příspěvky. Dále ho žádá, aby vybrané české články přeložil Šewčík v Praze. J. Bart mu neposílá žádné básně. Jen Šiman! Pěvecká slavnost se vydařila, ale víno tam bylo tak špatné, že třetina lidí po hostině onemocněla.

¹⁶² Šyman, pseudonym Michala Domašky (1820-1897), lužickosrbský farář a básník. Čišínski sice jeho básně neuznával, ale Muka byl rád za každou báseň, která mohla vyjít v „Lužici“.

86 /12/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (62 – 8)

27. X. 1890. Hradec Králové.

Lubši bratříko!

Wodaj mi, prošu, zo Ći hakle džensa wotmołwjam na Twoju lubu khartku a hišće lubši list a zo zcyła přeni raz po prózdninach Ći pišu – tola mam woprawdže přeco tak smjerc jara nuzne, zo njewěm druhdy, hdže mi hlowa steji. Wodaj mi tež, zo jenož něšto mało džensa za „Lužicu“ napisnych – pozdžišo posćełu wjacy. Přeložich swój feuilleton „Sběratelské obtíže“¹⁶³, kotryž wuńdže w č. 269. a 270. „Národních Listů“¹⁶⁴ (30. septembra a 1. oktobra). Snadž jón móžeš trjebać. Bych Ći rad exemplář tych nowinow póslał, tola njejsym jón dostać móhl. Přeni feuilleton wo skhadžowancy studentow Sy dostał? Podla sym tež spomnjenku na njeboh J. V. Friča¹⁶⁵ připožžil – to bě dobra duša! Smjerc jeho je mje jara překhwatała a zrudžila.

Přichodnje chcu Ći póstać někajki přeložk z našeho wubjernerho *humoristy I. Herrmanna*. To su znamjenite wěcy.

Sobotu mějach rjany džen – dostach wot k. Skaly powjesć wo powyšenu našeho lubowaneho Hórnik. Kak běch zwjeseleny, ćežko powjedzeć.

Wčera wotpóslač do Prahi dlějši nastawk za „Zlatou Prahu“ wo *kwasu* pola Serbow z někotrymi mojimi wobrazkami, resp. fotografijemi. Wosebje „Kwasny ćah“ z Kelna je so wubjernje radžil.

Wobžarowach jara, zo njemóžach na swjedžen přinć – bě to moje wutrobne žadanje! Njedostach dowolenja – a bě kónc. W proty cy „Velký Slovanský kalendář“, kotraž wuńdže z nakładom J. Otty w Prazy, sym wozjewil nastawk „Wopyt Budyšina“¹⁶⁶ (Návštěva Budyšina) z wobrazomaj M. Hórnik a města Budyšina. Dyrbju za Tebje exemplář kupić, dostanješ bórzy.

Zo bě tu pola mnje na wopyće a potom tež pola k. kan. Hórnik knjez W. Bogusławski, drje wěš wot k. Hórnik?

¹⁶³ Adolf Černý: Sběratelské obtíže (Vzpomínky z cest po Lužici), Národní listy, č. 269, 30. 9. 1890, s. 1; č. 270, 1. 10. 1890, s. 1; Zběračelske wobćežnosće, Lužica, č. 12, december 1890, s. 93-94.

¹⁶⁴ Národní listy, český deník 1861-1941. Založen a do r. 1894 řízen j. Grégrem. V redakci se postupně vystřídala řada předních českých novinářů a spisovatelů, mj. J. Neruda, V. Hálek, V. Dyk a bratři K. a J. Čapkové.

¹⁶⁵ Frič, Josef Václav (1829-1890), český spisovatel, novinář, představitel romantismu. Frič byl v kontaktu s lužickosrbskými buditeli, J. P. Jordanem a J. A. Smolerem.

¹⁶⁶ Adolf Černý: Návštěva Budyšina, Velký slovanský kalendář na obyčejný rok 1891, Praha 1890, s. 49-51.

Wodaj, zo tak mało pišu a tak šmóram. Je hižo pozdže – a ja mam jutře 5 hodzinow šule, napisac 3 recenzije za Athenaeum a někotre nastawki za Słownik. Hdyž to napišu, chcu skónčnje „Daemonologiju Serbow“ za Časopis započec. K. Hórnik mje pomina.

Wjesełu so wutrobnje na Twoju rěčnicu z dweju přičinow: 1. změjemy wulkotne, kruće wědomostne džěło wo delnjej serbsčinje, a 2. změješ potom wjacj khwile k pisanju za Łužicu a za Časopis, štož je trěbne.

Njewěm, što Ći hišće pisac – bylo by džě wjele nowinkow, tola ničo mi njepřikhadža. Haj, ruska spisačelka Anna Gawriłowna Sacharowa je mój nastawk wo serbskich studentach (resp. wo schadźowancy) za „Благовѣстѣ“ přeložiła; wona chce tež „Serbske wobrazki“ přeložować.

A nětko so měj rjenje. Postrow Twoju lubu knjeni wote mnje a wot mojich, kiž so tež Tebi poručec dawaju, a wostań přeco strowy a wobkrućeny wo mojej lubosći.

Přeco Twój

Adolf

Dopis č. 86

Černý se omlouwa, že toho pro „Lužici“ posílá tak málo, ale neví, kde mu hlava stojí. K dopisu přiložil vzpomínku na zesnulého J. V. Friče. Jeho smrt Černého zarmoutila. V sobotu dostal od Skaly radostnou zprávu, že byl Hórnik povýšen. Pro Zlatou Prahu připravil článek o svatbě u Lužických Srbů s fotografiemi.

Černý litoval, že nemohl přijet na pěveckou slavnost. Nedostal povolení. „Velký slovanský kalendář“ přinese jeho článek Návštěva Budyšina s fotografiemi města a M. Hórnika. Černého navštívil Bogusławski. Hórnik ho napomíná, aby už začal pro ČMS připravovat „Demonologii Lužických Srbů“.

Ruská spisovatelka A. G. Sacharova přeložila Černého článek o schadźowance pro Blagowěst. Chce překládat i „Lužickoserbské obrázky“.

87 /13/ Arnošt Muka Adolfu Černému (25 – 5)

W Freibergu 4. 12. 90

Lubowany bratřiko!

Wutroba mje honi, zo bych Tebi pisał, ale hłowu mam tak poľnu džěła a džělow, zo mi wodaš, hdyž njebudže wjele mudreho. Hižo přez 4 měsacy nimale ženje wón přišoľ njejsym, zo bych so wukhadźował, tak zo sym cyle pusty, ale dyrbyju nětko twjerdže sedžeć, dokelž chcu, zo by moja rěčnica hnydom po nowym léce hotowa byla. Nětkole

so 29. listno staja, ale přez 40 listnow budže. Bych dale był, ale šula mi *jara* wjele časa rubi. Sym tež zaso wot wšeho džěla a wšeje starosće trochu khorowaty. Su mi mjenujcy tež k jutram moje wobydlenje wupowjedźeli a mje při tym hišće *jara* mjerzali. Nětko je moja Loska a tež ja – smój wjele po měsće běhać dyrbjałoj dla noweho wobydlenja, ale ničo njesmoj namakałoj, štož by so namaj hodźało. Duž mi ničo wyše njewosta hač namaj mału khěžku ze zahrodu kupić, kiž běše runje na předań. Połojcu dyrbju zaplaćić, połojca wostanje na njej jako hypotheka. Duž mam tež dla wobstaranja pjenjz trochu starosće. Wězo mje abo naju přińdžeš we naju nowym wobydlenju bórzy wopytać!

Dale mam wušparanja dla Łužicy. Dotalny njeporjad wjacy njeńdže – samemu Markej so wón wjacy njelubi, dokelž wón žadyn abonementny pjenjz nutř njedostanje. Kn. Sommer běše z woprědka prajił, zo wón nikoho pominać njecha a njebudže. Duž nětko z nim a z kn. Holku jednam, zo by S. administraciju wot noweho lěta Holcy přepodał. Što k tomu měniš?

Trjebam pak tež w nowym léće *jara* Twoju lubu podpjeru a wjeselu so hižo do přědka *jara* na wšě Twoje přilubjene nastawki – wosebje na přeložk Hermanowych humoreskow. Póscel mi jeno prawje bórzy. Twojej póslanej nastawkaj chcych hižo do 11. čisła stajene měć, kn. Marko pak je te same za 12. čisło skhował.

Najwutrobniši džak praju Ći za připóslanaj nastawkaj w Narodnych Listach wo skhadžowancy studentow a w Zlatej Prazy wo nykusu¹⁶⁷. Daj mi tola tež wěsće nastawk wo Serbskim Kwasu, hdyž budže w Zl. Prazy wozjewjeny připóslać kup' a póscel mi „Velký Slovanský“ kalendař. Kónc lěta pak mi potom zdžěl zličbowanje, zo móhl Ći Twoje wuložki zarunać.

Wot lubeho *Hórnik* wuja, na kotrehož [powyšjenje¹⁶⁸] so wutrobnje wjeselu, nimam wot Michała žaneje powěsće a bě přenje wot Tebje, zo zhonich, zo je tu kn. Bogusławski był. Što dha praješe. Měješe dobre powěsće dla Maćičneho Doma?

Moja luba mać je zaso tak daloko wotskhoriła. Pisach drje Tebi, zo běše před Michałom na Typhus skhoriła a na smjerc khora, tak zo buchmy wšitcy k njej wot bratra powołani. Tež moja Loska je zaso dvě njeźeli khora byla, běše so nazymniła w spočatku novembra při sadzenju štomikow sadowych w našej nowej zahrodze. Postrow wot naju wšěch Twojich lubych a budž wot naju nutrnje strowjeny wot Twojeho Će swěru lubowaceho bratra

¹⁶⁷ Adolf Černý: Nykus. Z bájeslovi lužického, Zlatá Praha, č. 34, 11. 7. 1890, s. 399-402; č. 35, 18. 7. 1890, s. 411-414.

¹⁶⁸ Michał Hórnik byl 24. října 1890 zvolen scholastikem (čestný titul kanovníka) budyšínské kapituly.

Ernsta Muki

Wodaj khwatne šmóranje!

Dopis č. 87

Muka má mnoho práce. Již přes 4 měsíce nebyl venku. Musí být ale tvrdý, aby už konečně byla vytištěna jeho mluvnice. K Velikonocům byl vypovězen z bytu. S Loskou běhali po městě a hledali nové bydlení. Nic, co by jim vyhovovalo, nenašli, a tak museli koupit malý domek se zahrádkou. Polovinu musí zaplatit a polovina bude na hypotéku. Má tedy starosti s obstaráním peněz.

Muka má trápení s „Lužicí“. Dosavadní nepořádek je neudržitelný, nelíbí se už ani samotnému M. Smolerovi, protože nedostává peníze z předplatného. Sommer již dříve řekl, že nikoho upomínat nebude a ani nechce. Proto s ním a s Holkou jedná, aby M. Smoler předal administraci od nového roku Holkovi. Muka potřebuje od Černého mnoho příspěvků do „Lužice“. Obzvlášť se těší na překlad humoresek od I. Herrmanna. O Hórníkovi nemá žádné zprávy. Muka se ptá, jestli měl Boguslawski při návštěvě Černého dobré zprávy ohledně „Matičního domu“. Mukova matka smrtelně onemocněla na tyfus. Loska je opět nemocná, neboť se nasydla při sázení ovocných stromků na jejich nové zahradě.

88 /14/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (63 – 9)

8. XII. 1890. Hradec Králové.

Lubowany bratříko!

Měj wutrobny džak za luby list, kotryž wčera dóstach. Jara je mje zrudziło, zo je Twoja luba mać tak čězcy skhoriła, wo čimž mi ničo pisał njejsy – tola hnydom běch zwjeseleny přez powjesć, zo je hižo zasy wotkhorila a zo so jej nětko zasy lěpje wjedže. Tež to mje jara rudzi, zo Twoja luba knjeni přeco hišće połnje strowa njeje a čas wot časa khoruje – tola mam nadziju, zo so jeje strowosc skónčnje cyle wuporjedzi. Wobžaruju, zo njejsym móhl Waju we Freibergu wopytać zańdzene prózdny – tola myslu, zo k Wamaj přichodne přijědu, zo bych Waju w nowym wobydlenju wupytał a wopytał. Tež tehodla k Wamaj dyrbju, zo bych sebi skónčnje Waju fotografii wuprosyl Kusk dołho na njej hižo čakam – wěrna? ... Nó, nó, tola wšitko budže! –

Džensa posćełu Tebi přeložk Vrchliskeho legendy „Baćon sw. Franciška¹⁶⁹“, lubozneje basnje, kotraž so zawěsće budže runje tak spodobac kaž legenda wo sw. Zyće. Vrchlický bě jara čězcy na typhus skhorił, tak zo mějachmy wulku bojosc wo

¹⁶⁹ Baćon s. Franciška. Legenda wot Jarosława Vrchlického (překlad A. Černého), Lužica, č. 1, januar 1891, s. 3-4; č. 2, februar 1891, s. 9-10.

njeho. Tola, Bohu džakowane, nětko počina wotkhorować, tak zo bórzy zaso budže cyle strowy.

Nětko dyrbjú pilnje pisać nastawk za Časopis Maćicy – k. kan. Hórník mje pomina, prajo, zo nima *ničo* za přichodny zešiwk. Tuž dyrbjú hladać, zo bych jón ze swojej studiju wupjenił. Tež k. dr. Karłowicz mje pomina wo nowy nastawk za „Wisłu“. (Myslu, zo w poslednim zešiwku je mój nastawk „Za pieśnią łužycką¹⁷⁰“; njejsym hišće dóstał). Tuž wodaj, hdyž njemóžu hnydom wjacy za Łužycu póslać.

Protyku chcu Ći póslać a tež Złotu Prahu, hdyž w njej wopisanje serbskeho kwasa wuńdže.

Na Twoju řečnicu so wutrobnje wjeselu – derje, zo wona hnydom po Nowym lěće wuńdže! Měnju, zo cyle derje sćiniš, hdyž administraciju Łužicy Holcy přepodaš; dotalny njeporjad dale njeńdže.

Wuprajejo Twojej knjeni a Tebi wot wšitkich mojich a wot sebje samoho wjele dobreho, sym přeco Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 88

Černého zarmoutila zpráva o onemocnění Mukovy matky a ženy. Lituje, že je nemohl navštívit minulé prázdniny ve Freibergu. Posílá mu překlad básně „Čáp sv. Františka“ od Vrchlického. Vrchlický byl nemocný na tyfus. Měli o něj všichni velkou starost. M. Hórník upomíná Černého, aby psal pro ČMS a Karłowicz ho upomíná, aby psal pro „Wislu“. Pošle mu všechny články, které napsal. Černý souhlasí, aby administraci „Lužice“ převzal Holka.

1891

89 /1/ Arnošt Muka Adolfu Černému (26 – 1)

[Freiberg, 1. I. 91.]

Lubowany drohi bratře!

Měj wot naju wutrobný džak za Twoje přecelne zbožopřeća k nowemu lětu. Tež mój přejemój Tebi a Twojim lubym z wutroby wšo dobre a Bože žohnowanje, wosebje pak tež strowotu, kotraž namaj nětko runje brachuje. Smój so hody we Wosyku nazymniłoj a sedžimój nětko khoraj we jstwje. Z *Lužicu* so hubjenje šlachći. Marko je jeje njepřećel! Wón chce ju wot Noweho lěta pól tak wulku t. j. pollistna na měsac jako

¹⁷⁰ Adolf Černý: Za pieśnią łužycką, Wisła, Tom V: styczeń, luty, marzec, 1891, s. 397-418.

přílohu k Serbskim Nowinam wudawać. Ja wot jow nimam ani proška wliwa nad nim! Wón čini štož chce. Duž ja na žadyn pad redaktor wostać njemožu a nječam a sym kn. Mikł. Žurej, bywšemu red. „Lužiskeho Serba“ Lužicu poskićil pod tym wuměnjnjom, zo ju dale wudawa a sam nakładuje kajkaž je dotal byla, snadź mje za sobu redaktora wobkhowa. Nimam pak hišće wotmołwi wot njeho. Čisło za december hišće Marko zhotowił njeje!!

Z najwutrobnjšim strowjenjom Twój

E. Muka

Dopis č. 89

Muka děkuje za noworoční blahopřání a podobně opláci. O Vánocih se ve Wosyku nastydli a jsou nemocní. S „Lužici“ je to špatné. M. Smoler je její nepřítel. Od nového roku ji chce vydávat jako měsíční přílohu Serbských Nowin. Z Freibergu to nemůže nijak ovlivnit. M. Smoler si dělá, co chce. Muka v žádném případě nemůže zůstat redaktorem (a ani nechce). Bývalému redaktorovi „Lužiskeho Serba“ M. Žurovi nabídl „Lužici“ pod podmínkou, že ji bude vydávat takovou, jaká byla doposud. Snad si ho ponechá za redaktora. Prosincové číslo M. Smoler ještě neudělal.

90 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (64 – 1)

12. I. 1891. Hradec Králové.

Lubowany bratřiko!

Twój posledni lisćik je mje jara zrudzil přez powěsć wo „Lužicy“. Wědzach drje hižo wot k. kan. Hórnik, zo chce Marko „Lužicu“ wot noweho lěta jako měsačny přidawk „Serbskich Nowinow“ wudawać, tola mějach přeco nadžiju, zo Ty na to njepřistupiš. To je so přes Twój lisćik wobkrućilo, tola [přiwisk] zo chceš „Lužicu“ Žurej přepodać, so mi zaso lubić njechaše. Potom by byla „Lužica“ jenož symjениšćo njezrałych studentskich płodow a tuž bjez literariskeje hódnosće. Tola z poslednjeho lista našeho lubeho Hórnik zhonich, zo budže „Lužica“ dale pod Twojej redakciju wukhadžeć, zo ju chce k. far. Herman¹⁷¹ z Wotrowa nakładować a k. [Holka] expedować. Taki budže derje! Abonenći njebudza wjacy skoržeć na njeporjadne wukhadženje a budza – lěpje płaćić. Do Žuroweje „Lužicy“ njebych pisał – do Twojeje, so wě, pišu stajnje. Prašenje: *Sy dóstał moju poslednju posylku – přeložk Wrchlickeho pěsnje „Bačon sw.*

¹⁷¹ Herman, Jakub (1836-1916), farář a mecenáš lužickosrbské literatury. Vydával v letech 1891-1910 časopis Lužica a několik sbírek J. B. Čišinského.

Franciška“? Wčera mějach korekturu I. listna Časopisa M. S. Z wutrobnymi strowjenjami Tebi. Twojej knjeni w lubosći Twój

A. Černý

Dopis č. 90

Černému se nezamlouvají změny kolem Łužice. Myslel si, že Muka nepřistoupí na to, aby se „Łužica“ stala měsíční přílohou Serbských Nowin. Ale aby se „Łužica“ předala Žurovi, to se Černému také nelíbí. Potom by byla jen semeníštěm nezralých studentských výplodů bez literární hodnoty. Z posledního dopisu M. Hórniky se dověděl, že „Łužica“ bude dál vycházet pod redakcí Mukovou, farář Herman z Wotrowa bude nakladatel a expedovat ji bude Holka. S tím Černý souhlasí. Předplatitelé podle Černého nebudou nadávat na nepořádné vycházení a budou lépe platit. Do Žurovy Łužice by nepřispíval, ale do Mukovy bude psát stále.

91 /3/ Arnošt Muka Adolfu Černému (27 – 2)

[Freiberg, 12. 1. 91]

Lubowany bratřiko!

Džensa móžu Ći zwjeselacu powěsć pošlać, zo je dalše wobstaće Łužicy zawěšćene. Marko Smoleń chcyše ju mjenujcy wot noweho lěta jako *přilohu* Serbskich Nowin a to *poł listna* kóždy měsac wudać. Do toho ja zwolić njemóžach. Duž sym so z kn. kanonikom fararjom Jak. *Hermanom* we Wotrowje zrěčał a tón je přecelnje nakładnistwo Łuž. přijal a za pjenježny risiko steji (Marko praji, zo je kóžde lěto 500 hr. přisadził.). Nětko pak trjebam smjercé nuzno dobre nastawki, za 2. čisło nimam nimale ničo, moja rěčnica dyrbi 1. febr. hotowa być (hišće 7 listnow!). Duž prošu pósćel štož móžeš wosebje přilubjeny přeložk Hermannoweje humoreski¹⁷². A do Prahi študentam serbskim pósćel hnydom něšto nastawkow, kotrež njech woni přeloža abo napisaj jim, hdže wone steja, zo bychu sebi je pyтали. Wosebje originalne nastawki wot *Tebje* wo Serbach a štož hewak chceš. Tež wo Słowjanske nowinki prošu, prawje wjele! Što sy znowa wozjewił? Sym hišće khorowaty. Z najwutrobnjšim strowjenjom Twój

E. Muka

Dopis č. 91

Muka posílá radostnou zprávu, že další existence Łužice je zajištěná. Aby se uskutečnil plán M. Smolera, s tím Muka souhlasit nemohl, a tak se domluvil s farářem J. Hermanem z Wotrowa, který přijal

¹⁷² Stary a nowy kabat. Napisał Ignac Herrmann (překlad A. Černého pod pseud. Wuj Łazowski), Łužica, č. 6, junij 1891, s. 43-44; č. 7, julij 1891, s. 50-52.

nakladatelství Lužice i s tím, že podstoupí peněžní riziko. M. Smoler říká, že ztrácel na Lužici každoročně 500 marek. Potřebuje proto nutně dobré příspěvky a články. Těší se na překlad humoresky I. Herrmanna. Studentům v Praze má poslat články k přeložení do Lužice.

92 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (65 – 2)

Hradec Král. 3. febr. 1891

Lubši bratříko!

Wjeselu so na nowej „Lužicy“ a lubje rad přisľubju swoje sobudželaćerstwo. Wodaj, prošu, zo dzensa jenož drobnostki pósceľu – mam wjele dzěľa z nastawkom za Časopis, kotryž tola dyrbju pisać, dokelž k. Hórník ničo druhe nima a Časopis tola do jutrow wuńć dyrbi. Póďla teho mam wulku zrudobu we domje – bratr mój je jara khory, tak zo dyrbimy přeco w jeho blizkosći być. Tola za 3. čisło z *wěstosću* něšto wjetše a pokračowanje „Prašenjow“ napišu a w prawy čas pósceľu. Wot koho je nastawk „*Baje, wašnjaja, přiwěry*“? Njezabudź mi na tole prašenje wotmołwić. Jutry bych jara rady do Serbow zběrać přijěľ – ale to wotwisuje wot strowosćoweho postawa mojeho bratra. Kak Wój nětko strowaj staj? Twojej knjeni so poruča a Tebje postrowja a wobjimuje Twój bratr

Ad. Černý

Dopis č. 92

Černý má mnoho práce s článkem pro ČMS. Bratr Černého je vážně nemocen. Potřeboval by vědět, kdo je autorem článku „Baje, wašnjaja, přiwěry“. Na Velikonoce by rád přijel do Lužice, ale vše závisí na zdravotním stavu jeho bratra.

93 /5/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (66 – 3)

Hradec Král. 16. [II.] 1891

Drohi bratře!

Napisach Tebi něšto nastawkow za „Lužicu“, zo změješ za někotre čisła. [Pokhod] móže być tajkile: Herrmanowe powědańčko, Vrchlickeho pěseń, powědańčko wot Baľuckeho. Prašenja staj do najbližšeho čisła. Bych rad něšto zajimowanja za te wěcy w čitařstwju zbudziľ – tola njewěm, kajki budže wuspěch. Po swojich dotalnych

wobhonjenjach w Serbach sudžu, zo njedostanu ničo – tola jara bych so wjeselił, hdyby so pokazało, zo běch falsus vates¹⁷³.

Pěseň Vrchlickeho je jara krasna a dokelž so Serbow nanajbliže dótkuje, měnju, zo ju rad přiwozmjješ Ty kaž tež čitarstwo Łužicy.

„Łužica“ I. so mi jara spodobaše, čím wjac, dokelž měnjach, zo je nastawk „Baje, wašnja, přiwěry“ *prěnjotna* serbska zběrka přiwěrow. Takle widžu, zo je to zasy jenož přeložk abo wobdžělanje; tola tež tak widžu tón nastawk jara rad – jenož njemóžu zapřijěć, čeho dla njebě *žórło* přistajene. Tež Čišinski so skónčnje pohnuć, zo něšto za Łužicu poda. Njedawno mi pisaše, zo ma cyłu zběrku pěsni „Serbske zynki“ hotowu a zo ju chce w mojej „Serbskej knihowni“ wudać. So wě, zo so na tym zwjeselich – tola što z čišćom započec, hdyž Marko ničo njedžěła? Wot spočatka minjeneho lěta wón *wosom* stronow 3. knižki „Knihownje“ (mojich wobrazkow) wučišći – wjac wot njeho ničo dostać njemóžu. Mam Twój přeložk z Bałuckeho (poprawom hižo nimam, dokelž sy jón bjez teho, zo bys mi něšto wo tym napisał, do „Łužicy“ stajił a mje na tajke wašnje blamirował – přetož ja sebi hižo dowolnosć autora za wočišćenje přeložka w „Serbskej knihowni“ wuprosych), mam Čišinskeho pěsnje, mam Hórnikowe poetiske wudžěłki (kotraž chcu zhromadźene wudać), mam swoje wobrazki, atd. – a wot Marka njeje móžno ničo dostać. Nětko jeho zamolwu – wón je tola slubjeny! (To bě za mje woprawdžite překhwatanje. Prajach sebi: Adolfje, hdyž so *Marko* ženi, to tola tež dyrbiš sebi zwažić, do teho potajneho mandželskeho „štanda“ zastupić.) Ale hač budže potom lěpje, hdyž jeho budže žona Martha pohonjeć? Wohladamy!

Štož „Wisłu“ nastupa, dyrbju Tebi prajić, zo knjez dr. Karłowicz njeje nakładnik ani wudawař, wón jenož redakciju wjedže; nakładnistwo ma cyłe towarstwo; skónčnje, štož wěm, wumě[n]ja sebi nakładnistwo „Wisłu“ jenož za čiste folkloristiske časopisu. Tola chcu so k. Karłowicza při přiležnosći woprašec.

Derje, zo ma nětko k. Holka administraciju – nětko tola njebudža čitarjo na njeporjadne dostawanje „Łužicy“ skóržec. Prošu Će, napiš k. Holcy, zo mi přeco tež čisło „Łužicy“ za tamnych knjezow póscele, z kotrychž něšto přeložowach.

Jara mi je žel, zo je Twoja luba knjeni zasy skhoriła – tola nadžěju so, zo bórzy dospołnje wotkhorila a zo Waju wobeju wulke prózdniny stroweju wohladam. Bratr mój je přeco wjac khory a njeje nadžěja na polěpšenje. Tuž mam přeco wulku zrudobu domach a móžeš lóhcy zapřijěć, zo mi wjele do džěła njeje – a tola wjele, wjele džělač dyrbju. Ćěrpju hižo zasy jara na čuwy a njewěm, kak dale budže.

¹⁷³ Latinsky pojem „falsus vates“ znamena česky „falešný věštec“.

Ja a wšitcy moji postrowjamy Twoju lubu Knjeni a Tebje nanajwutrobnišo a přejemy Wamaj wjele dobreho.

W lubosći Twój

Ad. Černý

Piš mi bórzy a wjele!

Dopis č. 93

Černý napsal několik článků pro Lužici. Sled může být následující: povídka I. Herrmanna, báseň Vrchlického, Bałuckého povídka. Nová Černého rubrika „Prašenja“ má vzbudit ve čtenářích zájem, ale ze svých zkušeností z putování po Lužici o tom pochybuje. Rád by byl falešný věštec.

Nedávno psal Černému Čišinský, že dopsal sbírku básní „Serbske zynki“ a chce ji vydat v Lužickosrbské knižnici Černého. Samozřejmě mu to udělalo radost, ale neví, jak to bude s tiskem, neboť M. Smoler nic nedělá. Od začátku minulého roku z 3. svazku (Lužické obrázky) jeho Lužickosrbské knižnice vytiskl jen 8 stran. Ve své knižnici chtěl vydat hned několik věcí. Jednak Čišinského básně a Hórnikovy poetické výtvary a také Bałuckého překlad. Ten ovšem Muka bez toho, aniž by Černému něco napsal, otiskl v Lužici, ačkoliv si povolení k vydání ve své knižnici vyprosil od autora Černý. Takže Muka Černého blamoval. Od M. Smolera ovšem nemůže nic dostat. Nyní ho omlouvá, protože je zasnouben. Jestli po svatbě bude lépe a jeho žena Marta ho bude popohánět, to se teprve uvidí.

Lituje, že je Mukova žena stále nemocná. Jeho bratr je také nemocný a naděje na uzdravení je malá.

94 /6/ Arnošt Muka Adolfu Černému (28 – 3)

Freiberg, 8. měřca 1891

Lubowany drohi bratřiko!

Powěśc wo minjenju Twojeho jeničkeho lubeho a nadźije połneho bratra Ladisława¹⁷⁴ je mje cyle porazyła a Twojeho a Twojeje maćerje dla wulkeje zrudźby stajiła, wjetšeje hač tak hižo mam, runjež dyrbjach po Twojich poslednich powěścach so přeco najhóršeho bojeć.

Ach mój luby bratřiko, ja přeco bóle spóznowam, zo namaj njeje wjesele a zbože, ale zrudźba a želenje wotsudžene. Dyrbimoj pak sćérpliwje njesć štož je namaj napołożene, runjež je tak hórke a ćežke! Hlej, Ty so za krótki čas zhubił přez njesmilnu smjerc nana a jeničkeju dweju bratrow! Čuju hłuboko z Tobu, kak to Twoju wutrobu tyši a boli, dokelž tež mje we wutrobje boli, hdyž dyrbju nětko hižo 4. lěto přihladować,

¹⁷⁴ Černý, Ladislav (1877-1891), bratr Adolfa Černého. Ladislav zemřel 1. března 1891.

kak moja dobra sprócniwa mandželska dyrbi přeco a přeco zaso wulke bolosće ćerpić bjez wuhlada na dospołne polěšenje. Nětkole runje, jako zrudžaca powěsć wot Tebje přinǵže, wona zaso na khoroložu ležeše a to hišće džensa leži a mjez tym bě nam naš jenički Hórník w Budyšinje strašnje skhorił, zo bě bojosc wo jeho žiwjenje. Na powěsć wo tym běch ja sobotu 28. febr. hnydom k njemu do Budyšina dojeł a wrócih so njeđzelu domoj k mojej khorej Loscy. Z lubym Hórnikom pak so Bohu džak zaso polěpšuje. Hdy by jenož miłe nalěco tež mojej lubej Loscy znajmjeńša wolóženje přinjesło! K tomu mam nětkole žalostnje wjele džěla: řečnica ma so dokónčić, mamy pruhowanski čas hižo wot 16. febr. sem a ja sym přeni króc sobu w kommissiji za pruhowanje *maturitatne* našich wotkhadžerjow, kotrež so přichodnu wutoru skónči, k tomu mam jenocho khoreho kollegu džěla zastupować. Njewěm, što a hdže prjedy, tak zo su moje nerwy (čuwy) cyle přepjate a zo za jutrownym časom žedžu nadžejo so wolóženja. Hewak wjacy dołho njewudžeržu. A tež Tebi so wěsće tak dže kaž mi. Tohodla běch cyle hnuty, jako wot Tebje tak bohaty material nastawkow za Łužicu dostach 17. II. Měj mój najwutrobniši džak, Ty swěrna dobra duša! Wšo je mi wulcyšnje lube a witane a wěsće budže to tež našim čitarjam. Z Holku sym jara spokojom, ale z Budyšskimi přeco hišće cyle do porjada njejsmój. Nětkole pak Tebje nutrnje prošu, njesydaj a njeđžětaj tak dołho, ale bjeř na kedžbu Twoju tež kipru strowosć. Ty sy to winojty Twojej lubej swójbje, našemu a Twojemu drohemu Serbowstwu, Twojemu narodej a Twojim přecelam, wosebje tež naju přecelstwu. Khodž swěru do 11. hodž. spać a wukhodžuj so; wot jutrow chcu ja to tež tak činić.

Polu Čišinskeho na puću do Budyšina pobych, wón mi slubi, zaso spēwy do Łužicy podawać. Swoju zběrku „Serbske zynki¹⁷⁵“ chce wón dać po jutrach w Budyšinje čišćeć.

Dla Bałuckeho wjeselohry „Hońtwa za mužom“ je mi jara žel, zo so Tebje njejsym prjedy prašał, hač sy z tym přez jene ze mnu, zo ju we Łužicy wočišću, dokelž ju Marko tola hišće za 3-4 lěta čišćał njeby. Hlej, za 1. čisło njemějach žanych hódnych nastawkow a z čišćom dyrbyeše so khwatać, dokelž běše so wšo hižo přez Marka zakomdžiło. Na dobo dostach wot Sommera přeložk Tolstoho hry: *Móc čmy*; ta pak je tak naturalistiska, zo so njesměm zwažić, ju Serbam we Łužicy podać! Tuž khětrě tak sćinich, dokelž hewak njemóžach derje Sommerowy přeložk wróco stajić. Duž wodaj, bratřiko! Hdyž budže Marko ženjeny (kwas budže w lěcu), potom so nadžijam wjetšeho

¹⁷⁵ Tato čtvrtá sbírka básní Jakuba Barta-Čišinského vyšla až v r. 1897 u příležitosti padesátého výročí Matice lužickosrbské.

porjada, Martha ma włosy na zubach, znaju ju! Tajku wón trjeba! Wot mojeho swaka Kerka dostach dzensa powěsć, zo je jemu sotra Alma wčera strowu holčku porodźila. Mukec luba maćerka je pola nich hižo wot 16. febr.

Moja Loska a ja čujemoj hłuboko z tobu a z Twojimi lubymi sobu Wašu zrudobu a prosymoj Boha, zo by Was ze swojim njebjeskim pokojom we Wašej wulkej wulkej zrudobje spokojał a Tebi krutu strowosć spožčił. W njechablacej lubosći wostawam Twój swěrný bratr

Ernst Muka

Wot 15. febr. z nikom sebi pisać njejsym móhł, hač jenož dla Łužicy dyrbjach něšto listnow pisać. W tajkich wuzkosćach sym. Skónčich list runje w nocy ½ 1 hodź. Nětko chcu do łoża!

Dopis č. 94

Muka je zdrcen zprávou o smrti bratra Černého. Není jim na světě souzena radost a štěstí, ale smutek a žal. Černý za krátký čas ztratil otce a dva jediné bratry. Soucítí s ním. I Muku velice trápí, když se musí dívat, jak jeho žena už 4. rokem trpí velkými bolestmi bez naděje na zlepšení. Do toho také vážně onemocněl M. Hórnik, ale už se začíná uzdravovat. K těmto všem starostem má ještě mnoho práce. Měla by se dokončit mluvnice, připravuje maturity, bude poprvé sedět v maturitní komisi a ještě má zaskakovat za nemocného kolegu. Je to všechno velký nápor na psychiku. Proto byl Muka téměř dojat, když mu Černý zaslal velké množství článků a příspěvků pro „Lužici“. Děkuje mu z celého srdce. S Holkou je spokojen. Cestou do Budyšina za nemocným Hórnikem se stavil u Čišinského, který mu slíbil básně do Lužice. Čišinski chce svou sbírku básní „Serbske zynki“ po Velikonocích nechat tisknout v Budyšíně.

Ohledně Bałuckého veselohry je Mukovi velmi líto, že mu neoznámil, že ji otiskne v Lužici, protože M. Smoler by ji nevytiskl ani za 3, 4 roky. A pro první číslo neměl žádné vhodné články. Nečekaně Muka dostal od Sommera překlad Tolstého hry „Vláda tmý“. Je to ovšem tak naturalistické, že se Muka nesmí odvážit ji představit Srbům v Lužici. Proto nahradil Sommerův překlad překladem Černého. Omlouvá se za to. Muka doufá ve větší pořádek u M. Smolera, až bude ženat, neboť je Marta velmi energická a svárlivá. Muka ji zná a takovou M. Smoler potřebuje. Od švagra Kerka se dozvěděl, že mu sestra Alma porodila zdravou holčičku.

Muka byl ve velikém stresu, proto nikomu nepsal a připravoval jen „Lužici“. Dopis dokončil o půl jedné v noci.

95 /7/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (67 – 4)

Hradec Králové, 28. III. 1891

Drohi bratříko!

Z woprědka přiwozmi najwutrobníši džak wote mnje a mojich lubyh za džělbraće na smjerci našeho lubowaneho Ladislawa; wupraj tež, prošu, Swojej lubej knjeni naš džak. Bě to wulke dompytanje, z kotrymž je na nas luby Knjez spomnił. Tola dyrbimy jenož prajić: Budž khwalene jeho mjeno – přetož to je při tajkej zrudobje najwjětši tróšt, hdyž sebi pomyslimy, zo wšo, štož Wón čini, derje čini. Wutroba so puka, hdyž sebi předstawjamy Ladislawa jako čileho, wjesoleho, pilneho młodźeńca – tola hdyž sebi naspomnimy jeho woprawdže wulke ćěrpjenje, dyrbimy jemu jenož přec jeho zasluženy wotpočink. Běchu to hrózne, zrudne dnje, tydženje a měsacy, hdyž dyrbjachmy hladać na jeho ćěrpjenje, na jeho wobličo, na kotrymž so jeho bolosće a bjeznadžija wobrazowachu – a tola pomhać njemóžachmy!

Jara zrudzeni běchmy, hdyž so z Twojeho lubeho lista dowědžachmy wo njewustawacej khorosći Twojeje lubeje knjenje. Mamy tola nadžiju, zo je so z njej nětko hižo polěpšiło a přejemy jej z wutroby, zo bórzy dospołnje wotkhorí. Mam krutu nadžiju, zo ju lětuše wulke prózdniny zaso poľnje strowu wuhladam!

To je naju stara pěseň: wjele, wjele džěla a mało, mało khwile! Kak doľho budžemoj ju hišće spěwać? Při tajkich wobstejenjach je jara wobćežne – na strowotu hladać! Měnju, zo namaj woběmaj telko džěla derje njetyje – tola pomhać sebi njemóžemoj.

Džensa Tebi pósćelu něšto za rubriku „Druzy wo Serbach“ – so wě, zo pod tym moje mjeno stać njesmě.

Na prózdniny so hižo wjeselu; chcu je lětsa cyłe na zběranje w Serbach poswjećić; z džěla hromadže popućujemoj. Wodaj, zo džensa wjacy njepišu; chcu připolđnju wotjěć a nětko mamy hižo ½ II. Tuž so měj rjenje, přiwozmi sam a wupraj Swojej knjeni naše wutrobne postrowjenja, a budž přeswědčeny, zo Će přeco jinak lubuje Twój swěrný

Adolf

Při prašenju wo ludowym lékařarjenju, prošu, naspomń Pfuhlowsy nastawk w Łužicy (mi so zda) 1885. Njespomnich na njón.

Dopis č. 95

Černý děkuje za vyjádření soustrasti ke smrti bratra Ladislava. Jediná útěcha je v Bohu. Byly to hrozné dny, týdny a měsíce, když byli přítomni jeho umírání. V jeho obličejích se odrážela bolest a beznaděj. I z Mukovy ženy je Černému smutno, když je neustále nemocná. Doufá, že se uzdraví.

Jejich stará píseň je: hodně, hodně práce a málo času. V takových podmínkách je velmi obtížné dávat pozor na své zdraví.

Posílá něco do rubriky „Jiní o Lužických Srbech“. Je jasné, že tam nesmí být uvedené jméno Černého.

Černý se těší na prázdniny, které by chtěl věnovat sběru materiálu v Lužici. Snad budou putovat společně.

96 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (68 – 5)

Hradec Král. 29. IV. 1891

Lubši, drohi bratříko!

Tudy maš drobnostku za Łužicu č. 4. Wjacy napišu za č. 5. Mam wulku starosć, hdže wozmu pjenjezy na pućowanje po Serbach. Mějach přewulke wudawki – a móšeń je nětko prózdna. Tola do Serbow dyrbju. K. Baudouin de Courtenay (Dorpat, Rusowska) do džensnišeho njeje dóstał Łužicu 1890. čč. 10. 11. a 12! Kak je nětko ze strowotu Twojeje knjenje? Z wutrobnym postrowom Tebi a Twojej knjeni přeco swěrnj

Adolf Černý

Dopis č. 96

Černý posílá něco malého do „Lužice“. Má starosti, kde sežene peníze na prázdninové putování po Lužici. Měl velké výdaje, ale do Lužice musí. De Courtenay dodnes nedostal poslední dvě čísla „Lužice“ z roku 1890.

3. Korespondence z let 1891-1896

(ad oddíl 5. prvního svazku)

97 /9/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (69 – 6)

Hradec Kr. 4. 6. 1891

Drohi bratřiko!

Tudy maš něšto za „Lužicu“ č. 6. Čeho dla njejsy mi wotmołwjenje kk. Meldy¹⁷⁶ a Hicky¹⁷⁷ pósłał? Wočakowach taj listaj – tola podarmo. Budź tak dobry a póscel mi wšo, što za mnje dostanješ k mojim naprašowanjam, zo móžu wšo rjadować a wozjewjeć w „Prašenjach a wabjenjach“.

Do Serbow přijědu najskeršo kónc julija. Potom so wohladamoj a budžemoj (změješ-li khwile) hromadže pućować.

Sy nětko strowy? A Twoja luba knjeni? Wupraj Jej, prošu, moje poručenje. Tebje pak wutrobnje postrowja Twój swěrný bratr

Adolf Černý

Štož – na wustajeńcu njeprějědžeš? K. kan. [schol.] Hórnik chce přijěc w juliju. Snadž móžeš tež w tym měsacu přijěc? To by bylo krasne, hdy byšće hromadže přijětoj!

Dopis č. 97

Černý posílá příspěvek pro „Lužici“. Ptá se, proč mu neposlal odpověď pánů Meldy a Hicky. Muka mu má poslat vše, co se týká Černého rubriky „Prašnja a wabjenja“. Do Lužice přijede Černý nejspíš koncem července. Pak se uvidí a budou spolu putovat po Lužici. Černý se dále ptá, kdy přijede na výstavu do Prahy. Hórnik chce přijet v červenci. Bylo by krásné, kdyby přijeli spolu.

98 /10/ Arnošt Muka Adolfu Černému (29 – 4)

W Freibergu 11./6. 1891

Lubowany bratřiko!

Skónčnje je mi móžno, Tebi exemplar swojeje delnjoserbskeje řečnicy jako dar swěrneje bratrowskeje lubosće pósłać z próstwu, zo chcył ju přecelnje přiwzać a ju

¹⁷⁶ Melda, Jan Jurij (1814-1894), lužickosrbský učitel a spisovatel. Přispíval do lužickosrbských periodik.

¹⁷⁷ Hicka, Mikławš (1821-1899), lužickosrbský učitel a publicista. Psal do německých i lužickosrbských periodik.

posudzić smilnje kaž bratr bratra a Twój rozsud do někotrych *nahladnych českich* a snadź tež *pólskich* a *ruskich* časopisow pósłać, zo bychu přez Twoju lubu bratrowsku pomoc słowjanscy wučency wo mojim džěle zhonili a trochu na ni kedźbowali k lěpšemu našeho lubeho Serbowstwa. Nětko chcu pomału na delnjoserbskim słowniku džělać. Pisać a pósłać rěčnicu njejsym prjedy móhł, dokelž hakle *džensa* mi přilubjene swobodne exemplary (mjenje hač so nadžach) dostach, runjež je hižo přez měsac so knihikupstwu přepodała. To bě wina nětčišeho sekretara towařstwa, kiž nós trochu jara wysoko nosy (je tajny radžičel) – sit venia verbo!

Twoje posyłki za Łužicu běchu mi jara witane, měj mój najlubozniši džak za nje a wodaj mi, zo Ći njeběch wotmołwje wot Hícki a Meldy na Twoje prašenja pósłał, běch Tebje tak rozymił, zo dyrbjú to štož so na redaktora Łužicy tajke pósćeje, hnydom do njeje stajíc; tola ja Ći tež lubje rad wšo štož dostawam najprjedy k wobdžělanju pósćelu, jenož tej dvě wotmołwjeni wo heji běštaj hižo w ćišćerňi jako Twój luby lisćik dostach. Ja sym jej nětko do Twojeje rozprawy zasunyl při korekturje a budžeš drje tak ze mnu spokojom. To druhe wotmołwjenje Meldowe na naprašowanje wo ludowym lěkarjenju Ći pódla sobu sćelu. Kaž widžiš, chce ju Melda rad ćišćanu wohladać, ale – dyrbi so do cyła wobdžělać.

Wjeselu so na naju zasowidženje we wulkich prózdnicach a kaž Tebje a tak ćehnje tež mje z mocu na pućowanje do Serbow a po Serbach, ale tež pola mje je móšeň jara prózdna! Tajka wjedrowa khěža ta tola přenje lěto smjerc wjele pjenjez zežerje dla wuporjedžowanja, nowo přihotowanjow atd. Ja dyrbjú lětsa žadlawje lutować, zo někak přelězu. Tola pozdžišo nadžijam so trochu lěpšich časow, jenož zo strowy wostanu a zo so ze strowoću mojeje Loski polěpši; wona je přeco hišće khorowata, tola tele tydženje trochu mjenje hač wokoło jutrow a swjatkow, trjeba nětko *wodowe* lěkowanje, snadź jej to tola trochu pomha dla jeje bolatych čuwow. Mi je nětkole runje derje dosć. Tola pućować dyrbimój lětsa hromadže a do Prahi na wustajeńcu tež chcu, jeli móžu tam z Tobu a z lubym Hórnikom so zetkać, hewak nic. Wot Prahi móhłoj mój hnydom na najbližšim puću do *Mužakowa* jěć. Tam delka chcemoj po tak mjenowanej *wujowskej* drózy – darmo – žiwaj być, hdžež džě a zo njebychmój so trjebałoj w hubjenych korčmach bědźić hłowne kwartiry brać w *Mužakowje* pola far. Rjedy¹⁷⁸, w *Wojerecach* pola *Dobruckého*¹⁷⁹ atd. Pućował po Serbach bych ja z Tobu rad 2 njedželi a to wot 26.

¹⁷⁸ Rjeda, Korla Awgust Sigismund (1820-1898), lužickoserbský farář, příležitostný spisovatel a sběratel lidových písní.

¹⁷⁹ Dobrucký, Ján Emanuel (1854-1921), slovenský farář a spisovatel působící v Lužici.

julija – 9. awgusta, hdžež so na hłownu schadźowanku serbskeje stud. młod. a potom domoj do Wosyka podamoj. Duž dyrbi so naju zjězd w Prazy stać srjedź 19.-25. julija a prošu Tebje, džen postajić, dokelž njewěm, kak wjele dnjow maš Ty nuzno za Prahu, snadź 3 dny, ale droho njedyrbjało być. Moje prózdniny traja wot 18. julija hač do 16. awgusta. Wot Loski a wot sebje sće Tebi a Twojim lubym najwutrobnije serbske strowjenja Twój Će lubowacy swěrný bratr

Ernst Muka

Prošu, zdžěl mi bórzy plan toho *što a kak* chcemoj hromadzić, tola drje tež ludowe hłasy, spěwy, bajki. Přinjeseš tež fotografiski aparat sobu? By drje nuzno było. Kak dha je z tymi wobrazami z poslednjeho pućowanja? Maš žane tež za mnje?

Njechaš mi cyle nadrobny zapis nastawkow a nastawčkow, kotrež sy dotal wo Serbach wozjewjał w Now., časopisach, knihach atd. za *Lužicu* podać? Wšako njetrjebaš mjeno podstajić, jeli njechaš.

Kn. prof. Baudouinej sym *Lužicu* póstał.

Dopis č. 98

Muka konečně posílá Černému exemplář mluvnice dolnolužické srbštiny. Je to dar za jeho věrnou bratrskou lásku. Zároveň Černého prosí, aby o ní napsal své mínění do některých vážených českých a možná i polských a ruských časopisů. Muka tímto chce prostřednictvím Černého upozornit slovanské vědce na svou práci a tím i na lužickosrbský národ. Teď chce Muka pracovat na slovníku dolnolužické srbštiny.

Muka děkuje za zásilky pro „Lužici“. Omlouvá se, ale odpovědi Hicky a Meldy, neboť to tak Muka pochopil, poslal hned k otištění do „Lužice“. Když dostal lístek od Černého, jejich odpovědi už byly v tisku.

Muka se těší na setkání o prázdninách a stejně jako Černého i jeho to vši silou táhne za putováním do Lužice a po Lužici. Ale i Muka je bez peněz. Jejich nový dům museli vyspravit a nově uspořádat, což bylo hodně drahé. Letos musí šetřit. Později doufá v lepší časy, hlavně aby byli zdraví. Loska je stále nemocná. Ona potřebuje vodoléčbu (hydroterapii). Avšak spolu putovat po Lužici musí, výstavu v Praze také chce navštívit a rád by se tam setkal s Hórnikem. Z Prahy by mohli odjet hned do Mužakowa. Tam by mohli být živi po „strejcovské cestě“, tzn. zadarmo. Alespoň by se nepotloukali po nevalných krčmách. V Mužakowě se ubytují u faráře Rejdy a ve Wojerecích u Dobruckého. Rád by putoval po Lužici dva týdny na přelomu července a srpna, navštívili by schadźowanku lužickosrbských studentů a pak se vydali spolu do Wosyka. Černý mu má napsat plán, co a jak budou sbírat. Také se Muka ptá, jestli bude mít Černý fotoaparát. Muka by ještě od Černého chtěl, kdyby mu sepsal a poslal seznam všech jeho článků. Chtěl by to uvést v „Lužici“. Muka prof. Baudouinovi de Coertenay „Lužici“ poslal.

99 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (70 – 7)

Hradec Králové, 18. jun. 1891

Drohi bratřiko,

sława Tebi, tře króc sława! To je wulkotne dzěło! Dyrbju Tebi prajic: wočakowach *wjele* wot Twojeje řečnicy – ale wona podawa hišće *wjele wjac*; běch na najwyšši skhodženk přechwatany. Kniha napjelnja mje z radosću a z hordosću! Tež jeje wuhotowanje je dzěła teho dostojne – a tuž so Ći mam za tajki dar jara džakować. Wězo ju hišće přećitać njemóžach – to budže worješć k dlějšemu studiju. Tola zawod přećitach cyły a knihu cyłu z wjetšoho přehladach. Nětko runje wotpósłach referat do „*Národních Listů*”¹⁸⁰, dokaž to je najbóle rozšěrjeny česki list. Dale napišu wobšěrniše referaty za „*Athenaeum*“ (je jara wažene we wědomostnym swěće), „*Časopis českého muzeum*“, za přihotowany „*Sborník národopisný*“ (runje džensa dostach přeprošenje k sobudželaćerstwu), za „*Filologické listy*“, za „*Literární listy*“, dale pólski za „*Wist*“ a „*Prace filologiczne*“ (znamjenity sbornik filologiskich a linguistiskich wudžěłkow), ruscy za „*Žiwuju Starinu*“ (Pětrohród) a za „*Etnografičeskoje Obozrěnie*“ a skónčnje snadž tež bołharscy za „*Sbornik za narodni umotvorenia, nauka i knižina*“ – zcyła chcu za Twoje wulkotne dzěło sćinić wšo, štož je w mojich mocach.

Nětko pak so zaso wjeselu na Twój delnjoserbski słownik – tón budže nětko, hdyž je tajka wobšěrna grammatika, jara nuzny.

Džakuju so Ći za připóslanje mi wotmołwjeń Meldy a Hicky. Meldowy „*Ludowy lékař*“ je – žalostnje prózdna wěc! Z teho njemóžu nimale ničo trjebać; tola wučahnu, štož so hodži, za Łužicu. Dostach tež něšto wot Wehle – tola njewěm, što z tym sćinju. Zapisk swojich nastawkow atd. po Twojej žadosći wudžělam – chronologiscy; Ty móžeš jón zřadować, kaž so Ći zezda, a zcyła z nim činić, štož za dobre spóznaš. So wě, zo jón njesměš pod mojim mjenom wozjewić.

K poslednjeje „*Łužicy*“ bě přepoloženy Twój zapisk thematow. Wětšina so mi spodoba, někotre tola nic, kaž na př. „*Serbski młodzeńć po ludowych pěsnjach*“ a pod. Tajke quodlibety su zcyła bjez płaćizny a moderna folkloristika je začisny. Někotre sym sam hižo nadrobnje wobdzěłał, kaž wosebje Stawizny Maćicy Serbskeje (Slov. Sborník), Přeni serbski časopis a jeho redaktor (Zlatá Praha) a druhe. Stawizny Maćicy (po aktach atd.) rozšěrju a podam do jubilejneho čisła Časopisa, wulki žiwjenjopis

¹⁸⁰ Adolf Černý: *Lužická literatura* (A. Muka, *Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der Niedersorbischen Sprache*, Leipzig 1891), *Národní listy*, č. 195, 18. 7. 1891.

Smolerjowy přihotuju za přichodny lětnik Časopisa (materialow mam wjele, tež z Pětrohrodu a z Waršawy wšelake sobu přiwjездеch). Z cyła měnju, zo podobne themata móže wobdžělać jenož tón, kiž so z nimi hižo dołhe lěta zajimuje a kiž Serbowstwo w najwšelakorišich wokolinach zna. K tajkemu zeznanju měrja wšitke naju zhromadne pućowanja – a tuž dyrbimoj tež lětsa wjele widžeć a zhonić. Ja, kaž widziš z „Časopisa“, dyrbju lětsa wosebje materijale k swojim „Mythiskim bytosćam“ pilnje zběrać; připódlu, so wě, tež pěsnje, wašnja a druhe wěcy. Přihotuju sebi nadrobny zapisk prašenjow, wo kotrymž chcu z Tobu hromadzić.

A nětko wo Twojim wopyće *Prahi* – to by było krasnje, hdy bychmy so tam wšitcy tři zjěć mohli: Ty, k. Hórnik a ja. Džeń hišće postajić njemóžu, tola bórzy jón Tebi napišu, hdyž so z Hórnikom zrěčimoj. Mjez tym wobstaram w Praze bydlenje dla waju. Wostanjemy tam jenož do 25., dokelž 26. dyrbju być w Hradcu – budža mjeniny mojeje sotry Anny. Budžeš tak dobry a pojedžeš na tón džeń ze mnu k nam – a 27. zapućujemoj přez wšě hory. Moja mać Će naležnje a wutrobnje přeprašuje, zo bys nas tudy wopytał, hdyž hižo budžeš w Českej. Wšak Će hižo loni wočakowachmy.

Wšitcy moji so Tebi a Twojej knjeni poručaja, tež wote mnje praj Swojej lubej knjeni wjele dobreho.

Z wutrobnym bratrowskim postrowom a džakom za Twój wulkotny dar sym w lubosći Twój bratr

Ad. Černý

Nastawki za Łužicu dostanješ w prawy čas. Džensa Ći pósćetu nastawčk „Muzikantská dvojice¹⁸¹“, w Hořičanskej „Lyrje“ woćišćany „Cliché“ notow su mi darili.

Dopis č. 99

Černý welice děkuje za exemplář Mukovy mluvnice dolnolužické srbštiny a vyzdvihuje její kvality. Překonala všechna očekávání. Dílo ho naplňuje radostí a hrdostí. Seznámil se s obsahem celé knihy. Zprávu o ní napsal okamžitě do Národních listů, neboť jsou to nejrozšířenější české noviny. Obsírnější referáty hodlá napsat do Athenaea, Časopisu Českého musea, do připravovaného Sborníku národopisného, Filologických listů a Literárních listů. Černý plánuje o Mukově díle informovat i v polských a ruských odborných časopisech a dokonce v jednom bulharském. Černý se už těší na právě Mukou započatý slovník dolnolužické srbštiny, který bude velmi potřebný.

¹⁸¹ Adolf Černý: Muzikantská dvojice, Lýra (orgán hudebního spolku „Dalibor“ v Hořicích), č. 2, Hořice 1891.

Černý děkuje za zasláné odpovědi Hicky a Meldy, dostal také něco od Wehly, ale jsou to věci, které mu moc nepomohou, hlavně Meldův „Lidový lékař“ je velice slabý. Soupis svých článků Mukovi pošle.

V poslední „Lužici“ byl uveden Mukův seznam témat, který se Černému většinou líbí, ale některé ne - jako např. „Serbski młodzenc po ludowych pėsnych“ apod. Označuje je za quodlibety, které nemají žádnou hodnotu, a moderní folkloristika je zavrhne. Přitom některá témata sám podrobně zpracoval. Dějiny Mačice Serbské ještě rozšíří a uvede v jubilejním čísle ČMS, velký životopis J. A. Smolera (má mnoho materiálů z Varšavy a Petrohradu) připravuje pro následující ročník ČMS. Podle Černého mínění by měl taková témata zpracovat ten, kdo se jimi dlouhodobě zabývá. Letos musí pilně sbírat materiál ke svému Mýtickým bytostem.

Černý by byl šťastný, kdyby se všichni tři: Hórnik, Muka a Černý v Praze setkali. Zajistí jim ubytování. Chtěl by, aby se s ním z Prahy vydal do Hradce na oslavu jmenin jeho sestry Anny. Černého matka ho srdečně zve, však ho už očekávali minulý rok.

Články pro „Lužici“ dostane včas. Dnes posílá článkuček „Muzikantská dvojice“.

100 /12/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (71 – 8)

[Hradec Králové] 23. VI. 1891

Drohi bratříko!

Wčera dostach wot kn. scholastika Hórnika lisčík, w kotrymž wón postaja čas swojeho přijězda do Prahi. Sy mi pisał, zo móžeš 19. wotjéc. Tuž derje: slub mi *kruće*, zo runje 19. přijědžeš. My z Hórnikom w Prazy hižo budžemoj a ja Će budu na dwórnišću wočakować (pojědžeš drje přez Podmokly?). W Prazy njewostanjemy dlěje, hač 3–4 dnje, potom hromadže wotjědzemy do Hradca a 27. dale do Serbow. Měnju, zo tak budže najlěpje. Piš mi, što Ty měniš? Sobotu wotpóslach k. Karłowiczej wobšěrny referat wo Twojej řečnicy za Wisłu; do 15. jul. napišu hišće za nowy „Sborník národopisný“. Za Athenaeum hižo njebě móžno; wuńdže hižo jenož 1 číslo; ref. wo Twojej řečnicy přińdže w nim hakle po prózdninach. Z poručenjom Twojej knjeni a z wutrobnym bratrowskim postrowom Twój

Ad. Černý

Dopis č. 100

S Hórnikem budou Muku očekávat v Praze na nádraží 19. července. V Praze se zdrží max 4 dny a pak pojedou všichni do Hradce, aby se mohli 27. července vypravit do Lužice. Karłowiczowi odeslal pro „Wisłu“ obšírný referát o jeho mluvnici. V Athenaeu se objeví po prázdninách.

101 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (72 – 9)

Hradec Králové, 1. Jul. 1891

Drohi bratříko!

Tu něšto za Łužicu. „Prašnja a wabjenja“ snadź so móža z petitom čišćeć, zo by so město nalutowało. Přinošk Meldowy bě smjerc slaby; zo njebych sebi jeho rozhněwał, wuzběhnych tola něšto z njeho. Rukopis hišće wobkhowach, dokelž na kóncu wopřimuje dvě krótkej bajcy, wotnošujcej so k žiwjenju (wosudam) duše po smjerći. Te pozdžišo w „Łužicy“ wočišćimy, hdyž přińdu k temu prašenju. Zapisk mojich nastawkow móžeš wobdželać kaž zechceš; zapisk *serbskich* nastawkow a knižkow móžeš sam sćinić, je-li chceš.

Referat wo Twojej krasnej řečnicy we „Wisle“ wuńdže w 3. zešiwku¹⁸², kaž mi k. Karłowicz pisaše; do druhého jón dać hižo njebě móžne, dokelž je hižo nimale dočišćany. Nětko pišu referat za I. zešiwk „Sborníka národopisného“, kotryž po prózdninach wuńdže.

W 2. zešiwku „Wisły“ čišći so mój nastawk „Za pieśnią łuzycką“, ke kotremu přidach wjele wobrazkow a tež pokazki pěsni. Za 1. zeš. „Sborníka“ tež něšto pišu.

Sy dostał mój posledni lisćik? Móžeš w postajenym dnju přijěć? Napiš mi, prosu, zo móžu wšo trěbne w Praze wobstarać a tež k. Hórnikkej pisać wo Twojim rozsudženju.

Na naju pućowanje so jara wjeselu. Myslu, zo lětsa wozmjemy prusku Hornju Łužicu wot Mužakowa překi k wječoru. Aparat drje změju sobu. Za Tebje přiwjezu fotografije z lońšeho pućowanja.

Z lubym poručenjom Twojej Knjeni, z poručenjom wot našich Wamaj woběmaj, z bratrowskim postrowom a w lubosći

Ad. Černý

Piš bórzy, byrnjež lisćik (khartu).

Dopis č. 101

Černý se vyjadřuje k „Łužici“. „Prašnja a wabjenja“ se mohou tisknout s petitem, aby se ušetřilo místo. Meldův příspěvek byl velmi slabý, ale aby si ho nepohňeval, něco v něm vyzdvihl. Referát o Mukově díle se objeví ve třetím sešitě „Wisły“, ve druhém čísle se objeví Černého článek za „Písni lužickou“.

¹⁸² Adolf Černý: Dr. Karl Ernst Mucke (Muka), Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der Niedersorbischen Sprache, Leipzig 1891, 18 + 615 s., Wisła, 1891, s. 659-660.

Velice se těší na jejich společné putování. Navrhuje prohodit letos pruskou Horní Lužici od Mužakowa na západ. Fotoaparát vezme. Přiveze fotografie z loňského putování.

102 /14/ Arnošt Muka Adolfu Černému (30 – 5)

W Freibergu, 5. VII. 1891

Lubowany bratřiko!

We radostnym předeću bórzowneho zasowidženja našmórnu Ći tónkróc khwatnje jenož khartku. Da-li Bóh, přijědu do Prahi a k Tebi kaž sy póstajił w nadźiji, zo so ze strowosću mojeje lubeje žónki dale tak polěpsuje kaž poslednje tydženje a zo ja njeskhorju. Wosebje měj mój najwutrobniši džak za wšo štož sy mi póslał a pisał, za Twoje kritiki budu Ći wulcyšnje džakowny. Dyrbju snadź exemplar swojeje řečnincy sobu do Prahi přinjesć? Móžeš so tam za dobrou a tunju hospodu za mnje postarać, snadź privatnu? Twoje a Twojich lubych přeprašenje do Kral. Hradca tež z wjeselósću přiwozmu a praju Wam swój lubozny džak do přědka. Bóh daj, zo by so wšo derje radziło! Ja tu 18. jul. připołdnju wotjědu z dwěmaj kollegomaj, kiž na Šumawu jědu, a z nimaj w *Žatcu* nocuju a 19. rano wot *Žatca* wotjědu tak zo sym dopołdnja 11 w Prahy a bych so zradował, hdy by mje na dwórnišću wočakał. Dla pućowanja: Haj, wot Mužakowa do Komorowa! Ale tež do *Choćebuzskeje* strony, do Drjejc a Rogowa a skónčnje do katholskich stron a do *Pančic* na schadzowanku a potom do Wosyka a Budyšina. Z najluboznišim poručenjom Tebi a Twojim lubym domach wote mnje a mojeje mandželskeje a z lubym strowjenjom Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 102

Muka se těší na setkání v Praze, které by mohlo narušit jen zhoršení zdravotního stavu Mukovy ženy. Děkuje, že dělá takovou publicitu jeho knize. Černého prosí o dobrou a levnou hospodyní v Praze, nejlépe soukromou. Pozvání do Hradce s radostí přijímá. Z Freibergu odjede 18. července se svými dvěma kolegy do Žatce, kde přenocují. Druhý den ráno pojedou do Prahy a oni odjedou na Šumavu. Černého plán týkající se prázdninového putování doplňuje o okolí Chotěbuze a o katolickou Lužici, kde bude v Pančicích schadzowanka. Potom by se vydali do Wosyka a Budyšina.

103 /15/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (73 – 10)

HK. 7. VII. 91.

Drohi bratřiko!

Z radostnymi čučemi přečitach Twój luby lisčík, kotryž mi wozjewi Twój přijězd do Prahi. Njewěřiš, kak so na zetkanje z Tobu w *našej* Prazy wjeselu. Budu Će 19. w 11 hodź. na dwórnišću wočakować; Hórnik budže w Prazy hižo wot 16. julija; 25. dyrbi wón w Budyšinje (seniora Kućanka¹⁸³ dla) być. Tunju hospodu (najskeřšo privatnu) za Će wobstaram. 24. abo 25. (kaž so Ći budže spodobać) pojedźemoj hromadže do Hradca – sy nam wšitkim wulke wjesele přihotował, přiřzawši naše přeprošenje. Moja mać a wšitcy druzy so na Će jara wjesela. Tu wostanjemy přez 26. a 27. wotjědzemoj do Budyšina. By derje było, hdy by wzał 1 ex. Swojeje řečnicy do Prahi, hdyž Ći to wobćežne njebudže. – Wjeselu so, zo Twojej lubej knjeni so nětko lěpje dže – a přeju jej, zo by so z njej džen a bóle polěpšowało, hač do polneho wustrowjenja. Z poručenjom Tebi a Twojej knjeni wot wšitkich mojich a z bratrowskim postrowom Twój swěrný, na zasowidženje se wjeselacy

Ad. Černý

Dopis č. 103

Černý se těší na setkání. Bude Muku očekávat na nádraží 19. července v 11 hodin. Hórnik bude v Praze od 16. července, ale 25. už musí být v Budyšině kvůli starému Kućankovi. Levnou hospodyní mu obstará. Udělal jim velkou radost, že přijal jejich pozvání do Hradce.

104 /16/ Arnošt Muka Adolfu Černému (31 – 6)

W Freiberku 18./8. 91.

Lubowany bratřiko!

Sym nětko zaso domach a w starym šulskim džěle, kotrež mi hišće tak prawje słodzić njecha. Radšo bych z Tobu wokoło dundał, runjež mějachmoj wjele přenjesć a tradać, běchmoj pak tola hromadže a to je za mnje najwjetša radosć. Tak nětko spominam wjele na naju zhromadne pućowanje. To dyrbi mje w zrudnych časach tu pozběhować. Přetož bohužel namakach tu moju lubu wbohu mandželsku zaso khoru hižo wot 3 njedžel sem tak zo wjacý w ložu leži hač pó jstwjje wokoło khodži. Pod tym njećeřpimój jenož mój,

¹⁸³ Kućank, Jakub (1818-1898), lužickosrbský duchovní a kulturní pracovník.

ale naju cyłe hospodařstwo a duž Će njecham z nowa prosyc a nuzować, tak rad kaž bych Će hewak pola mje widzał a tak jara kaž sebi to moja Loska přeje, zo by k nam na wopyt přišoł lětsa. Njebychmoj Će tak hospodować a hladać móhłoj kaž sebi to wutrobnje přejemoj a kaž sebi to Ty, mój bratřiko, zasłužiš. Z cyła sym ja we wulkim straše dla mojeje mandželskeje a Bóh Wjeršny chcył so na namaj smilić. Su to jara zrudne časy! Bóh luby Knjez daj, zo by Ty domach lěpšich nadešoł a stajnje měł!

Pódlu scělu Ći někotre Zejlerjowe rukopisy a za kn. schol. Hórniku próstwu wo darjenje tych třoch Mačićnych knihow Zagorjan Melcherej. Prošu jemu ju wotedać.

Moja hlowa je nětko tak pusta a sym tak cyłe njemócný něšto duchownje džělać, zo njewěm, hdy Zejlerjowy žiwjenjoběh pisać započnu. Samo za listy-pisanje mam hołu prózdnu hlówu.

Zejlerja pósćelu Ći swój čas do Kraloweje Hradca. W Bramborskim Casniku¹⁸⁴ a w Serbskich Nowinach a druhich serbskich časopisow přeco hišće žane wozjewjenje přišlo njeje, zo je moja delnjoserbska řečnica wušła. To hołe wozjewjenje drje móhło so tola wot někoho do nich stajić, wšako njetrjeba ju nchtó wukhwalować. Tebi sym za wšě Twoje recenzije w słowjanskich časopisach z cyłjeje wutrobny dżakowny, Ty sprawná swěrna duša!

Přeju Ći najnutrišo, zo by hišće prawje wjele bajkow atd. nazběrał a so we Twojej strowosci wobkručil tak dołho hač sy hišće w Serbach. W duchu sym přeco pola Tebje a pućuju z Tobu po lubyh serbskich honach.

W bratrowskej lubosci koši Će wutrobnje Twój swěrný serbski bratr
Ernst Muka.

P.S. Moja mandželska so Ći přecelne poruča a kn. schol. Hórniku prošu wot naju nanajwutrobnjšo poručić.

Dopis č. 104

Muka už je zase doma a je zabrán do práce ve škole, což mu tolik nevoní jako putování s ním po Lužici. Velmi na to vzpomíná. Povzbuzuje ho to v jeho smutných časech, neboť po návratu domů našel ženu nemocnou, která už 3 týdny víc leží, než chodí po bytě. Její chorobou netrpí jen oni dva, ale také jejich hospodářství (domácnost). Nechce ho nutit a prosit, ale Loska by Černého ráda viděla a přeje si, aby je letos navštívil. Muka žije ve velkém strachu o svou ženu.

¹⁸⁴ Bramborski Casnik, týdeník vycházející od r. 1848 v dolnolužické srbštině.

K dopisu přikládá některé Zejlerovy rukopisy. Nemá vůbec náladu na psaní a ani hlavu na duševní práci. Muka děkuje Černému za všechny recenze na svou mluvnici. Stýská si, že ani v jednom lužickosrbském periodiku se dosud neobjevila zpráva o jeho mluvnici dolnolužické srbštiny.

105 /17/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (74 – 11)

Budyšin 19. awgusta 1891

Luby bratřiko!

Džensa dostach wot Marka ćišćane prašenja; sćelu je džensa 16 knjezam. Snadž mi móžeš tež někotre adressy sobudźelić. Pońdźelu a wutoru mějach tudy dweju Čechow, wučerjow Rudla¹⁸⁵ a Pazourka. Wčera běch z nimi na wsach: Baćonju, Khróscicach, Kukowje (klóštrje), Worklecach a Hrańcy. W poslednjeje wsy bě runje kwas, štož bě za njeju wosebje zajimawe. Njedźelu běch přeprošeny na tachantstwo k wobjedu – podla běše tež k. premieurlientenant ... Kral, tón, kiž ma rjanu ... Zawčerawšim dostach cliché serbskeho kwasneho ćaha za Łužicu; piš mi, hač so ma do tuteho čisła stajić a hač dyrbjju někotre słowa připisać. Jordana snadž do přichodneho čisła? Hórnik njejsym dóstał – snadž su jeho wobraz něhdže druhdže požčili. K. Hórnik je džensa w klóštrje. Kak je ze strowosću Twojeje lubeje knjenje? Prošu, praj jej wjele dobreho wote mnje. Z bratrowskim postrowom Twój

Handrij

Trucec Hańža je rjana holčka; sym ju tež wopytał.

Dopis č. 105

Černý dostal od M. Smolera tištěné „prašenja“, posílá je 16 pánům. V pondělí ho v Budyšině navštívili dva učitelé z Čech: Rudl a Pazourek. Navštívil s nimi Baćoń, Chróscicy, klášter v Kukowě, Worklecyc a Hrańca. V poslední vsi byla svatba, což bylo pro oba velmi zajímavé. Dostal štoček lužickosrbského svatebního průvodu pro „Łužici“. Ptá se, do kterého čísla se má dát a jestli k tomu má něco připsat. Dotazuje se, jestli Jordana má dát do příštího čísla. Hórnik nedostal.

Trucec Hanka je krásná dívka; také ji navštívil.

¹⁸⁵ Rudl, Antonín (1864-1938), Černého přítel ze studií na učitelském ústavu v Hradci Králové. Později působil jako ředitel odborné školy pro ženská povolání v Hořicích v Podkrkonoší. Ve stejném městě se v době tzv. první republiky stal i starostou.

106 /18/ Arnošt Muka Adolfu Černému (32 – 7)

[Freiberg, 21. VIII. 91.]

Herrn

Schriftsteller Adolf Černý

b. Herrn Kan. Schol. Michael Hornig

Bautzen

An der Petrikirche

Lubowany bratřiko!

Serbski kwas prošu podaj do 9. čisła Łužicy (september) a napisaj k tomu nastawčk, wosebje wukhwaluj pódla serbske kwasne wašnja a serbsku narodnu drastu njewjesty a družkow. Stajíc ma so wobraz na 1. stronu (praj to w čišćefni). Do 10. čisła prošu wo wobraz *Jordana* a budź tak dobry napiš tež k tomu nastawk, wukhwaluj jeho džělawosć po možnosći a praj tež kak derje by było, hdy bychy hižo tehdy zhrom. prawopis přijeli a kak derje by było hdy bychmy jón znajmjeńša nětko powšitkownje měli, a nabožinskeho motiva přećiwnosćow njespomń, to by zaso pola wšelakich celotow złu krej činiło. Znaješ wšak wšelakich tajkich přiwisowarjow Pf.... a jeho [jenobožnosće]. Potom bych rad do 11. čisła znajmjeńša Hórniku wzał a do 12. snadź tež jedyn wobraz. Prašenja sćel: Kocorej, Domašcy, Křižanej¹⁸⁶ do Hodźija, wuč. Domašcy¹⁸⁷ do Bolborc, Dobruckému, Jordanej do Popojc, cand. phil. Gotth. Bronisch¹⁸⁸ in Cottbus, Pfarrer Urban¹⁸⁹ in Weigersdorf b. Weissenberg, Imišej, Jenčej¹⁹⁰ w Palowje, Pastor Walther¹⁹¹ in Ossling, Kokli¹⁹² w Khrósćicach, far. Bjedrichej¹⁹³ w Ralbicach, wuč. Wjenka w Róžeńće, wuč. em. Bartko¹⁹⁴ w Budyšinje, Lehrer Latke in Werben b. Burg, Spreewald; Kaufmann Rabenau¹⁹⁵ in Vetschau, Redakteur u. Lehrer Schwela¹⁹⁶ in Schorbus b.

¹⁸⁶ Křižan, Jan Pawoł (1854-1923), lužickosrbský farář a spisovatel, dlouholetý (1903-1923) předseda Matice lužickosrbské.

¹⁸⁷ Domaška, Franc Moric (1862-1931), lužickosrbský farář a spisovatel.

¹⁸⁸ Broniš, Matej Bogumil (1868-1937), lužickosrbský farář a jazykovědec z Dolní Lužice. V r. 1890 začal vydávat první orgán omladiny Dolnolužických Srbů „Serbska Wutšoba“.

¹⁸⁹ Urban, Matej (1846-1931), lužickosrbský básník, farář a překladatel. Ze starořečtiny přeložil homérské eposy Iliadu a Odysseu.

¹⁹⁰ Jenč, Korla Awgust (1828-1895), lužickosrbský farář, literární historik a historik, organizátor studentského života.

¹⁹¹ Waltar, Jan (1860-1921), farář, lužickosrbský básník německého původu.

¹⁹² Kokla, Michal (1840-1922), poslanec zemského sněmu v Sasku.

¹⁹³ Bjedrich-Radlubin, Mikławš (1859-1930), lužickosrbský farář a spisovatel.

¹⁹⁴ Bartko, Jan (1821-1900), lužickosrbský učitel, spisovatel a básník.

¹⁹⁵ Rabenau, Alexander (1845-1923), německý sběratel lidových pověstí z Dolní Lužice.

¹⁹⁶ Šwjela, Kito (1836-1922), lužickosrbský učitel, překladatel a redaktor Bramborského Casnika.

Drebkau. Loska je hišće jara khora. Z najwutrobnjšim strowjenjom Tebi a kn. kan. Hórnikej wostawam Twój Će swěru lubowacy bratr

Ernst Mukec

Dopis č. 106

Muka piše Černému, že Lužickosrbskou svatbu má dát do 9. čísla „Łužice“ a připsat k tomu krátky článek. Má vyzdvihnout svatební zvyky. Do 10. čísla má dát obraz Jordana, vyzdvihnout jeho pracovitost a jak by bylo dobře, kdyby byl tehdy přijat společný pravopis. Nemá zmiňovat motivy náboženských antitezí, protože by to mohlo vyvolat zlou krev. Pful má stále mnoho příznivců. Dále posílá seznam jmen a adresy, komu má poslat svá „prašenja“. Loska je ještě velmi nemocná.

107 /19/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (75 – 12)

Wustajeńca 28. VIII. 1891

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo njejsym Ći hišće wotmolwił na Twój luby list a kartu – nimam jeničkeje swobodneje khwile. Džensa skónčnje móžu Ći někotre słowčka napisać. Bohužel, zo budže to zrudna, přezrudna powjesć, kotru Ći dyrbjú sobudžělic. Naš drohi, wulki Neruda – je sobotu wječor wumrjeł... Wutoru popołdnja bě pohrjebany. Běch hižo dwójcy w jeho wobydlenju – tola jeho miłeho bjezwoča njewohladach... Waž sebi, bratřiko, zo Twój žiwjenjoběh bě hišće wot njeho napisany – po Twojim hižo jenož dwaj spisa. A hišće něšto: runje před jeho smjerću dóndže Twoja pósyłka knihow a Twój list. To bě poslednje, što je wón z posta dostał – tola tola čitać a přehladać to hižo njemóžeše... Pjatk je zakhorował – a sobotu wumrje. Ćěło jeho wotpočuje hižo na Wyšehradže – tola wulki jeho duch wostanje na přeco z nami! ... Wjele dobreho wot sotry Barbory, kotraž, je ze mnu na wustajeńcy. Z lubym postrowom Twój

Ad. Černý

Wjele dobreho Twojej knjeni. – Přichodnje wjacy.

Nerudowy nekrolog¹⁹⁷ napišu w Hradcu.

Dopis č. 107

Černý posílá pozdrav z výstavy. Neměl vůbec čas. Musí mu sdělit velmi smutnou zprávu. V sobotu večer zemřel Jan Neruda. V úterý odpoledne byl pohřben. Byl už dvakrát v jeho bytě, ale jeho milou tvář

¹⁹⁷ Adolf Černý: Jan Neruda (nekrolog), Łužica, č. 9, september 1891, s. 71-72.

nespatřil. Muka si má vážit, že Neruda napsal jeho životopis. Po Mukově životopisu napsal už jen dva. Před smrtí dostal Mukovu zásilku, knihy s dopisem. Byly to poslední věci, které dostal poštou. Nestačil si to však už prohlédnout a přečíst. V pátek onemocněl a v sobotu zemřel. Tělo odpočívá na Vyšehradě.

108 /20/ Arnošt Muka Adolfu Černému (33 – 8)

[Freiberg, 20. IX. 91.]

Lubowany bratřiko!

Runjež na wotmołjenje na prašenja w mojim lisće mi přilubjene čakam, dyrbju tola hišće raz khartku Ći napisnyć a wosebje tohodla dokelž ma kn. Łusčanski 22. sept. swój 25. lětny měšniski jubilej. Chcych jemu rady jednu fotografiju wote mnje za dar pósłać, tola dotal hišće žanych z Prahi dostał njejsym a tež nic wotmołwu wot kn. Herrmanna, kak so to z nimi ma a tež nic wot Tebje. Sy Ty žane dostał a što płaća? Dyrbju ja direktnje na Fiedlerja pisać a sebi skazać? Je što wot Tebje wušło? Přińdžeš Ty 30. sept. na spěwanski swjedžen? Ja tam póńdu, ale sam, moja luba mandželska je přeco hišće mjenje bóle khora a je to wulka zrudoba a nuz! Kak z Twojej lubej sotru Annu¹⁹⁸ steji? Bóh daj, zo by ji lěpje bylo. Tež ja počinam nervosny bywać. Z najwutrobnějším bratrowskim strowjenjom a poručowanjami wšěm Twojim lubym wostawam Twój

Ernst Muka

Dopis č. 108

Muka mu musí napsat dopisnici, neboť Łusčanski oslaví 22. září pětadvacetileté kněžské výročí a jako dar by mu chtěl poslat jednu fotografii, avšak z Prahy ještě žádné nedostal ani od Herrmanna, ani od Černého. Ptá se, jestli nějaké dostal a kolik stojí. Musí psát přímo Fiedlerovi, aby si je objednal? 30. září se koná v Budyšině pěvecká slavnost. Dotazuje se, jestli ji Černý navštíví. Muka na slavnosti bude sám bez ženy, neboť je stále nemocná. Muka se zajímá i o zdraví Černého sestry Anny.

109 /21/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (76 – 13)

W Kraloweje Hradcu 18²¹/9.91.

Lubowany bratřiko!

Sym so jara přehřešił přećiwo Tebi, zo njejsym Tebi hač dotal přilubjeny „wobšěrnny list“ napisał. Tola sym přeco w tajkim khwatku žiwy, zo woprawdže njepisach nikomu

¹⁹⁸ Černá Anna (1866-1916), sestra Adolfa Černého.

– jenož k. Hórnikkej hromadže z Parczewskim, jako wón pola mnje w Kraloweje Hradcu běše. Najprjedy běch na wustajeńcy – tam Tebi napisnych lisćik. Jako so kónc tydzenja wróćich, dyrbjach napisać spomjenku na Nerudu. Na druhi dzeń potom přijědže k. farař Skala a popołdnu teho sameho dnja Alfons Parczewski. Z Alfonsom džěch hišće w nocy wokoło 1 hodž. na dwórnišćo, hdžež z nim ćah doćakach (wón wotjědže třoch). To bě njedzelu – pońdzelu potom tež Skala wotjědže – a potom hakle, bratřiko, móžach sebi za pjeć njedžel wotpočnyć! Ty wěš, zo njejsym za tón cyły čas porjadnje do łoža přišoľ. Běch tak zepřimany, zo so woprawdže bojach wo swoju strowotu; njekotre dny móžach lědma khodzić, ćim mjenje što činić. Tola tak khěťře hać so zaso posylnich, počach hnydom džělać – dokelž džěla je wjele! Rjadować materijale a je přeco dopjelnejec z druhich spisow – to je moje stajne džělo, je-li chcu być w kóždej khwili přiřetowany k napisanju něčeho hódneho. Při tym mnohim džěle sym woprawdže zabyľ, zo mam tež korespondenciju wobstarać – tola na Tebje, bratřiko, sym husto myslil, na zhromadne naju pućowanje a tež na swoju winojtosć, zo Tebi dyrbjju pisać. Ty mje tola znaješ a mi za zło njewozmjješ. Nětko pak k wěcy!

Z woprědka so Ći luboznje džakuju za Zejlerjowe rukopisy – hać runjež najzajimawši je wobškodženy přez wottrihjenje podpisma. Bě to hižo dawno moje žadanje, zo bych někajki Zejlerjowy rukopis měľ. Wobraz „Serbskeho kwasneho ćaha“ je w „Łužicy“, kaž widziš – tola jara hubjenje woćišćany. To mje mjerza; boju pak so tež, zo njeby so klišé w ćišćeřni wobškodžilo. Jordana damy do 10. ćislo a napišu k wobrazku nastawčk w intencijach Tvojeho lisćika wot 21. 8. Njewěm, hać su w Budyšinje hižo Hórnikowy wobraz dóstali – sym ertnje a přez list nakładnistwo (Šimáčk[om]) wo njón žadaľ, tola z Budyšina hišće wot swojeho wotjězda žaneho słowčka dóstaľ njejsym. Njewěm, što to dyrbi być – boju so pak, hać njeje Hórnik khory. Skali sym pisaľ pjatk, zo by mje spokojil w tym nastupanju, tola wón mi ničo wotmolwil njejo. Za adresy měj wutrobny džak: sym wšitkim pošlaľ a hišće wšelakim druhim – hać mi to žany wužitk přinjese, njewěm.

Pišeš mi džensa, zo „ćakaš na prašenja“ swojeho lista – tola wodaj, bratřiko, tam z cyła žane prašenja njejsu! Móže pak być, zo jeden list wot Tebje dóstaľ njejsym: mam wot Tebje list do Budyšina wot 13. 8. a kartku wot 21. 8. – wjacy ničo. Prošu, prašej so mje hišće raz, je-li sebi něšto wote mnje žadaš.

Jara je mi džiw, zo hišće žadnych fotografiji nimaš – myslach sebi, zo jenož na mnje su zabyli. Sym tež Herrmannej pisaľ – tola na wotmolwjenje hižo tři njedžele ćakam a podarmo. Ja tež jara nuznje fotografije trjebam a dyrbjju so nětko tu

wobrazować dać, hdyž bórzy žane njedostanu. Najlěpje budže, hdyž Fiedlerjej samomu kartku napišeš.

Herrmann mi pokazowaše Twój list a Statistiku. Sym jemu dyrbjał – originalne klinčenje „Samarijskeje lubki“ prajić: to bě rjany žort! Wón na Tebje jara přecelniwje spominaše – přičina, zo Tebi njepiše, je jenož mnohosć džěla: wón je woprawdže stajnje zapřehnjeny kaž kón. Na spěwański swjedžen přijěc njezamóžu, kaž so mi zda – tola z wěstosću to hišće prajić njecham. Što je wote mnje wušło, Tebi jutře pósceľu; su to nastawki: „V okolí Mužakova¹⁹⁹“ (feuilleton w Národních Listach), „Spolužáci²⁰⁰“, spomnjenka na posledni wopyt pola Nerudy (Světozor) a „Heja²⁰¹“ (feuilleton w Národních Listach). Dale je wušol přěni zešiwk rjaneho „Českeho lidu“ a w nim započatk mojeho nastawka „Rozhled po lužické folkloristice²⁰²“; tón Sy tola hižo dóstaľ abo dóstanješ wot redakcije (sym Zibrtej wčera pisaľ).

Přinoški za přichodne čisło „Lužicy“ ći wokoľo 25. t. m. pósceľu.

Jara mi žel ćini, zo Twoja luba knjeni přeco hišće khoruje a zo tež Ty prawje strowy njejsy – přejemy Wamaj wšitcy wutrobnje, zo byštaj skónćnje poľnu strowotu namakaľoj. Tež moja sotra Anna přeco hišće prawje strowa njeje; wona a mać stej w prózdninach khorej byľoj a ničo mi pisaľej njejestej. Ja a wšitcy moji Tebje a Twoju lubu knjeni wutrobnje postrowjamy.

Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Što sy temu prajiľ, zo je naš *Neruda* wumrjel? Maš woprawdže drohotne wopomnjeća – Twój žiwjenjoběh z jeho pjerom pisany a wědomje, zo sy pola njeho byľ!

[Kaž žadyn ex. řečnícy české akademie poslat, na koho adresowac?]²⁰³

Dopis č. 109

Černý se vůči Mukovi velmi provinil, když mu nenapsal obsáhlý dopis, jak slíbil. Psal jen Horníkovi společně s Parczewským, když byl u něj v Hradci Králové. Nejdříve byl na výstavě, odkud mu poslal lístek. Když se vrátil, musel napsat vzpomínku na Nerudu. Druhý den přijel farář Skala a téhož dne

¹⁹⁹ Adolf Černý: V okolí Mužakova (Příspěvek ku poznání germanizačních snah v Lužici), Národní listy, č. 230, 22. 8. 1891, s. 1.

²⁰⁰ Adolf Černý: Spolužáci. Vzpomínka na návštěvu u Nerudy s Hórníkem, Světozor, č. 42, 4. 9. 1891, s. 494-495.

²⁰¹ Adolf Černý: Heja. Lužické rychtářské právo, Národní listy, č. 257, 18. 9. 1891, s. 1.

²⁰² Adolf Černý: Rozhled po lužické folkloristice, Český lid, 1892, s. 77-82, 200-204, 261-266.

²⁰³ Mukův přepis na konci Černého dopisu.

odpoledne přijel Parczewski. Když pak odjeli, mohl si konečně po pěti týdnech odpočinout. Teď už začíná zas pozvolna pracovat. Černý děkuje za Zejlerovy rukopisy. Obrázek „Lužickosrbského svatebního průvodu“ byl v „Lužici“ velmi špatně otištěn. To Černého mrzí a hlavně měl strach, jestli se štoček v tiskárně nepoškodil. Jordana dá do 10. čísla a napíše text v intencích Mukova lístku z 21. srpna. Ještě neví, zda v Budyšině dostali obraz Hórnik. Žádal o to ústně i písemně Šimáčkovu nakladatelství. I. Hermann mu ukazoval Mukův dopis se „Statistikou“. Herrmann na něj stále přátelsky vzpomíná. To, že mu nepíše, je díky jeho velkému pracovnímu vypětí. Na pěveckou slavnost do Budyšina asi nepřijede. Pošle články: V okolí Mužakowa (fejton v Národních listech), Spolužáci (vzpomínka na poslední návštěvu u J. Nerudy ve Světozoru) a Heja (fejton v Národních listech). Vyšel také první sešit „Českého lidu“ a v něm začátek Černého článku „Rozhled po lužické folkloristice“. Dostane ho od redakce, psal kvůli tomu Zibrtovi. Černému je líto, že Mukova žena je neustále nemocná. Jeho sestra Anna také není nejzdravější. Závěrem připomíná Mukovi, že má vzácné vzpomínky na Nerudu jednak z osobní návštěvy, jednak právě z Nerudova pera vzešel Mukův životopis.

110 /22/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (77 – 14)

Hradec Král., 26. IX. 1891

Drohi bratříko!

Prošu Će, staj referat wo „*Čěskim ludu*“ hišće do *tuteho* čísla; tež Jordanowu podobiznu a přewodzace słowa (te čišć z *petitom* a zady w čisle). Klišé Jordanoweje podobizny ma k. Kanonikus Hórnik, wón je do čišćernje póscele – jenož, prošu Će, napiš Markej, zo by klišé hnydom po wočišćenju k. scholastikej wrócił (so wě, njewobškodzene). K. Hórnik mi runje piše, zo njemóže klišé „serbskeho kwasu“ na žane wašnje wot Marka dóstać. Bych měł w Prazy njepríjemnosće, hdy bych so klišeje wobškodziłe.

Dale Će prošu, zo bys „Prašnja a wabjenja“ z *petitom* čišćeć dał; materijala je wjacy hižo a budže (z najmjeńša prašenjow) přeco wjacy, a by jara škoda było, hdyby so dyrbjał dołho wotstorkować. Nadziju so, zo tež tak měniš.

Wčera sym tebi posłał: čisło „Světozora“, 2 čisle „Národních Listow“ a čisło „Humoristiskich Listow“²⁰⁴ z Twojim wobrazom (mějach 2). Sy „Český lid“ dóstał? Sym Zibrtej pišał. Sy tež mój list wot [21.] dóstał? Piš bórzy!

Tebje a Twoju lubu knjeni (tež wot wšitkich swojich) postrowjejo Sym Twój přeco swěrný bratr

Ad. Černý

²⁰⁴ Jan Neruda: Arnošt Muka, Humoristické listy, č. 32, 1891.

Dopis č. 110

Černého se vyjadřuje k organizaci časopisu „Lužica“. Zprávu o „Českém lidu“ má dát ještě do tohoto čísla. Jordanovu podobiznu a průvodní slovo má dát tisknout petitem. Štoček Jordanovy podobizny má Hórnik, který jej pošle do tiskárny, a Černý prosí Muku, aby napsal M. Smolerovi, aby zas nepoškozený štoček Hórnikovi vrátil. Hórnik mu totiž napsal, že štoček „lužickosrbské svatby“ z něj nemůže žádným způsobem dostat. Černý by měl v Praze nepřijemnosti, kdyby se štočky poškodily. Dále prosí Muku, aby „Prašnja a wabjenja“ dal tisknout petitem.

111 /23/ Arnošt Muka Adolfu Černému (34 – 9)

W Freiberku, 28. IX. 91

Lubowany bratřiko!

Runje chcu do Łužicy (Wosyka a Budyšina) wotjěc a mam hišće 5 mjeńšinow khwile. Dokelž sebi myslu to rěka dokelž so boju, zo Ty na spěwanski swjedžen njeprindžeš, chcu Ći z khwatkom lisćik našmórnyć, zo by zhonił, zo sym Twojej dwaj lubej listaj a pósyłku dostał z Twojimi českimi nastawkami a z přinoškami do Łužicy. Měj za wšo nanajwutrobniši džak!

Twoje česke nastawki so mi wubjernje spodobaju a tohorunja te prašenja, hač pak budže je Marko Smoleř chcyć *petit* stajec, so jara praša, dokelž jeho to wjacj mzdy za stajerjow plaći. Žadać chcu to wot njeho. Zo je nam naš luby sławny Neruda tak njenadžijcy so minyl, mje jara zrudzi. Bóh daj jemu čichi wotpoćink. Ja budu stajnje na njeho spominać a njezabudu to zeznaće z nim w Prazy, kotrež sy Ty tak luboznje wopisał. To je prawy pomnik za njeho! Sym hordy zo je wón mje do [Humorow] dał a stajił!

Snadž hišće jedyn lisćik Zejlerjowy z podpisom za Tebje namakam. Wo klišeje so pola Marka Sm. postaram. Fotografije přeco hišće žane nimam a by mi lubo bylo, hdy by so Ty raz pola kn. Herrmana woprašal, hač je wón skazał abo hač a kak móžu je ja sebi skazać; rad bych tež wědzał, što 12 abo 6 wobrazow plaći, zo bych móhl potym skazać. Wot „českeho lidu“ hišće ničo wohladał njejsym, sym hižo před 4 njedželemi kn. Zibrta wo to prosyl, ale njedostał, tež tu by Ty mi k lubosći móhl najlěpje jeho pominać.

Dale prošu napiš mi tola nastawk²⁰⁵ snadź stronu abo dvě čišćanej wo jubijelskej wustajeńcy a wosebje wo wopyće kejžora w Prazy a to hišće do tohole čísla,

²⁰⁵ Adolf Černý: Česka jubilejowa wustajeńca w Prazy, Lužica, č. 10, oktober 1891, s. 74-76.

pósćel to hnydom do Budyšina přez Hórniku Smolerjej hač do 5-6. oktobra, jeli nic prjedy. Trjebam to jara nuznje. Dale mi zdžěl, hač maš za nuzne a wužitne, hdyž ja jedyn exemplar mojej rěčnicy nowej českej akademiji pósćelu a jeli to myslíš, na koho mam to adressować?

Bórzy Ći potom pišu, kak je so spěwanski swjedžen měł a radził, nětko z khwatkom ke kóncej.

Wjele dobreho wšěm tym Twojim lubym kaž wosebje tež Tebi wote mnje a wot mojej mandželskeje. We wutrobnej lubosći Twój swěrný serbski

Ernst Muka

Wodaj šmóranje!

Dopis č. 111

Muka má ješć 5 minut do odjezdu do Wosyka a Budyšina. Má obawy, že na pěveckou slavnost Černý nepřijede, a tak mu chce napsat, aby věděl, že všechny dopisy i zásilky s jeho českými články a příspěvky do „Lužice“ v pořádku dostal. Za vše srdečně děkuje. M. Smoler se ptá, jestli je nutné sázet petitem Černého články, neboť jeho sazeči za to budou chtít víc peněz. Muka o to ale bude M. Smolera žádat. Že Neruda tak neočekávaně odešel, ho také zarmoutilo. Bude na něj stále vzpomínat a nikdy nezapomene na setkání s ním v Praze. Muka je rád, že se objevil v Humoristických listech. O štočky se u M. Smolera postará. Dále by od Černého potřeboval co nejrychleji alespoň dvoustránkový článek o Jubilejní zemské výstavě v Praze a o návštěvě císaře na této akci. Ještě se Černého ptá, má-li poslat jeden exemplář své mluvnice dolnolůžické srbštiny nové České akademii a komu ji má adresovat.

112 /24/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (78 – 15)

Hradec Králové 20. X. 91.

Lubowany bratřiko!

Běch sobotu a njedzelu w Prazy a dostach wot přecela Herrmanna 3 Twoje fotografie. Jednu sebi hnydom skhowach, jako sy mi prajił < Moju wulku tež dostanješ – chcu sebi tež wjacy wotćahow skazać.> Herrmann njewědžeše płaćiznu dalších wotćahow (dotalne su darmo), ja pak njemějach khwile pohladać k Fiedlerej a so jeho woprašec – tola so jeho hišće džensa z khartku woprašam. Potajkim zhoniš do njedzele, što 6 abo 12 exemplarow płaći a potom móžeš sebi hnydom pola fotografa sameho skazać. Su jara rjenje wuwjedzene – změju rjanu spomnjenku, za kotruž Ći praju swój nutrny džak.

W Prazy rěčach z Šimáčkom – wón naju tehdom (na druhi dzeń po zhromadnym našim posedženju pola Choděry) wočakowaše pola „Flekow“ (u Fleků). [Pomnju], zo sebi prajichmy, zo so tam snadź zetkamy – tola zapomnich tehdy Šimáčkej wo tym powěsć dać, zo přińć njemóžemoj. Dale z nim porěčach wo kliše wobrazu k. Hórnik, kotryž přeco hišće nimam. Bě w tym njedorozymjenje. Potajkim dostanu nětko wobraz k. Hórnik, kotryž dam pósłać na adresu k. Skale.

Z wustajeńcu so rozžohnowach – bě to zrudne džělenje. Wustajeńca tepješe so w błyšču tysacorych swětłow a wšudžom žoľmješe so čišćeńca wopytarjow (bě wšeho wokoło 100.000 ludži) – a tola [sy] sebi dyrbjał pomyslić, zo je džensa kónc, zo so jutře započnje z wotwožowanjom wěcow a z wottorhowanjom twarjenjow

Nětko njewěm ničo druhe pisać, hač jenož „Mythiske bytosće²⁰⁶“ – časa mam jara mało. Hakle 6 wječor přińdu domoj. Tuž mje nětko njepominaj wo nastawki za Łužicu – hakle hdyž budu z džělom nastawka za tónle zešiwk časopisa hotowy, móžu Tebi zaso něšto napisnyć. Njejsym tež strowy – boju so, zo zcyła skhorju; sym přewjele napinany.

Tež ze Zibrtom rěčach – wón mi praješe, zo je Tebi „Čěski lud“ hižo pósłał. Za měsac wuńdze 2. zešiwk. Wšitcy znaći Će postrowjeja.

Na wustajeńcy běštaj w poslednich dnjach Imiš a Libš. Imiš²⁰⁷ přińdze w „Złotej Prazy“ ze žiwjenjoběhom wote mnje, Libša²⁰⁸ dam snadź do Swětozora. Jakub budže zaso hněwny, zo druzy prjedy njeho w čěskich listach přińdžechu – tola njemóžu sebi pomhać. Lětsa bě wustajeńca a wšo, štož z njeju zwisowaše, *prěnje*, wšo druhe dyrbeše so wotpołožić na přichodny čas.

Budź strowy a postrow tež wutrobnje swoju knjeni. Tež wot svojich lubych dyrbju prajić Tebi a Twojej knjeni wjele dobreho. Piš bórzy wo swjedženju atd. W lubosći Twój

Ad.Černý

Wodaj šmóranje (žalostne!) – mam smjerc wjele džěła a smjerc mało khwile.

Daj sebi džělać tež *małe* fotografije – tute su droha wěc, so zda zo jedna plaći šěsnač.

²⁰⁶ Adolf Černý: Mythiske bytosće lužiskich Serbow, I. Zwjazk, Budyšin 1893.

²⁰⁷ Imiš, Jaroměr Hendrich (1819-1897), lužickosrbský farář. 1839 se podílel na založení spolku Societas Slavica Budissinensis.

²⁰⁸ Článek o Libšovi se však ve Světozoru neobjevil.

Sym napisał referat wo Twojej rěčnicy za *Athenaeum*. Póscel hnydom 1 exemplář Dr. Kovářej²⁰⁹ (kotrehož znaš ze „Slawije“. Wón napiše recensiju za „Filologické listy“. Adresa: Dr. Em. Kovář, professor české university v Praze (Prag).

Hdyž póscéleš Akademiji, zhubiš podarmo exemplář.

Dopis č. 112

Černý byl v sobotu v Praze a od I. Herrmanna získal tři Mukovy fotografie. Jednu si Černý schoval. I. Herrmann nevěděl, kolik stojí pořízení další kopie. Do týdne ho bude informovat, kolik by stálo přidělení 6 až 12 exemplářů. Mluvil se Šimáčkem, který je tehdy (druhý den po společném posezení s Choděrou) očekával „U Fleků“. Černý si až později uvědomil, že se na tom domluvili, a pak zapomněl Šimáčka vyrozumět, že nemohou přijít. Se Šimáčkem dál mluvil o štočku M. Hórniku, který ještě nemá. Bylo to nedorozumění a až ho dostane, pošle štoček Skalovi.

S jubilejní výstavou se mu smutně loučilo. Výstava se topila v záři tisíců světél a všude se valila tlačence návštěvníků (celkem bylo kolem 100 tisíc lidí) - a přesto si musel člověk uvědomit, že dnes je konec a zítra se začne s odvážením věcí a bouráním budov. Nyní nemůže nic jiného psát než „Mýtické bytosti“. Má málo času. Domů přichází až v šest večer. Nemá ho upomínat o příspěvky do „Lužice“, dokud je nenapíše sám. Cítí se velmi unaven. Výstavu v posledních dvou dnech navštívili také Imiš a Libš. Imišův životopis od Černého se objeví ve „Zlaté Praze“ a Libšův snad ve Světozoru. Jakub (Čišinski, pozn. Z. V.) bude opět pohněván, že jsou v českém tisku před ním upřednostňováni jiní. Letos se věnoval výstavě a vše co s ní souviselo, ostatní se muselo odsunout na pozdější dobu. O Mukově mluvnici napsal zprávu do Athenaea. Muka má hned jeden exemplář mluvnice poslat dr. Kovářovi, kterého Muka zná ze Slavie. Recenzi napíše do Listů filologických.

113 /25/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (79 – 16)

[Hradec Králové] 22. X. 1891

Luby bratřiko!

Runje dostawam wotmolwjenje fotografa Fiedlera. Wón postaja płaciznu takle:

6 wobrazow płáci ... 6 šěsnakow

12 wobrazow płáci ... 10 šěsnakow

Potajkim budže najlěpje, hdyž sebi skažeš hnydom 12 wobrazkow, přez což 2 šěsnakaj zalutuješ. Skazanku sčín runje pola fotografa, sym jemu hižo wozjewił, zo jemu budžeš sam pisac. Adressa: Velectěny pán, pan Hynek Fiedler²¹⁰, fotograf v Praze II. (Prag),

²⁰⁹ Kovář, Emanuel (1861-1898), český etnograf a jazykovědec. Podílel se na přípravě Národopisné výstavy československé v r. 1895 v Praze.

²¹⁰ Fiedler, Hynek, český fotograf, syn slavného portrétního fotografa a malíře Hynka Fiedlera (1836-1870).

Václavské náměstí. Wón pak Tebi wobrazki hnydom do Freiberka póscele. Z wutrobnym postrowom a wočakujo Twój luby list sym Twój přeco swěrný

Ad. Černý

Dopis č. 113

Černý posílá Mukovi informace ohledně ceny fotografií, které získal od fotografa Fiedlera. 6 fotografií stojí 6 šestáků, ale 12 stojí 10 šestáků. Doporučuje mu objednat si 12 fotografií, neboť tak ušetří dva šestáky.

114 /26/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (80 – 17)

Hradec Králové, 28. X. 1891

Drohi bratříko!

Tu Ći sćełu wotpisk recensije, kotruž wo Twojej gramaticy do Wisły napisach. Žadach sebi drje wočišć za Tebje, njedostach pak. Sy k. Kowářej exemplar póslať? Žada mje młody slavista k. Karásek²¹¹ (kiž je Chelčickeho²¹² wudať), zo bych jemu Twoju gramatiku požćil – wón chce rady wo njej do Archiva für slav. Philologie²¹³ pisać a tež do Časopisa Českeho muzeja. Ja ju nětko hišće za někotre referaty trjebam, a tež hewak dyrbju husto do njej pohladać. Njechať jemu snadź Ty sam 1 exemplar *požćić*? Móžeš jón traš hnydom na jeho adresu póslać: Josef Karásek, filosof ve Wídni (Wien) IX. Schwarzschanierstrasse No. 15., III. St., 7. Je-li ju jemu pósceleš, napiš mi; ja chcu jemu potom pisać, zo ju dostawa požćenu a zo ju dyrbi we wěstym času wróćić.

Nimaš *Liebuschowa*²¹⁴ Chronik von Senftenberg? (1827). Je to drje wšelake bamborjenje, štož wón piše (woprawdźita humoristiska lectura je na př. Jeho „wědomostna“ kniha „Skythika“), tola dyrbju to tež čitać, zo to móžu kritiscy rozsudzić (ev. wotsudzić) w svojich „Myth. bytosćach“ (hdyž so druzy kaž Veckenstedt na njeho powoľuja). Maš-li ju, pósćel mi ju, prošu *hnydom*, budu Ći jara džakowny; w Maćićnej knihowni njeje.

²¹¹ Karásek, Josef (1868-1916), český literární historik a slavista. Většinu života působil ve Wídni. Na Mukovu mluvnici dolnołužické srbštiny napsal recenzi do časopisu Archiv für slavische Philologie.

²¹² Chelčický, Petr (1390-1460), český spisovatel, překladatel a náboženský myslitel.

²¹³ Archiv für slavische Philologie, časopis založená r. 1875 Vatroslavem Jagićem. Jeho záměrem bylo, aby se časopis stal ústředním orgánem veškeré slovanské filologie.

²¹⁴ Libuš, Jurij (1788-1867), lužickosrbský farář a vlastivědný badatel. Sepsal řadu studií o slovanské mytologii.

Njeměniš, zo bych móhl z Frencelowych²¹⁵ rkpow w Žitawje hišće něšto za lužisku folkloristiku wučerpać? Nimaš originalne (němske) wupiski z Žitawskich foliantow? Što dyrbja ličbniki na spočatku jednotliwych přestawkow (Absatz) woznamjenjeć?

Wotmolwjenjow na prašenja dostach jara mało: wot stud. Mikela, Zarjeńka, Andrickeho²¹⁶, Herrmanna, Mich. Šewčika²¹⁷ (wupisk ze „Serbowki“) a kant. Šwjele. To je wšo.

Hody přijědu do Serbow. Chcu zběrać – hdže, hišće so njerozsudźich. Pak w Žitawje z Frencelowych rkpow (po Tvojim měnjenju), pak w Delnej Łužicy. Njechať Ty tam ze mnu do Delan?

Piš mi bórzy, najlěpje hnydom.

Kak je ze strowosću Twojeje knjenje? Ja běch tež nětko khorowaty, teho runja moja sotra Anna.

Wšitcy moji Tebje a Twoju lubu knjeni wutrobnje postrowjeja.

Tebje a Twoju knjeni nanajwutrobnišo postrowjejo sym w lubosći Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Sy Nár. Listy z feuilletonom wo přeněmčenyh stronach Łužicy dostať?

Dopis č. 114

Černý posílá Mukovi opis recenze, kterou napsal o jeho mluvnici do časopisu „Wisła“. Mladý slavista Karásek prosí Černého, jestli by mu nepůjčil Mukovu mluvnici, že by o ní napsal do časopisu Archiv für slavische Philologie a do Časopisu Českého musea. Protože Černý mluvnici ještě potřebuje pro několik referátů, prosí Muku, jestli by neposlal Karáskovi k zapůjčení exemplář do Vídně. Černý pak ještě Karáskovi pošle lístek, kde ho upozorní, že exemplář mluvnice je pouze půjčen a že ho musí po určité době zase vrátit.

Ptá se Muky, jestli nemá Chronik von Senftenburg od Liebusche. Potřebuje se s ní seznámit, aby ji mohl ve svém spise „Mýtické bytosti“ kriticky zhodnotit, případně odsoudit, když se na ni odvolává i Veckenstädt. Ptá se Muky, jestli by se dalo ještě něco použít z rukopisu A. Frencela v Žitavě.

Na Vánoce přijede do Lužice. Chce sbírat materiál buď v Žitavě, pokud mu Muka doporučí probádat Rukopisy A. Frencela, nebo v Dolní Lužici. Ptá se, jestli by nechtěl s ním do Delan. Černý i sestra Anna byli nemocní.

²¹⁵ Frencel, Abraham (1656-1740), lužickosrbský farář, významný sorabista a vlastivědný badatel.

²¹⁶ Andricki, Mikławš (1871-1908), lužickosrbský prozaik, dramatik a publicista. Po vzoru J. Nerudy uvedl do lužickosrbské literatury fejeton. V letech 1896-1903 redigoval spolu s A. Mukou časopis Łužica.

²¹⁷ Šewčik, Michał (1870-1903), lužickosrbský farář, historik a publicista.

115 /27/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (81 – 18)

[Hradec Králové] 3. XI. 1891

Luby bratřiko!

Sym Tebi hižo trójcy pisał – Ty pak mi njejsy jeničke słowo wotmolwił. Sy khory? Abo što sebi dyrbju wo tym myslíc? W poslednim lisćiku Će zjawnje žadach, zo bys mi hnydom wotmolwił, byrnjež z słowčkom, dokelž wěc khwata – tola tež na tu próstwu žadane wotwotmolwjenje njedóstach.

Z wutrobnym postrowom Twój

Ad. Černý

Dopis č. 115

Černý je nervózní, protože nedostává od Muky žádné zprávy. Ptá se, zda není nemocný. Bude čekat, až se ozve.

116 /28/ Arnošt Muka Adolfu Černému (35 – 10)

W Freiberku, 4. XI. 91.

Lubowany bratřiko!

Mějach přeco wjele džěła a njeprjindu dla staroscow do přědka; duž wodaj, zo Ći hakle džensa pisam.

Najprjedy měj džak za wšo štož sy mi póslał: te nastawki wo Serbach, moje wobrazy a wosebje za recensiju we „Wisle“; ta napjelnja mje z najwutrobnišim džakom přeciwo Tebi; sy z tym nic jeno mi, ale tež Jabłonowskemu towařstwu wulku přecelnosć wopokazał; to towařstwo je mjenujcy wulku summu pjenjez do mojeje knihi tykło a přeje sebi, zo by so z najmjeńša nakład někak pokupił (500 exx.), runjež z tym hišće na pjenjezy njeprjindze; temu pak dopomhaju wěsće tajke recenzije kaž Twoja; to pak je tež jara derje, dokelž je młody němski dr. Wiedemann, kiž hišće w Lipsku pola Leskiena studuje a hišće ničo hač swoju doktordissertaciju napisał njeje, w němskim „Literarisches Centralblatt“ jara zwjeršnu a zdžěła njelepu recensiju wozjewił, na kotruž so njejsym jenož ja, ale tež prof. Leskien²¹⁸ a druzy sobustawy Jabł. tow. hněwali: wón n. př. žada, zo bych wšudže na „urslawische Wurzeln u. Formen“, kiž so zcyła njehodža

²¹⁸ Leskien, August (1840-1916), německý jazykovědec a slavista. Potomek polabských Slovanů. Udržoval přátelské vztahy s J. A. Smolarem, M. Hórníkem a A. Mukou.

dopokazać wróćo sahał (nic pak na starosłowjanske, kajkež nam žórła podawaju!); towařstwu dale wumjetuje, zo njeje žana „Sprachkarte“ přidana (ja ju jim poskićich, woni pak njechachu, dokelž by to předrohe było) a *mi* dale, dokelž něšto mało ethymologijow, kaž ja sam derje wěm, njeje přez wšě dwěly pozběhnjenych – što pak to wučinja mjez syłu cyle wěstych a prawych kaž mi Leskien a Hórnik wobwědčujetaj – mi wón po tajkim porokuje, zo njejsym „mit den übrigen slawischen Sprachen nicht immer genügend vertraut“ a tutón knjez hakle sam počina słowjanske řeče študować. Wón drje je so nětko pola mje listnje zamołwjał, zo wobžaruje, zo je tak njelepje pisał, ale ćišćane tam tola je a hodži so jenož přez druhe sprawne recenzije nješkodźace sćinić a to wosebje přez tajke kajkež Ty pišeš a kajkichž so ja wot kn. prof. dr. Kowařa nadźijam, kotremuž ja džensa exemplar pósćelu; snadź by wón nimo do čěskich „Filologickich listow“ tež do jenych austriskich *němskich* wědomostnych nowin a hdžež so jemu hewak hodži recenziju napisał; Knjezej Karáskej pak njemóžu exemplar pósćać, dokelž nimam wyše, sym hižo dawno do Widna exemplar kn. prof. Jagičej²¹⁹, redaktorej „Slav. Archiva“, pósćał z próstwem wo recenziju w archivje a Widenska universitetna knihownja je drje exemplar připósłany dostała wot Jabłonowskeho towařstwa, duž je najskładnišo, zo sebi kn. Karásek jedyn teju exemplarej požči; za jeho recenzije budu jemu džakowny. Najlubše pak su mi wězo Twoje a snadź změješ hišće lóšt a khwile recenzije pósćać kaž mi w lisće wot 18. junija lubješe do „Čěskeho lida“, do „časopisa čěskeho musea“ (jeli kn. Karásek prjedy njemóže), do Athenaea (sy drje hižo pósćał, do „Literarních Listow“ do pólskeho zběrnika „Prace filologiczne“, do ruskich „Žiwaja Starina“ a „Etnografičeskoje obozrěnije“ a do bołhařskeho narodneho „Sbornika“ a hdžež maš hewak za dobre. Hdžež móžno pósćel mi *dwaj* woćišćaj tych Twojich lubych recenzijow, zo bych móhl jedyn pósćać do Lipska na Jabłonowske towařstwo.

Dale měj džak za mi připósłane fotografije moje, chcu so kn. Fiedlerjej podžakować a sebi pódla 12 exx. skazać. Na Twoju mi slubjenu fotografiju so wutrobnje wjeselu, a prošu, zo by při tej składnosći tež připožičił Twoju Wařawsku fotografiju (jeli hišće maš) a mi slubjene wotćahi Twojich serbskich samoručnych fotografijow. Wězo mi tež pósćeješ Imišowy a Libšowy žiwjenjoběh a wobraz, hdyž

²¹⁹ Jagić, Vatroslav (1838-1923), charvátský filolog, slavista. Přátelil se s A. Mukou a podporoval prostřednictvím svého žáka A. A. Šachmatova tisk Mukova dolnolučického slovníku. 1874-80 byl profesorem na univerzitě v Berlíně, kde založil a do své smrti redigoval časopis Archiv für Slavische Philologie.

stej wušlej w „Złatej Prazy“ a „Světózoru“. Njeby tež móžno bylo Jakuba Skalu²²⁰ nutř stajíc? Hdyž Hórnikowy wobraz kn. Skalu dóndže, drje Ty nastawčk wo Hórniku za Łužicu pósceleš, runjež Će njechał ze wšěmi móžnymi próstwami a próstwičkami nadběhować, luby bratřiko! Wbohi bratřiko, maš tak wjele džělać a tak mało času. Hdyž so raz tak prawje nječuješ, dha wostań tola něšto dnjow abo tydžeń raz domach; tola Hórnikowy wobraz snadź móžemoj tež hakle do 1. čisła přichodneho lětnika podać? Najwažniše je zo so strowy zdđerziš, přetož ja derje wěm, kak zły hósć je khorosc! Moja luba Loska přeco hišće khoruje a přebywa wjacu we łožu hač we jstwjje, wona na powětr scyla hižo přez 5 njedzel přišla njeje a nětko sym ja tež trochu skhorił wot zańdženého pjatka, mam tołste a bolenje w šiji, hač do džensa pak sym hišće do šule łazył, kak dale budže njewěm, dokelž so pohórša.

Přeni zešiwk „Českeho lidu“ sym dostał a so mi wubjernje spodoba, to je woprawdže wustojny časopis a čini k. drej Zibrtej česc.

Spěwanski swjedžeń je so jara derje radził a wšitcy prajachu, zo je Kocor ze „Zymu“ sameho sebje přetřechił, tak wubjerna je tale komposicija. Kak je hewak wšo wotběžalo, widziš z Libšoweje rozprawy we Łužicy, kiž so w 11. čisle skónči. Škoda, zo tam Ty być njemóžeše. Tola Jakub Ćišinski tam tež njebě! Běch pola njeho w Drježdžanach, jako do Budyšina jědzech, ale wón njechaše sobu (basnić tež ničo wjacu njecha) a powědaše mi, zo je w Drježdžanach před krótkim na wulkim koncerće był a tam blisko Kocora, kiž tam tež běše, sedzał, zo pak jeho znał a postrowił njeje, haj zo je jeho w přestawcy němski nuzował z puća hić, jako bě jemu něhdže na puću stał. – Ja nětko w Budyšinje składnosć wužich, Kocora na Bartowe pěsnje kedžbneho sćinić; wón pak so wuzna, zo so spěwy ze sonettow a formow komponować njehodža; „přrodu a wutrobu“ pak wón hišće njeznaješe. Duž kupich ja exemplar a jón jemu poswjećich a wón slubi, jeli móžno, něšto skomponować. Nětko je mi 3 jeho spěwy za mužske chory a capellu składowane pósłał, kiž su jara rjane. Njejsym pak hišće skladnosć měł je Bartej pokazać. Njeje to šlachetnje wot Kocora?! Wón mi njeje słowčka wo Bartowej njeprístojnosći rjekł. Nětko wón znowa komponuje Zejlerjowu pěseń: „So zwoni měř“. Hotel Laue – najwjětši sal w Budyšinje – so nětko předawa, zo by so tam nowy póst postajił. Nětkole je najskładniši čas, serbski maćičny dom postajić z wulkej salu, hdyž jeno by něchtó chcył na 1-2 lěce trěbne pjenjezy bjez danje požčić. Njeje dha w Prazy žadyn wótcínsky zmyslenny pjenježnik abo bohačk. Wot 3. lěta sem móhli jemu jara derje z 4% zadanić.

²²⁰ Skala, Jakub (1851-1925), lužickoserbský duchovní. 1905-23 místopředseda MS a 1923-25 předseda.

Libušowu „Chronik von Senftenberg“ ja nimam, ale kn. Alfons Parczewski ju ma, kaž so mi zda.

Móžno je, zo so w Frencelowych rukopisach w Žitawje a Zhorjelcu hišće wšelake za nas Serbow zajimale namaka; ja sym wšo štož běch sebi wupisał, w časopisu Maćicy Serbskeje. Za folkloristiku drje tam wjele wjacy namakać njebudžeš, ale za stawizny a wšelake nastawki wo serbskich a słowjanskich přibohach. Te ličbniki w spočatku jednotliwych přestawkow znamjenjeju běžne čisła pola Frencela, dokelž sym ja štož za Serbstwo wažne njebě, wuwostajał.

Wobžaruju, zo sy tak mało wotmołwjenjow dostał, snadź hišće někotre dóndu; wšako móhli tež hišće raz we Łužicy pominać?

Je mi žel, zo hody najskerje z Tobu być njemóžu, budu dyrbjeć domach wostać, hdyž je moja žona přeco khorowata a dyrbju tež na šulski program, kiž mam spisać, myslić. Tež njewěm, hač so njebudžeš nazymnić w Delanach, hdyž budže zyma. Zhonić wšak móžeš w hodowych prózdninach najwjacy. To je wěrnó. Při tym móhl tež přez Žitawu dojeć a mój bychmój so snadź w Ketlicach pola Kocora zetkałoj, kiž je mje jara nutrnje přeprosyl.

Duž měj so rjenje, luby bratřiko, a wostań mi strowy a postrow' wote mnje wšěch Tvojich lubyh nanajnutrišo.

Pódlu sćelu Ći 2 zw. Zejlerja, kaž Ći slubich; štwórty, kiž so snadź k hodom skónči, dostanješ, hdyž budže hotowy. Sym khwatać dyrbjał, duž wodaj moje šmóranje.

Sćelo Tebi wote mnje a wot mojeje mandželskeje najwutrobnije přecělske strowjenja wostawam w lubosći Twój swěrný serbski bratr

Ernst Muka

Dopis č. 116

Muka se omlouvá, že se neozýval. Má mnoho starostí. Nejdříve děkuje za všechny články a zejména za recenzi na jeho mluvnici, která vyšla ve „Wisle“, ta ho naplňuje nejsrdečnějším díkem. Neprokázal tím laskavost jen jemu, ale i Jablonské společnosti, která vynaložila na vydání mluvnice mnoho peněz a přeje si, aby se náklad čítající 500 kusů nějak rozprodal, a i tak z toho nebude mít žádný zisk. Černého recenze je o to důležitější, protože jeden mladý Němec dr. Wiedemann, který ještě studuje u Leskienu v Lipsku a ještě ani nenapsal svou doktorskou disertaci, uveřejnil v německém Literarisches Zentralblatt" velmi povrchní a částečně nejapnou recenzi, která rozzlobila nejen Muku, ale i prof. Leskienu a jiné členy Jablonské společnosti. Např. požadoval, aby všude uváděl praslovanské kořeny a tvary, které nelze vůbec zpětně prokázat; Společnosti vytýká, že ke knize nebyla přiložena jazyková mapa (Muka dodává, že ji poskytl, ale Společnost ji nechtěla, neboť by tak kniha vyšla draho). Dále mu vytýká, že není vždy dostatečně obeznámen s ostatními slovanskými jazyky, což píše člověk, který slovanské jazyky teprve

sám začíná studovat. Mukovi se sice dopisem omluvil a vyjádřil lítost, že psal tak nešikovně, ale už je to vytištěné a každý si to může přečíst. Napravit to lze jedině dalšími neškodícími recenzemi, jako napsal Černý a jako napiše, jak doufá, prof. Kovář. Muka se také domnívá, že by Kovář kromě do Listů filologických mohl napsat do nějakých německých nebo rakouských vědeckých novin. Pro Karáska už ovšem exemplář nemá, neboť ho již dávno posílal do Vídně Jagićovi s prosbou o recenzi do jeho časopisu *Archiv für Slavische Philologie*. Vídeňské univerzitní knihovně exemplář poslala společnost Jablonowského. Proto bude nejvhodnější, když si mluvnicki Karásek vypůjčí v knihovně, za recenzi mu bude vděčný. Nejraději má však Muka recenze od Černého. Pokud bude mít Černý chuť a čas, navrhuje, aby recenze poslal ještě do polského, bulharského a ruského časopisu. Prosí také Černého, aby mu posílal vždy dva otisky z každé recenze, aby jeden mohl poslat do Lipska Jablonowské společnosti.

Děkuje Černému za zaslání fotografie. Dále ho prosí o zaslání Imišova a Libšova životopisu s podobiznami ze Zlaté Prahy, případně ze Světozoru. Mohl by něco napsat také o Skalovi. Nechce ho ale přetěžovat. Nejdůležitější je, aby zůstal zdravý. Mukova žena je stále nemocná, přes pět týdnů se nedostala na čerstvé povětrí. On sám je od minulého pátku nemocný. Má bolesti v krku a celý krk nateklý, i přesto chodí do školy, ale neví, jak dlouho to vydrží, neboť se mu přitěžuje.

Pěvecká slavnost se v Budyšíně vydařila. Všichni říkali, že Kocor svou kompozicí *Zima* překvapil sám sebe. Je výborná. Jak vše proběhlo, si přečte z Libšovy rozpravy v Lužici. Lituje, že tam Černý nebyl. Neukázal se tam ani Jakub Bart-Čišinski. Cestou do Budyšina ho navštívil v Drážďanech. Nechtěl jet s Mukou na pěveckou slavnost (skládat básně už také nechce) a vyprávěl mu, že byl před nedávnem v Drážďanech na velkém koncertě a Kocor dělal, že ho nezná, a o přestávce ho dokonce německy nutil uhnout z cesty, když mu stál v cestě. V Budyšíně využil příležitosti, aby Kocora upozornil na Bartovy básně. Kocor se přiznal, že písně nelze komponovat z básnických sbírek „*Kniha sonettow*“ a „*Formy*“. Sbíрку *Příroda a wutroba* ještě Kocor neznal. Koupil tedy jeden exemplář a věnoval mu ho a Kocor mu slíbil, že pokud to bude možné, něco zkomponuje. Nyní mu poslal tři jeho básně zkomponované pro mužský sbor a kapelu. Neměl ještě příležitost je Bartovi ukázat. Považuje to od Kocora za šlechetné. Kocor mu neřekl ani slova o Bartově nepřístojnosti. Kocor nyní opět komponuje Zejlerovu píseň „*So zwoni měř*“. Hotel Laue, kde je největší sál v Budyšíně, se bude prodávat, aby se tam zřídila nová pošta. Muka si myslí, že je nejvhodnější čas založit lužickosrbský Matiční dům s velkým sálem, kdyby někdo chtěl půjčit potřebné peníze na rok až dva bezúročně. Ptá se tedy, jestli není v Praze nějaký vlastenecky smýšlející boháč či finančník. Od třetího roku by mu mohli platit velmi dobrý čtyřprocentní úrok. Libšovu knihu nemá, ale má ji Parczewski. Pokud jde o Černého dotaz, jestli lze ještě něco najít k lužickosrbské folkloristice ve spisech A. Frencela v Žitavě a Zhořelci, tak odpovídá, že velmi málo. Ale je tam dost o historii o lužickosrbských a slovanských modlách a bůzcích. Lituje, že spolu na Vánoce nebudou, neboť je žena stále nemocná a on musí sepsat školní plán. Pokud by ale jel Černý přes Žitavu, mohli by se setkat v Ketlicích, kam ho velmi vřele pozval Kocor.

Luby, drohi bratřiko!

Dołho Ći njewotmołwjam na Twój luby list – z teho widžiš, kak jara sym z džěłom wobćeženy a kak mało khwile mam. Wěm tež, zo mi wodaš moje komdženje.

Měj wutrobny džak za rjanej zwjazkaj Zejlerja – zwjeselich so jara nad nimaj. Džensa Ći tež sćełu „Athenaeum“ z recensiju wo Twojej delnjoserbskej rěčnicy. Druhe referaty lubje rad napišu – tola hakle w druhej połojcy teho měsaca; nětko mam smjerc wjele džěła. „Mythiske bytosće“ sebi žadaju wšitkich mojich mocow a wšitkeje mojeje khwile – a khwile mam jara mało. Dyrbju na cyły dzeń z wučbu čwělować a hakle wječor móžu so k svojim studijam a džělam synyc. Dr. Kovář napiše referat za „Filologické Listy“ a móže byc tež za „Časopis Musea“; hdyž jeho referat wuńdže, skažu jón za Tebje. Wot k. Karáska njedóstach wotmołwjenja.

„Deutsche Gründlichkeit“ tajkich Wiedemannow mje přeco hněwa. Tola měnju, zo to Twojemu džěłu njemóže zeškodzić. K. Kowářej tež napišu, zo by napisał do jenych austriskich němskich nowin recensiju; sym to w Twojim lisce přewidzał, jako Kowářej pisach.

Džensa Ći tež sćełu swoju wulku fotografiju; wot wařawskich nimam wjacjy wotćahow hač jenož jedyn. Moja sotra Anna (starša, blěda) dostanje tónle tydzeń swoje fotografije – a potom chce tež Tebi jenu pósłać, dokelž Ty běše pola nas a ju znaješ.

Imiš²²¹ w „Zlatej Praze“ hišće přišoł njeje; je so runje lětnik kónčil a nowy počina, a tuž so dyrbbeše jeho wobraz a žiwjenjopis kusk wotstorčić; nětko pak měnju, zo přińdže hižo na rjad – pisach runje džensa redaktorej Schulzej²²². Wobrazaj Skale a Libša ma hižo red. Swětozora wote mnje. Tež w nastupanju wobraza Ćišinskeho z nim porěčach a wón je cyle zwólniwy jón podać. Sčinimy tak před wobrazomaj Skale a Libša, zo potom Jakub njerjeknje: „Přepozdže!“ Je tola jara škoda, zo Jakub tak doslědnje mjelči – to je tola hrěch, hdyž tajki talent lěnjeho pase. To móže skerje Šiman swoju lyru powisnyć a sebi swój ławrjeńcowy wěnc k mjasu zwarić dać.

Do džensnišeho dnja njewěm, hač su z Prahi Hórnikowy wobraz Skali pósłali abo nic. Njewěm, što sebi dyrbju wo tym myslić.

Rudzi mje, štož mi wo Jakubje pišeš – to jeho tola nječesći. Ale tajki wón je.

²²¹ Adolf Černý: Lic. theol. H. Imiš, Zlatá Praha, č. 7, 1892, s. 80-82.

²²² Schulz, Ferdinand (1835-1905), český spisovatel a redaktor. Od r. 1884 redigoval Zlatou Prahu.

Liebuschowu „Chronik“ dostach wot k. Jenča.

Prošu, staj do Łužicy (w rubricy „Prašnja a wabjenja“) mój džak za přinoški (wotmołwjenja): kk. kant. Šweli²²³ w Skjarbošcu, wuč. A. Domašcy (abo Domaškej, piše so Domašk) w Bołborcach, gym. A. Mikelej w Budyšinje, stud. M. Andrickemu w Prazy, stud. G. Zarjenkej²²⁴ z Hrodzišća, stud. E. Herrmannej²²⁵ z Wuric, gym. G. Šwjeli²²⁶ w Khoćebuz.

Do Serbow, bohužel, najskeršo hody njepojědu. Mythiske bytosće mi wozmu wšitkón čas hač do hód, a potom dyrbjú pisač za někotre česke časopisy.

W českich nowinach bě powěsć, zo su w pruskej Łužicy dostali *serbsku řeč do šulow* (z wuwzacóm ličenja) – je to wěrnó? W Serbskich Nowinach ničo wo tym nječítach. To by tola zwjeselaca powjesć była!

Rudži mje jara, zo Twoja luba knjeni přeco hišće khoruje. Ja a wšitcy moji jej přejemy bórzwone wustrowjenje a so jej rjenje poručamy.

Wóndano bě tudy pola mje mje Herrmann. Wón přijědže raz sobotu wječor a njedzelu popołdnu zaso wotjědže do Prahi. Sym so z nim zaso kusk zwjeselił we swojej Hradeckej puscínje.

Z wutrobnym postrowom wot sebje a wot wšitkich mojich domjacych sym Twój swěrný, Će lubowacy bratr

Ad. Černý

Piš mi bórzy.

Wot serbskich fotografijow nječčinich dalše wotčahi – njemějach khwile a běchu tež přeco čmowe dny. Pozdžišo (w léčě) dostanješ.

Dopis č. 117

Černý se omlouvá za opožděný dopis. Má mnoho práce. Posílá mu Athenaeum se svou recenzí na jeho mluvnici. Pracuje jen na Mýtických bytostech. Celý den se musí trápit s výukou a teprve večer může pracovat nad svými studiemi. Kovář referát o mluvnici napíše do Listů filologických. Karásek se mu neozval. „Německá důkladnost“ takových Wiedemannů Černého vždy rozčílí. Přesto si ale myslí, že by to jeho práci nemělo uškodit. Kovářovi ještě napíše, aby recenzi napsal také do rakouských nebo německých novin. Černý posílá Mukovi svou velkou fotografii. Je velká škoda, když Jakub (Bart, pozn. Z. V.) stále

²²³ Šwjela, Kito (1836-1922), lužickoserbský učitel a překladatel. Působil v Dolní Lužici a v letech 1864 až 1915 byl redaktorem Bramborského Casnika.

²²⁴ Zarjenk, Jurij Gustaw (1871-1946), lužickoserbský farář a kulturní pracovník.

²²⁵ Herman, Arnošt (1871-1940), lužickoserbský právník. V letech 1925 až 1934 byl předsedou Matice lužickoserbské.

²²⁶ Šwjela, Bogumił (1873-1948), významný dolnolužický jazykovědec, farář a národní pracovník. V r. 1906 vydal mluvnici dolní lužické srbsčiny a redigoval dolnolužický Bramborski resp. Serbski Casnik.

„mlčí“. Je to hřích, když tak velký talent zahálí. To může spíš Šimman svou lyru pověsit a svůj vavřínový věnec dát uvařit k masu. Černého rmoutí, co o Čišinském Muka psal. To Čišinského nectí. Ale takový je, poznamenává Černý. Liebuschowu kroniku dostal od Jenče. Prosí Muku, aby v časopisu „Lužica“ do rubriky „Prašnja a wabjenja“ otiskl Černého poděkování za příspěvky (odpovědi) několika lidem. Do Lužice bohužel na Vánoce nepojede. Všechen čas berou Mýtické bytosti, a pak musí psát také pro české časopisy. Černý také lituje, že je Mukova žena stále nemocná. Nedávno ho o víkendu navštívil I. Herrmann. Návštěva mu udělala radost, neboť se v Hradci cítí jako v pustině.

118 /30/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (83 – 20)

[Hradec Králové] 6. XII. 1891

Drohi bratříko!

Budź tak dobry a wupiš mi hnydom, štož sy sebi w Košynje wo archaeologiskich namakankach zapisał a što sebi lud wo nich baje (zo su to pjeršćenje serbskich wjerchow) – trjebam to nětko jara nuznje při pisanju studije wo serbskim kralu a spjacych ryčerjach. Nastawk dyrbju tónle tydžeń k. schol. Hórnikej pósłać.

Nadźijam so, zo sy mój posledni list z fotografiju dostał.

Wodaj, zo jenož mało pisam. Khwatam.

Z wutrobnym postrowom Twój swěrnny bratr

Ad. Černý

Dopis č. 118

Černý prosí Muku, aby mu poslal vše, co si zapsal o archeologických nálezech v Košině. Potřebuje to pro svou práci o Mýtických bytostech.

119 /31/ Arnošt Muka Adolfu Černému (36 – 11)

[Freiberg, 7. XII. 91.]

Wutrobnje lubowany drohi bratříko!

Měj najwutrobníši džak za wšo štož sy mi pósłał: wobraz (krasny!), recensiju, kiž so mi jara lubi, list atd. Hdyž druhe recensije napišeš, za což budu Ći z wutroby džakowny, dha prošu Će w mjenje knjeza prof. Leskina, kiž běše Twóju recensiju w Athenaeu čitał, zo by tež wobsah knihi a jeje jednotliwych džělow podał a rozsudził (dispoziciju a wašnje wobdžělanja a přirunowanja z druhimi słow. řečemi). Towarstwo sebi jara přeje,

zo by so nakład rozpředał (to bjez namaj prajene). – Štož přeješ, staju do Łužicy. Rad bych widzał, hdy by mi krótki referat za 1. čo. 92 pósłał wo knihomaj kn. dra. Zibrta: [Kuchařství] a Skřítek a tež wo 2 zeš. *Čěskeho luda*. Na wobraz Twój. knježny sotry Anny so jara wjeselu. Hórnikowy wobraz maju w Budyšinje (steji w Krajanu), snadź Ty někotre rjadki abo strony napišeš za 1. čo. 92 k tomu wobrazej. Kak w pruskej Łužicy z tym wukazom so ma, njewěm. Ja sym cyle zbity a nerwosny widžo přeco khorosc a hubjeństwo a nimale k ničemu wjacj hódny. Bóh zdžerž Tebi a Twojim lubym wšu drohu strowotu. Budźće mi wšitcy lubje postrowjeni! Twój

Ernst

Dopis č. 119

Muka děkuje za dopis, fotografii i recenzi v Athenaeu. Četl ji i prof. Leskien. Muka by byl rád, kdyby mu poslal dva krátké referáty o knihách dr. Zibrta a o druhém čísle časopisu Českého lidu. Muka je jak tělo bez duše, když vidí neustále nemoc a trápení (své ženy pozn. Z. V.).

120 /32/ Arnošt Muka Adolfu Černému (37 – 12)

[Freiberg, 8. XII. 91.]

Běloš-młynk jo šěroki zloty lac a powjaz a złote kije (Stäbe) namakał, hdyž jo w góli štomy wurywał, jo za to we Wórejcach pola Žyda 200 toleř dostał. A su prajili, zo jo to pycha serbskeho krala abo wjercha byla. Košynski korčmař Kulka jo na poli hdyž je přerywał 4 broncowe rynki (t. j. pjeršćenje) namakał a dwaj małej serpaj a cyłu flintu z bajonettom. Pola Blutowskeho młynna jo tajka bitwa byla, zo je młyn wot krowě zabytych šoľ. Wulke derje zdžeržane nasypy čahnu so wot Drjowka za Darbnej a Ranjom přědku Wótsowa a Šejkowa hač k Hrabinej (Finsterwalde)²²⁷. To je wšo štož sym sebi tehdy zapisał. Snadź maš Ty sam wjacj. Kaž přeco w swěrnej bratrowskej lubosći Twój

Ernst Muka

Dopis č. 120

Muka posílá Černému přepis textu, který si zapsal podle archeologických nálezů v Košíně.

²²⁷ Arnošt Muka: Bajki wo Košinec horje, Łužica, 1885, s. 82; Ludowe powěstki wo Košynskej horje a wokolnosći (w namjeznej narěči wot Košynskeho korčmarja), Łužica, 1892, s. 93; Łužica, 1893, s. 6.

Lubowany bratřiko!

Měj wutrobny džak za lubej kartcy. Štož wobraz a žiwjenjoběh Hórniky nastupa, mam Tebi tole prajíc: wobraz, kotryž je w „Krajanu“ čišćany, je starši – a my dostanjemy z *wěstosću* najnowiši wobraz Hórnikowy ze Swětozora. Tón pak je nětko hišće požčeny pola k. Šuchewyča²²⁸ (kotrehož sy tež w Prahy zeznał, Rusina), kotryž jón staji (abo hakle chce stajíc) do časopisa „Zirja“. Hdyž jón wróci, hnydom jón dostanjemy. Potajkim by snadž bylo derje na njón dočakać. Hdyž pak zechceš měc k wobrazu, kotryž ma Krajan, text wote mnje, z najwjetšej radosću jón napišu. W lubosći Twój swěrný

Ad. Černý

Dopis č. 121

Černý srdečně děkuje za dopisnice. Podobiznu Hórniky dostanou ze Světozoru. Podobiznu si ale půjčil Rusín Šuchewyč, který ji chce použít do časopisu „Zirja“.

1892

122 /1/ Arnošt Muka Adolfu Černému (38 – 1)

[Freiberg, 8. I. 92.]

Lubowany bratřiko!

Najprjedy sćelu Ći a Twojim wysokowaženym lubym maćefcy, sotram a bratřikej swoje a swojeje mandželskeje najwutrobniši zbožpřeca k nowemu létu 1892. Bóh daj, zo byšće jo wšitcy hromadže wjeseli a strowi nastupili a přez cyłe létu strowi wostali, mi pak a mojej přeco ćerpjacej žonje Wašu přecělsku lubosć tež w nowym léće dale zakhowali runje kaž mój Wam. Duž daj Bóh strowe a zbožowne nowe létu! Chcemy na najnowiši Hórnikowy wobraz čakać a potom jón pósćel Ty z textom do Budyšina hnydom do čišća. Za 1. čisło 1892 bych Će wutrobnje prosył wo text za rubriku: „Słowjanski rozhlad“ a snadž tež za „Druzy wo Serbach“. Napiš k tomu recensiju wo tymaj 2 najnowišimaj džěłomaj *Zibrta* a wo 2. zešiwku „Čěskeho ludu“ a pósćel to

²²⁸ Šuchewyč, Volodymyr (1849-1915), ukrajinský etnograf.

hnydom do Budyšina a přikazom, zo ma do 1. čisła přinć, hač do 4. abo 5./1.
Z najwutrobnjšim strowjenjom Twój swěrný serbski bratr

Ernst Muka

Dopis č. 122

Posílá noworoční blahopřání. Proší ho o texty pro časopis „Lužica“ do rubriky „Slovanský rozhled“ a „Druzy wo Serbach“. Má ještě napsat recenzi o dvou nových knihách Zibrta a o druhém sešitu „Českého lidu“.

123 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (85 – 1)

Hradec Králové, 8. I. 1892

Drohi bratřiko!

Wodaj, zo hakle džensa přikhadžam ze swojimi přečami k nowemu létu. Wšelake mjerzanja a druhe přičiny mje wotdžeržowachu. Tola pak su moje přeča džensa runje tak nutrne, kaž bychu před nowym létom byle. Potajkim přejemy Tebi a Twojej lubej knjeni ja, moja mać, sotrje a bratřik wosebje wjele strowosće a z cyła wšěho dobreho. Bóh dať, zo by Twoja knjeni bórzy dospołnje wotkhorila a so potom z kruteje strowosće wjeselić móhla. Twoje žadanje njemóžach tónkróc dopjelnic; njemóžach w poslednich časach absolutnje ničo pisac; pódla pak njemějach hišće poslednjeju spisow dra. Zibrta. Tola za přichodne čislo „Lužicy“ napišu lubjerad wobšěrniji text za rubriki „Słowjanske nowinki“ a „Serbski rozhlad“. Wóndano dóstach zwjazk ruskeho wulkeho časopisa „Русский вѣстникъ“, w kotrymž staj dwaj přeložkaj mojich „Serbskich wobrazkow“. (Džowka a Zwony). Přeložer mi piše, zo ma hišće druhe přeložene, kotrež tež bórzy wozjewi. Wšitcy Tebje a Twoju lubu knjeni wutrobnje postrowjamy.

Twój Adolf

Sy dostał č. Złoteje Prahi z wobrazom Imiša?

Dopis č. 123

Černý se omlouvá, že posílá noworoční blahopřání pozdě. Měl starosti. Všichni přejí, aby se hlavně uzdravila jeho žena. Knihy dr. Zibrta mu nemůže poslat, neboť je ještě nemá. Pro další čislo „Lužice“ napíše obsáhlejší text do rubriky „Slovanské novinky“ a „Serbski rozhlad“. Nedávno dostal svazek velkého ruského časopisu „Ruský věstník“, kde jsou přeloženy dva „Lužickoserbské obrázky“ (Dcera a Zvony).

124 /3/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (86 – 2)

Hradec Král. 14. I. 1892

Drohi bratříko!

Redaktor „Prac filologicznych“, přešel můj k. Adam Antoni Kryński so mi wobćežuje, zo njedostawa Łužicu hižo wot listopada l. 1890, hač runjež ma zapłaćene tež na l. 1891.! Je to stara pěsnička wo Sommerowym njeporjedže! Tola tak to njemóže byc – tajkich ludźi dyrbymy sebi wažic. Tuž Će prošu, zo by Ty hnydom napisał k. Holcy, zo by wón k. Kryńskemu bórzy pósłał cyły lětnik 1891. a 3²²⁹ poslednje čisła lětnika 1890. Mi so zda, zo l. čislo l. 1891. njeje wjacý dostać – tola snadź ty sam změješ žane wyše. Adressa: Polen–Warschau, Wielmožny Pan Adam Antoni Kryński²³⁰, profesor w Warszawie, ul. Zielna 11. W tomu „Prac filologicznych“, kotryž so runje čišći, wuńdže rozprawa wo Twojej gramatycy z pjera teho sameho k. A. A. Kryńskeho; wón měješe ju hižo opisanu, jako chcych jemu swoju pósłać. Zwjeselaca powjesć: w tolstym zešiwku „Рускаго Вѣстника“ za novembr 1891. namakataj so 2 přeł. mojeju wobrazkow: Старич[ка] (w orig. „Dcera“) a Колокола (Zwony). Přełožer A. D. Pogodin ma hižo tež druhe wobrazki přełožene a za čišć přihotowane. Z wutrobnym postrowjenjom

Twój Adolf

Sy dostał čislo Zlaté Prahy z wobrazom Imiša?

Napiš mi *němsku* adresu Katech. Meldy.

Dopis č. 124

Černý upozorňuje Muku, že jeho přítel z Polska Adam Antoni Kryński, redaktor „Prac filologicznych“, si mu stěžoval, že nedostává od listopadu časopis „Łužica“, i když ji má předplacenou. Je to stále stejná písnička o Sommerově nepořádku. Prosí Muku, aby to hned napsal Holkovi a ten to dal do pořádku. Jinak Kryński napsal do „Prac filologicznych“ pojednání o jeho mluvnicku. Radostná zpráva je, že v tlustém „Ruském věstníku“ vyšly přeloženy dva jeho „Lužickosrbské obrázky“. Překladačem je A. D. Pogodin. Prosí ho o adresu katechety Meldy.

²²⁹ Dvakrát podtrženo!

²³⁰ Kryński, Adam Antoni (1844-1932), polský jazykovědec. Působil na univerzitě ve Lvově a Varšavě. Od r. 1874 vydával časopis „Prace filologiczne“. Studoval u A. Leskiena v Lipsku.

125 /4/ Arnošt Muka Adolfu Černému (39 – 2)

W Freiberku, 19. I. 92.

Luby drohi bratřiko!

Měj džak za Twojej khartcy. Dostał sym „Złotu Prahu“ a „Světózora“ z Twojimaj nastawkomaj, kiž so mi wulcy spodobataj, wozjewju jej w přichodnym čisle. Sam mam mało nastawkow za Łužicu a budu Ći za wšo džakowny štož mi bórzy pósceleš. Runje čitach w „Serbskich Nowinach“, zo je nowy zešiwk *časopisa* M. S. z Twojim džěłom wušoł a nadžijam so, zo mi Hórnik exemplar póscele. Kryńskeho adresu sym do Wotrowa Hermanej pósłał a wón wěsće wobstara. Meldowa adresa je: Herrn Katechet Melde in Stollberg im Erzgebirge in Sachsen. Knjez Karásek je mi husćišo pisał a přihotuje rozprawu wo mojej řečnicy za „*Archiv*“. Mam rucy poľnej džěła a mało chuća. Z najwutrobnjšim strowjenjom Tebi a Twojim lubym wšěm wostawam Twój serbski bratr

E. Muka

Dopis č. 125

Muka děkuje za dopisnice a časopisy s članky Černého. Má málo článků pro časopis „*Lužica*“. Bude mu wděčný za vše, co mu pošle. Kryńského adresu poslal Hermanovi do Wotrowa. Karásek mu psal, že připravuje pojednání o jeho mluvnicki pro „*Archiv für slawische filologie*“.

126 /5/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (87 – 3)

Hradec Král. 27. II. 92.

Luby bratřiko!

Njedawam doľho wo sebi słyšeć, maš prawo być hněwny na mnje. Tola to njeje moje wina, zo do Łužicy nětko nic njepišu a tež Tebi jenož jara ředko někotre słowčka napisnu. Z woprědka wěš, zo nětko přeco na „*Mythiskich bytosćach*“ džělam, a te sebi wšitkón mój čas žadaju. Dyrbju wjele čitać, wupisować, přirunować, wšudžom pohladać atd., zo njeby mje pozdžišo kritika přimała. A tak woprawdže při swojim mnohim šulskim džělu (kóždy dzeń wot 8-12 a wot 2-6! Nětko mam srjedu a sobotu popoľdnju za sebje – prjedy, hać do poslednjeho tydženja, wučich tež w tych dnjach do 4 hodž.) nimam khwilki swobodneje za pisanje druhich nastawkow a listow swojim přecelam. Póďla pak sym něhdže wot noweho lěta nimale přeco khorowaty. Mějach

hižo dwójcy influencu, tak zo njemóžach do šule khodzić, a tež hewak so čuju přeco jara indisponowany, tak zo sym přeco mjerzaty. Tuž wodaj, bratřiko; zo njepišu, njeje znamjo teho, zo bych we swojej lubosci k Tebi woliwknył. Ně. Ja Će přeco jenak lubuju. Budu tež bórzy zaso pilnišo do Łužicy pisać, dokelž z Božej pomocu něhdže do 15. měrca so nadźijam dopisać džěl rukopisa za nowy zešiwk Časopisa – a potom budu hakle po prózdninach w pisanju „Bytosći“ pokračować. Džensa móžu Ći pósłać jenož referat za rubriku „Druzy wo Serbach“. Móže być (a bjez dwěla) zo sy tež knižku Jelskeho dostał. Jeli zo so Ći mój referat zda być wótry (w partiji wo serbskim nowinařstwje etc.) – napiš po nim sam druhi. Tola měnju, zo tam ničo napisał njejsym, što by tež Twoje měnjenje njebyło.

Běch wóndano w Prazy. Dyrbju Ći prajić wot wšitkich Twojich znatych postrowjenja; Herrman Će prosy wo wodaće, zo so Ći hač dotal džakował njeje – wón je woprawdže z wšelakim džělom pře wšu měru wobćeženy. Tola nětko Ći chce bórzy napisać. Pola Vrchlickeho, kiž je sekretar IV. rjadownje Akademije (kotraž wudawa zběrník přeložkow ze swětoweje poesije), běch w naležnosći swojej a tež z nim wo něčim serbsku literaturu nastupacym porěčach. Wón je mjenujcy zwólniwy přijec do „Zběrnika“ Akademije 2 zešiwkaj přeložkow ze serbskeje poesije. Tuž přeložu najprjedy něšto pěsni Zejlerja²³¹ a potom podam wubjerk basni Jakuba Ćišinskeho. Tola njepowědaj ničo wotym, zo Zejleř prjedy wuńdže, wón (Jakub) by był hněwny. Wšak Zejleř je *narodny* poet – a to wosebje móže česke čitařstwo zajimować, słyšeć *narodne* serbske truny.

Štož přez Tebje namjetowane zběranje na maćičny dóm nastupa dyrbju prajić, zo mi cyła ta wěc njeje dosć jasna a zo dale dwěluju, hač by so na tajke wašnje z cyła što abo něšto wjacj zezběrało. Tola chcemoj sebi wo tej wěcy hišće pisać.

Nětko Će prošu, zo by wuprajil Swojej knjeni moje a mojich domjacych wutrobne poručenje, kajkež posledni tež Tebi prajić dawaju. Jak pak Će bratrowscy postrowjam a sym Twój swěrný

Adolf

Sy dostał: Złotu Prahu (z Imišom), Swětozor (z lužiskej šulu²³²) a Národní Listy (ze serbskej korčmu²³³)?

²³¹ Handrij Zejler: Výbor písní (překlad A. Černý), Praha 1894. Na tomto výboru pracoval Černý od konce r. 1891.

²³² Adolf Černý: Lužická škola, Světozor, č. 6, 25. 12. 1891, s. 70-71; č. 7, 1. 1. 1892, s. 83 (vyobrazení na s. 65).

Dopis č. 126

Černý se omlouvá, že se neozývá, ale všechnen svůj čas věnuje práci nad Mýtickými bytostmi. Musí hodně číst, vypisovat, porovnávat, všude se dívat, aby ho později nenapadla kritika. Ve škole je značně vytížen. Každý den učí od 8:00 do 12:00 a od 14:00 do 18:00. Nemá čas psát jiné články ani dopisy přátelům. V novém roce je také stále nemocný. Už dvakrát měl chřipku, takže nemohl chodit do školy. Stále se cítí nějak indisponovaný a je z toho stále podrážděný. Že Černý nepíše, neznamená, že by jeho láska k němu ochabla. Slibuje, že bude víc psát do „Lužice“, jen co se vypořádá s „Mýtickými bytostmi“. Tentokrát posílá jen referát do rubriky „Druzy wo Serbach“. Dále Černý píše o referátu pro Muku, který by se mu mohl zdát příliš kritický zejména v části o lužickosrbském novinářství. Pokud by to tak bylo, má napsat sám jiný podle toho referátu. Černý si ale myslí, že tam nenapsal nic, s čím by se Muka neztotožňoval.

Černý byl nedávno v Praze. Musí jej pozdravovat od všech známých. I. Herrmann prosí za prominutí, že mu ještě nepoděkoval, ale je opravdu obtěžkán prací. S Vrchlickým, který je tajemníkem IV. třídy Akademie věd, projednával zastoupení lužickosrbské poezie ve sborníku překladů ze světové poezie, který právě Akademie věd vydává. Měly by vyjít dva sešítky překladů lužickosrbské poezie. Přeloží nejdříve básně H. Zejlera a potom uvede výbor poezie Čišinského. Nemá nikomu říkat, že Zejler vyjde dřív. Čišinski by byl našťvaný. Zejler je podle Černého národní básník a české čtenáře by mohl zaujmout zvuk národní struny.

Co se týká Mukova navrhovaného sbírání na Matiční dům, není to Černému zcela jasné a pochybuje, že by se něco nasbíralo. Musejí si o té věci ještě psát.

127 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (88 – 4)

22. III. 1892

Drohi bratříko!

Tudy něšto za 4. číslo „Lužicy“. Nětko budu zaso porjadnje pisać. Za přichodne číslo napišu wo swjedzenju Komenskeho a z českeje literatury wo najnowišich knihach. Dale Ći přihotuju za te číslo přeložk z českeje poesije – Lužica nětko žane spěwy nima! Mi so zda, zo Ći njejsym wotmołwił na Twoje prašenje, hač je kritika wo Twojej gramaticy w „Pracach filologicznych“ wušła. Tón zběrník wukhadža pomałku. Posledni zešiwk wuńdže po nowym lěće (mam jón hižo); tam hišće njeje kritika wo Twojej knize – tola w přichodnym zešiwku, kotryž wuńdže něhdže w juniju, přindže z wěstosću. Napišu redaktorej prof. Kryńskemu, zo by Tebi dał wotcahnyć 2 wočišćaj teje rozprawy. Słyšu, zo chce k. Bogusławski pisać rozprawy wo towarstwje wjercha Jabłonowskeho, kotrež je Twoje džěło wudało. Jutry najskerje přijědu do Budyšina. Móže być, zo so tam

²³³ Adolf Černý: Lužická „korčma“, Národní listy, č. 33, 2. 2. 1892, s. 1.

wohladamoj. Potom móžemoj hromadže plany činić na zhromadne pućowanje w wulkich prózdninach. Swojich „Mythiskich bytosći“ sym zaso 3 listna do Časopisa podať; zešiwk wuńdže k jutram. W Swětozoru wuńdže mój nastawk wo Budyšinje²³⁴ z mnohimi wobrazkami atd. Kak so Twojej knjeni wjedže? Kak Tebi? Piš mi bórzy a wjele – ja Ći přichodnje tež wjacu napišu. Tebje a Twoju knjeni postrowja a tež wot swojich lubych Wamaj poručenje wupraja Waju

A. Černý

Dopis č. 127

Posílá příspěvky pro 4. číslo „Lužice“. Bude už zas pořádně psát. Pro další číslo napíše o slavnosti Komenského a o nejnovějších knihách v české literatuře, připravuje také překlady z české poezie, neboť si všiml, že se poezie v „Lužici“ neobjevuje. Napíše redaktorovi Krynskému, aby mu poslal dva výtisky kritiky na jeho mluvnici vyšlou v „Pracích filologických“. Bogusławski chce také napsat pojednání o Společnosti knížete Jablonowského, která mluvnici vydala. Možná se uvidí o Velikonocích v Budyšině, tak by si mohli domluvit plán na další prázdninové putování po Lužici. Ze svých Mýtických bytostí odevzdal další tři listy ČMS. Ve Světozoru vyjde jeho článek o Budyšínu s mnoha fotografiemi.

128 /7/ Arnošt Muka Adolfo Černému (40 – 3)

[Freiberg, 26. III. 92.]

Lubowany bratřiko!

Měj najwutrobnější dzak za Twoju posyłku a khartku z powěšćemi, wosebje wjeselu so, zo so jutry widźimoj; ja chcu tola jeli někak móžno srjedu po jutrach do Budyšina. Duž Ći dzensa wjele njepisam, wosebje hdy mam rucy a hłowu poľnej džěľa: řeč ke kralowym narodninam²³⁵ a wuporjedźowanje nastawkow za Łužicu a k tomu žadławej examina swojich hólcow. Wšě slubjene nastawki wosebje tež spěwy budže mi jara, jara witane! Sedžu nimale cyle na pěsku. Za připósłanje wšěch rozprawow wo mojej řečnicy so Ći hižo dopředka dzakuju, njeje hišće žana wot Twojich znowa wušľa? A kak je z rozprawu dr. Kovařa? Rad chcu we wulkich prózdninach z Tobu pućować. Mojej lubej wbohej žonje so přeco hišće jara hubjenje dže a tež ja sym cyle nervosny a tak někak zbity hižo wot noweho lěta, nětko mam tež šiju bolenje a toľste lico. Wutrobný

²³⁴ Adolf Černý: Budyšin, Světozor, č. 43, 9. 9. 1892, s. 513-514; č. 44, 16. 9. 1892, s. 519-521; č. 45, 23. 9. 1892, s. 534-535; č. 46, 30. 9. 1892, s. 547-550 (vyobrazení na s. 513, 514, 520, 548).

²³⁵ Saský král Albert (1828-1902) slavil narozeniny 23. dubna.

džak a najlubozniše poručowanja Twojim lubym wot naju přez Twojeho Će swěru
lubowaceho bratra

E. Muku

Dopis č. 128

Muka děkuje za zasilku a lístek se zprávami. Těší se, že se shledají na Velikonoce v Budyšině. Hlavu má plnou práce. Musí sestavit proslov k narozeninám krále, opravovat články pro „Lužici“ a k tomu ještě nechutné zkoušky svých chlapců. Slíbené články a básně budou vítány. Vaří z vody. Za zasláná pojednání k jeho mluvnicku děkuje. Rád by s Černým putoval po Lužici. Ženě se daří stále špatně, je z toho nervózní a od nového roku ho bolí v krku a má nateklou tvář.

129 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (89 – 5)

[Hradec Králové] 12. dub. 1892

Drohi bratříko!

Dyrbju Ći napisac, zo so tola jutry njewohladamoj – sym zaso khory. Njewěm nimale nič; boju so, zo bych pak, dołho ze žoldkom njećerpjał, kaž před 4 lětami. Lěkar ani njeradzi, zo bych so na tajki daloki puć podał. Tuž dyrbimoj na zasowidženje hač do prózdninow čakać. Po jutrach Ći napišu wobšěrniši list. Ty pak mi napiš, z kotrymi přećelemi sy na zhrom. porěčał atd. postrow wšitkich wote mnje, wosebje tež k. H. Jordana. Poručejo se Twojej knjeni, wuprajejo Wamaj wot mojich postrowjenja a wokošejo Će sym Twój swěrny

Ad. Černý

Dopis č. 129

Černý je opět nemocný, takže se o Velikonocích neuvidí. Nic neví, má jen strach, aby nebyl nemocný se žaludkem jako před čtyřmi lety. Lékař ani nedoporučuje, aby se vydával na tak dalekou cestu. Na shledání musí čekat do prázdnin. Má mu napsat, s kým se setkal na zasedání Matice lužickosrbské. Přeje si, aby pozdravoval hlavně H. Jordana.

130 /9/ Arnošt Muka Adolfu Černému (41 – 4)

W Freiberku, 12. V. 92.

Lubowany, drohi bratříko!

Hakle džensa dóndu k tomu, Tebi wo mojim jutrownym přebywanju w Łužicy a Budyšinje pola lubych přiwuznych, přećelow a krajanow pisac.

Najprjedy wutrobnje wobžaruju, zo sy tež Ty zaso khorowaty (Bratřiko, bratřiko! Njedzěłaj tak wjele a dołho do nocy!). Duž je derje, zo při tym zymnym nalětnym wjedrje do Budyšina přijět njejsy; to by Ći wěsće zeškodziło, kaž mi bohužel! Budžeš to z mojeje rozprawy widžeć.

Prěni tydzeń prózdninow wot bołmońčki hač do soboty před jutrami sym ja mjenujcy tu pilnje na mojej řeči džěłał, kotruž mějach po prózdninach ke kralowym narodninam w gymnasiju dzeržeć, a lědma hdy kusk won přišoł. Sobotu dojedžech do Biskopic, hdžež bratr a swakaj *Keřk* a Pech po mnje z wozom přijědžechu. Prěni swjaty dzeń džěch dopođnja do Wujezda kemši (farař Wjacka khětro špatnje přěduje), k wobjedu pak do *Jělcy* k sotře Rescy²³⁶ a swakej Jaurichej, wot tam džěchmoj ze swakom popođnja do *Klósra*²³⁷ na *křižerjow* hladać, bě rjany napohlad, na 92 porow; pódla wopytach Holku a Delenčku. Druhi swjaty dzeń bě rjenje, ale zymny sywjerny wětr; džěch popođnju wot Jělcy do Wotrowa fararja Hermanna wopytać, kiž mje jara přećelnje přijia: wupichmoj 2 bleši šampanskeho, ale wón njebě tepil a duž so pola njeho khětro nazymnich. Wutoru džěch na wječor z Wosyka do Hodzija k diak. Křižanej, hdžež přez nóc wostach. Powědachmoj sebi wjele wo narodnych naležnosćach; je dobry wótčinc a chce so ze Serbowku z Rašowa bórzy woženíć. Srjedu rano wopytach Imišec a jědžech z Imišom do Budyšina (wón bě khětro zdrjeny hišće wot influency). W Budyšinje džěch hnydom na nalětnju skhadžowanku štud. młod., kiž bě derje wopytana: jako stari knježa resp. hosćo běchmy tam redaktor Šwjela, Imiš, Libš, Handrik a ja. 4. Zwjazk Zejlerja je skónčnje hotowy a so wjaza w Lipsku, dostanješ hnydom wote mnje hotowy exemplar, hdyž so mi póscele. Hłowna skhadžowanka budže w Kulowje, hrać ma so tež džiwadło. Popođnju běše Maćica. Što je so tam řečalo a wobzamkało, sy snadž w Serbskich Now. čitał abo budžeš čitać w „Łužicy“. Lětsa khětro khwatachu z posedženjom a skónčichu hižo w 4., dokelž běše wulki *němski* cyrkwiny koncert w nowej němskej cyrkwi wot 4 a wot ½ 7 serbski Krawcowy koncert na třelerni, kiž pak běše wot wopytowarjow hłow. zhr. Maćicy *jara snadno* wopytany. Běchu tam skoro jenož sobustawy Bjesady, študenći a někotři druzy Serbja. Kak je so radził, čitaš w „Łužicy“. Jordan tu njebě, dokelž měješe tón samy dzeń swojeho syna do Khoćebusa dowjesć. Šwjela bě jenički Delnjołužičan. Maćične předsydstwo slubi, zo ma so „dom“

²³⁶ Jaurichowa, Marja Terezija (1862-1928), sestra Arnošta Muky.

²³⁷ klóšter Marijina hwězda (něm. Kloster St. Marienstern)

bórzy twarić. Imiš chce, zo bychu so 100 hriwnowske *dołžne* listy (Anteilscheine) wudaće. Što Ty k tomu myslíš? Bychu so snadź w Ruskej a Čěskej 300–400 tajkich listow wotbyć hodźaće a na kajke wašnje? Tak khětře hač je dom dotwarjeny a wobsadźeny, by Maćica te dołžne listy z 3 resp. 3 ½ % zadanjała. Štwórtk jědźech ja ze swakom Keřkom do Pomorc a džěch wot tam do Ketlic ke Kocorej, kiž bě mje přeprośył, zo by mi swoje nowe serbske kompozicije hrał, wosebje „So zwoni měř!“. Su krasne wěcy! Sy tam jenož w hudźbje płuwał, w nocy pak so tak prawje donazymnił pod ćeńkim łóžkom. Kocor je mi wot svojich „Počasow“ sam wotpisał: Podlěčo, Žně a Nazymu a jeho kollega *Krawza*: Nalěčo a Zymu, tak zo nětko partituru cyłych „Počasow“ wobsedzu: ta pak mje płaći na 120 hriwnow, za wotpis! Duž mam khětrow lutować, zo bych z časom tute pjenjezy dozapłaćil. Pjatk popołdnu džěch přez Čornjow zaso do Pomorc a do jědźech wot tam do Budyšina, hdžež měješe „financna deputacija serbskeje štud. młod.“ wot 6 hodź. pola fararja Skale swoje přenje posedzenje. Ja buch za jeje předsydu postajeny a duchowny Matej Handrik běše wot nalětn. skhadź. sobu přiwolony. Skala tež njeměješe tepjeny, duž so nětko donazymnich a pjatk nocy w „Konju“ w Budyšinje nocujo tak ćežko skhorich, zo dyrbjach w nocy po lěkarja (Dučmana²³⁸) póstać, běch dostał strašny plucowy katarrh a dušenje, zo so nimale zadusych, sobotu připołdnu mi na Markowu radu lěkar Menschel nós a šiju elektriscy wupali, tak zo nětko zaso dych krydnych. Dach so popołdnu wot Valtyna w začinjenym wozu do Wosyka dowjesć a njedzelu dopołdnu wotjědźech do Freiberka. Tu sym hač do štwórtka ležał a khory był, sym so husćišo do zymneje płachty dał wić, zo bych khorosć z potom wučeril, dokelž dyrbjach pjatk 29. hapr. w gymnasiju při swjedzeńskim aktusu swoju swjedzeńsku řeč dzeržał; sym to činił, runjež hišće strowy njeběch. Potom sym hišće cyły tydzeń jara kipry był, ale tola swoje hodžiny dzeržał a nětko je mi wot něšto dnjow tak daleko lěpje, zo móžu rjec, zo sym khorosć skoro přewinył. Jenož nós nutrkach njecha přeco hišće zažić – to palene – a smorkam přeco hišće krej. Lěkarstwa tež přeco hišće bjeru. K džělanju pak dotal ani kuska pohona začuł njejsym, tak cyle apathiski sym. A list, kiž Tebi džensa pisam, je moje přenje dlějše pismo. Hewak sym jenož swoje hodžiny dzeržał. Dyrbju pak so bórzy zaso do džěła walić, dokelž mam lětsa šulski program pisac. Tola žedzu za tym, zo móhl we wulkich prózdnicach z Tobu hromadze bywać a wokoło čahać. Duž jenož kedźbuj prawje kruće na Twoju strowosć a tež ja chcu so na kedźbu brać, zo smój potom wobaj

²³⁸ Dučman, Pětr (1839-1907), lužickoserbský lěkar a národní pracovník. Jako lěkar se věnoval lékařské fotografii.

strowaj a krutaj. Moja luba Loska pak je Bohužel přeco ćerpjacy bórzy bóle bórzy mjenje a njepríndže dale z domu hač druhdy na khwilku do zahrodki, hdžež tež ja druhdy pokhodžu. Hórník běše bohudzak derje dosć strowy. Kaž drje sy čitał, je *Wjelan-Slepjanski*²³⁹ před jutrami wumřel: zaso jedyn stary, swěrný, kruty wótčinc mjenje; nadźijam so, zo je wón něšto hódne *Maćicy* wotkazał, tola hišće nichtó ničo wo tym njepika. *Domaška*²⁴⁰ je do Noweho Salca na wumjeńk ćahnył. Moric Domaška²⁴¹ syn přińdže za kapłana do Ketlic a Handrik by rad do Slepoho chcył.

Nastawkow za Łužicu mam jara mało a hdy by Ty mje z něčim zwjeselić móhl a chcył, bych Ći jara dżakowny był. Piš mi tež Ty bórzy prawje wjele!

Tebi a Twojej lubej maćercy, sotromaj a bratřikej sćełu nanajwutrobnije postrowy kaž tež druhim znatym w Hradcu a druhdže w Čechach, hdyž jich zetkaš a poručam so Tebi ze swojej mandźelskej w bratrowskej lubosći wostawajo stajnje Twój Će swěru lubowacy bratr

Ernst Muka

Dopis č. 130

Teprve po delší době Muka může napsat o svém velikonočním pobytu v Lužici a Budyšině.

Týden před Velikonocemi připravoval proslov u příležitosti králových narozenin, který měl pronést po Velikonocích na gymnáziu. Málokdy se dostal na vzduch. Na bílou sobotu dojel do Biskopic, kam pro něj přijeli bratr a švagři Kerk a Pjech. O velikonoční neděli šel dopoledne na mši do Wujezda (farář Wjacka velice špatně káže), na oběd šel do Jědlíc k sestře Rezce a švagrovi Jaurichovi, odtud se šli odpoledne se švagrem podívat do Kláštera na velikonoční jízdu křížáků. Byl to nádherný pohled na 92 koňských párů. Přitom navštívil Holku a malého Delenka. Na Velikonoční pondělí bylo také hezky, ale vál studený severní vítr. Odpoledne šel z Jědlíce navštívit do Wotrowa faráře Hermana, který ho velmi srdečně přijal. Vypili dvě láhve šampaňského. Herman ale netopil, a tak se Muka velmi nastydl. V úterý na večer šel z Wosyka do Hodžije za diákonem Křižanem, u kterého zůstal přes noc. Povíдали si hodně o národních věcech. Muka ho považuje za dobrého vlastence, chce se oženit s Lužickou Srbkou z Rašowa. Ve středu ráno navštívil Imišovy a jel s Imišem do Budyšina (byl po chřipce ještě velmi sešlý). V Budyšině šel hned navštívit jarní „schatzowanku“. Za staré pány (jako hosté) se jí účastnili: Muka, Šwjela, Imiš, Handrik a Libš. Čtvrtý svazek Zejlera je konečně hotový a váže se v Lipsku. Hlavní „schatzowanka“ bude v Kulowě a má se hrát i divadlo. Odpoledne bylo zasedání Matice lužickosrbské. Zasedání skončilo rychle, neboť byl od 16:00 velký německý církevní koncert v novém německém kostele a od 18:30 lužickosrbský koncert B. Krawca na Střelnici. Krawcův koncert byl však účastníky ze zasedání MS velmi

²³⁹ Wjelan, Julius Eduard (1817-1892), lužickosrbský farář, básník a grafik. Zasloužil se o zachování lužické srbštiny v okolí místa zvaného Slepó. Podporoval finančně hudé a nadané lužickosrbské děti.

²⁴⁰ Domaška, Michał (1820-1897), lužickosrbský evangelický farář. Psal básně pod pseudonymem Šyman.

²⁴¹ Domaška, Franc Moric (1862-1931), lužickosrbský evangelický farář a příležitostný spisovatel, syn Michała Domašky.

slabě navštíven. Byli tam jen členové Bjesady, studenti a někteří jiní Lužičtí Srbové. Jak vše proběhlo, si Černý přečte v „Lužici“. Z Dolnolužických Srbů byl jediný Šwjela. Předsednictvo Matice přislíbilo, že se má brzy započít se stavbou „Domu“. Imiš chce, aby se vydaly dluhopisy v hodnotě 100 marek. Co si o tom Černý myslí? Možná by se dalo v Čechách a Rusku pořídit takových listů 300 až 400? MS by dluhopisy úročila třemi až třemi a půl procenta. Ve čtvrtek jel se svým švagrem Kerkem do Pomorc a odtud šel do Ketlic za Kocorem, který ho pozval, aby mu přehrál své nové lužickosrbské kompozice, zejména „Zwoni so měř“. Jsou to krásné věci. U něj tam doslova plaval v hudbě. V noci si ovšem přivodil nastuzení pod tenkou peřinou. Kocor mu ze svého cyklu „Počasy“ opsal Podletí, Žně, Podzim a Kocorův kolega Krawza opsal Jaro a Zimu, takže Muka teď má kompletní partituru „Ročních období“. Jedno opsání však ho bude stát 120 marek. Takže musí hodně šetřit, aby časem mohl zbývající zaplatit. V pátek odpoledne šel přes Čornjow opět do Pomorc, odkud dojel do Budyšína, kde se od 18:00 konalo první zasedání „finanční deputace lužickosrbské studující mládeže“ u faráře Skaly. Muka byl ustanoven prvním předsedou a duchovní Matej Handrik byl ještě kooptován jarní „schadzowankou“. Skala také netopil, takže se nastydl ještě víc a přespávaje v pátek v budyšínském hotelu těžce v noci onemocněl. Musel poslat pro lékaře Dučmana, dostal strašný zánět plic a tak velké záchvaty dávení, že se málem udusil. V sobotu dopoledne na radu M. Smolera mu lékař Menschel elektricky vypálil nos a krk, takže mohl zase popadnout dech. Odpoledne se nechal dovézt v uzavřeném voze do Wosyka a v neděli dopoledne odjel do Freiberga. Zde ležel a churavěl až do čtvrtka. Nechával se častěji balit do studeného prostěradla, aby nemoc zahnal potem (pocením), neboť musel v pátek 29. dubna v gymnáziu při slavnostním aktu pronést svou slavnostní řeč. Udělal to, i když zdravý ještě nebyl. Potom byl ještě celý týden velmi zesláblý, ale přesto vyučoval. Teď už mu je pár dnů lépe, tak si troufá tvrdit, že nemoc přemohl. Jen spálený nos se nechce uvnitř ještě zahojit. Stále smrká krev a ještě bere léky. K práci však nemá vůbec žádnou chuť a je zcela apatický. Dopis Černému je po delší době první psaní vůbec. Chodil jen učit do školy. Touží jen po společném putování po Lužici s Černým. Oba na sebe musí dávat pozor. Loska je stále nemocná. Kromě malé obchůzky po zahrádce se nedostane vůbec ven. Muka dále informuje, že před Velikonocemi zemřel Wjelan-Slepjanský. Konstatuje, že je zase o jednoho starého, věrného a pevného vlastence méně. Muka doufá, že něco hodného odkázal Matici. Domaška odešel na důchod do Noweho Salza. Jeho syn Moric bude kaplanem v Ketlicích a Handrik by rád do Slepého. Závěrem dopisu Muka prosí Černého o příspěvky pro časopis „Lužica“.

131 /10/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (90 – 6)

Hradec Král. 17. V. 1892

Drohi bratřiko!

Měj wulki džak za Twój luby list, kotryž je mje jara zwjeselił, tola pak tež zrudził. Luby bratřiko – tuž sy dołho khorował. Bohu džak, zo je Ći hižo lěpje. Bych Tebi jara rad dołhi list napisał – tola dyrbju to na pozdžiši čas wotpołožić; džensa sym wjesoły, zo Ći móžu tute někotre słowčka na łožu napisnyć. Haj, sym před dwěmaj njedzelomaj ćežko

skhorjeł – a wot teho časa ležu. Hakle w poslednich dnjach so ze mnu trochu polěpšuje. Sym jara słaby a budže dołho trać, prjedy hač zaso swoje mocy nadobudu. Bóh daj, zo by to do prózdninow było! Mój žołdk je dospołnje khory; piju jenož mloko, poliwku a jěm jenož židku mjatku; hakle njedželu spytachmy, hač by znjesł kurjo (w poliwczy warjene a rozsykane). Čěrpjach jara wjele bolosću; posledni króc mějach bolosće njedželu – wčera bě trochu lěpje. Lěkarja mam jara dobreho a starosćiweho. Bórzy Tebi zaso napišu, kak so mi wjedže. Wšitcy moji Tebje a Twoju lubu knjeni wutrobnje postrowjeja, tež wote mnje praj Swojej knjeni wjele dobreho. Z bratrowskim postr. Twój

A. Černý

Pisac nětko njemóžu a njesměm nič. Pozdžišo.

Dopis č. 131

Černý děkuje za milý dopis. I on před dvěma týdny těžce onemocněl a píše mu z lůžka. Cítí se velmi zesláblý. Černého žaludek je totálně nemocný. Pije jen mléko, polévku a židku mjatku. Chce zkusit, jestli jeho žaludek snese v polívce uvařené a nakrájené kuře. Trpěl velkými bolestmi, ale lékaře má dobrého a starostlivého. Psát pro Łužici nemůže a ani nesmí.

132 /11/ Arnošt Muka Adolfu Černému (42 – 5)

[Freiberg, 1. VI. 92.]

Lubowany, drohi bratřiko!

Wulcy zrudziła, haj porazyła je mje Twoja poslednja khartka z powěsću, kak sy Ty khory. A tež ja běch tehdy runje zaso ćežko khory k druhemu razej na płuca a šiju. Sym hakle tón tydzeń zaso do šule soł, ale sym hišće khětro klepotaty a dyrbjju wot nětko hač do wulkich prózdnin strowjacu wodu „Obersalzbrunn”²⁴² pić a we prózdninach dyrbjju do kupjelow pak k baltiskemu morju pak něhdže we kraju, štož wosebje wot toho wotwisuje, do kotrych kupjel dyrbi moja luba Loska, kiž žalostnje na bolosći čułow čěpji, tak zo je husto zle přihladować. Njebychu dha za Tebje tež kupjele dobre bylo? A njeby snadź Ty tam sobu hić móhł a chceł, hdžež ja póndu? Tak móhłoj hromadže być. Po Serbach pućować ja lětsa njemóžu a Ty drje tež nic. Abo chceš po kupjelach pućować? Wo nastawki Će njeprošu, ale prošu naležnje jako Twój bratr, hladaj Twoju

²⁴² Minerální voda z lázeňského střediska Ober Salzbrunn v Dolním Slezsku. Po druhé světové válce Dolní Slezsko připadlo Polsku a lázeňské město dostalo i jiný název, Szczawno-Zdrój.

strowosć!! Ty sy přewjele džěła!! Nětko dyrbiš wotpoćować. Hdy kn. prof. *Kovař* recensiju wo mojej D.-S. řečnicy wozjewi? W poslednimaj zwjazk. filolog. listow hišće ničo njesteješe. Wšěm Twojim wutrobnje wjele dobreho. Bóh daj Ći bórzy strowosć zaso. Twój swěrný serbski bratr

E. Muka

Dopis č. 132

Muku velmi zarmoutila zpráva o nemoci Černého. Muka byl podruhé zase nemocný na plíce a krk. Teprve tento týden šel do školy, ale ještě ne úplně zdrav. Musí až do velkých prázdnin pít léčivou vodu „Obersalzbrunn“ a o prázdninách musí do lázní buď k Baltskému moři, nebo někam do vnitrozemí, což závisí hlavně na tom, do jakých lázní bude muset jet jeho žena Loska, která trpí bolestivými záchvaty nervů, že se na to Muka nemůže ani dívat. Muka se ptá, jestli by Černému také neprospěly lázně a jestli by nechtěl do stejných lázní jako oni, že by aspoň byli spolu. Po Lužici v tomto roce určitě Muka nebude moci putovat. Víc než o články do „Lužice“ Muka Černého prosí, aby dbal o své zdraví. Muka se ještě táže, kdy prof. Kovař uveřejní recenzi na jeho mluvnici dolnolužické srbštiny.

133 /12/ Arnošt Muka Adolfu Černému (43 – 6)

[Freiberg, 18. VI. 92.]

Lubowany drohi bratřiko!

Měj najwutrobnjši džak za mi připóslane čisło „Světózora“ z Twojim lubym wobrazom a žiwjenjoběhom, kiž so mi jara dobre spodobá. To sy sebi Ty swěrna duša, hižo dawno zaslužil, a wosebje mje tež wjeseli, zo je žiwjenjopis z Jelínkowneho²⁴³ pjera. Ja chcu jón do serbskeho po słowje přeložic a do Łužicy stajic, štož drje spisaćel a redakcija dowolitaj. K tomu pak trjebam tež kliché a prošu, zo by mi jón wot nakładnistwa Světózora požčil a do Budyšina na lubeho Hórniká pósłał, kiž by jón do čišćernje dał. Kak dha steji z klichéjom Hórnikowneho wobrazá? Sy tón dostał a do Budyšina pósłał a by mi Ty krótki žiwjeński nastawčk k tomu pósłał? Tola napinać so njesměš! Hdže dha w prózdninach póndžeš? Najwutrobnjše strowjenja z domu do domu! Twój wěčnje swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 133

²⁴³ Edvard Jelínek: Adolf Černý, Světózor, č. 29, 3. 6. 1892, s. 346.

Muka děkuje za zasláné číslo Světozoru, kde je Černého životopis s fotografií napsaný E. Jelínkem. Chce ho přeložit a dát do „Lužice“, pokud to autor a redakce dovolí. Potřeboval by také štoček a prosí o jeho zapůjčení a zaslání z nakladatelství „Světozora“ do Budyšína milému Hórníkovi, který by štoček odevzdal v tiskárně.

134 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (91 – 7)

H. K. 19. VI. 1892

Drohi bratříko!

Runje so hotowach Tebi zaso raz něšto słowčkow napisnýc, jako Twój luby lisčík dóstach. Na posledni swój lisčík sy podarmo wotmołwjenje wočakował; bě ze mnu, luby bratříko, tak zlě zo njemóžach Tebi jeničke słowčko napisnýc, haj bě wulki strach, zo ženje wjacy pjero do ruki njewozmu. Njebě na tym dosć, zo jara hižo ćerpjach, kaž wěš, – k mojej dosć hižo ćezkej khorosci so hišće přiwdá *peritonitis* (Bauchfellentzündung), strašna a jara bolozna khorosc. Ćerpjach woprawdže wjele – a moja mać a sotra Anna, kotrejž mi služištej, ze mnu. Nětko je, Bohu džak, tónle strach nimo – khorosc žołdku a nervow pak přeco hišće traje. Sym jara, jara słaby, tak zo dwěluju, zo mi lékař z cyla lětsa dowoli do Serbow jěć. Nětko móžu jenož někotre hodžiny zwonka loža we jstwjje pobyć. Wo kliše mojeho wobrazu njemóžu sam pisać. Je-li chceš tón wobraz w „Lužicy“ měć, piš runje nakładnistwu (abo redaktorej, kotrehož znaješ) – wono ju z *wěstosću* požči. Adressa: Ctěné nakladatelstvo „Světozora“ v Praze, Jeruzalémská ul. č. 11. Tam tež je redakcija (Slavná redakce ...). Bórzy Tebi napišu wobšěrniši list wo Hórniku, Zejlerju atd. Tebje a Twoju lubu knjeni postrowjejo a woběmaj wot svojich domjacych poručenje wuprajejo sym Twój

A. Černý

K. Hórnik je džensa do Šěrachowa na 2 njedž. wotjět.

Dopis č. 134

Černý nemohl Mukovi odpovědět, neboť mu bylo tak zle, že nedokázal napsat ani slovo. Byly velké obavy, že už pero nikdy nevezme do ruky. K jeho těžké nemoci se přidal ještě bolestivý zánět žaludku. Spolu s ním trpěly jeho matka a sestra Anna, které se o něho staraly. Je mu už lépe, ale onemocnění žaludku a nervů stále ještě trvá. Cítí se velmi slabý. Nemá sílu, aby vyřídil věc ohledně žádaného štočku pro Muku. Černý posílá adresu nakladatelství, kam si má Muka o štoček napsat.

135 /14/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (92 – 8)

Hradec Králové, 4. julija 1892

Drohi bratřiko!

Přislubich Tebi wobšěrniji list – tu jón maš. Wo swojej khorosci móži Ći džensa trochu lěpše powěsće dać. W poslednich dnjach mjenujcy móžach hižo trochu won wuńć. Dže to drje jara hubjenje a pomałku – sotra Anna mje dyrbi wjesć kaž małe džěco, a ja nohi za sobu ćaham, kaž byštaj wołojanej byłoj – tola tež za to Bohu džak. Z teho widžiš, zo so nihdže daloko podać njemóžu. Tež z teje přičiny njesměm so dołho hišće z domu zdalić, dokelž mój žoldk je přeco hišće khory a trjeba wosebite jědže; a to móžu jenož domach měć – w cuzbje dyrbju jěsć, štož mi w korčmach za drohe pjenjezy dadža a štož by mój žoldk hišće bóle khory sćiniło. Zlě tež je, zo moje čuwy přeco khoruja – po cyłych nocach njespěm a přez to, so wě, wjele nowych (zhubjenych) mocow njenadobudu. Tehodla tež *cyle ničo* džělać a tež nic čitać njesměm (štož Ći džensa za Łužicu poskićam, je přećiwo lékařowym přikaznjam napisane) – a lékař mi předpraža, zo hišće dołho ničo džělać njesměm. Ja so tež po lékařowej radže dđeržu, (hać runjež mi to ćežko přindže) – dokelž woprawdže mje kóžde čitanje a pisanje přejara napina. Hać dotal ničo druhé njenapisnych, hać jenož te někotre wěcki, kotrež k přitoměmu listej připoložam; a to, myslu, njeje tajki wulki hrěch přećiwo lékařowym přikaznjam, dokelž je to poprawom jenož hołe redigowanje a wotpisowanje materijalow.

Měnju, zo so Tebi wšo hodži. W nastupanju čišća tych wěckow naspominam: „*Pana Hibšyka*“²⁴⁴ staj, prošu, do *najbližšeho čisła*; kaž widžiš, sym to na podložku ludoweho powědanja trochu wobšěrnijo wobdžělał, dokelž je to woprawdže rjana basnička. Při tym, so wě, ničo njepristajich, jenož trochu bóle z šěroka powědach, štož je moje powědařka jenož lakoniscy powědała, takrjec skizzowała. Druhe wěcki woćišć, hdy so Ći zezda; tola hladaj, zo so zhromadnje woćišći, štož ma zhromadne napismo. Dale prošu, zo so swěru z petitom čišći, štož poznamjenich. <Poznamjenjam, zo změju hišće wjac tajkich přinoškow.>

Z knjezom Kovářom řečach; wón je mi slubił, recensiju bórzy woćišćeć – móže być, zo stejí hižo w nowym zešiwku. Dale je mi slubił, zo Ći exemplar teho čisła póšće, hdžež recensija budže. Nowy zešiwk „*Prac filologicznych*“ hišće wušoł njeje.

²⁴⁴ Adolf Černý: Pan Hibšik. Powědaše Anna Wawrikowa z Khróscic, 50 lět stara, Łužica, č. 8, august 1892, s. 59-60.

Wo Zejlerju lubjerad wobšěrnú recenziju za „Łužicu“ napišu, hdyž wot Tebje IV. zwjazk dóstanu.

Štož k. Hórnikowy wobraz nastupa, chcych Tebi tole napisnyć: Tak daloko hač wěm njeje hišće kliše w Budyšinje. Bě jenemu rusinskemu časopisej požčene. Myslu pak, zo budže najlěpje, hdyž podamy k. Hórnikowy wobraz a *wobšěrnny* žiwjenjopis w *přichodnym létniku*, a to teho dla, dokelž k létu budža 60 narodniny k. Hórnika. Bjez dwěla je přislušnosć serbskeho belletristiskeho měsacnika, zo k tajkej přiležnosći wobšěrnú biografiju najzaslužbnišeho Serba poda. Tuž Tebi namjet činju: přiwozmi do přichodneho létnika moju *biografiju Hórnika*²⁴⁵, kotraž bě w Slov. Sbor. 1887. čišćana a kotruž rad za serbske čitařstwo wobdžělam a dopjelnju. Pohladaj, kak je dołha a rozsudź so, móžeš-li ju w tej wobšěrnosći do „Łužicy“ přiwzać – a napiš mi swoje měnjenje. Dale sym sebi wotmyslił wosebite wočišće teho žiwjenjopisa sebi džělać dać – zo móža tež druzy, kiž Łužicu njewotběraju, wo sławnym wótčincu čitać.

Piš mi, hdže ty na prózdniny ze swojej lubej knjenju budžeš – chcemoj sebi pilnje pisać, hdyž njemóžemoj hromadže pućować! Wot maćerje a sotrow dyrbyu Tebi a Twojej česćenej knjeni wjele dobreho prajić. Tež wote mnje, prošu, postrow Swoju lubu mandželsku nanajwutrobnišo. Tebje pak wokoša Twój swěrnny

bratr Adolf

Štož mój wobraz nastupa, njewěm, hač so přisluš, jón do Łužicy stajić. Hdyž pak jón tam chcyš měć, měnju, zo by lěpje było, hdyby Ty sam ze serbskeho stejišća moju džělawosć rozsudził a po zaslužbje tež wotsudził – abo z najmjeńša tajki připisk k přeložkej českeje biografije přistajił.

Njeje w Drježdžanach, Khoćebuzu a Zhorjelcu někajki antikwariat? Njeznaješ jich adressy? Tež na Barlinski antikwariat bych rad adresu měł. Lipsčanski znaju.

Piš mi, prošu, *hnydom*, byrnjež někotre rjadki – zo so njetrjebam wo rukopisy bojeć.

Dopis č. 135

Černému se udělalo lépe, a tak může Mukovi napsat delší dopis. Už chodí také trochu ven, ale jde to špatně a velmi pomalu. Sestra Anna ho musí vést jako malé děcko, nohy za sebou táhne, jako by je měl z olova. Stále je nemocný. Rozhodně se nemůže vypravit někam na cestu, neboť jeho nemocný žaludek potřebuje zvláštní stravu, a tu mu poskytnou jedině doma. Psát nic nesmí. Příspěvky, které mu s dopisem

²⁴⁵ Adolf Černý: Michal Hórnik. Kus historie lužické práce, Slovanský sborník, 1887, s. 19-24, 58-62, 119-123, 179-183, 222-226, 260-266, 320-325, 363-367, 419-424, 440-443, 485-490.

posílá pro „Lužici“, jsou napsané přes přísný zákaz lékaře. Jinak se ale lékařových rad a příkazů striktně drží. Příspěvek „Pan Hibšyk“ má Muka otisknout v nejbližším čísle. S Kovářem mluvil, recenze na Mukovu mluvnici vyjde co nejdříve. Na čtvrtý svazek sebraných spisů H. Zejlera Černý milerád recenzi napíše, ale musí mu jej Muka poslat. Co se týká štočku Hórnika, v Budyšině ho ještě nemají, neboť byl zapůjčen jednomu rusínskému časopisu. Černý tedy navrhuje, aby se podobizna Hórnika s podrobným životopisem objevila v „Lužici“ až v příštím ročníku. Bude to vhodnější, neboť v tom roce Hórník oslaví šedesáté narozeniny. Dále Černý navrhuje, že by při této příležitosti přepracoval a doplnil Hórníkův životopis, který vyšel z jeho pera v r. 1887 ve Slovanském sborníku. Ještě si Černý usmyslel, že by vyhotovil zvláštní otisky tohoto životopisu, aby si ho mohli přečíst i lidé, kteří „Lužici“ běžně neodebírají. Muka mu má napsat, kde budou o prázdninách, aby si mohli psát, když už nemohou spolu cestovat. K Mukovu návrhu otisknout Čeného fotografii v „Lužici“ Černý poznamenává, aby to ještě promyslel a zvážil, jestli se to hodí. Závěrem Černý prosí Muku o adresy některých antikvariátů v Drážďanech, Zhořelci, Chotěbuzi a Berlíně.

136 /15/ Arnošt Muka Adolfu Černému (44 – 7)

[Freiberg], 9. VII. 92.

Lubši drohi bratřiko!

Z khwatkom jenož khartku! Mam nětkole jara nuzno; z kupjel mórskich Ći napišu list! Bohu budź džak, zo so z Twojej strowotu zaso polěpšuje! Tola, bratře, bjeř so nakedźbu a dzerž so cyle po přikazni lékařja! Hdy by to moja mandželska činiła bylo by tež lěpje z jeje khorosću bylo! Bóh daj, zo bychu ji kupjele tyłe! Naju pućowanje po Serbach wotstorčmoj na přichodne lěto! Twoje *rukopisy sym dostał* a *sym Ći* za tutón přinošk wutrobnje džakowny. Woćišću wšo po tym rjedže, kaž sy postajił, ale Pana Hibšyka móžu hakle do 8. čisła (august) stajić atd., dokelž bě rukopis za 7. čisło hižo w Budyšinje a Marko Sm. post festum slane wěcy njebjerje. Hewak wšo kaž žadaš. Zejlerja²⁴⁶ bohužel hišće žanoho z Budyšina dostał njejsym. Dla Hórnikoweho wobraza a žiwjenjopisa sym cyle z Tobu přezjene. Jenož snadź z džěla trochu skrótić. Budu na kupje Ranje, ale njewěm hišće hdže. Drježdžanski antiquariat: Zahn u. Jaensch, Schlosstr. 24. W Khoć., Zhor. a Berl. njewěm žadyn. Z najwutrobnišimi strowjenjemi Tebi a Twojim lubym wot naju. Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 136

²⁴⁶ V r. 1891 vyšel poslední čtvrtý svazek Sebraných spisů básníka Handrije Zejlera. K vydání Sebraných spisů dal podnět A. Muka.

Jen rychle. Muka mu napíše z mořských lázní. Je rád, že se Černý uzdravuje. Má na sebe dávat pozor a dbát rad lékaře. Kdyby tak činila jeho žena, bylo by lépe s její nemocí. Hlavně, aby jí lázně prospěly. Společné putování musí odložit na příští rok. Děkuje za rukopisy a vše otiskne v pořadí, které určil. Zeyera mu z Budyšina ještě nezaslali. Pokud jde o podobiznu a Hórníkovův životopis, s Černým souhlasí, ale doporučuje text částečně zkrátit. U moře bude na Rujáně. Posílá adresu antikvariátu v Drážďanech. V Chotěbuzi, Zhořelci a Berlíně adresy antikvariátů nezná.

137 /16/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (93 – 9)

28. VII. 1892

Njemóžu so, luby bratřiko, Twojeho lista dočakać, hdyž Tebi pišu do Freiberga, měnjo, zo tam Twoju adresu wědža. Sym zaso jara khory pobył – zběhny so mi krej (pak z plucow, pak z bronchiji), a přez to sym jara wosłabnył. Dyrbjach z měrom ležeć, ničo njerěčeć, jenož lodowe mloko wužiwać, přeco z lodom wobkładžene wutrobno měć atd. Tola nětk jo zaso tak daloko lěpje, zo móžu won wukhadžeć. Wčera pak po puću domoj do womory padnych, tak zo mje dyrbjachu domoj dowjezc. Tuž hišće njewěm, hač lětsa do Serbow strowe powětro srěbać přijědu. 4. abo 5. wočakuju tudy Jakuba Šewčika. Kak Twojej knjeni a Tebi w kupjelach tyje. Džensa Ći sćełu 3 pěsnje, kotrež snadź za Łužicu móžeš trjebać. Sládkowu²⁴⁷ wočišć wosebje w jenym čisle a 2 Klášterskeho²⁴⁸ staj do přichodneho hromadže. Móže być, zo hišće wjacy přeložu a Tebi pósćełu, budže-li Ći lube. Nětko pak Će najprjedy prošu, zo by mje z listom zwjeselił. Tebje a Twoju knjeni wšitcy postrowjamy.

W lubosći Twój

Adolf

Dopis č. 137

Byl zas velmi nemocný. Krvácel z průdušek, velmi z toho zeslábl. Musel v klidu ležet, nic nemluvit a užívat jen ledové mléko a stále mít ledem obložený hrudník. Teď už mu je zas lépe, že může vyjít ven. Včera cestou domů padl do mdlob, takže ho museli domů dovézt. Neví, jestli letos pojedje do Lužice za zdravým povětrím. Kolem 4. (srpna) očekává Jakuba Šewčika. Jak jim prospívají lázně? Posílá tři překlady básní (jedna od J. V. Sládka a dvě od Klášterského).

²⁴⁷ Hvězdy. Pěsnił Joz. W. Sládek (překlad A. Černého), Łužica, č. 8, august 1892, s. 63.

²⁴⁸ Z pěsni Ant. Klášterského. I. Wjesny farar. II. W šuli (překlad A. Černého), Łužica, č. 8, august 1892, s. 57.

138 /17/ Arnošt Muka Adolfu Černému (45 – 8)

[Wustrow (Mecklenburg), 29. VII. 92]

Lubowany drohi bratřiko!

Chcych Ći přečo hnydom a husto z mojich kupjel pisać. Tola slyš, kak je so mi dotal šło. Najprjedy sym sobotu 16. julija moju wbohu khoru mandželsku do jenoho privatneho wustawa za na čuwach khorych blisko Drježdžan dowjezl, potom sym nježdzelu na kupu Ranu do kupjel dojeł, tam sym srjedu ćežko skhorił, tak zo su mje do Stralsunda do měščanskeje khorownje dowjezli. Tam sym ležał hač do wčera rano a su mje tam swěru lěkowali a wothladowali, tak zo sym džensa w Wustrowje a Mecklenburgskej w kupjelach na strowjacym powětrje, tola sym hišće jara kipry a dyrbju jara na sebje kedžbować. Duž njemóžach Tebi pisać. Tola džensa khartku a hdyž budu strowši pisam Ći list. Prošu zdžěl mi, kak z Tobu steji. Bóh daj, zo by zaso cyle strowy był. Tola kedžbuj na swoju strowotu. Tebi a Twojim lubym wšëm wutrobnje wjele dobreho wot Twojeho swěrneho bratra

Ernsta

Abs. Dr.Phil. Ernst Mucke, Oberlehrer z. Z. in Wustrow b. Ribnitz in Mecklenburg-Schwerin

Dopis č. 138

Muka chtěl Černému z lázní psát hned a hodně. Jak se ale vše seběhlo! Nejdříve v sobotu 16. července odvezl manželku do soukromého ústavu pro pacienty trpícími nervovými nemocemi blízko Drážďan. V neděli pak dojel na ostrov Rujánu, kde těžce onemocněl a museli ho dovézt do městské nemocnice ve Stralsundu. V nemocnici se o něho svědomitě starali a včera ho pustili. Teď už je zas ve Wustrowě a Meklenbursku v lázních na léčivém povětří, je však velmi slabý a musí na sebe dávat pozor. Proto nemohl psát. Černý má napsat, jak si stojí se svým zdravím.

139 /18/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (94 – 10)

Hradec Král. 31. VII. 1892

Lubowany, drohi bratřiko!

Dołho, dołho wočakowach podarmo luby list wot Tebje – a běch hižo cyły mjerzaty teho dla, zo mi žana powěsć wot Tebje njepríkhadža. Njemóžach so na žane wašnje nadžeć tajkeje přičiny Twojeho mjelčenja, kajkuž mi Twój luby lisćik džensa wozjewi.

Luby, drohi bratřiko! lětuše lěto namaj dołho w pomjatkju wostanje! Kajki to rozdžěl, loni a lětsa! Wosebje džen 26. t. m. spominach ja a spominachmy wšitcy, kajke rjane hodžinki loni z Tobu mějachmy, jako Ty pola w Hradcu běše. Ja pak přeco spominach na naju pobywanje w Prazy na wustajeńcy a naju pućowanje po Serbach – a čím boloznišo začuwach naju nětčiše rozdželenje. Kak słabe stwořenja smy: loni so wobaj tak strowaj čujachmój – a džensa jedyn leži kužołu Łobja a druhi na brjozy Baltiskeho morja ... Tola dosć teho žaloscenja: budźmój wjeselaj, zo so namaj trochu lěpje dže – a mějmój nadžiju, zo nětko je hižo kónc naju ćerpjenja, zo so nětko budže z namaj pomałku polěpšować a zo so tola snadź hišće lětsa widžimój.

Jara so džiwach, zo Twoja knjeni z Tobu njeje ale w někajkim priwatnym lěkařskim wustawje, z čehož sudžu, zo je so z nej tež pohóršilo. Wboha knjeni – tajke dołhe lěta hižo ćerpi! Piš mi, kak so jej nětko dže, što lěkař jeje khorosci praji atd. Wšitcy jej přejemy z poneje wutroby bórzowne wustrowjenje.

A kajku khorosc Ty nětko po prawom měješe? Ničo mi wo tym njepišeš.

Wo swojej khorosci sym Tebi něšto słowčkow napisnył. Pisach Tebi mjenujcy na Twoju adresu do Freiberga, dokelž so njemóžach dočakać powěsće z kupjel wot Tebe. Měnju, zo maš w přitomnej khwili mój lisčik z rukopisami pěsni hižo w rukomaj (zdžěl mi, prošu, hač sy wšo w dobrym rjedze dostał). Smy zaso, kaž widžiš, wulki strach poměli: to njebě žort, jako po tajkej khorosci počach krej pluwać. Woprawdže sebi myslach, zo je to hižo moja poslednja khorosc: běch jara, jara słaby, kašlowach jara atd. Tola, Bohu džak, wšo je so při wobhladniwosci lěkařa a swěrnym wothladanju, kotrež doma mějach, zaso k dobremu wobroćilo. Pódlu mějach tež katar plucow, kotryž pak, kaž so zda, tež je so hižo zhubił. Tuž sym nětko hižo, kaž so nadžijam, na puću k wotkhorjenju. Słaby pak sym wězo hišće přeco: srjedu na př., jako so z wukhodžowanja wróćach, běch do womory padnył, kaž Tebi hižo pisach. Tola žoldk mi počina hižo trochu služić a něšto nocow sym tež hižo spał – potajkim snadź so móžu nadžeć, zo mje skónčnje khorowatosć wopušći.

Srjedu wočakuju Jakuba Šewčika²⁴⁹. Jara rad bych z nim do Serbow jěl, zo bych tam strowe powětro wužiwał. Njepojědu-li pak z nim, pojědu pozdžišo, hdyž budu sylniši, sam – a tak so snadź tola wohladamój? Njebudžeš Ty kónc prózdninow w Serbach, traš we Wosyku? To by rjenje było, hdy bychmój so po tajkich ćěžkich nazhonjenjach móhłój widžeć!

²⁴⁹ Šewčik, Jakub (1867-1935), lužickosrbský farář, kulturní historik a básník. V letech 1882-92 pobýval v Lužickém semináři v Praze, kde byl 1889-92 předsedou Serbowky.

Wóndano Tebi pósłach přeložki někotrych pěsni J. W. Sládka a Ant. Klátěrskeho. Myslu, zo na nich ničo přeměnič njetrjebaš – móže być, zo sy někotru hišće do Łužicy stajić móhl. Džensa Tebi móžu hišće 2 pěsni Jul. Zeyera²⁵⁰ pósłać. Tak nětko změješ wote mnje za někotre čisła přinoški. Škoda, zo njejsym Tebje přjedy žadať, zo by do tuteho čisła Łužicy stajil napominanje k zběranju přiwerkow atd. za rubriku „Prašnja a wabjenja“. Nětko su prózdniny – snadź by to trochu pomhało. Tola hižo je pozdže.

Wóndano je so za Tobu Znojemska prašała; wona spominaše na Twój wopyt a jara wobžarowaše, zo sy był khory. Dyrbju Će wot njeje postrowić.

Moja mać, sotře a bratřik Će wutrobnje postrowjeja a krutu strowosć Tebi přeja.

Tehorunja Će na najwutrobnišo postrowja, bratrowscy Će wokoša a na Twój list so wjeseli Twój swěrný

Ad. Černý

Dopis č. 139

Černý dlouho očekával Mukův dopis. Letošní léto jim oběma zůstane dlouho v paměti. Při vzpomínce na minulý rok je to velký rozdíl. Vloni 26. července prožíval Černý krásné chvílky s Mukou, který byl u nich na návštěvě. Černý vzpomínal na výstavu v Praze a společné putování po Lužici.

Černý se velice podivil, když se dověděl, že Mukova žena není s ním u Baltu, ale v nějakém soukromém zdravotnickém zařízení. Z toho Černý usuzuje, že se její stav zhoršil. Psal mu do Freiberga, neboť se od něj nemohl dočkat zpráv. Doufá, že ho list i překlady básní v lázních již zastihly. Černý na tom byl zas velice špatně. Nebyla to legrace, neboť opět začal plivat krev. Myslel, že je to už jeho poslední nemoc. Byl velmi slabý a hodně kašlal. Nejhorší se zažehnalo díky prozíravosti lékaře a péči rodiny. K tomu měl zánět plic. Cítí se stále ještě velmi slab. Jak už psal minule, při procházce omdlel. Žaludek už také začíná sloužit. Několik nocí už spal. Snad už bude jen lépe. Ve středu očekává J. Šewčika, s kterým by chtěl do Lužice za zdravým povětrím. Když by nejel s ním, odjel by později, až bude silnější. Snad by se mohli v Lužici setkat.

Nedávno mu poslal překlady básní J. V. Sládka a A. Klášterského. Černý myslí, že není potřeba je pro „Lužici“ nějak upravovat. Dnes posílá dvě básně Zeyera. Černý lituje, že Mukovi nenapsal dříve, aby otiskl výzvu ke sběru přiwerkou pro rubriku „Prašnja a wabjenja“. Možná by byla o prázdninách větší odezva.

Paní Znojemska se po Mukovi ptala a pozdravuje ho.

²⁵⁰ Pěsni Juliusa Zeyera (překlad A. Černého), Lužica, č. 9, september 1892, s. 65.

140 /19/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (95 – 11)

[Hradec Králové] 11. VIII. 1892

Drohi bratříko!

Dostawši 31. VII. Twój luby lisćik, sym Tebi hnydom wotmołwił – tola do džensnišeho wočakuju podarmo nowu powěsć wot Tebje. Njewěm, što z Tobu je – Bóh daj, zo Če tónle lisćik stroweho namaka! Sym Tebi nětko 2 listaj z přeložkami českich pěsni pósłał: jedyn do Freiberka (28. VII.) a druhi do Wustrowa (31. VII.) – napiš mi, prošu, hač sy wobaj dóstał. Pjatk wječor přijědže ke mni Jakub Šewčik a poby pola mnje do soboty připołdnja, hdžež wotjědže na skhadžowanku²⁵¹; škoda, zo njeje dlěje wostać móht – tola bě nuzne, zo by něchtó na skhadžowancy był, kiž ma wjacj hibitosće hač – Dub²⁵². Runje před jeho přijězdom bu moja sotra Hana njezbožowna – a w tym njezbožu zaso zbožowna. Je ju mjenujcy wóz přez wobě nozy jěł – Bohu džak pak stej nozy strowej wostałej! Wězo ma jej wobřenej a trochu začěkłej – tola to njeje nič strašne a hižo so polěpšuje, tak zo Hana hižo po jstwje dosć derje khodži. Tak widžiš, kak smy přeco doma pytani! Z mojej khorosću je so nětko khětřišo polěpšowało, tak zo móžu hižo trochu čitać a pisać – wjele pak nic; sym nimale cyły džeń wonkach, sedžo pod štomami abo zhrěwajo so na slónčku a srěbajo strowe powětro. W Serbach je strowiše! Tola lékař mje njechaše hišće pušćić, dokelž sym přeco hišće jara słaby. Piš mi *bórzy* abo hnydom, kak so Tebi dže, kak je z Twojej knjenju, na kotru adresu dyrbjú Ći přichodnje pisać atd!

Z postrowom wot wšitkich Twój

Ad. Černý

Sy Lumír (Bože sedl.²⁵³) a Nár. Listy (Zła žena²⁵⁴) dostał?

Dopis č. 140

Černý nadarmo očekává zprávu od Muky. Vyjadřuje obavy o jeho zdraví. J. Šewčik přijel v pátek a v sobotu odjel na „schadzowanku“. Černý lituje, že Šewčik nemohl zůstat déle. Bylo však nutné, aby tam byl někdo, kdo má trochu pružnosti v jednání než Dub. Před příjezdem Šewčika měla Černého sestra

²⁵¹ V r. 1892 se hlavní „schadzowanka“ lužickosrbské studující mládeže konala v Kulowě kolem 7. srpna. Hlavním předsedou byl student teologie August Dub.

²⁵² Dub, August. Ačkoliv byl v r. 1892 hlavním předsedou „schadzowanky“ do dějin lužickosrbského národního hnutí nijak výrazně nevstoupil.

²⁵³ Adolf Černý: Bože sedleško a boža lošć, Lumír, č. 13, 1. 5. 1892, s. 145-147; č. 14, 10. května 1892, s. 160-162.

²⁵⁴ Adolf Černý: Zlý dni a zla žena, Národní listy, č. 194, 16. 7. 1892, s. 1.

Hana štěstí v neštěstí. Vůz jí totiž přešel obě nohy, ale zůstaly celé. Jsou samozřejmě odřené a nateklé, ale sestra může chodit. Černého zdraví se zlepšuje. Chodí ven, sedává pod stromy, ohřívá se na slunci a nasává zdravé povětrí. V Lužici je zdravěji, ale lékař ho nechce pustit. Je stále velmi zesláblý. Ptá se, jestli dostal výtisky Lumíra a Národních listů, kde jsou jeho články o „Mýtických bytostech“.

141 /20/ Arnošt Muka Adolfu Černému (46 – 9)

We Wustrowje²⁵⁵ 11. VIII. 1892

Lubowany, swěrný bratře mój!

Wěm, zo hižo dołho, dołho žedziwje na list wote mnje čakaš, a wěř mi, kak rad chcych Ći pisac kóždy dzeń, a tola njedóněžech k tomu hač do džensnišeho při njeměrje, kiž tu wokoło mje a we mni knježi. Při tym sym tu za wšo pisanje cyle apathiski. Z myslimi pak sym husto, husto pola Tebje był, a hdy bych myslički a přecelske spominanja jako listy k Tebi dolečić móhłe, by kóždy dzeń wjacý hač jedyn wopokaz bratrowskeje lubosće wote mnje měł. Mam tu stareho přecela²⁵⁶, 60. lětneho bywšeho duchowneho, kiž ma mje swěru lubo kaž Ty a w kotrehož towarstwje sym so po poslednej čezkej poražcy w Stralsundskej khorowni zaso tak někak zhrabał, tola prawy spar hišće přeco nocy nimam a mocy tež hišće su kiple. Z domu buch kaž drje Ći pisach wot lěkarja dla kipleje *dychawy* do Baltiskich kupjel pósłany, čujach pak so jako do Stralsunda přijěděch nučeny wulět sčinić na blisku kupu Ranu prjedy hač z kupanjom započach, zo bych pobył a pokhodzil raz na starosławnej słowjanskej zemi, hdžež su so naši prjedownicy rjekowscy ze swojimi njepřecelimi bėdžili; wšo mje tam zrudnje a samotnje pućowaceho dopominaše na wone starodawne časy: hród Arkona (Jarekownja), šumjace lěsy a běłe skališća přimórske w Stupjenicy a Granicy, Stupjeń Kamjeń²⁵⁷, hoberske hrodzišća a rjekowske rowy – zrudne zrudne dopominanja; bě mi husto jara česno wokoło wutroby spominajo pódla, zo su runje Ći, kiž su mojej wutrobje nanajkrućišo přirostli – moja wboha Loska a Ty, lubši bratřiko – zdaleni a khori wote mnje! Wšo to na mnje nimo čězow puća tak skutkowaše, zo so moja *plucowa khorosć* nahle wróci jako běch we wjescy *Binzu* zdaleny wot lěkařskeje

²⁵⁵ Wustrow v oblasti Nordvorpommern na pobřeží Baltského moře. Muka tam byl tehdy na ozdravném pobytu.

²⁵⁶ Dolberg (Amozis), Ludwig, německý přítel Lužických Srbů, prý potomek Polabských Slovanů, evangelický farář a místní spisovatel z Ribnitz v Meklenbursku. S A. Mukou si dopisoval v letech 1874-1899.

²⁵⁷ Mukou polužickosrbštěné místní názvy. Podařilo se mi pouze zjistit, že Granica je německy Lancken-Granitz.

pomocy; dyrbjach wóz wzac a do Putbusa zajěc a wot tam ze železnicu so do Stralsunda podać, a bě za mnje najwjetše zbože, zo mje nocy 11 hodž. w khorowni měščanskej na moju próstwu miłosćiwe sotry přijachu. Pód jich a lěkarjow wubjernym pšćenjom a starosćiwym wothladanjom *dušenje* dycha za něšto dnjow přesta a za tydžeńk běch zaso tak daloko, zo móžach do powětra a zo mje sem do Wustrowskich kupjel pušćichu mje pominajo, zo bych jara na so kedźbował. Khorosć je tajka kiž so *lohcy* <Recidive Lungenkatarrhe mit hochgradigen Asthma infolge von Lungenemphysem!> wróca a móže raz z dobom ze zadušenjom *kónc* byc. Duž chcu na pominanje swojeho tudyšeho přecela tak khěťře do Fr. so wrócu, swoje wotkazanje sćinić. Dla swojeje ćerpjaceje mandželskeje a swojeho khuduškeho serbskeho narodka pak chcyl byc hišće žiwy a w přichodže zaso strowši, snadź bych tola móhl woběmaj hišće někak ze swojimi slabymi mocami služić; za mnje samoho nima žiwjenje wjele wabjenja – tola njejsmy tu swoje dla na swěće! A tohodla mam ja, lubši drohi bratřiko, tež wo Tebje wulki strach – a nutrnu krutu próstwu, zo by Ty wot nětka so na wšo wašnje na kedźbu brał a ničo njedžělał, štož by móhło Twoje wotkhorjenje a skrutnjenje zadžěwować. Ty sy zepjera Twojeje swójby a našeho Serbowstwa – woběmaj sy winojty, zo so wustrowiš a strowy zdžeržiš! To pak njeje móžno při Twojej přepjatej pilnosći a džělawosći: duž wotpočni na lěto! Twoje wustrowjenje dyrbi Twoja jenička mysl byc! Wo to prosy Tebje Twój najswěrniji bratr a přecel! Moja luba mandželska ćerpi stajnje wjele, wjele bolosćow w čuľach – a kak mje to we wutrobje žerje, to widžec a njemóc pomhać, móžeš sebi myslíc. Hdy by so Bóh chcyl smilić a hdyž nic krutu strowosć, to tola znajmjeńša wolóženje jeje bolosćow dać! <Dla njezboža při dočasnym porodže je bolosć khribjetowych nervow a anaemiju (małokrejnosc) nabyła! Lěkarjo njewědža radu!> Wona je w nervowych kupjelach blisko Drježdžan, tola bolosće so njejsu pomjeńšile, ale skerje pohóršile a chce so wona ze mnu zaso přichodnu njedželu 14. augusta do Freiberka wrócić: zetkamoj so, da-li Bóh, w Drježdžanach.

Twoje mi tak lube pšnje sym wšě dóstał a přenje 3 do 8. čisła Łužicy póstał. Pšni Jul. Zeyera přindzetej do 9. čisła. Rad bych hišće lětsa Twój žiwjenjoběh we Łužicy podał, tola dotal njejsym hišće klišej z Prahi dostał, runjež wo njón prošach. Sam njemóžu wot nětka hač do jutrow wjele za Łužicu džělać, dokelž ćežke a wobužne džělo na mnje čaka: šulski program za 1893. Móhl-li tajkemu nuzowanemu džělu wućeKNYć, bych to rad činił. A k tomu přeco khorosć a starosć we domje! Bóh wě, hdy zaso te rjane krasne hodžinki abo hač namaj hdy zaso přińdu, zo móhloj bratrowscy ruku w rucy hromadže po našich lubych Serbach čahać a so z našeju studowaceju

młodosću kaž łoni w Pančicach wjeselić a zahorjeć. Kajke bëchu to krasne, mi njezabytne hodžinki a dny łoni w tutym času, jako z Tobu w lubej złotej Prazy, w Twojim drohim domje w Kralowej Hradcu a w towarstwje lubyh runozmyslnych synow českeje maćerje přebywach. Jasnje steji mi wšitko před wočomaj a sym to w tutech dnjach a wosebje na swojim khoroložu w Stralsundže tak žiwje wšo zaso přešoł. Čohodla je tola wšo tak zachodne a njewobstajne na zemi? Budže to raz druhdže hinak?? We swojej zrudobje ja husto na wšëm dwěluju! Njemóžu sebi pomhać. Hać so lětsa widžimoj? Bóh wě – we Serbach drje nic. Hdyž pak Ty woprawdže do Serbow hišće přijědžeš, štož Tebi z cyłjeje hlubokosće wutroby přeju, potom sym wěsty, zo mje na domojpuću wěsće w Freiberku wopytaš a prošu Će nanajnutrišo wo to. Ja njejsym wot jutrow wjacy we Serbach a we Wosyku był a tež w tychle prózdninach tam njeprjindu, tak rad jako chcył – luba Mukec maćerka je zrudna tohodla – jeničke wjesele za nju je, zo su w Jělcy pola sotry Reski *maleho hólčka* přinjesli a zo tež we Rochlicy pola sotry Almy mału wačku (hólčka!) wočakuja! Strowi su woni wšitcy.

Štož so hewak we Serbach stawa, zhoniš Ty kaž ja přez naše Serbske Nowiny. Starši štud. młod. *Dub* je so jara mało abo ničo starał, derje zo je Mich. Šewčik był podstarši. Kak bě we Kulowje, hišće njewěm. Wot 4. zw. H. Zejlerja zhrom. spisow přeco hišće žadyn wjazany ani brožurowany exemplar dostał njejsym. To je zrudoba! Libš je tež přeco khorowaty a so tohodla mało stara.

Postrow knježny Znojemskeje je mje jara zwjeselił a prošu mje nanajluboznišo ji poručić. Njeh je zbožowna!

Přejaty wot lubosćiwych strowjenjow Twojich lubyh domjacych poručam so jim wšëm, drohej maćercy, swěru starosćiwymaj sotromaj a lubemu bratřikej Staňkej²⁵⁸ nanajpřečelnišo a wokošam Tebje we swěrnej krutej lubosći a wostawam na wěki Twój swěrný bratr

Ernst Muka

Dopis č. 141

Neklid, který Muku obklopuje a vládne v něm, mu nedovolil psát. Je apatický. Myšlenkami však byl u Černého. Setkal se u Baltu se starým přítelem, je to bývalý duchovní, který ho má rád stejně jako Černý. Po posledním pobytu (prohře) v nemocnici ve Stralsundu se v jeho společnosti trochu zotavil. V noci stále ještě dobře nespí. Nemá také ještě moc sil. Jak už psal dříve, na radu lékaře jel k Baltu kvůli špatným průduškám. Když přijel do Stralsundu, pocítil nejprve nutkání udělat si výlet na blízký ostrov

²⁵⁸ Muka pravděpodobně zaměnil jméno Černého bratra Stanislava za Boleslava. V té době měl Černý už jen jediného bratra, a to Boleslava (1881-1930).

Rujána než začne s koupáním. Chtěl se totiž projít a pobýt na staroslavné slovanské zemi, kde se slovanští hrdiní předci museli trápit se svými nepřáteli. Ve své osamocenosti mu bylo smutno a vše mu připomínalo starodávné časy: hrad Arkona, šumící lesy a bílé pobřežní skalní útesy, obrovská hradiště a hroby hrdinů. O to více to na něj působilo velmi smutně, když vzpomínal na ty, kteří mu k srdci nejvíce přirostli, a teď jsou daleko a nemocní. Byli to jeho žena Loska a A. Černý. Všechno na něj cestou tak těžce dopadalo, že se mu vrátila plicní nemoc, když byl ve vesnici Binz daleko od lékařské pomoci. Musel si vzít vůz a zajet do Potbusu, odkud se vydal po železnici do Stralsundu. Pro Muku bylo největší štěstí, že ho v noci kolem jedenácté hodiny na jeho prosbu přijaly milostivé sestry městské nemocnice. Díky výbornému ošetřování a starostlivé péči sester a lékařů za několik dní záchvaty dušení přešly. Za týden ho propustili s tím, že má na sebe dávat pozor. Je to nemoc, která se snadno vrací a může skončit až zadušením. Muka trpí opakovanými záněty plic s vysokým stupněm astmatu v důsledku rozedmy plic. Proto Muka chce na napomínání svého zdejšího přítele po návratu do Freibergu sepsat poslední vůli. Kvůli trpící manželce a svému ubohému národu by chtěl ještě žít, aby mohl oběma aspoň trochu sloužit. Samotného Muku moc život neláká. Jeho ženě neustávají bolesti nervů. Nemůže se na to dívat. Kvůli neštěstí při předčasném porodu si přivodila bolesti zádoových nervů a chudokrevnost. I přes pobyt v lázních se bolesti nezmírnily, spíše zvětšily. S Mukou se chce 14. srpna vrátit domů do Freibergu. Překlady básní pro „Lužici“ dostal a odeslal k tisku. Muka by chtěl uveřejnit Černého životopis, ale nedostal z Prahy ještě štoček. Pro „Lužici“ až do Velikonoc nebude moci nic dělat, neboť na něho čeká těžká a mrzutá práce v podobě školního plánu na rok 1893. Kdyby mohl této nutné práci utéct, rád by to udělal. A k tomu ještě nemoc a starost v domě. Ve svém smutku často o všem pochybuje. Muka by byl rád a prosí Černého, až se bude vracet z Lužice, aby ho navštívil ve Freibergu. Od Velikonoc nebyl doma v Lužici. Mukova matka je z toho smutná, jedinou radostí pro ni je, že se sestře Rézce ve Jědlci narodil chlapeček a sestra Alma očekává malý raneček, snad také chlapce. Co se děje v Lužici, se Černý doví ze „Serbskich Nowin“. Předseda studentů Dub jevil malý zájem, a tak je dobře, že byl M. Šewčik zastupující předseda. Ještě nedostal žádný exemplář 4. svazku sebraných spisů H. Zejlera. Libš je totiž nemocný, a tak se o to málo stará.

Pozdrav od slečny Znojenské ho potěšil a stejným dílem opětuje. Všechny i bratra Staňka moc pozdravuje.

142 /21/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (96 – 12)

Hradec Král. 18. awg. 1892

Lubowany, drohi bratřiko!

Njemóžu Ći wuprajíc, kak mi bě při čitanju Tvojeho lubeho lista, na kotryž tak žedziwje čakach. Tak zrudne powěsće woprawdže njewočakowach – běchmy wšitcy jara hnući, jako čitachmy Twój luby list, w tajkim zrudnym wašnju napisany. Njesměš sebi tola, drohi bratře, tajke ćežke mysle připušćeć – nadžěja dyrbi być Twoja hwězda, kotraž Ći dyrbi přeco swěćić w njezbožach a čerpjenjach. Bjez nadžěje by było naše

žiwjenje woprawdže jara zrudne – haj njemóžne. Ja kruće wěrju, zo budžemoj k létu zaso hromadže po našej lubej Łužicy pućować – a wjeselu so hižo na te pućowanje. Wězo dyrbimoj so wobaj jara na kedžbu brać, zo njebychmoj z nowa skhoriŕoj – a zo bychmoj dále k wužitku našeje Łužicy a našich Serbow džělać móhŕoj. Tuž, bratřiko, njespušćej nadžěju – budžemoj zaso džělać móc, kaž prjedy! Wosebje tež wšitcy wobžarujemy, zo Twoja luba knjeni přeco telko bolosci ćerpjeć dyrbi – a přejemy Jej wšitcy z wutroby wolóženje, pomjeńšenje bolosci a skónčnje dospołne wustrowjenje. To daj Bóh!

Njemóžeš tola pisanje programa wotrjec? Njemóžeš so ze swojej khorosću zamoŕwić abo hišće lěpje sebi na někotry čas wzac wotpušćenje wot šulskeje wučby a wot wšitkich šulskich džěŕow? Ja nětko njebudu poŕ lěta wučić a cyle ničo za šulu džělać – a jeli zo so njebudu potom hišće poŕnje strowy ćuć, dha sebi hišće na dalše poŕlěto dowolenosc wozmu.

Tež ja w swojej khorosci jara, jara husto spominach na naju poslednje pućowanje po serbskej Łužicy, na Twój wopyt pola nas a naju pobyt w Prazy! Kajki to rozdžěl: loni a lětsa! Wosebje nětko w najrjeńšich dnjach widžu, što zhubichmoj přez to, zo dyrbjachmoj we ŕožu ležeć a ćerpjeć – a njemóžachmoj radšo po Serbach wokoŕo dundać.

Wo skhadžowancy je mi Jakub Šewčik wobšěrnje pisaŕ. Wjeselu so, zo je wšo hišće tak zbožownje wotběžaŕo – při Dubowej lěnjosci bě wulki strach, zo budže fiasko. Ale hdyž wón lěnjeho paseše – džěŕachu druzy. K létu pak móže być zaso rjana skhadžowanka, kaž w Pančicach (wězo bjez intermezza „Jakub X. – serbski poet“), hdyž su młódšeho Šewčika za hŕowneho staršeho wuzwolili. Tón je zahorjeny a džěŕawy młodženc.

Za woćišćenje mojich drobnostkow wutrobny džak. Džensa Ći zaso pjeć pěsni sčehu. W *Sládkowej* pěsni pak widžu přeměnjene metrum. W originalu (a tež w mojim rukopisu) je tajke metrum:

Na nebi tolik hvězdiček	}	U – U – U – U –
Se mihotá a svítá!	}	U – U – U – U
matička nám povídává,	}	– U – U – U – U
že jich nikdo nespočítá	}	– U – U – U – U

Potajkim w 1. a 2. rjadku jamby napřeciwo temu w 3. a 4. trocheje. Je-li to móžno a zechčeš-li, staj do přichodneho čisŕa připoloženju porjedženku (petit).

Kónc přichodneho tydženja chcu sebi do Budyšina zajěć; nadžěju so, zo mi to lékař hižo dowoli. Potom chcu tež Waju, drohi bratřiko, we Freiberku rad wopytać – budžetaj-li tak daloko strowaj, zo mje budžetaj k Sebi přiwwazać móc. Potom sebi wšo wobšěrnje wupowěmaj – změjemy wjele, wjele powědać!

Njejsy-li „Lumír“ (z nastawkom Bože sedleško) a „Národní Listy“ (z feuilletonom „Zlá žena“) dóstať – piš mi.

Póndzelu chcu z bratrom małym Boleslawom²⁵⁹ do Prahi k lékařej – kaž wěš, ma hižo někotre lěta khoru nohu. Snadž, jeho budža operować – Bóh daj, zo by wšo zbožownje přešlo!

Sotra Anna, wo kotrejž Tebi pisach, zo je k njezbožu přišla, móže hižo po khěži khodzić. Lěwa noha je cyle strowa, prawa pak je přeco hišće začekła. Hdy by wona mjenje khodziła, by spěšnišo zaso wotkhorila.

A nětko Tebje, drohi bratřiko, a Twoju lubu knjeni sam a wot wšitkich svojich na najwutrobnišo postrowjam; přejemy Wamaj bórzowne wustrowjenje – Bóh daj, zo byštaj wjacjy ćerpjeć njedyrbjałoj, ale z poľneje a kruteje strowosće so wjeselić móhloj!

W starej swěrnej lubosći Twój
Ad. Černý

Porjedženka.

W pěsni Joz. W. *Sládka* w poslednim čisle „Łužicy“ bě w redakciji přez njedohladanje metrum přeměnjene. Po originalu ma so wona takle čitać:

Hwězdy.

Na njebju telko hwězdčikow
so zyboli a swěći –
maćerka nam husto praji
zo je nchtó njepřeliči.

Jich ličbu jandžel njeznaje,
ćim mjenje žadyn z ludži,
tola Něchtón wyše hwězdow
widzi, hdže so kotra budži.

Tu jako dejmant blyšćatu,
a tamnu, kotraž blědnje –

²⁵⁹ Černý, Boleslav (1881-1930), bratr Adolfa Černého.

njezhubi Wón nihdy žanu,
wulke, małe wodźi wšednje.

A my z tej khudej maćěrku
smy štyri khude džěci:
kak to pola nas je, njecha
nichtó z ludźi rozymjeći.

Smy štyri džěci drobnuške
a khude, to my wěmy –
Temu pak, kiž hwězdy hlada,
my so ženje njezhubimy.

A. Č.

Tola, kaž prajach, měniš-li, zo njeje trjebne porjedženku podawać – wostaj, ju jenož a njeđiwaj, zo sym Če z tym wobćežował.

Dopis č. 142

Tak smutné zprávy Černý neočekával. Hlavně si Muka nesmí připouštět takové smutné myšlenky. V neštěstí a utrpení musí mít vždy naději. Bez naděje by byl život velmi smutný. Černý věří, že příští rok budou spolu opět cestovat po Lužici.

Na Mukovy starosti s prací ve škole se Černý ptá, jestli by nemohl odřeknout psaní školního plánu a jestli by mu ze zdravotních důvodů nemohly být prominuty některé školní povinnosti. Černý nebude půl roku učit, protože se necítí ještě zdrav. I Černý ve své nemoci vzpomínal na jejich společné setkání v minulém roce. I on si posteskně nad pomíjivostí života. O „schadzowance“ v Kulowě mu podrobně psal J. Šewčik. Vše proběhlo šťastně, i když to původně vypadalo, že kvůli Dubově lenosti by to mohlo skončit fiaskem. Naštěstí dělají i jiní. Černý si myslí, že příští rok bude „schadzowanka“ lepší, neboť byl vybrán za hlavního předsedajícího studentů mladší Šewčik, což je mládenec velmi zapálený a pracovitý. Černý děkuje za otištění drobných věcí. Posílá dalších pět básní. V překladu básně J. V. Sládka si všiml zaměněného metra. Navrhuje dát do dalšího čísla „Lužice“ opravenku, ale pokud si Muka myslí, že to není potřebné, nemusí ji tam dávat.

Koncem příštího týdne pojedou do Budyšina a odtamtud se za nimi vypraví na návštěvu do Freibergu. V pondělí musí s malým bratrem Boleslavem do Prahy k lékaři, neboť má několik let nemocnou nohu a asi ho budou operovat. Sestra Anna po neštěstí s vozem už může chodit po domě. Levou nohu má úplně zdravou, pravou však má ještě oteklou.

143 /22/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (97 – 13)

[Hradec Králové] 28. VIII. 92.

Lubowany, drohi bratřiko!

Jara nam je wšitkim žel, zo sy z nowa cérpjec dyrbjał – a přejemy Tebi wšitcy nanajwutrobnišo, zo by to hižo poslednja khorosć byla a Ty wot nětko so zaso z kruteje strowosće wjeselić móhl. To samo přejemy tež Twojej lubej knjeni, kotraž je tež telko bolosći přecerpjec dyrbjała. Wjeselu so, zo Waju bórzy wohladam – lékař je mi džensa dowolił do Łužicy jěć; jenož so boji hač, hač mi „kuchnja“ budyšinskich korčmow njezeškodzi. Mam přeco hišće khory žoldk a boju so, zo teho dla Twojej knjeni přewjele wobćežnosći načinju – što temu tola wona rjeknje? To je wěro – rad, jara rad bych Waju zaso raz widžał. Štwórtk chcu snadž do Budyšina. Z wutrobnym postrowom swěrnj

Adolf

Bjeř so na kedžbu, bratře, a njekhodž do šule!

Dopis č. 143

Všichni litují, že Muka byl nemocný a že jeho žena musela vytrpět takové bolesti. Černý se těší na shledání. Lékař mu dovolil jet do Lužice, jen má strach, co udělá s jeho žaludkem kuchyně budyšinských krčem. Žaludek má stále ještě nemocný. Nechce přidělovat starosti jeho ženě.

144 /23/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (98 – 14)

[Hradec Králové] 1. IX. 1892

Drohi bratřiko!

Hlej, kak so wjeselich na bórzowne zasowidženje z Tobu – a kaž widžiš, sedžu přeco domach. Mój lětsa woprawdže ničo džen do přědka prajić njesměmój! Sobotu Tebi pisach, zo srjedu abo štwórtk wotjědu do Budyšina – a njedzelu rano mje zaso lědma žiweho domoj z wukhodžowanja přiwezechu. Tak so pokaza, zo sebi hišće njesměm zwažić na tak daloki puć so podać. Wot njedzele sym zaso jara słaby – wosebje tež z nerwami (čuwami) jara cérpju. Chcych Tebi za Łužicu něšto nowinkow ze słowjanskeho swěta podać – tola pak njemóžu słowčka napisać. Dyrbju jenož – so lěnić. Hač to njeje wulka khostanje za mje?! Tola přijědu k Tebi, Bóh da, hišće lětsa! Mjez

tym sebi budžemoj pisać. Kak so Tebi a Twojej knjeni wjedže? Hladaj so, bratřiko, zo znowa njeskhoriš. Wot sebje a wot wšitkich Waju postrowjam Twój swěrný bratr

Adolf

Prošu, pominaj we Łužicy w mojim mjenje wo wotmołwjenja!

Dopis č. 144. Tak se těšil na brzké shledání, ale sedí opět doma. Nesmí nic říkat dopředu. V sobotu mu psal, že ve čtvrtek odjede do Budyšina, ale v neděli ráno ho sotva živého přivezli z pochůzky. Ukázalo se, že si ještě nemůže dovolit takovou cestu. Je velmi slabý a trápí ho nervy. Chtěl pro časopis „Lužica“ něco napsat ze slovanského světa, ale nemůže napsat ani slovo.

145 /24/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (99 – 15)

[Hradec Králové 27. IX. 1892]

Drohi bratřiko!

Měj najwutrobniši džak za IV. zwjazk Zejlerja²⁶⁰ – derje, zo nětko maju młodži Serbja wšě jeho spisy dowudate. Je to zwjetša Twoja zasužba – a tuž Ći tež w mjenje serbskeho pismowstwa najwutrobniši a derje zasuženy džak słuša. Wjeselu so, zo je Tebi a Twojej lubej knjeni nětko trochu lěpje; wobžaruju jenož, zo Waju nětko njemóžu wohladać. Tola njespušćam nadžiju, zo sebi hišće lětsa k Wam zajědu budže-li zyma sucha. Tež mi je nětko trochu lěpje, jěm hižo wjacý a tež lěpje spju; jenož nervy přeco hišće mi njechadza słužić, tak zo nětko cyle ničo pisać njemóžach. Tónle tydzeń pak *dyrbju* započec (pominaju mje z Ottowa „Słownika“). Lumír dostanješ. Tež Swětozor, w kotrymž je dołhi nastawk „Budyšin“ z wobrazkami. Prošu, staj nětko *Heydukowe* pěsnje do Łužicy. Wodaj, zo jenož mało pišu; přichodnje dostanješ wobšěrný list. Z wutrobnym postrowjenjom wote wšěch Wamaj w lubosći pod[da]ty

Ad. Černý

Dopis č. 145

Černý srdečně děkuje za čtvrtý svazek Zejlera. Konečně je kompletní. Zásluha patří hlavně Mukovi. Je rád, že je jim lépe. Lituje, že je nemůže vidět. I Černému už je o něco lépe, více jí a lépe spí. Tento týden však už musí začít konečně psát, neboť ho upomínají z redakce OSN.

²⁶⁰ Černý však slibovanou recenzi na čtvrtý svazek Sebraných spisů básníka Handrije Zejlera nenapsal.

146 /25/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (100 – 16)

Drohi bratřiko!

Staj lubje pěseň, tu připoloženu, do najbližšeho čisła „Łužicy“; najlubše by mi było, hdy by hišće do oktoberskeho čisła přišla; pěsni Heyduka byštej do novemberskeho přištej. Wodaj, zo Ći jenož tak maľko pisam – runje džensa dodžěľach rjad nastawkow za „Słownik“, a to bě za mje khětro jara napinace. Nětko zaso njesměm něšto dnjow pisac. Wóndano běch w Hořicach na wopyće pola swojeho přećela, kiž je so njedawno ženił. Z mojim strowjom so pomaľku polěpša – jenož so boju nazymy, kotraž hižo počina; mam zaso plucowy katar, a to mje rudži – přetož na plucach (na prawej stronje) sym ja khětro słaby. Kak so Tebi a Twojej lubej knjeni dže? Nadžijomnje lěpje – Bóh daj!

Piš mi, hdyž změješ khwile – ja Ći tež přichodnje wobšěrniši list napišu. Džensa snadź dostanješ „Swětozor“, z nastawkom wo Budyšinje; Lumír tež z wěstosću bórzy dostanješ. Tebi a Twojej lubej knjeni wšo dobre (tež wot mojich) přeje Twój swěrný bratr

Adolf Černý

Dopis č. 146

Překlad Heydukovy básně má dát do listopadového čísla „Łužice“. Černý se omlouvá, že mu málo píše, ale pracoval na řadě článků pro Ottův Slovník naučný. Teď zas nesmí několik dní psát. Nedávno navštívil v Hořicích přítele, který se ženil. Černého zdraví se lepší, jen má strach ze začínajícího podzimu, protože má opět zánět plic.

147 /26/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (101 – 17)

Hišće něšto! We feuilletonu w „Národních Listach“ sy čitał wo spěwařskich (psalmach) wot Jurija *Strejca*²⁶¹. Je to ta sama knižka, kotruž sy Ty w swojim času wot Klětnjanskeho Lejnika dóstał. Za Tebje nima wažnosć – mi pak by byla z jara drohotnej wopomnjenku na Tebje a na „čěskich bratrow“, za kotrychž bě wudata; „čěskich bratrow“ sym wulki čescowař. Tuž móžeš-li so wot teje knižki džělic, dař mi ju – ja pak so budu prócować, zo bych so Tebi za tule Twoju lubosć wotsłužił! Twój

Čý

²⁶¹ Strejc, Jiří (1546-1599), český bratrský kazatel, jeden z překladatelů Bible kralické. Značnou slávu si získaly i jeho Žalмовé aneb zpěvové sv. Davida v rytmu české nově vyložené a k zpívání zformované.

Dopis č. 147

Černý prosí Muku, jestli by mu nedaroval Žalmy od Jiřího Strejce, které kdysi dostal od Lejnika z Klětna. Černý je velkým ctitelům „českých bratří“ a byla by to pro něj vzácná vzpomínka na Muku a „české bratří“, pro které byla vydána. Pokud se od knihy odloučí a daruje mu ji, vynahradí mu to ještě větší láskou k němu.

148 /27/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (102 – 18)

Hradec Král., 31. oktobra 1892

Drohi bratříko!

Jara mi bě žel, hdyž dyrbjach z poslednjeho Twojeho lisćika wučitać, kak jara Twoja luba knjeni z nowa ćerpi a kak staj wobaj teho dla njezbožownaj. Wšitcy Wamaj wutrobnje přejemoj, zo by Wamaj luby Knjez skónčnje spokojne žiwjenje spožčić chcył, štož budže jenož přez to móžne, hdyž Twoja luba Knjeni bórzy dospołnje wotkhorí a hdyž wobaj dale na přeco strowaj wostanjetaj. Strowjo je tola přenje kubło, k zobžownemu žiwjenju trjebne. Bóh daj, zo mi móžeš přichodnje hižo lěpšu, zwjeselacu powěsć w tym nastupanju podać.

Ja tež hišće přeco prawje strowy njejsym; džělać hišće njemóžu, štož mje najbóle rudži. Pisanje a studowanje mi přeco hišće jara škodži a dyrbjaju jara ćerpjeć, hdyž tola něšto napisnu. Mam pak nadžěju, zo budže přeco lěpje.

W zańdženym tydženju počach zaso na swojich „Mythiskich bytosćach“ z nowa džělać. Napisach studiju wo duchach khorosći a chcych hišće wo moru²⁶² (mrětwje – „mara“, hać so te słowo w ludu hišće słyši?) napisać; tola dyrbjach wotpočnyć, dokelž mje hłowa jara hižo wot myslenja boleše. Je to luba nuza! Snadž mi budže móžno stjedu abo štwórtk dale pisać, zo bych za ćišćeńske listno rukopisa přihotował. Bych jara rad „Bytosće“ hižo skónčene widzał; tola hdyž móžu jenož pomałku a z přestawkami pisać, njebudu prjedy hać za lěto hotowy. Bych był jara wjesoły, hdy bych w zymje zběrać móhl – w čase přazow. Wot serbskeje inteligencije so hižo ničoho nadžec njemóžu; rozpósłach prašenja z pismowsku próstwu wo zběranje a připósłanje přinoškow do 1. oktobra; džensa mamy poslednjeho – a ja njedóstach žaneje smužki. Dwoje sebi móžu myslić: pak su lěni, pak so boja, zo bych mi traš ze swojimi přinoškami k „sławje“ njedopomhali. Mój božo, za „sławu“ so ženje njehonich –

²⁶² Adolf Černý: Mor. Ze studií o lužickém bájesloví, Lumír, č. 22, 1. 8. 1893, s. 260-262; č. 23, 10. 8. 1893, s. 272-274.

chcych přeco jenož słužic dobrej wěcy a běch dosć mytowany, hdyž widzách plody swojeho džěła. Hač so druhim spodobachu, to mje njestara: ja jenož wěm, zo džěłach njesebičnje a pócciwje po swojich mocach. Tola hdyž njechadže *mi* přinoški slać (kotryž tola wšudžom w „Bytosćach“ nadrobnje praju, z wotkel bajku atd. mam) – čeho dla je do „Lužicy“ njesćełu? Čěžko, haj jara čěžko je w Serbach skutkować! To pak mje njezmyli: budu džělać dale, kaž dotal; sym jenož wo te nazhonjenje bohatši, zo njesměm při swojim džěle na žanu druhu pomoc ličić, hač jenož na sebje – a na Tebje; Ty jenički sy mi při zběracelskim džěle skutownje pomocny! Kak so wjeselu, zo budžemoj k lětu zaso hromadže po Serbach pućować!

Džensa njemóžu Ći žany spěw abo nastawk za Łužicu pósłać – snadź přichodnje. Jenož přitomny referat we wubjernej pólskej knizy prošu staj do bližšeho čísla. Daš-li nětko tež moje powěsće wo khudych dušach²⁶³ do „Lužicy“, prošu, wuwostaj tamnu, kotruž mam wot knjenje Handrikoweje z Budyšina (khudej dušcy, wjesoła a zrudna, so zetkašej atd...); widžu, zo je hižo w podobje pěsnje wot M. Róle w „Časopisu“ wozjewjena. Nětko drje wociščiš Heydukowe pěsnje?

Za přislubjene spěwarske J. Strejca měj wutrobny džak. Tež to mi bě lube, zo so Ći mój nastawk wo Budyšinje spodobaši. W přichodnym lětniku Swětozora přindže wobšěrnny nastawk wo serbskim kwasu.

Tebje a Twoju knjeni wšitcy nanajwutrobnišo postrowjamy a wjele dobreho Wamaj přejemy. Tebje pak wokoša Twój swěrnny bratr

Ad. Černý

Dopis č. 148

Černému je velice líto, že Mukova žena trpí a jsou oba nešťastní. I Černý není ještě zcela zdrav, a tak nemůže pracovat, což ho velmi hněte. Vždy se mu přitíží, když něco napíše. Doufá však, že bude lépe. Minulý týden začal opět pracovat na „Mýtických bytostech“. Napsal studii o duchách nemocí. Pak musel přestat, neboť ho rozbolela hlava. Rád by viděl „Mýtické bytosti“ už dokončené, ale reálně to vidí tak za rok. Chtěl by sbírat materiál v zimě, v čase přátek. Od lužickosrbské inteligence nemůže nic očekávat. Rozeslal dotazy s písemnou prosbou o sbírání a zaslání příspěvků, ale nic nedostal. Může si myslet, že jsou buď líní, nebo se obávají, že by Černému dopomohli ke slávě. Za slávou se nikdy nehonil, chtěl sloužit jen dobré věci a odměnou mu byly plody jeho práce. Je to velice těžké působit v Lužici. Jedině Muka pomáhal Černému při sběratelské práci. Dnes mu pro „Lužici“ nemůže nic poslat. Ohledně uspořádání „Lužice“ ho prosí, aby vynechal z chudých duší pověst paní Handrikové z Budyšina, neboť byla uveřejněna v podobě básně od M. Róly v ČMS. Děkuje za přislíbené Žalmy J. Strejce.

²⁶³ Adolf Černý: Dvě dušcy, Lužica, č. 11, november 1892, s. 86.

149 /28/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (103 – 19)

Hradec Král. 19. XI. 1892

Drohi bratříko!

Runje dóstach číslo „Łužicy“, z kotrehož sudžu, zo sy mój posledni list pak pozdže, pak z cyła njedóstał. W „Łužicy“ mjenujcy steji bajka, kotruž je mi knjeni Handrikowa powědała, a kotruž nětko w podobje pěsnje w Časopisu M. S. (mi so zda 1880.) namakach; toho dla Će prosych, zo by ju wuwostajil. K listej bě přidaty referat wo knizy Z. Glogera²⁶⁴ „Pieśni ludu“. Jenož tohodla Će prošu, zo by mi z lisćikom wozjewil, hač sy mój posledni list dóstał; hewak bych dyrbał referat hišće raz pisac. Kak je nětko ze strowosću Twojeje knjenje? Bóh dał, zo by lěpje było! Naš Hórnik je tež zaso skhorjeł, tola nětko je hižo zaso strowiši, hač runjež hišće ze jstwý njesmě. Z wutrobnym postrowom Tebi a Twojej knjeni Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 149

Černý právě dostal číslo „Łužice“, podle kterého soudí, že Muka jeho poslední dopis dostal pozdě nebo vůbec, protože je v něm uvedena bajka paní Handrikové z Budyšína, kterou našel v podobě básně v ČMS (1880). Proto ho v předchozím dopise prosil, aby ji vynechal. Hórnik byl opět nemocný.

150 /29/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (104 – 20)

Wot Šewčikec Jakuba dóstach přeprošenje na jeho přeni wopor božeje mše²⁶⁵ – škoda, zo njemóžu přijěć; *Jakuba lubuju* dokelž je wón zahorjeny mlódzenc za serbsku narodnu wěc.

Nětk na pokazku přeložk ze Zejlerja:

Piseň přadlen.

Na kužel navíjí dívčina,
přeslici chystá svou:
minulo swatého Martina,
na přástvu panny jdou.

Na našich kuželích v jasnosti
stuha se pěkně rdí:
červená barva ta milosti
všady nás provodí.

²⁶⁴ Gloger, Zygmunt (1845-1910), polský historik, archeolog, etnograf a folklorista.

²⁶⁵ První mše svatá, kterou sloužil J. Šewčík po vysvěcení, se konala 10. prosince 1892 (srov. ČMS, 1936, s. 4).

Sneslo již děvče svůj kolovrat,
kolečko prohlíží:
s šedivé oblohy snížek spad',
bělá se před chýží.

Zatopte, rozsvěťte, matičko
bačońským přadlenám,
na cestách plno jich, plničko,
na přástvu míří k vám

Předeme s kužele měkký len,
když se den nachýlí;
plátno se vybílí v jarní den
k svatební košili.

Vesele u kamen přede se,
když venku padá sníh;
hladový vlk vyje po lese
a vítr v haluzích.

Wěra do Serbstwa.

Ó, můj srbský lide drahý,
zda snem dřímeš, zda jsi chorý?
či snad démon černé snahy
zaved' tě na témě hory,
ukázal ti světa lesk a nach,
před ním abys poklonil se v prach?

Otroka bys volil osud,
Své se řeči volil zřici?
Srbským lidem sloveš posud –
necítíš tu ránu v líci?
Ledové kry nesou s půlnoci
v srdce chlad – což není pomoci?

Lesy, role, hory, doly,
Srbská jména ještě máte;
Ale snad, ó lány polí,
Naposledy ulíbáte
srbskou patu, než ji skryje rov,
Posloucháte hlahol srbských slov? -

Ne, ne! Bratří, kyne spása,
Ještě není po všem veta!
vítěz naše řeč ať jásá,
Žádný z vás ať není sketa;
kdož si krájíš černý srbský chléb,
Srbem buď – a nekleň srbskou leb!

A nětko wam wuprajam wjele dobreho wot maćerje, sotrow a bratra – a poručejo
so Wašej lubosći, sym z mnohimi postrowjenjemi Waš přeco swěrný

Ad. Černý

Wjele dobreho knjezej far. Skali a našej knjeni. Hdyž wuńdže „Krajan”²⁶⁶,
prošu, dajće mi pósłać.

Dopis č. 150

Černý dostal pozvání od Jakuba Šewčika na první mši svatou po vysvěcení. Lituje však, že nemůže přijet. Jakuba má rád, neboť je to zapálený mládenec pro lužickosrbskou národní věc.

²⁶⁶ Krajan, od r. 1868 kalendář pro lužickosrbské katolíky.

151 /30/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (105 – 21)

[Hradec Králové 30. XII. 1892]

Lubowany bratřiko!

K nowemu létu 1893. přeju Tebi a Twojej lubej knjeni wjele dobreho, wosebje strowosće; Bóh daj, zo byštaj prawje strowaj byłoj. To same Wamaj přeja tež wšitcy moji. Njewěm, hač maš wote mnje hišće něšto za 1. čisło. Běch posledni měsac tak njeměrný, zo njemóžach ničo džělać (jenož „Bytosće“ dale pisach, dokelž dyrbjach) – před hodami pak běch w Prazy. Móže być, zo hišće jutře něšto spisnu. Maš kliše wobrazu k. Hórniku? Přińdže do 1. čisła? Přińdže-li, staj k njej poznamku, zo žiwjenjoběh wote mnje póčnješ w 2. čisle wozjewjeć. Zechceš-li tola něšto za 1. čisło, pominaj mje jenož a ja khětre napisnu. Zejler wuńdže jutry ; I. džěl „Myth. bytosći“²⁶⁷ tež.

Z wutrobnym postrowom Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 151

Černý posílá novoroční blahopřání na rok 1893. Poslední měsíc byl velmi neklidný, takže nemohl nic dělat. Psal jen „Bytosti“, protože musel. Zejler vyjde o Velikonocích a první díl „Mýtických bytostí“ rovněž.

1893

152 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (106 – 1)

Lubowany bratřiko!

Džensa Tebi sćełu za *druhe* čisło Łužicy nastawčk „Jarosław Vrchlický“²⁶⁸ a prošu, zo by jón hnydom do čišća dał – 16. febr. je mjenujcy narodny dzeń Vrchlickeho. Tuž so na to spuščam, zo k tomu dnju nastawk w Łužicy wuńdže. W čišćerni leža „Słowjanske nowinki“ a tu hišće něšto za tutu rubriku. Pěsnje přichodnje; do 2. čisła njemóžach žane přihotować. Tež Hórnikowy žiwjenjopis Tebi hišće džensa njesćełu, dokelž dyrbjju dočakać wotmołwjenje ze „Swětozora“²⁶⁹, hdžež chcu wozjewić wobraz narodneje

²⁶⁷ Adolf Černý: Mythiske bytosće lužiskich Serbow, I. zwjazk, Budyšin 1893.

²⁶⁸ Adolf Černý: Jarosław Vrchlický, Łužica, č. 2, februar 1893, s. 10-11.

²⁶⁹ Adolf Černý: Jubileum Michala Hórniku, Světozor, č. 42, 1. 9. 1893, s. 502-503.

khěže Hórnikoweje; tón wobraz bychmy potom tež w Łužicy wočišćeli. Snadž by było derje tón nastawk hakle w awgusće čišćeć započec? K jubileju přihotuju tež zběrku Hórnikowych pěsni (prěnjotnych a přeložkow); wo tom jubileju budžemoj hišće wuradzować. Džensa khwatam, zo by mój rkp. w prawym času dóstał.

Sym nětko trochu strowši – do šule pak póndu hakle po wulkich ferijach. Nalěto so Bóh da wohladamój! Chcu na hłownu zhromadźiznu přijec a potom hižo w Serbach wostać.

Tebje a Twoju knjeni wšitcy nanajwutrobnišo postrowjamy. Wokoša Će Twój swěrný bratr

A. Černý

Dopis č. 152

Černý posílá pro druhé číslo „Łužice“ článek o Jaroslavu Vrchlickém a prosí Muku, aby ho hned odeslal do tisku, neboť má Vrchlický 16. února narozeniny. Básně pošle příště. Neposílá ani Hórnikův životopis, neboť čeká na odpověď ze „Světozoru“, kde chce otisknout rodný dům M. Hórniků. Ten obrázek by pak mohli použít v „Łužici“. K Hórnikovu výročí připravuje Černý také vydat sbírku Hórnikových původních básní i jeho překlady básní. Zdravotně je na tom lépe. Do školy půjde po velkých prázdninách. Na jaře se snad setkají.

153 /2/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (107 – 2)

Hradec Král. 25. II. 93.

Drohi bratřiko!

Hnydom, jako dóstach Twój luby lisćik, so sydnych a napisnych nastawk „Swjatopołk Čech²⁷⁰“ a přeložich 3 pěsnje Jar. Vrchlickeho. Prošu Će, staj nic jenož te pěsnje, tola wosebje tež nastawk wo Sw. Čechu do měrcoweho čisła „Łužicy“; njeje dołhi a tuž tam za njón změješ městno. Spušćam so na to, zo tak budže. Napiš tež Markej, zo by sćinił wočišć na rjenšej papjerje – tola nic na tak přejara tołstěj, kaž bě wočišć za Vrchlickeho. To hižo njebě papjera – to běchu deski, kotrež so na khribjeće łamachu, tak zo bě list wot lista wotdžěleny a zo dyrbjach čisło wjazać dać. Rjenje wočišćane čisło njech pósće mi do Kraloweje Hradca.

Mam pak nadžiju, zo mi hižo njebudžeće dołho „Łužicu“ do Hradca slać a mi tam pisać. Dostach mjenujcy lóšt na plzeńske piwo. W Plzni załožuje so nowe

²⁷⁰ Adolf Černý: Swjatopołk Čech, Łužica, č. 3, měrc, 1893, s. 18-19.

paedagogi[um] – a může být, zo tam po wulkich prózdninach přińdu. Přecelo, to bych byl zbožowny! Mi je hižo tu w Hradcu wšitko wobužne. W Plzni bych měl tež pjenježnje wjele lépshe městno – a wottam bych móhl za 2-3 léta do Prahi přińc. Potom bych móhl hakle prawje za Serbow džělać!

Běch w minjenymaj dvěmaj tydženjomaj w Prazy při jubileju Vrchlickeho, hdžež lužiskich Serbow zastupjowach. Přepodach Vrchlickemu tež čisło „Lužicy“ a při jenym bankeće k njemu tež serbscy řečach. Hewak běch z nim a z druhimi přecelami husto hromadže. Wšitcy Twoji znaći (Herrmann, Šimáček atd.) so za Tobu naprašowachu a Će postrowjeja.

A što Ći hišće powěm!

Běch tež w *Slanom*, tola naju přecela Michla njewidzach. Zastyšach wo nim jenož, zo je jara khory a zo dołho žiwy njebudže. Wot fotografa Durasa dyrbbju Ći wuprajíc přecelne postrowjenje. W Slanom bě 20lětny jubilej dźiwadoweho towarstwa; při tej składnosći hraješe towarstwo Stroupežnickeho kruch „Naši furiancí“ – k wužitku spisowačelskeho towarstwa „Máj“. Toho dla bě tam něšto nas sobustawow „Mája“ – mjez nimi tež ja; tuž na tajke wašnje přińdžech do Slanoho.

Štwórtk jědu zaso do Prahi, hdžež wostanu do wutory. Tam chcu porěćeć tež z drom Kovářom. Jara so dźiwam, zo recensiju Twojeje wulkotneje gramatiki přeco hišće njeje ćišćana. Kovář mi hižo před lětom powědaše, zo ju přihotuje. Hdyž so z nim njezetkam, dha chcu jemu pisać – je to jeho winojtosć nic jenož k Tebi, tola wosebje k tak wažnej knizy.

Tež ja so jara wjeselu na zasowidženje – jenož zo by rjane wjedro było! Potom bych tež Tebje z wěstosću wopytał a Twoju lubu knjeni zaso raz wosobnje postrowił.

Štož knihu Z. Glogera nastupa, njewěm, čeho dla ju Tebi njepóslachu, hdyž sy ju sebi skazał. Sy pólsky pisał? Njejsy-li ju do džensnišeho dóstał, dha ju žadaj wot knihikupca Valečki w Prazy (Eduard Valečka²⁷¹, Knihkupec v Praze, Ferdinandova třída), kiž słowjanske knihi wobstara.

Zechceš-li mi do Prahi něšto słowčkow napisać, jara mje zwjeseliš. Moja adresa tam: Ad. Černý, spisowatel na Smíchově (Prag-Smíchov), Eggenbergova ul. č. 3., posch. III.

Nětko sym Tebi wšo wupowědał, štož runje wědzach. Hišće jenož móžu Ći naspomnić, zo w najbližšich dnjach wuńdže I. zwjazk mojich „Mythiskich bytosći“ (15 listnow), kotrež potom dostanješ. Poswjećich knihu našemu Hórnikaj.

²⁷¹ Valečka, Eduard Georgievič (1841-1905), český knihkupec, překladatel z ruské literatury.

Ja a wšitcy moji postrowjamy Tebje a Twoju lubu knjeni na najwutrobnišo.

Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 153

Ihned po obdržení Mukova dopisu Černý sedl a napsal článek o Svatopluku Čechovi a přeložil tři básně od Vrchlického. Muka je má otisknout spolu s článkem v březnovém čísle „Lužice“. Černý doufá, že už v Hradci Králové dlouho nebude, neboť se zakládá nový učitelský ústav v Plzni a možná tam po velkých prázdninách nastoupí. Finančně by si polepšil a za dva tři roky by mohl přejít do Prahy, kde by se mu lépe pracovalo pro Lužické Srby. V uplynulých dvou týdnech byl v Praze při Vrchlického jubileu, kde zastupoval Lužické Srby. Předal mu „Lužici“ a mluvil na něj také lužickosrbsky. Všichni Mukovi známí (Herrmann a Šimáček atd.) ho pozdravují. Černý byl ve Slaném, kde se konala oslava k výročí 20 let divadelního spolku. Při té příležitosti spolek zahrál ve prospěch spisovatelského spolku „Máj“ od Stroupežnického „Naše furianty“. Proto tam bylo několik členů „Máje“, mezi které patří i Černý. Ve čtvrtek chce jet do Prahy, kde chce mj. promluvit s dr. Kovářem, protože ještě nevyšla z jeho pera recenze na Mukovu velkolepou gramatiku. Už před rokem říkal Kovář Černému, že ji připravuje. V nejbližších dnech by měl vyjít první díl Černého „Mýtických bytostí“. Jsou věnovány Hórníkovi.

154 /3/ Arnošt Muka Adolfu Černému (47 – 1)

W Freiberku, 5. III. 1893

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo Ći pišu jenož krótki lisčík. Mam smjerć nuzno z mojim łaćanskim džěłom, kiž ma 18. měrcu hotowe być, chcych pak Će tola tak rad w lubej złotej Prazy postrowić a Tebi tak khěťře hać móžno swoju radosć nad tym wuprajíc, zo Ty do Pilzna so přesydlíš²⁷². Bóh daj Ći k tomu najwjetše zbože a wot nětka krutu strowosć a bórzy nowe přesydlenje do mi tak lubeje Prahi! Njeje dha móžno, zo by hnydom do Prahi na Museum přišoł? Wšako je tam jedyn knihownik wumrjeł. Tola w Pilznje Će ja wěsće wopytam; to by był wot tudy tajki swjatkowny wulět! Tola najprjedy wohladamoj so lětsa tu we Budyšinje a w Freiberku a to je moja radosć.

Džak za Twóju posyłku! Wšo přińdze do 3. čisła a Markej dam poručnosć dla wosebiteho listna za Swjatopołka Čecha. Džensa čitach, zo chce słowjeński akademiski spolek we Wiedni Janej Kolarej k česći pomjatnik²⁷³ wudać a zo chceš Ty tež přinošk

²⁷² Nakonec se však Černý do Plzně nedostal.

²⁷³ Jan Kollár (1793-1852). Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce Slávy dcery, Vídeň 1893.

podac. Wěšće Ty njezabudžeš, zo měješe Jan *Kolar* tež zwiski ze Serbami, wosebje z Budyskim towarstwom Soc. slav. Bud. Na to chcych Će jenož kedźbneho sčinić, zo so to njeby zapomniło.

Džakny Ći tež budu jara, hdyž z kn. drom Kovařom dla recensije mojeje gramm. porěčiš. Tež w poslednich „Listach filologickich“ hišće ničo njesteji, kotrež wčera dostach a rozprawa wobšěrna wo knizy prof. Leskiena „Die Bildung der Nomina im Litauischen“, kiž je lěto pozdžišo wušła tam stoji.

Wodaj, zo džensa wjacj njepišu. Njewěm, hdže mi hłowa stoji. W starej swěrje a njechabłacej lubosći Twój bratr

Ernst Muka

Dopis č. 154

Muka se omlouvá za krátký lístek. Má hodně starostí se svým latinským dílem, které má být hotové do 18. března. Muku těší, že se Černý přestěhuje do Plzně a přál by si, aby se z Plzně co nejdříve přestěhoval do Prahy. Muka se ptá, jestli by nemohl rovnou přejít do Prahy a nastoupit v Národním muzeu, neboť se tam uvolnilo místo po zemřelém knihovníkovi.

Muka děkuje za zasilky. Ohledně třetího čísla „Lužice“ dá M. Smolerovi příkaz, aby vytvořil zvláštní separát pro Sv. Čecha. Dnes četl, že chce slovinský akademický spolek ve Vídni ke cti Jana Kollára vydat pamětní knihu a že má Černý dodat příspěvek. Hodlá ho jen upozornit, aby nezapomněl na jeho styky s Lužickými Srby, což Černý určitě nezapomene. Recenze na jeho gramatiku se neobjevila ani v „Listech filologických“, a přitom podrobná zpráva o Leskienově knize, která vyšla o rok později, tam je.

155 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (108 – 3)

Hradec Král. 24. III. 1893

Lubowany bratřiko!

Dokelž měnjach, zo wot Barta za 4. čisło z wěstosću ničo njezměješ, přeložich položcu pěsnje „Geronowy (abo Gerowy) směch²⁷⁴“ wot Swjatopołka Čecha. Je to dosć wobćežne džěło. Druhu položcu dóstanješ za 5. čisło.

Měj wutrobny džak za list, kotryž wot Tebje w Prazy dóstach. Z drom. Kovařom so njezetkach, hač runjež jeho pytach; tola pisach jemu w tej naležnosći – a chcu jeho bórzy zaso pominać, doniž mi njewozjewi, zo je kritiku hižo čišćeć dał.

²⁷⁴ Geronowy směch. Pěseň wot Swjatopołka Čecha (překlad A. Černého), Lužica, č. 4, hapryl 1893, s. 25; č. 5, meja 1893, s. 33.

Do Plzně mam dobrou naději. Do Prahy na Museum je těžko přinést, když jsem –
daloko. Přijedeš až já můžu žádost podat, tam sebi to hižo něchtó pražský zavěsí. Tak
v bibliotéce po směrčí Vašátka je hižo – dr. Zíbrt²⁷⁵, kiž ma sam rjane zamóženje
(kublo) wonkach.

Wot Marka žadane čísla 3. njeđóstach. Dyrbjach sebi wot Holky číslo na všednej
papjerje za S. Čecha skazać. Marko je stary lěnik.

Nastawk wo Kolláru mějach woprawdže ja pisać. Tola napiše jón Hórník²⁷⁶.

Póndželu wotpóslach do Prahy nowu zběrku drobněšich nastawkow wo Serbach:
„*Různé listy o Lužici*“²⁷⁷. Wuńdže nazymu. Budža tam tute kruchi: 1. Serbska šula. – 2.
Skhadžowanky serbskeje studowaceje młodžiny. – 3. Serbske džiwadlo a spěwanske
swjedenje. – 4. Germanisacija we wokolinje Mužakowa. – 5. Serbske powostanky w
přeněmčených stronach. – 6. Hercaj. – 7. Zběraćelske wobćežnosće. – 8. Heja. – 9.
Serbska korčma. – 10. Čěska a Čěša w serbskej tradiciji. – 11. Nan slavistiki a Lužica. –
12. Lužica w Americy. Kaž widžiš, chcych w małych rysowankach wobrazować
narodne a duchowne žiwjenje, kaž tež narodny charakter Serbow.

Přeco wočakuju korekturu Zejlerja (wubjerka přeložkow, kotryž wuda
Akademija).

Skónčnje wuńdže I. džěl moji „Mythiskich bytosći.“ W Budyšinje dóstanješ,
když so tam jutry wohladamoj. Wjeselu so, bratřiko, jara na te zasowidženje – však so
hižo počdra lěta njewidžachmój! Z Budyšina potom tež Tebe we Freibergu wopytam,
budže-li Twoja knjeni strowa.

Wot wšitkich svojich wuprajam Tebi a Twojej knjeni wjele dobreho!

Tež ja Twoju lubu knjeni nanajwutrobnišo postrowjam.

Wokoša Će Twój stary

Ad. Černý

Dopis č. 155

Protože Černý tušil, že od J. Barta za 4. číslo „Lužice“ určitě nic nedostane, přeložil polovinu básně
„Gerův smích“ od Sv. Čecha. Je to dost náročné na překlad. Druhou polovinu dostane pro 5. číslo.
S příchodem do Plzně to vypadá dobře. Dostat se do Národního muzea v Praze je obtížné. V knihovně na
místě zemřelého Vašátka je už dr. Zíbrt.

²⁷⁵ Zíbrt, Čeněk (1864-1932), český kulturní historik, folklorista a etnograf.

²⁷⁶ Michal Hórník: Kollár a lužiscy Serbja, in: Jan Kollár (1793-1852). Sborník statí o žiwotě, působení a
literární činnosti pěvce Slávy dcery, Vídeň 1893, s. 249-251.

²⁷⁷ Adolf Černý: Různé listy o Lužici. Fejetony a drobné črty, Praha 1894.

Od M. Smolera nedostal žádané číslo pro Sv. Čecha. Musel tedy pro Sv. Čecha objednat od Holky exemplář na běžném papíru. M. Smoler je starý lenoch. Článek o Kollárovi měl skutečně psát Černý, ale napíše ho M. Hórnik. Odeslal do Prahy k vydání sbírku drobných článků o Lužici s názvem „Různé listy o Lužici“. Vyjít mají na podzim. Očekává korektury Zejlera, které se mají objevit v antologii překladů vydávané Akademií věd. První díl „Mýtických bytostí“ Mukovi předá, až se shledají v Budyšině.

156 /5/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (109 – 4)

Hradec Kr. 25. III. 1893

Drohi bratříko!

Runje dóstach lisčík wot dra. Kovára, z kotrymž mi wozjewja, zo w Listach Fil. njebě za dlějšu kritiku města, dokelž tam wozjewjachu nastawki, kotrež hižo jara dołho w redakciji ležachu. Jenož krótki referat pak njechaše pisać. Tola nětko jutry da referat redakciji, a tak wuńdže kritika Twojeje knihi hižo w nowym abo w najbližšim čísle Filologiskich Listow. Wčera Tebi pósłach list a přinošk za 4. číslo Łužicy; wozjew mi, hač sy dóstał.

Z najwutrobnjšim postrowom sym w lubosći Twój

Ad. Černý

Dopis č. 156

Černý dostal zprávu od dr. Kováře, že kritika na Mukovu mluvnici vyjde v nejbližším čísle „Listů filologických“.

157 /6/ Arnošt Muka Adolfu Černému (48 – 2)

W Freiberku, 3. IV. 1893²⁷⁸

Lubowany drohi bratříko!

Čezko mi džensa pada, pjero zapřimnýc a pisać. Moja wboha mandželska wot 19. měrcu na smjerc khoru leži. Ty sam to wěš z Twojeje swójby, što ja pódla ćerpju a budžeš ze mnu čuć. Myslach sebi přeco, zo budže wona k jutram zaso tak daloko wustrowjena, zo móhł ju bjez stracha wopušćić a do Budyšina na serbske skhadžowanja khwatać, hdžež mje tak ćehnje. Běch sebi wšelake přemyslił a zestajał, štož chcych na skhadžowancy a w deputaciji Serb. stud., młodž. a na Maćičnej zhromadžiznje

²⁷⁸ Muka dopis psal dva dny před smrti své ženy. Loska Mukowa zemřela 5. dubna 1893.

namjetować. Tola wčera a džensa běše Loscy – na khorosć tajki skhodženk docpěła, zo so kóždy wokomik najhóršeho bojach. Duž bě bjez swědomja było, hdy bych ju chcyl samo jenož na poł dnja wopuścić.

Potajkim prošu Tebje, zo by Ty mje w Budyšinje zastupował jako mój alter ego a hladał, zo by so po móžnosći wjele dobreho k lepšemu Serbowstwa wobzamkło, ale tak kruće, zo by so tež wuwjedło a dyrbjał-li so što za mnu prašeć, dha mje bratrowscy zamołw.

Na srjedu ½ 12 běch posedženje deputacije serbskeje studowaceje młodosće na Budyšsku třeleńnju powolał, hdžež je wot 10. nalětnja skhadźowanka. Praj kn. fararjej Skali²⁷⁹, zo by posedženje wodžeržał a předsydstwo za mnje wjedł, Ty pak so tam sobu sydn jako radu dawacy přisydnik. Njeh najprjedy kóždy sobustaw deputacije zdžěli, što je dotal činił: potom njeh so wosebje wo tym wuradźuje, kak móhło so Zejlerja najlepje předawać, kak by so dohl pola Marka Smolerja najkhetřišo hodziło zapłaćić, na kajke wašnje bych so Słowjanske knihownje dobyć hodziło, Zejlerja kupować. Na Maćicy chcych ja wosebje zaso wo Maćičnym domje²⁸⁰ rěčeć a wunuzować, zo by so deputacija abo wubjerka na 5 lět wuzwolał k zběranju pjenjez za natwar. Do tutoho wubjerka chcych wuzwolić dać sobustawow kiž w předsydstwje a wubjerku Maćicy dotal njeběchu a to: mje, Křižana²⁸¹, Šewčika[,] fararja Kubicu²⁸² z Bukec a far. kanonika Hermanna z Wotrowa. Tutón wubjerka měł pomjenować *dowěrnikow* w Serbach w kóždej wosadze z najmjeńša jeneho a w druhich słowjanskich krajach po móžnosći mnohich, kotřiž pak bych stali pod postajenym serbskim konsulu za Čechi by wězo konsul był *Adolf Černý*, za južnosłowjašćinu Fran Podgornik²⁸³ w Tršće, za Pólsku Alfons Parčewski, za Słowaksku redaktor Skultety²⁸⁴, za Rusku Bogusławski, Alex. Petrów a Holan.

Pjenjezy pak bych so na tele wašnje zběrałe: 1) dobrowólne dary 2) přez zarjadowanje džiwadłow, koncertow, přednoškow k lepšemu Maćičneho domu 3) přez

²⁷⁹ Skala, Jakub (1851-1925), lužickosrbský duchovní, v letech 1882-1903 redaktor časopisu *Katolski Posol*. Od r. 1905-23 byl místopředsedou Matice lužickosrbské a 1923-25 jejím předsedou.

²⁸⁰ Serbski (Maćičny) dom, lužickosrbské kulturní středisko, kde se konala zasedání Matice lužickosrbské, přednášky, koncerty atd. Základní kámen byl položen 1897 a slavnostně otevřen 26. září 1904. O jeho výstavbu se staral A. Muka.

²⁸¹ Křižan, Jan Pawoł (1854-1923), lužickosrbský farář a spisovatel. V letech 1903 až 1923 byl předsedou Matice lužickosrbské.

²⁸² Kubica, Korla Awgust (1842-1914), lužickosrbský farář, konzervativní zástupce lužickosrbské inteligence.

²⁸³ Podgornik, Fran, slovinský publicista působící na přelomu 19. a 20. století v Terstu.

²⁸⁴ Škultéty, Jozef (1853-1948), slovenský literární kritik, historik, jazykovědec, publicista a překladatel. V letech 1881-1919 redigoval *Slovenské pohľady*.

subscriptiju na džělbne wopisma (Anteilsscheine) po 100 hr. 100 šěsnakach, 100 rublach. Tuto džělbne wopisma so na wosobu zapisaju, njehodža so předawać, njedostawaju žaneje danje, dóniž dom hotowy njeje a dań njewunoša, potom za zadanjeju z 2 ½ - 3 % tym kiž chcedža dań a kóžde lěto so wěsta ličba wulosuje. Jeli so Ći moje mysle spodobaju, dha namjetuj to najprjedy jako Twój namjet a hdyž k tomu žaneje podpjery trjebaš, praj, zo sym ja toho samoho měńjenja. Z cyła pohoněj Maćicu k móćnišemu krućišemu džělanju!

Nadžijam so, zo so mój wěsće bórzy srjedz jutrow a swjatkow něhdže wohladamoj, mam wulku žadosć za Tobu. Pisamoj sebi wo tom hišće. Wšo štož Maćica k hłownej zhromadžiznje wuda, prošu, mi sem pósćel! Dale prošu, prašej so kn. Hórnik a hač móže kn. redaktorej Fran Podgornik „Slovanski Svet“ w Triest ulica Farueto 44 jedyn Pfulowy Słownik za 5 šěsnakow dostać. Wón wo to prosy. Jeli dostanje, prošu pósćel jón jemu hnydom z Budyšina a zdžěl mi to. Pjenjezy mam je z druhimi kn. Mjerwi pósćelu.

Kn. kanonikej Hórnikkej wutrobnje wjele dobreho! Z bratrowskim wokošom Twój swěrnny

Ernst Muka

Dopis č. 157

Mukovi se piše velmi těžce, neboť jeho manželka leží na smrt nemocná od 19. března a bojí se nejhoršího. Chtěl se účastnit povelikonočního zasedání Matice a schůze studující mládeže, kde chtěl vystoupit s různými návrhy. Svědomí mu však nedovolí, aby ji opustil, byť jen na půl dne. Prosí tedy Černého, aby ho v Budyšině zastupoval jako jeho druhé já a aby se podle možnosti schválilo jen to nejlepší k prospěchu Lužických Srbů. Protože Muka svolal na středu od půl dvanácté sezení s deputací lužickosrbské studující mládeže na budyšínskou „Střelnici“, kde je od deseti hodin jarní „schadzowanka“, má Černý říci faráři Skalovi, aby sezení pořádal a vedl za Muku předsednictví. Černý se toho má zúčastnit jako přisedící. Nejdříve má každý člen deputace sdělit, co dosud dělal; pak by se mělo jednat, jak by se Zejler nejlépe prodával, jak by se dal co nejrychleji umořit dluh u M. Smolera a jakým způsobem by se daly získat Slovanské knihovny ke kupování Zejlera. Na zasedání Matice chtěl promluvit hlavně o Matičním domě a přimět, aby se zvolila na pět let deputace nebo výbor ke sbírání peněz na výstavbu. Do tohoto výboru by chtěl nechat zvolit členy, kteří dosud nebyli v předsednictvu a výboru MS, jmenovitě: Muku, Šewčika, faráře Kubicu z Bukec a kanovníka Hermanna z Wotrowa. Tento výbor by měl jmenovat důvěrníky v Lužici v každé farnosti aspoň jednoho. V jiných slovanských zemích by podle možnosti byli důvěrníci podřízeni určeným „lužickosrbským konzulům“. V Čechách by byl konzulem Adolf Černý, pro jihoslovanskou oblast by to byl Fran Podgornik z Terstu, pro Polsko Alfons Parczewski, pro Slovensko Škultéty a pro Rusko Boguslawski, A. Petrow a Holan.

Peníze by sbíraly následujícím způsobem: 1) dobrovolné dary 2) pořádáním koncertů, divadelních představení a přednášek ve prospěch Matičního domu 3) prostřednictvím subskripce na podílové listy v hodnotě 100 marek, 100 šestáků a 100 rublů. Podílové listy se zapíšu na osobu, nehodí se je prodávat, a dokud nebude dům hotový, nelze je ani úročit. Potom by se úročily 2,5 až 3% pro ty, kteří by chtěli úrok a každý rok by se vylosoval určitý počet. Pokud se to Černému zamlouvá, má s tím vystoupit jako se svým návrhem, a když by neměl podporu, má Černý říci, že i on (Muka) je stejného mínění. Černý má MS popohánět k větší a vytrvalejší práci. Muka doufá, že se po Velikonocích setkají. Dále prosí, aby se Černý zeptal Hórniku, jestli by mohl poslat redaktorovi „Slovanského světa“ v Terstu Franu Podgornikovi za 5 šestáků Pfulův slovník. Podgornik o to prosí.

158 /7/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (110 – 5)

Hradec Král. 28. IV. 93.

Lubowany, drohi bratřiko!

Chcych Tebi hižo dawno pisać, tola njemějach spěw za Łužicu. Ženje wjac njecham pisać něšto na pokračowanje – t. r. po kruchach! Sym so z druhej połojcu spěwa nimale cyle tydzeń bėdził! To čini wědomje, zo *dyrbiš* něšto hotowe měć.

Drohi bratřiko! Husto, jara husto spominam na naju poslednje zetkanje w Drježdžanach – kak wjesole a zajimałe móhło być w druhich wobstejenjach, dokelž bě tež luby bratřik Parczewski podla! Tola přede mnu přeco kročeše scěń Twojeje njezapomniteje mandželskeje, ja njemóžach měrnje myslić a rěčeć, dokelž mějach přeco Twoju bolosc a Twoje njezbože na wutrobje. Bych sebi wutrobnje žadał, być nětko w Twojej zrudobje při Tebi – to pak nětko móžne njeje, hdyž mam doma džěło. Tola w lěće dyrbimoj hromadu přinć; měnju zo Tebi tež budže wužitne, hdyž budžeš ze mnu po Serbach dundać. Přemjenjenje wokoliny, strowy powětr, towarstwo – to wšo budže derje na Twoju strowosc skutkować. Wšak móžemoj hinak pućować hać druhdy, njetrjebamoj so tak bėdzić.

Swój posledni feuilleton (kotryž sobu z prjedawšim sy drje dóstał) pósłach sobu z pisomnu próstwu bohačkej Hlávcy²⁸⁵, praesidentej českeje akademije, a Oliwje²⁸⁶. Dalše listy přihotuju. Snadž na tajke wašnje něšto za Maćičny dom dóstanu.

Sy porěčał z žanym bankierom? Kak zcyła steji naležnosć doma?

²⁸⁵ Hlávka, Josef (1831-1908), český architekt a stavební podnikatel. První prezident České akademie věd a umění.

²⁸⁶ Oliva, Viktor (1861-1928), český malíř a ilustrátor, navrhoval plakáty a knižní vazby. Byl redaktorem obrazové části časopisu Zlatá Praha.

W Prazy rěčach z drom Kovářom, kiž chce rad tež do Časopisa Českého Muzeum kritiku wo Twojej rěčnicy napisac. Wón mi tež napominaše mysličku serbskeje wustajeńcy en miniature při skladnosći českeje ethnografiskeje wustajeńcy. Tam chcedža měc tež slowjanski pavillon. Tola štó dyrbjał w Serbach zběrac, třebne ethnografiske předmjety kupować a je wustajeńcynemu wubjerkej slać? Hač tajkich ludźi w Serbach namakamy? Komu dyrbju w tej naležnosći pisać a program zběranja a z cyła wustajeńcy pósłać dać? Měniš-li, zo so to hodźi wuwjesć, piš mi. Wězo by so wo tom w nowinach wjele (abo snadź z cyła) pisać njesměło.

Wo tom, hač nakładnik Otto zběrku mojich rysowankow wo Serbach (wo kotrejž z Tobu rěčach) wuda, z wěstosću njewěm; Otto bě trochu khorowaty, jako běch w Prazy, a njemóžach z nim wjele rěčeć. Tola mam najlěpšu nadźiju. Korrekturu přeložkow Zejlerjowych pěsni hišće njedostach. Njewěm, hač dam „Serbski kwas wosebje woćišćeć (wuńdže w „Swětozoru“); čišćernja sebi žada 15 šěsnakow; to so mi zda wjele.

Štó napiše kritiku wo „Myth. bytosćach“ do Łužicy? Hač maš někoho – abo dyrbiš ju sam pisać?

Piš mi, drohi bratře, kak je z Twojej strowosću atd. Mać, sotra a bratřik so Tebi wutrobnje poručaja. Ja pak, Će wokošejo, sym z wutrobnym postrowom Twój přeco jenak swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 158

Černý vzpomíná na setkání s Mukou v Drážďanech, které mohlo být radostné a zajímavé, kdyby ho nedoprovázela stín jeho ženy. Černý nemohl v klidu mluvit ani myslet, v srdci měl Mukovu bolest a neštěstí. Černý si myslí, že Mukovi prospěje, když budou spolu v létě putovat po Lužici.

Svůj poslední fejeton poslal s písemnou prosbou boháči Hlávkovi, prezidentovi Akademie věd, a Olivovi. Další dopisy připravuje. Snad tímto způsobem něco získají na Matiční dům.

Mluvil s Kovářem, který ho nabádal k vytvoření malé lužickoserbské výstavy u příležitosti české etnografické výstavy. Chtějí tam mít také slovanský pavilon. Černý se ptá, jestli by se vůbec v Lužici našli lidé, kteří by sbírali a kupovali potřebný etnografický materiál a posílali ho přípravnému výboru výstavy. Dále se ptá, komu by v té věci měl napsat. Muka má sdělit, co si o tom myslí, a jestli se to dá uskutečnit. Černý si také myslí, že by se o tom asi nesmělo příliš psát v novinách.

Korektury překladu Zejlera ještě nedostal. Také neví, jestli nechá „Serbski kwas“ vytisknout samostatně. Tiskárna za to chce 15 šestáků, což Černému přijde hodně. Jinak vyjde ve Světozoru. Muka má také napsat, kdo napíše kritiku o „Mýtických bytostech“ do časopisu „Lužica“.

159 /8/ Arnošt Muka Adolfu Černému (49 – 3)

W Freiberku 8. V. 93.

Lubowany, drohi bratřiko!

Kak husto sym tež ja ze swojimi myslemi pola Tebje a kak rady, rady bych chcył strowy z Tobu hromadže być a po Serbach khodzić! Snadž bych tak swoje horjo a swoju wopušćenosc trochu pozabył! Tola Bóh wě, hač budže to hdy zaso móžno. Wšo njezbože, štož je so na mnje waliło, je mje skónčnje fysicsy přemóhło. Sym ćežko na nervy skhorił, tak zo je n. př. před nimale tydženjom cyłe *prawe* wobličo wotemrěło. Nimam we nim žanoho čuća wjacy: wóčko so njezačinja a boli, jěsc a rěčec mi ćežko pada. Tydžen hižo elektrisuju, ale hišće žane polěpšenje. Wot džensa mam nětko na nuzowanje mojeho lěkarja wotpusk (urlaub) na *tři* měsacy a dyrbju skerje lěpje 4-5 njeźel do Wiesbadena do kupjelow na hojenje! A tola je mi njemóžno so wot doma a wot rowčka mojeje Loski džělic. Štó wě, hač so žiwy zaso wrócu? Tola nimam strach před smjerću, jenož to mje boli, zo njedyrbjał wjacy za naše lube Serbowstwo džělać a skutkować móc. A chcych jemu tola nětko moje cyłe mocy poswjećić po poručnosći lubowaneje Loski, kiž mi na smjertnym ložu přišepny: Nětko so staraj *jenož* za Serbow a Serbowstwo, hdyž so wo mnje wjacy starać njezměješ. Nó, kaž Bóh zechce! Budu Tebi z Wiesbadena pisac. Nětko mi to jara ćežko pada, tola Tebi dyrbju pisac.

Dla Mačićneho doma hišće ničo činić njemóžach. Serbska ethnogr. wustajeńca by rjana a wužitna byla, ale njewěm hač so hodži wuwjesć. Pisac móhło so w tej naležnosći snadž: 1) Zapóslancej *Kokli* do Khrósćic, Kanonikej Hermanej do Wotrowa, wučerjej *Kralej*²⁸⁷ do Radworja, wučerjej *Rjelcy* do Rakec, kantorej Jordanej do Popoje a stud. gymn. G. Šwjeli w Khoćebuzu, Mühlenstr. 46, dale fararjej Matej Handrikej do Slepoho. Snadž tola so zhrabaju k tomu!

Kritiku „Mythiskich Bytosćow“ napiše kn. farar Wałtar a nadžijam so, zo móžu ju w 6. čisle podać.

Moja luba maćerka, kiž je pola mje a dla mnje zrudna, sće Tebi wjele dobreho a ja postrowjam Tebje a Twojich lubych nanajwutrobnišo jako Twój swěrný bratr

Ernst Muka

Dopis č. 159

²⁸⁷ Kral, Jakub (1828-1911), lužickosrbský učitel, vlastivědný badatel a lidový spisovatel.

Muka stále myslí na Černého a rád by s ním putoval po Lužici, ale neví, jestli to bude možné, neboť všechno to neštěstí ho fyzicky přemohlo. Těžce onemocněl na nervy. Před týdnem mu odumřela pravá část obličej. Nemá v něm žádný cit. Oko se nezavírá a bolí, špatně také jí a mluví. Už týden podstupuje elektroléčbu, ale dosud žádné zlepšení. Ode dneška má Muka na nátlak lékaře tři měsíce dovolenou a musí co nejdříve na léčení do lázní Wiesbaden. Muka se ovšem nemůže odtrhnout od hrobu své ženy. Kdo ví, jestli se vrátí živý. Nebojí se smrti, ale chtěl teď pracovat už jen pro svůj národ. I na smrtelné posteli mu Loska pošeptala: „Nyní se starej jen o Lužické Srby, když už se nebudeš muset starat o mě.“ Pro Matiční dům nemohl ještě nic udělat. Lužickosrbská etnografická výstava by byla určitě hezká a užitečná věc, ale není si jist, jestli se to podaří. Psát v té věci má poslanci Koklovi z Chrósćic, kanovníkovi Hermanovi do Wotrowa, učitelé Rjelcovi do Rakec, Jordanovi v Popojcích, gymnazistovi Šwjelovi do Chotěbuze a faráři Handrikovi do Slepého. Snad se k něčemu odhodlají. Kritiku na „Mýtické bytosti“ napíše farář Waltar.

160 /9/ Arnošt Muka Adolfu Černému (50 – 4)

Wiesbaden, Curanstalt Dietenmühle d. 6. VI. 1893

Lubowany, drohi bratřiko!

Čezko khory tola njemóžu wjacy wutrac, zo njebych Ći něšto rjadkow pisał a Će prosył, zo by mi tola zdžělił, kak z Twojej strowosću steji. Bóh luby Knjez daj, zo by był strowy. Ja sym nětkole přez 2 njedželi tu čezko khori ležał a při kromje swojeho rowa stał; runje je mi kusk lěpje, hač pak sym katastrofje wučeknuł, hišće njewěm. Sym na čuwadła strašnje zesłabił a prawa strona wobliča je přeco hišće dospołnje morwa (Nervenlähnung), k tomu dostach tu strašnje zahorjenje dychawy a šije a njesměrne hłowubolenje. Na hrudzi je nimale lěpje, nic pak w šiji a hłowje. Kak dołho budu so tu lěkować dyrbjec, Bóh wě! Dołho tola! Ach moje Serbowstwo a moje swójbne zbože!!! Maš-li što za Łužicu, pósćel direktnje do Budyšina, wosebje Słowj. Now.! Měj so z Bohom a pisaj Twojemu wbohemu bratrej

E. Mucy

Wiesbaden, Dietenmühle

Dopis č. 160

Muka píše z léčení. Je stále těžce nemocný. Dva týdny byl na pokraji smrti. Jestli je z nejhoššího venku, netuší. Pravá strana obličej je ochrnutá, k tomu dostal zánět průdušnice a krku a nesmírně ho bolí hlava. Jak se tu bude dlouho léčit, neví. Pokud má Černý něco pro „Lužici“, má to posílat přímo do Budyšina.

161 /10/ Arnošt Muka Adolfo Černému (51 – 5)

[9. VI. 93]

Lubowany, drohi bratřiko!

Wodaj, hdyž Ći na Twój na tak wulcyšnje luby a mje pokojacy list tón króc jenož z lisćikom wotmołwju, dokelž dyrbju so po přikazni lěkarja přeco hišće jara kedžbu měc tak mało kaž móžno pisajo a čitajo, runjež je so z mojimi čuwami hižo wo wjele polěpšiło; wotemrětosć a křiwosć praweho wobliča pak je přeco hišće při starym a budu tu z najmjeńša hač do kónc julija wostać dyrbjeć, runjež mje jara domoj a do Serbow éehnje a hdže mje potom lěkarjo pósćelu, to Bóh wě! Nětko sym na skhodžeńku, zo chcył Serbowstwa dla tola zaso so wustrowić, moja dla wšak móhł wumrěc! Recensiju Twójich Myth. Byt. piše Wałtař a nadzįjam so ju w 7. čisle podać; potom we 8. podam recensiju Žiberta z Českeho Lidu²⁸⁸. Za slubjeny přinošk do Łužicy mój najwutrobniši džak, pósćel jón hnydom do Budyšina! Zo so Twoje strowje tak polěpšiło, mje z radosću napjelnja! Ach, móhłoj mój tola zaso raz hromadže tak w bratrowskej lubosći po Serbach čahać! Ty tola lětsa přindžeš? Na skhadžowanku do Rakec? Twojej čescenej knježnje sotři Anni swoje najwutrobníše zbožopřeca a Tebi a Wam wšem najlubozniše strowjenja sće Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 161

Mukovo zdraví se již zlepšilo. Jen pravá část obličejů je stále ochrnutá, takže tam bude muset ještě zůstat až do konce července, i když ho to moc táhne domů. Recenze od Waltara na „Mýtické bytosti“ se objeví v 7. čísle „Lužice“ a Zibrtovu recenzi z „Českého lidu“ uvede v 8. čísle.

162 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (111 – 6)

Hradec Král., 19. VI. 93.

Lubowany, drohi bratřiko!

Jara wobžaruju, zo Ći njemóžach prjedy na Twój luby lisćik wotmołwić. Njeběch doma, jako wón přindže: běch ze swojej sotru Annu w Prazy. Wona tam wučerske pruhowanja wotpoložuje; domoj so nawróćich hakle w poslednich dnjach (sotra přijědže z Prahi

²⁸⁸ Čeněk Zibrť: A. Černý, Mythiske bytosće lužiskich Serbow. I. zwjazk, Budyšin 1893, Český lid, 1893, s. 631-632.

hakle štwórtk 22. t. m.) – a tu mějach so přecahowac do noweho wobydlenja. Tuž njemějach ani khwile ani měra k pisanju. Wěm, zo mi rad wodaš, dokelž znaješ moju lubosć k Tebi a widziš, zo woprawdže prjedy pisać njemóžach. (W předposlednim Tvojim lisćiku njesteješe Twoja adresa we Wiesbadenje – tuž dyrbjach čakać na nowu powjesć wot Tebje.)

Wutrobnje je mi a nam wšitkim žel, zo dyrbiš, drohi bratře, stajnje hišće ćérpjeć. Woprawdže, hdyž so raz njezbože něhdže zasydli, njewě, hdy dyrbi woteńć. Tak je tež pola Tebje: njebě dosć na tom, zo dyrbyeše Twoja njeboha mandželska telko lět ćérpjeć, zo dyrbyeše Ty jeje ćérpjenje widzeć, wědžo, zo jej pomhać njemóžeš, njebě dosć na tom, zo sy so dyrbjał z nej na přeco džělic – hišće nětko sam telko wjele přećérpic dyrbiš. Tola wšitko njezbože skónčnje přewinješ, hdyž je zmužice ponjeseš. Hlej, ja běch njezbožowny něhdže dzewjeć lět – a nětko mam nadźiju, zo mi snadź skónčnje budže lěpje! Čłowjek nawuknje so bić, wojowac z wosudom – a skónčnje dobudže. Ja drje hišće njesměm prajić, zo dobych – ale mam nadźiju na dobyće. Potajnstwo wotpočuje w tom, zo čłowjek njeđiwa na swoju wosobu, ale ma před wočomaj někajku wyššu ideu: a tajku moj wobaj mamoj. Je to Łužica, Serbowstwo a jich lěpše! Ty derje wěš so woporowac dobrej wěcy – a to će skónčnje wozbožowni... Tuž Će bratřiko, prošu, zo njeby so poddał pessimistiskim myšlićkam a zo by hladał z nadźiju do přichoda! Bóh daj, zo by był bórzy zaso dospołnje strowy a zo by móhl zaso džělac na polu wubudženja a zakhowanja Serbstwa!

Za Łužicu napišu zaso něšto a w prawym času póscełu do Budyšina.

Z wšelakich nowinkow budže Će zajimowac, zo skónčnje chce Jakub w „Serb. knih.“ wudać nowu zběrku (Serbske zynki) – a zo so Francuz k. baron Adolphe d’Auril zajimuje wo serbsku poesiju. Wón chce wudać w „Le Monde latin et le Monde slave“ anthologiju ze słowjanskeje poesije; z luž. poesije znaješe Zejlerjowe pěsnje w mojich přeložkach (w Słowj. Sborniku) a žadaše sebi jich originale. Póslach jemu wobšěrny wubjerk (českich přeložkow a originalow), ze Zejlerja, Čišinskeho a ludowych pěsni, dale „Přiroda a wutroba“ a Zejlerjowe spisy (ja sam II. a III. zwj., k. Hórnik I. a IV.). Bartej napisach, zo by jemu Formy a Knihu sonettow póslał. Wot k. Hórnika zhonich, zo so skónčnje dyrbi Maćičny dom twarić; to by było wjesele za naju wobeju! Sym wćipny, kak daloko tele prašenje pokroči, hdyž do Serbow přijědu (kónc julija).

Wšitcy Će nanajwutrobnišo postrowjamy a přejemy Tebi bórzowne wustrowjenje! Měj so derje! W lubosći Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 162

Černý lituje, že mu nemohl hned odpovědět, ale byl se sestrou Annou v Praze, kde skládala učitelské zkoušky. A když se vrátil z Prahy, musel se zas stěhovat do nového bytu.

Černý soucítí s jeho utrpením v nemoci. Vše se podle Černého dá nějak přetrpět, když má člověk nějakou vyšší ideu. V jejich případě je to Lužice a Lužičtí Srbové. Vyzývá tedy Muku, aby nepropadal pesimistickým myšlenkám a hleděl s nadějí do budoucnosti. Z různých novinek Muku určitě zaujme, že J. Bart chce vydat v „Serbské knihovni“ novou sbírku „Serbske zynki“. Francouz baron Adolphe d'Auril se zajímá o lužickosrbskou poezii a chtěl by ji vydat v antologii slovanské poezie. Z lužickosrbské poezie zná básně H. Zejlera, které četl v překladech Černého ve Slovanském sborníku. Chtěl by od Černého originály. Černý mu poslal celou řadu básní v překladech i v originálech od Zejlera a Čišinského. Čišinskému napsal, aby mu poslal sbírky *Formy* a *Knihu sonetů*. Od Hórnika se dověděl, že se musí konečně stavět Matiční dům. Černý je zvědavý, jak daleko se v té věci pokročí, až koncem července přijede do Budyšína.

163 /12/ Arnošt Muka Adolfu Černému (52 – 6)

[Wiesbaden, 3. VII. 93.]

Lubowany, drohi bratřiko!

Dostach džensa 4. zešiwk „*Listow philologickich*“ z Prahi připóslany a přeco tam hišće Kowařowa recensija mojeje „*Delnjoserbskeje řečnicy*“ njesteji. Wěš drje, zo su nervosni ludzi jara wobužni a rozhorjeni. Tak je tež ze mnu. Ja Će prošu, zo by nětko definitivnje kn. dr. Kowařej pisał hač a hdy chce wón tu rozprawu do *Listow philologickich* a do Českeho Musea podać. Jeli pak hišće čas nima, runjež je narodopisna wustajeńca wo lěto wotstorčena, dha mi njech nětko skónčnje tón jemu za recensowanje připóslany exemplar wróco póscele, zo móht jón někomu druhemu dla recens. pósłać. Nimam žanych exx. wjacj a žadaju hdys a hdys wote mnje. Z mojej strowotu dže jara pomałku do přédka, wobličo je hišće jenak křiwe. Na 4 njedzele mam hišće znajmjeńša tu wostać. Pisaj mi raz bórzy. Za nětkole listy lóžo a radšo čitam hač pisam. W lubosći
Twój bratr

Ernst M.

Dopis č. 163

Muka se rozčiluje, že dostal 4. sešit „*Listů filologických*“, a stále v nich není Kovářova recenze na jeho mluvnici. Jestliže Kovář nemá čas napsat recenzi, ačkoliv se národopisná výstava o rok odložila, má mu Černý říci, aby Mukovi vrátil recenzní exemplář jeho mluvnice.

164 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (112 – 7)

Hradec Kr. 13. VII. 93.

Lubowany, drohi bratřiko!

Wodaj, zo hakle džensa pisam; wšak maš mój lisćik, kiž bě so z Twojim po puću zetkał. Knjezej drej. Kovářej hnydom napisach; měnju, zo snadź w redakciji recensiju do přichodneho čisła wotstorčichu. Hdyž dostanu wot dra. Kovára wotmołwenje, hnydom Ći napišu. Wěm, zo so Kowářej Twoja kniha jara, jara lubi a zo recensiju derje napiše. Nětko, bratřiko, njesměš na podobne njelubosće a starosće myslić, ale dyrbiš so jara hladać. Spomń sebi, kak mje Ty sam loni napominaše! Ty so dyrbiš Serbam a Słowjanstwu zakhować; tajkich džělačerjow, kaž Ty sy, Słowjenjo nětko wjele nimaju. To praji kóždy, kiž n. př. jenož Twoju řečnicu wohlada. Tuž, drohi bratře, hišće raz praju: hladaj so! A Bóh daj, zo bórzy zaso wotkhoríš! To Tebi wšitcy wutrobnje přejemy. Ja wotjědu najskeršo přichodnu srjedu (29.) do Serbow, runy puć do Skjarbošca. Do skhadźowanki budžemoj z młodym Šwjelu po Delnjej Łužicy, pozdžišo z Andrickim po Hornjej khodzić. Před wotjězdom Tebi hišće napišu. Nětko Će wokoša Twój swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 164

Černý Kovářovi hned napsal. Podle Černého otištění recenze pouze odsunuli na další číslo. Kovářovi se mluvnice líbí a určitě napíše dobrou recenzi. Černý Mukovi radí, aby byl hlavně v klidu a opatroval se. Příští středu 29. července odjede do Lužice. Před „schatzowankou“ bude nejdříve chodit po Dolní Lužici s mladým Šwjelou a potom s Andrickým po Horní Lužici.

165 /14/ Arnošt Muka Adolfu Černému (53 – 7)

Wiesbaden, 14. VII. 1893

Lubowany, drohi bratřiko!

Sym hižo Bohudźak tak daloko wotkhorjeł, zo móžu Tebi list napisać město lisćika; powšitkownje je so z mojimi khorymi čuwami w poslednim času wo wjele polěpšilo, jenož paralysa (sprostnjenje) praweho wobliča njeje přeco hišće ani kuska wotstronjena a tohodla dyrbju hišće dlějši čas tu wostać, wosebje dokelž mje tu najstawniši elektriseur po cyłych Němcach radca prof. Dr. Müller za tunje pjenjezy lěkuje. Z tajkim

křiwym bjezwočom njebych móhl zaso swoje šulske hodžiny dawać a na wumjenk tola tež hišće nětko njemóžu. Chcu tež w přichodnych dnjach zaso spytać něšto za Łužicu džělać. Dotal njejsym scyła ničo džělać móhl. Bohu budź džak tysac króc, zo je so Twoja strowota tak skrucila, zo so cyle strowy začuwaš a zo možeš po našich lubych Serbach pućować! Kak wutrobnje rady bych ja z Tobu bratře pućował! Z myslemi budu přeco při Tebi. Pisaj mi jeno husto najprjedy, kak chceš pućować a što zběrać a potom hdys a hdys, hdže sy pućował a što sy nazběrał. Wosebje so wjeselu, zo změješ tola w młodym Šwjeli dobrego towarša. Ale prošu Tebje bratrowscy, kedžbuj prawje na swoju strowotu! Njenapinjuj so a wostawaj dlěje na jenym městnje. Radžu, zo by předewšěm za serbskimi rejemi mjez Delnimi Serbami sahał a do *Drjejc* a wokoliny šoł a wšo dowučerpał, štož tam hišće maju. Tež w *Skjarbošću* je stara žona, kiž móže wjele Serbskich pěśničkow a bajkow. Wosebje tež přepytuj stronu wot *Wulkich Dobryń* hač do Wulkeho *Bukowa* při Sprjewi niže Grodka na drobno! Potom džitaj tež wěsće na někotre dny do *Ochozy* a *Smogorjowa*. Pódlu pytaj wšudže delnjoserbskich studentow a gymnasiastow za swoju narodnosť zahorjeć a jich k serbskej džělawosći nućić. Bóh daj, zo móhłoj mój k létu zaso hromadže po Serbach nožkować! Kajka by to mi byla radosć! Za přinoški do „Łužicy“ nanajwutrobniši džak! Póscel tež něšto do njeje z Deln. Łužicy. Ty móžeš přeco hnydom rukopisy do Budyšina pósłać a mi jenož zdžělić, što sy pósłał. Twoje poslednje nastawki wo Serbowstwje w čěsk. Now. hišće njedostach a recenziiji wo „Twojich Myth.“ bytosćach w „Athenaeum a Světozoru“²⁸⁹ tež nic. W Rakecach prošu Tebje, zo by mje zastupował, wosebje w nastupanju deputacije S. st. Mł., zo njebychu ničo njerozomne wobzamkli. Wšitkim Twojim lubym scělu najwutrobníše strowjenja a Tebi nutrne bratrowski wokošenja bywajo Twój swěrný bratr

Ernst

Dopis č. 165

Mukovi se už tak ulevilo, že může napsat dopis. Jeho nemocné nervy se uzdravují, ale paralýza pravé části obličeje se ani trochu neodstranila. Musí v lázních ještě nějakou dobu zůstat, protože ho velmi levně léčí nejvyhlášenější odborník v elektrizaci po celém Německu prof. Dr. Müller. S tak křivým obličejem by nemohl učit a do důchodu teď ještě nemůže. V dalších dnech se chce pokusit dělat něco zas pro „Łužici“. Rád by s ním putoval. Bude s ním aspoň myšlenkami. Je rád, že ho bude provázet mladý Šwjela. Muka doporučuje, aby v Dolní Łužici sbíral hlavně tance a vše dovysbíral v okolí Drjejc. Ve Skjarbošći je stará žena, která zná mnoho lužickoserbských písniček a pohádek. Měl by hlavně podrobně prozkoumat oblast podél Sprěvy od Wulkých Dobryń až do Wulkého Bukowa severně od Grodka. Všude

²⁸⁹ František Vladimír Vykoukal: Mythiske bytosće lužiskich Serbow. Napisał Adolf Černý. I. zwjazk. V Budyšině nakładem M. Hórnika, Světozor, č. 32, 23. 6. 1893, s. 383.

se mají pokusit dolnolužickosrbské studenty nadchnout pro svou národnost a přimět je k prolůžickosrbské práci. Za příspěvky do „Lužice“ děkuje. Černý má také něco poslat z Dolní Lužice. Rukopisy může posílat rovnou do Budyšina a Mukovi to má jen oznámit. Články ani recenze z českých novin nedostal. Muka ještě prosí Černého, aby ho zastupoval v Rakecích zejména ohledně deputace lužickosrbské studující mládeže a aby neodsouhlasili něco nerozumného.

166 /15/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (113 – 8)

Budyšin, 24. VII. 93.

Lubowany bratřiko!

Měj wutrobny džak za luby list – a wodaj, zo Ći nětko jenož z kartku wotmołwjam. Z Delnjeje Łužicy napišu Tebi wobšěrniši list. Najwažniše je, zo sy Ty nětko, kaž z Twojeho lista zhonich, trochu strowiši; Bóh daj, zo by mi móhl přichodnje hišće bóle zwjeselacu powjesć wo Twojej strowosći podać! Chcych Tebi rad spěšnišo wotmołwić, ale njemóžach. Poslednje dny doma mějach jara wjele džělač (listy pisać, nastawk za Almanach Złoteje Prahi²⁹⁰ atd.), pódla wopytach hišće před wotjězdom (srjedu) khoreho bratra w Hořičkach, hdžež jeho mějachu operirować (na nozy). Operacija so sta štwórtk popołdnju; wječor dóstach telegram, zo je zbožownje dokonjana – a tuž so pjatk rano podach na puć přez Prahu (hdžež mějach něšto wobstarać); w Slanom nocowach, potom sobotu rano 5 dale jědzech přez Freiberg do Drježdžan, hdžež so z Bartom zetkach. Wón mi da rukopis noweje (poprawom stareje, dokelž jenož mało nowych čisłow wopřija) zběrki „Serbske zynki“; ja pak ju, kaž nětko widžu, njemóžu w tej formje wudać, dokelž tam su wšelake druhich jara ranjace čisła. Hdyž te wuwostaji, potom so móže zběrka čišćeć. Jako do Budyšina přindžech, dóstach list, zo je bratr Bolesław jara woslabnył a zo so boja wo njeho. Tuž běch jara njeměrnny a njemóžach ničo započec; džens rano pak dóstach powjesć, zo je so polěpšiło a zo njeje žadyn strach wjacy. Tuž so chcu jutře (wutoru) na puć podać; najprjedy do Skjarbošca a potom do wsow mjez Grodkom a Khoćebuzom. Hač do soboty je mój adres: pola Šwjele. Dalši Tebi wozjewju. Nětko Tebi přeju, zo by so z Twojej strowosću prawje spěšnje polěpšowało a sym Twój swěrnny

Adolf

Dopis č. 166

²⁹⁰ Adolf Černý: Přástwy na Lužici, Almanach 1 (Kalendář Zlaté Prahy na rok 1894), 1893, s. 67-72.

Černý je rád, že se uzdravuje! Z Dolní Lužice mu napiše podrobnější dopis. V posledních dnech měl hodně práce. Před odjezdem ještě navštívil v Hoříčkách bratra, kterému budou operovat nemocnou nohu. Druhého dne dostal telegram, že se operace zdařila. Cestou do Lužice se setkal v Drážďanech s J. Bartem. Ten mu dal rukopis sbírky „Serbske zynki“, kterou po přehlédnutí nemůže vydat v takové podobě, v jaké mu ji dal. Obsahuje různá velmi urážející čísla. Jestliže je vynechá, může se sbírka tisknout. Když přijel do Budyšína, dostal dopis, že se bratru Boleslavovi přitížilo. Černý byl z toho neklidný. Ráno však dostal zprávu, že už se bratrův zdravotní stav zlepšil a nehrozí už nebezpečí. V úterý se vydá na cestu, nejdříve do Skjarbošce a potom do vesnic mezi Grodkem a Chotěbuzí. Do soboty má adresu u Šwjely.

167 /16/ Arnošt Muka Adolfu Černému (54 – 8)

28. VII. 93

Lubowany bratřiko!

Jenož něšto słowčkow za wotmołwu na Twój luby lisćik. Wobžaruju jara, zo je Twój luby bratřik Bolesław tak khory. Bóh daj, zo by so bórzy cyle wuhojil a Tebi tak starosć z wutroby wzata była. Mi však dže so powšitkownje lěpje, haj tak, zo je so mi tu wostudziło a zo chcył Wiesbaden bórzy wopušćić a so k mocowanju [cuwow] do mórskich kupjel podać (na 3-4 njedzel), hdy by skepsane bjezwočo so chcyło polěpsić. To pak hišće njeje a tudomni lěkarjo mje tohodla njechadza pušćić. Bóh daj Tebi wjele, wjele zboža na Twoje pućowanje a pisaj mi jeno husto, što sy wuslědžił. Kn. kant. a red. Šwjeli, jeho lubemu synej a všěm delnjos. přećelam a znatym praj wjele dobrego wote mnje, kiž Će najwutrobnišo strowju Twój swěrný ser. Bratr

E. Muka

Dopis č. 167

Muka lituje, že je bratr Černého nemocný. Mukovi se vede celkově lépe, ve Wiesbadenu ho to už nebaví a chtěl by ho brzy opustit. Přál by si vydat se pro posílení nervů do mořských lázní a pobýt tam 3 až 4 týdny. Jen kdyby se zpackaný obličej chtěl zlepšit. Obličej se však nenapravil a lékaři ho proto nechtějí pustit. Má pozdravovat všechny dolnolužickosrbské přátele.

168 /17/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (114 – 9)

Bórkowy, 30. VII. 1893

Lubowany bratřiko!

Hakle džensa móžu Ći něšto zdželić z mojeho pućowanja. Sym hač dotal pobył we Skjarbošcu, Wurazu, W. Dubrynjach, Bukowje, Bělej – Žyłowje, Dešnje, Strjažowje, Smogorjowje a nětko sedžu w Bórkowach. Wjedro je jara njelubozne! Pěsnje sym zapisał w Žyłowje a Strjažowje. Hewak sym wjele přiwerkow, bajkow, přiwerkowych prajidmow, wašnjow atd. nazběrał a wopisał. Džensa (njedźelu) wostanu hišće tu w Bórkowach, jutře počahnu sam do Ochozy (Šwjela dyrbi džensa domoj), wutoru do Tureja a Picnja. Potom do Drjejc a Janšojc, Rogowa, Barbuka atd. Na skhadžowanku so wróću. Zechceš-li mi pisać, piš mi k Hórnikej. Po skhadžowancy chcu hišće snadź do Błobošojc a Miłoraza – tež hišće raz do wokoliny Kulowa. Kak so Tebi nětko, drohi bratřiko, wjedže? Je so z Twojej strowosću polěpšowało? Kak dołho hišće wostanješ we Wiesbadenje? Piš mi wjele wo Sebi! Bóh da, zo by Twoje powjesće prawje zwjeselace byle. Jow w Delnej Łužicy su wobstejenja jara, jara zrudne – wjele zrudniše, hač tehdom, hdyž tu běch posledni króc. Z najwutrobnjšim postrowjenjom Twój swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 168

Sedí v Bórkowách. Počasí je nepříznivé. V Žylově a Strjažowě zapsal písně. Nasbíral a opsal mnoho pověr, pohádek, pověřivých rčení atd. Z Dolní Lužice pojedje na „schadžowanku“. Psát mu má k Hórníkovi. Po „schadžowance“ by chtěl ještě do okolí Kulowa. Poměry v Dolní Lužici jsou velmi smutné, ještě smutnější než při poslední návštěvě.

169 /18/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (115 – 10)

Khoćebuz, 4. awgusta 1893

Lubowany bratřiko!

W Picnju dóstach Twoju lubu kartku, a so Ći za nju wutrobnje džakuju. Widžu, zo přeco hišće cyle strowy njejsy – daj Bóh, zo by so wšo bórzy dospoľnje polěpšiło. Wot Bórkow sym sam dale pućował; wěr mi, zo mi to bě najlubše, hdyž běch sam. Mój sebi najlěpje rozumimój, nichtón druhi mi Tebje njemóže zastupić; Šwjela je dobry młodžeńc, nadžěju so wjele wot njeho – tola pak hižo žedžich za samotu. Sym hižo tajki dziwnušk. Wsy, kotrež potom sam wopytach a přepytach, su: Smogorjow, Prjawoz, Ochoza, Drjonow, Turej, Drejce, Janšojce, Radowiza, Móst a Liškow. Najwjacy dobytka mam z Ochozy, Tureja, Radowizy a Mósta. Z mjenowanych wsow mam

wosebje rjanu zběrku pěsni a hłosow; wězo budža wšelake hižo ćišćane – ale hdyž budže počajca wot nich nowych, sym spokojom. W Radowizy mi spěwaše cyła wjes, holcy a mužojo – dyrbjach pak tež za cyłu wjes palenc a piwo płaćić. W Mósće mějach wubjerne žórło w jenej khromej starej holcy, wot kotrež mam najwjacy a najrjeńšich wěcow. W Tureju so tež nimale poč wusy wo mje zajimowaše; jena „zelbaba“ mi napowěda cyły rjad zarěkowanjow. Tam namakach tež rjany exemplar Frycoweje²⁹¹ biblije, ale dostać jón njemóžach. Z cyła mam ze swojeho pućowanja hač do Bórkow najwjac přiwěrkow, powěsći atd., wot Bórkow pak najwjac pěsni. Chcych rad hač do soboty tu wostać, ale sym hižo přejara znapinany, tak zo so wčera bojach skhorjenja. Nětko so wróću do Budyšina a za tydžeń chcu so hišće raz na zběranje do namjeznych stronow podać. Z bratrowskim postrowom Twój

Adolf

Alfons je na tyfus skhorjeł, kaž mi Melanija pisaše.

Dopis č. 169

Černý děkuje za listek. Z Bórkowů už cestoval sám. Samotnému se mu putovalo nejlépe. Nejvíce si při putování rozumí s Mukou, toho nikdo nedokáže nahradit. Šwjela je dobrý chlapec a vkládá do něj velké naděje, ale už toužil po samotě. Černý už je takový podivín. Navštívil a prozkoumal mnoho vesnic. Nejvíce získal v Ochozy, Tureju, Radowizy a Móstě. Nasbíral tam krásnou sbírku písní a melodií. Vyjdou tiskem, ale když bude aspoň polovina nových písní, bude rád. V Radowizy Černému zpívala celá ves, dívky i muži. Musel pak celé vsi zaplatit pivo a pálenku. V Móstě měl výborný zdroj v jedné chromé staré ženě, od které má toho nejvíce a hlavně nejkrásnější věci. V Tureji se o něj zajímala také téměř polovina vsi. Jedna kořenářka mu napovídala celou řadu zařikávání. Našel tam také krásný exemplář Frycovy Bible, ale dostat ji nemohl. Do Bórkowů nasbíral nejvíce pověr a pověstí. Od Bórkowů pak nasbíral nejvíce písní. Chtěl by sbírat dál, ale je dost unavený a bojí se onemocnění. Pojede do Budyšina a za týden se vrátí, aby ještě sbíral na lužickosrbsko-německém pomezí. Parczewski onemocněl na tyfus, jak mu napsala Melanie.

170 /19/ Arnošt Muka Adolfu Černému (55 – 9)

[Wiesbaden, 5. VIII. 1893]

Lubowany bratříko!

²⁹¹ Fryco, Jan Bjedrich (1747-1819), lužickosrbský farář, spisovatel, jazykovědec a demograf působící v Dolní Lužici. Přeložil do dolnolužické srbštiny Starý zákon.

Wjeselu so, zo móžeš strowy tak wokoło nóžkować! Ach, kak rad bych z Tobu wokoło pućował. Sym so w poslednim tydženju zaso trochu wjacy zeslynił a hdy by jeno křiwe wobličo so zrunało, bych domoj do Serbow khwatał, zo bych tam móhl z Tobu hromadže być a lubeho kn. kanonika widžeć. Tak pak dyrbj wot tudy snadź za tydžen k Bałtyskemu morju na 3-4 njedžel a potom hakle móžu do lubeje Łužicy. Nadźijam pak so, zo Tebje tam potom hišće wohladam a zo ke mnje do Wosyka přińdžeš. Pućuj jeno prawje wjele hokoło. By snadź w Budyšinje za Łuž. čo. 8 krótke nastawk k 100 lětn. narodninam Kollara napisał a Hórnikowe džěło w almanachu sobu wopomnił? Njewěm, što budže tak dobry a korekturu 8. čisła wobstara. Sem słać je jara wobćežne. Recensiju Twój. Myth. Bytosćow přeco hišće wot Wałtarja njedostach. Njechaš mi čo. 27 (6. jul.) Bramb. Casnika sem pósłać abo pósłać dać? List pozdžišo. Na mnje adressuj sem do Wiesb. Kaž dotal. W lubosći Twój bratr

Ernst

Dopis č. 170

Muka má zas opěť o něčo wíce sil, jen kdyby se trochu narovnal křivý obličej, hned by pospíchal do Lužice. Stejně nejdřív ale musí k Baltskému moři na 3 až 4 neděle. A pak se teprve může vydat do Lužice. Proší Černého o článek do „Lužice“ k stému výročí narození Jana Kollára. Muka také neví, kdo obstará korektury 8. čísla.

171 /20/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (116 – 11)

W Kulowje, 12. awg. 1893

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo Ći na Twój luby lisćik tak pozdže wotmołwjam. Mějach w Budyšinje wjele džěła: zhubich zapisk pěsničkow, dotal zezběranych a čišćanych, a dyrbjach sebi nowy zestajeć. Hdyž běch hižo raz na džěle, dźiwach tež na to, zo by mi nowy zapisk poslužil tež při zestajowanju a rjadowanju noweje zhromadneje zběrki serbskich pěsni, kotruž chcył rad přihotować a wudać. Tak je mój nowy zapisk dospołne přiřunowanje pěsničkow. Při tym spóznach, zo mam nětko z Delnjeje Łužicy něhdže 25 cyle nowych a něhdže 40 variantnych pěsni. Tuž móžu być z wuspěchom swojeho slědženja dosć spokojom. Skhadźowanka bě jara derje wopytana: čisteho wuzbytko budže něhdže 130 hr. Namjet wustawkow deputacije (za předawanje Zejlerja) je přiřwzaty. Za město přichodneje skhadźowanki postajichu – Ketlicy! Ja z młodym Šwjelu namjetowachmoj

Bělu Wodu – abo zcyła mužakowsku stronu. Nětko hižo studowacy widža, zo je skhadźowanka w Ketlicach njemóžna; młody Domaška jim jara wotradža. Do Łužicy 8 stajich započatk žiwjenjopisa k. Hórniku z wobrazom a do słowjanskich nowinkow wobšěrnišu powěsć wo almanachu „Jan Kollár“. To woboje bě hižo před mojim pućowanjom do Delnjeje Łuž. napisane; za wosebity nastawk njemějach nětko khwile. Přichodnje. Bramb. Casnik wot 6. jul. sym Tebi pósłał. Nětko chcu do Błobošojc a tamneje wokoliny. Adressa do wutory: Slepó, p. Handrika. Pozdžišo Budyšin. Postrowja Će na najwutrobnišo a bórzowne wustrowjenje Tebi přeje Twój swěrný bratr
Adolf

Recens. Twojeje řečnicy we Fil. List. wuńdže w septembu z wěstosću!

Dopis č. 171

Černý odpovídá pozdě na Mukův lístek, neboť měl v Budyšině hodně práce. Ztratil totiž seznam sesbíraných a vytištěných písniček a musel sestavovat nový. Při sestavování a řazení nového seznamu zjistil, že má 25 nových písní z Dolní Lužice a 40 variant písní. Je tedy se svým výzkumem spokojen.

Účast na „schadźowance“ byla hojná. Čistý zisk vynesl asi 130 marek. Návrh ustanovení deputace k prodeji Zejlera byl přijat. Pro příští místo „schadźowanky“ byly určeny Ketlicy. Černý s mladým Šwjelou navrhovali Bělu Wodu. Nyní studující vidí, že je tam „schadźowanka“ nemožná. Mladý Domaška je od toho velmi zrazoval. Do „Łužice“ číslo 8 dal začátek životopisu M. Hórniku a do slovanských novinek podal podrobnější zprávu o almanachu „Jan Kollár“. Do úterý má adresu u Handrika ve Slepém, později v Budyšině.

Recenze od Kováře už určitě vyjde v září.

172 /21/ Arnošt Muka Adolfu Černému (56 – 10)

18. VIII. 93.

Lubowany bratřiko!

Wzmi mój najwutrobniši džak za mi připóslane powěsće z pućowanja a ze skhadźowanki. Kak rad bych ja z Tobu wokoło čahał město toho, zo dyrbjtu tu sedžeć a zrudobu přasć. Bóh daj, zo by tež Twoje dalše pućowanje tak wuspěšne bylo! Nadžijam so z wěsta, zo so lětsa tola wohladamoj a zo móžemoj sebi potom wjele hromadže rozpominać. Kaž sym sebi nětko wobzamknył chcu tu jenož hač do kónc awgusta wostać a potom so na 4 njedzele do Łužicy podać, runjež tež wobličo hišće křiwe bylo. Ja tu dlěje wutrac njemóžu; mi so tu [žalostnje styšće]. Budu potom najprjedy we

Wosyku pola maćerje a bratra a prošu Tebje, zo by mje tam potom hnydom wopytać
přišoł a při mni wostał. Hdy tam přijědu, Tebi hišće pišu. Kak dha z wbohim Alfonsom
dže? Powěsć wo jeho skhorjenju je mje nastróžała. Za přinoški do Łužicy wutrobny
džak. Hdže dha Libš přebywa? Casnik dostach. Kn. kan. Hórnikej najwutrobniji
postrow kaž tež Tebje postrowja w bratrowskej lubosći Twój

E. Muka

Dopis č. 172

Muka děkuje za zprávy z putování a „schatzowanky“. Muka doufá, že se letos ještě uvidí. Jak se nyní rozhodl, zůstane zde až do konce srpna a pak se vydá na 4 týdny do Lužice, i kdyby se ještě obličej nenapravil. Nejdříve bude ve Wosyku u matky a bratra a moc prosí Černého, aby ho tam navštívil. Vše ještě upřesní.

173 /22/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (117 – 12)

Hradec Kr. 21. VIII. 93.

Lubowany, drohi bratřiko!

Kaž widziš sym zaso doma – prjedy, hač sebi přenjotnje myslach. Mam zaso nowu zrudobu; njebě na tom dosć, zo dyrbjach małego bratra operować dać (štož měješe, bohudzak, zbožowny wuspěch; hač dospołny, pokaže přichod) – dyrbješe hišće moja luba sotra Anna čězcy skhorjeć. Wona dósta zahorjenje pohrudźnicy (pleuritis) – a dokelž je, kaž wěš, jara słaba, je jeje khorosć jara wažna. Jara mi je žel, zo so njemóžemoj lětsa w lubej Łužicy widзец; wězo bych hnydom do Wosyka khwatał, hdy bych w tom čase w Budyšinje był, hdyž Ty domoj do Serbow přijědžeš. Ale to mi wjac móžne njeje. Přěju Tebi, drohi bratřiko, zo by so domoj do Łužicy wustrowjeny wrócił – a domach so dowustrowił. Z Budyšina wotjědžech sobotu; před wotjězdom sym so hišće z dr. Karáskom²⁹² z Wina widzał. Posledni tydzeń před wotjězdom zběrach hišće w Kulowskej wosadze, w Slepom, Błobošojcach, Syjku a w Zakrjowje. Do noweho zešiwka Časopisa chcu podać „třeću zběrku melodiji a textow“, kotruž lětsa a w l. 1890-91 nahromadźich. Hišće tónle tydzeń dóstanješ moju knižku „Kwas pola luž. Serbow“. W „Lumíru“ z 1. a 10. awgusta je mój nastawk „Mór“ (z mythol.). Parczewskemu je snadž lěpje, dokelž žanu nowu powěsć ja ani k. Hórnik njedóstachmoj. Wuprajejo Tebi wjele dobreho wot wšitkich svojich a wokošejo Če bratrowscy, sym Twój swěrný

²⁹² Tehdy Josef Karásek poprvé navštívil Lužici (srov. KALETA 2006: 244-249).

Adolf

Dopis č. 173

Jako kdyby toho nebylo málo, Černého sestra Anna těžce onemocněla. Má zánět pohrudnice a protože je velmi slabá, je to onemocnění závažné. Lituje, že se letos neuvidí. Před odjezdem se viděl s Karáskem z Vídně. Poslední týden sbíral v Kulowské farnosti a Slepém. Do nového sešitu ČMS chce dát „třetí sbírku melodií a textů“, které nashromáždil letos a v letech 1890 a 1891.

174 /23/ Arnošt Muka Adolfu Černému (57 – 11)

Wulki Wosyk, 19. IX. 1893

Lubowany, drohi bratřiko!

Kak wutrobnje sym so na to wjeselił, zo so mój tola lětsa w lubej serbskej Łužicy pak we Wosyku pak w Budyšinje wohladamoj – ale bohužel čłowjek mysli a Bóh wodźi! Smój kaž tež zaso z Twojeje khartki wot 21./8. spóznawam wot wosuda k tomu do swěta walenaj, zo bychmój ćerpiłoj a swojich lubych ćerpjeć widźałow. W tym nastupanju sym ja nětko skoro dospołny fatalista! Móžeš přeciwo skutkować, štož a kaž chceš, njepomha tola nič. Bóh jenož spožć, zo by Twoja luba sotra Anna zaso wotkhorjela była a zo by tež Ty był strowy a wšitcy Twoji lubi. Ja sym tak daloko zaso strowy, zo chcu so po Michale zwažić, zaso swoje džěło w šuli a za naše lube Serbstwo znowa započec! Čuwy su so kaž so mi zda wosebje tu we Wosyku, hdžež wot 1. sept. přebywam wo wjele zmócnile, zo so nadźijam w tu zymu zaso džělać móc. Prawe wobličo pak je wězo bohužel hišće křiwe, sprostnjene a njeskutkowace kaž prjedy. Hdy budže so to zaso dać, wě Bóh. Tu we Wosyku sym wjele po zahrodze, po polach, łukach a lěsu wokoło čampał, wopyty pak sym dotal jenož sćinił w Jělcy pola sotry Reski we Wotrowje pola lubeho kan. Far. Hermana, hdžež běch z Libšom, Hicku a Strancom a Justom²⁹³ k wobjedu, w Hodźiju pola Imišec, hdžež běchu runje 6 bohustowcy w seminaru (Křižanej wobradzi so tehdy runje mała džowčička), w Palowje pola Jenča²⁹⁴, kiž mi swoje zběrki pokazowaše, a w Budyšinje pola Hórniku, Skale, Nowaka, Marka, Bartka a Fiedlerja²⁹⁵. Přichodnu wutoru 26. sept. chcu so z lubej maćerju Mukec, kiž chce mi hišće něšto časa hospozyc, do Freiberka wrócić a tutu

²⁹³ Just, Jan (1869-1922), lužickosrbský farář a kulturní pracovník.

²⁹⁴ Jenč, Korla Awgust (1828-1895), lužickosrbský farář, literární historik, organizátor studentského života.

²⁹⁵ Fiedler, Korla Awgust (1835-1917), lužickosrbský učitel a hudebník, kulturní pracovník. Sestavil společenský zpěvník pro lužickosrbský lid.

z ymu z pisanjom *delnjoserbskeho słownika* započec. Wosebje wjele džěla pak budže žadać mócne spěchowanje twarby Maćičneho doma. Kn. Bartko jako předsyda twarskeho wubjerka so mi jara spodoba. To je tola Serb, kiž so džěla njestrachuje. Tuž mam nadźiju, zo so w přichodnym nalěcu z twarjenjom započnje. Wosebje pak dyrbimy nětko hladać, zo třebne pjenjezy pak darjene pak požčene dostanjemy <tež chcemy so wo dobrowólnosć za lotteriju postarać> a k tomu dyrbi so wote mnje namjetowane zastojnstwo konsulow a dowěrnikow založić, při čimž tež Tebje wo Twoju pomoc prošu. Ty tola wěšće zastojnstwo konsula za česke kraje (Čechi, Morawu a Slezsko) přiwozmješ a so sobupostaraš, zo w kóždym českim měsće za město a wokolnosć z najmjeńša 1 dowěrnika dobudžemy. Ty maš potom dowěrnikam instrukcije a rozprawy podawać. Dowěrnicy měli, sobustawow za Maćicu dobyć, dary přijimować, losy předawać a wobdžělny listy (anleihscheine) tym kiž chcedza je kupować wobstarować. Wobdžělny listy maju so wudawać po 1000 hr., 500 hr a 100 hr a z 3 ½ resp. 4 proc. danić. Snadž tež někotři bohačkojo dań na někotre lěta spušća. Knjez supplet Jos. [Tagrich²⁹⁶ w Chrudimje] je mi hižo někotrych za dowěrnikow mjenował, kotrychž mjena bych ja Tebi potom posłał tak khětrě hač je wšo zarjadowane, štož ma so hišće lětsa stać.

Hórnikowy jubilej je so derje radził a je to wosebje Twoja zaslužba; dostał na 20 telegramow a hišće wjele wjace listow. Wosebje je drje Twój nastawk w Narodnych Listach dalše kruhi na swjedžen kedžbne sćinił. Tola ja jón hišće hišće wot Tebje njedostach, tohorunja nic přilubjenu knižku „Kwas pola łuž. Serbow“ a nastawk „Mor w Lumiru“. By mi to wšo jara lube było, hižo dla Łužicy a svojich zběrkow. Tu je hižo zaso wulka hara dla wólbow do saks. sejma a boju so, zo njepečeljo Koklu wukałaju. Wina budže wosebje wopačna taktika Kubaša²⁹⁷ při wólbach do kejž. sejma.

Wjeselu so, zo sy z wulkim wuspěchom zběrał tuto lěto a zo chceš wšo do přichodneho zešiwka Čas. dać, wosebje tež hłosy; tuž njezabudź tež te hłosy z tych zběrkow, kotrež ja Tebi pósłach. Tež ja swoje pěsnje, kiž z Tobu nazběrach, do toho zešiwka podam. Naša mać so mje husćišo praša, kak so Ći wjedže, a sćele Ći sprawne serbske strowjenja kaž tež ja Tebje a Twojich Lubyh nanajwutrobnišo postrowjam bywajo Twój swěrný serbski bratr

E. Muka

²⁹⁶ Tajrých-Táborský, Franišek, český gymnaziální profesor v Táboře.

²⁹⁷ Kubaš, Jurij Gustav (1845-1924), lužickoserbský farář, redaktor a publicista. Aktivně vystupoval ve volebních kampaních proti německým junkerským kandidátům.

Dopis č. 174

Muka se velice těšil na setkání, ale jak se neustále potvrzuje, člověk míní a pánbůh mění. Doufá, že se Černého sestra Anna brzo uzdraví. Muka se cítí natolik zdrav, že by si chtěl po svatém Michalu troufnout jít zas učit do školy a začít pracovat pro lužickosrbský národ. Ve Wosyku pobývá od 1. září a velmi ho to psychicky posílilo. Pravá část obličej se nenapravila. Po dobu pobytu ve Wosyku navštěvoval příbuzné a známé. 26. září by si přál vrátit se s matkou do Freibergu, jež se mu chce ještě nějaký čas starat o domácnost. Tuto zimu chce začít psát slovník dolnolužické srbštiny. Podpora výstavby Maticního domu bude však vyžadovat hodně práce. Bartko jako předseda stavebního výboru se mu velmi zamlouvá. Je to Lužický Srb, který se nebojí práce. Muka doufá, že se v příštím roce začne s výstavbou. Nejdůležitější ovšem je získat dostatek peněz. Proto je důležité přidělit funkce konzulů a důvěrníků. Spoléhá na Černého, že se ujme funkce konzula pro Čechy, Moravu a Slezsko a v každém českém městě získá jednoho důvěrníka. Měli by získávat Matici členy, přijímat dary a obstarávat podílové listy těm, kteří o ně budou mít zájem. Podílové listy se mají prodávat v hodnotě 1000, 500 a 100 marek s úrokem 3,5 až 4%. Josef Tajrých z Chrudimi už jmenoval několik důvěrníků, jejichž seznam mu pošle co nejrychleji. Hórnikovo výročí se velmi zdařilo, což je zásluha zejména Černého. Především jeho článek v Národních listech upozornil na slavnost další okruh lidí. V Lužici už je zase velký povyk kvůli volbám do saského sněmu a Muka se bojí, že nepřátelé Koklu vystřadí. Bude to zejména vinou špatné taktiky Kubaše při volbách do císařského sněmu. Těší se na ČMS, kde se objeví písně s nápěvy, které Černý letos nasbíral. I Muka do stejného čísla dá nápěvy, které kdysi nasbírali.

175 /24/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (118 – 13)

[Hradec Králové] 24. X. 93.

Lubowany, drohi bratřiko!

Boju so, zo sy traš zaso skhorjeł, hdyž nimam hižo nimale měsac žanu powjesć wot Tebje a wo Tebi. Póslach Ći 21. IX. dwaj exemplaraj swojeje knižki „Svatba u luž. Srbů“ (jedyn za Tebje a druhi za Kerka) sobu z listom, dale Ći poručich póslać čisło Swětozora z Bartowym (woboje do Freiberka). Sy wšo dóstał? Kak je z Twojej strowosću – wosebje nětko, hdyž maš zaso šulske džěło? Bóh daj, zo by Ty, drohi bratře, hižo cyle strowy był, tak zo by zaso z połnymi mocami za lubu Łužicu skutkować móhl! Njedzelu skónčich swoju zběrku pěsni a melodiji; 1. listno je hižo skorrigowane a so čišći. Bertholdowy a Kralowy spēwnik khowam a w swojim času Ći wróću. Wot wšitkich wjele dobreho! Postrowjejo Će a wokošejo sym Twój

Adolf

Dopis č. 175

Černý má strach, že Muka opět onemocněl, když už od něj nemá zas přes měsíc zprávy. Dokončil svou sbírku písní a melodií. První list už je v tisku.

176 /25/ Arnošt Muka Adolfu Černému (58 – 12)

W Freiberku, 25./10. 93.

Lubowany, drohi bratříko!

Wodaj mi lubje, zo sym Će nimale měsac dołho na wotmołwjenje na Twój luby list čakać dať a zo sym so tak dołho dliť z džakom, kotryž sym Ći winojty za připóslany krasny dar, Twój woprawdže wubjorny spis „svatba u luž. Srbů“, z kotrymž sy mi wulke wjesele přihotowať a tohorunja mojej sotře Almi a jeje mužikej, mojemu swakej. Měj wote mnje a wot njeju naš najwutrobníši džak za tutu wubjernu knížku. Almi přepodach exemplar njedzela 1 okt. tu w Freiberku, hdžež wonaj mje a našu lubu Mukec maćerku wopytać přijědžeštaj ze swojimaj džěsćomaj Hilžu a Lubinku, kotrejž hišće widzał njeběch a tež nic moja droha njebočička, runjež měješe tak wutrobne žadanje holčcy raz widžec. Wonaj chćetaj jara rad so wróćic do Serbow, ale w Noslicach a Hućinje je so swak bjez wuspěcha zamołwjať. Tola chce so tež přichodnje zamołwjeć. Ja Tebi pisať njejsym, dokelž woprawdže njemóžach: zrudne dojmy, jako zaso sem přińdžech, přihotowanje do šule a mnohe šulske džěła, wjele džěła w zahrodcy, kiž bě cyle zanjerodžena, wjele khodow k řězbarjej dla Loscyneho pomnika a wšelake wopyty, kiž dostach a kiž dyrbjach činić, a při tym khodjenje k lěkarjej dla pokračowanja w elektrisowanju lica a džiwanja na swoju kipru strowosć (dyrbju hižo w 10 hodž. do łoža): to wšo je mi zadžěwało, Tebi pisać, runjež chcych přeco tak wutrobnje rad. Před něšto dnjemi dostach tež čisło Světozora z Bartowym wobrazom. Tež za to mój najlubozníši džak. Tola slubjene čisła Světozora a Zlateje Prahi z nastawkomaj wo Hórnikowym jubileju a Narodne Listy (Hórn. jubilej) a *Lumír* hišće njedostach. Bych tež te jara rad do swojich zběrkow měť; tuž prošu wospjet wo nje. Tvoju „Svatbu“ chcu ja sam za Łužicu recensować, tak khěťre kaž změju trošku khwile. Najprjedy pak chcu tež swoju zběrku serbskich lud. pěsničkow z Mužakowskeje strony z l. 1891²⁹⁸ za čisć přihotować a lubemu Hórnikej za přichodny zešiwk Čas. M. S. póslać, zo by tam wšo hromadže bylo. Łužicu dyrbjju nětko tež zaso cyle sam wobstarować (přihotowanje rukopisow za čisć a korekturu, hižo 10. čo. tak).

²⁹⁸ Arnošt Muka: Dalše dodawki k textam ludowych pěsni. Zběrať w l. 1891, Časopis Maćicy Serbskeje, 1894, s. 3-17.

Hórnikowy wobraz za 75 np. so mi jara spodoba, mam jón pod škleńcu. Wozjewjenje staju do Łuž. čo. 11. Wubjerkej za twar M. D. sym 10 stron namjetow in folio pósłať. Pisam wo tom pozdžišo. K ds. słownikej hišće njedóndžech. Pódlá maš přispěwk wo přiwěrje do koboldow z přeněmčenyh stron.

Šmóram Ći khwatnje, dokelž je hižo pozdže. Tebi a Twojim lubym přeju z dohom z lubej swojej maćerju dospołnu strowotu a wutrobnje wjele dobreho a wostawam w starej swěrnej lubosći Twój bratr

Ernst Muka

Dopis č. 176

Muka se omlouvá, že ho nechával tak dlouho čekat na odpovědi. Děkuje za krásný dar v podobě knihy „Svatba u Lužických Srbů“, kterým udělal radost nejen Mukovi, ale i jeho sestře Almě a jejímu muži. Almě předal exemplář v neděli 1. října, když ho a matku přijela navštívit do Freibergu se svými dvěma dětmi, které stejně jako jeho nebohá žena ještě neviděl. Chtěli se vrátit do Lužice, ale v Noslicích a Hučíně se švagr ucházel o místo neúspěšně. I v budoucnu se chce ucházet. Muka mu nepsal, protože opravdu nemohl. Smutné vzpomínky na něj padaly, hned jak se vrátil. Měl hodně příprav do školy a práce na zahrádce, která byla celá zarostlá. Často chodil ke kamenosochaři kvůli Losčinému pomníku. Musel také vykonat a přijmout hodně návštěv. K tomu ještě chodil k lékaři na elektroléčbu pravé části obličeje. To vše mu bránilo psát. Děkuje za všechny české noviny a časopisy. Musí opět sám připravovat časopis „Lužica“. Tzn. příprava rukopisů k tisku a korektury. Výboru na výstavbu Matičního domu poslal 10 stran návrhů. Ke slovníku dolnolužické srbštiny se ještě nedostal.

177 /26/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (119 – 14)

Hradec Král., 12. dec. 1893.

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo Ći tak dołho na Twój luby lisćik njewotmołwjam – mějach wjele džěła a wjele mjerzanja a starosći.

Kovářej pisach a budu jeho hišće pomináč. Měnju, zo snadź jenož dla njedostatka městna bě referat wotpołożeny. „Listy filologiczne“ wukhadžeja jara pomałku; referat tam hišće njebě, tola sym wěsty, zo přindže; chcych jón sam napisać, a Kryński mi tehdom wozjewi, zo jón sam piše.

Jara so zwjeselich, hdyž čitach, zo so Ći zaso lěpje dže – nětko mam krutu nadžiju, zo zaso połneje strowoty dospěješ, zo budžeš zaso we swojich wažnych džěłach pokračować móc – a ze mnu w lěće dla wokřewjenja po Serbach pućować.

Nětko so Ći dżakuju za připóslany wurězk z němskich nowin a za wozjewjenje kritiki mojich „Bytosćí“. Hač dotal běchu rozsudy mojeje *knihy* <Bytosćow do Łužicy čo 2 stajíc pod družy wo Serbach abo serbske pismowstwo> w tutych časopisach: Athenaeum, Český Lid, Světozor, Čas, Am Urquell, Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, Łužica, Slovenski svet. Připoložam Karáskowy referat wo „Wobydlenju“.

Njedźelu popołdnju 3. hodź. mějach w *Prazy* w „zasedací síni České Akademie“ w nowym museum (na Wjacslawskim torhošću) *zjawny přednošk wo Serbach*. Přěnjotnje bě postajene, zo budu přednošować wokoło swj. Třoch Kralow – tola štwórtk mje žadachu telegrafiscy, zo bych hižo njedźelu přednošował. Publikum bě jara rjane a je so jeho wjele zhromadziło; běchu tež mnoho knjenje a knježny a wosebje wjele studowacych. Tež 3 naši Serbja přińdžechu, mjenujcy Šewčik, Andricki²⁹⁹ a Winger³⁰⁰. Poslušarjo powitachu mje jara sympathiscy a po 5/4 hodź. dołhim přednošku dżakowachu so tež přejara přecelniwje. We swojim přednošku předstajich Łužicu a lud, kulturne a narodne prócowanja atd. – z cyła podach přezcylny pohlad na serbske wobstejenja. Wězo nježabych napominać k moraliskej i skutkowej podpjerje Serbow. Myslu, zo sym zaso něšto přecelow za serbske wěcy dobył.

Hdyž přińdže wobšěrniši referat w nowinach, dóstanješ, zo by widzał, kak sym něhdže rěčał. Potom tež připoložu jubilejske nastawki w *Nár. Listach*, *Swětozorje* a *Złotej Prazy*, a pódla tež *Lumír*. W tutych dnjach wuńdže nahladny „Kalendář Zlaté Prahy“ z mojim nastawkom „Přástwy (přazy) na Łužici“; je kusk jara drohi - plací 2·50 zl. Nakładnik Pospíšil w *Prazy* chce wudać moje „Lužické pohádky“³⁰¹ z wobrazkami; wězo k létu, dokelž wobrazki dyrbja so najprjedy rězać. Tež knižka „Různé listy o Lužici“³⁰², wo kotrejž Ći w *Drježdžanach* prajach a kotruž Tebi poswjećich, skónčnje w meji abo najpozdžišo w *Juliju* wuńdže.

W *Juliju* tež najskerje wuńdže łopjeno, wozjewjace ... (džerž so nětko kruće, zo njeapanješ!) ... kwas *Adolfa Černeho*. To so wě, zo Ty na nim njesměš pobrachować – njech tež budže w *Juliju* abo hakle k létu. Njewěsta moja je ze *Slaneho*, hdžež sy znaty – a wěrować naju chce k. *Hórník*. Njewěsta wuknje pilnje serbski – a tak to budže serbske kwas w *Českej*!

Nětko sym Tebi hižo dosć a nadosć nabamborił a móžu skónčić.

²⁹⁹ Andricki, Mikławš (1871-1908), lužickoserbský prozaik, dramatik a publicista. Po vzoru J. Nerudy uweďl do lužickoserbské literatury fejeton. V letech 1896-1903 redigoval spolu s A. Mukou časopis *Lužica*.

³⁰⁰ Winger, Jurij (1872-1918), lužickoserbský farář, spisovatel a překladatel.

³⁰¹ Lužickoserbské pohádky vyšly v r. 1894 v „Nové sbírce slovanských pohádek a pověstí“. Knihu sestavil K. V. Rais.

³⁰² Adolf Černý: *Různé listy o Lužici*. Fejetony a drobné črty, Praha 1894.

Wot wšitkich mojich wjele dobreho! Z najwutrobnjšim postrowom Twój swěrný
bratr
Adolf

Bart mi njeje ze słowčkom na připóslany jemu „Světazor“ wotmołwił. To, štož
bě tam prajene, snadž njebě jeho wulkosci dosć!

Dopis č. 177

Černý vysvětluje, proč ještě nevyšla Kovářova recenze na jeho gramatiku v „Listech filologických“. Podle Černého nevyšla jen kvůli nedostatku místa. Černý je rád, že se Mukovi daří lépe. Děkuje za zasláný úryvek z německých novin a uveřejnění kritiky jeho „Mýtických bytostí“.

V neděli od tří hodin měl v Praze v zasedací síni České akademie veřejnou přednášku o Lužických Srbech. Publikum bylo početné. Byly tam také paní, slečny a studenti. Přišli i tři Lužičtí Srbové: Šewcik, Andricki, Winger. Posluchači byl sympaticky přivítán. Přednáška trvala hodinu a čtvrt. Poděkování bylo také přátelské. Nezapomněl vybízet k morální a účinné podpoře Lužických Srbů. Černý myslí, že opět získal přátele pro lužickosrbskou věc.

Nakladatel Pospíšil z Prahy chce vydat jeho „Lužické pohádky“ s obrázky. Také kniha „Různé listy o Lužici“, o které Mukovi říkal v Drážďanech, vyjde nejspíše v červnu.

V červnu také nejspíše vyjde oznámení o svatbě Černého, na které samozřejmě Muka nesmí chybět. Nevěsta je ze Slaného, kde je Muka znám, a oddávat je chce M. Hórnik. Nevěsta se učí pilně lužickosrbsky, a tak to bude lužickosrbská svatba.

Bart mu neodpověděl na poslaný mu Světazor. Asi v článku o něm (podle Černého) nebyl dostatečně vyzdvižen.

178 /27/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (120 – 15)

Lubowany bratřiko!

Tudy něšto za I. číslo „Lužicy“. A k tomu: najwutrobnjše zbožopřeća k nowemu létu! Bóh daj, zo by Ty wosebje prawje strowy był! To Tebi wšitcy wutrobnje přejemy.

Sy mój list wot 13. XII. dóstał? Jutře jědu k swojej njewěsće, hdžež wostanu do 1. jan. (Adressa: A. Černý, u p. Aug. Engsta w Slaném, [Sehlau], Böhmen).

Sobu tež sćełu číslo „Nár. Listow“ z referatom wo mojim přednošku.

Wobjimuje Će Twój swěrný bratr

Adolf Černý

Dopis č. 178

Černý posílá příspěvky do prvního čísla „Lužice“ a k tomu ještě novoroční blahopřání. Jede ke své nevěstě do Slaného, kde bude až do 1. ledna.

179 /28/ Arnošt Muka Adolfu Černému (59 – 13)

W Freiberku, 29. XII. 93.

Lubowany, drohi bratřiko!

Njemóžu Ći wopisać, kak wutrobnje sym so zwjeselił a zradował we wšej swojej zrudobje, jako 15./12. Twój luby lisćik dostach z cyle njenadźitej powěsću, zo sy so slubił. Njebych-li runje zaso njemało wobćeženy po duchu a khětro ćerpjacy po čele a při wšěm tym z dwojim džětom w zastojnistwje (sobu za jenoho khoreho kollegu) wobbrěmjnjeny był, bych Ći hnydom pisał, ale tak so bojach, zo budža moje zbožopřeća přenjelepe a formalne, a tuž chcych najprjedy w hodownych prózdninach zaso něšto čłowječnosće nabyć we swójbje swojeje sotry Almy w Rochlicach, hdžež wot 24.-28. hod. přebywach so wokřewjejo a wožiwjejo na hodownej radosći mojeju dweju wnučkow a na zbožownosći jeju staršeju. Haj, luby bratřiko, swoju radosć na Twojim slubje njemóžu Tebi lěpje wuprajic, hač zo Ći z cyłjeje swojeje wutroby přeju, zo by tež Ty w zjednoćenju z Twojej wysokočescenej lubej njewjestu tu spokojnosć žiwjenja namakał, kotruž ja mějach w mandželstwje ze swojej njezapomnitej njebohej Losku, jako běchmoj hišće wobej strowej, a zdom tu swójbnu zbožownosć, kajkaž so mi w Rochlicy pokaza wokoło svojich małych lubyh wnučkow. Ach, hdy by mi Bóh chcył spožčić tajku *Waju* radosć hišće wohladać a Twojeho potomka a snano zrazom swojeho mótku tak luboznje kołsać kaž tam swoju mótku Hilžu kołsach, kiž so wote mnje njehnu a hórscy płakaše, jako zaso wotjědžech! *Waju* radosć a zbožo budže tež moja radosć a moja zbožownosć. A zo na *Waju* kwas přińdu, je wěste, sym-li hišće žiwy a strowy. To pak leži wšo we Božich rukach.

Pódlu sćelu Tebi zběrku serbskich pěsničkow wot J. Bjara³⁰³ z l. 1840 z próstwu, zo by skerje lěpje jeje hłosy přehladał a přiřunał a štož je hišće njeznate a hódne, Twojej 3. zběrky hłosow, kiž drje so pola Smolerja staja, dodał. Variantny text sym ja hižo wupisał a jón 3./1. w Budyšinje lubemu Hórnikkej přepodam wozjewjo jemu, zo Ty hłosy pósćeješ. Přetož zda so mi, zo tak khětre nowu 4. zběrku hłosow nječišći; tuž dyrbi to hišće do 3. zběrki.

³⁰³ Arnošt Muka: Zběrka ludowych pěsničkow J. Bjara, Časopis Maćicy Serbskeje, 1894, s. 17-23.

Za Twój zjawny přednošk wo Serbach sym Ći wulcy dżakowny, Ty swěrna duša! Bóh daj, zo by dobry wuspěch měł za Serbstwo. Přetož 3./1. chcemy w Budyšinje kruće nowotwarbu Mačićneho doma wobzamknyć, a ja póndu tam, jeli móžu jenož někak ležć, zo bych k skutkowanju pohonjał. Rozprawu w Narodn. List. z nastawkomaj za Łužicu dostach džensa, nic pak w lisće přilubjene jubilejske nastawki. Dżak za přěńšu a wospjetnu próstwu wo posledniše! Nětko pak měj so rjenje derje! Moje čuwy mje přejara bóla! Wuži waj radostne dny pola lubeje njewjesty a poruč mje luboznje jej a jeje staršimaj. Ty pak budź bratrowscy wobjimany a wokošeny wot Tvojeho Će lubowaceho bratra

Ernsta

Dopis č. 179

Mukovi udělalo v jeho smutku velkou radost, že se Černý zasnoubil. Muka by napsal hned, ale ve škole měl hodně práce, a pak psychicky a fyzicky se necítil nejlépe. Nechtěl, aby gratulace měla formální ráz. Teď v době vánočních prázdnin pobývá u své sestry Almy v Rochlicích, kde lidsky pookřál nad vánoční radostí vnoučat a radostí jejich rodičů. Z celého srdce mu přeje vše nejlepší a doufá, že se dočká jejich potomka a snad svého kmotřence.

K dopisu přikládá sbírku lužickosrbských písní od Bjara z r. 1840, aby se na písni podíval a porovnal. Ty písni, které budou neznámé, má dodat ke své třetí sbírce písní, která se připravuje k tisku v Budyšině u Smolera. Muka děkuje za veřejnou přednášku o Lužických Srbech. 3. ledna už konečně chtějí v Budyšině pevně stanovit výstavbu Maticního domu.

1894

180 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (121 – 1)

Hradec Král, 13. I. 94.

Lubowany, drohi bratřiko!

Wutrobny dżak za Twój tak jara přecelniwy, luby list a za Twoje přeća k mojemu slubej. Dóstach jón w Slanym a čitachmoj jón hromadze z mojej njewěstu – přetož wona pilnje wuknje serbscy. Čita hižo cyle derje a wjele rozymi; pódla wuknje pilnje grammatiku, kotruž jej po džělach pišu (w kóždym lisće dostanje tež list grammatiki). Mam poručnosć, zo bych Ći tež wot njeje najwutrobniši dżak za Twoje rjane zbožopřeća wuprajił. Sobu so Ći tež jejej staršej nanajrjeńšo poručatej. Bóh daj, zo by tola na naju kwas přijěć móhł – to by było wulke wjesele za mnje a za nas wšitkich.

Moja mać, sotře a bratřik so hižo nětko na Tebje wjesela. Tola, tola, bratřiko, ty jara daloko dopředka myslíš! Wězo pak, hdyž něšto tajke, štož ty předwidziš, budže abo přindže, dyrbiš Ty kmótr być!

Wot Hórnik a ze Serbskich Nowin wěm, zo sy był w Budyšinje při wuradzowanju twarskeho wubjerka Maćičneho domu. Sława Tebi za tajki wulkotny dar! Ty swěrna duša – Bóh Ći daj krutu strowosć k dalšemu wubjernemu skutkowanju za lube Serbowstwo. Wjele, wjele hišće wot Tebje wočakujemy w literaturje a w narodnym žiwjenju. Hdy by Ty jenož do Budyšina přišo! Tak khětře, hač dostanu wot Hórnik a wot Tebje nadrobnu direktivu, chcu ze wšěmi mocami pola nas za dom skutkować!

Za zběrku pěsničkow J. Bjara so wutrobnje džakuju; přehladam ju, přirunam a wučerпам. Melodije, kotrež so w njej snadź nadeńdu, chcu na kóncu třećeje zběrki jako dodawk přistajić. Do zběrki sameje zarjadować hižo tych melodiji njemóžu, dokelž w textach pokazuju na čisła hłosow – a texty su hižo wšě čišćane. (Hłosow pak jenož ½ listna = 8 stronow).

Džensa Tebi skónčnje sćelu jubilejske nastawki, mjenujcy: „Světózor³⁰⁴“ č. 42, „Złotu Prahu³⁰⁵“ č. 43. a 44. a „Národní Listy³⁰⁶“ čisło z 1. sept.

Kajke wěcy maš za nowy lětnik „Lužicy“? Bart pječa (kaž mi k. Hórnik pisaše) chce znowa džělać – pisac poetiske spomjenki z morskich kupjel, hdžež bě w léce pobyl. Njecha so mi wěrić. Je Tebi što póstał? Njeby so snadź zdobrił, hdy by so jeho wobraz do Lužicy stajił? W tajkim padže by wězo dyrbjał najprjedy Imiš přińc, zo njeby to Tebi za zło wzał, zo wobraz młodšeho čłowjeka prjedy njeho podawaš. (Imišowy wobraz Tebi rad požči J. Otto, nakladatel Zlaté Prahy w Praze, Karlovo nám. 34. Dyrbi so jenož připisać, zo bě Imiš w Zl. Prahy w č. 7., lětnika 1892. Bartowy wobraz pak požči Šimáček; w kotrym čisle bě, wěš).

Ja mam nětko jara mało khwile za pisanje: šula mi wjele časa bjerje. Runje džensa skónčich nastawčk „Serbscy ludowi pěsnjerjo³⁰⁷“ (Wićaz, Mlónk a dr.). Hišće někotre mjeńše nastawki napišu – a potom chcu zase „Mythiske bytosće“ dale wjesć.

10. febr. wočakuju swoju njewěstu z jeje maćerju.

Wšitcy Tebi přejemy, zo by so bórzy prawje strowy a čerstwy ču! To daj Bóh!

³⁰⁴ Adolf Černý: Jubileum Michala Hórnik, Světózor, č. 42, 1. 9. 1893, s. 502-503.

³⁰⁵ Adolf Černý: U Michala Hórnik (Psáno ke dni šedesátých jeho narozenin), Zlatá Praha, č. 43, 1893, s. 514-516; č. 44, 1893, s. 523-526.

³⁰⁶ Adolf Černý: Michal Hórnik. K jeho šedesátým narozeninám a k jubileu jeho čtyřicetileté činnosti literární, Národní listy, č. 242, 1. 9. 1893, s. 1-2.

³⁰⁷ Adolf Černý: Lužičtí pěvci z lidu, Květy, 1894, s. 7-14.

A piš mi bórzy (wosebje tež, hač sy te jub. nastawki dóstał).

Z najwutrobnjšim bratrowskim postrowjenjom a wokošenjom sym Twój swěrný
Adolf

Dopis č. 180

Černý děkuje za přátelský a milý dopis s gratulací. Četl ho společně s nevěstou, která se pilně učí lužickosrbšsky a po částech jí píše gramatiku. Počítá samozřejmě s tím, že jejich dítěti půjde za kmotra, ale to už myslí až moc dopředu. Od Hórnik a ze „Serbských Nowin“ se dověděl, že byl Muka v Budyšíně na jednání stavebního výboru Matičního domu. Černý ho za to chválí. Až dostane od něj a Hórnik a podrobné pokyny, chce ze všech sil pracovat pro Matiční dům. Od Hórnik a ví, že Bart chce prý znovu psát. Byly by to poetické vzpomínky z mořských lázní, kde v létě pobýval. Do „Lužice“ půjčí Imišovu podobiznu nakladatel Otto a Bartovu podobiznu půjčí nakladatel Šimáček.

Černý má teď velmi málo času na psaní, neboť hodně času zabere škola. Napsal kratší článek „Lužickosrbští lidoví básníci“. Chce zas pokračovat v psaní „Mýtických bytostí“. 10. února očekává svou nevěstu s její matkou.

181 /2/ Arnošt Muka Adolfu Černému (60 – 1)

W Freiberku 18. I. 94.

Lubowany, drohi bratřiko!

Twój luby list je mje wulcy zwjeselił a wotmołwjam hnydom na njón, wosebje, zo bych Tebi nadrobne direktivy dał dla Twojeho konsulatswa a dla dowěrnistwa, kotrež budžeš dobroćiwje w Čechach za wuspěch Maćicy Serbskeje zahajić. Běch džě Tebi hižo pisał, njebudzech-li najprjedy tu w Serbach z hłownymi a jednorymi dowěrnikami telko pisać měł při wšěj swojej kipej strowoće.

Texty pěsničkow J. Bjara sym ja přehladał, přirunał a wučerpał a varianty hižo 3./1. Hórnikaj přepodał. Ty měł potajkim jenož hłosy wučerpac a Twojej 3. zběrcy jako dodawk přidać. Hoń při wróćenju korektury Marka, zo by khwatał čišeć.

Za pošylku jubilejskich nastawkow (Světazor, Zlata Praha, Národní Listy) wzmi mój najwutrobnjši džak. Hlej, čim wjacý mi sćeleş, čim dospoňiša budže moja zběrka Twojich wažnych nastawkow, kotruž hromadžu a swój čas zřjadowanu a zwjazanu Maćičnej knihowni přepodam. Hórnik ma telko drugeho džěła, zo to zběrać njemóže.

Wot Barta nimam ničo za Łužicu a drje tež lědma dostanu. Krawc před hodami tež jara na njeho a jeho nadute wašnje skoržeše. Snano pak by jeho wukhwalowaty nastawk z wobrazom w Łužicy pohnuł, ji zaso hdys a hdys pěsničku přiwobroćić. Wězo

dyrbja! Imiš doprjedy! Hewak je zaso tu zlež. A wobaj na mnje pokazujetaj: Hic niger est, hunc tu³⁰⁸ – Tuž njeby Ty mi chcył dobroćiwje tej klišej wobstarac a wucah z Twojeju nastawkow wo nimaj w Zł. Praz. a w Světoz. sćinić. Ja sym přeco hišće khorowaty a chcył wšón čas nětko naležnosći noweho Maćičneho doma w tutym léće poswjećić. Přetož trjeba je tudy kruty *honjeř* a jara wobšěrna korrespondenca a mnohe jězdy do Budyšina a Drježdźan. Najbóle brachuja Łužicy pěsnje a hdyž by hdys a hdys rjany přeložk posłać móhl, bych Ći był jara džakowny, kaž tež za wšě druhe nastawki, kotrychž pak mam runje hromadku.

Bóh zapłać Tebi Twoje skutkowanje za naš serbski narodny dom a spožć jemu swoje žohnowanje.

Wutrobnje za postrowy so džakuju sćelu Tebi a Twojim česćenym lubym, maćeri, njewjesći, sotromaj a bratřikej swoje najnutniše strowjenja a wostawam w bratrowskej lubosći Twój swěrnny

Ernst Muka

Dopis serbskemu konsulej professoerej atd. Adolfej Černemu nastupacy zarjadowanje dowěrnistwa Maćicy Serbskeje po Čechach a po Morawje.

Zo sy 3./1. 94 wot Twarskeho wubjerka a předsydstwa M. S. w Budyšinje jenožsnyje za konsula abo hłowneho dowěrnika Maćicy Serbskeje za Čechi a Morawu wozwoleny, wěš hižo; a zo tuto ćežke zastojnstwo přiwozmjješ, wědzach z wěsta a dostach nětko Twoje wobkrućenje. Měj najwutrobniši džak cyłego Serbstwa za tutón wopor.

A. *Twój nadawk.* 1. Ty pomjenuješ resp. dobudžeš nam po móžnosći w kóždym měsće Čěskeje a Morawskeje zemje jenož a w Prazy snano někotrych dowěrnikow; woni steja pod Twojim dohladom, dostawaju wot Tebje wšě instrukcije, steja z Tobu w korrespondency a sćelu Tebi wšě zběrki za Maćičny dom atd. A jeli raz što direktnje do Budyšina pósćelu, maju to Tebi zdžělić. Jeli pak je Tebi polo džělawosće přewulke abo zbywa-li z časom pře wobšěrne, móhl Ty snano w južnych Čechach a na Morawje 2 podkonsulow pomjenować jako pomocnikow w nawjedowanju dowěrnikow a w powučowanju jich wo serbskich naležnosćach. W južnych Čechach móhl to snano gimnas. professor Frant. Tajrych w Jindřichowym Hradcu (Neuhaus) być, kiž je mi před lětom přilubił z dowěrnikom być a za dalších dowěrnikow namjetował: a) Praha: JUDr.

³⁰⁸ Je to Horatiův citát, resp. jeho část, celé to zní „Kdo pomlouvá nepřítomného přítele, ten je špatný“ (ABSENTEM QUI RODIT AMICUM, HIC NIGER EST, HUNC TU).

Petr Nessý na Příkopech a dra. Tondra; b) Březnice u Příbrami: Bohumil Drnek³⁰⁹, městský lékař; c) Duchcow: Tomáš Jedlička, horní úředník; d) Klatovy: Václav Novák, c. k. [konsultant] abo Vilém Kurc učitel; e) Týn nad Vltavou: Josef Hanzlík³¹⁰, učitel; f) České Budějovice: Josef Braniš³¹¹, professor české reálky; g) Netolice: JUDr. Čeněk Šandera.

2. Ty nastajiš česke powołanje na dowěrnikow, rozestaješ wosebje wotpohlad Mać. Serbsk. w nastupanju serbskeho Mać. doma na zakładze rozprawow w Serbskich Nowinach a Łužicy (čo. 1), wopišeš, kajki ma dom być po Mauererowym planje w Sebsk. Now., zo je to žiwjeńske prašenje cyłego Serb. a přidaš k temu instrukcije za dowěrnikow, kotruž Tebi pod B. rozestajam. Tuto powołanje z instrukciju daj w dosahacej ličbje čišćeć abo hektografować.

3. Twoje wudawki za tutón čišć a za korespondencu Tebi Maćica Serbska zaplaći a ja Tebi za to rukuju. Jeli njezaplaći Mać., potom zaplaću ja. Wobličenje wudawkow móžeš mi štwórcletnje slać. Z cyła sym ja dyrbjał a tež chcył wodźerstwo cyłego dowěrnistwa na so wzać!

B. *Nadawk dowěrnikow.* 1. Dowěrnicy měli kóždy sam hnydom Maćicy Serbskej jako sobustawy přistupić (4 hr. na lěto). Kóždy dostanje pozdžišo (snano po jutrach) k wopokazmu swojeho zastojnistwa rjany *diplom* wot M. S. 2. Dowěrnicy maju hladać, zo bychu M. S. nowych sobustawow zdobywali. 3. Woni maju wotpohlady M. S., jeje postajenje mjez Serbami, wužitk noweho serbskeho Maćičn. domu atd. ertnje a pisnje (w lokalnych Nowinach) znate činić. – 4. Lětne přinoški sobustawow M. S. we swojich wokrjesach, kotrychž zapis wón wjedže a konsulej zdžěluje, zběrać a kónc lěta hromadže do Budyšina pokładnikej pósłać (konsulej pak wozjewić) a wot njeho dostate kwitowanje sobustawam přepodać. Maš-li pak Ty za přihódniše, zo wšo to přez Tebje dže, njech pjenjezy Tebi pósćelu kaž wšo druhe a wot resp. přez Tebje kwitowanja dostawaju a to drje budže lěpje. – 5. Woni maju Maćične rozprawy a Maćičny časopis, kotrež so jim zhromadnje sćelu, swojim sobustawam rozdžělować. 6. Woni maju wosebje skerje lěpje na wšo móžne wašnje dobrowólne dary za twar serbskeho narodneho doma zběrać, wosebje tež při swjedženjach, jubilejach, kwasach, křčiznach atd. NB. Z tym česka Matice školska a druhe zběrki njebychu wjele škodowale, dokelž bychu tute zběrki za Mać. Serbsk. jenož lěto abo 1 ½ lěta traće. – 7. Maju ze wšelakimi

³⁰⁹ Drnek, Bohumil (1866-1914), český lékař z Březnice u Příbrami.

³¹⁰ Hanzlík, Josef (1850-1916), český učitel a regionální spisovatel z Týna nad Vltavou.

³¹¹ Braniš, Josef (1853-1911), český historik umění a pedagog z Českých Budějovic.

českými tovarstvy wujednać, zo bychu wone koncerty, dźiwadłowe předstajenja a přednoški z čistym wunoškom za serbski Mačićny dom wuwjedle a maju sami lužiske (serbske) wječory zarjadować a přednoški kaž Ty w Praze dźeržeć z wunoškom za Mać. S. Runje nětko by drje tajke něšto derje šło, hdyž su wšě Waše domjace prócowanja trochu zadźeržane; tuž budže so tu runje nětko skerje lubosć k najbližšemu susodej wopokazać. – 8. Maju so prócować, zo bychu mjez zamožitými znatými podźělné listy (Anteilsscheine) na nowy Mačićny dom wotbyli. Wudać maju so podźěle po 1000 hr. – 600 hr. – a 300 hr., maju so z 3 ½ % zadanić a porjadnje kóždy lěto 1 po 1000 hr. 2 po 600 hr. a 3 po 300 hr. wulosować. Rad bychmy widźeli, hdy by so na někotře lěta z woprědka dań spuščila (darila), zo móhla Maćica najprjedy k mocy přinć. Tu móhla wosebje tež Waše záložnje a banki swoju narodnu mysl wopokazać a pomhać. Lisćina na subscripciju móhli dowěrnicy hnydom založić a k zamołwenju podźělow podtykować. Našim sym ja dał tele rubriki: a) Mjeno, staw, městno. – b) Kak wulki podźěl wozmjete? – c) hdy chce jón Maćicy wuplaćić? – d) za kajku dań? (NB. Někotři Serbja chcedža za nišu dań wostajić, n. př. za 3 a 2 ½ % – e) na kelko lět chce dań spuščić? – 9. Maju, jeli dowólnosć za pjenježnu lotteriju dostanjemy, mjez znatými losy předawać. Lós po 2 hr. Hłowny dobytěk 10.000 hr. Ličba losow 60.000. Posledniše drje njesmědžať zjawnje čišćeć, ale swój čas pisomnje z dowěrníkami wučinić.

Dopis č. 181

Dopis od Černého Muku welice potěšil. Varianty písní Bjara předal 3. ledna Hórníkovi. Děkuje také za zasluku s českými novinami a časopisy, kde jsou Černého články. Od Barta pro „Lužici“ nic nemá a sotva něco dostane. I B. Krawc si před Vánoci stěžoval na jeho naduté způsoby. Možná by ho vychvalující článek s podobiznou v „Lužici“ přiměl něco pro ni napsat. Prosí Černého o obstarání štočků, neboť mu ještě není dobře a všechny své síly chce věnovat výstavbě Matičního domu. Musí být důsledný popoháněč a čeká ho také rozsáhlé korespondování a časté jízdy do Drážďan a Budyšina. „Lužici“ nejvíce chybí básně. Byl by mu velice vděčný, kdyby nějaké poslal. Děkuje za vše, co Černý dělá pro jejich lužickoserbský dům.

Dále zasílá pokyny konsulovi Černému ve věci organizace poručenství MS v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

3. ledna 1894 byl Stavebním výborem a předsednictvem MS jednohlasně zvolen za konzula, aneb hlavního důvěrníka MS v Čechách a na Moravě. Za všechny Lužické Srby i za sebe děkuje za tuto oběť.

Černý má za úkol v každém českém a moravském městě jmenovat jednoho důvěrníka, který mu bude podřízen. S důvěrníky by měl vést korespondenci a přebírat od nich vybrané peníze na Matiční dům. Pokud by se Černému zdálo, že to je nad jeho síly, mohl by jmenovat dva podkonzuly. V Jindřichově Hradci by to snad mohl být učitel gymnázia F. Tajrych, který se mu již kdysi nabídl za důvěrníka a navrhl i další jména pomocníků v Čechách. Dalším Černého úkolem bude dát důvěrníkům podrobné instrukce a

hlavně jim vysvětlí, že je to existenční záležitost Lužických Srbů. Veškeré náklady na korespondenci atd. v této věci mu proplatí MS.

Úkolem důvěrníků bude získávat MS členy. Informovat o aktivitách MS v místním tisku atd. Vybrané peníze posílat buď do Budyšina, nebo Černému. Mají samozřejmě vybírat dobrovolné finanční dary na výstavbu domu. S českými spolky dojednávat koncerty a divadelní představení, ze kterých by se peníze vybrané na vstupném věnovaly MS. Mají se snažit prodávat bohatším známým podílové listy.

182 /3/ Arnošt Muka Adolfu Černému (61 – 2)

W Freiberku, 23. II. 94

Lubowany bratře!

Wulke horjo, wulke njezbože je nas Serbow a cyłe Słowj. podešlo. Runje dostach z Budyšina wot Sommera powěsć, zo je so wčera wječor naš lubowany, česćeny, nam z ničim njezarunajomy přećel a wótčinc Hórnik na wěčnje wumrjeł. Ja sym cyle poraženy a do najhlubšeje wutroby zarudžany. Pojědu njedzelu do Budyšina k pohrjebej.

Twój zrudny bratr

E. Muka

Dopis č. 182

Lužické Srby a celé Slovanstvo postihlo velké neštěstí. Právě dostal od Sommera z Budyšina zprávu, že zemřel nenahraditelný přítel a vlastenec Michal Hórnik.

183 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (122 – 2)

Hradec Král. 3. III. 94.

Lubowany, drohi bratře!

Ze všem khwatkom jenož něšto słowčkow. Dyrbjach najprjedy napisac feuilleton za Národní Listy (srjedu wječor ½ 10 přijědzech domoj – štwórtk pisach feuilleton), wobstarać korekturu poslednjeho listna „Časopisa“ a 4. listna melodiji swojeje zběrki a napisnyć najnuzніше listy. Hišće džensa změju wjele, wjele pisac – a tež w dalších dnjach.

Wčera wječor napisach sonett „*Za Michałom Hórnikom*“³¹², kotryž Ći džensa sćełu a kotryž, prošu, staj na přenje městno tutoho žarowanskeho čisła. Je to mój posledni postrow horco lubowanemu Hórnikkej – tuž njewotpokaž moju próstwu! Džensa napisnych „*Poslednje napominanja Michała Hórnika mlodym Serbam*“³¹³, štož dyrbi tež do tutoho žarowanskeho čisła přińć – a k tomu hišće přinošk za přehlad „*Druzy wo Serbach*“, tónkróc tež wo Hórniku jednajucy. Za přichodne čisło hišće napišu spomnjenki na swojeho najwjětšeho přečela.

Pódla tež sćełu wotpisk *Citoweje* pěsnje, kotruž je Hórnikkej při spočatku minjeneho lěta poswjecił. (Grabowskeho pěseň njenamakach).

Najskerje dam reprodukować *posledni Hórnikowy rukopis*, kotryž by potom do přichodneho čisła Łužicy přišoł. Wo Hórnikowy wobraz do „*Zlateje Prahi*“ pisach; woni jón (kaž nětko widžu) runje trjebachu – tuž dóndže do Budyšina hakle pónđzelu abo wutoru. Móže tež być, zo wobstaram jeho wobrazaj wot l. 1861. a 1875. Wo druhi chcu hnydom Swětozorej pisać, přeni pak dam najskerje sam džělać.

By derje było, *hdy by so žarowanskeho čisła Łužicy wjacy exemplarow čišćalo*, kotrež bychu so potom wšelakim słowjanskim časopisam a wučencam pósłałe. Ja sam budu wjacy exemplarow trjebać.

Runje dostawam čisło Národních Listow, hdžež je *mój feuilleton „Za Michalem Hórnikem*“³¹⁴; mam pak je jenož požčene. Hdyž dóstanu, Tebi hnydom pósćełu, kaž tež Swětozor a Zlatou Prahu. Z wołojnikom Tebi we swojim feuilletonje poznamjenju, štož by so hodžiło přeložić. Snadž te pokazki hišće do tutoho čisła pónđu?

W Maćicy chcu namjetować, zo by so wosebita *Hórnikowa jstwa* w přichodnym mać. domje zarjadowała, hdžež bychu so wopomnjenki z jeho zastojnstwa khowałe atd.

Z bratrowskim postrowom a z přečelnym poručenjom wot svojich sym Twój swěrnny

Adolf

Wodaj khwatne šmóranje!

Dopis č. 183

³¹² Adolf Černý: Nad rowom Michała Hórnik, Łužica, č. 3, měrc 1894, s. 17.

³¹³ Adolf Černý: Poslednje napominanja Michała Hórnik mlodym Serbam, Łužica, č. 6, juni 1894, s. 44.

³¹⁴ Adolf Černý: Za Michalem Hórnikem, Národní listy, č. 61, 9. 3. 1894, s. 1.

Psal fejeton do Národních listů. Musel obstarat korektury ČMS. Včera napsal sonet „Za Michalem Hórníkem“, prosí Muku, aby ho dal na první stranu časopisu „Lužica“. Psal i jiné články o M. Hórníkovi. Na zasedání MS bude navrhopat, aby v budoucím domě MS byla zřízena Hórníkova místnost.

184 /5/ Arnošt Muka Adolfu Černému (62 – 3)

W Freiberku 4. III. 94

Lubowany bratříko!

Mam poľnej rucy džěla w šuli (před jutrami) a domach a njewěm, hdže mi hlowa steji, tak mje boli a tak šwórći we njej!

Runje dostach Twoju pósyľku, jako bych pjero zapřimnuľ, zo bych Tebi pisaľ. Měj wutrobny, najwutrobniši džak! Wšo sćinju rad, lubje rad, kaž sebi žadaš.

Chcu hakle poslednje nastawki a rukopisy za Hórníkowe čislo Łužicy 11. měrcu do Budyšina póslać a tuž Će lubje prošu, zo by mi wšo štož hišće wo lubowanym Hórníku w nowinach nazhoniš a štož na Nowinach nahromadžiš mi sem póslať k wužiću, a wobrazy daľ do Budyšina direktnje Markej póslać.

Wulcy rady bych hišće krótke pěsnje k česći Hórníka wzaľ wot Vrchlického abo Klášterského³¹⁵ a wot Grabowskeho a snano wot jenocho južneho Słowjana a jenocho Słowaka (Vajanského³¹⁶?) a spomnjeňku wot Ed. Jelinka. Prošu, napiš jim khartku a próstwu a praj jim, zo bychu hać do 10./3. spēw a přinošk direktnje mi sem do Freiberku póstali.

Dostanu-li wjacy přinoškow, móhľ wopisanje pohrjeba bóle wěcnje a lapidarnje napisać, hewak dyrbjju jo do doľha ćahnyć po wašnju Serbskich Nowin. Fakta pak wězo wšě nutř přindu a to do drobna.

Bóh Wjeršny daj, zo bychmoj jenož strowej abo někak strowaj najćežši čas hać do srjedz hapryla přetraľoj. Potom chcemoj sebi wšo naše skutkowanje zřadować a porjadnje džělać za naše lube Serbowstwo hladajo, zo bychmoj jemu naše žiwjenje zdđeržaloj, tak doľho hać naju trjeba.

Z bratrowskim wokošenjom w njekabľacej lubosci a swěrnosci Twój žarowacy bratr

E. Muka

³¹⁵ Klášterský, Antonín (1866-1938), český básník a překladatel z angličtiny.

³¹⁶ Hurban-Vajanský, Svatozár (1847-1916), slovenský spisovatel, publicista, literární kritik a politik.

Wulcy khwatnje!!

Dopis č. 184

Muka má ve škole plné ruce práce. Děkuje za zásilky. Chtěl by ještě dostat básně na M. Hórniku od Vrchlického, Klášterského nebo Grabowského a vzpomínku od E. Jelínka. Prosí Černého, aby jim napsal lístek s prosbou a aby mu to poslali přímo do Freibergu.

185 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (123 – 3)

Lubowany bratřiko!³¹⁷

Ze všem khwatkom přeložich Jelínkowu spomnjenku, kotruž džensa rano dóstach. Hnydom rano ju přeložic njemóžach, dokelž dyrbjach pisac nastawk wo Hórniku za Swětozor, kotryž dyrbyeše do 3 hodž. na póst přińc. Snadž ta spomnjenka přińdze hišće do tutoho čisla. Tola, prošu, napiš mi hnydom byrnjež z kartku, *zo sy ju dóstať* (přeťož rekomandowac hižo njemóžu, hdyž je póst začinjeny). Moju wčerawšu pósyłku sy drje z wěstosću dóstať, hdyž ju express-rekomando póstach. (Pěseń w čole Serb. Now. a Kath. Pósla je drje wot Barta?).

Z najwutrobnjšim postrowom přeco Twój swěrný
Adolf

Dopis č. 185

Černý posílá ve spěchu vzpomínku od Jelínka, kterou ráno dostal. Hned ji přeložil, protože musel psát o Hórnikovi do Světozoru.

186 /7/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (124 – 4)

Hradec Kr., 7. měřca 1894.

Lubowany bratřiko!

Džensa dóstach jara rjanu pěseń wot Vrchlického, kotruž hnydom přeložich: pódla maš original a tež přeložk. Čěski original pisach jara jasnje, zo njebychu w čišćerni ze zmylkami stajeli; korekturu čěskeho texta móže w Budyšinje k. far. Skala wobstarać. Pěseń wot tak wulkeho basnika dyrbi wězo přisłušne město měć. W lisće Vrchlický wobžaruje, zo njeje Hórniku po wosobje zeznať.

³¹⁷ Tento lístek byl napsán po smrti M. Hórniku někdy mezi 4. a 7. březnem r. 1894.

Dokelž njedostawam wot Tebje powěsć, hač mój přeložk Jelinkoweho přinoška dóndže, sćetu wěstosće dla česki original teje spomnjenki, kotraž dyrbi tež hišće do žarowskeho čisła přinć. Móžeš wočišćeć po spodobanju pak jenož přeložk, pak česki original z přeložkom.

Tež wot Grabowskeho? Baudouina de Courtenay³¹⁸, jeho knjenje³¹⁹ a wot k. Boguslawseho³²⁰ žadach pěsnje (wot Grabowskeho) abo spomnjenki (wot druhich) – kotrež pak přinđu direktnje na Twoju adresu.

Z Vajanskim a južnosłowjanskimi poetami, bohužel, njejsym znaty. Wot južnosłowjanskich znaju po wosobje jenož Košutića³²¹ – njewěm pak, hdže nětko je. Zetkach so z nim w Pětrohrodže a wot toho časa ničo wo nim njezhonich.

Sy drje tež Parczewskeho, Melaniju a Sauerweina³²² žadał? Je-li nic, piš jim hnydom. Kotři wot Serbow budža zastupjeni?

Světózor nětko přinjese wobraz a moju spomnjenku. Móže być, zo Zlatá Praha wozmjje wobraz Hórnikoweho rowa a smjertneje khěže (fary). Wobraz ze Zlateje Prahi je hižo do Budyšina (*Markej*) pósłany. Druhi žany nětko nimam. Jutry porěču z Šimáčkec nakładnikami, zo bychy nam wobraz z l. 1875 požčili. (Pisomnje njemóžu nětko prosyć, hdyž su dyrbjeli tak dołho na nawróćenje poslednjeho wobrazu čakać!) – Šimáčkec su mi tež na pokazku pósłali Hórnikowy, jara zajimawy wobraz (fotografiju) z l. 1861. Reprodukija poslednjeho rukopisa našeho jeničkeho Hórnika by 12 šěsnakow plaćila; tuž ju bohužel nětko njemóžu sćinić dać; snadź pozdžišo.

Piš mi, hač sy wšo porjadnje dóstał.

Žarowskeho čisła mi daj wjacjy exemplarow pósłać (hdyž trjebam tež za Vrchlického, Jelínka, Baudouina a za swójbu).

Haj bratře – zo bychmój našeho wótca Hórnika myslički wuwjesć pomhałoj, chcemoj być strowaj! Ja bohužel njemóžu nětko rjec, zo sy strowy; tola snadź to je wot wulkeje zrudoby, snadź wot toho, zo nětko přeco jenož wo Hórniku pišu a přez to wulku ranu přeco wobnowjam. Ach, chcył być strowy – dokelž chcu ze swojimi

³¹⁸ Jan Baudouin de Courtenay: Spomnjenje wo Mich. Hórniku (z pólsćiny přel. E. Muka), Łužica, č. 4, hapryl 1894, s. 29.

³¹⁹ Romualda Baudouinowa de Courtenay: Spomnjenka na Michała Hórnika (z pólsćiny přel. E. Muka), Łužica, č. 4, hapryl 1894, s. 27-29.

³²⁰ Wilhelm Boguslawski: Spomnjenje wo čest. Knjezu Michału Hórniku z l. 1858, Łužica, č. 4, hapryl 1894, s. 29.

³²¹ Košutić, Radovan (1866-1949), srbský filolog.

³²² (Surowin) Sauerwein, (Juro) Georg (1831-1904), prý potomek Polabských Slovanů, německý přítel a ochránce Lužických Srbů, básník, filantrop, publicista.

Serbami a za nich hišće wjele džělać. „Džěla je wjele“, kaž njezapomnity Hórnik přeco praješe.

Z wutrobnymi postrowjenjemi wot sebje a wšitkich sym Twój swěrný, hłuboko zrudženy bratr

Adolf

Wodaj, zo jenož na tajku papjerku pisam. Nochcu, zo by był list čezki.

Dokelž Vrchlický piše „Za Mich. Hórnikom³²³“, daj mojej pěsni napismo: *Nad rowom Michała Hórnika*.

Dopis č. 186

Černý práwě dostal báseň od Vrchlického. Hned ji přeložil. V dopise Vrchlický lituje, že nepoznal Hórnika osobně. Žádal také přátele v Polsku, aby napsali vzpomínku či báseň na Hórnika. Měli by je poslat do Freibergu. Reprodukce posledního Hórnikova rukopisu by stála 12 šestáků, ale na to teď nemá. Smuteční čísla „Lužice“ mu má poslat ve více exemplářích, aby je mohl předat Vrchlickému, Jelínkovi a Baudouinovi s rodinou.

187 /8/ Arnošt Muka Adolfu Černému (63 – 4)

Pjatk 9. III. w nocy 12 hodź. 1894

Lubowany bratřiko!

Chcych džensa započec napisać přehlad tabellariski z Hórnikoweho žiwjenja k wobrazej a rozprawu wo wobdžělenju při jeho pokhowanju. Tuž pak přińdžech na listy kotryž před krótkim wot kn. praelata Buka³²⁴ dostach a kiž mje w swojim pisanju zadžerža. Dyrbju wo tej naležnosći najprjedy z Tobu so zrěčec, prjedy hač pišu. Buk pokazuje na zmylku abo wopačnosć w Twojim žiwjenjopisu Hórnika k jeho 60. lětn. narodninam w nastupanju redakcije Časopisa Maćicy Serbskeje a zo by dospołnje spóznał, što wón piše, připoložu Ći tu hnydom jeho cyły list z próstwu, zo chcył mi jón z Twojim rozsudom zaso wróćic.

Někajku porjedženku hižo dyrbimoj dać džiwajo na woprawdžitosć a na narodnu woporniwość Buka, kiž chce wjetši pjenjez na twar Maćičneho doma darić a nimo toho tež požćic. Piš mi, kak chceš porjedžene měć.

³²³ Jaroslav Vrchlický: Za Michalem Hórnikem, Lužica, č. 3, měrc 1894, s. 20.

³²⁴ Buk, Jakub (1825-1895), lužickosrbský farář, vědec, spisovatel a národní pracovník.

Přeložk Twojeho „Božemja“ za Michałom Hórnikom a z Narodnych Listow do 4. čísla Łužicy budže mi jara witany. Tola chcu tež tu na jenu zmylku pokazać a prošu, zo njeby mi to za zło měł a za hordobu wukładł. W 4. rjedže pišeš: Jemu náleží zásluha, že M. stojí atd. To pak njeje cyle prawje. Tak jara, kaž sebi naš lubowany Hórnik Maćičny dom přeješe, tak mało měješe wón tola nadźije, zo jón hdy dostanjemy, kaž mi wón hišće lěta pisaše; wón so přeco strachowaše, zo srědki njenaběramy a zo žaneje podpěry nedostanjemy. Njecham so khwalić, ale w nastupanju Maćičneho doma sym jenož ja wšudže wot lěta 1881 sem energiscy wustupował, wšěch pohonjał a hdžežkuli móžno za srědkami slědžił, sam zběrał, rady dawał a namjety stajał kaž tež zaso 3./1. 94 a je přečišćeć pytał. Smoleř bě ležownosć kupił a potom hač do 1880 njepraktiscy hospodarił, srědki přikhadžachu jara ředko a snadne. 1880 potom zo běch ja do Budyšina přišoł a pismawjedžerstwo M.S. přiwzał, honjach ke krutemu skutkowanju w naležnosći Mać. doma a docpěch skónčnje wot Smolerja a Hórnik, zo do Pólskeje a Ruskeje pućowaštaj a wodzách cyłu naležnosć, docpěch tež lěpše zarjadowanje Maćičneho Doma a zo so Mütterlein³²⁵ za zarjadnika postaji; běch tež hižo plany a wšě trěbne wobličjenja na swoje pjenjezy wobstarał. Ja tež w prječku wot Budyšina njejsym ženje tu naležnosć spuščil a sym kruće do předka honil; Hórnik bě při swojej dobroćiwosći a zloženosći k wučenym předmjetam bojazliwy a bjez iniciativy. Wězo je wón wšudže z radosću pomhał a mje podpjerował. To chcych Ći zdžělic wěrnosće dla, kotruž Hórnik pře wšo wažeše. Móžeš pak Twój přeložk zhotowić kaž chceš, luby bratře. Sym ze wšom spokojom.

Dale Će prošu, hač njesměł Twój sonnett na druhe městno na 1. stronje Łužicy stajic, dokelž sebi předsyda Maćicy Serbskeje přeje, zo byštej wopomjenškej sonnetaj Maćičneho předsydstwa na 1. městno přišlej. Twój sonnett pak chcu ja za to dać we wjetšim pismje čišćeć. Tola piš mi, luby Adolfje, kak sebi přeješ wotewrjenje a zdžěl mi, hač sy z mojim Tebi w lisćiku wčerawšim zdžělenym porjadom spokojom, ale prawje bórzy. Bóh daj, zo bych był strowši, hač sym, a Ty cyle strowy!

Na Hórnikowe město přińdže Łusčanski a na toho město do Prahi Řezak³²⁶. Wšo štož wo Hórniku dostawam hromadžu a dam rjenje wjazać za Mać. S. Wodaj khwatne pisanje! Na přeco w starej lubosći Twój swěrný bratr

E. Muka

³²⁵ Mütterlein, Ernst (1850-1893), lužickosrbský advokát, správce Matičního domu.

³²⁶ Řezak, Filip (1859-1921), lužickosrbský duchovní, spisovatel a lexikograf.

Kelko exx. Łužicy trjebaš?

Dopis č. 187

Muka chtěl napsat tabulkový přehled Hórnikova života, ale od napsání ho zdržely dopisy, které nedávno dostal od preláta Buka. Buk v nich upozorňuje, že v životopise, který Černý napsal u příležitosti šedesáti let M. Hórnikova, se objevují chyby. Muka se chce s Černým nejdříve domluvit, než začne psát. K dopisu přikládá Bukovy výtky. Nějakou opravenku tam dát musejí s ohledem na Bukovu národní obětavost, neboť chce darovat na výstavbu Matičního domu větší sumu peněz a kromě toho chce také hodně půjčit. Černý má Mukovi napsat, jak by si to přál opravené.

Černého překlad o M. Hórnikovi z Národních listů pro 4. číslo „Łužice“ velmi uvítal. Jen ho musí upozornit na jednu chybu a doufá, že mu to nebude mít za zlé a nevyloží si to jako jeho ješitnost. Ve čtvrtém řádku Černý píše, že Hórnikovou zásluhou stojí Matice. To však není úplně pravda. Jak hodně si Hórnik přál Matiční dům, tak málo věřil, že ho kdy dostanou. Stále měl strach, že se prostředky neseženou. Muka se nechce chválit, ale od r. 1881 do současnosti energicky vystupoval ve prospěch Matičního domu. Sbíral peníze, rád je i dával, udílel rady a podával návrhy. Smoler nemovitost koupil a až do roku 1880 na ni neprakticky hospodařil. Od r. 1880, co Muka přišel do Budyšína a přijal funkci zapisovatele MS, popoháněl k důsledné činnosti ve věci Matičního domu. Muka také dosáhl toho, že Hórnik a Smoler cestovali kvůli domu do Polska a Ruska. Muka se vždy snažil, aby se celá ta věc hýbala kupředu. Hórnik při své dobrotě a pokoře k učeným předmětům byl bázlivý a bez iniciativy. Avšak všude s radostí pomáhal a Muku podporoval. To mu chtěl Muka sdělit jen kvůli pravdě, kterou Hórnik tolik ctíl. Dále Muka prosí Černého, jestli by jeho vzpomínkový sonet nemohl přijít až na druhou stranu, neboť na titulní straně chce mít sonety předseda MS. Na místo Hórnikova přijde Łusčanski a na jeho místo do Prahy Řezak. Vše, co dostává o Hórnikovi, náležitě shromažďuje pro MS.

188 /9/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (125 – 5)

[Hradec Králové 10. III. 94]

Lubowany bratřiko!

Sym z Tobu cyle přezjeme, štož zarjadowanje žarowanskeho čisła nastupa. Tola měnju, zo so dyrbja tež přeložki sobu wozjewić, hdžež su – znajmjeńša *Vrchlického* pěseň *dyrbi* so tež z mojím přeložkom wočišćeć. Chcemoj tola, zo bychu naši wědzeli, kak sebi tajki wulki čłowjek Hórnikova waži – originalej pak njebychu nimale ničo rozymjeli, přetož Vrchlický je jara ćežko zrozumliwy. *Tuž žadam, zo by so tež mój přeložk sobu wočišćał* (wšak to tež njebě lohke džěło – dyrbjach cyle połdnjo na nim džělać). Moja strowosć je jara kira; runje wołach lěkarja – boju so wo pluca. Bóh daj, zo njebych skhorjeł. Ja tola chcu hišće wjele džělać! Z wutr. wokošenjom Twój swěrnj

Adolf

Za Mać. Dom dóstach wot Nár. Listow 8 šesnakow. Přichodnje wjacu.

Dopis č. 188

Černý souhlasí s uspořádáním smutečního čísla „Lužice“. Černý jen navrhuje, aby se Vrchlický otiskl v originále spolu s překladem Černého, neboť je Vrchlický těžko srozumitelný. Černý také chce, aby lidé věděli, jak si tak velký člověk, jakým je Vrchlický, vážil M. Hórniku.

Černý se necítí dobře, má strach, že onemocní na plíce. Na Matiční dům dostal 8 šestáků z Národních listů.

189 /10/ Arnošt Muka Adolfu Černému (64 – 5)

[Freiberg, 11. III. 94]

Lubowany bratřiko!

Z wobwrotom posty wotmołwjam Ći na Twój luby lisćik, kiž sy na mojim narodnym dnju mi pisał, zo bych Ći zdžělił, zo wězo lubjerad po Twojej woli Twój přeložk Vrchl. pornjo jeho pěsni woćišću. Njehach tu najprjedy, dokelž mam hižo telko materiala, zo wšo do 3. čisła njeńdze a dokelž sym hižo tři serbske pěsnje wot Šym., Šewč. a Šwjele na bok položil. Předsydstwo Maćicy Serbskeje přeje kruće, zo byštej so zešiwkaj Časop. M. S. (1893, II a 1894, I) k jutrownej zhromadźiznje hotowej wudałoj a rozdžěliłoj. 94, I budže hotowy. Kak pak 93, II? Kak daloko dha je Marko ze stajenjom Twojich hłosow? Kelko budže jich z cyła? A kelko je dotal ćišćanych? Zdžěl mi to. Lubo by mi bylo, hdy bych znajmjeńša wupowěšne dotalne listna wot Tebje dostać móhl abo korrekturje. Marko mi z wotpohladom njesćeje.

Z wutrobnym bratrowskim wokošenjom Twój

E. Muka

Dopis č. 189

Muka odpovídá, že Vrchlického básně otiskne v originále i s překladem Černého. Předsednictvo MS si přeje, aby sešity ČMS za druhé pololetí r. 1893 a za první pololetí r. 1894 byly vydány k velikonočnímu zasedání. Muka se ptá, jak to vypadá u M. Smolera s tiskem písní Černého.

190 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (126 – 6)

Hradec, 12. III. 94.

Lubowany bratřiko!

Hač runjež *khory*, Tebi tola na Twój luby list a džensniši lisčík wotmołwić dyrbyju. Ty tón króc wodaš, zo to jenož zkrótka sčínju. Hdyž nimaš město, dha skhowaj mój přeložk Vrchl. pěsnje za štwórte čisło (jenož pod smužku wozjew, zo tón přeložk w přichodnym čisle přińdže). Za tute čisło dóstanješ hišće přinoškaj wot knjeza Baudouina de Courtenay a jeho knjenje; tej přinoškaj tam tola hišće pónđzetaj. Hdyž sebi Maćica žada, zo byštaj jejej (po znatej šablonje „Što zwony zwonja?“ ... wudžělanaj) sonettaj so najprjedy wočišćaloj, njech so tak stanje. W žiwjenjopisu Hórnik a móžeš napisać: „Bě wot 1868 redaktor Časopisa, tola hižo prjedy toho bě při redakciji jara pomocny, štož sam dotalny redaktor Buk w dosłowje k štwórtemu zwjazkej Časopisa (1863–67) na str. 627 wuznawa ze słowami: „Teho dla džakujemy so wutrobnje wšitkim tym, kotřiž su tež poslednje džesać lět za Časopis pisali a husto dosć tež sami porjedjenje svojich nastawkow wobstarali. Wosebity džak słuša knj. wikarej Hórnikaj, kiž je w nastupanju Časopisa wjele prócy na so brał.“ Zo je wot časa swojeho přebywanja w Budyšinje poprawom Hórnik redakciju wobstarawał, wěm wot njeho sameho – a je tež jasnje dosć z tutoho Bukoweho dosłowa widjeć. Lěto 1854 je do nastawka wězo přez zmylk přišlo, přetož tehdy bě H. hišće w Prahy. Wo tom snadź pozdžišo wjacy. W swojej spomnjency njechach Twoje zaslužby wo Maćičny dom, kotrež derje znaju a sebi wažu, pomjeńšec. Chcych jenož z tym prajić, zo je H. Maćicu ze stracha wumóhł, hdyž bě Bašmakow do konkursa přišoł. To wšo sym hižo prjedy wobšěrnje wopowědał a w posmjertnej spomnjency (khwatnje w najwjětšej zrudobje pisanej) njemóžach to wobšěrnjo rozkłasć. W přeložku H. budže hinak. Melodiji mějach wóndano 4. pollistno (120 mel.); snadź budžetaj hišće 2 pollistnje. Wupowěšne listna sam njemóžu wot Marka dóstać!! Mam jenož 2 přenje wot Hórnik. A trjebam tola, dokelž dyrbyju pokazowař zestajeć! – Přichodnje (budu-li žiwy a strowy) wjacy. Z wutrobnymi <byrnjež zapozdženymi> přećemi k Twójemu narodnemu dnjej sym w lubosći Twój

Adolf

List k. Buka při składnosći wrócu.

Dopis č. 190

Černý odpovídá na Mukův lístek, i když leží nemocen. Pro smuteční číslo „Lužice“ obdrží příspěvky ještě od Baudouina de Courtenay i jeho paní. Dále Černý z podnětu Buka navrhuje opravenku k Hórnikovu životopisu. V žádném případě nechtěl Černý snížit Mukovy zásluhy o Matiční dům. Chtěl jen upozornit na to, že Hórník Matici zachránil před nebezpečím, když ruský mecenáš zkrachoval.

191 /12/ Arnošt Muka Adolfu Černému (65 – 6)

W Freiberku, 19. III. 94

Lubowany, drohi bratřiko!

Jara je mje nastrožala powěsć w Twojim poslednim lisćiku wot 12./3. 94, zo sy *khory*. Bóh luby knjez chcył mile dać, zo by hižo zaso strowy był, zo móhł so wukhodźować a posylnejć. Ach haj, lubowany bratřiko, tež mje je Hórnikowa nahła smjerć a žaloba wo njeho zaso tak we mojich čuwach zepřimała, zo sym lědma so móhł z napinanjom wšeje energije zdźeržeć, zo njebych był na khoroložo čisnjeny. Šulske džělo móžach lědma zastać a Lužicu č. 3 sym z wulkimi wobćežnosćemi zredigował. Wono pak wuńdže hakle sobotu 24. měrca. Přinoški za njo su tak bohate, zo chcych najprjedy poľistna (4 strony) přidać. Dokelž pak tež tehdy wšo do njeho šło njeby a dokelž mi Marko potom njeby móhł to čisło hač do 24. m. zhotowić, sym so rozsudził, tež hišće *cyte* 4. čisło Hórnikowemu wopomnjeću poswjećić a jo skerje lěpje w spočatku hapryla wudać. A štož hišće do 4. njeńdže, potom w 5. přinjesu. Twoje krasne wěcy nimale wšě do 3. čisła staju. Do 4. čisła bych rad stajił přeložk Twojeju wubjerneju nastawkow w Narodnych Listach č. 61 za Michalem Hórníkem a w *Světozoru* 9. měrca Památce M. H³²⁷. Přěňši sy mi Ty slubił přeložiť a poslední směm snano ja přeložiť abo chceš Ty tež tón z Twojeho pjera podać?

Rady bych hišće do 3. čisła přidał po słowje Twoju řeč při Hórnikowym rowje, jeli móžeš mi ju hač do srjedy napisanu póstlać. Ja ju Bohužel zrozumił njejsym, dokelž zdaleny stejeć dyrbjach. Abo su to Twoje te słowa, kiž na kóncu rozprawy w „Serbskich Nowinach“ stoja?

Žadanu ličbu „Lužicow“ č. 3 a 4 Tebi ja k Twojej dispoziciji hnydom póstelu, hdyž sym je sem dostał. Hdy bych Markej přikazał, zo by Tebi direktnje z Budyšina póstlał, so boju, zo je hač do kónc swěta dostał njeby.

³²⁷ Adolf Černý: Wopomnjeću Michała Hórníka, Lužica, č. 4, hapryl 1894, s. 25-27.

Měj džak za připóslane polistna Tvojich ludowych hłosow; nětko mózach ja wot Monsec³²⁸ žadany text za wobwalku tutoho zešiwka zestajeć, a wobwalka budže te dny čišćana hotowa. Budže pak Marko Twoje hłosy dočišćeć, zo by tón II. zešiwk 1893 hišće hač do hłowneje zhromadźizny 28. měrca hotowy był. Zešiwk I. 1894 je hižo hotowy brožurowany, a budže woprawdže hańba, hdyž tónle prjedy wuńdže hač 1893, II. Tuž staj Markej pistoliju na hruď. Pola mje to njepomha; to wón myslí, zo mam ju z mjedom natykanu!

Jeli móhł Ty mi hišće do jutrow *Bukowy* list wróco póstać, bych Ći wutrobnje džakowny był; chcu jeho hdyž do Budyšina abo domoj do Wosyka jědu wopytać a jemu *ertnje* prajić, zo my na žadyn pad jeho zaslužby wo Serbowstwo pomjeńšić njechamy a to a druhe z jeho lista jemu pódla poprawić (richtig stellen) a pódla hladać, kelko wón Maćicy chce wotkazać a kelko podželow wozmjé. Mam tež hišće dla Maćičneho dowěrnistwa hač do hłowneje zhromadźizny wjele myslíć a pisać. Bóh dał, zo by so skónčnje wšo derje radžilo.

Wjeselu so wutrobnje, Tebje na hłownej zhromadźiznje widžeć a z Tobu něšto dnjow zaso hromadu być. Twoje namjety w nastupanju Hórnikoweje jstwy a druhe chcu rad podpjerać. Njedyrbjało-li Tebi Twoje strowotne položénje dołhi puć do Budyšina ze swojimi napinanjami dowolić – štož chcył Bóh knjez miłostnje wotwobroćić – potom prošu Tebje, zo chcył mi Twoje namjety póstać a ja chcu je přednjesc a po móžnosći zastupować kaž Ty, luby bratře, tak [zmužiće] łoni swoje.

Twojim lubym wšěm – njezabywši tež Twojeje lubeje njewjesty – praj wote mnje najnutriše strowjenja. Tebje pak Bóh wustrow bórzy a zakitaj mócnje jako mojeho lubowaneho bratra a jako wažny stołp našeho Serbowstwa! Bóh budž z Tobu! We swěrnej, wutrobnej lubosći Twój bratr

Ernst Muka

Dopis č. 191

Muka se velice polekal, když se dověděl, že je Černý nemocný. Hórnikova náhlá smrt natolik zasáhla Mukovu psychiku, že se držel silou vůle, aby také neonemocněl. Práci ve škole sotva zvládl a s velkými obtížemi zredigoval „Lužici“ číslo tři. Protože se sešlo velké množství příspěvků na M. Hórniku a všechny se do třetího smutečního čísla nevešly, otiskne zbývající ve čtvrtém, případně pátém čísle „Lužice“. Muka by ještě rád přidal do třetího čísla Černého proslov nad Hórnikovým hrobem, prosí o jeho zaslání. Žádaný počet exemplářů „Lužice“ mu pošle sám, protože kdyby o to měl žádat M. Smolera, obává se, že by je Černý nedostal do konce života.

³²⁸ Monsecy, německá tiskárna a nakladatelství v Budyšině, tiskla i lužickosrbské knihy a časopisy.

Děkuje za zasláné melodie Černého. Nyní mohl od Monsec tiskárny sestavit pro obálku tohoto sešitu žádaný text a obálka bude v nejbližších dnech dotištěna. Sešit na první pololetí 1894 je už brožovaný a bude to skutečně hanba pro M. Smolera, jestli sešit z druhého pololetí 1893 bude později než první sešit z r. 1894. Černý má M. Smolerovi přiložit pistol na hrud', ale u něj to stejně nepomáhá, asi si myslí, že je nabitá medem.

Muka prosí o vrácení Bukova dopisu, aby mu ho mohl vrátit a osobně mu říci, že on ani Černý nechtějí v žádném případě snižovat jeho zásluhy o lužickosrbský národ. Těší se na setkání s ním na zasedání MS. Určitě bude podporovat jeho návrh na vytvoření Hórníkovy místnosti.

192 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (127 – 7)

Hradec Král., 20. III. 94.

Lubowany bratříko!

Měj horcy džak za tak jara luby list a za jeho bratrowske, pokojace słowa. Njewěm hišće, kak budže dale ze mnu; k tudomnym lékařam nimam dowěru (mój lékař, kiž je mje z poslednjeje khorosće wumóhł, je sam khory). Tuž pojědu štwórtk do Prahi k profesorej drej. Chodounskému³²⁹, kiž je sławny lékař a mój dobry přećel (tež wubjorny Słowjan). Kaž ja sebi myslu, wotpočuje moja cyła khorosć w nervosy; wot wulkich zaćišćow je so moja nervosa pohóršiła – a z toho přińdže wulke wosłabjenje, wot słabosće pak kašlowanje. Tuž hladam so po móžnosći změrować, njekhodžu do šule a ničo njepisam (štož je mi lékař kruće zakazał); mocuju pak so z dobrej jědžu (jenož zo mam słaby apetit), z sylnymi winami a z koňakom. Tola dokelž kašlowanje njewustawa, rozsudžich so jěć do Prahi, zo njebych ničo zakomdžił. Bóh daj, zo bych so zaso wustrowił a zo bych dale za svojich lubych Serbow a z Tobu, bratře, móhł džělać. Je wšak wjele džěła – a ja nětko dyrbjju wšo ležo wostajeć! Wjacy dnjow hižo so přihotuju k napisanju pólskeho nastawka „Pamięci Michała Hórnika“, mam pak jenož zawod. Jutře bych jón skónčnje rad dopisał. Přińdže do krakowskeho „Świata“ a najskerje tež do warsawskeho „Tygodnika ilustrowanego“; pódla budžetaj wobrazaj Hórnika za žiwjenja a w kašću.

Widziš, zo w tajkich wobstejenjach na žane wašnje njemóžu do Budyšina přijěć. Z Prahi wotjědu jutrownu sobotu do Slaneho, hdžež wostanu do wutory ranja (srjedu zaso do šule). Měnju, zo to budže za moju strowosć najlěpje, hdyž na něšto dnjow

³²⁹ Chodounský, Karel (1843-1931), český lékař, zakladatel české vědecké a experimentální farmakologie. V r. 1868 byl asistentem J. E. Purkyně.

swoju jstwu, hdžež mje wjele wěcow na Hórniku dopomina, wopušću a so k swojej njewěsće podam, kotraž mi njeda so rudzić.

W zhromadźiznje namjetuj, zo by so jena jstwička w Mačićnym domje Hórnikej poswjećila; w njej by so wšo khowało, štož je z jeho zawostajeństwa zakhowanja hódne, wězo na přenim měsće jeho wysoke blidko, při kotrymž stejo je wón telko wažnych džětoł napisał. Wěčna škoda, zo njejsu jeho jstwu fotografować dali. Tola snadź by so hodziło hišće wšo tak, kaž bě za H. žiwjenja, zradować (tež wysoke blidko z papjerami wysoce zamjetać) a potom wobrazować dać. Dale je wažne, zo by so hižo nětko pomysliło na *wopomnik*, tak zo njeby snadź najwjětši Serb – němski wopomnik dóstał, štož by so lohcy stać móhło, hdy by so postajenje wopomnika přiwuznym abo kapitlu zawostajiło. Hdyž so dary w Łužicy wozjewja, z wěstosću tež wot druhich Słowjanow wšelake přińdu; Bogusławski hižo w poslednim lišće na to spomni, zo dyrbyja jeho džěci a mój přećel wjerch Mirski zamožitych přećelow za to dobyć. Dale so dyrbjało zběranje za Mačićny dom w mjenje abo k česći njeboh Hórniku zawjesć; za to móhće „Serbske Nowiny“ a „Katholski Posol“ najwjac skutkować přez wospjetne wozjewjowanje a napominanje. Tak by so wosebje w Katholskim ludu tójšto Serbow za mysličku „Mačićneho domu“ dobyć hodziło – wěmy derje, kak jara lubowany bě naš jenički Hórnik wosebje pola katholskich Serbow.

Skónčnje, prošu, postrow zhromadźiznu wote mnje, praj, zo sym z wutrobu přitomny, a zo sebi wutrobnje žadam, zo bych u jeje wuradźowanja wjele, wjele žohnowanja mojim drohim Serbam přinjesle. Wopomnjeću wulkeho Hórniku so sobu ze zhromadźiznu poklonjam – a sobu z njej čuju, kak wjele smy w nim zhubili. Tola kaž nad rowom lubowaneho předsydy „Maćicy“ – tak tež nětko wołam: „Z čím wjetšej zahorjenosću a wutrajnosću džělajmy nětko: to budže najwjětša česć zemrětemu wótčincy!“

Pódlu sćelu Ći słowa, kotrež sym něhdže nad rowom prajił; njemóžu je cyle wěrnje podać – přetož rěčach bjez přihotowanja; moja rěč bě improvizacija, kotruž mi moja wutroba diktowaše. Tež k. [Bukowy] list připožam. Postrowjejo Tebje wutrobnje wot wšitkich (a džakuj so Tebi za postrow mojej njewěsće) sym z wutr. Wokošom Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Njewěrju, zo Marko moje hłosy doćišća. Wčera mějach korekturu poslednjeje strony *předposlednjeho* listna; tuž wostawa hišće listno a pokazowať. Hdyž budu w

Prazy, so čiśc tež přez korekturu zapozdži. Runje zhonju wot Andrickeho, zo je Tebi přeložk wobeju mojeju spomnjenkow pósłał. Wón praji, zo je tež Hořicowy nastawk přeložil; tola tón so njehodži wočiśćeć, hdyž nimale ničo wo H. njepraji; krótki wučah dosahuje. Sy wobkedžbował, zo je tón knjěz w swojim nastawku moju přitomnosć při pohrjebje zapřeť?! Na kóncu runje praji, zo z Čěskeje *nichtón* njebě!

Dopis č. 192

Černý děkuje za bratrský dopis a slova útěchy. K místním lékařům nemá důvěru. Bude muset do Prahy ke svému známému a dobrému Slovanovi, profesoru Chodounskému. Celá jeho nemoc podle Černého spočívá v neuróze. Neuróza se zhoršila v důsledku psychického tlaku, došlo k oslabení organismu a z toho pak začal kašlat. Černý se snaží být hlavně v klidu, nechodí do školy a nic nepíše. I když nemá chuť k jídlu, snaží se nabírat sílu dobrým jídlem, silným vínem a koňakem. Protože kašel neustává, rozhodl se jet do Prahy, aby nic nezanedbal. Již několik dní se chystá polsky napsat článek o M. Hórníkovi, který by se měl objevit v krakovském „Światu“ a možná i varšavském „Tygodniku illustrowanym“.

Za takových okolností nemůže přijet na zasedání MS. Na Bílou sobotu odjede do Slaného, kde zůstane do úterka, neboť musí ve středu zas do školy. Pro jeho zdraví bude nejlepší, když opustí místnost, ve které se mu neustále vybavuje Hórník. Nevěsta už ho nenechá rmoutit. Na zasedání MS má Muka navrhnout, aby se jedna místnost posvětila Hórníkovi, kde by se uchovalo vše, co je z jeho pozůstalosti důležité. Dále je důležité přemýšlet o pomníku, aby největší Lužický Srb nedostal německý pomník, což by se mohlo stát, kdyby se postavení pomníku přenechalo příbuzným či kapitule. Když se v Lužici zveřejní výzva na stavbu pomníku, určitě se nějaké dary najdou i od jiných Slovanů. Boguslawski v posledním dopise Černému psal, že on a jeho děti a Černého přítel Mírský musí proto získat zámožné přátele. Dále Černý navrhuje zavést sbírání peněz na Matiční dům ve jménu či na počest M. Hórnika. V tom by mohly, podle Černého, nejvíce udělat „Serbske Nowiny“ a „Katholski Posol“. Tak by se dalo mezi katolíky získat pro myšlenku Matičního domu několik Lužických Srbů. Je přeci známo, jak byl Hórník oblíben u katolických Lužických Srbů.

Posílá mu řeč, kterou pronesl nad hrobem M. Hórnika, i když není úplně přesná, mluvil totiž bez přípravy. Černý nevěří, že by M. Smoler dokončil tisk jeho melodií. Právě se od Andrického dověděl, že Mukovi poslal oba Černého překlady vzpomínek a že přeložil článek z Hořic. Závěrem se ptá Muky, jestli si všiml, že autor článku zapřel přítomnost Černého na pohřbu, když napsal, že z Čech na pohřbu nikdo nebyl.

193 /14/ Arnošt Muka Adolfu Černému (66 – 7)

W Freiberku 12. IV. 94

Lubowany, drohi bratřiko!

Skónčnje sym wšě dostate nastawki wo lubowanym Hórniku za cíšć přihotował a do Bud. wotpósłał. Tež do 4. čisła hišće wšo njepóndže, a přińdu zbytno do 5. čisła, kotrež tež zaso druhe přinjese. Andricki je mi Twojej dwaj krasnej nastawkaj přeloženej z Narodn. Listow a ze Světozora pósłał, dokelž je w posledním tež „Posledni džen Mich. Hórnika“ staju to štož Ty pósła jow nutř. Wot 3. čisła pósłach Ći 9 wotčíšćow; trjebaš-li wjacy, pisaj; wot 4. čo. dostanješ tež telko. Nětko dla Twojich wosebitych wotćahow serbskich narodnych hłosow. Što sebi we tom přeješ a žadaš? Sy tež dał wosebite wotćahi činić wot lud. pěsnjow toho zešiwka? Što ma nakładować? Ja? A što ma brošurować? Knihiwjazar Maćicy S.? Časopisa wobaj zešiwkaj běštaj hišće k hłow. zhrom. hotowaj, ale mam sam jeno po 1 exemplaru. Žadaj z Bud. wot Kaplerja³³⁰. Twóje namjety sym na hłow. zhrom. přednošował a su so ze zahorjenosću přijale. Nětko kruće na nowy dom! Tam budže Hórnikowa jstwa. Bóh daj, zo by zaso cyle strowy był! Bjeř pak so nětko w nalěcu prawje na kedźbu, zo njeby so nazymnił. Mi je tak někak! Z najwutrobnějšim strowjenjom a horcym wokošom Twój swěrný bratr

Ernst Muka

Dopis č. 193

Muka konečně připravil k tisku všechny obdržené články o Hórnikovi a odeslal je do Budyšina. Články se objeví jak ve čtvrtém, tak i v pátém čísle „Lužice“, protože jich je hodně. Černého návrhy, s kterými Muka vystoupil na zasedání MS, byly přijaty s nadšením.

194 /15/ Arnošt Muka Adolfu Černému (67 – 8)

W Freiberku, 20. IV. 94

Lubowany, drohi bratřiko!

Wodaj lubosćiwje, zo Će hižo džensa zaso nadběhuju; přińdže nětko čas, hdžež budu Će husto „šarować“, přetož njemóžu prjedy wotpočnyć a změrom spać, hač njezměju srědky za nowotwarbu Maćičneho doma hromadže. Twarić pak dyr bimy započec lětsa na zymu, jeli sebi njechamy dać prawy čas čeknyć. Hdyž my lětsa njezapočnjemy, chce w Budyšinje pjenježny konsertij za Lauec zakhadžacu salu wulku salu a restaurant w měsće natwarić. Potom budže nam ćežko! Tuž wopruju nětko wšón swój čas wuwjedzenju tuteje našeje najwažnišeje ideje.

³³⁰ Kapler, Jan Awgust (1851-1937), lužickosrbský učitel. V letech 1876 až 1918 vykonával funkci knihovníka Matice lužickosrbské.

Kliché Mačičneho domu tak wulki kaž fotografija w cinkografiji je nětko hotowy a ma so na hłowu wšěch próstwow a zběracych listow a snano tež do wšelakich nowin wočišćeć. Sym sebi dał galwaniske wotčišće wot njeho činić a jeli chceš žadyn za Světozor abo Zlatu Prahu požčeny měć mi piš. Ze zjawnym zběranjom w nowinach pak telko njedosćehnjemy kaž z pomocu dowěrnikow. Serbske powołańa a próstwy za dowěrnikow mam nimale hotowe a wot pólskeje Ći pódla korrekturny wotčah sćelu z próstwu, zo chcył po njej „čěsku próstwu“ skerje lěpje napisać a mi rukopis pósłać, zo móhl jón dać w Budyšinje čišćeć. Moja mysl dla zběranja mjez Čechami je nětko tale:

1) Ty jako serbski konsul z pomocu hłownych dowěrnikow dra Karáska a dra Tajrycha a jehoho za Morawu a jehoho za Słowaksku a jehoho za Slezsku wunamakaš we wšěch městach dowěrnikow za dalše skutkowanje a pósćeš jim a) *čišćanu* próstwu, zo chcyli zastojnstwo dowěrnikow přijec a Tebi přijecé wozjewić – b) exemplar instrukcije za dowěrnikow – c) exemplar próstw na bratrow Čechow z rozprawu wo Mačicy a Mačičnym domje. – d) zběrace listno za dary a – e) zapisne listno za podžěle.

2) K tutomu wotpohladej napišeš čěski text tychle *pječ* listnow, pósćeš mi jón za wobstaranje wotčišćenja skerje lěpje a zdželiš mi, kelko exemplarow kóždoho měło so snano čišćeć. Nětko moje mysle ad a – e)

Ad a) Krótka próstwa, zo sebi Ty dowoliš w mjenje Mačicy Serbskeje knjeza N. [N.] za jeje dowěrnika wuzwolic a prosyš, zo by přijal a na listnje b) čitał, što je jeho nadawk a Tebi skerje lěpje wozjewił, hač přiwozmje, zo móhl so jemu wobswědčacy diplom pósłać, a zo by Tebi zdželił, kelko próstwow a zběracych listnow (c – e) maš jemu pósłać a zo by hnydom započal skutkować. Ad b) Nadawk dowěrnikow: 1) powšitkowny: za M. S. sobustawow dobywać, jich zapis wjesć, jich lětny přinošk (4 hr.) hromadzić a w spočatku lěta ze zapisom sobustawow pak Tebi pak pokładnikej hromadže pósłać a Mačične spisy svojim sobustawam přepodać. 2) *wosebity* a nětko najwažniši: a) dobrowólne dary za nowy dom zběrac a na Tebje słać. b) lužiske wječory, přednoški, koncerty, dźiwadlowe předstajenja za M. dom zarjadować. c) podžělny listy pytać wotbyć. Wězo wočakujemy, zo tež woni jako sobust. zastupja.

Ad c) Próstwa na Čechow wo dary za nowy Mačičny dom. Zestajej ju na zakładze pólskeje Tebi sobu pólšaneje a přistaj wosebje, zo a kak dołho je Łužica k čěskej krónje słušała, zo smy Čecham najbližši, pokazujo tež na zwiski Hórnik a z Čechami. Krótke wopisanje noweho doma a jeho nadawka po Łužicy 1894 čč. 1. a 2. Zo su nam wšě dary witane; štož pak znajmjeńša 100 złotych (šěsnakow) pak nadobo pak w běhu 5 lět dari, stanje so ze zakladatelom domu Mač. S., přindže do złoteje knihi a wopomina so kóžde

3. lěto na hłown. zhrom.; štož znajmjeńša 1000 zł. dari, stanje so ze čestnym sobustawom M. S. a jeho busta so w salach noweho doma wustaji. Tola pak tež rad widźimy, hdyž bohačcy nimo toho podžěle (dołžne listy) wozmu: kruchi po 1000 hr. – 600 hr. – 300 hr. – dań 3 ½ % a wulosowanje za 50 lět. Dary atd. maju so pak na Tebje pak direktnje do Bud. na Skalu slać. Podpisać ma so to powołanje wosebje sobu wot Tebje (město Alfonsa na pólskim). Ad d) Na zběrace listno za dary měła so hišće rubrika na kóncu přistajic: přispomnjenja dowěrnika dla zakladatelow atd. Ad e) Rubriki za zapisne listno na podžěle: 1) No. 2) poľne mjeno a staw – 3) Kak wulki podžěl? – 4) na kelko lět by snano nam dań spuščil – 5) *hdy* chce podžěl (akciju) kupic? – 6) Přispomnjenja dowěrnika.

Lubowany bratřiko! Pomhaj! Budže naš serbski dom zdobom pomnik kiž sebi mjez Serbami stajimoj. Nanajwutrobnišo Tebje wokošejo Twój swěrný bratr na wěčne
Ernst Muka

Dopis č. 194

Muka se omlouvá, že na něj zas dotírá, ale nastává čas, kdy ho bude často „otravovat“, protože nebude dřív klidně spát, dokud nebude mít prostředky na výstavbu Matičního domu. Začít stavět se musí tuto zimu, pokud se nechce propásnout nejpříhodnější chvíle. Když se letos nezačne, začne v Budyšině stavět finanční konsorcium Laue velký sál s restaurací. Pak by se stavěl dům obtížně. Všechn svůj čas Muka obětuje k uskutečnění jejich nejdůležitější myšlenky. Štoček Matičního domu je vyhotoven a chce ho natisknout na všechny prosby a sběrné listiny. Veřejnou sbírkou v novinách se podle Muky nikdy nevybere tolik jako pomocí důvěrníků. Lužickosrbská poslání a prosby určené důvěrníkům už má. Posílá Černému také ke korektuře polskou podobu oněch textů. Podle polského vzoru má napsat českou prosbu, poslat mu rukopis, aby ji mohl dát tisknout v Budyšině. Mukova myšlenka pro sbírání v Čechách je následující:

Černý jako hlavní lužickosrbský konzul pomocí důvěrníků Karáska a Tajrýcha a po jednom z Moravy, Slovenska a Slezska nalezne ve všech městech důvěrníky pro další činnost a pošle jim: a) tištěnou prosbu, že se chtějí stát důvěrníky, b) instrukce pro důvěrníky, c) prosbu na bratry Čechy s pojednáním o MS a Matičním domu, d) sběrné listiny na dary, e) zápisné listiny pro podílové listy.

Veškerá pomoc je vítána. Kdo daruje 100 šestáků (zlatých), stane se zakladatelem Matičního domu, dostane se do Zlaté knihy a bude připomínán každé tři roky na zasedání MS. Kdo daruje 1000 zlatých, stane se čestným členem MS a jeho busta bude vystavena v sále nového Matičního domu.

195 /16/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (128 – 8)

Hradec Král., 24. IV. 94.

Lubowany, drohi bratřiko!

Wutrobny džak za Twój luby list a lisčíkaj! Naćisk próstwow a zběracych listnow dóstanješ z wěstosću do njedzele. Twój list dóstach sobotu popoǔdnju, hdyž mějach sebi k njedzelskemu přednoškej hišće wšelake přiřotować. Póndzělu rano so wróćich, dokelž dyrbjach do šule; běch wot napinanja při luž. wječorje atd. tak mučny, zo tón džeň ničo započec njemóžach. Nětko dyrbju dopisać nastawki za „Ottův Slovník Naučný“³³¹, kotrež dyrbju najpozdzišo jutře wječor wotpósłać. Potom hnydom napišu, štož trjebam, zo bych móhl swoje skutkowanje za naš Maćičny dom započec. Sym hižo wšelako řečaľ a mam hižo nowej „serbskej wječoraj“ přiľubjenej: w Slanym a w Nowym Bydźowje. Nětko wězo je saisona tajkich zabawow nimo – tola nazymu mjez tym chcu wšudžom polo přiřotować.

Wječor w Hořicach bě jara derje radženy. Wopytany bě derje wot wubraneho towarstwa, spěwy (wot Krawca) běchu derje zaspěwane a mój přednošk (1 1/2 hodžiny trajacy) su z najwjetšej kedžbliwosću a zajimanjom posľuchali. Wot pražskeje „Serbowki“ dońdže postrow. Kajki budže pjenježny wuspěch, njemóžu hišće z wěstosću prajić, tola z wšoho móžu sudzić, zo dobry. Podžělnikow dobudu najskerje dweju: tachanta a wěsteho řečnika. Tež hewak so w Hořicach na Maćicu njezabudže: někotrych sobustawow dobudžemy – w bjesadže hraje so billard k wužitkej Maćičneho domu atd.

Jara wobžarowach, zo njemóžach na zhromadźiznu přijěć. Wosebje pozdžišo, jako zhonich, zo bě tež Alfons přijěľ. Je nětko strowiši? Wšelake powěsće wo zhromadźiznje mějach hižo wot Skale, Andrickeho. Džak za te, kotrež mi Ty poda! – što je so w nastupanju Hórnikoweho wopomnika wučiniľo?

Džak tež za žarowanske čisła Łužicy. Za přichodne čislo ći snadž něšto podam. Wo hořičanskim „lužiskim wječorje“ dóstanješ wot Andrickeho. Štož časopis nastupa, dóstanješ pokračowanje „Mythiskich bytosći“ (kotrež nětko Grabowski³³² za Wisľu přeložuje). Dale prošu, zo by *mi* dowoliľ napisać wobšěrnny nekrolog wo Hórniku, z kotrymž tak wjele zhubich! Hdy chceš z ćišćom započec? Drje po wulkich prózdninach?

³³¹ Černý v r. 1894 přispěľ do Ottova Slovníku naučného celkem deseti hesly.

³³² Adolf Černý: Istoty mityczne Serbów Łužyckich, Wisľa, Tom VIII: lipiec, sierpień, wrzesień 1894, s. 450-483; październik, listopad, grudzień 1894, s. 645-676.

Jenča pominaj, zo by ċi skónčnje přehlad serbskeho pismowstwa podaŕ.

Wažne tež je, zo by so skónčnje knižka z fonda Tyburowskeho wudaŕa. W swojim času póstaŕch njeboh Hórnikej „Národopis“ wot Vlacha³³³ (2 knižcy), po kotrymž wón chcyš ě knižku wo wšelakosći ludow na swěće wudać. Po tej hakle dyrbjachu druge wo słowjanskich ludach scěhować.

Pódla Ći scělu fotografiju swojeje njewěsty. Je derje radžena. Napišeš-li jej něšto słowčkow, budže so jara wjeselić. Wona hižo dosć derje serbscy piše! (Adressa: slečna Anna Engstova v Slaném; Husova třída, Sehlau in Böhm.).

„Různé listy o Lužici“, Tebi poswjećene, budža bórzy doćišćene.

Wuprajejo Tebi najwutrobniše postrowjenja wot wšitkich swojich sym z bratrowskimi wokošenjemi Twój přeco jinak swěrný

Ad. Černý

Dopis č. 195

Černý srdečně děkuje za milý dopis. Návrh proseb a sběrných listin dostane určitě do neděle. Musí dopsat články pro Ottův Slovník naučný. Potom hned napíše, co potřebuje, aby mohl začít působit ve prospěch Matičního domu. Už má přislíbeny dva „lužickoserbské večery“ ve Slaném a Novém Bydžově. Večer v Hořicích se velice vydařil. Navštívila ho vybraná společnost, písně od B. Krawce byly dobře zazpívány a Černého přednáška byla vyslechnuta s velkým zájmem. Jaký bude finanční úspěch, ještě neví, ale myslí, že dobrý. Pro podílové listy získá nejspíš dva: děkana a jistého advokáta. Jinak se v Hořicích také nezapomene na MS. Získá se několik členů a v místní besedě se hraje kulečník ve prospěch Matičního domu.

Posílá mu fotografii nevěsty.

196 /17/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (129 – 9)

Hradec Král., 30. apryla 1894.

Lubowany, drohi bratřiko!

Skónčnje móžu Ći póstać naćisk próstwy atd., štož chcych drje hižo zańdženy tydžen napisać a póstać – tola štož dyrbjach njewoćakowanych zadžěwkow dla wotstorćić. Přijědže mjenujcy krajny šulski inspektor – a to wěš, tu njezměje ćłowjek za so ani wokomik. Tuž wodaj, bratřiko! Wěš derje, zo mi naležnosć Maćičneho doma tak na wutrobje leža, kaž Tebi a druhim swěrným Serbam. Hdyž budže próstwa ćišćana,

³³³ Vlach, Jaroslav (1852-1917), český etnograf a zeměpisec.

pósceľu ju tež do všelakich českich nowinow, zo bychu ju wočišćeli; z cyła chcu wšo sćinić, štož budže w mojich mocach.

Sy mój list z fotografiju mojeje njewěsty dóstaľ?

Džens Ći tež sćeľu pěseň B. Grabowskeho, kotruž hakle wóndano při rjadowanju pólskich listow namakach. Staj ju do mejskeho čisła. Tohorunja snadź tam stajiš listaj Baudouina a Jelinka, kotraž mi po smjerći našeho jeničkeho Hórniko pisaštaj. Staj jara rjanaj.

Žadaj sebi wot redakcije Krakowskeho „Świata“ čisło 8. wot 15. apryla, hdžež je mój nastawk „Pamięci Michała Hórniko“ z rjanym wobrazom njeboh Hórniko po jeho poslednej fotografiji. Jeho wobraz w kašću, bohužel, njemóžachu reprodukować, dokelž fotografija bě (kaž mi prajachu) „přepalena“ (fotograf předoľho exponowaše). Ja sam njemóžu te čisło žadać, dokelž mi jene sami hižo pósľachu. Tola móže być, zo su tež Tebi hižo jene pósľali. Chceš při tej skľadnosći žadać Hórnikowy wobraz (kliše), abo dyrby ja pisać?

Džensa skónčnje mějach korekturu „pokazowanja“ mojeje „Třećeje zběrki³³⁴! Tak snadź skónčnje wočišć wuńdže. Njeboh knjez je daľ 150 wočišćow činić na swój pjenjezy; tola njewěm, hać to budže nětko z jeho zawostajeństwa zapľacene abo hać dyrbi Maćica nakľadować. Pisaj hišće sam Markej, zo by spěšnje čišćaľ. W nastupanju brošurowanja pisach Skali. Přez khwatne čišćenje poslednich listnow su někotre zmyľki wostaľe.

Pisach Tebi, zo běch njedźelu 15. t. m. w Prazy pola našich Serbow? Zwjeselich so w jich srjedziznje. Wosebje Andricki a Winger zbudźujetaj najľpše nadźije, wězo tež Šewčik.

Přindže nětko nastawčk „Poslednje słowa M. Hórniko młodym Serbam“?

„Různé listy o Lužici“ so hižo dočišćuju. Tu na pokazku z listna!

Sym nětko trochu strowiši, tola khwalić njemóžu. Wšo mje jara napina. Tak wosebje tež zaso nětko po inspekciji wošľabnych. Wječor nětko z cyła džěľac njemóžu, jenož čitać. A w šuli mam 28 tydžeńskich hodźinow! A džěľac bych chcyľ a wěďzał!

Wšitcy moji Će wutrobnje postrowjeja, ja pak sym z najwutrobnišimi wokošenjami Twój přeco swěrný bratr

Ad. Černý

³³⁴ Adolf Černý: Třeća zběrka narodnych hłosow lužiskoserbskich pěsni, Časopis Maćicy Serbskeje, 1893, s. 129-183.

Dopis č. 196

Černý může konečně poslat návrhy proseb, které sliboval poslat již minulý týden, ale kvůli nenadálým překážkám to musel odložit. Očekávali totiž zemského školního inspektora, a tak bylo vše v pohybu. Až bude mít vytištěné prosby, odešle je do českých novin, aby je otiskly. Konečně dostal korektury jeho „Třetí sbírky“. Hórník nechal na své náklady vytisknout 150 exemplářů. Černý neví, jestli bude náklad zaplacen z jeho pozůstalosti či peněz MS. Muka má psát M. Smolerovi, aby rychle tiskl. Ve věci brožurování psal Skalovi. Jak se poslední listy tiskly ve spěchu, zůstalo tam několik chyb. 15. dubna navštívil v Praze „Serbowku“. Velké naděje vkládá do Wingera a Andrického. S jeho zdravím je už lépe, ale je stále unaven a po inspekci i vysílen. Večer nemůže dělat nic, snad jen číst. Ve škole má úvazek 28 hodin týdně.

197/18/ Arnošt Muka Adolfu Černému (68 – 9)

W Freiberku 8. meje 1894

Lubowany, drohi bratřiko!

Mam nětkole přeco smjerc wjele džěła, zo mi hłowa husto bórči a zo móžu mało na swoju strowotu a lěkowanje kedźbować; tola ideja, za kotruž džělam, dzerži mje přeco čileho dosć; a njepušću ju, prjedy hač ju njejsym přewjedł. Twojeje swěrneje kruteje pomocy sym pódla wěsty a tak tež Bartkoweje. Hdy bychy jenož wšitcy druzy tež tak kruće ke mni a k wěcy stali, kotraž je nam tak nuzna, a dyrbi so wuwjesć.

Tuž mi wěsće rad wodaš, zo hakle džensa nadrobnišo na Twojej dwaj lubaj listaj wotmołwjam a zo Twojej luboznej knježnje njewjesći hišće njejsym dżak pisał za přecelnje mi přez Tebje darjeny wubjernje radženy wobraz z ateliera mojeho znateho kn. Durasa³³⁵. Chcu pak ji tola wěsće hišće před swjatkami lisćik napisać.

Zo je so lužiski wječor w Hořicach tak wubjernje radžił a zo je tajki rjany wunošk měł, je mje z wulkeju radosću napjelniło a sym Ći z wutroby dżakowny za to. Je to za mnje dopokaz, zo so na tom puću wosebje tež z pomocu dowěrnikow wjele, wjele docpěć hodži.

Alfons Parczewski běše na Maćičnej zhromadźiznje a bě wočiwidnje wjele strowši hač před lětom, haj po mojim zdaću cyle strowy. Smój stajnje hromadze byłoj; pjatk rano přez Hodžij do Wosyka šłoj a sobotu popoždnu sym jeho ja na dwórnišćo do Zemic přewodzał, z wotkelž je wón potom samsny džeň hišće domoj jěł.

³³⁵ Duras, František (1852-1931), jeden z nejnvýznačnějších národopisně orientovaných českých profesionálních fotografů.

Hórnikkej staji so rjany *serbski* wopomnik; za to ma a budže so na zakładže testamenta (?) naš luby *Skala* starać, kiž praješe, zo njetrjebamoj w tym nastupanju žanoho stracha měć.

Runjež bych tež rad z lubosći k naju swěrnemu přećelej Hórnikkej jeho nekrolog pisał, dha jón tola zwólnje a z lubosću Tebi přewostaju, přeswědčeny, zo jón Ty hišće lěpši zhotuješ, hač bych to ja zamóhł. Z čišćom přichodneho zešiwka Časopisa do 1. septembra njezapočnu. Jutry widžach ja na Hórnikowym pisaku kruch rukopisa Tvojich „Mythiskich Bytosćow“, kiž so mi njezdaše hišće w Čas. wočišćany być. Njewěm pak z wěšta a njezwažich so jón sobu wzać. Tuž dyrbjałoj jón wot Skale žadać runje kaž tej dwě knižcy Vlacha „Národopis“. Snano wěš Ty někoho (Andrickeho? Libš?), kiž móhł po tym serbsku knižku napisać. Ja mam nětko wšě mysle na Maćičny dom a na Časopis zložene.

Za poswjećenje Twojeje noweje zběrki „Různé listy o Lužici“ sym Ći wutrobnje džakowny! Kak jeno móhł Ći tutu lubosć někak zarunać, Ty swěrna, sprawna duša! Bóh daj jenož, zo bychmoj zaso wobaj prawje kruteje strowosće nabyłoj a zo móhłoj hišće mnohe lěta hromadže po Serbach čahać. Ale budže dha Twoja lubowana žónka z tym spokojom, hdyž budžeš ju Ty chcyc wopušćić? Njebudže wona na mnje žarliwa, kaž sym ja *trochu* na nju žarliwy, zo chce mi wona Tebje wotwjesc?

Je snano trjeba abo wužitne, zo ja na město našeho lubeho Hórnika jako sobudželaćer při Ottowym słowniku nawučnym zastupju a tón a druhi nastawk napišu, kotryž by Ty potom na česki přeložil? Abo je Tebi móžno tež jeho džěl nětko na so wzać?

Pěseň Grabowskeho a druge mi pósłane nastawki wo lubym Hórniku móžu hakle w 6. čisle podać, dokelž běch poslednje rukopisy za 5. čisło (tež hišće wšo wo Hórniku) hižo 26. 4. do Budyšina pósłał, dyrbi do swjatkow wuńć. Administrator a nakładnik kn. kan. Herrmann je jara mjerzacy, zo stej 3. a 4. čisło tak pozdže wuštej; ležeše pak to wosebje na tom, zo přeco hišće přinoški a nowiny přikhadzachu, kotrež mějach ja do serbskeho přeložować a přihotować. Nětko pak dyrbju jemu posłuchać, hewak wón zloži. Tež 6. čisło budže hišće nimale cyłe wo Hórniku.

Z Krakowa dotal žane čisło „Świata“ njedostach; tež Baudouin bě mi je do Hórnikoweje zběrki pósłać móhł. Dla klichéja Hórnikoweho wobraza so boju, zo mi jón njepósćelu; snano jim Ty hišće raz wo wobojim pisaš. Jeho wobraz móhli snano najlěpje do Časopisa M. S. k jeho nekrologej podać.

Dla nakłada Twojeje „Třećeje zběrki“ chcu z kn. Skalu a Markom swjatkí porěčeć, hač je ju Hórnik hižo zapłaćil abo nic. Hewak wězo ja nakład wozmu, dokelž sym sebi předewzał we wšěch wěcach po móžnosći do Hórnikowych stopow stupić. Pišu Tebi wo tom po swjatkach, a hdyž swoje mjeno jako nakładnik tam staju, sy drje z tym přezjene.

„Poslednje słowa M. Hórnika mlodym Serbam“ sym přikazał do 5. čísla stajíc.

Dla Twojeho přećiwjenja přećiwo wustajenju busty dobroćelow, kiž 1000 šesn. darja, sym so hnydom přeswědčil, zo maš Ty cyle prawje. Chcych z tym jenož wabić, ale by to pře wjele bylo. Tuž sym to tež ze serbskeje próstwy wuwostajil.

Štož nětko Twojich pomocnikow abo *pódlanskich* hłownych dowěrnikow nastupa, dha drje sebi tola přiwozmjješ za wěste strony dra. Karáska, profesora Tajrycha w Hradcu Jindřichowym, za Morawu snano Ign. Wurma³³⁶ w Olomouci, kotrehož w Prazy zeznachmój a za Słowaki redaktora „Slovenských Pohľadov“ kn. Josefa Škultéteho.

Přećel dr. Karásek mi piše a namjetuje, zo bych ja na južnych Słowjanow (Slovincow, Khorwatow a Serbow) *lužisko-serbske* próstwy a zběrace listna a rozwućenja za dowěrnikow z přidatym *němskim* přeložkom pósłał. Mi so to zdone a přihódne njezda. Što Ty k tomu myslíš? Njeby snano lěpje bylo, zo bych so tute powołanja khorwatsko-serbski w khorwatskim pismje a słowinscy zestajale a tak z pomocu hłowneju dowěrnikow (dra. Amruša w Zagřebje a redaktora Frana Podgornika w Tersće) rozšěriłe abo bych so snano Twoje česke próstwy atd. (a – e) tež tam rozeslać hodžale? Njerozumja tam wšitcy zdžělani tež česki? Tuž dyrbjał potom česki nakład wo to wjetši so sćinić. Rozšěrjeć bych to wězo *tamni* hłowni dowěrnicy měli. Wo tom mi z kartku zdžěl Twoju mysl.

Wo čišćenju Twojich českich próstwow atd., kiž so mi wulcyšnje spodobaju a kotrymž chcył Bóh Wjeřšny swoje žohnowanje dać, sym sebi tam a sem myslil a so skónčnje tola rozsudzil, zo by Ty chcył tak dobry być a je w Prazy na mój konto čišćeć dać a to pola *Šimáčka*, jeli maš Ty toho za najpřihódnišeho. Sym přeswědčeny, zo wón to tak *tunjo kaž móžno* čini, hdyž jemu Ty pisaš, za čo to je, w kajkich wobstejenjach smy, zo dyrbju *ja* nakład *sam* na so wzać (- smój so tola w Prazy na jubilejskej wustajeńcy zeznałoj), dokelž njemóžu tu wudawki na konto Maćicy khudeje činić, a hdyž smě wón potom *kliché*, kotryž Tebi pódma sćelu, za swój illustrowany tydzenik sobu wužić, k čemuž jemu Ty snano přihódny nastawk wo naležnosći stareho a noweho

³³⁶ Wurm, Ignát (1825-1911), český kněz, redaktor, etnograf a literární publicista.

Mačičneho doma po Časopisach a Łužicy napišeš. Marko Smoleř ma mjenujcy nětko dosć a nadosć z čišćom serbskich a pólskich próstwow, zběracych listnow atd. a by wěsće dołho dundał; haj hdyž so jemu njecha, dha wón korekturu začisnje, kaž je to z korekturu Parczewskeho činił, a wudaće pólskeje próstwy dotal zadžeržał. Tež nima wón přihódne česke pismiki a někotre jemu zcyła brachuja. Tuž dyrbymy to dać w Prazy činić.

Štož dobrotu papjery a format nastupa, dha prošu, zo by Ty to postajił, dokelž to Ty tola w nastupanju Wašich poměrow móžeš najlěpje rozsudzić. Přistojne dyrbi wězo być a ja sym z Twojim postajenjom cyle spokojom. Tuž jenož čin!

W nastupanju nakłada ja tež tak prawje njewěm, kak wjele; jenož dosahaca ličba (tež za přichodny čas: 1-2 lěće, tak dołho hač so twari) dyrbjała so tola čišćeć, dokelž to potom tola jenož papjeru wjacjacy płaći. Myslach sebi takle:

- 1) c. Bratrská prosba: 1500 exx., dokelž so tež mnohim redakcijam a jednotliwcam sće.
- 2) d a e Seznam darow a subscrib. listn. *kóžde* po 1000 exx.
- 3) a (próstwu na dowěrnikow) a b. (Instrukcija dowěrnikow) *kóžde* po 500 exx.

Tola zawostaju tež tu rad wěste postajenje Tebi. Kliché maš potajkim pódla a móžeš jón tak dołho wobkhować hač chceš a po českich a pólskich nowinach a časopisach wokoło slać, dokelž sym dwaj dał džělać a tón přeni *Markej* hižo před 3 njedželemi póstał.

Myslu sebi, zo budže to wšo po swjatkach hotowe (snano móžeš korekturu do Slaného dostać), zo by to wšo w swjatckownym tydzenju po móžnosći hišće móhl rozeslać abo tak bórzy kaž móžno. Wot Twojeho swobodneho časa pola lubowaneje njewjesty pak njechał Či tola žaneje hodžinki rubić, ale přeju Wamaj z praweju, popřewaceju wutrobu a přecělskej, bratrowskej myslu nanajkrasniše, nanajzbožowniše swjate dny! W duchu budu pola Waju a so na Waju radosći wjeselić. Nětkole pak sćelu Tebi a všěm Twojim lubym mi tak drohim najwutrobnije strowjenja a wostawam z bratrowskim wokošom Twój swěrnj stajny

Ernst Muka

Snano mi potom tež bórzy exemplar Šimáčkowych wočišćow a jeho zličbowanje pósćeš.

Muká má k smrti mnoho práce, takže vůbec nemůže dbát o své zdraví. Jediné, co mu dodává sílu, je myšlenka, pro kterou pracuje. Jen kdyby všichni tak pracovali. Děkuje mu, že dokázal tak dobře připravit „Lužický večer“ v Hořicích. Hórníkovi se podle jeho poslední vůle stavi krásný pomník. Vše obstará Skala. Černému přenechává sepsání nekrologu na M. Hórnika. S tiskem ČMS do prvního září nezačne. Na Hórníkově stole viděl část „Mýtických bytostí“, o kterých si Muka myslí, že ještě v ČMS nebyly publikovány. Děkuje za knížku „Různé listy o Lužici“, která je věnována právě Mukovi. Muka by byl rád, kdyby spolu zas mohli někdy chodit po Lužici. Jen se obává, co tomu řekne jeho žena, když ji na nějaký čas opustí, aby na něj nežárnila.

Muka se nabízí, že by nahradil Hórnika na místě spolupracovníka OSN. Báseň od Grabowského a další jiné články o Hórníkovi, které mu Černý poslal, může otisknout ještě v 6. čísle „Lužice“. Administrátor a nakladatel „Lužice“ kanovník Herman se zlobil, že 3. a 4. číslo vyšly tak pozdě. Od teď ho musí poslouchat, jinak by mohl dát od časopisu ruce pryč. Ohledně zaplacení nákladu Černého „Třetí sbírky“ si promluví se Skalou a M. Smolarem. Pokud by nebyla zaplacená, vzal by náklad na sebe, neboť si předsevzal, že chce podle možnosti jít ve všech věcech v Hórníkových šlépějích. Muka dává za pravdu Černému v nesouhlasu k tomu, aby lidé, kteří přispějí na Matiční dům 1000 šestáků, měli v oné budově svou bustu. Muka tím chtěl jen nalákat dárce. Co se týká pomocníků a vedlejších důvěrníků, tak to pro Černého budou asi: dr. Karásek, z Jindřichova Hradce prof. Tajrých, pro Moravu snad Ign. Wurm z Olomouce (oba ho poznali v Praze) a pro Slovensko redaktor „Slovenských Pohľadov“ Josef Škultéty. Dr. Karásek Mukovi navrhuje, aby poslal lužickosrbské prosby a sběrné listiny s instrukcemi pro důvěrníky jižním Slovanům (Slovincům, Chorvatům a Srbům) a k tomu přiložil německý překlad. Mukovi se to zdá nevhodné. Ptá se Černého, jestli by nebylo lepší tato prohlášení napsat srbocharvátsky a slovinsky do Záhřebu dr. Amrušovi a do Terstu redaktorovi Podgorníkovi, kteří by to dál šířili. Černý má napsat, co si o tom myslí. Černým sepsané české prosby se Mukovi velice líbí. Muka navrhuje, aby je nechal tisknout na jeho náklady v Čechách u Šimáčka, pokud ho považuje za důvěryhodného. Muka si myslí, že by jim mohl ze známosti dát slevu. M. Smoler má teď plno práce s tištěním proseb v lužické srbsčině a polštině. M. Smoler také nemá vhodná česká písmenka.

198 /19/ Arnošt Muka Adolfu Černému (69 – 10)

[Freiberg, 9. V. 94]

Lubowany bratřiko!

Zabych do lista napisac, zo by so po mojim zdaću derje hodziło wobraz noweho doma wočišćeć dać na próstwu na dowěrnikow a na powšitkownu bratrowsku prosbu na přenjeje stronje horjekach, snano tež na zběrace listno. By to hnydom někajke officialne wobswědčenje za dowěrnikow było. Twój

Muka

Dopis č. 198

Muka zapomněl do dopisu napsat, že by bylo vhodné v hlavičce proseb určených důvěrníkům otisknout obraz nového domu.

199 /20/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (130 – 10)

Hradec Králové, 26. V. 1894

Lubowany bratříko!

Najprjedy Će prošu, zo by na dopokaz mojeho přećelstwa přijal připoloženu knižku z dedikaciju. Njeh je tuta mała knižka nowe puto lubosće mjez namaj.

Wodaj, bratříko, zo Tebi tak doľho njepisach. Woćakowach přeco ćišćane próstwy itd., zo bych Tebi móhľ wozjewić, zo počinam je słać. Te pak hakle džensa dóndžechu. Připoložam Tebi exemplar kóždého listna a sobu tež zličbowanje. Skazach, kaž mi Ty pisaše, 1500 próstwow – (te wšak so móža tež Słowjencam słać), 1000 zběracych listnow (za dary), 1000 listnow za podžěle a 500 listow na dowěrnikow. Zapłaćenje móže so tak stać: mam při sebi 27 šěsnakow ze „Serbskeho wječora w Hořicach“ (ćišć płaći 28 šěsnakow, na pósće zapłaćich 1 šěsnak 70 kr.) – tuž z tymi zaplaću a Ty je daš Maćicy. Tak njetrjebaš pjenjezy słać, jenož potom w maćičnym zličbowanju prajić, zo su to 27 zł. Ze „Serbskeho wječora“ w Hořicach.

Štož rozeslanje próstwow nastupa, dyrbju měć najprjedy dowolnosť politiskeje wyšnosće. Prašach so za tym řećnika, prjedy hać dach próstwy atd. ćišćeć; tón tehdom měnješe, zo to njeje nuzne – nětko pak praji, zo dyrbju wo to prosyć. To je jara njepřijemna wěć – přez to so wšo zdzerži. Prjedy hać dóstanu dowolnosť, směm jenož privatnym wosobam próstwu pósłać – tola zjawne zběrki zarjadować njesměm. Tak khětře hać dowolnosť dóstanu to Tebi wozjewju.

Nětko druhe wěcy.

Woprawdže njewěm, hać směm Hórnikowy nekrolog za Maćičny Časopis pisać. Štož wo nim z lubosće k njemu a k Serbstwu napisach, je mi z wšelakich stronow njepřećelstwo přinjesło. Najprjedy je so k. Buk ranjeny čuľ, a nětko přińdže tež k. Łuščanski. Wumjetuje mi, zo sym njediskretnje někotre słowa z lista njeboh Hórnika wozjewiľ (hl. poslednju Łužicu). Njemóžach sebi ani w sonje myslić, zo bychu te słowa někoho ranić móhľe – ja je citowach jenož na dopokaz Hórnikoweje swědomitosće při džěle. Džiwna wěć je, zo wobaj knjezaj staj – katholskaj duchownaj! Ja sym laik – ale takle njebych postupowaľ, dokelž mi je pokora a njesebićnosť přeni křesćanski počink!

Taj knjezaj derje wěstaj, zo swojemu džělu w Łužicy wšo, haj samo strowosć woporuju, zo džělam jenož z lubosće k wěcy a nic tohodla, zo bych sebje powyšil a druhich ponižil. Ćim mjenje móžach na něšto tajke myslić w khwilach najwjětšeje zrudoby! Nětko, bratřiko, widžu na kóždej kročeli, što we swojim Hórniku zhubich. Tola, prošu, njerěč wo tom z nikim, tež z tymaj knjezomaj nic. Łusčanskemu pisach to, štož Tebi napisnych a myslu, zo so zdobri. Njehach nikomu křiwdu činić, tola zda so mi, zo su mnozy na sławu našeho Hórnika ... žarliwi. Luby Božko! Takle daloko přinđzemy, hdyž so budžemy mjez sobu kusać a jedyn na druhého žarliwje přez porsty hladać! – Tohodla wostaju Tebi na woli, što ma nekrolog napisać. Hdyž je při tom moje mjeno njerad widžene, chcu rad wotstupić. Z tym so moja lubosć k wulkemu Hórnikej njepomjenši – haj z tym budu jědnać w jeho intencijach.

Mi so zda, zo by knižku po Vlachowym „Národopisu“ najlěpje Andricki napisać móhl. Chcu jeho sam wo to žadać.

Chcych Tebje hižo prosyć, zo by na měsće njeboh Hórnika sobudžělaćerstwo při Ottowym „Slovníku“ přijal. Pozdžišo Tebi napišu, kotre nastawki dyrbiš pisać; budže to wosebje nastawk wo serbskej rěči atd. Ja wšo rad přeložu.

Ćislo „Świata“ chcu za Tebje žadać, tež klišé za Ćasopis chcu wuprosyć. Dotal to njemóžach – mam přeco telko džěla a mjerzanja, pódla wšelakich starosći (z kwasom atd.), zo woprawdže druhdy njewěm, hdže mi hlowa steji.

„Poslednje słowa M. Hórnika młodym Serbam“ njeběchu w 5. Ćisle; přinđu drje z druhimi wěckami w 6. Za přichodne Ćislo Łužicy napišu tež nastawk wo našej „narodopisnej“ wustajeńcy 1895., a přichodnje kóždy króc w słowjanskich nowinkach na nju z někajkej krótkej powěsću spomnju.

Hišće něšto wo próstwach. Na Słowakskej njemóžu prosyć – to su wbozy ludžo, kotřiž trjebaju sami. Njejsym za to, zo by so k próstwam na južnych Słowjanow němski přeložk přidał. Dosahuje pak serbski, pak česki text. Poznamka k Ćišću čěskich próstwow atd.: Šimáček Ćišćer je druha wosoba, hač tamón Šimáček redaktor, kotrehož sy w Praze zeznał. Přichodnje wjacy.

Postrowjejo Tebje nanajwutrobnišo sam a wot wšitkich, sym Twój stajnje swěrný

Ad. Ćerný

Černý dlouho nepsal, neboť očekával vytištěné prosby. K dopisu přikládá po jednom exempláři prosby a vyúčtování. Množství objednal, jak si Muka přál. Vytištění stálo 28 šestáků. Černý má u sebe z „lužickosrbského večera“ v Hořicích 27 šestáků. Navrhuje proto Mukovi, aby nemusel peníze posílat, že to zaplatí z peněz vybraných v Hořicích.

Co se týká rozesílání proseb, musí nejprve zažádat o povolení u politické vrchnosti. Než dal prosby tisknout, ptal se právníka, který mu řekl, že není nutné žádat o povolení. Teď si však myslí, že by o povolení zažádat měl. Je to nepříjemná věc, neboť se tím vše zdrží.

Černý neví, jestli může napsat nekrolog na Hórniku pro ČMS, neboť vše, co o něm z lásky k němu a Lužickým Srbům napsal, mu přineslo akorát nepřátelství. Nejdříve se cítil dotčen Buk, a teď mu zas Łusčanski vytýká, že zveřejnil několik indiskrétních slov z Hórnikovy korespondence. V životě by ho nenapadlo, že by těmi slovy mohl někoho ranit. Ta slova citoval na důkaz Hórnikovy svědomitosti při práci. Buk i Łusčanski vědí, že Lužici obětuje i své zdraví a vše dělá z lásky k věci a ne proto, aby sebe povyšoval a druhé ponižoval. Teď si teprve uvědomuje, co v Hórnikovi ztratil. Prosí Muku, aby o tom s nikým nemluvil a ani s těmi pány. Černý nechce nikomu křivdit, ale má dojem, že mnozí na slávu Hórniku žárlí. Dále Černý prosí Muku, aby při spolupráci pro Ottův Slovník přijal místo po Hórnikovi. Později napíše, jaká hesla má zpracovat. Byl by to hlavně článek o lužickosrbském jazyce.

Černý neví, kde mu hlava stojí, má mnoho práce a starostí, např. i se svatbou. Pro další číslo „Lužice“ připraví článek o Národopisné výstavě v r. 1895. Pokud jde o prosby na Slovensko, tak tam sbírat nemůže, neboť jsou tam velmi chudí lidé, kteří by sami potřebovali pomoc. Prosby na jižní Slovany by určitě neměly mít německý překlad. Podle Černého stačí prosby buď v lužické srbštině, nebo češtině. Ohledně tisku českých proseb Černý vysvětluje Mukovi, že tiskař Šimáček a redaktor Šimáček jsou dvě různé osoby. Muka v Praze poznal redaktora Šimáčka.

200 /21/ Arnošt Muka Adolfu Černému (70 – 11)

W Freiberku, 27. V. 94.

Lubowany drohi bratřiko!

Hižo zaso nadběhuju Će z lisćikom. Pólske próstwy rozestawši dopomnich so, zo maš Ty na Litwje dobreho znateho pólskeho wjercha Mierskiego. Njebych tež tomu jenu próstwu póslać směł a njeby mi Ty chcył jeho adresu podać a snano hnydom z tym tež hišće adressy Tebi znatych Polakow mi sobu napisać, kotrymž móhl tež tu próstwu póslać. Zo so naši Serbja hibaju a zahorjeju za našu naležnosć drje sy z poslednich „Serbskich Nowin“ čitał. Džěłał sym dotal stajnje a přeco za tu wěc a wjele přeciwnosćow přewinył. Kak dha bychmy z próstwu na južnych Słowjanow činili? Wěš mi Ty to radzić? W kajkej řeči próstwu nastajić? A koho za konsula abo delegata wuzwolić? W Kralestwje serbskim drje tola z cyła žanoho přecela pytać njemóžemy a

njetrjebamy? Kak w Dalmaciji atd.? Z najwutrobnjšim bratrowskim wokošom a ze
strowjenjami wšëm Tvojim lubym w starej lubosći Twój bratr

Ernst

Dopis č. 200

Muka se ptá, jestli by mu Černý neposkytl adresu polského knížete Mirského z Litvy. Chtěl by mu prosbu
na Matiční dům poslat v polštině. Dále přemýšlí, co udělat s prosbou na jižní Slovany.

201 /22/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (131 – 11)

[Hradec Králové] 2. VI. 94.

Luby bratřiko!

Sy dóstał mój list z knižku?

Runje zhonich, zo *dyrbju* měc dowolnosť wot naměstnistwa – a zo k swojej
próstwje dyrbju připožić wobswědčenje saského knježerstwa, zo su statuty Mačicy
wot knježerstwa wobtwjerdžene a zo maće dowolnosť podžěle wupisować. *Prošu Će,*
wobstaraj mi tajke wobswědčenje. Prjedy njesměm ničo zjawnje započec, dokelž bych
hewak dyrbjał wulke khostanje płaćić. Hdyž te wobswědčenje (snadž wot budyšského
hamtského hetmanstwa) změju, hnydom přez swojeho řečnika próstwu podam. Do toho
časa móžu jenož priwatnje skutkować.

Z bratrowskim wokošenjom Twój

Adolf

Dopis č. 201

Černý se právě dověděl, že musí mít povolení od místodržícího. Ke své prosbě musí přiložit potvrzení
saského státu (vlády), že jsou stanovy MS schváleny a že má dovoleno vypisovat podílové listy. Prosí
Muku o obstarání tohoto potvrzení. Dokud nebude mít potvrzení, nemůže veřejně vyvinout žádnou
činnost, jinak by dostal vysokou pokutu. Do té doby může působit jen soukromě.

202 /23/ Arnošt Muka Adolfu Černému (71 – 12)

W Freiberku, 4. VI. 94

Lubowany, drohi bratřiko!

Njewěm so Tebi dodzakować za wšo, štož Ty nic jenož dobreho na našim lubym Serbstwje činiš, ale tež nade mni. Běch do radostnych sylzow hnuty, jako Twoju knihu „Různé listy o Lužici“ dostawši čitach to krasne poswjećenje přědku mje tola přez zaslužbu wuzběhowace. Přijimam to z horcym džakom jako nowy zjawny wopokaz bratrowskeje lubosće, kotraž dyrbi z Božej pomocu stajna a trajna wostać hač do naju minjenja ze swěta a Bóh daj, zo by tež byla přichodnym rodam z příkladom slědowanja hódny. Štož budže w naju mocach, k tomu wěsće přičinimoj. Bóh Wjefšny pak spožč namaj mocy a strowotu krutu za naju džělo, kotrež směm bjez wobmyslenja samokhwalby idealne mjenować. Ach haj, kelko je hišće džěla a kak je mi přeco čas překrótki za wuwjedženje svojich wotmyslenych džělow, kak mocy přestabe, kak rozum přetupy! Tola pak chcu činić, štož zamóžu, zo bych trochu Twoju plódnost džělawać sčěhowať a docpěwať a hódna položca byť naju přecelstwa. Hdy budže namaj wot wosuda připušćene, zaso raz hromadže dundać po Serbach! Žedžu woprawdže za tym. Nětko pak k předležacym wěcam!

Dla Maćičn. Doma mam hoberske džěla a njemóžu nětko pódla na žane literariske džělo myslić. Přemnoho zadžěwkow stupa do puca. Hdyž sym jedyn wotstroniť, hnydom je tu druhi. Nětkole sym přez Bartka dvě próstwje na naše knježerstwo wotedať: 1) próstwu wo dowolenje wudadza podžělow 24. meje – 2) próstwu wo dowolenje zjawneho zběranja dobrowólnych darow 29. meje.

Wotmołwu na wobeju hišće wočakuju, runjež tu dary hižo zběrać dam, dokelž hakle post festum zhonich, zo dyrby tež tu knježersku dowólnosć měć. To je tu runje kaž pola Was. Tuž dyrby nětko najprjedy na wotmołwu čakać, prjedy hač z nowej próstwu na knježerstwo wustupju dla zběrki w lubych Čechach. Tola pak myslu takle: Ja dam authentiski wotpis dowólnosće sakskeho knježerstwa (lužiskeho krajskeho hetmanstwa) k zběranju dobrowólnych darow a k wudaću podžělow za Tebje zhotować snano wot jenocho notara (knjeza adwokata Mosaka Kłosopólskeho³³⁷); z toho je tola dowidžeć, zo je Maćica Serbska wot knježerstwa wobtwjerdžene a dowolene towarstwo (Genossenschaft mit den Rechten einer juristischen Person), zo su potajkim naše wustawki wot knježerstwa wobtwjerdžene. Abo dyrby Tebi originalne wotmołwenje knježerstwa pósłać, kotrež pak dyrbjalo so nam wróćo dać? Abo dyrby za Čechi wosebite wobswědčenje snano wot hamtskeho sudnistwa w Budyšinje wuskutkować,

³³⁷ Mosak-Kłosopólski, Korla Awgust (1820-1898), lužickoserbský advokát a právník, podporoval myšlenku slovanské vzájemnosti. Byl spoluzakladatelem spolku „Societas Slavica Budissinensis“ v r. 1839. Do němčiny přeložil Šafaříkovo dílo „Slovanské starožitnosti“.

pod kotrehož dohladom tajki towarstwa kaž Maćica steja? Rěč wo tom z Twojim kn. rěčnikom a zdžěl mi. Njecham tu prjedy do akcije dla toho stupić.

Wuhotowanje Twojich českich próstwow atd. so mi derje spodoba. Bóh daj dobry wuspěch! To je moja mysl wo dnjo a nocy. Šimačkowe zličbowanje njeje přewysoke, tu njeby ta wěc pola M. ničo tuńša była. Z wašnjom zapłaćenja sym z Tobu cyle přezjene. Zaplać Ty to zličbowanje z tym Hořickým wunoškom a dodawši štož brachuje (zarunawši sebi tón kaž druhe wudawki z pozdžišo přikhadžacych darow) a pósćel mi potom Šimačkowu kwitowanku sem. Knjez zarjadnik Bartko chce, zo by so to z Maćičnych dokhodow zaplaćilo. Mi je to tež runje nětko tak lubšo, dokelž mam wjele druhich nuznych wudawkow a dokelž dyrbjju 1. julija zaso na kuraciju do Wiesbadena na 7-8 njedžel dla svojich čuwow atd. To je droha wěc. A wšako hewak wšo Serbowstwu rad woprjuju, štož mam. Kwitować budu wunošk z Hořiskeho wječora w Łužicy č. 6 a móžeš jim někotre exemplary pósćać; žadaj jenož, kelko trjebaš. Myslu, hdyž *změješ* dowólnosć k zběranju zjawnemu, potom móžeš wosebje tež česke založnje a druhe towarstwa prosyc a privatne próstwy snano móžeš nětkole přeco na českich bohačkow a magnatow n. př. hr. Haracha³³⁸, wj. Šwarzenberga³³⁹ atd. slać.

Zběrku mjez južnymi Słowjanami snano móžemy hakle nazymu abo w zymje zarjadować, hdyž smy widželi, kak wěc w Serbach, Čechach a Polakach je běžała a běži.

Zo su naši katholscy wótčincy tak łoskoćiwi a žarliwi na Hórnikowu sławu, wobžaruju; snano pak jich tuta jich česćelakomnosć pohnuwa tež dale a bóle džělać a Hórnika sćěhować, zo bychy sebi někak džěl tajkeje sławy zaslůžili, kajkuž je naš luby Hórnik wšudže dobył – bjez česćelakomnosće. Dyrbja nam tajcy ludžo přecy hišće lubši być hać druzy, kotrymž je do cyła wšo jene (koľbasa! Wurst!), hać so naš Hórnik sławi abo nic. Ty pak so njerudź tohodla, hdyž Će wona přepóznawaju a Twoju dobru wolu a sprawnu mysl hnydom njechadza připóznawać. Njejndže so mi husto hinak. Sym tu zaso wosebje zrudne zhonjenja činił jutry na Maćičnej zhromadźiznje a swjatki na zhromadźiznje Tow. Pom. z drom Kalichom³⁴⁰, Fiedlerjom a zdžěla tež Imišom a Jenčom a što hakle sym dyrbjał słyšeć do injurijow wot našeho Bartec Jakuba! Tola njewotstupmoj wot praweho nastupjeneho puća a „*njepušćmoj nadžiju rjanu!*“ Čim bóle

³³⁸ Harrach, Jan Nepomuk (1828-1909), hrabě, český vlastenec, významný mecenáš.

³³⁹ Schwarzenberg, Karel III. (1824-1904), kníže, politik a národohospodář. Hájl státoprávní požadavky Českého království, roku 1870 vedl deputaci žádající pevnou úmluvu mezi národem a dynastií.

³⁴⁰ Kalich, Korla Awgust (1844-1900), lužickosrbský farář a konzervativní zástupce lužickosrbské inteligence. Byl sice předsedou MS na přelomu r. 1894 až 1895, ale nijak významně do lužickosrbské kultury nezasáhl.

raz ranjena wutroba boli, čím krućišo a zmužičišo postupujmoj a tola raz dobudžemoj!
Kn. Buk, z kotrymž wóndy řečach, je Tebi kaž mi jara přikhileny a nic mjenje budže to
Lusčanski. Tola njerěču z nim ani z druhimi wo tom; mam wšak tak wjele druhich
narodnostnych starosców.

Dla Hórnikoweho nekrologa za Čas. M. S. pak myslu ja *nětkole* takle: Zo
njebychmoj nikomu na nóžku abo na packu stupiřoj, chcu ja, jeli sy Ty tež toho
měnjenja, *Skalu* prosyc, zo by nekrolog hač do 1. okt. napisař a mi sem pošlař, jako
žórta njech wón Twoje džěla wo Hórniku wužije; potom chcemoj jeho nekrolog bjez
jeho wědženja přehladač a ja jeho prošu, zo by to a to hišće přistajiř, štož by sebi Ty abo
ja přař. Nadrobny zapis jeho džělow zestaješ potom Ty abo ja, kaž Ty radšo chceš.
Nimo Skaloweho nekrologa by potom hišće do toho čisla přiřla spodobna
wopominanska řeč *Imiša*, kotruž wón na hłownej zhromadžiznje džeržeše. Hórnikowe
wobrazy bychmy tež podali a to najstarši, ze srjedźnych lět a najposledniři; prošu, zo by
mi Ty je přeco při składnosći wobstarař. Hdyž sy mi Ty Twoju mysl zdžěliř, potom
hakle pišu Skali. Dale chcyř w přichodnym zeřiwku Čas. podač pokračowanje Twojich
„Mythiskich bytosći“, jeli maš jón tak daloko hotowy; njeje žadyn hišće njewočiščany
rukopis M. B. pola Hórnika ležo wostař? Zdžěl mi tež to. A potom bych wosebje Twoju
literarnohistorisku studiju wo *Herće Wicazec*³⁴¹ tam wozjewiř z jeje silhouettu a
z dospołnej zběrku jeje pěsni. Za přilubjene přinoški do Łužicy budu Ći jara džakowny;
Hórnik. posl. sl. běchu Smol. za 6. čo. wróco stajili.

We wutrobnej lubosći *Tebje* a *wšěch* Twojich lubych nutrnje postrowjejo sym
Twój swěrný bratr

Ernst Muka

Dopis č. 202

Muka děkuje za wše, co dělař pro Łužické Srby. Byl ař radostně dojat, když obdržel knihu „Různé listy o
Łužici“ od Černého, která je Mukovi věnována a kde jsou také vyzdviženy jeho zásluhy. S Matičním
domem má mnoho práce. Stále musí odstraňovat nové překážky. Prostřednictvím Bartka už podal k saské
vládě dvě prosby: 1) povolení vydávat podílové listy, 2) povolení veřejných sbírek. Muka tedy musí
nejdříwe počkat na odpovědi, než se obrátí znovu na vládu ohledně sbírky v Čechách. Muka navrhuje, že
autentický opis povolení saské vlády, resp. lužického zemského hejtmanství k dobrovolné finanční sbírce
a vydávání podílových listů, nechá snad vyhotovit u jednoho notáře (Mosaka-Kłosopólskeho), z čehož
bude patrné, že je MS státem schválená a povolená společnost (s právy právnické osoby), že jsou tedy
stanovy schváleny vládou. Nebo budou potřeba originály těchto úředních dokladů?

³⁴¹ Wicazec, Herta (1819-1885), lužickosrbská básniřka.

Vyhotovené prosby Černého se mu velice líbí. Šimáčkovu vyúčtování se Mukovi nezdá příliš vysoké. U M. Smolera by to určitě nevyšlo levněji. Způsob placení se mu zamlouvá. Černý to má zaplatit z peněz vybraných v Hořicích. Muka má hodně vydání, takže to vítá. Ještě ke všemu musí 1. července odjet na 7 až 8 týdnů do Wiesbadenu na léčení, což stojí velké peníze. Má pro Černého další návrh týkající se finanční sbírky. Jestliže bude mít povolení k veřejným sbírkám, mohl by se obrátit na peněžní ústavy, záložny a boháče, jako např. hraběte Harracha nebo knížete Schwarzenberga.

Sbírku mezi jižními Slovany by mohli uspořádat na podzim, až jak se bude odvíjet v Čechách, Lužici a Polsku.

Mukovi je líto, že někteří katolíci žárlí na Hórnikovu slávu a že si Černého dostatečně neváží, ale pořád jsou to podle Muky lidé, kterým není osud Lužických Srbů lhostejný. I jemu se vede mezi vlastními lidmi podobně.

Ohledně Hórnikova nekrologu pro ČMS poprosí Skalu, aby ho napsal a jako pramen použil práce Černého. Do stejného čísla by přišel i vzpomínkový proslov Imiše, který pronesl na hlavním zasedání MS. Pro další číslo ČMS chce od Černého pokračování Mýtických bytostí a studii o H. Wićazec.

203 /24/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (132 – 12)

W Hradcu Kraloweje, 25. VI. 94.

Lubowany, drohi bratřiko!

Sym so jara zwjeselił, čitawši, zo sy moju knižku z lubosću přijał. Bóh daj dopjelnjenje naju přećow – zo bychmoj prawje wjele po Serbach ćahać a za Serbow skutkować móhłoj.

W nastupanju Maćičneho domu zhonich wóndano z wozjewjenja w Serbskich Nowinach, zo knježerstwo *njeje* wupisowanje podžěłow dowoliło! Tak dyrbi so ta próstwa tež w českim wuwostajić. To je jara škoda, zo so wo dowolnosť hižo dawno starali njejsće. Tak běch wosebje jara překhwatany, zhoniwši z Twojeho lubeho lista, zo tež nimaće hišće dowolnosť dla zjawneho zběranja pjenježnych darow. To je jara mjerzata wěc. Ja tudy prjedy ničo započec njemóžu, doniž *authentiski*, *wot notarija wobtwjerdženy wotpisk dowolnosće sakskeho knježerstwa* njezměju. Ničo druge njetrjebam, hač jenož tónle wotpisk. Prošu Će, póscel mi jón tak khětre, hač jón změješ.

Na bohaćkow so privatnje njemóžu prjedy wobróćić, doniž dowolnosť njezměju. Hdyž woni potom podpisma tajkich ludźi, kaž Łuscanski etc., wohladaju, skerje dadža. Tajke próstwy *sam* sym hižo łoňše lěto rozpósłał – bjez wuspěcha. Z toho mam nazhonjenje, zo dyrbi tajka próstwa, byrnjež privatna, měć [zwonkowny] napohlad officialnosće.

Wot poslednjeho čisła Łužicy (hdžež je přinošk Hočičanskich towařstwow kwitowany) mi, prošu, pósćel 2³⁴² ex.

Wězo potom, hdyž změju dowolnosť, budu tež založnje a wšelake towařstwa prosyc.

Dla Hórnikoweho nekrologa sym z tobu cyle přezjene. Njeh jón napiše Skala, ja pak chcu zestajíc nadrobny zapis jeho džěłow. – Potom chcu Ći tež pokračowanje Mythiskich bytosći podać. (Pola [H.] žany hišće njewočišćany rukopis ležo wostał njeje.) Spodoba so mi, zo chceš w Časopisu zběrku Herćinych pěsni podać. Chcu ju sobu z nastawkom přihotować. Silhouetta leži hižo pola Skale.

Za Łužicu Tebi džensa jenož krótki nekrolog A. [D.] Pogodina pósćeću. Njemějach khwile napisnyć přilubjeny nastawčk wo českej wustajeńcy. Přichodnje.

Mam nětko přece wjele starosći z nadkhadźacym kwasom, kiž budže 14. awgusta. Móžeš Ty tón čas přijěć? Sy mi to slubił – a wobaj so na Tebje wjeselimoj. Kwas budže jenož cyle krótki: zahe rano wěrowanje, potom do 11 hodź. snědanje. Potom chcu z žonu do Prahi a do Budyšina wotjěć.

Wot prof. K. Grot³⁴³ dostach 2 brošurcy wo Hórniku, zo jej tež maš. Grot je nětko w Čěskej, w njedalokim Potštýně. Chcu jeho tam bórzy wopytać.

Sy dóstał moju 3. zběrku? A čisło „Świata“ z Krakowa? Krakowska Akademia mje pomjenowa z sobustawom jejej Kommissije anthropologisko-ethnografiskej. W „Zbiorze wiadomości do antropologii krajowej“ so doćišćuje moja zběrčka běłoruskich pěsni³⁴⁴.

Dopominam so, zo Tebi před Hórnikowej smjercu pósłach połojcu přeložka „Kwasneje košle“ wot Erbena³⁴⁵. Spytam nětko přeložk skónčić, Sy-li zwólniwy, jón wočišćeć.

Běch wóndano (10. t. m.) zaso pola Serbow w pražskim seminaru. To su pilni hólcy.

Wšitcy moji so Tebi na najrjeńšo poručaja.

Postrowjejo Će a wokošejo na najwutrobnišo, sym Twój swěrný bratr

Ad. Černý

³⁴² Dvakrát podtrženo!

³⁴³ Grot, Konstantin Jakowlewič (1853-1934), ruský slavista, historik a literární vědec.

³⁴⁴ Adolf Černý: Pieśni białoruskie z powiatu Dzinieńskiego gubernii Wileńskiej, Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, dz. 2 (etnologiczny), Kraków, 1895, s. 192-224.

³⁴⁵ Erben, Karel Jaromír (1811-1870), český básník, sběratel lidových písní, historik a editor historických pramenů. V r. 1861 až 1870 byl tzv. dozorcem v Lužickém semináři.

Dopis č. 203

Černý se ze „Serbských Nowin“ dozvěděl, že ve věci Matičního domu vláda nepovolila vydávat podílové listy. Takže se té prosby musí zanechat i v Čechách. Podle Černého je to velká škoda, že si takové věci neošetřili a nezajistili už dřív. Velmi ho překvapilo, když se z dopisu dozvěděl, že ještě nemají povolení k finančním sbírkám. Je to velice mrzutá věc. Černý nemůže v Čechách nic začít, dokud nebude mít aspoň notářem ověřený opis povolení saské vlády. Nic jiného nepotřebuje, jen ten opis. Na boháče se nemůže obrátit dříve, dokud nebude mít to povolení.

Souhlasí, aby Hórníkův nekrolog napsal Skala. U Hórníka žádný neotištěný rukopis nezůstal. Do „Lužice“ tentokrát posílá jen krátký nekrolog na A. Pogodina. Má hodně starostí s připravovanou svatbou, která bude 14. srpna. Bude krátká: brzo ráno svatební obřad a potom do 11:00 snídaně. Po snídani chce odjet se ženou do Prahy a Budyšina.

Od prof. Grotta dostal dvě brožurky o Hórníkovi. Grot je v Čechách, v Potštýně. Černý ho plánuje navštívit. Krakovská akademie jmenovala Černého členem Antropologicko-etnografické komise. Ve sborníku této komise se dokončuje tisk jeho malé sbírky běloruských písní. Černý si vzpomněl, že před Hórníkovou smrtí mu poslal překlad poloviny Svatební košile od Erbena. Pokusí se překlad dokončit. Nedávno navštívil „Serbowku“, považuje je za pilné chlapce.

204 /25/ Arnošt Muka Adolfu Černému (72 – 13)

W Freiberku 26. VI. 1894

Lubowany, drohi bratřiko!

Cyłe moje a Bartkowe skutkowanje w tutym lěće, kotrež je dotal nimale mój cyły swobodny čas spóžerałe, je po zdaću podarmo było! Nowe přescehanje Serbow a wosebje Maćicy Serbskeje je so zběhnyło! Přez njerozom jenocho pólskeho redaktora je so naša pólska braterska prošba w jenych pólskich nowinach po słowje wočišćała a tu je jedyn němski chauvinist a nowinarski šmórak (najskeje žid) čitał a hnydom nas w jenych Wrótławskich nowinach denuncirował wozjewjo tam wučah z njeje a mjena dra. Kalicha a mje a přidawši, zo smy panslawistowje! To je nětko we wšelakich wariacyjach přez wjetši džěl němskich nowin šło a wšelake tajke nowiny su so z tymi hanjacymi artiklemi našemu knježerstwu słałe. To je nam nětko našu próstwu wo wudaću podžělnych listow a wo zjawnym zběranju dobrowólnych darow wotpokazało a potajkim woboje zapowědžilo a lužiski wokrjesny hetman je wyššeho žendarma k Markej Smolerjej pósłał a přeložk našich próstwow (serbskeje a pólskeje) žadał. Hač dalša inkwisicija z toho nastanje, njewěm, jeničcy wobžarujomne je, zo nětko podžěle wudać njemóžemy a dobrowólne dary zjawnje zběrać ani w Serbach njesměmy za naše sprawne a loyálne wotpohlady. Smy so hnydom na kn. řečnika Mósaka Kłosopólskeho

wobročili, kiž ma pismo na ministerstwo w Drježdžanach zestajeć a dopokazać, zo je naležnosć twarby serbskeho Mačićneho doma powšitkownje spomožna na nas Serbow direktnje a indirektnje tež za němski resp. sakski kraj a zo smy my sprawni a loyalni ludžo a zo so nam tohodla naše wospjetowane próstwy njebychu zapowjedžili. Wosebje pak je nas kn. předsyda M. S. Kalich sedžo wostajil došedši ke krajskemu hetmanej a wozjewjo, zo wón ničo wo tom njeje wědzał, zo je so pólska próstwa čišćała a jeho mjeno podpisało. Tuž tež nětko wo zjawnym zběranju darow atd. mjez Čechami na dalše abo z cyła žana řeč być njemóže, ale jenož na cyle privatnym puću by Ty to snano pozdžišo, hdyž smy sebi tola dowólnosć za woboje (podžěle a zběrku darow) wunuzowali, lětsa na zymu činić móhl přez cyle *dowěrniwych* spušćomnych dowěrnikow. Kalichowe mjeno pak měło so na kóždy pad wumaznyć na próstwje. Na Waše knježerstwo dla zběranja darow so ženje wobročić njesměmy, by tu hnydom zaso hara nastała. Dowěrnikow a sobustawow Mać. Serbsk. pak směl Ty drje tola kóždy čas nam dobywać. Budu Tebi pozdžišo zdželić, kak je wšo wotběžalo. Ja sym hewak hižo přeco hišće kipry, wot wšěch tutech zrudžacych nazhonjenjow tak zmotany w čuwach, zo wot 7. julija hač do 1. sept. zaso do Wiesbadena do čuwylěkowaceho wustawa póndu a potom hdyž sym so wrócił, chcu hnydom na wudaće 2. zešiwka Čas. M. S. na 1894 myslić a nadžijam so, zo mi do toho časa wšě mi džensa přilubjene a lubje witane nastawki pósćeješ. Za přinošk do Łužicy mój najwutrobniši džak, wobžaruju pak, zo jón nětkole so zwažić njesměm wočišćeć, dokelž nětko zaso raz na poľ lěta abo dlěje naše časopisy wšě pod krutym dohladom knježerstwa steja, kiž by nětko rad podložki měło za swoje postupowanje. Duž dyrbyu jara wobhladniwy być a rubriku „Słowjanske nowinki“ na dalše cyle wuwostajić! Bohužel! Bych tež najradšo Łužicu mlódsim mocam přewostajil, hdy bychmy tu jeno někoho měli. Nadžijam so, zo snano móhl ju pozdžišo Andrickemu přepodać. Skali hišće džensa khartku dla nekrologa Hórnikoweho napišu. Twoju 3. zběrku lužiskoserbskich pěsni sym dostał a tohorunja čisło „Šwiata“, za což měj mój najwutrobniši džak. Přenju poľojcu Erbenoweje „Kwasneje košle“³⁴⁶ dostach a khowam tak doľho, dóniž kónc wot Tebje njedostanu; potom ju rad wočišću.

Wjeselu so wutrobnje z Tobu, zo so Twój kwas přeco bóle bliži a přeju Či do přědka k wšemu z poľneje wutroby wšo zbože, wobžaruju pak wulcysnje, zo njebudze mi móžno na nim přitomny być, dokelž budu tehdy we Wiesbadenje, hdžež dyrbyu so

³⁴⁶ Kwasna košla. Pěseň po ludowej powěsći wot Korle Jaroměra Erbena (překlad a. Černého), Łužica, č. 7, julij 1894, s. 51; č. 10, oktober 1894, s. 74-75; č. 11, november 1894, s. 82-83; č. 12, december 1894, s. 93-94.

lěkować, w duchu budu pak tehdy sobu w srjedźiznje Twojich kwasnych hosći a budu Waju ze swojimi bratrowskimi přećemi přewodźeć do Waju mandželstwa. Bóh Wjeršny pak mi spožč, zo móhł raz być pola Waju z kmótram.

Wšěm Twojim lubym a wosebje Tebi sćele najnutriše strowjenja a w duchu Će wokošuje Twój swěrný bratr

Ernst Muka

K pomjenowanju za sobustawa Krakowskeje akademije moje najwutrobnije zbožopřeća! Wjeselu so wulcyšnje na Twojim derje zaslužonym wuznamjenjenju! Pódlá dostanješ žadanej dvě čisle „Lužicy“.

Za čěsku narodopisnu wustajeńcu mam namjet, kiž chcu Tebi tu zdžělic. Ja[k] so Ći spodoba a wuwjedzeny być zda, prošu, daj jón dale.

Njebý so hodźił tam typiski serbski dom (snano w Błotowskim abo Wojerowskim stylu) natwarić? We nim měle so wšě móžne etnografiske serbske wěcy wupožić a pokazować, wosebje drasty, stare wobrazy, nastroje. Snano móhła to zdobom korčmička być, hdžež by so serbske piwo předawało. Jena stwa pak móhła „serbsku přazu“ pokazować ze wšěm podomkom a z trěbnymi nastrojemi. W jenej jstwičcy mělo so wobrazy serbskich wosobow, drastow, krajinow a stare serbske knihi pokazować; dale serbske starožitnosće. Wěsty *Markula* w Zaspach n. př. ma 20 wobrazow w kabinet předstajacych tamnych Serbow při wšěch džělach serbskich burow; k tomu wobrazy serbskich deputacijow. Snano by móhła jena delnjoserbska Serbowka z pinčnicu być we tej korčmičcy. Korčmička by so přenajała a wuzbytk by so za Maćičny dom postajił. Dale by snano so zastup do serbskeho domu z 5 abo 10 krejcarjemi płaćić móhł, tež za serbski Maćičny dom a skónčnje móhła so w jstwičcy z wobrazami *zapisna kniha* wopytarjow serbskeho etnografiskeho doma wupožić a pódlá listno k zapisanju wosebitych dobrowólnych darow. Za zběranje serbskich drastow atd. bychu so wosebje naši študenći kaž Šwjela, Nowy³⁴⁷, Andricki, Herman atd. starali a tež druzy bychu pomhali. Naša mać chce swoju serbsku kwasnu drastu atd. rad požćić. Wěsće by so dosć namakało.

Knjez dr. Kovář běše mi raz hižo tajke něšto pisał, tehdy pak so ja bojach, zo so njewuwjedže. Tola nětko by wěsće šło, wosebje dokelž su naši študenći pomoc přilubili.

³⁴⁷ Nowy, Wylem (1870-1933), lužickoserbský farář a kulturní pracovník z Dolní Lužice. Spolu s B. Šwjelou organizoval lužickoserbské studentstvo v Dolní Lužici.

Wëzo so doprëdka wo tej wëcy wjele w nowinach trubić njesměło a snano tež z cyła nic w času wustajency, jeli hišće my dowólnosć za twar nimamy, a wosebje dyrbjalo so tak wo tym pisać, zo je to wot Was Čechow arangeowane, bjez našeho přičinjenja.

Darjene serbske drasty a nastroje bychu so potom do serbskeho museja daće jako dobry započatk k dalším zběrkam.

Dopis č. 204

Veškeré Mukovo a Bartkovo úsilí ve prospěch Matičního domu přišlo v tomto roce vniveč. Začalo nové pronásledování Lužických Srbů a zejména MS. Díky pošetilosti jednoho polského redaktora byla doslovně otištěna polská prosba v jedněch polských novinách. A jeden zdejší německý šovinista a novinářský mazal (nejspíš Žid) učinil z prosby výtah, který uveřejnil ve Vratislavských novinách a Muku s dr. Kalichem naškl, že jsou panslavisté. V různých variacích se tento výtah objevil ve všech německých novinách, které byly zasílány saské vládě. Ta prosby o vydání podílových listů a veřejné sbírky odmítla, a tedy i zakázala. Lužický okresní hejtman poslal k M. Smolerovi vyššího četníka a požadoval překlad lužickosrbské a polské prosby. Jasně je, že nemohou veřejně sbírat. Okamžitě se obrátili na právníka Mósaka Kłosopólského, který má sepsat dopis pro ministerstvo v Drážďanech, kde má dokázat, že je věc výstavby lužickosrbského Matičního domu všeobecně prospěšná přímo Lužickým Srbům a nepřímo i německé, resp. saské zemi. Dále že jsou počestní a loajální lidé a prosí, aby se jim jejich opakované prosby nezakazovaly. V současné době nemůže být ani řeči o veřejných sbírkách v Čechách. Musí se sbírat jen privátně - a musí sbírat jen spolehliví důvěrníci. Muka je z toho všeho velmi oslaben a jeho nervům to také neprospívá. Odjíždí téměř na dva měsíce léčit si nervy do Wiesbadenu. Muka děkuje za příspěvky do „Lužice“. Lituje, že je nebude moci otisknout, neboť budou lužickosrbské časopisy minimálně půl roku pod přísným dohledem. Muka musí být velmi obezřetný a rubriku „Slovanské novinky“ úplně vynechat. „Lužici“ by nejraději přenechal někomu mladšímu, jen kdyby někoho našel ... Muka doufá, že později by ji snad mohl předat Andrickému. Erbenovu „Svatební košili“ rád otiskne, až dostane ještě přeloženou druhou polovinu.

Lituje, že nebude na jejich svatbě, ale bude tou dobou na léčení ve Wiesbadenu. Rád by byl u nich za kmotra. Gratuluje ke jmenování členem Krakovské akademie.

Muka má nápad týkající se české národopisné výstavy. Mohlo by se tam postavit typické lužickosrbské stavení, kde by byly vystaveny nejrůznější lužickosrbské etnografické předměty. Mohl by tam být i malý výčep, kde by se čepovalo lužickosrbské pivo, které by prodávala Dolnolužická Srbka jako hostinská. Vstupné by se vybíralo 5 nebo 10 krejcarů. Vybrané peníze by se věnovaly na výstavbu Matičního domu. Již dříve mu o tom psal dr. Kovář, ale bál se, že by se to nepodařilo uskutečnit. Nyní by to šlo, protože přislíbili pomoc lužickosrbským studentům. Nesmělo by se o tom informovat v novinách, a pokud by se o tom už psalo tak jedině, že to byla iniciativa Čechů, bez přičinění Lužických Srbů.

205 /26/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (133 – 13)

Hradec Král., 4. července 1894

Lubowany, drohi bratřiko!

Njewěriš, kak so zwjeselich, jako z Twojeho lubeho lisćika zhonich, zo so Twoja strowosć zaso pomałku polěpšuje. Napisach pomałku, dokelž derje wěm, zo wustrowjenje tak skok khětře njeńdže. Tola njezhubjej nadžiju, dzerž so swěru po lěkarjowej radže – a pomałku so wšitko zle zaso minje a budže zaso tak derje (chcu rjec: budžeš zaso tak strowy) kaž prjedy. Hlej, ja nihdy njemyslach, zo raz zaso wotkorju – a nětko sym z Boha tak strowy, zo so móžu zaso na pućowanje po drohej (namaj woběmaj) Łužicy podać. Pojědu 18. t. m. do Skjarbošca a wottam z młodym Šwjelu per pedes apostolorum po Delnjej Łužicy! Njebudže to za mnje tak lube pućowanje, kaž přeco, dokelž njeponóndžeš Ty, drohi bratře, ze mnu. Tola mam krutu nadžiju, zo so k lětu zaso hromadže, wobaj strowaj na puć po Serbach podamoj! To daj Bóh! „Słowjanske nowinki“ do „Łužicy“ pósłach; za přichodne čisło po móžnosći tež zaso pěseň přihotuju. Recensiji (jara rjanej) wo mojej knizy běštej w Athenaeum a Swětozoru. W Athenaeum piše Máchal³⁴⁸ – mój přećiwnik. Wězo wšelake hłuposće tež wumjetuje, tola pak wažnosć džěla cyle připóznawa. Na skhadžowancy w Rakecach chcu tež pódla być. Piš mi zaso, bratře! Bórzowne wustrowjenje Tebi přeja wšitcy moji a wosebje Twój swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 205

Černý je rád, že se Mukův zdravotní stav zlepšuje. 18. července pojedje do Skjarbošce, odkud bude s mladým Šwjelou dál putovat po Dolní Lužici. Do Atheneua napsal recenzi na jeho knihu Máchal, odpůrce Černého. Vytyká mu nejružnější hlouposti, avšak důležitost práce přiznává.

206 /27/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (134 – 14)

Slepo (w korčmje) 8. VIII. 1894

Lubowany bratřiko!

³⁴⁸ Máchal, Jan (1855-1939), český slavista, literární historik a mytolog. Mezi jeho nejvýznamnější práce patří třísvazkové „Slovanské literatury“ (1922-1929).

Najprjedy wutrobne zbožopřeća k wuznamjenjenjam, kotrež Će we Wiesbadenje dóndžechu! Sym so wutrobnje zwjeseli! Wěm, zo Ći to budže pohnuwanje k dalšemu zohnowanemu skutkowanju za našu lubu, wbohu Łužicu. Kaž widžiš, ja sym zaso w serbskim kraju – ale, bratřiko, je mi tu zrudnje, jara zrudnje bjez našeho Hórnik. Ćim zrudnišo, dokelž sym lětsa khodził w narańšim džěle Delnjeje Łužicy a tu widzał postupowanje germanizacije. Husoka, Klinka, Gózd, Dubrawa, Jaty, Mały Kólsk, Bóšojce – wšě te wsy dyrbimy nětk hižo na Twojej karće z módrej barbu woznamjenić! Sym hižo nimale dvě njezděli w Serbach. Zběrach wosebje w Kórjenju, Kótlowje, Třawnicy, Mósće, Žargonju, Jabłonju, Matyjojcach, Góरणowje atd. Mam wokoło 30 hłosow a wokoło 40 textow. Jutře chcu zapisować bajki w Trjebinju, do soboty chcu přez Miłoraz, Třelno, Kolpin, Łaz atd. do Budyšina dóńć, zo bych so móhl njezdělu při skhadžowancy wobdžělic. Wutoru abo srjedu pak chcu so domoj wrócić. Snadž mi do toho časa hišće liscik napišeš k přećelej k. Skali. Kwas najskerje lětsa njebudže. Běch před prózdninami zaso khorowaty a tuž jón wotpoložich. Hdyž budže pozdžišo, přijědžeš sam, bratřiko, a njetrjebaš zbožopřeća słać. Twoje pomjenowanje za sobudžělaćerja anthropologiskeje Komisije je te same, kaž moje. Hdyž so domoj wróću, chcu hladać, hač sebi wotpisk džaka skhowach. Měj so rjenje, drohi bratřiko, Bóh daj, zo bychu kupjele Twojej strowosći pomhaće! Twój swěrný

A

Dopis č. 206

Černý gratuluje k vyznamenáním, která ho zastihla ve Wiesbadenu. Černý je zase v Lužici, ale bez Hórnik mu je smutno. A ještě smutněji to vypadá v nejvýhodnějších částech Lužice, kde viděl, jak germanizace opět pokročila. Nasbíral asi 30 melodií a 40 textů. Chce zapisovat ještě pohádky. Svatba letos nejspíš nebude. Před prázdninami byl opět nemocný, a tak ji odložil. A. Muka byl jmenován členem Antropolgické komise stejně jako A. Černý. Až se vrátí domů, podívá se, jestli si schoval opis poděkování.

207 /28/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (135 – 15)

Budyšin, 13. VIII. 1894

Najdrožši bratřiko!

Před khwilku, so z Bukec wróciwši namakach Twój luby list, na kotryž hnydom byrnjež z něšto słowčkami wotmołwjam. Měj džak za Twoju starosćiwosć wo moju strowosć;

nadźijam so, zo budže přeco lěpje – štož z wutroby tež Tebi přeju. Wobžaruju, zo dyrbjach kwas wotstorčić – tola pak so tróštuj z nadźiju, zo mi raz Bóh popřeje so z mojej lubej njewěstu zjednočić. Jenož zo bych do Prahi přińc móhl! Přetož wša moja khorowatosć wukhadža jenož z mojeje njespokojnosće w Hradcu, hdžež dyrbj w njemóžnych wobstejenjach žiwy być.

W Serbach mi tež lětsa tak derje njetyje, kaž hewak. Wšudžom mi Hórník pobrahuje; je mi tak zyšno, zo chcu hižo jutře zaso domoj wotjěć.

Při zběranju mějach dosć dobry wuspěch. Melodiji zapisach wokoło 30 a textow wokoło 40; pódlá toho pak něhdže 15 basničkow; něšto bajkow, přiwerkow atd., tak zo sym z wuspěchom swojeho zběranja dosć spokojom. Pěsnje pak hišće lětsa do Časopisa podać njecham, dokelž měnju, zo snano w přichodnych lětach hišće něšto zhromadžu a zo potom hakle Tebi do Časopisa „Štwórtu zběrku“ podam. Na swojim pućowanju wopytach zaso tež Miłoraz hdžež bajki zapisowach. Nowakoje Leńka ma połdra lěta stareho hólčka – a za tři njedžeze snadź změje kwas. Tuž je tam bacon kusk zahe pobył. Wona a jeje mać běštej jara wjesolej, zo sym k nimaj přišoł. Naprašowašej so tež za Tobu, za tym tołstym – a džiwašej so, hdyž jim prajach, zo Ty Sy nětko nimale tak suchi kaž ja.

Hdyž so domoj wróću, chcu hnydom za Časopis džělać, tak zo do 1. oktobra moje přinoški změješ. Dóstanješ pokračowanje Mythiskich bytosći (znajmjeńša na 2 listnje) a nadrobny zapisk Hórnikowych spisow a nastawkow. Nastawk wo Herće bych chcył rad hakle pozdžišo podać; za žiwjenja Mućinka³⁴⁹ njemóžu wšelake zajimawe detajle pisać. K. Skala hišće swoj nastawk napisał njeje, tola chce jón do 1. oktobra napisać.

Jara mi žel čini, zo Ty z nowa khoruješ; z poslednjeho lisćika tola sudžich, zo je Či lěpje. Bóh daj, zo by so porjedziło!

Maš prawje, w Budyšinje je nětko tež zrudnje. Nětko hakle widžimy što smy z Hórnikom zhubili. Budyšin je kaž we womorje. Maćičny dom budža nětko bjez wulkeje sale twarić; škoda; tak budža Serbja zaso dyrbjec k Němcam ze swojimi koncertami a z džiwadłom khodzić. Tola jenož zo by so nalěto z twarom započalo! Hač je k. Kłosopólski próstwu napisał, jow nichtón njewě.

Hišće raz w nastupanju Časopisa. Njemóžeš-li Ty nětko žany nastawk do přichodneho zešiwka podać, dha chcu ja telko rukopisa Mythiskich Bytosći Tebi podać, kelkož trjebaš.

³⁴⁹ Mućink, Jan Bohuwěr (1821-1904), lužickosrbský učitel a spisowatel.

Pokračowanje pěsnje „Kwasne košle“ chcu dokonjeć, hdyž so domoj wrócu. Běch překhwatany, jako započatk čišćany wohladach. Ty mi tola pisaše, zo pokračowanje a skónčenje dočekaš.

Štož wobdzělenja Serbow na pražskej wustajeńcy nastupa, dyrbyju Ći zdžělic, zo je nětko hižo pozdže. Mějachmój hižo z njeboh k. Hórnikom tón projekt a wón tež chcyše 200 hriwnow za njón woporować. Tola widzjachmój, zo bychmy hišće znajmjějša džesaćkróc telko pjenjez trjebali – a zo nichtón druhi pjenježka njeda; tuž widzjachmój, zo je njemóžne to wuwjesć. A kaž Ty pišeš, bychy Němcy z wěstosću haru činili; dokelž w potajnstwje njeby so to wobkhowało. Ja sam njebych tu wěc wuwjesć móhl – a na studentow so spušćeć njemóžu; mam nazhonjenje hižo wot zběranja bajkow a přiwěrkow.

Štož próstwy dla darow za serbski dom nastupa; je zadžerženje Kalicha woprawdže njehańbićiwě; to je woprawdže skandal. Ja sym wot teje wólby wšitkim wotradzał. Na čole Maćicy dyrbi stać muž, kiž ma mjeno, t. r. zaslužby – a charakter!

Na skhadžowancy bě rjenje. Wosebje rjenje je rěčał seminarist Wićaz³⁵⁰, kotryž so mi jara wobdarjeny a zahorjeny čłowjek być zda. Koncert bě jara dušnje wuwjedženy. Přitomni běchu k. Holan z knjenju, k. Papáček³⁵¹ a hišće druhi Čech atd.

Wodaj, zo kónču – mam hišće wšelake wobstaranja. Wokošejo Će a postrowjejo na najwutrobnišo, sym z cyłej wutrobu Twój

Adolf

Dopis č. 207

Černý wrátiv se z Bukec nalezl Mukův dopis. Děkuje za jeho starostlivost. Lituje, že musel svatbu odložit. Utěšuje se nadějí, že Bůh dovolí se s jeho nevěstou spojit. Moc by chtěl do Prahy! Jeho nemoce pramení z jeho nespokojenosti v Hradci Králové, kde musí žít v nemožných podmínkách. V Lužici se mu letos nedaří jako jindy. Všude mu chybí Hórník. Při sběru písní a pohádek byl úspěšný. Písně by chtěl ještě letos dát do ČMS. Na své cestě navštívil také Miloraz, kde zapisoval pohádky. Nowakovic Lenka má rok a půl starého chlapečka a za tři týdny snad bude mít svatbu. Její rodiče se zaradovali, když k nim přišel. Vypyávali se na Muku, toho tloušťika. Velice se podivili, když jim Černý řekl, že už je stejně tak hubený jako on.

Až se vrátí domů, začne hned pracovat pro ČMS. Souhlasí s Mukou, že je v Budyšíně smutno. Teď teprve vidí, co v Hórníkovi ztratili. Budyšín je jak v mdlobách. Matiční dům se bude stavět bez velkého sálu, což v praxi bude znamenat, že Lužičtí Srbové se svými představeními budou chodit za Němci.

³⁵⁰ Wićaz, Ota (1874-1952), lužickoserbský literární a kulturní historik, redaktor, básník a spisovatel. Podílel se aktivně na lužickoserbském studentském životě.

³⁵¹ Papáček, Pavel (1863-1930), český učitel a regionální spisovatel a překladatel z ruštiny. Přispíval mj. i do Ottova Slovníku naučného.

Chce dokončit pokračování překladu „Svatební košile“. Co se týká účasti Lužických Srbů na pražské výstavě, tak na to je již pozdě. Měl už s Hórníkem projekt, do kterého chtěl ze svého investovat 200,- marek. Ale brzo zjistili, že by potřebovali desetkrát tolik a nikdo by jim peníze nedal. Usoudili tedy, že by se ta věc nezdařila. A Němci by z toho určitě udělali kauzu, jak Muka sám psal, neboť něco takového nejde uskutečnit v tajnosti. Černý by to nezvládl a na studenty se spoléhat nemůže. Má už zkušenosti se sbíráním pohádek a pověr. Ohledně proseb o dary na Matiční dům je chování Kalicha nestoudné, skutečný skandál. Černý všechny od této volby zrazoval. V čele MS musí stát muž, který má jméno, tzn. zásluhy a charakter.

Na „schadzowance“ bylo pěkně. Svým vystoupením ho zaujal seminarista Wićaz, který se Černému zdá nadaný a zapálený pro věc. Koncert byl způsobně proveden. Mezi přítomnými byli Holan s manželkou a z Čech pan Papáček.

208 /29/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (136 – 16)

Hradec Král., 20. VIII. 94.

Drohi, lubowany bratříko!

Chcych Tebi hnydom wotmołwić na Twój luby list, njemóžach pak; mam tu nětko přeco wopyty (w Hradcu je nětko mjenujcy wustajeńca), a tak njepřikhadžam k džělu. Pódla toho běch wosebje wčera zaso khorowaty (ze žołdkom – nerwowe žołdkowe bolosće). Sym cyły mjerzaty toho dla, zo móžu nětko tak mało džělać – a džěla je wjele! Pódla nastawkow za Časopis atd. dyrbjú hišće do kónca prózdninow zestajeć přehlad přeložkow z češćiny do serbšćiny a nawopak, štož sebi budže wjele khwile žadać; tajki přehlad trjebamy za literariski wotdžěl českeje narodopisneje wustajeńcy. A bych tež jara rad zezběřany material přepisał a zřadował; haj tež hišće wot zańdženeho lěta mam wjele njezřadowaneho materijala!

Próstwy wo dary za nowotwarbu maćičneho domu chcu w přěnich dnjach šulskeho lěta rozesać. Nětko by to podarmo było, dokelž wšo je hišće na wsach abo w kupjelach atd. Wězo je móžu jenož jako privatne listy słać. Škoda! Kvitanciju Tebi pósćelu; njejsym hišće pola Šimáček płaćil.

Připódla je pólski džak Akademiji.

Hórnikowe papjery hišće wšě nimam. Hakle něhdže za tydžeń wočakuju wot Skaly wšo, štož je namakał. W papjerach, kotrež w februaru a nětko sobu wzach, žadyn hotowy abo jenož započaty nastawk njenamakach. Jenož poznamki na papjerkach, kotrež potom Tebi přepodam.

Mythiskich bytosći bě 200 wotčahow, wot kotrychž sym 30 (abo 35?) dóstał; wšě druhe su z džěla pola Rühla, z džěla pola Skale. Wot druheho džěla stej 2 listnje čišćanej, tež w 200 ex; te pak, kaž měnju, leža w čišćerni (pola Monsec).

Wučah z Holanoweho lista je mje jara zwjeselił a hnuł. Tež ja sym jara wjesoły, zo móžach Holana zeznać a zo w nim wutrobneho přećela namakach! Wón a jeho knjeni staj wobaj jara dušnaj čłowjekaj, z kotrymajž hnydom řečach kaž ze starymaj znatymaj. Khwilkow, kotrež móžach z nimi hromadže być, ženje njezabudu.

„Kwasna košla“ so jara wobćežnje přeložuje; njewěm, hač za septemberske čisło Łužicy što dokonjam.

Wodaj, bratřiko, zo džensa tak aforistiscy pišu a tak mało. Mój hosć mje myli.

Wot wšitkich swoji Tebi praju wjele dobreho, sam pak Će wutrobnje postrowjam a wokošam a sym z cyłej wutrobu Twój bratr.

Ad. Černý

Jaśnie wielmożny Panie Prezydencie!

Przepraszam najmocniej, że dziś dopiero odpowiadam na szacowne zawiadomienie o moim wyborze na współpracownika Komisji Antropologicznej świetnej Akademji Umiejętności w Krakowie, którą tu w Wiesbadenie otrzymałem. Choroba moja, która mię w te strony zawiiodła, niech mię wytłómaczy.

Nadmieniona wiadomość sprawiła mnie niezmierną radość; jest ona najwyższą oceną i nagrodą skromnych moich prac. Przesyłam więc świetnej Akademji a szczególnie Wydziałowi Matematyczno-Przyrodniczemu i Komisji Antropologicznej za ten wysoki zaszczyt najserdeczniejsze podziękowanie. Przy tem obiecuję, że będę zawsze radośnie uczestniczyć w pracach Komisji, o ile moje siły wystarczą. Tytuł zaś Jej współpracownika zostanie nazawsze największym dla mnie zaszczytem.

Z wysokim poważaniem

Dr. Ernst Muka,

Współpracownik Komisji

Antropologicznej Krakowskiej

Akademji.

Wiesbaden sierpnia 1894.

Dopis č. 208

Černý mu chtěl hned odpovědět, ale nemohl. Má stále návštěvy a v Hradci Králové je výstava. Ještě ke všemu měl včera nervové žaludeční bolesti. Je z toho podrážděný, neboť pracovat může jen málo. Vedle článků pro ČMS musí sestavit do konce prázdnin soupis překladů z češtiny do lužické srbštiny a naopak.

Takový soupis je potřeba pro literární oddělení české národopisné výstavy. Prosby o dary na výstavbu Matičního domu chce rozeslat v prvních dnech školního roku. Teď by to bylo zbytečné, neboť jsou všichni na prázdninách.

Mýtických bytostí bylo 200 kopií, z kterých Černý dostal asi 35. Ostatní jsou z části u Rühla, z části u Skaly. Z druhého dílu jsou vytištěny dva listy, taktéž v počtu 200 kusů. Podle Černého leží v tiskárně u Monsec.

Černý je rád, že mohl poznat Holana a najít v něm srdečného přítele. Holan a jeho žena jsou dobří lidé, se kterými ihned mluvil jako se starými známými. Na společné chvíle s nimi nikdy nezapomene.

K dopisu je přiloženo polské poděkování za Mukovo jmenování spolupracovníkem Antropologické komise.

209 /30/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (137 – 17)

Hradec Králové, 23. IX. 94.

Mój drohi, lubowany bratřiko!

Jara zrudźacu powěsć dyrbjach dóstać wo lubej Mukec³⁵² maćeri a tak zhonić, zo mój luby bratr Ernst zaso žaruje wo lubowanu a jeho lubowacu, jemu najdrožšu bytosć! Wědźach drje, zo knjeni Mucyna khorowaše, myslach pak, zo je nětko zaso strowa a mjez tym je tale luba staruška tónle swět a w nim wosebje swojich džěci wopušćila! A mjez nimi zawěsće najbóle tule ranu začuje mój wbohi Ernst, kotryž je nětko wot wobeju jeho wutrobje najbližšuju bytosći wopušćeny. Bóh jeho posylnej, zo by so při mocach zakhował za třěcu, jeho dobrej wutrobje runje tak blizku – wótčinu ... Luby bratře! Prošu Će, nježaruj přez měru, zo by so serbskej wótčinje zakhował. Wěm derje, kak Sy Swoju lubu mać lubował, wěm, što w njej zhubjuješ – tola wopomń [zachodnosć] našeho žiwjenja. Mortwi njech měrnje wotpočuja – žiwi dyrbja tu dale džělać, zo bychu nadawk swojeho žiwjenja dopjelnili, kotrež je tak krótke! Smjerć wšak přińdže njewołana – čohodla tuž jeje přikhad přispěšec ... Wěm, zo je ćežke so po teje radže zložować, zo je ćežke bolosć, kotruž je strata lubowaneje bytosće w našej wutrobje zawostajiła, potłóčować a zabywać – tola wěm tež, kak zahubnje tale bolosć w našej wutrobje ryje, hdyž so jej jara poddamy... Bóh Će posylnej, luby bratře, w nowej zrudobje! ... A dobrej Twojej maćeri spožć čichi wotpočink! Ja na nju ženje njezabudu!

Tež wšitcy moji běchu jara z tej powěsće zrudźeni a proša mje, zo bych Tebi jich najhłubšo začute džělbračće wuprajil. Njeměrnje zrudźena budže moja njewěsta, hdyž tule powěsć zhoni....

³⁵² Mukowa, Marja (1832-1894), matka Arnošta Muky. Zemřela 19. září 1894.

Kajke to je ćežke, zle lěto! Lutu zrudobu na wšěch stronach nam přihotuje ... Hórnik nam wumrje, Tebi luba mać, naležnosć Maćičneho domu je w njepríjemnosćach a wobćežnosćach tčacy wostała, runje hdyž najlěpše nadžije mějachmy ... ja naměsto kwasneho puća dyrbjach pućowac mjez wotmrěwacymi Serbami ... cyła moja literariska džěłałosc je lětsa wupjelnjena nimale jenož z nekrologami... Džensa zaso Tebi jedyn sćełu (†*Vojta Náprstek*)³⁵³ z próstwu, zo by jón do tohole čisła stajił. Njepřecelstwa ze strony Němcow so tohodla njeboj; wšak tež němske nowiny pisachu wo njebočičkim cyle přecelniwje.

Pódla toho připožam pokračowanje *Kwasneje košle*. Tónle wotdžěl bě najćežši za přeložowanje; dalši džěl pónđe hižo lóžšo a tuž jón w prawy čas dostanješ, tak zo móže być „Kwasna košla“ w tomle lětniku skónčena.

Do přichodneho čisła snadź hižo směm podać powěsć wo českej ludopisnej wustajeńcy? Snadź su so Němci hižo zaso změrowali.

Čakach wot Tebje přeco list – nětko widžu, čohodla, wbohi bratřiko, njejsy pisał! Pisach Tebi posledni króc hišće do Wiesbadena, připojejo pólski džak Krakowskej Akademiji? Sy tón list dóstał? Moja zběrčka běloruskich pěsni³⁵⁴ je runje w Krakowje wušła; dóstanješ ju jako sobudžělaćeř Anthrop. Komisije w nowym tomje „Zbioru wiadomości do antropologii Krajowej.“

Zestajenje nadrobneho přehlada wšěch (tež najsnadnišich) Hórnikowych spisow a wudawkow sebi wjacjacy prócy žada, hač sebi myslach. Pódla toho mi zadžěwa zdalenosć wot žórła; wšelake wěcki mi pobrachuja – a njemóžu jich wot Skale wuprosyc, hač runjež mi je jeničcy wón poskićić móže... Přeco a bóle widžu, kak mi Hórnik pobrachuje! Nětko so njemóžu na nikoho w Budyšinje spušeć... Z młodych mi najwjacy pomha Andricki. Wulcy wobćežne tež je zestajenje wšěch přeložkow z češćiny do serbsćiny a nawopak, štož dyrbjju za česku wustajencu zestajeć. Wšelake lětniki serbskich časopisow mi pobrachuja; to je křiž!

Wot redakcije „Świata“ wuprosych Hórnikowy wobraz; Smoleř jón drje hižo ma. Napisaj jemu, zo by jón do Łužicy stajił, dale do „Pratyje“³⁵⁵; potom njech jón k. Skali za „Časopis Maćicy S.“ woteda. Mi wón njewotmołwja (Marko); wěm wšak, zo ma wjele džěła, tola něšto rjadkow by mi snadź wotmołwić móhł.

³⁵³ Adolf Černý: Vojta Náprstek (nekrolog), Łužica, č. 10, oktober 1894, s. 78-79.

³⁵⁴ Adolf Černý: Pieśni białoruskie z powiatu Dzinieńskiego gubernii Wileńskiej, Zbiór wiadomości do antropologii krajowej, dz. 2 (etnologiczny), Kraków, 1895, s. 192-224.

³⁵⁵ Pratyja, kalendář určený pro Dolnolužické Srby.

Z džělami za Časopis njebudu tak bórzy hotowy, kaž myslach a sebi žadach. Wodaj! Wěš, zo bych wšo dokonjał, hdy budzech móhł. Mje samoho to najbóle mjerza. Tola w druhej połojcy oktobra znajmjeńša džěl rukopisa dodam. Njewěm, hdže mi hłowa steji! Próstwy počnu rozpósylać w začinjenych listach. Pódla kwitowanje wot Šimáčkec.

A nětko budź, luby bratře, w Božemje! Z najwutrobnišimi postrowjenjemi a wokošenjemi Twój swěrnny

Ad. Černý

W čěskim muzeju wotpisach někotre jara zajimawe listy J. P. Jordana a Smolerja, kotrež chcył rad w Časop. M. S. podać.

Dopis č. 209

Černý vyjadřuje soustrast nad smrtí Mukovy matky. Všichni příbuzní Černého byli z té zprávy smutní a prosili ho, aby za ně vyjádřil Mukovi soustrast. Velice smutná bude i Černého nevěsta, až se tu zprávu doví. Černý se vyjadřuje nad nepřízní osudu v tomto roce. Jeho literární činnost je vyplněna nekrology. Dnes posílá jeden nekrolog na Vojtu Náprstka s prosbou, aby ho uveřejnil v „Lužici“. Posílá pokračování Svatební košile. Černý se ptá, jestli se Němci už uklidnili a může do dalšího čísla podat zprávu o české národopisné výstavě. V Krakově právě vyšla Černého sbírka běloruských písní. Prosby bude rozesílat v obálkách.

210 /31/ Arnošt Muka Adolfu Černému (73 – 14)

W Freiberku, 5. X. 94.

Mój swěrnny, lubowany bratřiko!

Wobaj Twojej lubej listaj wot 20./8. a 23./9. sym dostał. Runjež sym njewuprajnje zrudny we swojej wopušćenosci, chcu so tola po Twojej lubej radže měć, a chcu hladać, zo so hišće Serbowstwu zdžeržu, jeli móžu jemu wužitny być. Nětkole sym zaso khětro zmotany a wošlabjeny a strachuju so před horu džělow, kiž nětko tutu nazymu a zymu na mnje čakaju. Tola chcu so do nich walić! Snano zabudu pódla wšo a namakam we džěle změrowanje žarowaceje wutroby. Tuž njewočakuj džensa dołheho lista wote mnje, ale spokoj so z najnuznišimi wotmołwjenjemi a prašenjemi.

Pólski džak sym Akademiji wědomosców hišće z Wiesbadow do Krakowa póslał. A kn. Baudouinej sym so listnje wot tudy džakował. Te Hórnikowe poznamki rěčespytne na papjerkach mi wšě hromadže póscel a chcu hladać, što z nich zamóžu za

Čas. M. S. zestajeć, za kotryž mam dotal jenož Imišowu wopomnjensku řeč k česći Hórnika na hłown. zhrom. M. S. Dale zestajeju zapis sobustawow M. S., kotryž je nam tež hewak nuzny. Maćica S. nima dotal hišće žaneje matriki a tak je wšelakich sobustawow přijala a potom na nich zabyła! Tuž tež mam dospołnu matriku džětać, kotraž budže tež nuzna za 50 lětny jubilej. Dale mam nětkole hnydom próstwu wo dary, zakładne přinoški a kupowanje podžělow na sobustawow M. S. za twarski wubjerk zestajeć. Hdyž budu hotowy, dostanu za to nic džak, ale swary! W nastupanju serbskeho Mać. doma to přećišću, zo so přistojny a přiškodny sal natwari, kiž za naše serbske naležnosće dosaha.

Nekrolog Wojty Náprstka přindže do 10. čisła a tohorunja pokračowanje „Kwasneje košle“, kotraž dyrbjala so w tutom lěće dokónčić. Twoju powěsć wo *českej narodopisnej wustajeńcy*³⁵⁶ pósćel za 11. čisło. – Na Twoju zběrku běloruskich lud. pěsni z radosću čakam.

Njewěm, hač je radžene, zo by so Hórnikowy wobraz hišće do Łužicy stajil. Nětko so tež luth. duchowni spječuja dalšim nastawkam wo nim a mjenuja naju postupowanje „wozbóžnjowanje“!! Ale do „Pratyje“ a „Čas. M. S.“ dyrbi. To kwitowanje wot Šimačka bě Ty zabył připołožić, njeležeše „pódlu“.

Poruč mje wšěm Twojim lubym a wobkhowaj lubo Twojeho zrudneho, njezbožowneho bratra

Ernsta Muku

NB. Njedostawam hižo wot nalěca wjacy „Český lid“ ani „Filologické Listy“, a trjebam tola woboje hižo za knihownju M. S., njechadza-li je mi wjacy za „Łužicu“ a „Čas. M. S.“ wuměnjec.

Dopis č. 210

I když je Muka ve své osamocení velmi smutný, chce se lužickosrbskému národu zachovat a být mu užitečný. Nyní je velmi zmatený a oslabený a bojí se velkého množství práce, která na něj na podzim a v zimě čeká. Avšak chce se do ní vrhnout. Snad na vše zapomene a truchlící srdce nalezne při práci klid. Černý mu má poslat Hórnikovy jazykovědné poznámky, z kterých chce něco sestavit pro ČMS. Dále Muka sestavuje kompletní soupis všech členů MS. Takovouto matriku MS dosud ještě neměla. Nekrolog Wojty Náprstka přijde do 10. čísla „Łužice“ a zpráva o české národopisné výstavě bude v 11. čísle. Neví, jestli je šťastné dávat ještě Hórnikovu podobiznu do „Łužice“. Předěslá čtyři čísla časopisu byla věnována

³⁵⁶ Adolf Černý: Česká národopisná wustajeńca w Prahy 1895, Łužica, č. 12, december 1895, s. 94-95.

právě Hórníkovi a luteránští duchovní se brání, aby se nadále věnovala Hórníkovi taková pozornost. Už nyní označují projevy obdivu a úcty za Hórníkovo „blahoslavení“.

Už od jara nedostává „Český lid“ ani „Filologické listy“, které potřebuje pro knihovnu MS.

211 /32/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (138 – 18)

Hradec Králové, 24. X. 94.

Lubowany bratřiko!

Njehněwaj so, zo hakle džensa wotmołwjam na Twój luby list wot 5. X. Sym přeco tak z džělom wobćeženy, zo woprawdže njewěm, što prjedy. Najwjacy khwile je mi rubiło zestajowanje přehlada přeložkow z češćiny do serbšćiny a nawopak, kotryž dyrbjach za narodopisnu wustajeńcu zestajeć. Z tym běch zańdženy tydžeń hotowy – a bě to džělo jara wostudle! Potom přihowach za čišć swój přeložk Zejlerjowych pěsni, štož sebi tež wjele časa a prócy žadaše. Přirunowach hišće raz wšě pěsnje z originalom a porjedžach, štož so mi hišće spodobało njeje. Tež hišće někotre nowe přeložki dodach. Džělo hižo skónčich a pólach do čišća; wokoło hód, da-li Bóh, wuńdže w „Sborníku světové poesije“, kotryž naša Akademija wudawa. Zo runje tam Zejler wuńdže, změje wulku wažnosć za rozšěrjenje Zejlerjoweho mjena w Čechach. Přeloženych pěsni je 74; k přeložkej napisach wobšěrnije předslowo. Hdyž zběrku dóstanješ, spóznaješ, w kotrych wěcach ja widžu wuznam Zejlerja. Nic w Počasach, tež nic w „Hansu Wučbje“ abo „Wěncu hórskich spěwow“ – tola w drobných pěsnjach, pěsnjených w ludowym duchu a pokazowacych Zejlerjowu individualitu. Wothłosy ludowych pěsni a tute „zejlerjowske“ pěsnje zawěšćuju Zejlerjej wěste městno w swětowej poesiji; Počasy maju wažnosć jenož jako text Kocoroweho džěla – hewak z nich slušeju do literatury jenož někotre pěsnje. Někotre Zejlerjowe pěsnje klinča nimale kaž pěsnje Burnsa³⁵⁷ (haj „Hdy bych ja była róžička“ zda so być nimale wothłós Burnsoweje „b were my love you lilac fair“) – tak zo so bjezdžak nasuwa myslička, hač njeje Zejler Burns a znał a studował a hač njeje studium Burnsa na njeho skutkowało: Ja sam drje njemyslu, zo je Zejler pod wliwom Burnsa pěsnił, dokelž widžu w jeho pěsnjach wobraz jeho wjesoleje duše a wothłós ludoweho ducha – tola njewěm, hač njebudža druzy na tu wěc hinak hladać.

³⁵⁷ Burns, Robert (1759-1796), skotský básník a autor písni. Je považován za skotského národního básníka, nejznámějšího z básníků, kteří psali ve skotštině, ačkoliv mnoho z jeho děl je psáno v angličtině.

Džensa Ći sćeľu pokračowanje „Kwasneje košle“, nastawčk wo narodopisnej wustajeńcy – a připołożam kopiju Hórnikoweje fotografije z lěta 1861 (kotruž dach z požčeneje fotografije wudžělač). Nětko skónčnje počnu pisać pokračowanje „Mythiskich bytosći“ a wokoło 1. (listopada)/novembra móžeš dóstać rukopis za 1 listno. Potom drje tež přehlad Hórnikowych džěłow dostanješ; Skala mi mjenujcy pisa, zo mi bórzy póscele, štož trjebam. Kwitowanje wot Šimáčka připołożam džensa; zabych je wóndano na blidze ležo.

Nětko budu pomaľku zaso Ćišinskeho (wubjerk) za Ćišć přihotować; 30 pěsni mam hižo přeloženych. W poslednim zešiwku „Kwětow“ wozjewich sestinu „Vzpomínky“; druge pokazki wuńdu w „Lumíru“. V knižcy „Nové slovanské pohádky a pověsti“ (z Šimáčekem nakładom) namakaju so 3 serbske bajki, wote mnje česki wopowědane: Wjelkowy zbožown dzeń (Smol.), Duchojo we Wusmužowej a Lubijskej horje (Najrj. lud. baj. Jordana) a Lipskulijanowe łożo (Smol.). „Almanach Złoteje Prahi“ podawa mój nastawk „U staré zpěvačky³⁵⁸“ (spomnjenku na naju wopyt pola slěpeje Žaniny na Horach).

Je Smoleř dostaľ kliše Hórnikoweho wobrazu wot redakcije „Świata“. Njedostach wot njeho wotmoľwjenje – a k. Baudouin de Courtenay žada to sebi wědźeć.

Knjeni Holanowa chcyše, zo bych jej sotru Barboru do Nowgoroda sobu daľ. Přizwolich k tomu, sotra čaka hižo měsac domach, ma hižo pas do Rusowskeje (štož tež njeje tunja wěc) – a wot knjenje Holanoweje nimam hižo dvě njedźeli powěsć. Njewěm, što sebi dyrbju myslić. W poslednim lisće drje knjeni pisaše, zo je w jich khěži w Nowgorodze šarlach wudyriľ – tola pak so mi zda jeje mjelčenje předoľhe. Pisach jej w tom času lisćik, tola wotmoľwjenja njedostach.

Wuprajejo Tebi postrowjenje wot wšitkich swojich sym z bratrowskim postrowom a wokošenjom Twój swěrnny

Adolf

Wobraz jara skóncowany.

Dopis č. 211

Černý se omlouvá, že odpovídá tak pozdě. Byl obklopen prací. Nejvíce času mu zabralo sestavení soupisu překladů z češtiny do lužické srbštiny a naopak. Byla to velmi nudná práce. Pak připravoval k tisku překlad Zejlerových básní, který se objeví ve „Sborníku světové poezie“ vydávaný Akademií věd. Přeložených básní je tam 74. K překladu napsal obsáhlejší úvod. Až sbírku Muka dostane, pozná, v čem

³⁵⁸ Adolf Černý: U staré zpěvačky, Almanach 2 (Kalendář Zlaté Prahy na rok 1895), 1894, s. 23-26.

Černý spatřuje význam u Zejlera. Ne v jeho rozsáhlých cyklech jako „Počasy“ či „Wěnc hórskich spěwow“, ale v drobných básních vycházejících z lidového ducha a ukazujících Zejlerovu individualitu. Ohlasy lidových písní a tyto „zejlerovské“ básně zaručují Zejlerovi jisté místo ve světové poezii. „Počasy“ mají důležitost pouze jako text pro Kocorovo dílo. Do literatury z nich patří jen některé texty. Některé Zejlerovy písně znějí téměř jako Burnsovy, takže se nabízí domněnka, jestli Burnse neznal a nestudoval. Černý si ale nemyslí, že by básnil podle Burnse, neboť u Zejlera je patrný obraz veselé duše a ohlas lidového ducha.

Posílá pokračování „Svatební košile“ a článku o národopisné výstavě. Připravuje výbor Čišinského poezie. Třicet básní už má. V knížce „Nové slovanské pohádky“ se objevili také tři lužickosrbské pohádky převyprávěné Černým.

Paní Holanová chtěla, aby k nim do Novgorodu Černý poslal svou sestru Barboru. Černý souhlasil, ale sestra čeká už měsíc doma s pasem do Ruska, což nebyla levná záležitost. Od paní Holanové nemá už dva týdny zprávy. Neví, co si o tom myslet. V posledním dopise psala, že se v jejich domě objevila spála.

212 /33/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (139 – 19)

Hradec Králové, 21. XI. 94.

Drohi bratříko!

Jara so rudžu, zo maš nětko přeco zaso wjele starosci, wosebje khoreje sotry Almy dla, haj zo Sy tež sam khory pobyl. Bóh daj, zo by Twoja luba sotra Alma (kotruž, prošu, wote mnje wutrobnje postrow) bórzy dospoľnje wotkhorjeła, a zo by Ty nětko hižo strowy wostał. Wodaj, bratříko, zo Tebi na Twój prjedawši lisčík wotmołwił njejsym. Myslach, zo budu bórzy z rukopisom hotowy a zo Tebi potom napišu. Mam hižo nimale za dvě čiščowej listnje rukopisa (swojich 56 listow); nětko póndže džěło spěšnišo dale, hdyž mam wšón material zrjadowany – a tak nětko do tydženja dóstanješ 3 listna „Mythiskich bytosći.“ We „Wisle“ (3 zeš.) runje so počina přeložk mojich „bytosći“; je tam rjenje přeloženy zawod a „Kubočik“ (wot B. Grabowskeho). Cyły přeložk wuńdže tež w knizy. Wot přecela Skale hišće Hórnikowe papjery njedóstach, tak zo Či móžu jenož někotre papjerki póstać, kotrež móžach hnydom po potrebjbe sobu wzac. Reprodukija poslednjeje fotografije M. Hórnika (jako kanonika) je w Krakowskim „Świecie“; dóstanjemy ju za Časopis. Wjacy w lisće. Z wutrobnym postrowom Twój swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 212

Černého rmoutí, že je Mukova sestra Alma nemocná. Připravuje další pokračování „Mýtických bytostí“. Ve „Wisle“ začínají vycházet v polském překladu od Grabowského „Mýtické bytosti“. Celý překlad vyjde i knižně.

213 /34/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (140 – 20)

Hradec Král., 28. XI. 94.

Drohi bratříko!

Je najvyšší čas, zo bych Tebi skónčenje „Svatební košile“ za 12. číslo Łužicy póstal. Tuž dyrbjach wčera „Mythiske Bytosće“ kusk na stronu položic a pjero zaso kusk do poetiskeje tinty womočic. Běch sebi woprawdže wotdychnyl, jako běch hotowy: to njebě zawěrně lohke džěło, „Kwasnu košlu“ přeložic, chcych-li wěrnje a pódla tež serbski přeložować. Wěm, zo moje džěło njeje radžene, kaž chcych. Na někotrych městnách njeje formalnje dokonjane, hdyž chcych so originala dđeržeć. Na druhich, hdžež traš njebě dosć serbske, dyrbješe Ty porjedžeć a tak njeje rythmus zakhowany. (Kaž: Křiž wottorhny a čisny na bok – Dychanje twoje jědojty plód – za tebje jenu, jenu za mje – atd.) Dónđe-li raz k wudaću anthologije z českeje poesije, budžemoj wo tom hromadže wuradžować.

Dokelž njejsym hišće hotowy z wotdžělom Bytosći, kotryž chcych tónkróc podać, sćełu džensa rukopis jenož za 1 listno, zo by so móhlo z čišćom Časopisa započec. Mam hižo 90 svojich łopjenow rukopisa, a hišće něhdže 15 jich budže, tak zo budu do tydženja cyle wěsće z rukopisom hotowy. *Potajkim móžeš dać 1 listno hnydom do čišća. Korrekturu, prošu, mi kóždy króc pósćel do Hradca sobu z rukopisom* (dokelž ja wotpiska nimam). Ja ju přeco hnydom wobstaram a bjez komdženja zaso Tebi wróco pósćełu.

Štož řeč a prawopis nastupa, dyrbimy dla konsekvencije pisać teho, temu..., kaž bě w přenim džěle pisane (hač runjež w druhich nastawkach „Časopisa“ je nětko hižo zawjedžene toho, tomu.) Toho atd. wobkhowamy jenož w dialektisce pisanych bajkach. Dialektiske „př“ budžemy dale pisać „č“ (čez, čipodla); kaž běchmy dotal w „Bytosćach“ pisali.

Nětko wo *wóčišćach*. Napisach Tebi raz, zo stej 2 listnje čišćanej, to pak bě zmylk. Je čišćane jenož *1 listno* (cyteje knihi listno 16.), str. 239–254. Te leži pola Monsec. Na poslednjeje stronje namaka so to, štož je na str. 65. „Časopisa“ z l. 1893. Potajkim dyrbi na přenju stronu 17. listna přiníc to, štož je na 66. Stronje Časopisa

(1883), na druhu pak, štož je na 67. stronje Časopisa (njech so tež na poznamki njezabudze!). Potom hakle přińdže „Wóhnjowy muž“ (hišće na stronu 67); na tu stronu pónǵe runje telko, kelko je trjeba za 1. stronu Časopisa. Dokelž pak so „Wódný muž“ we wosebitych woćišćach započnje z nowej stronu, so listno woćišća z listnom Časopisa wuruna. *Prošu Će, hladaj, zo so to někak njezmyli*, přetož přez to by była cyła kniha skažena.

Při položich tež Hórnikowe papjerki a rukopisy, kotrež namakach. Je toho mało; ja bych sebi žadał folianty z tym złotym pjerom napisane namakać. Zawěšće budže toho hišće wjacy – tola nimam hišće wšě papjery; wjetšina jich leža hišće pola k. Skale. Wón wšak ma přewjele džěła. Hdyž je dóstanu, pósćeľu Tebi wšo, štož namakam.

Pišu tež Baudouinej de Courtenay, zo by kliše runje Tebi pósłał.

Džensa dostach „Pratyju“, kotraž so mi dosć derje spodoba. Jenož w mojich melodijach je přewjele zmylkow. Póďla mi Šwjela tež pisa zwjeselace zdžělenje, zo budže w Tureju 30. XII. druhi serbski koncert.

W Łužicy njenamakach powěsć wo wustajeńcy; njebě drje a podaš ju snadź w č. 12.

Z wutrobnym sobučucom wočakuju nowe powěsće wo strowosći Twojeje knjenje sotry – a tež wo Twojej lubej strowosći. Nadžěju pak so, zo budža te powěsće spokojace. Daj Bóh!

Moja sotra Anna je nětko zaso na wučerskim městnje w južnej Čěskej, we wsy Pošnej (Pošná) pola Pacowa. Wjes ma faru; šula je 3-klasowa.

Tola što budže z druhej sotru, přeco hišće njewěm. Jako mi knjeni Holanowa wo nju pisaše, zawoľach ju telegrafiscy domoj. Potom knjeni swój wotjězd wotstorči, njewotrjekny pak, zo ju přiwozmje. Tuž so za druhe městno njestarachmy. A nětko, hdyž sotra druhe njemóže dostać (čas je nimo), wotpoľoža knjeni swój wotjězda na lěto. To je woprawdže njepřijemne; woblič jenož, što tak sotra za te lěto zhubi! Ale knjeni Holanowej ničo njepisaj. To praju jenož tak mjez namaj, dokelž wěm, zo so wo wšo zajimuješ, štož našu swójbu nastupa.

Wot soboty za tydžeń najskerje pojědu wopytać swoju njewěstu. Njedzělu nawječor dyrbju być zaso domach.

Njejsy hišće tom „Zbioru Wiadomości do Antropologji Krajowej“ dostał? Ja njejsym. Maš hižo nowu „Wisłu“? Přeložk „Bytosći“ je jara dobry.

Wot k. Skale zhonich njedobru powjesć wo Maćičnym domje. Kak to tola budže? Jara mje mjerza, zo tak podarmo dyrbjachmy pjenjezy za čišć próstwow atd. dać.

Wšitcy Će wutrobnje postrowjeja!

Z bratrowskim wokošenjom a postrowjenjom Twój swěrnj

Ad. Černý

Što Jakub? Budže nětko pisać za Łužicu?

Dopis č. 213

Černý už konečně posílá dokončený překlad „Svatební košile“. Nebylo to vůbec jednoduché na překládání, pokud chtěl, aby to bylo přeloženo co nejvěrněji a nejlépe do lužické srbštiny. Přesto s tím není spokojen, zejména v některých místech to není v pořádku po formální stránce. Na jiných místech zase není zachován rytmus. Posílá také něco málo z „Mýtických bytostí“. Korektury s rukopisem mu má Muka posílat do Hradce. Dále se vyjadřuje k ortografickým pravidlům, kterých je třeba se při vydávání „Mýtických bytostí“ držet. Hlavně zachovávat dialektické odlišnosti. Psal mu, že byly vytištěny dva archy, což byl omyl. Vytištěn je pouze jeden arch. Většina Hórnikových rukopisů leží u Skaly. Napiše Baudouinovi de Courtenay, aby mu poslal Horníkův štoček. Dostal „Pratyju“, kde se objevily jeho nasbírané dolnolužické písně, ale našel tam dost chyb. Psal mu Šwjela, že bude 30. prosince v Tureji druhý lužickosrbský koncert. Černého sestra Anna má učitelské místo v jižních Čechách v obci Pošná u Pacova. Ves má faru a škola má tři třídy. Stále čekají na odpověď paní Holanové, aby mohla sestra Barbora odjet do Novgorodu. Za týden pojede navštívit svou nevěstu. Překlad „Bytostí“ v polském časopise „Wisla“ se mu zdá dost dobrý. Od Skaly se dověděl špatnou zprávu o Matičním domě. Černého mrzí, že vydali zbytečně tolik peněz na tištění proseb.

214 /35/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (141 – 21)

Drohi bratřiko!

Před tydženjom pósłach Tebi „ingeschrieben“ přenje 34 str. „Bytosći“ – džensa kaž slubich, sćeŕu zbytkny džěl, str. 35-115. Nadžiju so, zo sy pósylku porjadnje dóstał. W připołozenym lisće wobšěrnje napisach swoje poznamki k čišću. Nětko budu wočakować korekturu. (Tež skónčenje kwasneje košle bě připołožene). Sy Ty abo Smoleř hižo kliše z Krakowa dóstał (wot redakcije Świata)? Pisach Baudouinej tohodla. Napiš mi, prošu, hač sy wšo dóstał, kak wšo budže – a wosebje, kak sy nětko strowy a hač je tež Twoja luba sotra hižo wotkhorila. K nadkhadžacym hodam wjele zboža!

Z wutrobnym postrowom Twój swěrnj

Adolf Černý

Připoložam tež zešiwk „Małego Čitarja“ z mojej serbskej basničku (z Radworja). Hdyž změju wjacj wobrazkow, wudamy serbske basnički z wobrazkami za serbske džěci!

Dopis č. 214

Černý zasílá zbývající část „Mýtických bytostí“. Ptá se, jestli on nebo M. Smoler dostali už konečně štoček z krakovské redakce časopisu Świat. Psal kvůli tomu Baudouinovi de Courtenay. K dopisu přikládá „Malého čtenáře“ se svou lužickoserbskou pohádkou z Radworu. Když bude mít Černý více obrázků, mohli by vydat pohádky s ilustracemi pro lužickoserbské děti.

215 /36/ Arnošt Muka Adolfu Černému (74 – 15)

Freiberg, 6. dec. 1894.

Lubowany bratřiko!

Runjež mam džělać, zo njewěm, hdže mi hłowa steji, dyrbjju Tebi tola pisać a to wosebje najprjedy dla Časopisa M. S. prjedy hač dam zešiwk II 1894 ćišćeć. Mjenujcy w Twojim rozestajenju njejsym cyle zrozumił, što a kak Ty to měniš ze słowami: Dokelž pak so „wódnny muž“ we wosebitych woćišćach započnje z nowej stronu, so listno woćišća z listnom Časopisa wuruna. Kak to?

Potom pak chcych Ći najprjedy zdžělić, zo běch sebi wotmyslił, na přenim městnje tutoho zešiwka swój program rozestajeć a sobustawam Mać. Serbsk. rozestajeć, kak móhł tón a tamny ze sobudžělaćerjow być; tutón nastawčk měł pak 2 pak 3 pak 4 strony pjelnić. Nětko pak njewěm, kak by so to z Twojim nastawkom hodziło a z tymi wosebitymi wotćahami. To sebi rozpomn a mi hnydom piš, zo móhł ja po tym činić. Dale kak wulki ma nakład wosebitych wotćahow być?

Powěsć wo wustajeńcy njebě do 11. čisła šła, sym pak přikazał, zo bych ju wěsće do 12. čisła stajili.

Bohu džak a khwalba, sotra Alma, kotruž běchmy hižo wšitcy a sam jeje lékař spuščili, je džak kruteje natury zaso tak daloko wotkhorila, zo njeje wjacj strach wo jeje žiwjenje, ale z loža drje budže lědma k Božemu džěsću stanyć móc. Ja chcu tam hody doječ. Mi dže so tak někak; tola nocy přeco hubjenje spju a katarh w šiji a žołdku hišće přeco tči, runjež nic wjacj tak sylnje. Njemóžu wšak so wjele na kedžbu brać.

Z Krakowa njejsym hišće z cyła ničo dostał; bych wšak rad wšo měł. Z cyła nětko jara mało dostawam, tež Twoje nastawki wo Serbach za moje Maćične zběrki mi brachuja. Jara rad bych tež pokračowanja „Wisły“, Žiweje Stariny a Ottoweho Sł. nawučneho brał a kaž Hórnik za Maćičnu knihownju khował. Hdyž jim pisaš, naspomń tola, zo bychu nětko mi ślali, štož su prjedy Hórnikkej podawali. Wot Wisły mam za posledni jenož lětnik 1893 Tom VII: Lipiec – Wrzesień. Kn. dr. Karłowicz je na mnje cyle zapomnił. Toho runja je mi kn. dr. Zíbrt přestał ślać Český Lid, štož je mi jara žel. Łužicu wón dale dóstawa a bych jemu nětko tež Časopis ślał.

Dla noweho Maćičneho doma njeměj žanoho stracha; ja jón natwarju pak tak pak hinak, jenož zo najprjedy trěbne srědki zwjedzemy a pódla dyrbiš mi Ty dale mjez Čechami pomocny być. Rozesćel jenož skerje lěpje te próstwy atd. a daj pilnje zběrač.

Skónčnje sym Tebi tu wotpisk staročěski (ale hubjenje zhotowany) wot jenoho mi znateho Němca připožičil z próstwu, zo chcył jón derje nowočěski přepisać a do němskeho přeložic a mi skerje lěpje wšo hromadze zaso pósłać, snano z dalším rukopisom za Časopis. Korrekturu budu Tebi wěsće ślać. Jakub počina spěwy do Łužicy ślać. Wšěm Tvojim wjele dobreho! W bratrowskej lubosći Twój swěrný

Ernst

Dopis č. 215

Muka má hodně práce. Potřebuje se ještě domluvit na podobě druhého čísla ČMS pro rok 1894. Sestra Alma se už uzdravuje. Muka sám špatně spí a ještě ho trápí zánět v krku a žaludku.

Z Krakova ještě nic nedostal. Chybí mu články Černého o Lužici, které by chtěl archivovat pro Matiční knihovnu. Stejně tak by chtěl navázat i na Hórnik v odeírání jiných slovanských periodik, která schovával pro Matiční knihovnu. Karłowicz na něj zapomněl s „Wislou“ a dr. Zíbrt mu rovněž přestal posílat „Český lid“, ačkoliv mu výměnou posílá „Lužici“ a ještě by mu posílal ČMS.

O Matiční dům se nemá Černý strachovat. Postaví ho za každou cenu. Jakub Bart mu začal do „Lužice“ posílat básně.

216 /37/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (142 – 22)

Luby bratřiko!

Wutrobny džak za luby list. Zwjeselich so wosebje, zo je Twojej knjeni sotrije hižo lěpje - postrow ju a Keřka wutrobnje, hdyž tam hody přijědzeš.

Z khwatkom něšto słowčkow dla „Bytosći“. Wocišćow je 200. We wocišćach so kóždy nowy wotdžěl z noweje stronu zapóčnje – dokelž pak tež „Wódny muž“ a „Druhe

wódne byća“ tworja wosebity wotdžěl, dyrbymy we woćiščach tež z nowej stronu započec. W Časopisu tak nječini my. Nětko ličich tak: Přeni list Časopisa budže titl lětnika 1894 – a to bě přehladanje; dokelž tónle zešiwk je hižo druhi a tuž budže bjez titla. Tohodla je mi runje lube, zo chceš ze swojim programmom zešiwk započec. Měnju, zo dvě a *poł* strony dosahuje; do *poł* strony dyrbi Twój program hić, dokelž z wwotpohladanjom na wosebite woćišće dyrbi so z mojim nastawkom wot *poł* strony započec.

A nětko, prošu, wzmi sebi k rucy I. zešiwk lětnika 1893.

Z jeho 66. stronu so započnje nowe listno extra woćišća (17. listno, potajkim str. 255). Z tej budže wupjelnjena přenja strona (str. 255) a na druhe (256) přindže, štož je z mojeho nastawka na str. 67. mjenowaneho zešiwka Časopisa (kedžbu, zo njebychu so poznámki wuwostajile *) **)). Na tej samej stronje započnje „Wóhnjowy muž“, kotryž da něhdže 7 stronow cíšća – tak zo změjemy z předkhadžacym něhdže 8 1/2 str. počne – abo 9 stronow. Na džasatej stronje (hdyž tež džewjata njebudže počna) so započnje „Wódny muž“.

W Časopisu budže 2 1/2 str. Twojeho programma. Wšón nowy cíšč extralistna dyrbi zlěc na zbytkne 13 1/2 str. – přetož je požadajomne, zo by listno časopisa z listnom extrawoćišća trjehiło, zo njeby so další cíšč łamac dyrbjał.

Wočakuju nětko korekturu. Daj jenož rkp. hnydom do cíšća – hdyž něšto je Či hišce njejasne, ja w korekturje připisam.

Z wutrobnym postrowom Twój swěrný

Ad. Černý

Nowočeski přepisk (kaž žadaše) a něm. přeložk stareje lisćiny připožam. Wotpisk pak je tak počny zmylkow, zo dvě słowje cyle wučitać njemóžach.

Dopis č. 216

Černý děkuje za dopis. Pozdravuje sestru Almu a jejího muže Kerka. Černý upřesňuje podobu ČMS, kde se objeví pokračování „Mýtických bytostí“.

217 /38/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (143 – 23)

Hradec Kr., 11. XII. 94.

Drohi bratříko!

Sym cyle přezjeme z tym, zo by po Tvojim programje scěhowała wopomnjenska řeč Imiša k česći Hórnik a potom hakle „Bytosće“. Njewěm, hdže bych u exemplary wot listna 16. wostać móhla *dyrbja pola Monsec ležec* – čišćernja tola njeje Hórnikaj wšě exemplary jednotliwych listnow słała, ale jenož dwaj za mnje; wšo druhe bě tam přeco ležo wostawało hač do wjazanja. Na pokazku Či te listno, kotrež dyrbi pola Monsec ležec, sćełu – móžeš jim je pósłać, zo bych u po nim pytali, tola žadaj je za mje wróco; potom, hdyž je (při extrawočišću noweho listna) wjac njetrjebaš, mi je zaso pósćel. Sobu Či sćełu tež zběrku słowjanskich basničkow w českej řeči, hdžež sym tež 3 serbske wozjewił; a zešiwk „Zlatého Mládí“. Kaž je Či drje Baudouin pisał, njemóžemy klišé Hórnik dósćać; jara žel! Traš ma Smoleř druhe? Te, kotrež bě w Pratyji? Hdyž nětko nekrolog H. njepřinǵže, dha podam bibliografiju pozdžišo. Z wutr. postrowom Twój

A. Černý

Exemplarow bě 200.

Dopis č. 217. Černý souhlasí, aby do ČMS přišel nejdřív Mukův představený program další činnosti MS a vzpomínková řeč na M. Hórnik od J. H. Imiše. Některé vytištěné archy „Mýtických bytostí“, které už nestačil Hórnik vyzvednout, musí podle Čeného ležet nejspíš v tiskárně Monse. S dopisem posílá sbírku slovanských pohádek v češtině, na které se podílel třemi lužickoserbskými.

218 /39/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (144 – 24)

W Slanym, 31. XII. 94.

Drohi bratřiko!

Posledni džen lěta spominamy swojich lubych přecelow – a Ty sy tola mój najswěrněši přecel; tuž Tebi na přenim městnje słušeja džensa moje myslički. Jutře započnje so nowe lěto – Bóh daj, zo by bylo zbožowne za Tebje a za Twój drohi lud. Serbskemu ludej je nětko wosebje trjeba Tvojich mocow – a tuž prošu Boha, zo by Tebi krutu strowosć k Tvojemu spomožnemu džělu wobradzil. Tež moja njewěsta so z dobrymi nowolětnymi přecemi přizamka. Posledni džen lěta spominamy na cyle minjene lěto – ale tón pohlad je lětsa zrudny! Hórnik w Serbach wjacy njeje! ... Budž Ty, bratře, jeho zastupjer, njewopušcej wosyroćene Serbstwo, džětaj w duchu naju wulkeho přecela. Ja

Tebi k temu džětu rad přilubjam swoje słabe mocy. Wobkhowej w starej bratrowskej
lubosci swojeho swěrneho

Adolfa

Dopis č. 218

V poslední den roku Černý vzpomíná na své milé přátele. A Muka je ten nejbližší přítel, proto mu dnes patří jeho myšlenky. Prosi Muku, aby se stal pokračovatelem Hórniku.

1895

219 /1/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (145 – 1)

[Hradec Králové] 23. 1. 95.

Lubowany bratřiko!

Korekturu wčera dokonjach a wotpóslach. Prošu Če, napisaj do čiščernje, zo bych mi wot kóždého listna extrawočíšcow dwaj exemplaraj stali, kaž hewak. Jedyň khowam za sebje a do njeho swoje poznamki činju, druhi chcu słać přeložerjej „bytosći“ k. Grabowskemu. W poslednim zešiwku „Wisły“ je připołożena tež karta Łužicow, kotraž tam hižo wot l. 1890 abo 91. ležeše. Po najnowišich nazhonjenjach by so dyrbjała tež Dubrawa; Husoka a Jaty wotrěznych – bohužel! Ja mam nětko wjele džěta. K. red. Grenzstein (wo kotrymž Tebi w juliju pisach; je Estonec z Jurjewa³⁵⁹) mje prosy, zo bych za jeho džěto „Ueber die nationale Bewegung“ wotdžěl wo Serbach napisal (němscy). Njehcył Ty tón wotdžěl ze mnu abo sam pisać? Bych jemu Twoju adresu zdžělił. Z wutrobnym postrowom (tež wot mojich) Twój bratr

Adolf

Dopis č. 219

Černý včera odeslal korektury „Mýtických bytostí“. Prosi Muku, aby napsal do tiskárny, že Černý chce z každého archu zvláštních otisků posílat dva exempláře. Jeden má pro sebe, do kterého si dělá poznámky, a druhý chce posílat Grabowskému překladateli do polštiny. Černý má hodně práce. Psal mu redaktor Grenzstein z estonského Jurjeva (Tartu, Dorpat) ohledně napsání kapitoly v němčině o Lužických Srbech pro jeho knihu „O národním hnutí“. Černý se ptá Muky, jestli by to nechtěl napsat.

³⁵⁹ Jurjev je ruský název pro estonské město Tartu. Toto město bylo dříve známo i pod německým a švédským názvem Dorpat. Tartu je druhé největší město Estonska.

220 /2/ Arnošt Muka Adolfu Černému (75 – 1)

Freiberg, 27. I. 95.

Lubowany drohi bratřiko!

Džensa sym kn. Dórnje do Budyšina pisał a jemu poručil, zo by Tebi porjadnje 2 exx. Twojeho džěła slał. Časopis so nětko porjadnje staja a nadžijam so, zo hišće hač do jutrow wobaj zešiwkej zhotowju. Tola Hórnikowy nekrolog wot Skale wěsće njedostanu. Bych snano Łusčanskeho wo njón prosył? Wot red. Grenzsteina³⁶⁰ dostach w dec. 1894 próstwu, zo bych jemu tón nastawk napisał a sym jemu to před krótkim přilubił; tola mi je tež prawje, jeli chceš jón Ty pisać. Jara rad bych widzał, hdy bych nětko ja město našeho lub. Hórnika za *Maćicu* S. dostawał wažnej časopisaj „*Wishu*“ a „*Žiwaju Starinu*“ a dale tež Ottovy Slovník Naučný. Ty tola wšěch tych redaktorow znaješ (ja pak nic); njechaš jich Ty za mnje wo to prosyc. Ja jim potom za to wězo Čas. M. S. a Łužicu darmo sćelu a Ottej chcu nastawki do słown. podawać, wěm-li, kajke trjeba. Wot Wisły pobrachuje wšo wot 1. 1894 a tež hewak wšelake zešiwki. Z najwutrobnišim strowjenjom w bratrowskej lubosći Twój swěrnj

E. Muka

Kocor chce zběrku swojich komposicijow za měšany chor zestajanych w Čas. M. S. wočišćeć dać. Što Ty k tomu prajiš? Piš mi wo tom.³⁶¹

Dopis č. 220

Muka napsal do tiskárny, aby Černému posílali zvláštní otisky, jak si přál. ČMS se řádně připravuje k vytištění. Hórnikův nekrolog od Skaly však nedostane. I Muka obdržel od Grenzsteina prosbu o napsání článku o Lužických Srbech, a také mu to slíbil. Přišlo by mu ale vhod, kdyby ho napsal Černý. Byl by rád, kdyby nyní dostával místo Hórnika slovanská periodika a OSN pro MS. Náhradou by oněm redakcím posílal ČMS a „*Lužici*“. Prosí Černého, neboť zná všechny ty redaktory, jestli by jim nenapsal a nepoprosil je, aby je posílali Mukovi. Ottovi by posílal příspěvky do encyklopedie.

221 /3/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (146 – 2)

V Hradci Králové, 22. II. 95.

Drohi bratřiko!

³⁶⁰ Grenzstein, Ado (1849-1916), estonský publicista.

³⁶¹ Napsáno (rukou Muky) obyčejnou tužkou napříč korespondenčním lístkem.

Dawno njejsym Tebi pisał. Přičina bě moja khorowatosć, kotraž mi njedowolowaše pisać. Wot połojcy januara běch znowa khory a hakle tydžeń zaso khodžu do šule. Nadžěju so, zo nětko budže zaso lěpje – jenož hdy by kusk milše wjedro było. Tola njesměm wjele sydać.

Džensa je za nas zrudny džeń našeho Hórnik. Prošu, staj [přitomnu] pšeań, kotruž k jeho wopomnjeću napisach, do 3. čisła „Łužicy“³⁶² (pósłach ju tež Skali za „Posoł“). Serbja dyrbyja wězo nic jenož so modlić za lěpši přichod – ale tež *džětać* za tón přichod!

Do jutrow pósćelu Skali zezběrane pjenjezy za dom Maćicy – je jich bohužel, mało, na najwjac jich budže 100 hriwnow. Na wulki džěl listow ani žaneho wotmołwjenja njedostach. Je však pola nas narodnych dawkow jara wjele: šulska maćica, nětko narodopisna wustajeńca atd. Tež politika zadžěwa – mysle su nětko jenož na naše politiske wobstojnosće wobrocene. Našim wulkim žurnalam su Serbja přemały lud – te jenož wulku politiku plahuja, při tom wězo maju přeco tež Słowjanstwo w hubje – tola jenož w hubje t. r. frazesach.

Jakub je mi jara zazłobjenje pisał – dokelž jemu trochu „wotewriće“ pisach. Mysli, zo běch inspirowany (najskerje tukaše na Tebje) – ja pak jemu napisach něšto wo wěrnosći, kaž sebi myslach a kaž běch hłuboko přeswědčeny. Wo mojim lisće nchtó njewědžeše. Zo trjehich wěrnosć – toho dopokaz mi je Jakubowe wotmołwjenje, kotrež na ničo w mojim lisće njewotmołwja!! (Předmjet mojeho lista bě Zejleř, spisy Serbowki atd.)

Ad vocem Zejleř: moja kniha přeložkow z njeho drje nětko skónčnje wuńdže. Kóždy džeń wočakuju korekturu.

Korekturu poslednjeho listna „bytosći“ wčera wobstarach a wotpósłach. Ale čohodla porjedžaš gen. plur. khorosći – khorosćow? Z Hórnikom pisachmoj doslědnje khorosći atd. – Čohodla wjezu – wješć (a nic wjezc), hdyž je wjedu – wjesć? Wostajich pak, kaž bě Ty porjedził.

Štož Kocorowe kompozicije nastupa, měnju, zo do Časopisa njestlušaja. Njeh je Maćica wosebje wuda. Sym přećel a česćowar Kocora – tola „Časopis“ je wědomostny organ a nic wumjełski; haj, někajka hudźbna studija wot Kocora by tam wězo přińć móhła – ale nic kompozicija. Wěm, zo su Kocora k tomu pohnuwali; slyšach tu mysličku hižo wot k. Jordana-Popojškeho. Wón měnješe, zo tam kompozicije Kocorowe runje tak slušaja, kaž hłosy ludowych pšeni. Nó, to je tola dwoja wěc. Něšto

³⁶² Adolf Černý: 22. februar (Wopomnjeću Michała Hórnik), Łužica, č. 3, měrc 1895, s. 17.

druhe budže, hdyž zhromadźizna (abo komu to słuša) nadawk „Časopisa“ přeměni – hdyž rjeknje, zo dyrbi časopis tež kompozicije serbskich komponistow přinošeć – a wězo po tom by so zaso znowa tež poesija a z cyła belletrija do Časopisa přijala. Potom by byl Časopis wědomostny a belletristiski (abo wumjelski) zběrník. Nětko je čisće wědomostny – dokelž belletrija (resp. poesija) bě w poslednich lětach wuwostajena z wotpohladom na to, zo belletristiski organ mamy w Łužicy – – a zo hišće za tón je njedostatk spisowacelow!

Rěčespytny wotrjad by móhl derje skutkować, hdy by wuradźował woprawdže akutne prašenja a nic jenož jednotliwosće. Jednotu w pisanju njezmějemy ženje – dokelž nětko sym přesvědčeny, zo w tom wulk nadawk hraje – – nabožniske wuznaće. To je cyły kawas. Hewak njemóže rozumny čłowjek rozšćepjenje ludoweho prawopisa we frakturje zapřijeć. A jednanje tych, kiž su na tom wina, je njewótčinske.

Mam jara zajimawe listy J. P. Jordana – chceš je za Časopis? Wšak so tajke wěcy móža petit čišćeć.

Kaž z poslednjeho čisła Łužicy widžu, dostawaš zaso „Český Lid“. Dla Wisły chcu Karłowiczej napisać – z Lamanskim³⁶³, redaktorom Žiweje Stariny, sym bohužel njeznaty. Tola spytam pola njeho wo durje zaklapać.

Za přichodne čisło Łužicy zaso něšto přihotuju – je-li wo to rodziš. Nětko njemóžach. To je njewjesole žiwjenje, bratře!

Što so budže nětko w maćičnej knihowni za lud čišćeć?

Postrowjejo Tebje na najwutrobnišo (tež wot wšitkich swojich – tež moja njewěsta mi pisaše, zo bych Će postrowił) sym Twój stajnje swěrný

Ad. Černý

Wozjew mi z lisćikom, zo Sy pěseň dostał.

Sym nětko w korespondenciji z krajnym twarskim inspektorom Schmidtom³⁶⁴ z Drježdźan, kiž ma wot sakskeho knježerstwa nadawk stare serbske twarjenja přěpytować.

Dopis č. 221

Černý byl od poloviny ledna opět nemocný, proto mu nemohl psát. Vzpomíná na Hórniku. Už je to rok, co zemřel. Do Velikonoc pošle Skalovi nasbírané peníze na Matiční dům. Je jich málo, max 100,- marek.

³⁶³ Lamanskij, Vladimír Ivanovič (1833-1914), ruský slavista a etnograf, od r. 1865 profesor v Petrohradě.

³⁶⁴ Schmidt, Karl, německý stavební inspektor v Drážďanech, přítel A. Muky.

V Čechách je nyní více veřejných sbírek. Sbírá se na národopisnou výstavu a Matici školskou. Sbírece nepřeje ani politika. Ta je zaměřena jen na české poměry. Pro velké české noviny jsou Lužičtí Srbové příliš malý národ. Ty jen velkou politiku pěstují a slovanství mají také jen v ústech, tedy ve frázích. J. Bart-Čišinski napsal rozezlený dopis. Myslel si, že byl inspirován Mukou. Napsal mu za sebe a jen pravdu [Co mu však napsal, se nezmiňuje!, pozn. Z.V.]. Korekturu posledního archu „Mýtických bytostí“ odeslal. Pozastavuje se nad některými gramatickými jevy, které mu Muka opravuje, ale Hórnik je ponechával bez oprav. Co se týká Kocorových skladeb, podle Černého do ČMS nepatří, neboť je vědecký orgán. MS by je měla vydat samostně. K té myšlence ho pobídl Jordan z Popojc. Pro beletrii a umění je orgánem časopis „Lužica“. Jazykovědná sekce by mohla dobře pracovat, pokud by rozhodovala o naléhavých problémech, nikoli o jednotlivostech. Jednotného pravopisu podle Černého nebude nikdy dosaženo, neboť v tom velkou roli hraje náboženství. Rozumný člověk nemůže rozdělení národního pravopisu ve fraktuře přijmout. Ti, co si to přejí, nejednají vlastenecky. Černý je v písemném styku se zemským stavebním inspektorem Schmidtem z Drážďan, který má od saské vlády za úkol vyhledávat stará lužickosrbská stavení.

222 /4/ Arnošt Muka Adolfu Černému (76 – 2)

[Freiberg, 26. III. 95]

Lubowany bratřiko!

Pódlá dostawaš mój wědomostny nastawk z lětušim šulskim programmom, kotryž je mi cyły čas wot hód brał. Jeli chceš mi lubosc wopokazać, móžeš někajku rozprawku do toho abo druhého českého časopisa napisać. Zmylku je tam w zapisku wučerjow naš nowy rektor sćinił, napisawši, zo sym woprawdźity sobustaw Krakowskeje akademije: to jemu ja prajił njejsym, wšo pak so nětko tež njehodźi porjedzić bjez blamage. Běch před 2 njedželomaj pola Jakuba, wón je so po zdaću porjedził. Bohu džak! Wo J. P. Jordanowe listy Će prošu a postaj, hač do Čas. abo do Łužicy. Štož mi za Łužicu hewak pósceleš, wšo je mi wutrobnje witane. Přińdź tola jutry na hłownu zhromadźiznu Maćicy, mam wjele wažnych namjetow a trjebam podpěrarjow. Potom powědamoj sebi tež wšo, štož mamoj na wutrobje; smój so tola cyle našemu Serbowstwu poswjećiloj ty kaž ja! Nětkole mam influencu a dyrbju domach sydać abo ležeć. Z najwutrobnjšim strowj. Twój bratřik

Ernst

Dopis č. 222

Muka posílá vědecký článek s letošním školním programem. Pokud mu chce prokázat milost, mohl by o tom napsat zprávu do nějakého českého časopisu. Nový rektor se dopustil chyby v seznamu učitelů, když

napsal, že je řádným členem Krakovské akademie. Netroufl si mu to ale říct. Za jakýkoli příspěvek do ČMS nebo časopisu „Łužica“ mu bude vděčný. Černý má přijet na povelikonoční zasedání MS. Má hodně návrhů a potřebuje podpořit. Nyní má chřipku a musí doma posedávat či polehávat.

223 /5/ Arnošt Muka Adolfu Černému (77 – 3)

W Freibergu, 12. IV. 95.

Lubowany mój drohi bratřiko!

Kak, kak husto sym z myslemi pola Tebje był w poslednim štwórcu lěta a kak mało sym Tebi pisał! Bych Tebi rad ertnje rozestajał, kak wjele, kak ćežko sym měł džělać a so bėdźić a kak sym pódla tež dwójcy khory był a nětko pak je zaso lěpje. Jutře chcu do Wosyka wotjěć k swojim lubym sotram a bratrej. Runje je tu swak Keřk pola mje, kiž sobu pojedže. A wutoru chcu do Budyšina, hdžež wjele džěla, wjele wojowanja na mnje čaka. Maćičny dom pak dyrbymy měć, a kak rad bych tež Tebje tam widzał a witał a z Tobu był hromadže. A myslu, zo by to za Tebje jara strowe było, hdy so raz tutón wulět do Budyšina sćinił po wulcy zrudžacych nazhonjenjach, kotrež sy dyrbjał před krótkim časom činić. Sym přez Twoju lubu sotru Barbaru a knjeni Holanowu zhonił, zo je Tebje Twoja njewjesta wopuščila, kotruž Ty tak horco lubowaše. Čuju twoje horjo a bolosć Twojeje wutroby a nošu ju z Tobu a chcył Tebje rad troštować. A woprawdže změruj a troštuj so! Wona njeběše *Tebje* hódna, hdyž bě ji móžno Tebje tak wopuščić, wona nic Tebje, ale sebje lubowaše. A tuž bohu džak, zo so to hišće do kwasa wupokaza, hewak by Ty z nej był njezbožowny. Nětko njech je Twoja kaž moja luba naša Łužica; naju lubosć słuša cyle Serbowstwu. Mamoj wjele džělać a pytać swěrných pomocnikow, kotrychž je nětko tak mało.

Nětko přindu próstwy: Póscel abo přiwjes mi něšto sobu za *Łužicu*. Twoje nastawki so rad čitaju. Wosebje bych tež z Twojeho pjera bórzy rad měł wobšěrnú recensiju wažneje tež za nas Serbow knihi kn. Ant. Kotíka³⁶⁵: „Naše přijmení“, kotruž Ty tola tež maš.

Pisaj mi tola tež bórzy raz dołhi list, jeli woprawdže njeby móhl na hłownu zhromadźiznu Maćicy přinć, hdžež Tebje wočakuju.

Praj tola Twojej lubej a tež wote mnje tak česćowanej maćercy a Twojemu bratřikej wjele wjele dobreho wote mnje. Tebi tež wjele dobreho wot swaka Keřka;

³⁶⁵ Kotík, Antonín (1840-1919), český publicista, překládal z ruštiny a polštiny.

sotra Alma drje je zaso tak někak zaso strowa, nětko pak małej džěsí zły kašel (Keuchhusten). Koši a wobjimuje Tebje w bratrowskej lubosći Twój na přeco

E. Muka

Dopis č. 223

Muka dlouho nepsal. Měl hodně práce a byl dvakrát nemocný. Zítra chce odjet k nejbližším do Wosyka. Je u něho švagr Kerk, který se s ním vrátí do Lužice. V úterý pojedou do Budyšina, kde ho čeká mnoho práce a bojování. Určitě by Černému prospělo, kdyby si udělal výlet do Budyšina, neboť se od jeho sestry Barbory a paní Holanové dověděl, že ho opustila nevěsta, kterou tak miloval. Soucítí s jeho bolestí v srdci. Muka se snaží Černého utěšovat slovy, že ho nebyla hodna, že měla ráda jen sama sebe a je dobře, že se tak stalo před svatbou, jinak by byl celý život nešťastný. Muka prosí Černého o články do „Lužice“. Jeho články jsou oblíbené. Prosí ho také o recenzi knihy „Naše příjmení“ od A. Kotíka, která je podle Muky důležitá i pro Lužické Srby. Posílá pozdravy Černého matce a bratrovi. Černého pozdravují Mukova sestra Alma, které je už lépe, a její muž. Jejich malé děti však mají černý kašel.

224 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (147 – 3)

Hradec Kr. 15. IV. 95.

Drohi bratříko!

Jara mi je žel, zo dyrbješe tež Ty być z nowa khory – tola pak so tróštuj, zo je Tebi nětko zaso derje, hdyž móžeš do Wosyka a do Budyšina jěchać – a přeju Tebi, zo by skónčnje kruteje strowosće nadobyl.

Teje tež ja přeco hišće njenamakach, sym stajnje jara kipry a *dyrbjal* so jara na kedźbu brać. To pak při mojich mnohich džělach tak njeńdže, kaž by nuzne było. Tohodla tež njesměm nětko do Budyšina; z němskej kuchnju bych zaso wšo skazył, štož bě so za dohi čas, za drohe pjenjezy a při njemałym ćerpjenju tak někak porjedziło. (Pódlu toho mamy *srjedu* hižo šulu a při nětčišich zrudnych wobstejenjach w Čěskim kralestwje njebych dowolnosć dostał, haj njebych k tajkej składnosći wo nju prosyć směl.)

Wězo je w poslednim času na moju strowosć tež njenadžita katastrofa w mojim žiwjenju skutkowała. Džak za Twoje bratrowske tróštowace słowa. Haj, nětko je moja njewjesta zaso jeničcy Łužica!

Hdyž tež njemóžu nětko do Budyšina přijěć, budu tola z dušu při Maćičnej zhromadźiznje přítomny. Bóh daj, zo by wjele Serbstwu spomožneho wobzamkła. By však najlěpje bylo, hdy budžeše Ty předsyda Maćicy byl; to njemóžu ľonšej

zhromadźiznje wodać, zo bě sebi tajku nullu wuzwolila. Prosyh hižo přecela Skalu, zo by Maćicy wote mnje postrow přečitał.

Wutrobny džak za Twoje džěła, za lisćik a list. Škoda, zo Twoje džěło njemóžu posudzić; sćini tak wustojny znajeť antiskeju rěčow, kotremuž program pósćełu. Nětko chcu wotmołwić po rjedže na Twój lisćik a list:

Jordanowe listy přihotuju za čišć chcu Ći je bórzy pósłać. Měnju, zo so tajke wěcy najlěpje za Časopis přihodža; wšak so móža z drobnjšim čišćom čišćeć, z tajkim, kaž so hewak w nim pěsnje čišća. Tež bibliografiju Hórnikowych spisow³⁶⁶ chcu nětko skónčić a Tebi pósłać; nětko njemóžach ničo tajke pisać. A što tola budže nekrolog pisać? Wšak wjacy ničo tak wobćežne njebudže, hdyž je hižo wobšěrný žiwjenjopis wote mnje w Slov. Sborníku a mjeńši w Łužicy.

Tež za Łužicu chcu nětko skónčnje zaso něšto spisnyć; běch nětko dospołnje poraženy. Tola kritiku w Kotíkowej knizy pisać njemóžu; wukładowanja, kajkež tam su, přihodža so zwjetša za humoristiski list, nic pak za wědomostnu knihu; cyła wulka kniha je něšto hódna jenož jako material, hewak za wědomosć žaneje hódnosće nima. Hdyž druhdy njezměješ ničo wote mnje, móžeš traš někajki přeložk z mojich knižkow wo Serbach podać, pak z „Łuž. wobrazkow“ pak z „Různých listův v Lužici“.

Za Maćičny dom pilnje zběram. Wóndano pósłach k. Skali 93 šěsnakow a mam zaso hižo wokoło 20 šěsn. jenož zo by so hižo z twarbu počało!

Wubjerk Zejlerjowych pěsni w „Zběrniku swětoweje poesije“ bě hižo wušoľ; chcu pak Tebi poswjećić exemplar rjenje zwjazany, a tuž dyrbiš hišće něšto dnjow dočaknyć. Sym wćipny, kak so Ći budže spodobać. Přenja spomnjenka wo nim je čišćana w tydzeniku „Čas“³⁶⁷ č. 15. Praji so w njej: „Naš Sborník swětoweje poesije w zwjazku 37 dokonja akt piety. Łužiski Serb Handrij Zejleř njeje basnik swětowy w tom zmysle, kaž so wšědnje toho słowa wužiwa, tola hdy njeby nas Čechow winowatosć byla, pónzawać duchowne žiwjenje luž. Serbow, što druhy je k tomu powołany? Tohodla witamy wubjerk pěsni Zejlerjowych, kotryž wobstara njesprócnicy A. Černý a čim bóle, *dokelž wokřewja kaž rosa*. Zejleř (1804–1872) pisaše wothłosy na serbsku ludowu pěseň a to tak khutnje a radženje („zdařile“), zo so zaso mnohe wot nich zakorjenichu w ludu kaž narodna pěsň. Černý je tež tak šwižnje/čerstwje („čiperně“) a

³⁶⁶ Adolf Černý: Přehľad spisow Michala Hórnika, Časopis Maćicy Serbskeje, 1895, s. 51-69.

³⁶⁷ Čas, český politický a kulturní list, vydávaný od r. 1887.

jadriwje („jadrně“) do čěšćiny přebasni.“ Čas je jedyn wot najwadžnišich časopisow w literariskej kriticy (a w politycy atd.). Redaktor jeho je dr. Herben³⁶⁸, kotrehož znaješ.

Kak daloko je *Časopis*? Je druhi zešiwk lońšeho lětnika dočišćany? Prošu, pósćel mi, štož bě wušło, hišće z Budyšina. A dale: knjez Francew³⁶⁹, Rus, kiž bě ze mnu w minjenym lěće w Serbach, bě Mačićny přinošk na l. 1894 a mi so zda tež 95 zaplaćil, tola *Časopis* atd. dóstał njeje. (Runje wot njeho dostach zezběranych 10 rubli za Mać. dom). Pódlá toho sebi žada měć hornjoserbske protyki. Tuž Će prošu, expeduj jemu z Budyšina pola Smolerja hišće: 1.) *Předženak*³⁷⁰ 1895. 2) *Krajan* 1895. 3) *Časopis* 1894 zeš. 1. a 2. adresa jeho: Владимиръ Андреевичъ Францевъ – Варшава – Золотая 24. (Warszawa, Złota 24.) Wot Was traš dyrbi być tež němska adresa. (Ja tež nimam *Předženak* za minjene lěto).

Sy hižo *nastawk wo Serbach za k. Grenzsteina* w Jurjewje napisał? Je-li hišće nic, dha prošu tak bórzy sćiń. Sym Tebi džakowny, zo chceš jón sam spisać. Potajkim za 1 čišćowe listno po planje, kiž bě Tebi připósłany.

Njeje žana mačićna knižka za lud w minjeny lěće wušła? Jara by so poručało, zo by so nětko najprjedy wudała podobna knižka, kaž je Štechow³⁷¹ „Katechismus“, w kotrež bychu najtrěbniše wědomosće wo Serbach w přistupnej formje podate byle. Dale dyrbja so trěbne hospodařske a podobne knižki wudawać – dobre powědańčka přeložene (z Němcoweje, Raisa atd.), kotrež bych lubjerad wubrał a kotrež by wěsće Andricki přeložil abo za serbski lud wobdžělał. Njewěm, što so za tu wěc nětko stara, namjetuju pak, zo bychu Tebje poprosyli, zo by tež redakciju „Mačićneje knihownje“ přiwwzał.

Škoda, zo so njemóžemoj nětko widžec, bychmoj sebi wšelake powědałoj a wuradžowałoj. Nó, nadžějam so, zo so tola w awgusće wohladamoj. Pardon! Móže być, zo hižo prjedy – na narodopisnej wustajeńcy, kotruž Ty tola z wěstosću wopytaš. Budže woprawdže rjana!

Postrow wote mnje wšitkich přećelow – wosebje tež sotru Barboru a knjeni Holanowu. Z najwutrobnišim bratrowskim postrowom a wokošenjom Twój stary

Adolf Černý

³⁶⁸ Herben, Jan (1857-1936), český politik, novinář, spisovatel a historik.

³⁶⁹ Francev, Vladimír Andrejevič (1867-1942), ruský slavista, filolog a historik.

³⁷⁰ Předženak, od r. 1855 kalendář pro lužickoserbské evangelíky.

³⁷¹ Štech, Václav (1859-1947), český učitel a publicista. V letech 1908 až 1914 byl ředitelem divadla na Vinohradech.

Serbske Nowiny a Pomhaj Bóh wot soboty njedostach – prošu, wobstaraj mi je.

Što so stanje z knihownju njeboh k. far. Jenča³⁷²? (Kotrehož nekrolog³⁷³ wuńdže srjedu w Nár. Listach sobu z nekrol. njeboh knjenje Imišoweje³⁷⁴).

Dopis č. 224

Černý lituje, že je Muka nemocný. I s jeho zdravím to není nejlepší. Do Budyšina na zasedání MS nepřijede. Jednak nedostane ve škole povolení, jednak by jeho žaludek, který ještě není v pořádku, nesnesl německou kuchyni. Samozřejmě proběhlá životní katastrofa ovlivnila také jeho zdraví. Děkuje za slova útěchy a od této chvíle je jeho jedinou láskou opět Lužice. I když do Budyšina nepřijede, bude s Mukou na zasedání MS alespoň duchem. Černý by si přál, kdyby se Muka stal předsedou MS. Zasedání z minulého roku nemůže odpustit, že do čela MS zvolilo takovou nulu.

Mukův školní program bohužel nemůže posuzovat. Učiní tak ale zkušený znalec antických jazyků, kterému program pošle. Pro ČMS připravuje korespondenci Jordana a bibliografii Hórníkových spisů. Pro časopis „Lužica“ chce také konečně něco sepsat. Recenzi na Kotíkovu knihu o příjmeních psát nebude, neboť podle Černého nemá vědeckou hodnotu a interpretace obsažených příjmení v této knize se hodí spíše do humoristických časopisů. Pilně sbírá na Matiční dům. Skalovi nedávno odeslal 93 šestáků a už má dalších 20.

V rámci sborníku světové poezie vyšel výbor básní H. Zejlera. Minulý rok byl s Černým v Lužici Rus Francev, který zaplatil členský příspěvek MS na rok 1894 a 1895, ale ČMS nedostává. Dostal od něj také na Matiční dům 10 rublů. Francev má zájem také o lužickosrbské kalendáře. Černý prosí, aby mu vše bylo zasláno. Černý se ptá, jestli už napsal článek pro Grenzsteina. Je mu vděčný, že ho napíše.

Dále se Černý ptá, jestli v uplynulém roce vyšla nějaká kniha lidového čtení. Doporučoval by nejdříve vydat knihu, jako byl Štechův „Katechismus“, kde by byly přístupné nejdůležitější informace o Lužických Srbech. Podle Černého by se měly vydávat i hospodářské knihy. Dobré povídky by vybral z Němcové a Raise a Andricki by je určitě přeložil a připravil pro lužickosrbský lid.

Černý i Muka se uvidí nejspíše v srpnu, ale možná už na národopisné výstavě. Muka má pozdravit Černého sestru Barboru a paní Holanowou. Závěrem se ptá, co se stane s knihovnou faráře Jenče.

225 /7/ Arnošt Muka Adolfu Černému (78 – 4)

W Freibergu 15. meje 1895

Lubowany mój bratřiko!

Dawno chcych Tebi pisać, ale přeco mějach wjele dzěła a starosće. Tuž pak nětko khwatnje.

³⁷² Jenč, Korla Awgust (1828-1895), lužickosrbský fárář, literární historik, historik a organizátor studentského života.

³⁷³ Adolf Černý: Míla Imišowa a K. A. Jenč, Lužica, č. 5, meja 1895, s. 34-35.

³⁷⁴ Imišowa, Míla (1827-1895), lužickosrbská básnířka, sestra K. B. Pfula a manželka J. H. Imiše.

Běch jutry w lubej Łužicy a w Budyšinje, mějach jara wjele wobstaranjow a jednanjow, tuž běchu tute prózdniny nic wokřewjace, ale napinace. Twoja luba sotra Barbara běše strowa, a lubi so ji pola knjenje Holanoweje a w Serbach. Srjedu 17. hapr. wječor běše wona sobu na Bjesadzinym balu a je so tam derje zabawiła. Škoda, zo Ty na Maćicy a Bjesadze njemóžeš sobu pódla być. Sym Tebje tam jara parował. Kn. Alfons ze sotru Melaniju běše přijěł hižo póndzelu a je wostał hač do sobotu; wón bydleše pola stareje Smolerjoweje, štož běše mi mało přijomne, njejsym jeho tam wopytał, ale běchmy z nim hromadze štwórtk wječor na winje a pjatk w Hodźiju pola Imiša k wobjedu. Štož smy na Maćičnej hłownej zhromadźiznje wuradźowali, sy z rozprawy w Serbskich Nowinach zhonił. To pak wšak nic, zo so mi naše předsydstwo a wosebje *předsyda* mało spodoba; wón běše zaso njeprístojny přećiwo mi – wěsće za džak, zo so wo Maćicy tak wjele staram a ji tak wjele wopruju. Wón drje je jara žarliwy na česć a stražuje kaž zmij, zo so jeho dostojnosći njeby blisko stupiło, ale džělać wón za Maćicu ničo njecha, haj samo posedženja dzeržeć, hdyž je nuzno, je jemu druhy přewjele. Džělawy je drje jenož Bartko, ale tón je so bohužel tak jara z tym twarskim mištrom Mauerom zaparał, zo so jemu z jeho pazorow sam wuwinyć njemóže, a zo mam ja z cyłej mocu ćahnyć, zo bych jeho z tuteje charybdy wućahnył. Mamy jara dobre a přiódne rysy wot jenoho Drježdžanskeho twarskeho mištra a smy jenohłósnje postajili, na jich zakładze nowy twar dale spěchowac. Ale hdyž jenož ja a Ty a Alfons pytamy pjenjezy hromadu honić, *drje hišće lětsa móžno njebudže knowotwarej přistupić*. Tola twarić budžemy a dyrbymy, wot toho ja wjacny njepušću, doniž sym žiwy, njech mi překuše džěłaju kaž chcedža a štožkuli chce. Časopis 1895 č. 1. wuńdže do 1. julija a č. 2 potom hnydom w čišću pokračuje a snano 1. nov. wuńdže. Kóždy zešiwk ma nětko 5 listnow wobsahowac a płaći 2 hr. 50 np. Tuž prošu pokračowanje *Mytiskich Bytosćow* skerje lěpje napisac a mi připósłac; tej 1 ½ strony wot „Čerta“ sym wčera w korekturje poměł a hnydom zaso, dokelž khwataše, do Budyšina do čišćernje pósłal. Za rozeslanje sym dobył Budyšskeho knihiwjazarja Gelbu; wón chcyše hnydom po jutrach č. 90 rozesłac; tola Marko Sm. je so tak z čišćenjom adressow dundał. Sy Ty nětko wšo dostał? Jeli nic, mi piš, zo bych Tebi wot jow pósłal. Přichodnje dostanješ kóždy króc Časopis tež wote mnje, hnydom hdyž budže žadyn zešiwk hotowy. Za Twoje mi witane *přinoški za Łužicu* měj mój najwutrobniši džak. Pósćel mi bórzy zaso něšto. Wosebje pak wuprajam Tebi najwutrobniši džak za tón tak krasny dar Twojeje wubjerneje zběrki Handrija Zejlerjowych pěsni, při wšěm napinacym džěle sym jeje předsłowo a někotre pěsnje hižo čitał a sym so woprawdže wokřewił; Ty sy jara derje

přeložil. Měj za tutón nowy skutk Twojeje lubosće našeho Serbowstwa mój horcy džak. Bóh daj, zo móhl jón Tebi tež bórzy ertnje wuprajić! Kak dołho dha budže Waša narodopisna wustajeńca? Khwile na nju přinć mam jeno w swjatkownych prózdninach na 3-4 dnjow a runje tak na Michałskich prózdninach. Hdy dha chceš tam Ty? Bjez Tebje tam być njemóžu a njecham, čehnje pak mje z mocu do Prahi a k Tebi. We wulkich prózdninach dyrbbju dla svojich čuwow do někajkich kupjelow, tuž tehdy njemóžu do Prahi.

Jenčowu knihownju chce Fiedler³⁷⁵ za Maćicu sebi wot dobjernikow žadać. Je tam tež wjele Maćičnych wěcow. Zo by Fiedler to tola skerje a lěpje činił. Twój postrow je Skala w Maćicy čitał a wón bu ze zahorjenjom přijaty. Na to so wobnowi belletristiski wotrjad a na jeho čolo so staji Łusčanski, dokelž ja na žadyn pad tež tutu starosć na so wzac njemóžach. Wěš, što mje hižo wšo wobćeža! Wšě swobodne khwilki wopruju tak mojej lubej serbskej Łužicy! Dla Hórnikoweho nekrologa sym Skalu přeco pohonjał, tón pak ma poľnej rucy džěla za duchowne zbože svojich wowcow. Tuž je wón Libšej tón nadawk přepodał, kotryž chce rad tón nekrolog pisać, ale – hdy?! Tuž prošu, napiš tež Ty khartku Libšej a pohonjej jeho, zo by skerje lěpje dokonjał a pokaž jeho na Twoje zakładne džěla. Tutón nekrolog dyrbjał poprawom w zešiwku 1. lětn. 1895 wuńć a dyrbjał so mi hač do kónca tutoho měsaca připósłać. Sym tak ze Skalu wučinił, ale hač Libš póscele – tuž pohonjej jeho tež Ty. Twoju bibliografiju pósćel mi na kóždy pad skerje lěpje; podam ju samu, jeli hinak njeje, do tutoho zešiwka. Měj wutrobny džak, zo za naš dom tak pilnje zběraš; prošu, kruće tak dale! Ja dostach te dny wotkazanje 1000 hr. za dom. Nastawk za kn. Grenzsteina chcu bórzy započec pisać.

Štož Twoje namjety dla Maćičnych knižkow za lud nastupa, sym cyle Twojeje mysle: wubjer te powědančka a pósćel je Pražskim Serbowčanam, njech hromadže přeložuja a njech tajki „Katechismus“ po Štechu zestajeju – daj jim pokiwy!

Tuž měj so rjenje derje, luby bratřiko! Bóh skrućej Twoju strowosć a poskić namaj bórzowne wjesole zasowidženje! Z najwutrobnišimi postrowami Tebi a Twojim lubym maćercy a bratřikej wobjimam Tebje z bratrowskim wokošom bywajo Twój na přeco

Ernst Muka

Dopis č. 225

³⁷⁵ Fiedler, Korla Awgust (1835-1917), lužickoserbský učitel, básnk, hudebník a kulturní pracovník.

Muka byl o Velikonocích v Lužici. V Budyšině měl hodně jednání a obstarávání, takže tyto prázdniny byly spíše náročné. Černého sestře Barboře se v Lužici u paní Holanové líbí. Večer ve středu 17. dubna se velice dobře bavila na taneční zábavě. Přijel také Alfons Parczewski se svou sestrou Melanií. Bydlel u staré paní Smolerové, což mu bylo nepříjemné, takže ho tam nenavštívil. Ale ve čtvrtek večer si byli spolu sednout u vína a v pátek byli na obědě u Imiše v Hodziji. I Mukovi se nelíbí předsednictvo a zejména předseda MS. Vůči Mukovi se předseda na zasedání MS choval neslušně. Muka dodává, že to bylo nejspíš poděkování za vše, co pro MS dělá. Žárlí na slávu a hlídá jako drak, aby se někdo nepřiblížil jeho úctě. Pro MS on pracovat nechce. A i zasedání MS jsou mu na obtíž. Nejpracovitější je jen Bartko, ale ten se zbytečně spustil se stavebním mistrem Mauerem. A sám z jeho spárů se nemůže dostat, takže bude muset Muka vyvinout maximální sílu, aby ho z té charydby vytáhl. Mají velmi dobré a vhodné rysy od jednoho drážďanského stavebního mistra a jednohlasně schválili, že se o tyto rysy bude nová stavba opírat. Pokud ovšem bude sbírat peníze jen Muka, Černý a Parczewski, určitě se s výstavbou ještě letos nezačne. Muka prosí o pokračování „Mýtických bytostí“. Děkuje za příspěvky do „Lužice“. Děkuje také za zaslanoú sbírku básní Handrije Zejlera v českém překladu. Muka se ptá, jak dlouho potrvá národopisná výstava. Mohl by přijet jen na svatodušní svátky anebo pak v září kolem sv. Michala, kdy má prázdniny. V létě musí do lázní na léčení.

Jenčovu knihovnu chce Fiedler pro MS žádat od dědiců. Je tam mnoho věcí MS. Skala přečetl na zasedání MS pozdrav Černého, který byl přijat s nadšením. Na jeho základě byla obnovena beletristická řada, kterou povede Łusčanski. Muka nemohl v žádném případě přijmout další povinnosti a starosti. Srdečně děkuje, že Černý sbírá na Matiční dům. Muka v těchto dnech dostal v závěti na dům 1000 marek. Článek pro Grenzsteina napíše.

Pokud jde o knížky lidového čtení, souhlasí s Černým, aby sám vybral texty, které pošle k přeložení členům „Serbowky“ do Prahy, aby sestavili takový „Katechismus“ podle Štecha.

226 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (148 – 4)

H. K. 19. V. 95.

Drohi bratřiko!

Wutrobny dzak za list, kotryž hižo njewočakowach. Myslach sebi: „Nó, nó, nětko tebje pomałku cyła Łužica zabywa.“ Džensa jenož tychle něšto rjadkow; hdyž skónču bibliografiju Hórnikowych džěłow a něšto za Łužicu (štož wšo budže do tydzenja), napišu Ći wobšěrnišo. Džensa Ći pisam, dokelž běše spomnił, zo chceš swjatki do Prahi přijěć. Wustajeńca budže hač do swj. Wjacława (28. sept.). Potajkim, hdyž njemóžeš we wulkich prózdninach přijěć, móžemoj so na wustajeńcy zetkać jenož swjatki. (Škoda, zo njemóžeš pozdžišo, t. r. we wulkich prózdninach přijěć, zo by tež mje sobu wopytał; pódlá toho njebudže nětko hišće wustajeńca cyle dospołna). Ja pojedu do Prahi sobotu 1. junija rano a budu připołdnju w Prazy. Napiš mi, w kotry čas Ty přijědžeš, zo

bych Će móht na dwórnišću wočakować. (Móže być, zo budźemoj hromadze w priwatnym wobydlenju jenocho mojeho přećela nocować). W Prazy móžu wostać do *wutory*; srjedu mam zaso šulu. Wjeselu so hižo na zasowidženje! Z wutrobnym postrowom Twój swěrnny

Ad. Černý

Dopis č. 226

Výstava potrvá až do 28. září (do sv. Václava). Na výstavu by Muka mohl přijet na svatodušní svátky, kde se setkají. Černý přijede do Prahy v sobotu 1. června a odjede v úterý, neboť má zase školu. Muka má Černému napsat, v kolik přijede, aby na něj mohl počkat na nádraží.

227 /9/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (149 – 5)

Hradec Králové, 25. V. 95.

Drohi bratříko!

Skónčnje móžu Ći wšo přilubjene pósłać, a tak Tebi džensa pišu. Nadzįjam so, zo bibliografija přinđže hišće časa dosć za tónle zešiwk; Ty mi traš tež korekturu k přehladanju pósćeleš? Sobu Ći sćeľu žiwjenjopis Šafařika³⁷⁶, kiž dyrbi přinć hišće do tohole čisła Łužicy; myslach, zo změješ nastawk k jubileju 13. meje – hdyž pak njejsy w tom čisle žany podać móht, dyrbi w přichodnym přinć. Při jubileju najwjetšeho slavisty njesmě „Łužica“ z boka stać! Dale připoľožich pěsničku Ladislawa Quisa, kotraž so budže čitarjam zawěsće spodobać. Přichodnje podam wjacy z toho českeho pěsnjerja. Tež připoľožam jeho wusud wo Zejlerju, wuwzaty z jeho privatneho lista. Dale Će prošu, zo by do přichodneho čisła „Łužicy“ stajił porjedženku:

Pěseň „Toman a lěsna žónka³⁷⁷“ je z „Wothłosa pěsni čěskich“ wot Fr. Lad. Čelakowskeho. Přeni rjadki dyrbi rěkać: Wječor před swjatym Janom. Dwanaty: Košličku mi płatawu.

Nětko w nastupanju naju zetkanja w Prazy. Přijědz tola z wěstosću – wobydlenje za naju hižo mam. Budźemoj přebywać pola mojeho přećela (nježenjeneho) profesora pražskeho hudźbneho konservatorija, Adolfa Mikeša³⁷⁸. Tola napiš mi *hnydom*, *hdy*

³⁷⁶ Adolf Černý: Pawoł Józef Šafařik. K 100lětnemu jubileju jeho narodninow, Łužica, č. 6, juni 1895, s. 41-43.

³⁷⁷ Toman a lěsna žónka (překlad A. Černého), Łužica, č. 5, meja 1895, s. 34-35.

³⁷⁸ Mikeš, Adolf (1864-1929), česky huděbní pedagog.

přijědžeš³⁷⁹, z kotrym ćahom. Ja budu w Prazy hižo sobotu připołdnu a příndu Tebi na dwórnišćo napřećiwo (přijědžeš drje runy puć z Freiberga přez Moldawu, Louny a Slany?). Pisach Tebi hižo lisćik w tej naležnosći, njewěm pak, hač bě jón dóstał. A kak dołho móžeš wostać? Resp. kotry dzeń dyrbiš być domach? Potajkim mi wšo trjebne *hnydom* wozjew!

W nastupanju Maćicy derje wěš, kak jara mje mjerza, zo mamy tajkeho předsydu. Wšak Sy w mojim feuilletonje čitał, zo njejsym to čěskemu swětej potajił, kak njedušnje bě so zadžerzał w minjenym léće při nadpadže němskich nowinow na Maćicu a na Serbow. Tajki ćłowjek rěka čěscy „sketa“, njech tež ma zastojnstwo kajkež chce a njech kaž chce stražuje, zo njeby so jeho dostojnosći blisko stupiło.

Jara zwjeselace je, zo sy tajke dušne wotkazanje za Maćicu dostał. Směm zhonić, wot koho? Mi wšak so hubjenje zběra, přeco tomu wjele zadžěwkow do puća stupa. Nic jenož, zo mamy wjele swojich stajnych dawkow, lětsa hišće wustajeńca zběranju zadžěwa. Příndže nětko w Łužicy abo pozdžišo w Maćicy nadrobne kwitowanje darow, kotrež k. Bartkej (přez Skalu) pósłach? W „Serb. Nowinach“ stejese jenož zhromadna summa. Wšak njetrjeba tón zapisk w němskich pjenjezech podaty być; njech so jenož zhromadna summa w němskich pjenjezech poda a w spinkach jednotliwe přinoški w awstrijskich pjenjezech. (Nadrobny zapis ma k. Bartko).

Nětko budu Mythiske bytosće zaso dale pisać, tak zo najpozdžišo za měsac dostanješ rukopis něhdže za 3 listna. Nazymu a w zymje potom chcu džěło dokónčić, zo bych móhl cyłu knihu w přichodnym léće do swěta pušćić.

Wjeselu so, zo so Tebi Zejleř spodoba; ja wšak džěłach z lubosću a kaž najlěpje wědzach.

Wěm, zo pola Jenča je wjele Maćičnych wěcow, tež hewak je jeho knihownja jara nadobna a tuž ju dyrbiće za Maćicu dobyć. Wón wšak přeco praješe, zo ju jenož za Maćicu hromadzi. Słyšach raz jeho słowa pola Hórnik; praješe, kak budža raz w Maćičnej knihowni „Hórnikiana“ a „Jenčiana“.

Libš dyrbi bórzy Hórnikowy nekrolog napisać. Njechaš-li zapis Hórnikowych biografijow jako dodawk při mojej bibliografiji podać, pósćel jón Libšej, zo by jón při nekrologu sobu wužił. Myslu, zo tak budže derje: najprjedy přehlad Hórnikowych džěłow – a potom studija wo jeho žiwjenju a skutkowanju (nekrolog wot Libša).

Wodaj šmóranje; khwatam, zo by list přišoł na póst.

³⁷⁹ „hdy přijědžeš“ – dwakrát podtrženo

A napisaj mi wěšće hnydom lisćik! W Prazy sebi potom budžemoj wjele powědać – wjeselu so jara na zasowidženje!

Z wutrobnym postrowom (tež wot maćerje, kotraž by Će wutrobnje rada pola nas domach powitała, a wot bratra w starej swěrnej lubosći Twój

Ad. Černý

Dopis č. 227

Černý konečně zasilá slibované. Posílá životopis Šafaříka. 13. května má výročí. „Lužica“ by při výročí největšího slavisty neměla stát stranou. Příkládá k dopisu ještě překlad básní L. Quise a také jeho mínění o Zejlerovy, které převzal ze soukromé korespondence. Pokud jde o jejich setkání v Praze, tak zajistil ubytování u svého svobodného přítele Adolfa Mikeše, profesora pražské hudební konzervatoře. Černého mrzí, kdo je ve vedení MS. Černému stále něco stojí v cestě, aby mohl ve velkém zahájit veřejné sbírky. Letos je to hlavně národopisná výstava. Bude se snažit do konce zimy definitivně dopsat celou knihu „Mýtických bytostí“.

228 /10/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (150 – 6)

29. meje 1895. Hradec Králové.

Drohi bratřiko!

Wutrobnje so wjeselu, zo z wěstosću přijědžeš. Bohužel njeje moja radosć poľna; sym zaso wot pónđzele khorowaty a boju so, zo njebudu při naju zasowidženju dospoľnje strowy. Džensa popoľdnju je mi drje kusk lěpje – tola što to pomha, hdyž sebi njemóžu jutře wotpočnyć. Mamy tu krajneho dohladowarja a tak njemóžu wostać doma; hewak njebych do šule šoľ a bych so zaso spěšnišo zrestaurowaľ.

Móže być, zo do Prahi přijědu hižo pjatk wječor abo sobotu zahe rano; w tajkim padže bych Će w 11 hodž. 14. mjeń. na dwórnišću wočakowaľ. Hdyž njeprijědu, budže tam na Tebje čakać Andricki, kotremuž Twój přijězd wozjewjam a potom hromadže džitaj na „severozápadní“ dwórnišću, hdžež ja něšto mjeńšinow po dwanatej přijědu. Hdyž Andricki njepřindže, dha čakaj jenož na swojim dwórnišću w restauraciji, hdžež ja přindu tak khětre hać do Prahi přijědu.

Naju wobydlenje budže: *Smichov*, Eggenbergerova ulice, čislo 3., třetí poschodí – pola prof. Adolfa Mikeša, kiž so na Tebje hižo wjeseli. Wozjewjam to Tebi za kóždy připad; tola nadžějam so, zo budu tak daloko strowy, zo budu móc wotjěć, hdžež mje wutroba čehnje. *Ty pak dyrbiš cyle wěšće přijěć!* Wjeselu so na te khwilki zasowidženja jara!

Kaž mi Andricki wozjewja, budža tež w tych dnjach w Prazy někotři katholscy burja ze žonami, wučer Rězak a studentaj-Delnjołužičanaj Šwjela a Rěža³⁸⁰ (Ries[e]); dale přijědzetaj redaktor Mačićneho „Časopisa“ a serbski konsul – a tak budže na wustajeńcy cyła serbska expedicija.

Džensa Ći sćełu hišće balladu „Šwanda dudák“ wot Quisa – by mi wšak najlubšo bylo, hdy by wobě Quisowej pěсни do čisła stajit jako pokazku „Z pěсни Ladislawa Quisa“³⁸¹. Hdyž to typografiskich přičinow dla njebudže móžne, dha staj do najbližšeho čisła přitomnu balladu, pěseň „Ferdinand Brězyna“ pak wotpoložu za přichodne čislo. Quisa tež w Prazy wohladaš, wostanješ-li hač do wutory; mam z nim wutoru připołdnju rendez-vous na Žofinje.

Zapis darićelow kaž tež nowe přinoški přiwjezu sobu.

Wot maćerje a bratra wjele. Dobreho. A nětko Će wutrobnje postrowja so wjaselacy bratr

Ad. Černý

Dopis č. 228

Černý se moc těší, až se s Mukou shledají v Praze na národopisné výstavě. I když mu není dobře, musel jít do školy, neboť tam mají zemského inspektora. Pokud by na něj nemohl Černý počkat v Praze na nádraží, vyčkal by na něj Andricki. Bydlet budou na Smíchově u Mikeše. Andricki mu oznámil, že v těchto dnech přijedou do Prahy také někteří katoličtí sedláci se ženami, učitel Rězak a dva studenti z Dolní Lužice Šwjela a Rěža; dále redaktor ČMS a lužickoserbský konzul. Výstavy se tedy zúčastní celá lužickoserbská expedice. Posílá mu baladu „Šwanda dudák“ od Quise. Pokud by Muka zůstal v Praze do úterka, mohl se Muka s Quisem seznámit, neboť se s ním má Černý setkat na Žofině.

229 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (151 – 7)

[Hradec Králové 1. VI. 95]

Drohi bratříko!

Tak smoj so na zasowidženje wjeseliłoj – a podarmo! Sym cyły njezbožowny, zo njemóžu přijěć – tola při swojej kiprej strowosći njesměm to sebi zwažić. Mějach influencu, a při tej dyrbja słabi ludžo być wosebje wobhladniwi. Džensa mějach hubjenu nóc a rano so čujach jara słaby, tak zo njesmědzach na puć pomyslić. Wěm, zo

³⁸⁰ Rizo, Hajno (1873-1917), lužickoserbský farář a příležitostný básník. Patřil k aktivním členům mladoserbského hnutí v Dolní Lužici.

³⁸¹ Pěсни Ladislawa Quisa, Lužica (překlad A. Černého), č. 7, juli 1895, s. 49-50.

mi wěřiš a zo mi za zło njewozmjješ – mi samemu je najwjac toho žel! Tola móže być, zo hišće jutře (njedźelu) nawječor přijědu abo póndźelu zahe rano – hdyž nic[, dha], je-li to někak póndže, přijědz Ty ke mni, moja wutroba tola žedzi za Tobu. Knjezej insp. Schmidtej so wutrobnje poručam, jara wobžaruju, zo so z nim njemóžu po wosobje zeznać. Z bratrowskim postr. Twój swěrný

A.

Dopis č. 229

Černý se velice těšil na setkání s Mukou, ale bohužel měl chřipku a je velice zesláblý a bojí se podstoupit cestu do Prahy. Kdyby se mu udělalo lépe, přijel by v neděli (zítra) večer. Pokud by do Prahy nepřijel, velice prosí Muku, aby ho navštívil v Hradci Králové. Černý nechává uctivě pozdravovat inspektora Schmidta a velice lituje, že se s ním nemůže setkat osobně.

230 /12/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (152 – 8)

[Hradec Králové] 2. jun. 1895.

Luby bratřiko!

Měj wutrobný džak za postrow z wustajeńcy a za bratrowske słowa lubosće. Lěkar bohužel na žane wašnje njecha a njemóže dowolić, zo bych so do Prahi podať. Sam widžu, zo lědma khodžu; zymnica mje hišće wopušćila njeje. Sym pak nětko měrniši, hdyž wěm, zo mi za zło njebjerješ, zo njeprějědzech. Budź prawje wjesoły w Prazy a napiš mi potom, kak je so Ći wustajeńca spodobała. Nadźijam so, zo derje. Hač sy so tež ze swojimi znatymi z časow „jubilejneje wustajeńcy“ zetkať? Z Herrmannom, Šimáčkom, Herbenom? Dyrbiš potom swój wopyt wustajeńcy w „Lužicy“ wopisać. Njezabudź na to! .. Dweju přecelow drje z bolosću paruješ: Hórnik a Nerudu ... Kak so k. Schmidtej w českej metropoli a na českej wustajeńcy lubi? Postrow wote mnje wšitkich znatych, wosebje tež přecela Mikeša. Tebje pak wutrobnje (tež wot maćerje a bratřika) postrowja Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 230

Černý děkuje za pozdrav z výstavy. Zimnice ho neopustila a sotva chodí, takže do Prahy nepřijede.

231 /13/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (153 – 9)

Lubowany bratříčko!

Wodaj, zo Ći na tajkej papjercy pišu. Hewak budžeše list ćež[k]i był. Njewěriš, kak mi přeco hišće žel čini, zo njemóžach z Tobu w Prazy pobyć. Tola pak so wjeselu, zo so w juliju wokoło 20. tam wohladamoj. Nadzijam so, zo potom přijědžeš na čole *cyleho serbskeho čaha*. Zhromadž tola wokoło sebje črjódku Serbow a Serbowkow, intelligency a burow, hornich a delnich Serbow – přeproš jich k zhromadnemu pućej pak zjawnje přez Serbske Nowiny, Katholskeho Posoła a Casnik, pak (jeli so njepřećelstwa bojiš) priwatnje, zo bychu so w bohatej (štož móžna) ličbje na „serbskim čahu“ na čěsku wustajeńcu wobdžělili. Wosebje rjenje by było, hdybychu tež někotre *Delnjolužičanki* sobu z Katholskimi Serbowkami přijěle; a dale, zo bychu mjez katholskimi tež někotre *družki* byle. Postaram so, zo bychu wšitcy rjenje powirtani byli. Pisaj Jordanej, Skali a druhim – ja to chcu tež sčinić. A hłowna wěc – njewostajej *mje* bjez powěšćow! A wopisaj mi wobšěrnje, kak je so Ći lubiło.

Připoložam 15 (*pjatnaće*) *šěsnakow* a *džesać rubli*; pódla dwaj zapiskaj darićelow a přinošk za rubriku „Druzy wo Serbach“.

Sy dostał pěseň *Quisa*³⁸² (*Q*³⁸³, nic G, kaž bě w Łužicy džensa čišćane) „Švanda dudak?“ Staj ju do přichodneho čisła (julij) Łužicy sobu z druhej „Ferdynand Brězyna“ pod zhromadnym napismom „*Pěsni Ladislava Quisa*. I. Švanda dudak. II. Ferdinand Brězyna.“

Zapis mojich darićelow, prošu, wozjew tež we Łužicy, dokelž ta so w Bjesadže (tudomnej) a tež w Jindřichowym Hradcu čita.

Próstwy a zběrace listna pósłach Andrickemu a tež Rězakej. Wozmu hišće sobu do Prahi, hdyž tam přijědu.

Wjeselich so, wohladawši džensa w Łužicy skónčenje „Wobradžeńki“! To bě dołha kołbasa – a kajka njestrowa za žołdk! Tola, entre nous, te Jakubowe [mórske] pěsnje su tež z wjetša słabe (wosebje tej dvě w džensnišim čisle). A kak so tón luby Jakub wospjetuje! Přirunaj jenož „měri škowrončk k njebjesam“ z přenjeje a „k njebjesam so škowrončk měri“ z druheje pěsnje w džensnišej Łužicy!

Ja sym nětko bohudzak zaso strowši; kašlowach drje dołho, tola nětko je něšto dnjow zaso lěpje. Hdy by to jenož kónc mojeho khorowanja był.

Wjele dobreho wot maćeřje! Z wutrobnym bratrowskim postrowom Twój

³⁸² Q – dvakrát podtrženo

³⁸³ Q – dvakrát podtrženo

Adolf

W dzensnišim Casniku čitam zo k. Nowemu, jako bě so na zhromadźiznje delnjoserbskej Mašice za serbskim seminarom (w D. Ł.) naprašował, bě wotmołwjene, „až mamy hyšći hobcakowaš.“ Prašam so, kak dołho? Abo dyrbimy čakać, doniž delnjolužiske Serbsrtwo cyle njewotemrěje?

[Móžeš tuto moje „Prašenje“ z mojim połnym podpismom wozjewić.]³⁸⁴

Dopis č. 231

Černý stále ještě lituje, že se nemohli v Praze setkat. Ale doufá, že se konečně shledají 20. července 1895 a Muka bude v čele lužickoserbského průvodu. Muka má kolem sebe shromáždit skupinku Lužických Srbů a Srbek, inteligence i sedláků z Horní i Dolní Lužice a pozvat je na výstavu. Má to učinit prostřednictvím „Serbských Nowin“, „Katolického Posla“ a Braniborského „Casnika“.

Posílá 15 šestáků a 10 rublů. Dále se Černý vyjadřuje k vyšším básním J. Barta-Čišinského v „Lužici“.

Podle Černého jsou slabé a hodně se v nich Čišinski opakuje.

Černému už je zdravotně lépe, i když kašel byl vytrvalý.

232 /14/ Arnošt Muka Adolfu Černému (79 – 5)

W Freibergu, 26. VI. 95

Lubowany mój drohi bratřiko!

Měj nanajwutrobniši džak za Twój luby lisćik a posyłku z pjenjezami za Maćičny dom, kotrež sobotu wotedam, hdyž do Budyšina pojedu a so tam z bratrom Holanom zetkam.

Mam smjerc wjele džěła a pódla dyrbjnu na so kedźbować dla čuwow a słabosće wočow na krutu přikaznju lěkarja. Tuž wodaj, hdyž tón króc z krótka pišu a jenož to najnužniše.

W Prazy na wustajeńcy je so mi wězo wubjernje lubiło, tak zo mje tam z mocu zaso čehnje; a kak wjele bóle by so mi tam hišće lubiło, hdy by Ty tam ze mnu był. Kn. prof. Mikeš běše jara přecelny a bě mi jara žel, zo njemóžach jeho přecelne poskićenje wužiwać, zo bych pola njeho bydlił. Knjez twarski mišter Schmidt a dwaj druhej architektaj z Drježdžan, kotřiž sobu přijědžechu, žadachu, zo bych pola nich wostał a z nimi w hotelu bydlił, štož bě pak jara drohe. Je Tebi Andricki te Schmidtowe fotografije serbskich domow pósłał? Ty dyrbiš sebi wubrać, štož so Tebi spodoba a to druhe knjezej Schmidtej wróco pósłać, abo lěpje wšo wróco pósłać a jemu napisać, što

³⁸⁴ Hranaté závorky patří A. Černému.

sebi žadaš: wón chce Ći te wobrazy potom wotćahnyć a póslać. Ach, wjeselu so kaž dźěćo na naju zaso widženje při spočatku wulkich prózdnin na wustajeńcy w Prazy. Sym hižo do wšěch kóncow pisał, zo by prawje wjele Serbow sobu jěło, Holanscy su hižo přilubili. Pisaj pak tež Ty Skali, Jordanej, Kokli atd. Wotjědzemy sobotu 20. jul. rano w 7 hodź. z rychlikom [z] Drježdžan a budžemy w 11 hodź. a 14 mj. w Prazy, hdžež nas Ty wěsće woćakuješ. Widžał so w Prazy z nikim znatym njejsym, hač z Kovářom, kiž pak ničo wo mni wědžeć *njechaše*. Ty mi pobrachowaše. Swój wopyt chcu we Łužicy wopisać snano w prózdninach. Zjawnje ja nikoho do Prahi prosyć njesměm, běchu so hnydom na mnje walili kaž črjóda rječaznikow a *halas* by był wulki. Prošu napiš *Ty* anoncu do Serbskich Nowin a do Kath. Pósta a do Bramb. Casnika, ale skludnu a přistaj, hdy ćah z Drježdžan wotjědže. To je tež za mnje lěpje, móžu so potom na *Twoje* přeprašenje powołać, hdyž budža mje křižować a palić. Kak je so mi wulcysnje lubiło, rozpowědam Tebi ertnje.

Pěsni Quisowej přindzetej do přichodneho čisła Łužicy, tež zapis darićelow podam do jich ča.

Próstwow a zběračnych listow přinjes tola wjacy do Prahi sobu a hladaj, zo by, hdyž tam smy a nas widža, něšto nahromadził; snano hodža so zběračne listna něhdže na wustajeńcy wupožić. Rěč wo tym z komitetom.

Bóh daj, zo by nětko prawje strowy wostał; to je moje najhorcyše wutrobne přeće. Tola namaj drje je wotsudžene, přeco trochu ćerpjeć. Po čěle je mi nětko wo wjele lěpje, haj nimale derje a nětko mam zaso haru z woćemi.

Wutrobne strowjenja *Twojej* lubej maćercy a bratřikej runje kaž Tebi. *Twoju* sotřičku Barbaru wuwidžu njeđzelu. Bóh budž z Tobu!

W starej swěrnej lubosći Twój bratřik

E. Muka

P.S.: Prošu, zdźěl redaktorej resp. administratorej Wašeje noweje nowiny „*Obnova*“, zo je městno mojeho přebywanja *Freiberg (nic Friedberg)* i. Sachsen. Njeby mi Ty tón francowski nastawk kn. barona d' Avrila wo Serbach³⁸⁵ wobstarać móhl a chcyl? Bych jón jara rad do Maćičnych zběrkow wzał a tež sam jón čitał.

Dopis č. 232

³⁸⁵ Adolfe d' Avril: Les Serbes de la Lusace, in: Revue française de l'étranger et des colonies et exploration, gazette géographique XX, 1895, s. 257-269.

Děkuje za zasilku a peníze na Matiční dům. Má mnoho práce a přitom musí dávat pozor na své nervy a slabé oči. V Praze na výstavě se mu velice líbilo a stále ho to tam táhne. Jen litoval, že nemohl využít nabídky bydlet u přátelského profesora Mikeše. Stavební mistr Schmidt a jiní dva architekti z Drážďan, kteří také přijeli, chtěli, aby u nich Muka zůstal a bydlel s nimi v hotelu, což Muku stálo hodně peněz. Schmidt vyhotovil fotografie několika lužickosrbských domů a Černý z nich má vybrat ty nejvhodnější. Muka se těší na setkání v Praze. Psal všude možně, aby se Lužičtí Srbové sjeli do Prahy na výstavu. Z Drážďan vyjedou 20. července v sedm hodin rychlíkem a v Praze budou v 11:14. S nikým známým než s dr. Kovářem se v Praze neseťkal, ale ten o něm nechtěl nic slyšet. Černý mu tam chyběl. Veřejně nemůže na výstavu nikoho zvát, jinak by se na něj sesypali jak smečka psů uvázaných na řetězu. Oznámení má do lužickosrbských periodik napsat sám. Tělesně se Muka cítí lépe, ale zas má problémy s očima.

Závěrem Muka prosí Černého o obstarání francouzského článku o Lužických Srbech z pera barona d'Avrila.

233 /15/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (154 – 10)

[Hradec Králové] 8. VII. 95.

Lubowany bratřiko!

Kaž widziš, je so zaso pokazalo, hdze su zajacy. Moje přeprošenje wočišća jenički K. Posoľ. Njewostawa ničo druhe, hač *privatnje* přeprošeć a cyłu wěc wukładować na ewangelskej stronje (a wězo tež w Delnjeje Łužicy). Wot Jordana njedostach wotmołwjenje, Šwjela pisaše, zo njeprějědže; tola Kokla přijědže. Fotografije dostach, ale njewědžach, zo je dyrbju wróćić. Wubjeru sebi a poznamjenju, kotrež chcu, a poprošu k. Schmidta wo wotćahi a napisma wobrazkow. Zběrać směm jenož *privatnje*, hdyž njemóžach wo dowolnosť prosyć; tuž so tež zběračne listna nihdže zjawnje wupołožić njesmědža. Z redaktorom Obnowy (organa zrudnje znateho biskopa Brynych³⁸⁶) řečec njemóžu; z tym žadyn póćiwy Čech řečec njemóže, čím mjenje spisowaćel mojeje družiny. Nastawk A. d Awril chcu Ći wobstarać. Sym nětko z Boha strowy a wjeselu so jara na zasowidženje. Budu w Prazy hižo něšto dnjow přjedy. Z wutrobu Twój

Adolf

Dopis č. 233

³⁸⁶ Brynych, Jan Edvard (1846-1902), český katolický duchovní. Na přelomu 1892 a 1893 se stal 14. sídelním biskupem královéhradeckým.

Opět se ukázalo, kde jsou (ustrášení) zajíci. Oznámení Černého otiskl jen „Katholski Posol“. Nezbyvá, než na výstavu zvat soukromě. S fotografiemi od Schmidta učiní, jak mu Muka psal. Sbírat na Maticní dům může jen soukromě. S redaktorem Obnovy, orgánem neslavně známého biskupa Brynychy, nemůže mluvit žádný poctivý Čech, natož on.

234 /16/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (155 – 11)

[Hradec Králové] 14. VII. 95.

Lubowany bratříko!

Jutře chcu wotjěc do Prahi, zo bych tam Tebje a lubyh Serbow dočakał – tola zda so mi, zo budu we swojim wočakowanju kusk zjebany. Přilubił je mi jeničcy Kokla, zo přijědže. Z ewangelskeje strony najskeršo nchtó njepojědže; Marko njeje moje přeprošenje ani nětko wočišćał, hdyž bě jo tež Casnik hižo přinjesł. Džiwny khadla, tónle Marko! A što *Jakub!* Njepojědžo? A *Krawc?* Pisaj jimaj abo řeč z nimaj. Mi pak napisaj hnydom do Smíchova (Eggenbergova ulice č. 3). Dyrbju mjenujcy wědžeć, za koho dyrbju wobydlenje wobstarać. Potajkim na zasowidženje 20. dopołdnja na pražskim dwórnišću! Z wutrobnym postrowom Twój swěrný bratr

Adolf

Wjele dobreho wot maćerje.

Dopis č. 234

Jede do Prahy, aby mohl očekávat Lužické Srby. Má trochu obavy, aby ve svém očekávání nebyl trochu zklamán. Zatím ví jen o Koklovi. Z evangelické Lužice asi nikdo nepřijede. Zatímco braniborský Casnik už jeho oznámení přinesl, M. Smoler tak ještě neučinil. Je to podivný mužik. Černý se ptá na Čišinského a Krawce, jestli přijedou. Černý potřebuje vědět, pro kolik lidí má obstarat ubytování.

235 /17/ Arnošt Muka Adolfu Černému (80 – 6)

W Freibergu, 16. VII. 95

Lubowany mój bratříko!

Z khwatkom chcu Tebi hišće pisać, prjedy hač so dali Bóh sobotu w 11. hodž. w Prazy widzimoj, po dołhim džělenju, zo bychmój něšto dnjow na Wašej krasnej wustajeńcy hromadže přebywałoj w bratrowskej lubosći a so zahorjałoj k dalšímu ćežkemu džělu

za našu swjatu wěc. Je mi nětko w poslednim času jara ćežko bylo z wjesołosću džělać, dokelž mějach same přećiwjenja přewinować a to wosebje we wubjerku a předsydstwje Maćicy Serbskeje, kotrejž njemóžetaj derje hubjenišej a njerozomnišej być hač stej. Tuž zkrótka fakta, dokelž nětko měrnišo na naležnosć hladam; hdy bych Tebi kaž chcych před dwěmaj njedzelomaj wo tom pisał, by hinajše hórke słowa a skórzby wote mnje słyšał. Hłowna zhromadźizna běše na podložku rozprawy kn. Schmidta jenohłósnje wobzamkla, zo ma so wot Mauererowych rysow wothladać a na zakładze Grothowych rysow naležnosć dale spěchować. Na to powoła Bartko srjedu po swjatkach posedženje twarskeho wubjerka, zo by so tam jeho škitanc Mauerer přećiwo Schmidtowemu rozsudej zakitał; to bě přećiwo hłownej zhromadźiznje. K tomu wón z lesću Schmidta přeprosyl njebě, dokelž chcyše, zo by Mauerer twarski wubjerk narěčał, jeho rysy za dobre přijec. Ja běch pak tam kn. Schmidta naprosywi pósłał. Mauerer tam cyle njehornje zakhadžeše a Schmidtej njewěrnosć, jebanstwo a wšě druge zlóscé wumjetowaše a Bartko to jenož njeprida, ale jeho we tom podpjeraše. Tež Kalich tam běše a ničo přećiwo tomu njehornemu wustupowanju njepraji, runjež bě tola hłowny předsyda, kiž ma na česć Maćicy hladać. Tola wón wuži tutu skladnosć a zložil něšto dnjow na to swoje předsydstwo a wustupi hnydom a zdom z Maćicy. Čakach na powołanje posedženja předsydstwa a dokelž so žane njesta, žadach po 3 njedzelach posedženje předsydstwa a wubjerka zapósławši wšelake nuzne namjety pisomnje. Ja sebi k tomu dowolenje a wuswobodženje wot hodžinow pola swojeho rektora wuskutkowach, zo bych tam móhl dojec. Póndželu wječor w 5 hodž. běše to posedženje postajene a ½ 6 hodž. so započa. Běch Holana jako připosłucharja sobu přiwjedł. Nětko stachu so nowowólby. Za předsydu bu Łusčanski wuzwoleny, za městopředsydu wot Imiša namjetowany a přećiščany jeho wuj, faraf Jakub z Njeswaćidla, dokelž běše jeho nan městopředsyda byl a za zaslužbu, zo běše do twarskeho wubjerka wuzwoleny bórzy z jeho wustupił, zo njeby žane džělo z jeho měł a zo njetrjebał za twar ničo woprować; na moju próstwu, zo by něšto darił abo podžěl wzał, njeje mi ani kroška dał. Dale kn. dr. Pilk³⁸⁷ chcyše jeho cyrkwinske knihy přehladać za jedyn nastawk wo serbskich naležnosćach, a to njeje jemu *dowolił*. A tak buchu tež druzy wuzwoleni. Při wuradzowanjach Bartko mje přimaše a tak wo Grothowych rysach řečeše, zo wšěch wbohuškow zamoli a zo wobzamknychu, woboje rysy hišće druhemu [wěcywustojnymi] předpožicić. Jako dyrbyeše so nětko wo mojich pisnych namjetach jednach, njeměješe niktó wjacj lóšta k tomu, Bartko stany a chcyše na swoje knajpu

³⁸⁷ Pilk, Jurij (1858-1926), lužickoserbský učitel, hudebník a vlastivědný badatel.

běžec a ci z tachanstwa chcychu k wječeri; tuž běch tu darmo z Freiberga přijět a tón wopor přinješ. Dale běch sobotu prjedy do pokładnicy na 1400 hriwnow (legat wot 1000 hr. pódlá) wotedał, a za to mi ani „Měj džak“ njeprajachu. Tuž so njemóžach wjacy zdžeržec a jim raz wěrnosc zjawnje prajach. Při sebi pak wobzamknych, zo k nim do posedženjow wjacy jěždzić njebudu. Srědky za nowy dom pak budu na swoju ruku pilnje dale zběrać. Woni tola ničo nazběrać njebudza. Přetož štož je so nazběrało, sym ja z pomocu dobrych přecelow nazběrať; woni někotři ani kroška dotal woprowali njejsu. Štož nětko naju zetkanje, na kotrež so pře wšo wjeselu, a serbski ćah nastupa, dha so dali Bóh wěsće wohladamoj sobotu 20. jul. dopołdnja w 11 hodž. 14 mj. na dwórnišću w Praze, wěsće ze mnu sobu přijědu Holan a Holanowa, Kokla a pozdžišo (póndželu) Sommer, hewak mi nichtó wozjewił njeje. Ja chcyl blisko dwórnišća z Holanecami hromadže bydlić, dokelž potom dale wotjědu do Ansee abo Ischla, hdyž mje Ty wot sebjě sy pušcił. Jakubej³⁸⁸ a Krawcej sym pisał.

Mam hišće Tebi wjele prajić, to pak sebi skhowam na zasowidženje. Z najwutrobnjšim bratrowskim wokošom strowi Tebje a přecela Mikeša Twój swěrný bratřik

E. Muka

Dopis č. 235

Před setkáním v Praze Muka ještě rychle píše. V poslední době mu bylo zatěžko pracovat s potěšením, neboť musel překonávat protivenství zejména ze strany výboru a předsednictva MS. Hlavní zasedání MS na podkladě zprávy Schmidta jednohlasně schválilo, že se upustí od Mauerových rysů a záležitost se bude dále podporovat na základě rysů Grothových. Následně svolal Bartko po svatodušních svátcích zasedání stavebního výboru, aby se tam jeho chráněncem Mauer obhájil proti Schmidtovu rozhodnutí, což bylo proti hlavnímu zasedání. Lstivě však Schmidta nepozval, neboť chtěl, aby Mauer přesvědčil stavební výbor, že jeho rysy jsou dobré a má je přijmout. Muka tam však Schmidta po předchozím prosení poslal. Mauer se ale choval nestoudně a Schmidtovi vytýkal lež, podvod a všechny jiné zlomyslnosti. Bartko tomu ještě přizvukoval. I Kalich tomu byl přítomen, ale nic neřekl proti takovému nestoudnému vystupování, ačkoliv by měl jako hlavní předseda dbát o čest MS. Kalich využil této příležitosti a o několik dnů později se vzdal funkce předsedy MS a hned z ní zároveň vystoupil. Muka očekával svolání zasedání předsednictva MS, ale protože se nic nedělo, požadoval po třech týdnech zasedání předsednictva a výboru MS. Dokonce dosáhl dovolení a prominutí vyučovacích hodin od samotného rektora, aby tam mohl přijet. Začátek jednání byl stanoven na pondělí od pěti hodin večer. To začalo v půl šesté. S sebou přivedl jako posluchače Holana. Proběhly nové volby. Za předsedu byl zvolen Łusčanski. Za místopředsedu byl zvolen Imišův strýc Jakub z Njeswačidla, kterého Imiš navrhl a prosazoval proto, že jeho otec byl kdysi místopředsedou. Podle Mukovy jízlivé poznámky byl zvolen také za zásluhy, že přijal členství ve

³⁸⁸ Jakub Bart-Čišínki

stavebním výboru, z kterého rychle vystoupil, aby neměl práci navíc a nemusel výstavbě nic obětovat. A na Mukovu prosbu, aby něco věnoval na výstavbu Matičního domu, nepřispěl ani zlámanou grešlí. Dr. Pilik si chtěl prohlédnout jeho církevní knihy, aby mohl napsat jeden článek o lužickosrbských záležitostech, a ani to mu nedovolil. A tak byli zvoleni i jiní. Při rokováních Bartko pohnul Mukou, aby mohl promluvit o Grothových nárysech. Všechny chudáčky oklamal natolik, že bylo schváleno, aby se oboje rysy předložily ještě jinému znalci. Když se pak mělo jednat o Mukových návrzích, neměl k tomu již nikdo chuť. Bartko běžel do své hospody, lidé z děkanství šli na večeři. Z Freiberga jel úplně zbytečně. V sobotu před mimořádným zasedáním odevzdal do pokladny MS 1400 marek (legát daroval 1000 marek), za což mu nikdo nepoděkoval. Muka už se neudržel a veřejně jim řekl pravdu do očí. Muka se v duchu zapřísáhl, že už na zasedání MS jezdit nebude. Prostředky na nový Matiční dům bude sbírat sám za sebe. Oni stejně nic nenasbírají. Doposud vše, co se nasbíralo, bylo od Mukových přátel. V Praze by chtěl bydlet s Holanovými blízko nádraží, neboť pak odjede do Ansee nebo Ischlu.

236 /18/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (156 – 12)

27. VII. 95.

Lubowany, drohi bratře!

Podarmo wočakuju list wot Tebje – pisać pak Ći dyrbju, bjez toho zo bych Twoju nadrobnu adresu znał.

Sym na kromje zadwělowanja!

Wot Marka dostach list, wot kotrehož dyrbjał rozym zhubić. Piše mi kaž cyle cuzemu čłowjekej:

„Hdy byšće wot Němcow z pjenjezami pokupjeny byli, nas Serbow skazyć a zaničić, njemohli to woprawdže lěpje dokonjeć, hač sće to na narodopisnej wustajeńcy sčinili!“ - -

Potajkim ja sym traš wot Němcow pokupjeny ...

A dale: „Phi a hańba na Was mordarja serbskeho luda!“

Tak so pisa mi, kotryž je cyle žiwjenje, swoju existenciju, strowosć – z jenym słowom *wšo* Serbskim idealam woprował! –

Dale piše, zo Tebje snadź wotsadza, serbski seminar z Prahi do Sakskeje přepołoża, Koklu wjacy njewuzwola – *wšo* wěcy, kotrež móhłe mi žiwjenje rubić, je-li so dyrbjałe woprawdže dopjelnić. Ja pak to zapřijeć njemóžu. Wšak bě w času jubilejneje wustajeńcy tež wjele w nowinach a časopisach wo wopyće Serbow (Hórnikowym a Twojim) pisane, haj hišće swjatki su wšitke nowiny wo Tebi pisake – a ničo njebě... tola runje nětko, hdyž ja běch pódla, to dyrbjało Serbam tak wosudne być?!

Pisaj mi, prošu, [B]ože dla hnydom, što wo cyłej wěcy wě. Mjez tym so pokoju z přisłowom, „strach ma wulkej woči“; měnju, zo to wšo njeje a njeje móžne! Wšitke te Markowe ćežko ranjace słowa rad zabudu, hdyž jenož te hrózne wěcy wěrne njejsu.

Njesćerpnje wočakuje Twój list Twój swěrnny

Ad. Černý

Dopis č. 236

Černý je na pokraji pochyb. M. Smoler mu napsal dopis, kterým snad musel ztratit rozum. Píše mu jako cizímu člověku. M. Smoler obviňuje Černého, že je Němci podplacen, aby zničil Lužické Srby. Označuje ho dokonce za vraha lužickosrbského národa. Černý je dotčen, neboť obětoval lužickosrbským ideálům vše, svůj život a zdraví. M. Smoler dále psal, že Muka bude možná odstraněn, Lužický seminář bude z Prahy přeložen do Saska a Kokla nebude více zvolen. Napsal vše, co by Černému zneptějnilo život. Černý se pozastavuje nad tím, že když se jubilejní zemské výstavy v Praze 1891 účastnili Lužičtí Srbové vedeni Hórníkem, všude se o tom psalo, ale nedělo se nic. Tentokrát byl s Lužickými Srby přítomen on a hned se to stalo Lužickým Srbům osudné. Muka má Černému napsat, co o celé té věci ví. Všechna ta zraňující slova M. Smolerovi odpustí, pokud to nebude pravda.

237 / 19/ Arnošt Muka Adolfu Černému (81 – 7)

W Cali nad Jězorom, Sólnohrod³⁸⁹.

30. VII. 1895

Lubowany mój bratřiko!

Twoja powěsć mje njeje překwapila a nastrožala, dokelž wěm, kak němscy chauvinistiscy nowinarjo na nas łakaju, zo bychu na nas šćuwali a nas z razom pózrjeć dali. To pak tež tón naš luby wbohi Marko njebudže móc přeměnić, njech tež hišće bóle na nich džiwa a na jich pišćalku měd maza. To pak je mje woprawdže nanajhlubšo zrudziło a mje hluboko boli, zo wón Tebi tajke poroki čini, kotrež na žane wašnje njejsy zasłužił, wjele bóle dyrbał tež Marko stajnje a přeco džak začuwać přećiwo Tebi dla Twojeho woporniweho, njesebičneho džělanja k lěpšemu našeho lubeho serbskeho naroda, kotremuž Twoja kaž moja wutroba a džělawosć slušatej hač do naju smjerće. Spokoj so zaso, lubowany bratřiko, a troštuj so ze mnu; wšako wěš, kak moji samsni krajenjo ze mnu zakhadzeju za džak zo swojemu narodej džěło a wutrobu, strowotu a pjenjezy wopruju a hdyž dyrbi być, tež swoje zastojnstwo a dokhody z njeho, runjež

³⁸⁹ Muka s oblibou překládal německé místopisné názvy. Zde se jedná o Zell am See u Salcburku v Rakousku.

sym z cylej dušu rad wučer a woćahowar mi poručeneje młodžiny. Njewěm pak scyła, što Marko abo němscy nowinarjo – jeli su što přeciwo našemu wopytej Wašeje narodopisneje wustajeńcy pisali; mi to njeje znate, dokelž na swojim ćahanju po Alpach lědma nowiny do rukow dostawam a bjeru a listy hišće mje žane ze Sakskeje a Łužicy tu došle njejsu – zaso z namaj maju. Mój tola so scyła wo politiku njestaramoj, ale jenož wo naju pismowstwo k lěpšemu serbskeho luda a wo słowjansku wědomosć. Naše wopytanje wustajeńcy bě cyle privatna naležnosć, a hdyž snano někajke nowiny hinak a wopaki wo tom pisaju, mój tola za to njemóžemoj. Tež my njejsmy z tym wopytom na žanu demonstraciju myslili, a tež wěsće kn. Šubert a Kovář nic, kotrejž nas tak lubosćiwje powitašej, zo so Domaška nućeny čuješe so podzakować. Mój smój wjele na ethnografiskim poli džěłałoj; njedyrbjała mje tuž Waša we wšěm nastupanju krasna a přikładna wustajeńca zajimować. A tež wšitcy druzy Serbja, kiž z namaj běchu, su na nej přez měru wjele zajimaweho za sebje nadešli. Tuž mój luby bratřiko, změruj so, wodaj Markej te ranjace a njeřemyslene słowa a wostań dale našemu wbohemu serbskemu narodej swěry džěławy přecel. Hdyž što zhoniš dalše, hač a kak nas přescěhuj a što pak nam zaso złeho podtykuj, dha mi jenož hnydom sem do Zell am See, Hotel am See, Salzburg pisaj, dońdze mje to na kóždy pad, hdyž tež bych snano hižo dale wotpućował. Chcu so tež pola bratra Holana wobhonjeć, hač wě, što pak zaso z nami maju.

Sym bohudžak strowy, běham po horach a kupam so w jězorje. W Aussee so mi njelubješe, běchu tam sami Židža a wšo jara drohe. Tež tu wšak je poperjane a selene wšo. Tuž snano pojedu bórzy dale do Berchtesgadow. Tola piš mi sem, jeli Tebi druhu adresu njepodam. Budź stroštny a wobkhowaj lubo kaž ma a změje Tebje lubo Twój Tebje košacy swěry bratřik

Ernst Muka

Dopis č. 237

Muku zpráva od Černého nepřekvapila a ani nevylekala. Ví totiž, jak němečtí šovinističtí novináři číhají, aby proti nim štváli a zároveň je nechali pohltit. Muku mrzí, že ho M. Smoler tak očernil. Ubohý M. Smoler na ně bere ještě ohled a na jejich píšťalku, podle které mají skákat, maže med. Radí Černému, aby se uklidnil a podíval se, jak s ním jednají a zacházejí jeho vlastní krajané. Muka ovšem neví, co M. Smoler a němečtí novináři psali proti lužickoserbské návštěvě na národopisné výstavě. Muka poznamenává, že on i Černý se o politiku nezajímají. Jejich návštěva výstavy byla čistě soukromou záležitostí. Nepomýšleli na žádnou demonstraci a ani pánové Šubrt a Kovář, kteří je tak srdečně přivítali. Černý má M. Smolerovi odpustit ta zraňující slova. Kdyby se zas něco dělo, má mu Černý napsat. V Zell

am See se mu velice líbí. V Aussee se mu nelíbilo, neboť tam byli samí Židé. Stravu ovšem i zde má velmi solenou a pepřenou. Brzy pojedě do Berchtesgadenu.

238 /20/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (157 – 13)

Hradec Král., 1. nebo 3. VIII. 95.

Lubowany, drohi bratřiko!

Měj wutrobny džak za luby lisčík a za pokojace słowa Twojeho lubeho lista, kotryž runje před khwilku dóstach. Sym hižo trochu měrniši, dokelž ze wšelakich listow sudžu, zo su so te hrózne wěcy, kotrež dyrbjale za wopyt wustajeńcy na Serbow přińc, najskerje jenož w Markowej hłowje narodžile. Wěste so zda byc, zo němske nowiny *su* šcowkałe – ale što a kak, njewěm. Měnju pak, budžeše-li z toho někajki wažny strach Serbam hrozyl, zo bychu mi wažni ludžo wo tom pisali.

Na druhi dzeń po přečitanju lista wot Marka pisach sotře Barborje, zo by so Holana woprašala, je-li wšo wěrnó, što je mi Marko pisał; pisach tež Andrickemu a Tebi. Wjacy njemóžach – haj čujach potrebu z Hradca wotjěc, zo nje by so moje rozhorjenje powjetšalo a moju strowosć skazyło. Tuž běch k swojemu přećelej Quisej³⁹⁰ wotjěł a tam hač do wutory wostał. Jako so wrócih, namakach lisčík wot sotry, wot Sommera a pozdžišo hišće dóstach jedyn wot Andrickeho.

Sommer z cyla ničó njepíše wo přescěhanju Serbow – a tola bě runje w tom času z Budyšina wotjěł, w kotrymž mi bě Marko tajki hruby list napisał. Jenož w lisčíku hišće do Prahi mi pisanym Sommer poznamjenja: „Čoho dla je so w N. L. pisało? To nam njeje přińhodne.“ Dale ničó.

Sotra pisaše takle: „Sym hižo do předka słyšala, kajki list je cí Smoleř pisał. Mjez Serbami je wulke pohóršenje sčiniło, zo je Tebje móhl Smoleř na tajke wašnje ranić. *Ničó pak wěrnó njeje*, to je Smoleř sam wšo spraskał Njerudž so wjacy; naš knjez (t. j. Holan) a tež k. Imiš staj jara hněwnaj na Smoleřa.“

A wot Andrickeho mam tute rjadki: „Kaž słyšu, je Wam k. Smoleř póstał hruby list; njehněwajće so; mi a móžne zo tež druhim so njewjedže lěpje. Je-li Wam k. Smoleř pisał, zo chceće so w Prazy ze swojimi Serbami jenož blyšćić – potom je to bjeztaknosć přeze wšu měru. My mamy cyle druge přeswědčenje a my so tež raz dostanjemy k słowu a potom sebi dowolimy, tola powołaneje instancy, so podwolnje

³⁹⁰ Quis, Ladislav (1846-1913), český publicista, básník a advokát.

woprašec, što je nam dowolene a što njeje. Abo njeje-li nam z cyła ničo dowolene. To so skónčnje dyrbi wujasnić, zhniły při[měr] nas njewumoži.“ Potajkim tež ničo wo přescěhanjach Serbow njewě, hačrunjež je swój list z Budyšina pisał.

Z tychle listow a dale z fakta, zo mi ani Skala, ani Holan ani što druhi wot wažnych Serbow pisał njeje – sudžu, zo su so wšitke te hrózne wěcy jenož w Markowej dźiwnuškojtej hłowje wulěhnyły.

Hdyž žane nowe powěšće dostanu, hnydom je Tebi zdžělu. Tola Bóh da, zo budže wšo derje.

Mam krutu nadžiju, zo budže wšo zaso derje, hdyž so z nowa w Prazy wohladamoj. Knježerstwo tola njemóže dla wopyta wustajeńcy was někak přescěhać – to by tola ewropski skandal był. Pisaj mi, *hdy* mjenujcy chceš so do Prahi wrócić, zo bych móhl někajke přecelne posedženje zrěčeć. To so wě, zo nětko hižo ničo wjacy do nowin přińc njesmě, hdyž wěmy, zo ani privatnu swobodu wjacy nimaće!

Sommerera njedočakach w Prazy; srjedu njebě přijěl, ja pak dyrbjach pjatk domoj. Wón bě potom sobotu abo njedzělu do Prahi přišoł. Wutoru je k. wučer Khěžoř na wustajencu přijěl. Jelínek mi piše, zo je Bronisław Grabowski w Prazy.

K. W. Bogusławski mi zdžěluje, zo je Tebi wot Благотворительнаго Общества 500 rublow za Maćičny dom póslał a zo w přichodnym léce Maćica nowe 500 r. dostanje. Dale, zo chce Tebi hłowny wudawař „Ruskeje Bjesady“ k. Wasilew swój časopis słać a zo by Ty jemu (resp. Bogusł.) swoju adresu póslał, hdže Tebi dyrbjaj R. B. słać.

Z Národních Listow dostach nowych 10 šesn. za dom.

Mać a bratr Tebje wutrobnje postrowitaj, ja pak Tebi wšo dobre přeju a wokošejo Će sym přeco Twój swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 238

Černý děkuje za milý dopis a uklidňující slova. Už je trochu klidnější. Z různých dopisů usuzuje, že všechny ty hrozné věci, které postihly Lužické Srby za návštěvu výstavy, se musely narodit nejspíš jen v hlavě M. Smolera. Zatím se zdá být jisté, že německé noviny nadávaly.

Druhý den po obdržení dopisu M. Smolera psal Černý své sestře Barboře, aby se zeptala Holana, jestli je pravda to, co M. Smoler psal. Napsal v té věci také Andrickému. Protože se tím nechtěl v Hradci užírat, odjel na několik dní k příteli Quisovi. Když se vrátil domů, čekaly ho dopisy od sestry a Sommera a později dostal ještě dopis od Andrického. Sommer nepíše vůbec nic o pronásledování Lužických Srbů.

Jenom na lístku psaném Černému do Prahy stálo: „Proč se o nás psalo v Národních listech? To nám není vhod.“ Nic víc.

Sestra psala, že už předem slyšela, jaký dopis mu M. Smoler napsal. Mezi Lužickými Srby vzbudilo velké pohoršení, že mu M. Smoler takovým způsobem ublížil. Není nic pravdy na tom, co mu M. Smoler napsal. Psala také, aby se tím netrápil, že Holan a Imiš jsou na M. Smolera naštvaní.

Andricki napsal toto: „Jak slyším, poslal vám M. Smoler nezdvorný dopis. Nezlobte se! Mně a možná i jiným se nevede lépe. Jestli vám psal, že se chcete v Praze s Lužickými Srby jen pyšnit – potom je to netaktnost na nejvyšší míru“. O pronásledování Lužických Srbů také nic neví. Z těchto dopisů a ze skutečnosti, že mu Skala ani Holan nic nepsali, usuzuje, že se tyto škaredé věci vylíhly jen v podivínské hlavě M. Smolera. Pevně doufá, že zas bude vše v pořádku. Vláda přece nemůže pronásledovat Lužické Srby za účast na výstavě, vždyť to by byl evropský skandál. V úterý přijel na výstavu učitel Khěžor. Psal mu také Jelínek, že je Bronislaw Grabowski v Praze. Boguslawski oznámil Černému, že Благотворительнаго Общества (dobročinná společnost) poslala Mukovi na Matiční dům 500 rublů a že v příštím roce dostane MS dalších 500 rublů. Hlavní vydavatel „Ruské besedy“ pan Vasilev chce Mukovi posílat svůj časopis, ale musí mu napsat adresu. Z Národních listů dostal pro Matiční dům dalších 10 šestáků.

239 /21/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (158 – 14)

Hradec Králové, 2. VIII. 95.

Lubowany, drohi bratřiko!

Dostach list wot Andrickeho, z kotrehož widžu, zo *hač dotal njejsu němske nowiny z cyła ničo wo witanju Serbow na wustajeńcy pisale!* Tak běchu so te šćuwace němske nastawki a te hrózne jich scěhwki (Twoje wotsadženje, přepoloženje seminara z Prahi do Sakskeje, njewuzwolenje Kokle) jenož w Markowej hłowje wulahnyłe! To je potom hižo přez wšu měru, hdyž jeničcy ze stracha tajke infamije čłowjekej napiše!

Andricki je mi wšelake nastawki z němskich nowinow wutřihał – tola te wšě nastupaju jenož tamne přeprošenje na skhadžowanku. Běchu to nastawki w „Deutsche Wacht“, „Tägliche Rundschau“, „Dresdner Anzeiger“, „Sächsischer Erzähler“ atd. přeciwo Serbam, a wšelake wotmolwy Serbow (Smolerja, Imiša, Jakuba, Wałtarja, biskopa Wahla) – tola wšě jenož skhadžowanku nastupace.

Andricki wopisuje Smolerjowy strach hdyž je jemu Mlýnk wo rjanych pražskich dnjach powědał a hdyž su potom česke nowiny wo Serbach pisale – a piše, kak je Marka pokojil, zo traš budža němske organy tola mjelčeć. A dodawa:

„A woprawdže dotal nihdže ničo słyšeć njebě. A nětk tež hižo njebudže. Wotpaduja potajkim same wot so tež wšitke te strašne scěhwki.“

Tola pak pječa wšitcy na mnje a na k. Domašku³⁹¹ swarja (Imiš et cons. jeho z listami runje bombarduja), zo je so tak „hanibnje dał wot nas wšěch dohromady wužić.“ Sudź, hač je w tom wšěm dosć mało rozoma!

Smoleř najprjedy moju wosobu wužije (w Bautzener Nachrichten) jako škit přećiwo němskim nadpadam na serb. studentow <Tam je pisał: „Jener Notiz in einer czechischen Zeitung stehen die wendischen Studenten durchaus fern; sie ist jedenfalls von einem czechischen Lehrer ausgegangen, welcher in der Lausitz wendische Volksmelodien, Märchen und Sagen gesammelt und die Bauart der wendischen Dörfer und Häuser studiert und abgezeichnet hat.“ – Wón je derje wědzał, zo ja tu noticku pisał njejsym (haj, ja ju ani nječitach, jenož wo njej słyšach) a jenož diplomatscy w „Bautz. Nachr.“ tak napisa.> - a potom mi napiše list, w kotrymž mje runje přeradnika a morjerja Serbow tituluje!

To boli, bratře, hdyž so 11 lět cyły jenej ideji poswjećiš – a potom přińdu a Tebi rjeknu, zo sy přeradnik a morjer teje ideje!

To Tebi chcych zdželić, zo by tam był bjez stracha a bjez starosće – je-li Ty něšto bližše wěš, zdžěl mi tež.

Na skhadźowanku³⁹² najskerje njepojědu – moje čuwy su přez to wšě zaso rozhorjene, tak zo lékař woła: do lěsow, do lěsow – a pjero zřamać! A měř!

Pisaj mi bórzy, kak dołho wostanješ, hdy měniš do Prahi abo traš ke mni přijěc (štož by mje *jara* zwjeseliło a nas wšitkich), zo bych móhl wšo k Twojemu přikhadej přihotować. Do nowin wězo ničo pisać njebudžemy, zo njebychmy serbskich zajacow nastrožili.

Wjele dobreho wot maćerje a bratra. Z wutrobnym postrowom a wokošenjom
Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 239

Černý dostal dopis od Andrického, z kterého jasně vyplývá, že německé noviny dosud o vítání Lužických Srbů na výstavě nic nepsaly. Všechny ty nesmysly se tedy vylíhly v hlavě M. Smolera. Andricki mu vystříhal z německých novin různé články, ale ty se týkají jen nadcházející „Schadźowanki“. Andricki popisuje zděšení M. Smolera, když mu Mlýník vyprávěl o krásných dnech v Praze.

³⁹¹ Domaška, Romuald (1869-1945), lužickoserbský katolický duchovní, spisovatel a kulturní pracovník.

³⁹² V r. 1895 se „schadźowanka“ konala v Husce ve dnech 10. až 12. srpna a předsedal jí M. Andricki.

M. Smoler nejdříve použije Černého osobu v „Bautzener Nachrichten“ jako ochránce lužickosrbských studentů před německými útoky, aby ho následně v dopise označil za zrádce a vraha Lužických Srbů. To Černého za těch 11 let, kdy lužickosrbským ideálům obětoval vše, velice bolí.

240 /22/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (159 – 15)

Hradec Kr. 9. VIII. 95.

Lubowany bratřiko!

Runje dostawam lisćik wot Herrmanna, zo chce na kóžde wašnje z tobu pjatk 16. t. m. w Prazy zetkać a zo tež druhich literatow, kotřiž su runje w Prazy, k tomu zetkanju přeprośy. Napiš mi potajkim, z kotrym ćahom (15. abo 16.?) do Prahi přijědžeš, zo bych Će na dwórnišću wočakował. Přecelny wječor budže 16. Wočakujo Twój luby list sym z wutrobu Twój bratr

Adolf

Dopis č. 240

Černý právě dostal lístek od I. Herrmanna, že se chce s Mukou za každou cenu setkat 16. srpna v Praze. Na to setkání chce pozvat i jiné literáty, kteří budou právě v Praze.

241 /23/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (160 – 16)

[Hradec Králové] 9. VIII. 95.

Drohi bratřiko!

Měj džak za luby lisćik! Wjeselu so jara na naju zasowidženje 15. t. m. w Prazy hdžež Će budu z žedziwosću wočakować. Jenož mi hišće zdžěl, z kotrym ćahom přijědžeš, zo bychmoj so hižo na dwórnišću trjechiłoj. Pisach hižo Herrmannej dla zhromadneho „wječora“ a wozjewju Ći, štož postaji, tak khětře hač dostanu jeho wotmołwjenje. Boju so pak, zo wón w tom času njebudže w Prazy. Dla wopyta Serbow na wustajeńcy woprawdže njeje w němskich nowinach ani słowčko stało, kaž nětko tež wot Holana zhonich; wšo bě jenož z Markoweje bojazneje fantasije wušło. Nó, Bohu džak! Sommer běše wčera na wustajeńcy, jak pak njemóžach do Prahi: sotra Anna bě přijěta a druha (Barbora) džensa wotjědže. Njedželu (12.) dawaju nowo-bydžowscy studenća bal, kotrehož čisty wuzbytk je za naš serbski dom postajeny. Njewěm, hač mi budže móžne tam jěć; wočakuju mjenujcy dra. Quisa. Za dom mam 57 šesn. wot knježny

[Kramattoweje]³⁹³, 10 š. z Národních Listow a 12 šesn. wot tudomnych theologow;
wozmu sobu do Prahi. Wočakujo Twój luby list sym z wutrobnym postrowom Twój
swěrnny bratr

Adolf

Wjele dobreho wot wšěch mojich.

Dopis č. 241

Černý děkuje za milý listek a těší se na shledání v Praze. Jak se znovu dověděl od Holana, v německých novinách nebylo ani slovo o návštěvě Lužických Srbů na výstavě. Vše tedy vzešlo z bázlivé fantazie M. Smolera. V neděli pořádají studenti z Nového Bydžova taneční zábavu, ze které půjde čistý zisk na „Serbski dom“. Na Matiční dům má 57 šestáků od slečny Kramakové, 10 šestáků z Národních listů a 12 šestáků od zdejších teologů. Peníze vezme s sebou do Prahy.

242 /24/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (161 – 17)

Hradec Králové, 18. VIII. 95.

Lubowany, drohi bratřiko!

Khwatam Tebi něšto rjadkow napisac, zo by je měł, hdyž so domoj do Freiberga wróciš, štož so drje jutře stanje.

Nadžěju so, zo sy derje do Łužicy dojěl – zo njejsy z wopačnym áhom jěl, kaž so naju přecel Herrmann boješe. Tón je mi list napisal w někajkej mi (a myslu wšitkim dotalnym slavistam) njeznatej słowjanskej narěči, hdžež na swojeho žadlaweho kocora skorži a so tež za Twojej strowotu praša: „A što naš drag brać dochtor Múga? Kek daje pozór, bi nejel z obracenó lokotygro! Že ho libam, možno libam!“ (A što naju drohi bratr doktor Muka? Njeh ma kedžbu, zo njeby jěl z wopačnej lokomotivu! Zo jeho wokošam, jara wokošam!) Sam skorži, zo jemu w hłowje přeco klinči: bimbumbimbumbim – zo ma hłowu kaž přesypacy (pěskowy) časnik – a zo, jako bě wotučíł, wšudžom wokoło so lute gorille, te wohidne wopicy widžeše. Tola pak sebi khwali: „Ale rjenje běše, jara rjenje, přejara rjenje!“

Po Twojim wotkhadže njebě w Prahy hižo ničo za mnje, k tomu je so žadlawy deščik šoł – a tuž smy pjatk popołdnu ¾ 5 domoj wotjěli. Hišće w Prahy dostach za

³⁹³ Kramatová, Filomena (1857-1938), česká prozaička, učitelka a odborná publicistka.

Tebje lisćik wot knjenje Holanoweje, kotryž tudy připoložam. Wčera Tebi pošlach Nár. Listy z referatom wo mojim přeložku Zejlerja.

Wčera dopołdnja pisach Herrmannej – přetož ze Světozora zhonich, zo póndželu 12. t. m. běchu jeho štyrcete narodniny. Světozor ma na čole jeho rjany wobraz – na kotrymž wón daloko přistojnišo wuhlada hač w tamnej pomnjećahódnej nocy.

Nowe čisło Serbskich Nowin přinoša zrudnu powěsć wo smjerći k. praelata J. Buka. Česć tomu woporniwemu wótčincej, kotryž je zawěsće tež w swojej poslednej woli na serbske potřebnosće myslil. Jara je mi žel, zo jeho po wosobje spóznał njejsym. Napišu nekrologi za naše časopisy.

Referat wo schadžowancy w Serbskich Nowinach je widžomnje k. redaktor jara wotřihał; wosebje wo namjetach dyrbyeše mjelčeć (mjenujcy wo mojim namjeće, ludowe knihownje nastupacy) – čoho dla, to Bóh wě. Bojeć so tu ničeho a nikoho njetrjebaše – tuž widžomnje bě jeničcy moje mjeno přičina. To wón nětko nihdže njerpěpušći – ani w Łužicy nic. Богъ съ нимъ!

Pisaj mi bórzy, kak sy domoj přijěł, što Sy w Serbach noweho a stareho zhonil atd. Z wutrobnymi postrowjenjemi wot našich a z bratrowskim wokošenjom sym Twój přeco swěrný a Će lubowacy

Ad. Černý

Dopis č. 242

Černý doufá, že dojel v pořádku do Lužice a že nejel špatným vlakem, jak si myslel I. Herrmann. Psal mu dopis nějakým prapodivným slovanským nářečím. Moc Muku pozdravuje. Herrmann si v něm stěžuje, že má hlavu jak přesýpací hodiny a když procitl, viděl všude samé gorily, ošklivé opice. Ale nakonec si pochvaluje, že bylo krásně, moc krásně. Po Mukově odjezdu už to v Praze nebylo nic pro Černého, a tak se vydal domů. Psal Herrmannovi, neboť ve Světozoru zjistil, že 12. srpna oslavil čtyřicet let života. Ze „Serbských Nowin“ se dověděl o smrti obětavého vlastence, preláta J. Buka. Černý lituje, že ho osobně nepoznal. Černého zprávu o „schadžowance“ redaktor „Serbských Nowin“ očividně zkrátil. Zamlčel jeho návrhy. Nikoho a ničeho se bát nemusel. Zřejmou příčinou bylo asi Černého jméno. To on teď nikde nepropustí. Ani do „Lužice“.

243 /25/ Arnošt Muka Adolfu Černému (82 – 8)

W Freibergu, 29. VIII. 95

Lubowany mój bratříko!

Wodaj, zo Tebi hakle džensa pisam; chcych a dyrbjach hižo dawno, ale, ale rucy poľnej džěła, wosebje šulskeho po prózdninach nakopjeneho a k tomu hišće sobuzastupowanje khoreho kollegi – tuž wodaj.

Myslach a spominach přeco na krasne hodžinki a dny, kotrež smój hromadže w Prazy přebywaľoj z lubymi drohimi towaršemi Herrmannom, Grabowskim, Jelínkom a druhimi. Su to za mnje woprawdže byľe swjedženske dny a čuju so přeco zaso do Prahi a k nim čehnjeny. Wosebje pak čehnje mje k Tebi a wjeselu so hižo njewuprajnje na čas, hdžež budžeš Ty přeco w Prazy a hdžež budžemoj so móc za lěto husćišo widžeć a wopytować, bórzy ja Tebje a bórzy Ty mje. Ja sym so strowy z pućowanja wrócił a strowy do čěžkeho šulskeho džěła waliľ. Bóh daj, zo je tež Twoja strowosć spokojaca a zo so we wočerstwjacym powěťře na kraju, hdžež drje nětko při tych krasnych slóněnych dnjach přebywaš, do cyľa skrući a Ći njekabľaca wostanje přez cyľu zymu. To tež sebi ja za mnje přeju; přetož naju wobeju čaka dosć a nadosć napinaceho džěła za přichodnu zymu. Budžemoj sebi husto pisać a přeco ruku podawać k zhromadnemu džěľu wosebje k spěchowanju naležnosće našeho serbskeho Maćičneho doma.

Sym wšě Twoje listy a pisma <wot 18./8. a 23./8.> porjadnje dostaľ a tež te pjenjezy wot Nowo-Bydžowskich studentow (75 šěsn.), kotrež mi Ty sobu pósla. Sľawa tajkim nadobnym mlódzencam! Diplomy Maćica hišće žane hotowe nima. Tola ja budu so postarać, zo so tajke zhutuja za zakladatelow (100 šěsn.) a dobrodžejow (1000 hr. resp. šěsn.). Kwitować budu wšě te dary přez Tebje dostate hnydom w septemberskim čisle Łužicy a prošu, zo by Nowobydžowskim studentam naš džak wuprajil a zdžěľil, zo bychmy jara rad widželi, hdy bychu summu na 100 šěsn. dopjelnili a zo potom čestny diplom připóslany dostanu. Tola chcu jim tež ja nětko předběžnje krótki džak z listom póslać, jenož to jim prajić njemóžu, zo dyrbja summu na 100 šěsn. dopjelnic. To sćil Ty, prošu. Na pohrjebje kn. praelata Buka bohužel njeběch; bě to zaso přeni šulski dzeň po prózdninach a njesmědžach wotpusk žadać, wosebje dokelž bě tež jedyn khory kollega zastupować. Džiwam so, zo w Serbskich Nowinach žana rozprawa wo pohrjebje njebě; wočakuju pak rozprawu za Łužicu. Narodne Listy dostach, recensija so mi jara spodoba. Tola te čisľo Narodnych Listow z dopisom wo skhadžowancy njedostach, prošu, pósćel mi jo tola cyle wěšće. Na skhadžowancy běchu 3 dohladowarjo: Hanowski, wyšši žandarm Buk (tola w civil a ze žonu) a jedyn žandarm w civil, kaž delkach čakaše na čas přimanja. Tola podarmo. Bratr Herrmann je cyle prawje hódaľ, zo sym někajku njehódz na domoj puću z Prahi měľ nic pak dla toho dobreho winka, ale dla žadľaweje sewjerno českeje (abo ľěpje sewjeroněmskeje – njejsu tam žane česke

napisy -) železnicy; přijěděch nocy ½ 12 do Bakowa – město přez pól hodžiny wot dwórnišća, na dwórnišću njemóžach nocować, dowjěděchu mje skónčnje na ponižne prošenje do małeje nizkeje khěžki Pospišila, železniskeho stražnika a tam dyrbjach so lehnyć do małeje nizkeje komorki žadławje wonjacej spod tołste wonjace poslešća a na tajke hłowaki; wšo skónčnje won zmjetach, so zaso zwoblekach a zwoblekany ležach na słomje, mój koffer mějo za hłowak, žadosćiwje wočakujo ranje; w ½ 6 hodž. wotjěděch a připołdnu dojěděch do Budestec. Prawje pak ma tola bratr Herrmann: „Rjenje běše tehdy jara rjenje, přejara rjenje“! A nic mjenje potom cyły štwórtk na wustajeńcy při tutym krasnym swjedženju. Domoj sym hewak derje přijěł, do Budyšina pak njejsym šoł, dokelž mje tam nječehnješe, ale wotstorkowaše; njebych móhl z tamnymi ludźimi přecelny być, bych jim jich zadžerženje porokował a bychmy so z nowa zwadžili a na so hněwali. Tuž z cyła ničo njewěm, što je so w Serbach stało a što so tam stawa hač štož ze Serbskich Nowinow so nam přecydžene podawa. Tola do redigowanja Łužicy mi Marko přimać njesmě, tam ja nutř stajam, štož ja chcu. Hewak budžemoj so khutnje z nim wurěčować. Mi pak so zda, zo so w Budyšinje přeco jara wjeseli; hdyž tam ja njeprěindu. Tak so jim přeco lěpje drěma, hdyž jich ničo njemyli. Njejsu hišće žane posedženje měli po tym, zo sym jim wěrnosć prajił a Bóh wě, hdy žane změja. Fiedler mi wčera khartku pisaše, zo dyrbju dary za čestny dar za Kocora při jubilejnym spěwanskim swjedženju zběrać, sym pak to a limine wotpokazał; jeli to chce, njech wón to sam čini. Pódlu mi zdžěli z wulkej nutřkownej radosću, zo bě so „wulka syła rozpošlanych časopisow M. S. wróćo“ posłała a to wot posta na jeho adresu wotedała. W Budestecach sym našeho Bjarnata Krawca widzał, wón praješe, zo na spěwohrě „Wodžana“ wot Dučmana basnjenej džěła. Druzy praja, zo ma hišće wjacy dołha hač Jakub Čišinski a žadyn pruski major. Zašlu njeđzelu wopyta mje tu luby přecel kanonik Jakub Herrmann na domojpuću z Marijnych łaznjow a na popołdnu tež faraf Dučman³⁹⁴ z Lipska ze swojim „Wodžanom“, kiž ma so hnydom we Łužicy wočišćeć. Z woběmaj sym bratrowstwo zwjazał.

Tak sym Ći wutrobu wusypał, měj so lubje rjenje; Bóh daj, zo by Ći přebywanje na kraju tak prawje tyło. Praj Twojim lubym lubozne postrowjenja wote mnje a wobkhowaj dale lubo Twojeho bratra najwutrobnije strowjenja Tebi sćelaceho a Tebje w swěrnej lubosći košaceho

Ernsta Muku

³⁹⁴ Dučman, Handrij (1836-1909), lužickosrbský faraf, spisowatel a básnik. Nejznámější je jeho polodramatická báseň Vodník, která prozrazuje vliv K. J. Erbena.

Dopis č. 243

Muka by napsal už dřív, ale má plné ruce práce hlavně ve škole a ještě musí zaskakovat za nemocného kolegu. Vzpomíná na krásné chvílky v Praze s Černým, I. Herrmannem, Grabowským, Jelínkem a jinými. Byl to pro něj svátek. Děkuje za zasláné peníze od studentů z Nového Bydžova. Bylo to celkem 75 šestáků. Muka jim poděkuje písemně. Na pohřbu preláta Buka nebyl, neboť byl první školní den a o dovolenou žádat nemohl. Dopis o „schadzowance“ nedostal. Byli tam tři dozorcí: Hanowski, četnický rada Buk v civilu se ženou a ještě jeden četník v civilu. Ten čekal na okamžik zadržení. Avšak zbytečně. Muka se vrací ještě k odjezdu z Prahy. Jak správně předpovídal I. Herrmann, měl Muka problémy na zpáteční cestě domů. Nebylo to sice kvůli dobrému vínu, ale kvůli protivné severočeské, resp. severoněmecké železnici, neboť tam nikde nebyly české nápisy. Do Bakova nad Jizerou přijel o půl dvanácté v noci. Město bylo vzdáleno půl hodiny od nádraží a tam Muka nemohl nocovat. Po naléhavých prosbách byl doveden k malému domku železničního strážníka Pospíšila, kde složil hlavu v nízké a malé odporně zapáchající komůrce. Ležel na slámě a místo polštáře měl kufr. Netrpělivě očekával ráno, aby mohl v půl šesté pokračovat v cestě. Do Budestec přijel o polednách. I. Herrmann má pravdu, že to bylo moc a moc krásné. Ale jinak dojel domů v pořádku. V Budyšíně nebyl, neboť ho spíše odpuzuje, než přitahuje. K těm lidem by nemohl být přátelský, neboť by jim musel vytknout jejich chování a zbytečně by z toho byly hádky. Takže o dění v Lužici se dovídá zprostředkovaně ze „Serbských Nowin“ a i ty M. Smoler ještě přebere. Ale do „Lužice“ mu zasahovat nesmí. To by si s ním jinak rázně vyříkal. Muka má pocit, že jsou v Budyšíně raději, když je Muka nenavštěvuje. Tak se jim lépe dřímá, když je nikdo neruší. Od Mukova posledního výstupu se ještě zasedání MS nekonalo - kdoví, jestli se někdy vůbec bude konat. Fiedler mu poslal lístek s tím, že má Muka vybírat na čestný dar Kocorovi v rámci jubilejní pěvecké slavnosti. Muka to odmítl. Jestli to Fiedler chce, ať to udělá sám. V Budestecích se potkal s B. Krawcem, který komponuje na básnickou skladbu H. Dučmana zpěvohru „Wodžan“. Navštívil ho také minulou neděli při zpáteční cestě z Mariánských Lázní kanovník J. Herrmann a odpoledne farář Dučman z Lipska se svým „Vodníkem“, který se má co nejdříve otisknout v „Lužici“. S oběma se bratrsky sblížil.

244 /26/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (162 – 18)

Hradec Králové, 23. IX. 95.

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo Tebi na Twój luby list tak dołho njewotmołwich. Dostach jón na wsy horach – a wot tam njemóžach pisać. Běše přejara rjenje a ja dyrbjach přeco po hórkach a dołach běhać – wšak je mi tež derje tyło. Sym nětko cyle strowy a čerstwy. Po nawroće mějachmy zjězd w Prazy – to tež njebě khwile. A potom započa so šulske lěto a z nim wjele džěła. Džensa pak Tebi *dyrbju* pisać, byrnjež měł nad hłowu džělać.

Dóstach jara zwjeselacy list wot dra. Lubora Niederle³⁹⁵, w kotrymž namjetuje, zo bychmy při *českosłowjanskim muzeju* založili tež *serbske wotdželenje*. Přenjtne bě muzej jenož za *česki* lud postajeny – ale jeho zarjadnik k. Niederle je nětko zwólniwy, tež *serbski* lud tam přiwzać, dokelž Łužica je tola po mjenje hač dotal džěl swjatowjacśawskeje króny a dokelž Serbja samsneho museum nimaja – dale tež z teje přičiny, zo w Prazy budža serbske zběrki za studium najbóle přistupne; pražske narodopisne museum budže wšak jara pytane, dokelž hižo nětko je w někotrym nastupanju najbohatše wot wšitkich słowjanskich a tež druhich muzejow.

Wěm, luby bratře, zo tež Ty tutu mysličku z wjesołosću powitaš (wšak běše sam sebi žadał, zo bychy Serbja byli na českosłowjanskej wustajeńcy zastupjeni, štož so wšak politiskich přičinow dla derje njehodžeše) – a zo mi swoju nadobnu pomoc poskićiš. Jara bych chcył, zo bychy *serbske narodopidne zběrki* při českim narodopisnym museju byle na najdospołniše.

Nětko jenož, na kajke wašnje tu wěc wuwjesć. Najprjedy měnju, zo njesměmy ju zjawnje wutrubić – dokelž budže zawěsće tež zarjadnistwo přichodneje Drježdžanskeje wustajeńcy w Serbach zběrać a budžeše nam móhło škodzić. By so wšak hodžiło tež na jeje zličbowanje zběrać a zhromadzene wěcy do Prahi słać.

Měnju, zo budže najlěpje sebi w Serbach na privatnym puću *dowěrnikow*, zběraćelow pytać, kiž bychy w jich wokolinje *zběrali*. Dale trjebamy přecelow, kiž bychy nam k zběranju *penjezy* darili. Na přenim městnje prošu Tebje, zo by ze Swojeje mošnički něšto k tomu poskićił – a dale, zo by mi prajił, koho dale dyrbju prosyc (abo koho sam chceš prosyc) – pak, zo by nam pomhał zběrać, pak zo by nam penježnu pomoc poskićił. Zběrać budžemy wšo, štož do serbskeho narodopisa sluša – drasty (woprawdžite a fotografije), modelle a fotografije wobydlenjow, nastroje atd. ale wězo tež wašnja, pěsnje atd. Cyle po planje českeje wustajeńcy. Nadrobny program chcu spisać a Ći póstać, zo by jón dopjelnił atd.

Kóždemu předmjetej dyrbi być přidate napismo (mjeno), postajenje města, z wotkel pokhadža atd. Fotografije budže najlěpje činić w jenajkej wulkosći – najradžo chcył někajkeho fotografa amateura za to dobyć, zo by ze mnu po Serbach šoł a wšo hódne fotografował.

³⁹⁵ Niederle, Lubor (1865-1944), český archeolog, etnograf a antropolog. V letech 1927-29 byl rektorem UK. Navázal na P. J. Šafaříka a napsal syntetické dílo o nejstarších dějinách a kultuře Slovanů „Slovanské starožitnosti“.

Skelety za figuriny sebi da Museum sčinić, wězo tež hlowy k nim po fotografijach – my jenož drasty wobstaramy.

Wšo nadrobniše sebi hišće rozpowěmaj.

Wočakuju Twoje měnjenje w tej naležnosći – a prošu, pisaj *bórzy*.

Wot Twojich pražskich znatych dyrbju Ći prajić wjele dobreho – wosebje wot bratra Herrmanna. Běchmy zaso hromadže w tamnej Nickelec winarni – ale nic nocy, jenož dopołdnja.

Nowobydžowskim studentam napisach, zo móža diplom dostać, hdyž dopjelnja zběrku na 100 šěsnakow.

Na spěwanski swjedžen chcył jara rad přijěć – tež Herrmann – ale njewěm hišće, hač mi da mój direktor wotpusk. (Bjeze mnje njecha Herrmann jěć). Njewěm wšak zcyla, kotreho direktora w tón čas změju – podach mjenujcy próstwu, zo bych mje do Prahi přepoložili. Njewěm, njewěm, hač so mi to poradzi – jutře budže kritiski dzeń za mnje. Ach, w Prazy bych měł wjacj składnosće Serbam wužitny być – bychmój so móhłoj husćišo wopytać a so w džělawasći za Serbow posylnjeć. Ale wjele nadzije sebi nječijnju.

Wodaj, zo tak khwatnje pisam – mam smjerc wjele džěla, wosebje dopisowanja na wšě strony. Přihotujemy tu swjedžen „Mája“ (5. a 6. abo 13. a 14.) a mam z tym wjele hary.

Sotra Anna je nětko na wučerškim městnje we Wysokim (Vysoké mad Jizerou), potajkim bliže hač lońše lěto.

Wot maćerje a bratra wjele dobreho.

Z wutrobnym postrowom a wokošenjom sym Twój swěrnny bratr

Adolf Černý

Budzetej w přichodnym čisle tej Kwapilowej pěsni³⁹⁶? Te čisla Národních Listow njedostach – ale chcu je hišće wobstarać.

Dopis č. 244

Černý dostal radostnou zprávu od dr. L. Niederleho, kde navrhuje zřídít v rámci Československého muzea lužickosrbské oddělení. Původně se mělo muzeum věnovat pouze českému národopisu, ale jeho správce Niederle je nyní ochoten k němu přidat lužickosrbský národopis. Lužice je přeci stále součástí zemí Svatováclavské koruny a Lužičtí Srbové sami své muzeum nemají. Praha bude nejvhodnější ke studiu lužickosrbských sbírek. Černý ví, že ho Muka bude v této věci podporovat, vždyť sám usiloval o

³⁹⁶ Pěsni Ladislava Kvapila (překlad A. Černého), *Lužica*, č. 10, oktober 1895, s. 73.

lužickosrbské oddělení v rámci Československé výstavy, což se však z politických důvodů neuskutečnilo. Černý bude chtít, aby lužickosrbské sbírky byly v muzeu co nejúplnější. Černý přemýšlí, jak to uskutečnit, když se bude sbírat lužickosrbský národopisný materiál pro výstavu v Drážďanech. Navrhuje sbírat pro muzeum soukromou cestou. Budou také potřebovat nějaké přátele, kteří jim pomohou finančně. Sbírat se budou kroje, fotografie stavení, modely stavení, nástroje atd.

I. Herrmann ho pozdravuje a chtěl by přijet na pěveckou slavnost do Budyšina. Černý ale neví, jestli mu dá ředitel dovolenou, jinak by Herrmann sám nejel. Černý také neví, od kterého ředitele bude žádat o dovolenou, neboť si dal žádost o přeložení do Prahy. Černý by si to moc přál. Sestra Anna má učitelské místo ve Vysokém nad Jizerou.

245 /27/ Arnošt Muka Adolfu Černému (83 – 9)

W Freibergu, 27. sept. 1895

Lubowany mój bratřiko!

Z najwjetšim khwatkom we wulkej rozprošenosci do wšech bokow, dokelž ze wšech bokow hišce wote mnje skobaju, prjedy hač jutře do Serbow wotjědu, wotmołwjam Tebi z krótka na Twój tak luby list, kiž je mje jara rozwjeseł a spokojał, a tuž wodaj, hdyž mój list tak njewupadnje kaž sebi přeješ a – tež ja přeju; nadžijam so kruće, zo Tebje srjedu w Budyšinje wohladam a potom móžemoj sebi wšo ertnje wjele lěpje doprajíc.

Mysl kn. Niederleho a Twoja, zo by so serbski wotrjad při českosłowakskim narodopisnym museu zarjadował, so mi pře wšu měru spodoba a slubju Wamaj wšu móžnu pomoc, tež pjenježnu pozdžišo, jenož nětko je mi z cyła njemóžno, hdyž nimo druhich přisłušnosćow Maćičny dom nic jenož wšě moje duchowne, ale tež pjenježne srědky přetrjeba. Namjetuju pak, zo by so wěsty džěl čisteho wuzbytka narodopisneje wustajeńcy za to postajił. Pjenježneje pomocy za Serbow budžemy wěsće mało dostać; wšako hižo za Maćičny dom tak mało dawaju. Zjawnje pak tu wěc z cyła činić njemóžemy, hewak by hara zaso pře wšu měru była. Tuž je jenička móžnosć na privatnym puću z dowěrnikami a pódla přeco prajić, zo za serbski museum zběramy. Přetož w Maćičnym domje dyrbimy na kóždy pad tež serbski muzej měc a wšo štož budže w Praze dyrbi tež w Budyšinje raz byc, hdyž změjemy nowy dom. Ja pak chcu při tym přeco dubletty k sebi brać a wosebje wot wšech fotografijow a rysowanjow, kotrež Ty abo druzy za pražske wotdželenje džělaće. Tuto wuměnenje dyrbju stajić. Naš musej w Serbach dyrbi Serbow zahorjeć.

Koho za dowěrnika prosyc, dyrbimoj sebi pozdzišo wuradzić. Tež nadrobny program wot Tebje bórzy wočakuju a chcu jón po móžnosći wudospoľnić.

Njezabudź pak pódla na naš Serbski Mačićny dom; dyrbimy wěc w tutej zymje z mocu spěchować. Prošu!

Wočakuju Tebje a bratra Herrmanna a druhich čěskich přecelow cyle wěsće na našim jubilejskim spěwanskim swjedženju 2. okt. w Budyšinje. Ja budu wot 28. sept. hač do 2. [sept.] zaso we Wulkim Wosyku pola bratra Gustava³⁹⁷ a 2. sept. připołdnu w Budyšinje, w 3 hodž. je posedženje rěčespytneho wotrjada. Budź sobu na nim.

Napiš mi pak do Wosyka pak do Budyšina abo wjele lěpje: budź w prawym času w Budyšinje. Tež přinješ mi sobu powěsć, zo sy do Prahi přesadženy a dale njezabudź na te čisla Narodnich Listow z tymi rozprawami.

Kvapilowej pěsni w 10. čisle přińdžetej. Wšěm Tvojim lubym nanajwutrobnije strowjenja a nic mjenje Tebi, luby bratřiko.

We wěrnej lubosći wobjimam Će Twój bratr a towarš

Ernst Muka

Čas lěta a leći!

Dopis č. 245

Muka pevně věří, že se ve středu setkají v Budyšině. Ve věci Československého národopisného muzea slibuje maximální pomoc i finanční. Protože chce Muka jednou zřídít Lužickosrbské národopisné muzeum i v Matičním domě, bude všechno sbírat dvakrát, jednou pro Černého muzeum v Praze, jednou pro budoucí muzeum v Budyšině. I Muka se přiklání ke sbírání soukromou cestou. Muka nabádá, aby Černý ve svých aktivitách nezapomínal sbírat i na Matiční dům. Muka očekává 2. října v Budyšině Černého i I. Herrmanna. Od 28. září bude ve Wosyku u bratra Gustava.

246 /28/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (163 – 19)

Lubowany přecelo a bratře!

Z khwatkom Tebi wozjewjam, zo njemóžu jutře přijěc do Budyšina na spěwanski swjedžen, hač runjež to bě moje wutrobne požadanje. Ale wěš, zo my Michałskich prózdnin nimamy a zo dyrbju sebi dowolnosć wot direktora wuprosyc. Prosy ch – ale njedostach. Tak dyrbju w Hradcu wostać – a tak je tež wulět čěskich literatow

³⁹⁷ Muka, Gustav Korla (1856-1929), bratr Arnošta Muky.

wotpołożeny. Bjeze mnje mjenujcy njecha Herrmann a tež nchtó druhi jěc. Škoda – chychu jěc Herrmann, Antoš, Hořica a mištr Jech, kiž bě tehdy tež sobu we winarni. Ale wšitcy lubja, zo raz tola cyle wěsće ze mnu do Serbow přijědu.

Tam dyrbju Će jenož prosyc, zo by wšitkich lubych přećelow a znatych wote mnje wutrobnje postrowił – přede wšitkimi Skalu, Łusčanskeho, Kocora, Fiedlerja, Jordana (jeli přijědze), Imiša, Sommera a wšitkich druhich, kotřiž na mnje hišće spominaju a mje za „mordarja serbskeho luda“ njedzerža.

Wěm wšak, zo so Marko budže wjeselić, zo njemóžu přijěc z českimi literatami – a z nim tak mnoha bojazna dušička. ... Bratře, mi so zda, zo nětko w Serbach wšitko tlaje a žadławje ... wonja. Kak nětko Serbske Nowiny pisaju, to je woprawdže hańba – ničo za serbski postup nječinja, jenož lubym Serbam ćišinko šepotaju wo wšelakich podlańskich wěcach, zo bychu derje spali. A tak jich w zjenoćenju z druhimi hyperloyalnymi a servilnymi wótčincami pomałku wjedu do wobjeća germanisacije.

Twoje wotmołwenje w nastupanju serbskeho wotdželenja při narodopisnym muzeum w Prazy mje njeje dospołnje spokojilo. Dyrbiš na tu wěc pohladować jako na něšto daloko wažniše, hač sebi předstajaš. Za serbski muzej so zběra hižo poł sta lět – a de facto přeco hišće žany nimamy. A hdyž budže raz Maćičny dom natwarjeny a w nim serbske museum zarjadowane – potom so dyrbiće přeco bojeć, zo njebychu Wam Němcy wšo raz skonfiskowali. W Prazy njeje tón strach – tuž změje serbske wotdželenje při pražskim muzeum znajmjeńša tu samu wažnosć kaž w Budyšinje; wosebje tež toho dla, zo Praha je bóle wot słowjanskich wučenych wopytowana a tuž zo tam budže serbske museum za studium najpřístupniše. Čisty wuzbytk z narodopisneje wustajeńcy z *cyła* je postajeny za narodopisne museum – a to zaso kóždy lěto wěstu samsnu za lužisko-serbske wotdželenje zawěsće postaji. Ale njemóže postajić telko, zo njebychmy trjebali dobroćerjow pytać – hdyž je museum tola *čěskosłowjanske*.

Wěm wšak, zo *dyrbi* Tebi bliže stać museum w Budyšinje – a ja tež jemu njecham škodzić. Měnju pak, zo zběranje za serbske museum w Prazy budže nam wužitne při zběranju za maćične museum – kotrež tola je hišće w přichodže, za kotrež změjemy w najlěpšim připadže trěbne městnoty za 2, 3 lěta. Mjez tym móžemy za pražske zběrać a tak sebi příklad za serbske maćične museum přihotować. Tebi pak dopředka praju wutrobnu džak za wšitku pomoc – ja pak wězo chcu so runje kaž za pražske tež za maćične museum starać. Program Tebi bórzy pósćelu.

Na maćičny dom wězo njezabywam a njezabudu – ale čehodla Serbske Nowiny njekwituju dary, kotrež přeze mnje wubjerjok dostawa? Abo jich nochcedža?

Přichodnje wjacy!

Z wutrobnym postrowjenjom a wokošenjom sym Twój swěrnny bratr

Adolf

Wot maćerje a bratra wjele dobreho. Sotra Anna je z wučerku we Vysokim ⁿ/J.
W minjenych dnjach běše pola mje Baudouin de Courtenay³⁹⁸.

Dopis č. 246

Velice lituje, ale nedostal svolení od ředitele, a tak musí zůstat v Hradci. Tím pádem nepřijede ani I. Herrmann. Chtěli přijet ještě Antoš, Hořice a mistr Jech, zkrátka všichni, kteří s nimi byli onehdy ve vinárně. Bez Černého ale nepojedou. Černý prosí Muku, aby od něj nechal pozdravovat všechny, kteří ho nepovažují za vraha lužickosrbského národa. Aspoň M. Smoler bude mít radost, že Černý nepřijede s českými literáty. Černému se zdá, že v Lužici v poslední době vše odporně zapáchá. Jak píše „Serbske Nowiny“, je velká hanba. Ve spojení s jinými hyperloajálními a servilními vlastenci vedou pomalu národ do objetí germanizace. Mukova odpověď, pokud jde o lužickosrbské oddělení v rámci národopisného muzea v Praze, Černého příliš neuspokojila. Muka na to má pohlížet jako na něco mnohem důležitějšího, než si vůbec dokáže představit. Na lužickosrbské muzeum se sbírá už skoro padesát let, ale pořad ve skutečnosti žádné není. A až jednou bude stát Matiční dům a bude v něm umístěno muzeum, budou se Lužičtí Srbové neustále bát, aby jim ho Němci jednou nezkonfiskovali. V Praze takové nebezpečí rozhodně nehrozí. Praha je často navštěvována slovanskými učiteli, a proto tam také budou podmínky ke studiu lužickosrbského národopisu nejpřístupnější. Čistý zisk utržený ze vstupného na Československé národopisné výstavě je určen na muzeum. Černý si sice uvědomuje, že musí Lužickosrbské muzeum stát i v Budyšině, ale to bude nejdřív za 2 až 3 roky. Proto je potřeba opatřování sbírek nedělit a vše soustředit na Prahu.

Na Matiční dům samozřejmě nezapomíná! V uplynulých dnech Černého navštívil Baudouin de Courtenay.

247 /29/ Arnošt Muka Adolfu Černému (84 – 10)

W Freibergu, 13. X. 1895

Lubowany mój drohi bratřiko!

Wulcyšnje sym wobzarował, zo Ty z lubymi mojimi Pražskimi přećelemi na jubilejski spěwanski swjedžen do Budyšina njemóžeše přińc. Běch so tak na zasowidženje z Tobu a z nimi wjeselił. Tuž mi njezbywa ničo hač nadzija, zo Ty wěsće to zastojnstwo w Prazy dostanješ, a zo so tam snano hody wohladamy, je-li Ty radšo njechał ke mni do

³⁹⁸ Baudouin de Courtenay navštívil Černého v září. Byla to druhá návštěva u Černého.

Freibergera na wopyt přijěć, wo což jara prošu a na což so jara wjeselu. Kak dha je z Twojim zamołwjenjom?

Spěwanski swjedzeń je derje wotběžał, běše jara bohaće wopytany a bu derje spěwane, wosebje 3. džěl, kiž bu wot kn. dra. Pilka dirigowany. Jenož připitki při hosćinje běchu słabe a z toho bě widzeć, zo běše wěc hubjenje zarjadowana; komité wobsteješe po prawom jenož z Kocora a Fiedlerja! Hišće lěpje je so mi 6. okt. na serbskim koncerće delnjoserbskich študentow w Wjerbnje spodobało. Tam běše wšo woprawdže serbske, krasne! Tež Tebi by so wutroba z radosću horila, hdy by Ty to widžał. Spěwachu na 25 serbskich burskich džowčow a na 30 serbskich burskich hólcow a to woprawdže wubjernje. Bě jena zahorjenosć. Słyšach wubjerne serbske řeče wot študentow Noweho a Rěža³⁹⁹ a wot far. Krušwicy⁴⁰⁰ a wot wučerjow Jordana a Rěža⁴⁰¹. Wopisam to we Łužicy.

Postrowił sym nimale wšěch wot Tebje, kotrychž sebi Ty přeješe, a wot wšitkich mam Tebi wutrobny džak a postrow prajić.

W nastupanju *serbskeho* wotdźělenja při narodopisnym museu w Praze maš cyle prawje, štož pišeš, a budž přeswědčeny, zo sym ja tu mysl z wulkeju radosću witał a zo sym zwólniwy wšo štož w mojich mocach steji, za jeje wuwjedženje činić. Toho budž wěsty. Tež chcu *penježne* wopory přinjesć, tak khětře hač sym z mojich wuzkosćow won a što zbytnje změju. Rad bych widžał, hdy by so wot tych wěcow, kiž so fotografuja hnydom tež jedyn wotčah sćinił za přichodny Maćičny musej a mi poštał. Wuložki chcu ja njesć.

Zběrarjow a dowěrnikow dyrbimy sebi pytać a budže to najlőže, hdyž ertnje z nimi řećimy. Derje snano by było, hdy by so program za zběranje, kotryž chceš zestajeć a mi poštać k přehladanju, ćišćał a při próstwje dowěrnikam připožila. W delnich Serbach sym hižo dobył Jordana a kantora Latkego.

Łužicu a Časopis hižo sćelu na adr. kn. Niederleho za narodopisny museum. Ach, hdy bych ja tola měł dosć srědkow a hdy bych móhl być swobodny bjez tutoho mojeho ćežkeho zastojnstwa, kak chcył za wšo słowjanske a serbske ze swojimi cyłymi mocami džělać.

Serbske Nowiny dary wot Tebje zběrane hišće kwitowale njeběchu (- nětko pak su tam kwitowane -), dokelž ja je hišće w Budyšinje wotedał njeběch; sym to hakle na

³⁹⁹ Rizo, Hajno (1873-1917), lužickoserbský farář a příležitostný básník z Dolní Lužice. Syn Mato Riza.

⁴⁰⁰ Krušwica, Jan Bjarnat (1845-1919), lužickoserbský farář a kulturní pracovník. Skládal duchovní písně.

⁴⁰¹ Rizo, Mato (1847-1931), lužickoserbský učitel, příležitostný básník a všestranný kulturní pracovník z Dolní Lužice. Otec Hajno Riza.

Michała činił ze wšemi druhimi, dokelž hakle tehdy do Budyšina přińdžech a přez póst njechach je prjedy slać. Tuž njehněwaj so na Marka, wón je slabušk a dyrbimy skerje z nim sobuželnosć měć. Wón však nětko jara wobžaruje, zo je tak hlupy a njerozomny přećiwo Tebi był, a wón so jara hańbuje.

Mam zaso wjele wjele pisanja a njetrjebawšeho, njespokojaceho džěla a njepřińdu ženje k wědomostnemu džětu.

Nanajwutrobnišo strowi Tebje a wšěch Twojich čescenyh wote mnje lubych a wokoša Tebje w bratrowskej lubosći Twój swěrnny bratřik

Ernst Muka

Dopis č. 247

Muka welice litoval, že Černý nemohl se svými přáteli dorazit na pěveckou slavnost do Budyšina. Doufá také, že mu vyjde přestup do Prahy, kde by ho mohl navštívit o Vánocích, pokud by za ním nepřijel do Freibergu, kde je Černý samozřejmě velice vítán.

Pěvecká slavnost proběhla velice dobře. Byla hojně navštívena a krásně zazpívána zejména ve třetí části, kterou dirigoval Pilk. Jen přípitky při hostině byly chabé, což podle Muky svědčí o špatném uspořádání celé věci. Výbor tvořil jen Kocor a Fiedler. Ještě více se mu líbil koncert dolnolužickosrbských studentů z Wjerbna. Byla to radost pohledět. Zpívalo kolem 25 selských děvčat a kolem 30 selských chlapců. Slyšel krásné lužickosrbské proslovy od studentů Nowého a Rěža, od faráře Krušwici a od učitelů Jordana a Rěža. Vše popíše v „Lužici“.

Ve věci lužickosrbského oddělení v rámci Národopisného muzea v Praze souhlasí Muka se vším, co Černý napsal. Udělá vše, co bude v jeho silách, aby se věc podařila. Přispěje i penězi. Musí si najít pomocníky a důvěrníky. Nejlépe bude, když se s nimi domluví ústně. V Dolní Lužici již získal Jordana a kantora Latkeho.

„Lužici“ a ČMS už posílá Niederlemu pro Národopisné muzeum. Muka lituje, že nemá více prostředků a volného času, jinak by pracoval ze všech sil pro vše slovanské a lužickosrbské.

Černý se nemá zlobit na M. Smolera. Je to slaboch a musí s ním mít soucit. M. Smoler nyní velice lituje, že byl tak hloupý a nerozumný proti Černému, a velice se stydí.

248 /30/ Arnošt Muka Adolfu Černému (85 – 11)

[Freiberg 15. X. 95]

Lubowany bratřiko!

Runje hdyž běch list na Tebje wotpósłał, so dopomnich, zo mam skerje lěpje započec z čišćom Časopisa M. S. 1892, zeš. II. kiž ma w spočatku decembra t. l. wuńć. Tuž Tebje prošu spisaj po móžnosći bórzy pokračowanje Twojich tak wažnych „Mythiskich

Bytosć.“ a pósćel mi dosahacy kruch. Na 1. městno dyrbju nastawk Imišowy wo konjunkcijach⁴⁰² stajíc. Na poslednje Rězakowu serbsku stenografiju⁴⁰³. Džěła mam nadosć! Njeby móžne a wužitne było, hdy by někotre znate česke towařstwa prosył, zo bychy w tutej nazymje abo zymje jedyn wječor koncert abo džiwadlo za serbski dom postajile? Nanajwutrobniše strowjenja Tebi a Twojim lubym Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 248

Hned jak odeslal dopis, si Muka vzpomněl, že potřebuje od Černého další pokračování „Mýtických bytostí“, neboť musí připravit k tisku druhé číslo ČMS, které má vyjít v prosinci. Dále se ptá, jestli by Černý nepoprosil nějaký český spolek, který by o jednom podzimním či zimním večeru nepředvedl divadelní nebo koncertní představení. A výtěžek z tohoto večera by šel na Matiční dům.

249 /31/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (164 – 20)

Hradec Král. 16. X. 95.

Lubowany bratřiko!

Měj wutrobny džak za luby list, kaž tež za lisćik, kotryž džensa přińdže. Powěsće wo spěwanskim swjedženju w Budyšinje a wosebje wo spěwanskim swjedženju w Delnjeje Łužicy su mje jara zwjeselile. Při čitanju wo krasnym swjedženju we Wjerbnej běše mi jenož žel, zo njemóžach přitomny być. Tam budzech widzał a słyšał woprawdže *serbski* swjedžen a koncert, mjez tym zo budyšinski je kóždy króc z dobreje položcy němski, haj, hdyž dóńdže k rejam, cyle němski – tych němskich knježničkow dla, kotrež sobu spěwaju, haj tež mnohich Serbow a Serbowkow dla, kotrež ze serbsćinu wojuja abo ju njerad rěča. To by bylo za pražskich literatow žalostne „rozczarowanie“, hdyž njeznaja našich wobstejenjow. Nó, njemóžachmy přijěć – a traš změju raz w přichodže składnosć jich k někajkemu woprawdže serbskemu swjedženju přeprosyc. Tón króc pósłachmoj jenož z Herrmannom telegram k spěwanskemu swjedženju (Fiedlerjej, jako zarjadnikej swjedženja) – tola, kaž so mi zda, njebě při hosćinje čitany. Abo so bojachu postrow českeju literatow zjawnje přečitać?

⁴⁰² Jaroměr Hendrich Imiš: Synonymika a skladba serbskich wjazawkow, Časopis Maćicy Serbskeje, 1895, s. 81-87.

⁴⁰³ Filip Rězak: Serbski rychlopis. Po Gabelbergerowym zestajenju za serbsćinu připrawil, Časopis Maćicy Serbskeje, 1895, s. 92-103.

Z radoscu čitach, zo mysličku wo zarjadowanju serbskeho wotdžela při narodopisnym museum w Prazy powitaš a mi Swoju lubu pomoc lubiš; toho runja, zo sy hižo dweju dowěrnikow za tu mysl dobył. Sym tež toho měnjenja, zo budže najlěpje dowěrnikow ertnje dobywać. Program chcu w bližším času zestajeć (dotal njemóžach k tomu přinć) a Tebi pósłać; potom wohladamy, hač budže trěbne jón čišćeć dać – boju so, zo dowěrnikow telko njebudže, zo by było nuzne wjetšu ličbu programow čišćeć dać, a zo sebi móžemy čišć zalutować a pjenjezy radšo na kupjenje předmjetow nałožiť. Tola hdyž namakamoj wjacy zrozymjenja, kaž so nadzijemoj, damoj program w božemje čišćeć. Při zběranju wězo budžemy wšitcy přeco na přichodne serbske museum w Budyšinje myslić – a tuž wot wšitkich fotografijow za to museum wotčahi činić atd.

Na Maćičny dom wězo njezabudu – tola dwěluju, zo nětko někotre towarstwo za to dobudu, zo by koncert abo něšto podobne k wužitku Maćičneho doma dało. „Narodopisna wustajeńca“ je tola wšitkich jara wučerpała; w Hradcu na př. dyrbyeše so swjedžen „Mája“ teje přičiny dla na nalěto wotstorčić.

A nětko k „Bytosćam“. Bjez martrowanja so wuznam, zo nimam hišće ani smužku napisanu wot pokračowanja. Pisach nětko wšelake druhe wěcy – běch zaso trochu česki belletrist. Pódla toho bě wjele džěła w šuli, kaž přeco w spočatku šulskeho lěta. Skónčnje myslach, zo budu dale pisać hakle hdyž přińdu do Prahy – tam změju wjacy źórlow k tajkemu džělu. Tola hdyž rukopis trjebaš, chcu Tebi wotdžěl „Čert“ (něhdže 2 listnje) napisać – ale dyrbju najprjedy rukopis měć, kotryž Tebi wot toho nastawka hižo pósłach, mjenujcy jeho posledni list. Přetož w extrawočiščach njeje wšo čišćane, štož pósłach. Prošu, wupytaj tón rukopis a pósćel mi to, štož njeje hišće čišćane. Ja mjez tym chcu ale pisać a nadžěju so, zo w spočatku novembra cyły rukopis dostanješ.

Knjez Bronisław Grabowski, kiž moje „Bytosće“ přeložuje, trjeba k tomu Pfulowy słownik (hač dotal mi přeco sćeše zapis wuznamow, kotrychž njerozymješe, zo bych jemu je přeložił); w Maćičnym składze podarmo stoja cyłe stołpy słownika – njemóhła Maćica [k.] Grabowskemu 1 gratis pósłać? (Adressu jeho drje znaješ prof. w Częstochowje).

Štož moje pomjenowanje do Prahi nastupa, njemóžu hišće ničo wěste prajić – ale po dobrych informacijach so zda być njedwělomne, zo to městno dostanu. Njewěm pak, hač tam přińdu hišće do hód abo hakle w druhim połlěće. Hłowna wěc je, zo tam skónčnje snadź přińdu.

Wot maćerje a bratra wjele dobreho.

Z wutrobnym postrowjenjom a wokošenjom Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 249

Černý děkuje za krásný dopis. Lituje, že nemohl navštívit pěvecké slavnosti v Budyšině a zejména Dolní Lužici. Z toho, co četl o koncertě v Dolní Lužici, to musela být opravdu jen čistě lužickosrbská slavnost. Zatímco v Budyšině je pokaždé dobrá polovina německá. A když dojde k taneční zábavě, tak pak je úplně německá kvůli německým slečnám a Lužickým Srbům, kteří s lužickou srbštinou zápasí nebo ji neradi používají. To by bylo bezpochyby pro pražské literáty veliké rozčarování, když neznají tamější poměry. Příště snad už přijedou. Poslali aspoň s I. Herrmannem pozdravný telegram pořadateli slavnosti Fiedlerovi, který ovšem nebyl při hostině přečten. Opět jízlivá poznámka Černého, že se báli přečíst pozdrav českých literátů veřejně.

Černý děkuje Mukovi za ochotu pomoci při zřízení lužickosrbského oddělení v Národopisném muzeu v Praze. Při sbírání exponátů bude pamatovat i na budoucí Lužickosrbské muzeum v Budyšině.

Na Matiční dům nezapomíná, avšak pochybuje, že se mu podaří získat nějaký spolek pro uspořádání koncertu ve prospěch Matičního domu. Národopisná výstava všechny vyčerpala. Z tohoto důvodu se v Hradci Králové odložila na jaro slavnost „Máje“.

Pokud jde o „Mýtické bytosti“, přiznává se bez mučení, že nic nenapsal, protože byl na chvíli zas českým beletristou. Ale určitě počátkem listopadu dostane kapitolu s názvem „Čert“. Grabowski, který jeho „Bytosti“ překládá do polštiny, by potřeboval Pfulův slovník. Doposud mu posílal seznam slov, kterým nerozuměl, aby je Černý přeložil. Protože ví, že ve skladě MS leží tyto slovníky ladem, mohl by se mu jeden exemplář zaslat do Czeŝtochowę zdarma.

Černého jmenování do Prahy je na dobré cestě, ale jestli to bude ještě do Vánoc, neví.

250 /32/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (165 – 21)

Hradec Králové, 9. XI. 1895.

Drohi bratřiko!

Twój luby list wot 21 /10. a wčerawšu Twoju pósyłku ruskeje próstwy dostach. Wodaj, zo Tebi njewotmołwjach; chcych Tebi pisać, hdyž změju rukopis. Nětko pak budžech Tebi hižo pisať něšto rjadkow, dokelž njejsym hišće hotowy, kaž chcych. Mam jara mało khwile za pisanje, a tak mi dže džěło pomałšo, hač sebi myslach. Tola za tónle zešiwk je hišće w prawym času z wěstosću dostanješ. Próstwu hnydom posćeludu do Prahi sobu z klišejom wobrazu maćičneho doma. Rad wobstaram 1. korekturu kaž tež revisiju (boju pak so, zo so ze sľanjom korektury bratrej Holanej ćišć jara přećehnje – z najmjeńša wo 10-12 dnjow). Štož Prahu nastupa, wěm, zo sym wot krajneje šulskeje rady na přenim městnje namjetowany. Nětko bě moja wěc do Wina k ministeriju

póslana. Tuž mam najlěpšu nadžiju, jenož njewěm, hač mje powołaju do Prahi hišće do hód abo hakle wot II. semestra. Mam za Tebje hižo jene číslo Nár. L., druhe hišće njedostach; pódla toho číslo „Politik“ z feuil. ([dać] wrótnym) wo Serbach. Z wutrobnym bratrowskim wokošenjom Twój

Adolf

Dopis č. 250

Černý stále ještě nemá připravený text pro MS. Ujišťuje ale Muku, že vše stihne, jak má. Ruskou prosbu se štočkem Matičního domu pošle do Prahy. Pokud jde o přestup do Prahy, ví, že ho zemská školní rada navrhla na první místo. Věc byla odeslána na ministerstvo do Vídně. Vypadá to velmi dobře.

251 /33/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (166 – 22)

Hradec Král., 17. XI. 95.

Lubowany, drohi bratřiko!

Pódla Tebi sčelu rukopis pokračowanja „Mythiskich bytosći“ za Časopis. Kaž liču, budže jeho něhdže za 1 ½ listna. Sčín, kaž chceš: pak daj (je-li woprawdže tónle *nowy* rukopis wupjelni 1 ½ listna) cyły nastawk wočišceć, štož wupjelni jene cyłe a jene pollistno extrawočišća – pak staj do tutoho čisła jenož telko, kelkož na 1 listno extrawočišća zlěze.

Wot ruskeje próstwy čitach hižo přenju korekturu a druhu póslachu bratrej Holanej do Nižneho. Potom hišće budu čitać revisiju. Na čole próstwy je wobraz mačičneho domu, kaž Ty sebi žadaše. Papjera budže tajka, kajkuž připoložam. Tež tón samy format (1 łopjeno in 4°). Čišč budže plaćić 9 šesn. 50 kr. Hotowe próstwy (700 z přistajenjom Holanoweje adressy, 300 bjez njeho) dostanješ hnydom z čiščernje.

Chceš-li něšto hinak měć, pisaj, doniž korektura wot Holana njepřindže. Je-li so přez póslanje korektury do Nižneho čišč njezadđerži, budža próstwy hišće w tymle měsacu hotowe.

Sym so wutrobnje zwjeselił zhoniwši, zo chceš přichodnemu serbskemu wotdželenju při čěskim narodopisnym muzeju drastu swojeje njeboheje mačerje darić. To budže žadna wěc. Chcu prosyć znatych katholskich duchownych (Skalu, Łusčanskeho, Herrmanna atd.), zo by kóždy darił (w katholskich Serbach zhotowić dał abo hotowe kupić dał), dospoľnu žónsku drastu: jedyn njewjestu, druhu družku (wězo bjez slěbornych pjenjezow – te snano raz Museum kupi), třeci wšědnu žónsku drastu,

štwórty wšednu holču drastu, pjaty njedzelsku drastu, šesty džěćacu. Na tajke wašnje móhli tež namjezne a delnjoserbske drasty dostać. Što k tomu prajiš?

Moja wěc w Prazy je hižo derje skóncowana (sym primo loco namjetowany), nětko džěše do Wina k ministerstwu. Nadžěju so, zo mje ministr wobtwjerdzi, ale njewěm, hač budu powołany do Prahi hišće do hód abo hakle wot 2. semestra.

K tutomu listej připoložam tež čisło „Národních Listow“ a čisło „Politiki“, dale 70 pjenježkow (= 36 kr.) w němskich póstnych markach, kotrež Tebi njemóžach k poslednej pjenježnej pósyly připožić; póslach Tebi tehdom jenož 75 šěsnakow město 75·36. –

Próstwu njemóžach hnydom do čišća póslać, dokelž ju dyrbjach přepisać za našich čišćerjow, kotřiž njebychu spěšne ruske pismo wučitali. Tola pak budže w prawy čas hotowa, kaž widziš z toho, zo mějach hižo korekturu a druhu zo ma hižo bratr Holan (wot kotrehož mějach [tež] wóndano list).

Kaž čitach džensa w Kath. Pósle⁴⁰⁴, dósta Andricki hižo nižšu swjećiznu a dostanje měšniku 8. decembra. Wbohi młodžeńc – tón rady do popowskeje drasty njelěze! Přinoša Serbstwu woprawdže wopor – wot toho sebi slubuju, zo budže derje skutkować.

Z minjeneho čisła Serbskich nowin zhonich, zo je skónčnje Kralowa rěčnica wušła! Dyrbju ju sebi skazać, hdyž budu w Prazy, přez knihokupca; wot Marka ju nětko žadać njemóžu.

Sy Ty strowy a wšitcy Twoji? Pola nas je, bohu džak, wšo strowe. Wóndano wopytach tež sotru Annu we Wysokim; wjedže so jej tam derje a lubi so ji tam.

Wot wšitkich mam Će postrowić. Sam pak Će wutrobnje wokošam a sym Twój přeco swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 251

Černý posílá konečně pokračování „Mýtických bytostí“ pro ČMS. Z ruské prosby četl už první korekturu a druhou poslal Holanovi do Nižního Novgorodu. Pak bude číst ještě revizi. Tisk bude stát 9 šestáků a 50 krejcarů. Prosby dostane hned z tiskárny.

Muka mu udělal velikou radost, když se dověděl, že chce věnovat kroj po své zesulé matce lužickoserbskému oddělení Národopisného muzea v Praze. To Černý považuje za vzácnou věc. Chce také poprosit známé katolické duchovní, jako např. Skalu, Łusčanského a Herrmanna, jestli by neopatřili

⁴⁰⁴ Katholski Posol, lužickoserbský církevní časopis. Vycházel v letech 1863-1939. Prvními redaktory byli M. Hórnik a J. Łuščanski.

nějaké kroje. Muka má napsat, co si o tom myslí. K dopisu ještě přikládá 70 feniků (36 krejcarů) v německých poštovních známkách. Z „Katolického Posla“ vyčetl, že Andricki bude 8. prosince vysvěcen na kněze. Bude to pro něj veliká obět’.

252 /34/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (167 – 23)

7. XII. 95.

Lubowany bratřiko!

Jara so dźiwam, zo dotal te próstwy nimaš. Revisiju čitach hižo zańdženy tydzeń – tuž to sebi njemóžu wukłasć, zo su so takle zakomdžili. Pisach jim nětko zaso hnydom – a tak so nadźijam, zo sy mjez tym paket hižo dostał. Pjenjezy njetrjebaš mi hnydom slać – wšak traš hody přijědžeš do Prahi. Ja tam tež na něšto dnjow do noweho lěta pojedu, zo bych tam sebi wobydlenje pytał. Swoje zastojnstwo tam nastupuju hakle 15. *februara*.

Mysličku wo „serbskej wustajeńcy“ witam ze zahorjenjom, swoje słabe mocy rad přilubjam – a přeju, zo by Maćica z toho měła wuspěch.

Na te wašnje móžemy tež na najwjac za museum nahromadzić.

Z Twojimi namjetamy sym cyle přezjene a poznamjenjam jenož:

ad 2.) Wo te planki chcu dra. Niederle prosyc a nadžěju so, zo je dostanjemy. Wězo bychu hłowy dyrbjale *serbske typy* być po dobrych fotografijach, a tuž wosebje so wudžělać. Dale tež wězo dyrbjalo potom museum te drasty dostać – a tohodla so samo rozumi, dyrbimy wšitcy wo tom mjelčec.

ad 3.) Aleša chcu prosyc, zo by sčinił ilustracije k někotrym serbskim pěsnjam ludowym, kotrež chcu rad wubrać – ale mam k tomu přispomnjenje. Aleš je tak dospołnje *česki*⁴⁰⁵ wumjelać, zo tež jeho ilustracije k serbskim pěsnjam budža z cyłym swojim charakterom – česke a nic serbske, hdyž tež jemu dam fotografije serbskich drastow a typow. Zo njebychu te klišeje nam droho přište, móža so te ilustracije w někotrym českim časopisu wočišćeć, z kotrehož potom klišeje dostanjemy. Tak tež ilustrator, kotryž njeje w dobrych wobstejenjach žiwy, k swojim pjenjezam přińdže, resp. k zaplaćenju swojeje prócy.

ad 4.) Ale štož Liebscherowy wobraz nastupa, to so njehodži wuwjesć. Liebscher⁴⁰⁶ dyrbjal najprjedy mnohe studije na měsće samym činić – a to njemóžemy wot jeho žadać. To tež wón njesčini, dokelž tajki jeho nowy wobraz by był jenož – napodobjenje

⁴⁰⁵ Dvakrát podtrženo!

⁴⁰⁶ Liebscher, Adolf (1857-1919), český malíř a ilustrátor, příslušník generace Národního divadla.

originalneje „Valašskeje maddony.“ Tajki wobraz tež njeby za lěto namolował – a jenož po fotografijach njeby molował, kaž wěm. Potajkim to so njehodži wuwjesć; skerje hišće, hdy bych jeho móhl namolwić (hdyž budu w Prazy), zo by jutry z nami po Serbach čahał a sebi skizy činił. Potom by snadź někajki wobraz z narodneho žiwjenja namolował – ale hač by był do wustajeńcy hotowy, to so praša.

ad 5.) K němskemu přeložkej swojeje „Srbské swatby“ a k wučahej z njeje rad dawam dowolnosť. Tež sym za to, zo by so *přewodnik* přez serbsku wustajeńcu wudał, a zo byštej so wobě knižcy k wužitku mać. domu předawaloj.

ad 7.) Zawěsće směny a dyrby tež wot serbskich koncertow, dźiwadłow atd. *čisty dobyt* za Maćičny dom žadać.

ad 8.) W tom nastupanju (štož wustajenje ethnografiskich zajimankow nastupa) namakamy najlěpši přikład w programje českeje wustajeńcy. Naspominam jenož, zo by so jara poručało, natwarić modelle typow serbskich khěži (po mojim rozdželenju w studiji „Wobydlenje luž. Serbow⁴⁰⁷“) při pomocy k. twarskeho inspektora Schmidta (kotrehož, prošu, wote mnje postrow; wón so njesmě na mnje mjerzać, zo jemu te fotografie hišće wróco njeposlach – njech mje zamolwi z mojim mnohim džělom – hdyž budu w Prazy, budže skerje k tomu składnosť.)

ad 9.) Pódla najstaršich čišćow tež nowe čišće wustajić, zo by był *postup* serbskeho pismowstwa widžomny.

ad 10.) Pódla karty stareje Łužicy dyrbi so wustajić ethnografiska karta nětčišich Serbow – wosebje přećiwo Müllerowej⁴⁰⁸ knizy je to nuzne. Tu dyrbimy wšitkich delnołužiskich znatych wo nowe powěšće prosyć – a z nich a po swóich nazhonjenjach a zapiskach nowu kartu zestajić. (Po móžnosći po procentach).

Hdyž dostanu wotmołwenje wot Niederleho, hnydom Tebi napišu.

Khwatam – dokelž za chwilkku dyrbj wotjěć do Přelouče ke [Quisej].

Wjele dobreho wot maćerje! Z wutrobnym postrowom a wokošenjom Twój swěrný brat

Ad. Černý

Přichodnje wjacy.

Skali pisach.

⁴⁰⁷ Adolf Černý: Wobydlenje lužiskich Serbow, Budyšin 1889.

⁴⁰⁸ Müller, Ewald (1862-1932), německý učitel a vlastivědný badatel působící v Dolní Lužici.

Napisma we wustajeńcy dyrbja być tež serbske pódla. Wustajeńca tež budže wužitna za zjednanje Němcow ze Serbami.

Dopis č. 252

Černého udivuje, že Muka ještě nedostal prosby. Nedokáže si vysvětlit to zdržení. Doufá, že se v Praze mezi vánočními svátky setkají. On si tam bude hledat nové bydlení. Na nové místo nastupuje 15. února 1896. Myšlenku o „Lužickosrbské výstavě“ vítá s nadšením. Černý nabízí svou skromnou pomoc. Tímto způsobem lze nashromáždit nejvíce materiálu pro Národopisné muzeum. Dále se Černý vyjadřuje k bodům z Mukova dopisu, který není k dispozici. K bodu 2 Černý píše, že poprosí Niederleho o nějaké plány. Ve stejném bodě se ještě objevuje, že bude potřeba podle dobrých fotografií vyhotovit lužickosrbské typy hlav. V bodě 3 Černý informuje, že poprosí Aleše, aby vytvořil ilustrace k některým lužickosrbským písním. Ale protože je Aleš dokonale český umělec, čímž myslí, že by i jeho kresby vztahující se k lužickosrbským písním připomínaly české, navrhuje mu poskytnout fotografie lužickosrbských krojů. V bodě 4 se objevuje jméno malíře Liebschera, který měl podle všeho na přání Muky namalovat nějaký obraz. Černý se k tomu vyjadřuje, že by to za rok nestačil vytvořit. V bodě pět dává Černý svolení k překladu do němčiny své „Lužickosrbské svatby“. V bodě 7 je, že určitě smí žádat o čistý zisk z lužickosrbských představení. V bodě 8 Černý doporučuje postavit modely typů lužickosrbských stavení podle jeho knihy „Obydlí Lužických Srbů“. V bodě 9 doporučuje Černý vedle nejstarších tisků vystavit i nové tisky, aby byl vidět postup v lužickosrbském písemnictví. A v bodě 10 píše, že vedle staré mapy Lužice je třeba vystavit mapu, kde bude zobrazen současný sídelní prostor Lužických Srbů. Je to nutný argument proti Millerově knize.

Za chvíli odjíždí do Přelouče za Quisem. Popisky na výstavě musí být německy i lužickosrbsky. Výstava bude užitečná pro usmíření Němců s Lužickými Srby.

253 /35/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (168 – 24)

[Hradec Králové] 9. XII. 95.

Lubowany bratřiko!

Z Šimáčkec knihičiścěrnje mi zdžělichu, zo je sebi bratr Holan *hišće jenu* (!) korekturu žadał a tež mi jeho list připoložichu. Tak je so cyła wěc njetrjebawši zakomdžila. Nětko, myslu, hižo druha Holanowa korektura wróco přińdže (poprawom revisija mojeje revisije) a tak njepisam, zo bychu bjez čakanja na nju čiščeli. (Holan bě hišće text wjele přeměnjał, wšelake bě wuwostajił a wšelake přistajił, přez což je nětko stylisacija wosebje na jasności dobyła). Tak widžiš, zo so zakomdženje cyle bjez mojeje winy a bjez winy čiščěrnje stało. Dostanješ nětko hotowe próstwy hnydom, hdyž bratr Holan revisiju wróco póscele. Na wustajeńcy dyrbjał tež serbski dudak a husleř (a z nimi w

zastupjenju tarakawy jedyn herc na klarinet) hrać. Mam wjele džěła a starosci z pripravowanjom k přesydlenju do Prahy, tak zo woprawdže njewěm, što prjedy.

Z wutr. postrowom Twój swěrnny bratr

Ad. Černý

Dopis č. 253

Černý pošle Mukovi hotové prosby hned, jak Holan vrátí revizi. Na výstavě by neměl chybět lužickosrbský dudák a houslista. Má hodně starostí se stěhováním do Prahy.

254 /36/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (169 – 25)

W Hradcu Králové 21. XII. 95.

Lubowany bratřiko!

Wot dra Niederle mam hižo wotmołwjenje, kotrež Ći zdžěluju.

Wón sam w tej wěcy njemóžeše přenje a poslednje słowo prajić – a dyrbyeše ju předpołožić w kuratorium Narodopisneho Museum. Dokelž su pjenježne wobstejenja našeho museum hišće snadne a dokelž je nětko w spočatku wjele pjenjez trjeba na installowanje, njemóže nam Museum pjenježnu podpjeru poskicić abo nowe figuriny wudžělać dać (štož njeje tunja wěc: jena płaci 30-40 šěsnakow). Tola je zwólniwe, nam *džesać* postawow (ćělow a hłowow) za *serbske* wotdžělenje drježdžanskeje wustajeńcy *požčić*.

Požčuje nam te wěcy, dokelž wě, zo drasty potom dostanje. Dr. Niederle so jenož boji, zo njebychu nam potom Němcy wšo wzali (tež te figuriny). Derje by bylo, hdy by naše museum dostało wot komité serbskeje wustajeńcy wopismo, zo te serbske wěcy za požčenje tych figurinow dostanje.

Hdyž změjemy figurinow jenož 10, dyrbimy so při wustajenju wobmjezować. Katholska njewěsta, evangelska (nětko wjac njewobstejaca), slepjanska a delnjołužiska njewěsta, wšedna a njezdželska drasta katholska, slepjanska a błotowska, to je wšo, štož móžemy z figurinami předstajić.

Pisaj mi, kak je posedženje w Budyšinje wotběžalo a što bě so na nim postajiło. Pisaj mi po možnosći hnydom, zo bych měł wotmołwjenje za k. Niederle hišće do hód, přetož po božim narodže (štwórtk abo pjatk) pojědu do Prahi.

Pisaj mi tež, hač sy te próstwy dostał – nadžijam so, zo je dawno hižo maš a zo mi tohodla njepíšeš, dokelž maš wjele džěła z jich rozpóslanjom.

Ja tež mam nětko poľnu hłowu a poľnej rucy starosci a džěła dla přecáhowanja do Prahi.

Skali dla Andrickeho pisach, ale, kaž widziš, podarmo.

Přejemy Tebi z mojej maćerju wjesołe a zbožowne hody – a zbožowne Nowe lěto!

Poby pola mnje přecel Herrmann w poslednich dnjach.

Z wutrobnym wokošenjom Twój stary

Ad. Černý

Dopis č. 254

Černý sděluje Mukovi odpověď dr. Niederleho. V té věci nemohl Niederle říci první ani poslední slovo, musel ji předložit v kurátoriu Národopisného muzea. Protože je výroba figurín velice drahá a Národopisné muzeum v Praze nemůže poskytnout nějakou finanční podporu, nabízí alespoň zapůjčení 10 postav na lužickosrbské oddělení drážďanské výstavy. Muzeum ty věci půjčuje, protože ví, že potom dostane lužickosrbské kroje. Niederle se bojí, že by to Němci mohli všechno vzít, i ty figuríny, a tak prosí o písemné potvrzení od lužickosrbského výboru, že Národopisné muzeum v Praze dostane lužickosrbské věci za zapůjčení figurín. Stále má plnou hlavu stěhování do Prahy.

255 /37/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (170 – 26)

V Hradci Králové, 23. XII. 95.

Lubowany bratřiko!

Džensa poslach korrekturu do Budyšina. Zapocatk nastawka njemějach ke korrekturje, mojich 7 listow (při tym njeliču to, štož je w extrawoćišćach hižo ćišćane) – tola myslu, zo tam žane zmylki njewostachu, hdyž sy Ty wšo swěru přehladał.

Mój list Sy drje dostał?

Z najlěpšimi přecemi (wosebje, zo by Će influenza wopušćila) a z wutrobnym postrowom Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Dopis č. 255

Černý dnes poslal korektury do Budyšina. Přeje Mukovi, aby se dostal z té chřipky.

1896

256 /1/ Arnošt Muka Adolfu Černému (86 – 1)

Freiberg, 3. I. 96

Lubowany drohi mój bratřiko!

Z khwatkom lisćik a tak wobšěrny hač móžno. Prjedy njemóžach Ći bohužel pisać, dokaž na influencu khory ležach a přeco hišće njejsym cyle wotkhorit, to je žadława khorość, kiž dołho přiwisuje a ze swojimi scěhwkami čłowjeka čwěluje.

Přede wšěm pak sćelu Tebi a wšěm Twojim lubym nanajwutrobnije zbožopřeća k nowemu létu. Wosebje chcyl Bóh Tebje a Twojich lubych w nowym léce přeco strowych zdzeržeć a Twoje přesydlenje do Prahi nanajbohatšo žohnować. Njewěš, kak jara so na tutym Twojim skónčnym zbožu raduju!

Na dwaj lubaj listaj mam Tebi wotmołwić, tuž po rjadu. Te próstwy sym runje k hodom dostał a hižo někotre rozesłał. Zličbowanje bě mi kn. Šimáček připožitił, nětko, prošu, zdžěl mi, kak a hdy ma so zapłaćić. Ty drje ničo za dom nahromadžene nimaš, zo by z tym móhl zapłaćić, hdyž do Prahi přindžeš.

Za swoje wustajowanje dostanjemy my Serbja w Serbskej wsy jenu khěžu cyle darmo, smy hižo serbski komitet zestajeli, kiž so 19. januara přeni króc zeńdže a postajimy sebi k pomocy dowěrnikow we wšěch wjetšich serbskich wosadach, kiž bychu nam zběrali a slali, štož trjebamy. Drasty žadamy sebi darmo, zo bychmy je potom narodopisnemu museu w Prazy darić móhli za požćenje a zhotowjenje figurinow. Kn. drej Niederlej a tym druhim knjezam kuratoram Musea wupraj w mojim a tych druhich knjezow serbskeho komiteta mjenje nas najwutrobniji džak za zwólniwosć, nam 10 figurinow atd. požćić, ale to njebudže dosahać; kaž dopředka widžimy, budžemy na 25-30 figurinow trjebać, a rad bychmy někotre prawje kharakteristiske serbske wobliča po fotografijach z wóska stworjeny měli. Zo bychu nam Němcy što wzali, toho njetrjebamy so bojeć. Sym hižo z kn. inspektorom Schmidtom we tom nastupanju řečał: wšo štož my w serbskej wustajeńcy wustajamy, słuša nam t. j. serbskemu komitetej, kotrehož předsyda sym ja. A jeli maš hišće za wěsćiše, dha njech knjez dr. Niederle abo Ty do toho našeho serbskeho komiteta zastupi jako sobustaw a my to motivirujemy z tym, zo wón nam da te figuriny w Prazy džělać a [je] starosć wo nje na so wzał. Revers wot našeho komiteta móže tež dostać a mjelćeć dyrbimy wšitcy wo tom dla Němcow.

Njehc jenož *Aleš*⁴⁰⁹ skerje lěpje te wobrazy k tym ludowym spěwam abo kharakteristiskim hrónčkam z nich džěła a w jnych českich nowinach wozjewuje, wšako njetrjebaš jemu wšě hrónčka na raz dać. Po serbskich fotografijach njehc to sćini a snano móžemy hižo někotre wot tych českich trjebać. Wosebje budža so hrónčka k serbskim rejam hodzić, na př. Wjerc mje pola herca atd. To pak bórzy wobstaraj.

Dla toho wulkeho wobrazu mam ideju: Bolesław⁴¹⁰ Chrobły wita swoju njewjestu *Odu* pola Hodzijskeho hrodzišća při mosće přez rěčku pola Žičenja. Snano by to jedyn pólski moler z Krakowa wuwjedł, ale njeznaju žanoho. Wot serbskich swjedzenjow su projektowane: serbski koncert, serbski melodrama ze žiwymi wobrazami (serbskimi), serbski kwas, serbski žnjeński swjedžen, wěš snano hišće wjacy? Čisty wunošk je naš.

Knjez inspektor Schmidt ma tak wjele džěła a hary z wustajeńcu, zo při hotowanju modellow typow serbskich khěžow pomocny być njemóže, ma pak wěc za jara nuznu. Njeby dha snano něchtó w Prazy to sćinić móhl za waš narodopisny musej a nam je k wustajenju požčił.

Wot tych wjele stow figurinow Pražskeje wustajeńcy drje bychu so nam tola 20-25 požčić móhće. Njejsu dha te wšě do Pražskeho musea přišće? Abo hdže bychmy hewak hišće wo nje prosyc móhli? A njeby so Pražski kuratorij dobyć dał, zo by nam 5 (4 abo 3 žónske a 1–2 mužske wobliča) serbskich wobličow a postavow po wobrazach zformować dał? Wšako wšo potom dostanje.

Abo dyrjbu ja za moje pjenjezy te 5 wosebitych serbskich typow (figurinow) dać sćinić a je potom pola mje za naš serbski Mačićny Museum khować? Ale bohužel ja sym nětkole nimale cyle wuklukany a mam hišće wjele wudawkow resp. wuložkow za wustajeńcu.

Posedzenje předsydstwa a wubjerka M. S. dž. 12. dec., je derje dosć wotběžalo, su nimale wšitcy 100 hr. jako zakładnicy darili, druzy přilubili, wot Skale bu wotkazanje našeho lubeho njeboh M. Hórniku wuplácene 1119 hr. a wotkazanje Jakuba Buka 500 hr. Jeli maš Ty žadyn Bukowy nekrolog za česke časopisy hotowy abo hižo wozjewjeny, prošu pósćel jón abo wotpisk hnydom do Kališa knježnje Melanji Parczewskec, wona chce jón do pólskeho přeložić a w Przeglądzie powszechném wozjewić a připówěsnyć próstwu wo dary za serbski dom. Dale so wobzamkny, zo

⁴⁰⁹ Aleš, Mikoláš (1852-1913), český malíř, kreslíř, dekoratér a ilustrátor, jedna z nejvýznamnějších osobností tzv. „Generace českého Národního divadla“, klasik českého umění 19. století.

⁴¹⁰ Bolesław I. Chrobry (967-1025), první polský král z rodu Piastovců. Dočasně byl také vládcem Čech.

chcemy skórzbu z tym twarcom Mauererom hač do kónca wjesé a jemu nic wjacy hač 350 hr., za jeho dzěło zwolić, wón pak žada 3000 hr.! Je nas wobskoržił a knjez řečnik Mósak Kłosopólski nas zastupuje.

Džeń 30. dec. bě zhromadzizna dowěrnikow M. S. a bě jich na 33 so zešlo. Škoda bě jara, zo kn. kan. far. Herrmann a far. kan. Skala namjetowaštaj a za to řečeštaj, zo dyrbi so Maćična ležownosć předać, zo chcemy sebi mału khěžu kupić a tu přetwarić a tak ze wšěch starosćow wulězc! Mysl sebi! Tola mějachu mało přiwiska, wulcy wjetši dzěl bě na mojej stronje, ale wšitcy žadachu, zo bychmy skerje lěpje twarić započeli, dokelž dyrbi so Smolerjowa ćišćernja powjetšić; njedosaha dawno wjacy. Sym jim to quasi přilubił. Spožč mi Bóh darniwe duše!!!

Za wustajeńcu namakach tež wotewrjene wuši a přilubjenje pomocy při zběranju. Bóh daj zo by so wšo derje radziło.

Wobkhowaj tež w nowym léće mje luboho kaž w starym!

W swěrnej bratrowskej lubosći strowi a wokoša Tebje Twój na přeco

Ernst Muka

Dopis č. 256

Muka v rychlosti piše co nejpodrobnější lístek. Dříve nemohl psát, neboť musel ležet s chřipkou. Nejprve posílá co nejsrdečnější blahopřání do nového roku a žehná jeho přesídlení do Prahy. Vytištěné prosby dostal k Vánocům spolu s vyúčtováním od Šimáčka.

Pro své vystavování dostanou Lužičtí Srbové v Lužickosrbské vsi jeden dům zcela zdarma. Byl už sestaven lužickosrbský výbor, který bude poprvé zasedat 19. ledna. V každé lužickosrbské farní osadě bude určen ku pomoci jeden důvěrník. Ten bude sbírat a posílat, co bude potřeba. Kroje požadují zdarma, aby je pak mohli věnovat Národopisnému muzeu v Praze za zapůjčení a vyhotovení figurín. Černý má co nejsrdečněji poděkovat jménem Mukovým i celého lužickosrbského výboru Niederlemu a ostatním členům kuratoria Národopisného muzea za ochotu zapůjčit 10 figurín. Ale stačit nebudou. Už dopředu vědí, že budou potřebovat ještě aspoň 25 figurín. Muka by rád nechal z vosku podle fotografií vytvořit několik typicky lužickosrbských tváří. Není potřeba se obávat, že by si to Němci vzali po skončení výstavy. Už o tom mluvil s inspektorem Schmidtem. Vše, co bude vystaveno v lužickosrbském pavilonu, patří jen a pouze lužickosrbskému výboru, kterému předsedá Muka. Revers, že po skončení výstavy vše lužickosrbské připadá Národopisnému muzeu, může Niederle dostat, ale musí se o tom kvůli Němcům mlčet. Aleš má již vytvářet ilustrace k lidovým písním podle lužickosrbských fotografií a postupně je zveřejňovat v českých novinách.

Dále Muka navrhuje, že velký obraz, na kterém Boleslav Chrabrý vítá svou nevěstu Odu u hradiště v Hodziji na mostě přes říčku blízko Žičně, by mohl vytvořit nějaký polský malíř z Krakova, ale žádné nezná. Z lužickosrbských slavností jsou navrženy tyto akce: koncert, melodrama s lužickosrbskými živými obrazy, svatba, oslava žní. Čistý zisk bude patřit Lužickým Srbům.

Inspektor Schmidt má s výstavou hodně práce a starostí, a tak nemůže být nápomocen při zhotovení modelů lužickosrbských typů chalup. Muka se ptá, jestli by to snad někdo nemohl udělat v Praze pro Národopisné muzeum a pak to jen bylo zapůjčeno k vystavení.

Z několika stovek figurín, které zbyly z národopisné výstavy, by potřebovali ještě aspoň 20. Ptá se, kam by se měl obrátit s žádostí o zapůjčení. Dále se ptá, jestli by se nedalo kurátorium pražského muzea získat k vyhotovení pěti lužickosrbských tváří a postav podle obrazů. Vždyť by to pak dostali zpět.

Zasedání předsednictva výboru MS proběhlo 12. prosince velice dobře. Téměř všichni jako zakladatelé darovali nebo slíbili 100 marek. Skala vyplatil 1119 marek, které odkázal Hórnik, a dalších 500 ze závěti Buka. Bylo schváleno, že bude podána žaloba na stavitele Mauera. Za jeho práci mu bude vyplaceno max 350 marek. On však požaduje 3000 marek, a tak je zažaloval. V té věci je bude zastupovat právník Mósak Kłosopólski.

30. prosince se konala schůze důvěrníků MS. Sešlo se jich 33. Byla jen škoda, že faráři Hermann se Skalou navrhovali, aby se pozemek MS prodal a místo toho se koupil malý dům, který by se přestavěl, a tak by se uniklo starostem. Měli malý ohlas, a tak většina byla na straně Muky. Všichni ale požadovali, aby se s výstavou Matičního domu začalo co nejdříve, neboť se musí Smolerova tiskárna rozšířit. Ta už dávno nepostačuje. Muka to naoko slíbil.

257 /2/ Arnošt Muka Adolfu Černému (87 – 2)

W Freibergu, 8. II. 96

Lubowany mój bratříko!

Přeju Tebi předewšëm k Twojemu přecáhowanju do Prahi najwutrobnišo wjele zboža, zo by so Ći wšo derje radziło.

Nětko pak khětrě k naležnosćam našeje serbskeje wustajeńcy. Po mojím zdaću je to najlěpša a jenička składnosć, serbski wotrjad českeje narodopisneje wustajeńcy derje založić a wuhotować, a dyrbjať potajkim *custos* a kuratorij po móžnosći mi pomocny być a mje podpjerać, ja a cyły serbski komitet, w kotrymž staj našej dwaj serbskaj zapóslancaj a druzy horliwi Serbja, rukujemy Wam, zo Wy wšě požčene wěcy njewobškodžene wróco dostanjeće a wšě te slubjene drasty atd. za požčenje. Jena tajka drasta płáci na 120–170 hr. a wjacy a na 25–35 figurow chcemy tam wustajeć, dokelž budza te jeničke, kotrež ludži do našeje wustajeńcy počahnu, nic abo tola mjenje te druhe wěcy. Na 10 wobličow dyrbjať nam Waš kuratorij dać činić po serbskich fotografijach, te druhe njech nam hotowe požči z Wašeje wustajeńcy; wšako bě jich tam na někotre sta; ja bych sebi <tute hotowy> jutry w Prazy wubrať, widžu z „Českeho Lidu“, zo bych so wšelake za nas derje hodziło. Njech je kn. Niederle suknički wuslěka a mi *nahe* sobu da. Dla tych kiž maju so hač do 1. meje nowe tworić, prośće

tola jenocho Wašich bohačkow, snano hrabju Silva-Tarucca⁴¹¹, zo by k tomu třebne pjenjezy woprowať.

Škoda, zo kn. Aleš te wobrazki njemůže činić! Njewěš dha nikoho druheho, kiž by to móhl a chcyť? Snano jedyn wot młódsich abo jedyn Polak w Krakowje? A nimaš žadyn druhi projekt, kiž by nam při wustajeńcy prawje wjele pjenjez za serbski dom wunješ. Dyrbju wšudže za pjenjezami hrabać, dokelž su naši ludžo njespokojni, a jeli so bórzy z twarom njezapočnje, dobudže skónčnje strona, kiž chce ležownosć předać a maľu khěžku kupić!! Hdy bychmy jenož jenocho maecenata namakali. Dobudž nam jenocho, njech Čecha abo druh. Słow.

Twoju monografiju „Svatba u luž. Srbů“ chce kn. farať Zarjeńk w Zebnicy we wučahu za wustajeńcu přeložić. Prošu, pósćel jemu 1 exemplar na mój konto a naznamjeń jemu, što ma so wosebje jako najwažniše přeložić. Jeho adresa: H. kathol. Pfarrer Nicolaus *Sarenk* (Sareng) in Sebnitz (sächs. Schweiz) Sachsen. Na kóždy pad pak dyrbimy te wobrazy a noty sobu woćišćeć. Móžeš nam je Ty wot Twojeho nakładnika wobstarać? Te tola drje nam dobreje wěcy dla požči?

Z najwutrobnišimi strowjenjemi Tebi a Twojim lubym wobjima a wokoša Tebje w bratrowskej lubosći Twój

Ernst Muka

Dopis č. 257

Muka blahopřeje k přesídlení do Prahy. Podle jeho mínění je nejlepší a jedinou příležitostí založit a vytvořit lužickosrbské oddělení české národopisné výstavy (snad muzea?), ale musí mu být kustos a kurátorium nápomocné a Muku podporovat. Muka a celý lužickosrbský výbor, ve kterém jsou dva lužickosrbské poslanci a jiní horliví Lužičané, se zaručují, že všechny zapůjčené věci vrátí nepoškozené a k tomu dostanou za zapůjčení slíbené kroje. Jeden takový kroj stojí mezi 120 až 170 a více marek. A chtějí do nich obléknout 25 až 35 figurín. Podle Muky to bude to jediné, co bude lidi na výstavu nejvíce přitahovat. Kurátorium muzea by mohlo nechat udělat 10 tváří podle lužickosrbských fotografií a zbývající by se mohly zapůjčit z výstavy, však jich zbyly stovky, jak se Muka dočetl v „Českém lidu“. Peníze na vytvoření nových figurín by mohl poskytnout v Čechách nějaký boháč např. Silva-Tarucca. Muka lituje, že Aleš nemůže ilustrace vytvořit, a tak se ptá Černého, jestli nezná někoho, kdo by mohl Aleše nahradit, třeba i z Polska. Shání peníze, kde se dá, protože jsou lidé nespokojeni, a pokud se nezačne s výstavbou Matičního domu, zvítězí strana, která chce pozemek prodat a koupit malý domek k přestavbě. Prosí Černého, aby jim v Čechách nebo mezi jinými Slovany získal nějakého mecenáše. Černého monografii „Svatba u Lužických Srbů“ bude pro výstavu překládat do němčiny farať Zarjeńk ze Zebnice (Sebnitz in sächsische Schweiz).

⁴¹¹ Tarouca, Arnošt Emanuel Silva (1860-1936), hrabě, zakladatel a tvůrce dnešní podoby Průhonického parku.

Lubowany mój bratřiko Adolfo!

Twój tak luby lisćik je mje wulcyšnje zwjeselił, čím bóle, dokelž ćežko khory ležach a mějach pódla wšelake ćežke mysle. Jako Tebi mjenujcy posledni lisćik pisach, bě to hakle započatk khorosće, kotruž běch sebi nadobył při swojim staranju a běhanju w Drježdžanach za našu serbsku wustajeńcu. Běch so tehdy přepočil a potom a smjerc nazymnił. Tuž njedostach jeno zahorjenje (katarrh) w šiji, ale cyła šija přeco bóle začekaše, tworješe so absceß, njemóžach wjacy póžerać a skónčnje lědma wjacy prawje dychać; 3 dny a 3 nocy njejsym wóčka začinił ani do łoža přišoł, tajke mějach bolosće, sym jeno při študowanskim pisaku na stole sedzał a skiwlił, skónčnje je lékař absceß rězał, a to bu wolóženje; nětko zaso jěm a piju a jutře chcu zaso do šule. Tola na kedźbu brać dyrbju so jara, tež z džělanjom, tuž wodaj, zo tak šmóram a zo Tebje prošu, zo by Ty za mnje a w mojim a mjenje serbskeho wubjerka wustajeńcy skerje lěpje kn. drej. Niederlemu a cyłemu kuratorijej českeho etnografiskeho musea potajkim naš najwutrobniši džak wuprajil za lubosćiwe požčenje tych typow, bjez nich njebychmy ničo činić móhli; přetož widžu, zo my ani 2 drasće darjenej njedostanjemy a požčene tež jara mało, dyrbimy je dać šic a kupować a ze zastupneho zapłaćić, wězo pak je potom přewostajimy Wašemu museju, dokelž nam te typy požči. Jutry potom přijědu na 3 dny do Prahi a sčinimy potom kontrakt (přinjesu revers sobu) a wopytamy figuriny; ale prošu wupytaj Ty hižo dopředka, wosebje *kulojte wobliča*, wšako naš serbski typ znaješ. Tohorunja sym poňny radosće, zo chce kn. Niederle nam dać na musejne zličbowanje 3-4 modellow serbskich twarjenjow a dworow wudžělać. Hdy by Ty tola chcył raz dla tych nadrobnych detailow a planow kn. inspektorej Schmidtej direktnje pisać a wot njeho žadać, ja mam telko pisanja dla wustajeńcy, zo njedodžělam, a – khory! Kn. Jordan mi piše, zo maš Ty wot njeho hišće wjeliku zběrku Schulenburgowych⁴¹² rysow atd. Njehodža so te? Njebychu so te tež hodžalo wustajić? Kn. Jordan piše: Ten drje mogał je něto slědk daš!

Njewěš hewak hišće žadyn srědk a žane žórlo, kotrež bě nam pjenjezy za dom při wustajeńcy wunjeso?

⁴¹² Schulenburg, Wilibald von (1847-1934), německý malíř, spisovatel, vlastivědný badatel a přítel Lužických Srbů.

Partituru Prodaneje njewjesty dostach a budu ju jutry zapłaćić. Tola widžu hižo, zo mi ničo při zestajenju našeje spěwohry pomhać njebudže, *textowa knižka, libretto*, budžeše mi dosahała, prošu pósćel mi skerje lěpje tu, jeli žanu maće a žanu dostanješ.

Dla tych woćišćow Mythiskich bytosćow budu do Budyšina pisać a jim přiřadać, zo bych Tu Tebi porjadnje slali.

Skónčnje hišće nowa próstwa, nowe džělo. Knježna Melanja Parczewska je moju rozprawu z Časopisa wo serbskim Maćičnym domje za Polakow pólski přeložila a chce ju čišćanu měć a myslí, zo budže džiwý skutkować. Bóh daj!! Wuńć pak dyrbi rozprawa wot nas, a nic wot njeje, dokelž to njeby čahnyło, kaž wona myslí. Markej Smolerjej čišć njemóžu přepodać, by so pak bojał pak tola dlił. Tuž, bratřiko, prošu, daj hnydom w Praze někomu kiž ma pólske typy (- te Marko tež nima, kaž z připoženeje bratr. prošby dowidziš -) tu wěc čišćeć a po móžnosći tunjo na čénku bělu papjeru in folio, kaž tu rusku próstwu sy dał, wobstaraj dobroćiwje korekturu, a jeli nuzno, pósćel jenu korekturu Melanji; 1000 exx. (200 potom Melanji a 300 wjerchej Sapieszé pósćeles, druhe mi), na čólo njech so staji pólski: jako rukopis čišćane abo podobnje, a čišćer njech swoju firmu njepodstaji, tak zo dyrbja sebi myslíć, zo je w Budyšinje čišćane. Tuž wobstaraj prawje khětrje! <Zapłaću tule wěc tež jutry.> W bratrowskej lubosći Twój swěrný

E. Muka

Z khwatkom.

Sy Ty fararjej Zarjeńkej do Zebnicy pósłał Twoju *swatbu* luž. Serbow z naspomnjenjom što ma wón wosebje do němskeho přeložić a móžemy my za němski naš wudawk te wobrazy wot Twojeho nakładnika dostać?

Dopis č. 258

Muka děkuje za dopis, který mu udělal o to větší radost, že byl v nemoci upoután na lůžko. Nemoc u něj začala propukat, když mu psal poslední dopis. Z těch všech starostí a běhání do Drážďan kvůli lužickosrbské výstavě se tehdy velice zpotil a na smrt se prochladi. Měl zánět v krku a vytvořil se mu tam absces. Vůbec nemohl polykat a sotva dýchal, jak byl krk nateklý. Tři dny a noci od bolesti nespál. Seděl u psacího stolu a naříkal. Nakonec lékař absces rozřízl, což byla úleva, neboť už může jíst a pít a zítra chce jít do školy. Černý má opět jménem Mukovým i lužickosrbského výboru poděkovat Niederlemu a celému kurátoriu Českého národopisného muzea za zapůjčení věcí, bez nich by nemohli nic dělat. I přes to, že nemají darované víc jak dva kroje a budou muset další draho kupovat a nechat šít, přenechají je po skončení výstavy muzeu v Praze. O Velikonocích přijede na tři dny do Prahy, kde

dojedná kontrakt a předá revers. Zároveň je potěšen, že chce Niederle na náklady Národopisného muzea vyhotovit 3 až 4 modely lužickosrbských dvorů a stavení.

Muka dostal partituru Prodané nevěsty, avšak ke složení lužickosrbské zpěvohry to moc nepomůže. Prosí tedy Černého o zaslání libreta, které by mělo stačit.

Muka má ještě jednu prosbu. Slečna Melanie Parczewska přeložila do polštiny Mukovu zprávu o Matičním domě Lužických Srbů. Myslí si, že ta zpráva způsobí divy. Zpráva musí vyjít z lužickosrbské strany a ne z její, neboť podle Muky by článek nezaujal, jak si ona myslí. M. Smolerovi to nemůže dát na starost, jednak by se bál, jednak by s tím dlouho otálel. Nemá také vhodná polská písmenka k vysázení. Prosí tedy Černého, jestli by nezajistil v Praze vytištění v polštině, podobně jako ty ruské prosby. Černý má nechat vyhotovit 1000 exemplářů. 200 má poslat Melanii a 300 knížeti Sapiehovi.

259 /4/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (171 – 1)

Praha, 11. III. 96.

Lubowany bratřiko!

Jara je mi žel, zo dyrbješe znowa – ćerpjec – a přeju Tebi a serbskej dobrej wěcy wutrobnje, zo by był zaso cyle strowy! Wšak nětko nichtón druhi w Serbach ničo njedžěła, hač jenož Ty. Ze wšěm khwatkom so Će prašam, *hač dyrbi tež na čolo pólskeho lista přińć wobraz Maćičneho Doma*, kotrehož klišej mam. Wozjew mi to hnydom z kartu. Wot Jordana mam jenož někotre wosebite woćišće z němskich wědomostnych časopisow z nasłowčkami Schulenberg, Veckenstedta a Myšnarja⁴¹³. Žane wobrazy abo rysowanki. Te woćišće tola njemóžemy wustajeć. Wón jich njetrjeba – mi pak su nuzne při „Bytosćach“ atd. Tola je-li na to ćišći, móžu je wróćić. K. Schmidtej napiš sam – sym z nim mjenje (jenož přez listy) znaty a mam tak žalostnje mało khwile. List pozdžišo. Budź mi prawje strowy! Z wutrobu Twój

Ad. Černý

Dopis č. 259

Černý přeje Mukovi brzké uzdravení, neboť nikdo jiný v Lužici nepracuje. Ptá se Muky, jestli v hlavičce polského listu má být také vyobrazení Matičního domu. Schmidtovi má Muka napsat sám, neboť se s ním Černý zná jen prostřednictvím korespondence.

⁴¹³ Myšnař, Mjertyn (1849-1892), učitel a propagátor Lužických Srbů.

260 /5/ Arnošt Muka Adolfu Černému (89 – 4)

W Freibergu, 28. III. 96

Lubowany mój bratřiko!

Z wulkim khwatkom chcu z Tobu popowědać dla naju zetkanja a zasowidženja.

Z cyłeje wutroby sebi přeju, zo bychmoj so wěšće w tutych prózdninach widžało; mam Tebi wjele powědać a wjele wot Tebje słyšeć. Tola dyrbimoj khětre wuradzić a wobzamknyć, što je nuzniše a mudřiše, hač ja k Tebi přijědu abo Ty ke mni do Budyšina na hłownu zhromadźiznu Maćicy Serbskeje.

Ja mam w Prazy tón mój dołh za čišč a tu partituru zapłaćić – to pak bych ja móhl z Twojej pomocu tež činić. Ja mam so kuratorijej českeho narodopisneho musea dżakować za zwólniwosć nam 20–23 figurinow požčić a 3–4 modellow wudžělać (kn. Schmidt da mi bórzy detaille zo móhl Tebi posłać), te figuriny wubrać a revers podpisać – ale njewěm hišće z wěsta, kelko budžemy jich trjebać (na žadyn pad přez 20), dokelž je rum museoweho doma wobmjezowany, to hakle po jutrach zhonju a revers móhl ja tež přez Tebje přepodać, a wona drje nam te figuriny do swjatkow požčić njebudža chcyć, tuž bych tež hakle swjatki k Tebi přijěć móhl, štož by mi wjele lubšo było: 1) dokelž je potom ćoplišo, a njetrjebam so tak bojeć, zo bych zaso so nazymnił a skhorił 2) potom pola nas w Serbach žane nuzne zhromadźizny njebudža – 3) potom telko džěla za wustajeńcu atd. njezměju – 4) potom wěm, kelko figurinow trjebam a móhl je hnydom wubrać a snano sobu wzać.

Nětkole pak mam hišće smjerc wjele džěla dla wustajeńcy a tež njelubozne jednanja z hłownym komitetom a chcu tež nětkole z nim kontrakt dowuradzić a podpisać atd. atd., wosebje dyrbju text za serbske melodrama wudžělać, kotrež ma so na wustajeńcy předstajeć.

Dla Tebje pak by jara zajimawe było, hdy by Ty tele jutry do Budyšina přišoł a to snano přez Freiberk a Wosyk, dokelž: 1) srjedu po jutrach 8. hapr. budže zhromadźizna wšěch dowěrnikow našeje wustajeńcy w Budyšinje wot 11–1 hodź. a popođnju wot 2 hodź. Maćica Serbska z wažnymi wuradźowanjami dla doma, wuzwolenje čestnych sobustawow Sapiěhy⁴¹⁴ a Herrmanna atd. atd. Wěšće přijědzetaj kn. Alfons Parczewski ze swojej sotru Melanju, kotrež hač do soboty wostanjetaj – 2) wutoru je nalětnja skhadźowanka s. stud. mł. w Poršicach – 3) Srjedu wječor bal w

⁴¹⁴ Sapiěha, Adam Stefan (1867-1951), pocházal z polské knížecí rodiny Sapiěhů, od r. 1911 byl krakovským biskupem a od r. 1925 arcibiskupem.

Budyskej Bjesadže – 4) Ty móhł tež w Drježdź. ze Schmidtom so zeznać – 5) Imiš tež rěčespytny wotrjad powoła.

Tuž namjetuju Tebi přijědz Ty tele jutry ke mni a to najprjedy do Freiberka sobotu 4. hapr., potom pojedźemoj njedzelu do Wosyka a Wujezda k mojemu bratrej a mojim sotram, wutoru na nal. skhadž. s. st. mł., srjedu a štwórtk w Budyšinje.

Te pólske powołanja hišće njedostach, - wšo druhe ertnje.

Prošu rozpomń sebi hnydom a wotmow' mi skerje lěpje!

We wutrobnej lubosći postrowja Tebje Twój swěrný bratřik

E. Muka

Dopis č. 260

Muka si přeje z celého srdce, aby se tyto (velikonční) prázdniny setkali. Protože má Muka hodně práce a starostí s výstavou a ještě přesně neví, kolik budou potřebovat figurín, dotazuje se Černého, jestli by místo na Velikonoce nemohl přijet do Prahy na svatodušní svátky. Hodilo by se mu to mnohem více. Také by už nebyla taková zima a nehrozilo by nebezpečí, že se opět nastydne. Jednání s hlavním výborem jsou pro Muku nepříjemná. Musí také ještě napsat text pro lužickosrbské melodrama, které bude na výstavě představeno. Muka navrhuje, aby tentokrát Černý přijel na Velikonoce do Budyšina nejlépe přes Freiberg a Wosyk, neboť bude 1) ve středu po Velikonocích od 11:00 do 13:00 zasedání všech důvěrníků lužickosrbské výstavy a odpoledne od 14:00 zasedání MS, která bude jednat o záležitostech ohledně Matičního domu, budou zvoleni také čestní členové MS: kníže Sapina a I. Hermann; 2) v úterý bude studentská „schadźowanka“ v Poršicích; 3) ve středu večer bude taneční zábava v budyšínské Besedě; 4) v Drážďanech by se mohl Černý seznámit se Schmidtem; 5) Imiš svolal jazykovědnou sekci.

261 /6/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (172 – 2)

W Prahy 29. III. 96.

Lubowany bratřiko!

Měj wutrobny džak za lube bratrowske přeprošenje na jutry – jara mi je žel, zo njemóžu na te lube přeprošenje k Tebi přijěć. Wěš hižo z prjedawšich lět, zo mi njeje móžne so srjedu po jutrach něhdže na puć podać, dokelž so tón džen pola nas hižo šula započina – a wotpustk njedostanu, tež wosebje lětsa njemóžu jón žadać, hdyž sym tu hakle přenje lěto. Tak so ženje na mačićnu zhromadźiznu a na te druhe wažne zhromadźizny, kotrež so srjedu po jutrach w Budyšinje wotměwaju, njedostanu; jenož raz je so mi to poradziło – a tehdom běch khorowaty a z cyła njewučich. Připóznawam, zo maš nětko w Serbach wjele džěla a zo Će tam jutry trjebaju, tuž sym z Tobu přezjene, zo by Ty ke

mni swjatki přijěš. Dokelž ja njemóžu jutry do Budyšina přijěć, prošu Će, postrow wote mnje cyłu maćičnu zhromadźiznu, wšitkich mojich serbskich přecelow a znatych a wosebje tež knježnu Melaniju a bratřika Alfonsa. Škoda, zo so z nimaj njemóžu zetkać – wonaj wšak móhłoj ke mni do Prahi zajěć. Nadźijam so, zo te pólske powołanje hižo maš, srjedu čitach druhu korekturu, kotruž potom tež Jelinkej k přečitanju pósłach, štwórtk rano ju wotedach w čišćerni, hdžež mi kruće slubichu, powołanje pjatk doćišćeć a hnydom na Twoju adresu pósłać. Wěstosće dla chcu so tam jutře rano woprašěć. „Národopisná společnost“ mje za swojeho „jednatele“ wuzwoli. Prof. Pastrnek⁴¹⁵ so na Tebje wjeseli. Z wutrobnym postrowom (tež wot mojich) Twój swěrný bratr

Adolf

Hdyž budžeš na Hórnikowym rowje – spomń na mnje.

Dopis č. 261

Černý se velice omlouvá, ale již z předešlých let Muka ví, že on velikonoční prázdniny nemá a tudíž nebude moci do Budyšina přijet. Dovolenu také nedostane a dřív než za rok o ni stejně žádat nemůže, když je prvním rokem v novém zaměstnání. Uznává, že má Muka mnoho práce, a proto nemůže přijet do Prahy. Souhlasí, aby tedy přijel o svatodušních svátcích. Na zasedání MS má Muka všechny pozdravovat. „Národopisná společnost“ vybrala Černého za svého jednatele. Prof. Pastrnek se na Muku velice těší.

262 /7/ Arnošt Muka Adolfu Černému (90 – 5)

W Freiberku, 4. IV. 96

Lubowany mój bratřiko!

We wulkim khwatku sćelu Tebi tu pódla te wobrazy wot knjeza architektky Grothe jako podložki za te modelle k wužiwanju a to 9 wjetšich a 10 mjeńšich, wón pak je žada sebi po móžnosći kónc měsaca hapryla wróćo, dokelž je tež nuzno sam trjeba. Wón radži, zo by Ty dał wosebje 2–3 dospołnych serbskich burskich dworow modellować a to:

1) hornjoserbski (Ralbicy abo podobno)

2) jedyn holanski, snano kaž w Nowym Měsće pola Sprjejc, hdžež bróžnja a pěk wonkach na zahrodze stejitej

3) jedyn błotowski dwór

Tón slubjeny 4 modell postaj Ty sam.

⁴¹⁵ Pastrnek, František (1853-1940), český jazykovědec a slavista. Autor prací o staroslověnském jazyku a kultuře, české a slovenské dialektologii a národopisu.

Tej 2 exemplaraj Svatby dostach. Najwutrobníši džak! Postaram so, zo jej zaso dostanješ.

Pytaj tola te Alešowe wobrazy hromadže a wupytaj za nje přihodne hrónčka z našich narodnych pěsni, trjebamy nuzno něšto tajke k předawanju jako spomnjenki. Njebychu so tež te Alešowe wobrazy hodžałe, kotrež nětko w Kwětach (w kóždym čisle přědku) wozwjewja? Wosebje pak najprjedy tamne a tele jako přidawk. Dla pisanych jutrownych jejkow dach poručnosće!

Kajki dha je to *Tkadlikowy*⁴¹⁶ *wobraz*, kotryž je w Kwětach „Duben“ 1896 str. 417 podaty? Je to snano wulki wolijowy tableau? Njebychmy tón k wustajenju dostać móhli? Tola by so wón hodžał?

Do Ruskeje drje w léce pojedu, tuž prošu wobstaraj mi wot Eduarda Valečki jeho runje wudate praktické rozmluwy rusko-české, zo bych študował.

Dale, hladaj, zo by Serbow w serbskim seminarju resp. Serbowcy prawje k džělawosći honił, zdadža so mi po woteńdženju Andrickeho khětro spać. Njech tola přeložuje žortne dźiwadne kruchi z českeho, jednoaktovki na př. 1) Ženich z hladu – 2) Směnka na hubičku – 3) V ochraně Napoleona I. Naše towarstwa *žadaju* nowe kruchi, hewak hraja němske! Ja njemóžu pak wšo sam činić. Pomocnikow, pomocnikow!

Šimaček pomina mje wo zapłaćenje přěnjeho dołha, tuž sym jemu wšě pjenjezy tež za te pólske rozprawy džensa pósłał, potajkim 9 zł. 50 kr. a 13 zł. 50 kr. = 23 zł. a kwitowanje žadał, wšako móžeš so na nowy tydzeń při składnosći woprašec, hač su te pjenjezy dostali a mi kwitowanje pósłali.

Měj so derje a wobkhowaj lubo Twojeho z džělom posypaneho Tebje a Twojich lubych nutrnje strowjaceho swěrneho bratřika

Ernsta

Dopis č. 262

Muka ve velkém spěchu posílá obrazy od architekta Grothy jako podklady pro modely k využití. Chce je podle možnosti do konce dubna vrátit. Radí, aby Černý nechal vymodelovat 2 až 3 kompletní lužickosrbské selské statky. Byly by to: 1) statek z Ralbic nebo jemu podobný v Horní Lužici, 2) statek z oblasti Hole, jako je v Nowém Městě či Sprječcích, kde stodola a pec stojí venku na zahradě, 3) jeden statek z oblasti Blot.

Černý má hledat Alšovy ilustrace, které by se nejvíce hodily na lužickosrbské národní písně. Možná by se hodily Alšovy obrázky vycházející v Kwětech. Dále se ptá na Tkadlíkův obraz, který viděl v Kwětech. Pokud je to velké olejové plátno, možná by se hodilo na výstavu.

⁴¹⁶ Tkadlík, František (1786-1840), český malíř a kreslíř, příslušník zakladatelské generace českého umění 19. století.

Muka v létě pojedje do Ruska, a tak prosí Černého o obstarání právě vyšlé rusko-české konverzace od E. Valečky. Černý má také pohánět k činnosti Lužické Srby v Lužickém semináři, resp. „Serbowce“ v Praze. Po odchodu Andrického se Mukovi zdá, že tam všichni spí. Měli by překládat z češtiny veselohry. Jednoaktovky jako: Ženich z hladu, Směnka na hubičku a V ochraně Napoleona I. Když nebudou mít spolky možnost uvádět hry v lužické srbsčině, budou hrát divadelní kusy německé. Šimáček ho upomínal, aby zaplatil dluh. Tedy mu peníze poslal. Činilo to rovných 23 zlatých. Příležitostně se má Šimáčka zeptat, jestli peníze dostal.

263 /8/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (173 – 3)

W Prazy, 8. IV. 96.

Drohi bratříko!

Te fotografije dostach – tola te nam njemóža ničo pomhać, hdyž nimamy plany (rysy) a wosebje rězy (Durchschnitte) twarjenjow připódla, wo kotrež Će prosych. Takle njeje absolutnje móžne, zo by naš jednory čłowjek (dyrbiš wědzec, zo tajke modelle na wustajeńcu džěłachu wšelacy blidarjo a druzy jednori rjemjeslnicy, abo jednotliwcy z wučerstwa) wudžěłał po fotografijach *modelle*, kotrež bychu *hódnosć* za někajki narodopisny muzej. Dyrbiš pomyslić, zo tón čłowjek ženje serbske twarjenje, serbski dwór widzał njeje. Tak so jemu dyrbja dać nic jenož fotografije, ale tež nadrobne rysy (pohlady na kóžde twarjenje po možnosći z dweju bokow), wosebje tež *nadrobne plany* a *rězy*, dale tež wšelake detaile, kaž wjazanje bokow atd. Bjez teho njeje móžne tajki modell natwarić. Ja drje spytach narysować trěbne plany – hač runjež njerady so do teho džěła pušćich, dokelž wědzach, zo to budža jenož *kombinacije* toho, štož w Serbach nadeńdžech, nic pak konkretne plany tych dworow, kotrež su na pósłanych fotografijach wobrazowane. A tež to ničo njepomhaše – k. dr. Niederle a tež druhi [k.] ([dr.] Plíška) so wuprajištaj kaž wočakowach – zo njeje móžne po tym modelle činić, kotrež bychu někajku hódnosć za wědomosć měle. Tajke modelle dyrbja hač do najmjeńšeho detaila *woprawdźitosć* podawać. Jenož blěde wotsćenje wěrnosće, jenož zdalene kombinacije džěłać dać – to so njehodži; tajke modelle su drohe (wokoło 60-70 šěsnakow), a by było škoda a njerozom něšto džěłać dać, štož njebychmy móhli za museum trěbać.

Myslu, zo je sebi k. Schmidt [nadrobne] plany a rysy činił, znajmjeńša tych twarjenjow a dworow, kotrež chce na wustajeńcy natwarić. Wězo pak je pytanje, hač te serbske dwory na wustajeńcy budža *wěrne kopije* woprawdźitych serbskich dworow – abo jenož kombinacije. Te druge so wězo za wědomostne zaměry njehodža. Budža-li

tam pak *kopije* woprawdźitych serbskich dworow – tuž byšće nam móhli posłać *pausy* wot tych planow a rysow (tež řezow), kotrež je sebi k. Schmidt činić dyrbjał. Po tych potom so hodźi modelle džělać – hewak nic.

Te fotografije skhowach za tón pad, zo byšće nam rysy posłali; hdyž to njebudže móžne, wrócu wam je hnydom. Su tam někotre jara zajimawe wěcy. Dokelž je mi k. Schmidt hižo někotre druhe darił, sudžu, zo njezměje ničo přećiwo tomu, hdyž *jemu* wot tychle nowych dam reprodukować a hdyž ju wozjewje w „Swětozoru“ při swojim nastawku „O katolické Lužici“. Džensa je hižo w reprodukciji a kónc tydženja ju zaso změju.

Tež moje jednanje dla Alšowych ilustracijow bě podarmo. Njemóžemy je dostać, dokelž je trjebaju k publikaciji zhromadženych džělow mištra Aleša; I. zwjazk⁴¹⁷ (rysowanki historiske) je hižo wujšoł a nětko přińdu na rjad ludowe pěsnje. Ale tež hdy bychy nam móhli te klišeje požčić, njebychmy jich móhli trjebać – přetož kóžda ilustracije ma znajmjeńša *inicialku* českeho texta w sebi, hdyž nic cyły text. A zalěpować so njehodźi – wurězać pak z klišeja ničo njesměmy.

Klišeje wobrazkow a notow k „Serbskemu kwasej“ Tebi Šimáčkec džensa posłachu – ale dyrbiš je hnydom po wočišćenju zaso wrócić. (Jenož tu hłojčku katholskeje njewěsty njemóžachu Ći posłać, dokelž tu mějachy z Mnichowa; wšak je njewjesta w kwasnym čahu z Kelna).

Pódlu feuilleton wo jutrach⁴¹⁸, kotryž wozjewich w Národních Listach martrownu sobotu.

Wjele dobreho wot maćerje a sotry Anny, kotraž běše jutry domach a džensa je so zaso do Vysokeho wróciła.

Wjeselu so na powěsće z Budyšina. Z wutrobnym postrowjenjom a wokošenjom
Twój

Ad. Černý

W pólskim „sprawozdaniu“ přistajich dar W. Bogusławskiego (23 šesn. 20 kr.), kotrež khowam. Sy dostał kwitowanje wot Šimáčkec?

Dopis č. 263

Černý potvrzuje, že fotografie lužickoserbských stavení dostal, ale je mu to k ničemu. Sebelepší řemeslník a truhlář, který v životě neviděl lužickoserbské stavení, nedokáže jen podle fotografií vytvořit model

⁴¹⁷ Mikuláš Aleš. Díl I. Praha: Mánes, 1896.

⁴¹⁸ Adolf Černý: Velikonoce u lužických Srbů, Národní listy, č. 94, 4. 4. 1896, s. 1-2.

takové stavby. Bude proto potřebovat podrobné plány a průřezy staveb. Modely musí podávat věrohodnost do posledního detailu. Takové modely stojí kolem 60 až 70 šestáků, proto je potřeba udělat modely co nejdokonalejší, když pak budou ještě sloužit muzeu. Černý se domnívá, že Schmidt určitě vyhotovil podrobné plány a rysy těch stavení, které budou na výstavě postavené. Pokud by to byly dokonalé kopie lužickosrbských stavení, a ne nějaké jejich kombinace, pak by jim ty plány a rysy mohli poslat a už by nebyl problém vyhotovit modely. Černého jednání ohledně Alšových ilustrací bylo zbytečné. Nemohou je dostat, neboť je potřebují k vydání publikace o sebraných dílech mistra Alše. První svazek obsahující historické kresby už vyšel, na řadě jsou teď kresby k lidovým písním. A i kdyby byly štočky zapůjčeny, nemohly by být použity, neboť každá ilustrace obsahuje minimálně iniciálku českého textu, pokud ne rovnou celý text.

Od Bogusławského dostal 23 šestáků a 20 krejcarů.

264 /9/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (174 – 4)

W Prazy, 23. IV. 96.

Drohi bratřiko!

Njewěm, hač sy mój list dostał. Što dyrbju z tymi fotografijemi činić? Dyrbju je khować a čakać na rysy – abo je Tebi wrócić? Wot nowobydźowskich akademikow dostach 25 šěsnakow za Maćičny dom jako dopjelnjenje k tym 75 šěsnakam wot lońšeho lěta. Tehdom sy slubił jim diplom „założerja“ Maćicy serbskeje wobstarać – maće-li tajke diplomy čišćane, prošu, daj poručnosć, zo bychu jim jedyn wupjelnili a pósłali na adresu: Franta Ritter, právník v Novém Bydžově. Tola diplom njesmě być na jeho mjeno pisany, ale na mjeno „nowobydźowskich akademikow“ (nowobydžovští akademikové – abo: pp. akademikové v Novém Bydžově). Woni su Tebi w oktobru zańdženého lěta předpłaćenje na Łužicu pósłali (wotpósłal bě knjez Vogel), ale Łužicu njedostawaju. Su pjenjezy dójšle? Za wozjewjenje mojeje podobizny a žiwjenjopisa w Łužicy wutrobny džak! Njewěm, hač so to budže wšitkim w Serbach lubić – ale ja myju swojej rucy w njewinowatosći. Sy „Národní Listy“ dostał?

Z bratrowskim postrowom Twój

A. Černý

Dopis č. 264

Černý obdržel na Matiční dům od akademiků z Nového Bydžova 25 šestáků. S těmi 75 šestáky z minulého roku celkovou sumu vybraných peněz zarovnal na rovných sto. A za darovaných sto šestáků byl udělován diplom Zakladatele Matičního domu. Diplom, který jim loni slíbil, má poslat právníkovi Ritterovi do Nového Bydžova. Diplom samozřejmě nesmí být napsán na právníkovo jméno. Musí tam

stát „novobydžovští akademikové“ nebo nějak podobně. Minulý rok v říjnu si také předplatili časopis „Lužica“, ale dosud jej nedostali. Černý se ptá, jestli dostali peníze. Černý děkuje za životopis s fotografií v „Lužici“, což někteří Lužičané ponесou z nelibostí.

265 /10/ Arnošt Muka Adolfu Černému (91 – 6)

[Freiberg, 1. V. 96]

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo Ći hakle džensa pisam, mam z wustajeńcu telko džěła, zo njewěm hdže mi hłowa steji, 15. jun. budže wotewrjena. Swjatki přijědu do Prahi po te figuriny, zo bych je hnydom sobu wzał, wupytuj je přeco do přědka a woznam´ sebi, kotre so za nas najlěpje hodža. Budu jim potom hnydom dać měru brać a wosebitu nowu drastu šić, štož móže dr. Niederlemu hišće lubšo być. Skónčnje je kn. Schmidt te rysy atd. won dał a za wčerawšim su so Tebi z Dr. póšłate; zestajej z tych jednotliwych khěžow typiski serbski dwór, to Schm. radži, wjacj dostać njeje. Photogr. a rysy khowaj derje. Serbske dwory w Drježdź. su woprawdźite (nic kombinacije). Dostał sym 1) Kwitow. wot Šimačka – 2) Twój nastawk wo jutrach w N. List. Nowobydź. stud. najwutr. džak, diplomy sym jutry namjetował, njejsu pak hišće hotowe a mi je njemóžno wšo sam činić, piš jim w našim mjenje rjany list. Za Łužicu *njejsym* wot nich žane předplaćenje dostał (a tež Herrman nic), to wěř mi a piš jim. Vrchlický bě knihu k lěpšemu Lublanja wudał, čohodla dha bratřa Čechow je nam tež tak njepomhaju, my smy potřebniši. To so tež Melanja džiwawe. Jeli maš hišće dosć českich próstwow atd., póscel mi 100 exx., chcu hladać, zo bych je rozesłał. Nimaš džě pak Ty nětko w Prazy wjacj składnosće k tomu. W lubosći Twój sw. br.

E. Muka

Dopis č. 265

Muka se omlouvá, že odpovídá tak pozdě na jeho dopisy. S výstavou má mnoho práce. Neví, kde mu hlava stojí. Výstava začíná 15. června. O svatodušních svátcích přijede do Prahy, aby vyzvedl figuríny. Bude jim muset hned vzít míru, aby se mohly nechat šít kroje. Schmidt poslal z Drážďan rysy lužickosrbských stavení. Lužickosrbské statky jsou v Drážďanech skutečné, žádné kombinace. Diplomy nemají ještě hotové, aby je mohl poslat akademikům do Nového Bydžova. On ani Herrman od nich žádné peníze za předplatné „Lužice“ nedostal. Vrchlický vydal knihu ve prospěch Lublaně. Muka se ptá, proč bratři Češi nepomáhají také tak Lužickým Srbům. Jim je pomoc potřebnější. Melanie se také divila. Černý mu má poslat 100 exemplářů českých proseb. Chce je rozeslat.

266 /11/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (175 – 5)

W Prahy, 5/5. 96.

Lubowany bratřiko!

Rysy dostach a přepodach k. Niederlej – džensa je posedženje kuratorija, hdžež budže k. Niederle trjebne pjenjezy žadać. Tola pak njejsu mi pósłali žane rysy za khlěwy – drje tam je rys khlěwow z *Delnjeje* Łužicy z Wormlaga, zjednoćene z přejězdom „pod kólnju“ (pod torožom); ale ta forma njepríkhadža w Hornjej Łužicy – z wuwzaćom pruskeje. Tuž njemóžu z toho zestajíc hornjołužiski (sakski) dwór, dokelž drje mam wobydlenje (domske), swinjacy khlěw z husacym a kólnju, <a bróžnju> – ale nimam khlěwy. Njemóžu tež zestajíc hornjoserbski pruski dwór (kaž su na př. wokoło N. Města), dokelž so mi k tomu „domske“ njepríhodzi, kotrež je čisće saksko-łužiske. Widžu pak, zo *su* rysy tež khlěwow atd., dokelž rysy mi pósłane su čisłowane 1, 2, 3, 4, 5, 9. Tuž sćinimy tak: damy nětko za wustajeńcu džělać rjany model twarjenja (wobydlenja) po rysach, mi pósłanych – a mjenujcy tak, zo by so pozdžišo, hdyž mi budža tež druge rysy k rucy, tež druge twarjenja přičinić hodźile a tak cyły dwór wudospońić. Chcu, zo by model był woprawdže *wěrnny* wobraz woprawdžitosće – tuž njemóžu jón zestajíc z wšelakich elementow. Ty tola rozumiš, zo by tajki model žanu hódnoć za etnografiski muzej njeměł.

Štož pak te *figuriny* nastupa, zdžěl mi bórzy:

5 + 1 + 3 = 9 1 [.. ..] 1 w přazy = 2 2 [slóncy] + [babu] a staru wowku = 4

1.) Kelko trjebaš młodych holcow, kelko młodych žon a kelko starych žónskich.

2 + 1 + 1 = 4 2

2.) Kelko młodych a kelko starych mužow.

3 přelče a wowka a 1 młody muž

3.) Kelko wot žon a kelko wot mužow budže sedžeć a kelko stać.

4.) Kelko žónskich budže w katholskej drasće <<njewjesta <snano naša Alma abo kath. a Alma> a slóncy, kath. družka, Wojerowka, Slepjanka, Delnjoserbka>> a potajkim w pjezlach z dołhimi rukawami – a kelko jich budže z nahimaj rukomaj hać w ramjenju (kaž w Delnjeje Łužicy). To dyrbju wědžeć, dokelž po tym budžemy brać pak rucy dołhej hać k ramjenju, pak jenož krótkej.

A hišće něšto:

Zestajenje figurinow njeje lohke – budžeće *nuznje*⁴¹⁹ trěbać znajerja *wumjelca*, kiž by Wam znajmjeńša na někotrych figurinach pokazał, kak dyrbiće je zestajeć. Woprašam so k. Štapfera⁴²⁰, kiž wšě naše figuriny za muzej zestajuje, hač njeby Wam to pokazał. Wězo byšće jemu dyrbjeli znajmjeńša wułožki z pućowanjom a z přebywanjom w Drježdžanach zjednoćene zarunać. Dwaj dnjej byštej dosahałej, abo tři.

Póslach Tebi zaso čisło Nár. Listow z feuilletonom⁴²¹.

Prošu Će, posćel mi abo daj mi posłać 1 ex. Kraloweje řečnicy⁴²² – nichtón mi ju posłał njeje a Smolerjej njemóžu pisać. Štož płaći, zarunam, hdyž přijědžeš.

Kniha „Lublani“ bě wudata po *njezbožu* w Lublani, kaž lěto prjedy wudachmy „Sirotám přiřbramským“ po *njezbožu* w podkoptkach w Přiřbrami. Potajkim to bě čisće filantropiski wudawk. Prěni bě so z wuspěchom zetkał, druhi hižo nic – a jenož za škodu dyrbjal so zetkać wudawk, kotremuž njeje předkhaďało někajke wulke *njezbože* a trubjenje w nowinach. A što bychy tomu Němcy – a Marko rjekli?

Próstwy (čěske) dostanješ. Zjawnje je slać njesměm, kaž wěš, dokelž dyrbjal prjedy dowolnosť wot naměstnistwa měć. To pak tehdom začisnychmoj, dokelž so němskeho njeřećelstwa (po nazhonjenju) bojachmoj. Tuž je směš tež Ty jenož w *zalěpjonych* kuvertach slać a z připisanjom, zo su to próstwy privatne (soukromé, důvěrné).

Z bratrowskim postrowom Twój

Ad. Černý

Dopis č. 266

Černý dostal rysy a předal je Niederlemu. Na schůzi kurátoria bude Niederle žádat peníze. Nemůže však vyhotovit kompletní model statku, neboť v rysech chybí např. chlív. Černý nechá udělat modely z rysů, které dostal, ale do budoucna, až budou modely jako exponáty v Národopisném muzeu, je nechá doplnit.

K figurínám potřebuje Černý vědět, kolik Muka potřebuje: 1) mladých dívek, mladých žen a starých žen, 2) mladých mužů a starých mužů, 3) kolik postav bude sedět a kolik stát, 4) kolik žen v krojích bude mít krátké a kolik dlouhé rukávy. Potřebují to vědět, aby mohli nechat vyrobit příslušný počet figurín s krátkýma a dlouhýma rukama.

Černý má ještě jedno upozornění. Sestavit figuríny nebude rozhodně nic jednoduchého. Budou nutně potřebovat nějakého znalce či umělce, který jim ukáže, jak se takové figuríny sestavují. Zeptá se Štapfera,

⁴¹⁹ Dvakrát podtrženo!

⁴²⁰ Štapfer, Karel (1863-1930), český jevištní výtvarník, malíř (krajinář, figurální malíř), grafik, ilustrátor. V letech 1900-23 působil v Národním divadle (vedoucí výpravy, aranžér, návrhář kostýmů a rekvizit). A. Mukovi pomáhal aranžovat lužickosrbskou národopisnou výstavu v Drážďanech r. 1896.

⁴²¹ Adolf Černý: Noc Valpurgina v Lužici, Národní listy, č. 121, 2. 5. 1896, s. 1.

⁴²² Georg Kral: Gramatik der wendischen Sprache in der Oberlausitz, Bautzen 1895.

kteřý sestavuje všechny jejich figuríny, aby jim to ukázal. Museli by mu však aspoň zaplatit náklady spojené s cestou a bydlením v Drážďanech. Stačily by maximálně tři dny.

Kniha „Lublani“ byla vydána po neštěstí v Lublani, podobně jako před rokem vydali „Sirotám přibramským“ po neštěstí v dolech. Byl to tedy čistě filantropický výstup. První se setkalo s úspěchem, druhé už ne. S velkou újmou by se setkal takový výstup ve prospěch Lužice, neboť jí nepředcházelo nějaké neštěstí a intenzivní hlášení v novinách. Jízlivě Černý poznamenává, co by tomu řekli Němci a M. Smoler.

České prosby dostane. Veřejně posílat nesmí, jak ví, protože by musel nejdříve mít povolení z místodržitelství. Proto to oba zavrhlí, aby Němce nepopuzovali, jisté zkušenosti s tím už mají. Muka je tedy smí rozepisovat jen v uzavřených obálkách s přípisem, že se jedná o soukromé prosby.

267 /12/ Arnošt Muka Adolfu Černému (92 – 7)

Freiberg, 11. 5. 96.

Lubowany mój bratřiko!

Měj džak za list a krótku powěsć. Wjeselu so, zo móžeće z najmjeńša jedyn model wudźělać. Dla figurinow pišu Tebi bórzy nadrobno. Jenož to: njeby móžno bylo *dwě figurinje* zwoblekać do drasty kajkuž wopisuje Abraham Frenzel z l. 1690, pohladaj do Časopisa 1882 str. 22 sl. a móhl Ty tajku drastu etc. za mužskeho a žónsku hnydom w Prazy skazać? Mi by so to jara spodobało. Hladaj tež zo by kn. Štapfera dobył za zestajenja figurinow w našim Drježdź. museu. Te česke próstwy dla doma wozmu sebi swjatki sobu, tuž njesćel. Přijědu sobotu do swjatkow 23. meje připołdnu z kn. Sommerom. Budže sobotu popołdnu abo 1. dzeń kn. dr. Niederle k řečam. Skónčnje 6. meje dostach wot far. Zahrjeńka ze Zebnicy powěsć, zo njeje dotal *ničo* z Twojeje *swatby* přeložil a zo je khory a njemóže. Luby bratře, budž tak dobry a sćin Ty němski wučah z Twojeje tak wažneje knihi snano hač do swjatkow, w nastupanju Němčiny chcu jón ja přehladać a damoj jón hnydom po swjatkach ćišćeć. Z najwutrobn. strowj. Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 267

Muka se ptá, jestli by nebylo možné obléci dvě figuríny do kroje z r. 1690, jak ho popisuje A. Frenzel. Černý má také přímět Štapfera pro instalaci figurín v drážďanském muzeu. České prosby nemá posílat poštou, předá mu je osobně, až přijede 23. května do Prahy se Sommerem. Od faráře Zarjeńka ze Zebnice dostal 6. května zprávu, že je nemocný a že z Černého dílka „Svatba u Lužických Srbů“ do němčiny nic

nepřeložil. Muka prosí Černého, aby vytvořil z této své publikace výtah v němčině. Němčinu překontroluje on.

268 /13/ Arnošt Muka Adolfu Černému (93 – 8)

W Freib. 24. 5. 96

Lubowany mój bratřiko!

Mějach stajnje telko džěła z wustajeńcu, zo bě mi njemóžno Tebi pisać a hižo wčera k Tebi přijěć, wutoru mam tež zaso w Drježdź. być a *srjedu* 27. meje w 11 hodź. wotjědu z Drježdźan k Tebi a budu w Prazy dali Bóh popołdnju kusk po 3 hodź. Jeli Tebi njeby tak přijomne bylo, piš mi hnydom do Dresden, Brüdergasse, Restaurant Kneist, hdžež wutoru wječor budu. Figuriny: 1) kwasny čah: braška, naw. a njew., 2) słóncy, 4 družki, 2 swat. – 2) Slepjanske reje: 1 Kózler a hólc a holca rejujo – 3) Domjace žiwjenje: stara mać při kachlach sedžo, mlody muž při blidže, mloda žona z babu při durjach wróciwši so z kemšikhoda – 4) Delnjoserbska přaza 3-4 holcy a stara žona, holcy při koleskach sedžo. Sy w Abr. Frencleru čitał?

Z najwutrobnjšim strowjenjom. Wjeselu so jara na naju zasowidženje Twój swěrnny serbski bratr

E. Muka

Dopis č. 268

Muka má s výstavou tolik práce, že mu nemohl dříve napsat a ani přijet do Prahy. V úterý má být v Drážďanech a ve středu 27. května, dá-li Bůh, odjede v 11:00 z Drážďan a kolem 15:00 bude v Praze.

Polohy figurín: 1) svatební průvod: družba, ženich a nevěsta, 2) starosvatky, 4 družičky, 2 mládenci; 2) Slepjanské tance: 1 dudák a chlapec a dívka v tanci; 3) domácí život: stará matka sedí při kamnech, mladý muž u stolu, mladá žena s porodní bábou u dveří navrátilší se z kostela od úvodu 4) přástky v Dolní Lužici: 3 až 4 dívky a stará žena, dívky sedí u kolovratu.

269 /14/ Arnošt Muka Adolfu Černému (94 – 9)

[Freiberg, 25. V. 96]

Lubowany bratřiko!

Naju lisćikaj staj so wobeštoj, pisaj mi khartku do Drježdźan, jeli srjedu 27. popołdnju 3 hodź. [přinć] njesměm. Pisach Ći z krótka dla figurinow; jeli chceš jutře a srjedu

dopołdnja wupytać, pišu hišće tole: <trjebam:> Młodych holcow 9, młodych žon 2, starych žónsk. 4, młodych mužow 4, starych mužow 2 a snano jene džěčo. Žónske w pjezlach maju być: njewjesta a sloncy, snano jena družka, mać a baba ducy wote mšě, stara wowka [při] kachlach w spěwarskich čitajo, te druhe dyrbjeli po mojim zdaću z nahimaj rukomaj być. Sedzeć měli te 3 předliče a wowka a tón młody muž a hać herc-Kózleř (?). Wězo bych te figuriny najradšo hnydom sobu wzał w Drježdžanach we prózdnej wotnajatej jstwě pódla wustajenišća woblekać a wot tam skónčnje do musea přenjesć dať. Kontrakt abo revers njech kn. dr. Niederle nastaji a ja jón podpíšu. Bóh daj strowe zasowidženje, z wobydlenjom za mnje nječin sebi wobćežnosći, ja póndu do hotela Europiskeho abo Sakskeho, dla mojich njeměrných čuwow dyrbju *sam* w jenej stwě spać.

Tebi a Twojim lubym wšěm najwutrobníše strowjenja!

Dopis č. 269

Muka piše, že jejich lístky se minuly. Černý má napsat lístek, jestli ve středu 27. května nemá jezdit. Pokud se Černý půjde podívat na figuríny, tak hlavně potřebují: 9 mladých děvčat, 2 mladé ženy, 2 staré ženy, 4 mladé muže, 2 staré muže a snad jedno dítě. Ženy v dámských vatoupodšívaných jupkách s dlouhými nabíranými rukávy mají být: nevěsta a slonky, možná jedna družička, matka a porodní bába jdoucí ze mše, stará babička u kamen čtoucí z náboženského zpěvníku. Ostatní podle Muky by mohly mít holé ruce.

Sedět by měly 3 přadleny, babička, ten mladý muž a ještě dudák. Revers a smlouvu ať si Niederle sepiše sám, Muka to už jen podepiše. S ubytováním si nemá dělat starosti, ubytuje se v Evropském nebo Saském hotelu. Kvůli neklidným nervům musí mít jednolůžkový pokoj.

270 /15/ Arnošt Muka Adolfu Černému (95 – 10)

W Drježdžanach 26. 5. 96.

Lubši bratřiko!

Hižo zaso hinak! Wotjědu jutře rano 7 hodž. 7 mj. tu z Drježdžan a budu potajkim připołdnja 11 hodž. 14 mj. w Prazy a wjeselu so na zasowidženje. Jeli móžeš mje na dwórnišću wočakać, je mi lubo; hewak přińdu tak khětrě hać móžno k Tebi.

Z najnutrnišim strowjenjom! Twój swěrný bratřik

E. Muka

Z wulkim khwatkom!

Dopis č. 270

Už je vše zase jinak. Z Drážďan odjede ráno v 7:07 a v Praze bude dopoledne v 11:14. Bude potěšen, když na něj Černý bude čekat na nádraží.

271 /16/ Arnošt Muka Adolfu Černému (96 – 11)

[Dresden-Reichenbach, 4. 6. 96]

Lubowany mój bratříko!

Wčera sym kn. Štapferej pósał z postom 50 hr. a njedzelu budu jeho na dwórnišću wočakować. Šwadliču sebi k pomocy do Drježdźan skazam. Ty znaješ runje tak derje našu literaturu kaž ja a lěpje hač Budyšscy, nastajej mi nadrobno – budź tak dobry – što wšo by Ty wustajał z njeje a kak a što by do kataloga wo njej stajił, mi samomu njedosaha čas. Napiš mi hewak tež hišće, kajke maš myślički dla wustajowanja a što so bojiš, zo njebychmy přepasli. Twojej lubowanej maćeri a Tebi mój nanajwutrobniši džak za lubosćiwe hospodowanje a tež kk. Herrmannej a Niederlemu za wšo přećelstwo a luby serbski postrow wšěm znatym. W lubosći Twój bratr

E. Muka

Dopis č. 271

Muka včera poslal poštou Štapferovi 50 marek a v neděli ho bude čekat na nádraží. Jako pomocnice si objedná šwadleny. Protože má Černý větší znalosti z lužickosrbského písemnictví než leckterý Lužický Srb, má navrhnout, co by z literatury vystavoval a co by o ní dal do katalogu. Muka už na to nemá čas. Černému a jeho milované matce posílá co nejsrdečnější poděkování za laskavé pohoštění a také pánům I. Herrmannovi a Niederlemu za veškeré přátelství.

272 /17/ Arnošt Muka Adolfu Černému (97 – 12)

Freiberg, 13. 6. 1896

Lubowany mój bratříko!

Kajke ćežkoty smy sebi z tym načinili, zo postajenja cłonistwa njeznajachmy, je drje Tebi kn. Štapfer hižo zdžělił, smy na 600 hr. kaucije (jako cło) zapołožić dyrbjeli kotrež dostanjemy wróco, hdyž figuriny po wustajeńcy zaso wróco do Prahi pósćeľemy. Při wšěm je zwjeselace, zo naše knježerstwo a wosebje minister sam tu na našu stronu

prečiwo zakonjam stupi a te figuriny prikaza nam prepodać, hewak je z cyła dostali njebychmy, ale budzechu je wróco pósłali.

Wšeho teho budzechmy so zminyli, hdy bychmy te figuriny do wotpóslanja z Prahi tam na cłonistwje připowědzili a jim za šije dali blomby připowěsnyć, potom budzechmy samón „fracht“ znajmjeńša w Sakskej darmo měli. Nó, to je nětko skepsane, ale prošu, zo by *hnydom* knjezomaj drej Niederlemu a Štapferej zdžělić:

1) Zo by kn. Štapfer te wěcy, kotrež hišće sobu přinjese – 1 figuriny, hłowičku a ručki a kanuny, najprjedy na cłonistwje připowědzić, zo so jenož do Drježdžan na čas wustajeńcy požča a potom zaso do Prahi wróća, tam wone dostanu wokoło šije bančik a blombu, te so na saskich mjezach ze sakskej blombu přeměni a tak je wšo derje.

2) Zo by so kn. dr. Niederle hnydom na Waše hłowne cłownistwo w Prahy a eventualnje dale na ministerstwo wobroćil a tam připowědzić, što je z narodopisneho musea nam za wustajeńcu požčil a zo ma so to *po* wustajeńcy zaso do Prahi wróćić a zo bychu woni tohodla te figuriny wot *čła* (pola Was přez 1000 złotych) *wuswobodžili* a so pola hłowneho cłownistwa w Drježdžanach wobhonili, zo a hač su te wěcy tam za wustajeńcu přišli; jeli tak wěрили njebychu. Hdyž to hnydom tak činimy, potom je móžno figuriny bjez čła wróćić, hewak pak budže to bohužel žadławje dróha wěc, a to jenož tohodla zo zakonje cłownistwa nchtó wot nas njeznaješe. - -

Prošu wotmołw' mi tež na moje poslednje naprašowanja a zdžěl mi, jeli maš a wěš mi hewak što zdželić a pósćel z kn. Štapferom te *wulke* serbske husle sobu do Drj. k wustajenju, njejsmy dotal žane dostali.

Mam džěla, zo njewěm, kak wšo hač do 20. junija zhotowić. Wobžaruj mje!

Z najwutrobnišimi strowjenjemi Tebi a Twojej lubej drohej maćercy wobjima Tebje w duchu w bratrowskej lubosći Twój swěrný bratřik

Ernst Muka

Dopis č. 272

Muka si způsobil veliké těžkosti, protože neznal celní ustanovení, museli složit kauci jako clo ve výši 600 marek, které dostanou zpět, až figuríny budou po skončení výstavy posílat do Prahy. Komické na tom všem je, že saská vláda a dokonce samotný ministr se postavil na jejich stranu a porušil zákon, když přikázal, aby jim je předali. Figuríny by jinak vůbec nedostali a byly by poslány zpět do Prahy.

Dalo se tomu vyvarovat, kdyby figuríny v Praze ohlásili na celním úřadě. Tam by figurínám pověsili za krk plomby a pak mohli mít samotný přepravovaný náklad aspoň v Sasku zdarma. Černý má ihned sdělit Štapferovi, aby další figurínu a ještě jiné zbývající věci, které poveze do Drážďan, nahlásil na celním úřadě v Praze, kde jim oznámí, že se ty věci půjčují na výstavu do Drážďan a po skončení výstavy se vrátí

zpět. Na celním úřadě věci opatří plombou, která se na sasko-českých hranicích nahradí saskou plombou, a tak bude vše v pořádku.

Dále se má dr. Niederle obrátit na hlavní celní úřad, případně ministerstvo v Praze, kde nahlásí, co zapůjčil z Národopisného muzea na výstavu do Drážďan, že se to po skončení výstavy vrátí do Prahy, aby ty figuríny byly zproštěny cla. V Čechách by to dělalo 1000 zlatých. Pokud se to neudělá, bude potom navrácení figurín nepříjemně drahá věc jen proto, že nikdo z nich neznal celní zákony.

Černého ještě prosí, aby po Štapferovi poslal do Drážďan k vystavení ty velké lužickosrbské housle. Dosud žádné nedostali. Muka má tolik práce, že neví, jak to do 20. června stihne. Černý ho má litovat!

4. Korespondence z druhé poloviny roku 1896

(ad oddíl 6. prvního svazku)

273 /18/ Arnošt Muka Adolfu Černému (98 – 13)

Freib. 29. 6. 96

Lubowany bratřiko!

Wjeselu so wutrobnje, zo na naš drastny swjedzeń z přečelemi přijědžeš, ja změju hač do póněžele smjerc wjele džěła, dokelž mam sobu cyły ćah zrjadować a nawjedować a kralej rozkładować. Nocować budu w Hotel Stadt *Gotha*, *Schlossstrasse* a budu tam hižo wot soboty 4. jul. popołdnju wokoło 3 hodž. Bureau za drastny swjedzeń budže sobotu w Hotel Stadt Metz při slezyskim dwórnišću. W bratrowskej lubosći na zasowidženje Twój

E. Muka

Dopis č. 273

Muka se srdečně raduje, že Černý se svými přáteli navštíví jejich krojovou slavnost. Až do pondělí bude mít mnoho práce. Celý průvod musí připravit, také ho povede a vše musí vyložit panu králi. Nocovat bude v hotelu Stadt Gotha. Kancelář pro krojovou slavnost bude v sobotu v hotelu Stadt Metz u slezského nádraží.

274 /19/ Arnošt Muka Adolfu Černému (99 – 14)

W Drježdž. 1./7. 96

Luby Adolfo!

Z wulkim khwatkom pišu Tebi, zo so na Twój a Twojich resp. tež mojich luby ch přečelow wopyt jara wjeselu a zo sym za Was na sobotu wječor w Hotel Stadt Gotha, Schlosstrasse 2 jstwě z 4 ložami skazał, jeli pak Ty hišće sobotu tu přijěł njeby, dyrbiš hnydom temu hotelej wotpisać a wotskazać a napisać, hač a hdy sebi přejeće bydło. Hewak dyrbjju ja płaćić skazane loža.

W lubosći Twój bratr

E. Muka

Wjele dobreho wot br. [Sommera]. Koklej pisaj do Drježdžan! Pisaj mi do Freiberga!

Dopis č. 274

Muka se velice těší na setkání. Pro Černého a jeho přátele objednal v hotelu Stadt Gotha čtyřlůžkový pokoj. Pokud by Černý nepřijel ještě v sobotu, musí do hotelu napsat a zrušit rezervaci, jinak by to musel Muka zaplatit.

275 /20/ Arnošt Muka Adolfu Černému (100 – 15)

W Freibergu, 20./8. 96

Lubowany mój bratřiko!

Skónčnje sym so zaso wot dalokeho pućowanja domoj wrócił a khwatam Tebi něšto rjadkow napisać.

Sym nimale cyłu Rusku přejězdził a tam wjele widzał zajimaweho a njezajimaweho, wobžarował sym jara, zo Ty sobu njebě a tež Twoja luba sotra Barbara, kotraž je mi za Tebje, Twoju lubu maćerku a bratra a sotru, wjele, wjele strowjenjow sobu dała. Běch w Nižnim a w Čornej tydžeń a džeń. Knježna Barbara njeje spokojom z tamnym žiwjenjom a přeje sebi skerje lěpje domoj a prosy Tebje, zo by ji Ty to zmóžnił hišće prjedy hač wulka zyma nastanje. Jako Twój woprawdžity bratr mam za swoju přislušnosť Tebi to zdželić, prošu pak naležnje, zo njebě Holanecom wo tom ničo spomnił, zo sym *ja* Tebi to pisał. Njechał tam žane njeluboznosće, luby bratřiko! Škoda, zo Ty sobu njebě; tehdy by sotra Barbara hnydom z Tobu domoj jěła.

Dale prošu Će wutrobnje, pósćel mi tola za moje zběrki Twoje nastawki wo našej serbskej wustajeńcy, wo drastnym swjedženju a koncerće wšitke, dotal njejsym žadyn dostał, zhonich pak, zo sy 8 nastawkow w Narodnych Listach wozjewił a wobrazy w Světozorje a snano tež druhdze.

Njeje móžno nam za Łužicu te klišejje požčić? Wuproš je a pósćel je Andrickemu.

Pósćel tola z Twojeje serbskeje ludoweje knihownje po 10 exemplarach kóždeho čisła k předawanju do našeho serbskeho musea na adresu: Herrn Andreas Simny, Dresden, Ausstellung, wendisches Museum a postaj płaćiznu. Njeby dha móžno było, zo by 1 abo někotre wosebite čahi bratrow Čechow na Drježdžansku wustajeńcu so naprawiłe, kaž je wosebity čah 500 Čechow na *Barlińsku* wustajeńcu přiwjesł? Drježdžany a wosebje my Serbja smy Wam tola bliže. Pisaj do Wašich Nowin wo tom.

Knjez inspektor Schmidt trjeba *jara* nuzno swoje rysy, plany atd. serbskich domow, kotrež smy Tebi za natwarjenje modella serbskeje khěže pósłali, a prošu Tebje, zo by *wšo* hromadže *hnydom* na jeho adresu *zapisane* pósłal abo pósłac dał; adresa je: Herrn Kgl. Landbauinspektor Karl *Schmidt, Dresden – A., Annenstr. 17.*

Hdy dha mje w Freibergu wopytaš, mam Tebi wjele powědać a mam wulke požadanje Tebje widžeć. Tebje a wšěch Tvojich lubowanych lubych strowi nanajnutnišo Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 275

Muka se konečně vrátil z dalekého putování a může napsat pár řádků. Projel téměř celé Rusko a tam viděl mnoho zajímavého i nezajímavého. Litoval, že ho Černý nemůže doprovázet. Černého sestra Barbora posílá z Ruska po Mukovi moc a moc pozdravů Černému, své matce, svému bratrovi a sestře. Přes týden byl v Nižním Novgorodě. Slečna Barbora není spokojena s tavním životem a přeje si co nejrychlejší návrat domů. Prosí Černého, aby jí to umožnil dřív, než začne velká zima. Jako Černého skutečný bratr má povinnost mu to sdělit. Zároveň ho ale prosí, aby se před Holanovými nezmiňoval, že mu o tom psal. Muka nechce žádné nepřijemnosti. Škoda, že tam Černý nebyl, mohl si sestru rovnou odvézt domů.

Dále Černého srdečně prosí, aby mu poslal všechny jeho články, které napsal o lužickosrbské výstavě. Dosud nic nedostal. Muka zjistil, že jen v Národních listech vyšlo Černému osm článků a fotografie ve Světozoru. Muka prosí o zapůjčení štočků těchto fotografií pro časopis „Lužica“.

Černý má poslat na lužickosrbskou výstavu 10 exemplářů určených k prodeji z každého svazku jeho „Lužickosrbské knihnice“. Dále se Muka ptá, jestli by nebylo možné vypravit zvláštní vlak s bratry Čechy na výstavu do Drážďan, podobně jako byl vypraven vlak s 500 Čechy na výstavu do Berlína. Drážďany a hlavně Lužičtí Srbové jsou přeci Čechům bližší. Černý má o tom napsat do novin.

Inspektor Schmidt nutně potřebuje rysy a plány, které Černému zapůjčil k vytvoření modelů lužickosrbských stavení. Černý je má Schmidtovi poslat do Drážďan.

Muka velice touží se s Černým vidět a popovídat si. Černý by ho mohl navštívit ve Freibergu.

276 /21/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (176 – 6)

W Prahy, 25. VIII. 96.

Lubowany bratřiko!

Měj džak za dawno wočakowany list. Njewědzach nětko přez měsac wo Tebi, njewědzach ani, hdže Tebi dyrbjú pisać, hač runjež husto čujach potrebu, z Tobu so rozrěčeć. Tuž Ty běše na wustajeńcy w Rusowskej, kotruž lětsa chcych tak rad wopytać – ale tak je pola nas, kotřiž drje mamy ideale, ale nimamy sředkow. A přeco so Tebi

powěša na pjaty ta starosć wo wšedny khlěb. Tola njeskoržu – wěm, zo njebych <móhł wobstać> bjez wojowanja ze žiwjenjom; druhdy pak tola je mi toho kusk přewjele. Dyrbiš mi nadrobnišo rozpowěsć, hdže sy pobył a z kotrymi ludźimi sy so widzał.

Za přećelniwe sobudźelenje wo mojej sotrije so Tebi wutrobnje džakuju. Wona nam cyle ničo njepisa, hač runjež ji dwójcy abo trójcy hižo pisach – njewěm, hač moje listy a pósyłki njedostawa abo što. Ale w tajkim padže móhła mi tola pisać, čohodla žany list z domu njedostawa atd. Wjacy króc jej pisach, zo by so tola domoj wróciła – wšak ji knjeni Holanowa po zřčenju dyrbi na puć dać, hdyž pola njeje lěto (poprawom poldra lěta) pobyła. Tuž njewěm, što z tym sotra měni, zo bych ji nawrot domoj zmóžnił.

Te moje referaty wo wustajeńcy w „N. L.“ Tebi hižo wšě pósłach, kaž tež čisło N. L. z feuilletonom wo swjećenju swj. Jana Křćenika⁴²³ w Serbach – nadžijam so, zo je maš džensa hižo w rukomaj. Swětozor Tebi poručich pósłać – kaž widžu, su to zabyli sčinić a tuž jim to chcu hišće raz naspomnić. Tež klišeje, kaž widžiš z Łužicy, běchu Andrickemu pósłane – jenož so mi zda, zo podpismo „žena w njezdělskej drasće z wokoliny Mužakowa“ njeje prawe. Zwotkel poprawom ta žónska je? Njezabudź mi na to wotmołwić. Wot tych fotografijow ze serbskeho muzeja mózach bohužel trjebać jenož kwasny ćah, kotryž tež Andricki ma. Druhe tři njeběchu radžene a njepríhodžachu so za reprodukciju – škoda, redakcija Swětozora by je *hišće nětko* rady reprodukować dała, budžeše-li dobre fotografije dostała. Tohorunja podarmo pytamy *fotografije* serbskeho dwora, błotowskeje khěže a serbskeho muzeja. Po swětłocišćach (nětko mi njepríkhadza mjeno nakładnika) so njehodža klišeje činić. Pisachmy nakładnikej wustajeńčeho albuma, tola podarmo.

„Serbsku knihownju“ chcu k. Zymnemu pósłać.

Štož zhromadny wulět Čechow na serbsku wustajeńcu nastupa, dyrbjú runje rjec, zo je nětko za tajki hižo pozdže. Wšelacy, kotřiž mějachu za to zajimanje, su tam hižo pobyli – a běše jich njemało – a prózdniny so hižo zblížeja k kóncej. Mnozy wučerjo maju hižo wot I. šulu – a z cyła nětko je hižo kónc pućowańskeje sezony. Na zhromadny wulět prjedy toho dla njepomyslich, dokelž so bojach, zo budža činić haru – hdyž nic Němcy, tuž tola ... Serbja! Wopomń wopyt Serbow na wustajeńcy w Prahy w minjenym lěće! Sym přeswědčeny, zo budzech wulki ćah zehnał – ale njewěrich sebi, dokelž Ty mje napominaše, zo njebych w nowinach ničo pisał wo wustajeńcy, štož by Němcow horiło. A budzech-li k zhromadnemu wopytej zjawnje přeprašał w Národních

⁴²³ Adolf Černý: Na Jana Křtitele v Lužici, Národní listy, č. 189, 11. 7. 1896, s. 1-2.

Listach, dha budžechu w tom zawěšće podpjeranje nacionalneho hibanja čuli. Wosebje nětko w času najwjetšeho šćuwanja so mi to zda kusk strašne – widžiš, zo je nětko w někotrych němskich nowinach hara dla wopyta Čechow w Barlinju. Nam to wězo nješkodži – ale Wam by to znajmjeńša we wočach wašich zajacow škodźiło. A skónčnje: ja nětko njebych móhl ćah wjesć, dokelž – wotewriće prajene – nimam pjenježkow dosć. Haj, w juliju, tehdom budžeše to něšto druhe.

Jara mje mjerza, zo tón model Wam njepósłachu; wón bě džě hakle wokoło 1. awgusta hotowy, ja pak tola dach poručnosť, zo bychu Wam jón (z tymi planami) pósłali. Nětko, jako so za tymi planami prašach, widzjach, zo tak njesćinichu – a je tež nětko hižo pozdže, na kóncu wustajeńcy jón tam slać. Plany budža džensa wotpósłane; ja njeběch mjenujcy w Prazy a tuž njemóžach hnydom, jako Twój list dóndže, to poručić.

K. Schmidtej sym tež list winojty – ja wšak mam přeco telko džěta, zo ženje dočinić njemóžu.

Jara rad chcył k Tebi přijěć – ale nětko mi to móžne njeje. Tež Parczewski mje přeproša. Pojědu kusk k wujej do hór, moje nervy su kusk jara zepřimane. Pisaj mi pak hišće do Prahi, novu adresu Tebi w swojim času zdžělu.

Wjele dobreho wot maćerje, sotry a bratra. Z wutrobnym wokošenjom Twój swěrný bratr

Adolf

Dopis č. 276

Černý děkuje za dlouho očekávaný dopis. Přes měsíc o Mukovi nevěděl, nevěděl ani, kam má psát, ačkoliv měl často velkou potřebu s ním komunikovat. Závídí Mukovi, že navštívil výstavu v Rusku, kterou chtěl sám také vidět. Černý podotýká, že tak to vypadá s těmi, co sice mají ideály, ale zas nemají prostředky. Stále je starost o všední chléb. Muka to nemá brát, jako že si stěžuje, neboť v životě se musí bojovat. O svém pobytu v Rusku mu musí hodně vyprávět.

Černý děkuje za přátelské soucitění s jeho sestrou. Nic jim nepsala, ačkoliv jí asi třikrát psali. Neví, jestli třeba zásilky nedostávala, ale to by se podle Černého určitě ozvala, proč jí nepíší. Černý jí několikrát psal, aby se vrátila domů. Pani Holanová jí musí po domluvě nechat odjet, když u ní pobývala celý rok, vlastně půl druhého roku. Černý tedy neví, co jeho sestra myslí tím, aby jí umožnil návrat domů.

Zprávy o výstavě v Národních listech mu poslal i s fejetonem o slavení svatého Jana Křtitele v Lužici. Štočky, jak Muka vidí z Lužice, byly Andrickému zaslány. Jen se mu zdá, že jedna popiska „žena v nedělním kroji z okolí Mužakowa“ není správná. Černého velice zajímá, co je to za ženskou. Muka mu to má napsat. „Lužickosrbskou knižnici“ panu Zimnému na výstavu pošle.

Pokud jde o hromadný český výlet do Drážďan na výstavu, je podle Černého již pozdě, neboť každý, koho to zajímalo, už tam byl. Prázdniny jsou už také u konce. Na hromadný výlet nepomyslel, neboť měl strach, aby Němci, podobně jako minulý rok, nedělali povyk. Určitě by sehnal velký průvod, ale sám byl Mukou před tím napomínán, aby Němce nedráždil. Jestliže byl povyk kvůli hromadnému českému vlaku do Berlína, co by potom udělala hromadná akce Čechů na lužickosrbské výstavě v Drážďanech.

Černého mrzí, že nebyl na výstavu poslán model, který byl hotov teprve 1. srpna. Dal sice příkaz, aby model poslali s plány a rysy pro Schmidta, ale zásilka odeslána nebyla, a protože nebyl v Praze, nemohl to ověřit. Dnes pošle plány. Model posílat na výstavu, která je u konce, nemá smysl.

Černý by rád navštívil Muku ve Freibergu, ale není to možné. Pojede k strýci do hor, neboť má ze všeho trochu pocuchané nervy.

277 /22/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (177 – 7)

W Prahy, 26. VIII. 96.

Luby bratříko,

sym zabył Tebi napisać, zo mje nowobydźowscy akademikowje pominachu, hač dostanu tón diplom wot Maćicy Serbskeje, zo su za dom 100 šesnawow składowali. Zapłaćich jich přinošk (dodawk 25 šesn.) pola k. Mjerwy (tež wot Bogusławského 23 šesn. 20 kr.) – tola ani w Serbskich Nowinach ani w Łužicy njeběchu kwitowane. Pohonjej jich, zo bychy te přinoški kwitowali a zo bychy tym studentam diplom pósłali. Njezabudź – a njezabudź mi tež wo tym pisać.

Rysy je drje džensa k. Schmidt dostał. Z wutrobnym postrowom Twój

Ad. Černý

Dopis č. 277

Akademici z Nového Bydžova upomínali Černého, že nedostali diplom zakladatelů Matičního domu. Jejich i Boguslawského peněžní příspěvek zaplatil u Mjerwy. O jejich příspěví nebyla zmínka v Serbských Nowinách ani v Łužici. Muka má zajistit, aby jim byl diplom poslán.

278 /23/ Arnošt Muka Adolfu Černému (101 – 16)

Freiberg, 28. 8. 96

Lubowany bratříko!

Andrickeho rozprawa wo serb. nar. wust. etc. je khětro njelepa a zdźěla wopačna, dyrbyju ju porjedzić. Štož so prašeš wo tom wobrazu, to njeje žona ale mloda holca

(gólica) z Mužakowskeje wosady ze wsy *Kutow* (Herrmannsdorf) w njeźzelskej drasće. Chcył Ty nastawk wo wustajeńcy do Čas. M. S. spisać wědomostnje? Abo dyrby ja? Tola ja sym hłowa wubjerka, a sama khwalba - ? Znaješ naše přisłowo! Te druhe 3 skupiny dam hišće fotografować a jeli so radža je Tebi pósćelu. Dla wulěta Č. do Dr. maš cyle prawje, zo njeby šło. Njewědzach ničo, zo su sebi ně. šowin. na Barlin. wul. hubu drěli. Běch tam tehdy runje: spěwachu a piskachu: Kde domov můj a Hej Slované atd. Privatnje pak napominaj hišće dale. Hdže sym w Ruskej był, Tebi raz pozdžišo pisam, dopomni mje! Čo. Světózora z Tvoj. nast. přeco hišće njedostach, škoda! Poruč jim! Předsydstwo Wašeho narodopisn. museja je mi pisało a žada wšelake wěcy, mnohe so tež nam jenož požčene. My pak mamy mysl, naš musej po móžnosći hromadže zakhować a w Drježdž. dale pokazować, doniž Mać. dom hotowy njebudže. Bychu nam Waši te figuriny tež dale požčili abo tunjo předali? Budže tak čezko je wrócić dla wysokeho čla. Što myslíš Ty? We wutr. lubosći strowi Tebje a Tvojich lubych Twój bratr

E. Muka

Dopis č. 278

Muka informuje, že Andrického zpráva o lužickosrbské výstavě není vůbec dobrá, dokonce je místy i špatná. Muka ji musí opravit. Pokud jde o ženu na obrázku, tak to není žena, ale mladá dívka z mužakowské farní osady z vesnice Kutow v nedělním kroji. Kdo sepíše vědecky článek o výstavě? Muka nebo Černý? Když to bude Muka, bude to samá chvála. A Černému je určitě známé přísloví o samochvále. Ohledně hromadného výletu Čechů do Drážďan dává za pravdu Černému. Nevěděl, že němečtí šovinisté drze pomlouvali. Muka byl právě v Berlíně, když hráli a zpívali Kde domov můj a Hej, Slované atd. Předsednictvo Národopisného muzea v Praze Mukovi psalo o věci, z kterých byly mnohé také jen zapůjčené. Napadlo je, že by lužickosrbské muzeum zachovali v celku a v Drážďanech dál vystavovali, dokud nebude hotov Matiční dům. Ptá se, jestli by jim Národopisné muzeum ty figuriny mohlo půjčit ještě na delší dobu, nebo dokonce levně prodat. Vracet se budou kvůli velkému clu těžce.

279 /24/ Arnošt Muka Adolfu Černému (102 – 17)

W Freibergu, 2. 9. 1896

Lubowany mój bratříko!

Měj džak za dopjelnjenje mojeje próstwy, zo mi pósła Twoje nastawki wo našej wustajeńcy, tola – škoda – njedospolne, wot „Narodnych Listow“ njedostach 2. a 3.⁴²⁴ nastawk a „Světózor“⁴²⁵ z cyła nic. Budź prošeny a wobstaraj mi woboje za naše zběrki do museja a pósćel mi [a] tež štož budžeš hewak hišće wozjewjeć. Dowol pak mi tež lubje, zo někotre zmylki abo wopačne Tebi zdžělenja porjedžu. Mysl přenja narodop. serbsk. wustajeńcy w Drježdžanach njeje Schmidtowa, ale moja. Wón měješe jako kral. twarsk. inspektor za swój rayon saksku Łužicu připokazanu, dosta wot našeho knježerstwa tón wot němskeho knježerstwa wukhadžacy přikaz ludowe twarjěstwo domow we Łužicy študować, wobroći so pódla na Tebje a na mnje wo pomoc, zezna so ze mnu, dosta lubosć k wěcy, ja jeho nawabich na pražsku wustajeńcu a namjetnych jemu při skladnosći serbsku wustajeńcu, a wón jako swěrný přecel Serbow doby Drježdžanski komitet za to a natwari z Grothu serbsku wjes a musej, wšo druhe pak smy my činili z duchownymi, čělnymi a pjenježnymi woporami, wosebje mój ze Sommerom; Schmidt z kn. Grothu pak změjetaj tež pjenježny wužitk z teje wěcy a to nic tak mały a snano tež hišće zwonkowne kralowske připóznaće, tuž mam za nuzno zo bych idealnu česć před wědomostnym swětom namaj zakhował a wěm, zo njebudžeš mje tohodla wopaki sudzić. Wězo njejsym hnydom z cyłej ideju před Němcow stupił, ale pen à pen postupował, zo njebych sebi jich splóšil a njedospěl, štož běch sebi wotmyslił. Na figuriny sebi Schmidt njeje myslil a tutu mysl dyrbjach tež po móžnosći tajić dla konkurencneho museja sakskeje ludowědy, kotrehož zarjadowarjo (mjez nimi bě tež Schmidt) wšo po nami činjachu měwši mjez sobu sylneho njepräčela Serbow a Słowjanow, tu sym wjele bėdžić měł a sym lěpje dobył hač sebi myslach. To poslednje zdžělich Tebi k rozjasnjenju. Bjez Schmidtoweho swěrneho přecelstwa wězo moje ideje přewjedł njebych a tež dobył njebych we wojowanju ze zawistnymi konkurrentami. To pak Ty tež njewěš, zo so mi w decembru 1895 w Budyšinje naši stari a młodži wótčincowje do wočow wusmjachu jako z myslu serbskeje wustajeńcy w Drj. tam wustupich wšitcy nimo samoho Sommera, kiž mje zrozumi a podpjeru slubi, mnozy mějachu mje za zblaznjeneho.

Rad bych widzał, hdy by w někajkim nastawku Wašemu čitarstwu zdžělił, zo mamy nimo wolijowych wobrazow Kickebuscha (4) tež 5 wolij. wobrazow (wjětšich a mjeńšich wot molerja Steffena z Bórkowow (Blóta w zymje, dwór w Lipjem, dwór w

⁴²⁴ Adolf Černý: Lužicko-srbské oddělení výstavy drážďanské. II, Národní listy, č. 185, 7. 7. 1896, s. 2; Lužicko-srbské oddělení výstavy drážďanské. III, Národní listy, č. 187, 9. 7. 1896, s. 1.

⁴²⁵ Adolf Černý: Národopisná výstava Lužicko-srbská v Drážďanech, Světózor, č. 37, 24. 7. 1896, s. 435, 438; č. 38, 31. 7. 1896, s. 447-450.

Bórkowach, řezak a žně w Bórkowach) a 11 małkich wolijowych wobrazow wo Błotowskich předmjetach (à 6 hr.) a zo su Kiekebuschowe a Steffenowe wěcy na předań runje kaž Wernerowa mappa „Bilder aus dem Spreewald (à 15 hr.). Nakładnik tych wobrazow pak njeje E. Bruchmann w Lubnjowje, ale knihikupc Dr. E. Mertens u. Co. w Barlinju. Försterowa akwarela je z l. 1849 (nic 1879) <Černého poznámka: ovšem že 49>. Hač njeby so w našim *ludowym wušiwanju*, molowanju a wurězowanju tola hišće wjacjy zajimaweho (a słowjanskeho) namakać hodžało hač so na přěni wokomik zda? Wězo tež wšelake lěpše dostali njejsmy, ale dyrbjachmy brać, štož dostawachmy. Zo je nam tu zaničacy wliw němskeje (fabrikskeje) kultury wjele škodźił, je wěste a přeco dźiw, zo nam hišće wšitko zaničił njeje. Wjesny jedyn plan njeje z Khołma, ale Khełna (staroserbski Chełmna) pola Radworja. Njedostatki, kotrež w VII. nastawku⁴²⁶ wuzběhuješ, čujemoj mój ze Sommerom samej najbóle, ale wujasni sebi je z tym, zo smój cyły čas husto hač do 1–2 rano dźěłałoj, za tydzeń 2–3–4 raz do Drježdźan jězdźiłoj, ze zawisću a njewolu našich starych wótčincow, ke kotrymž tež Marko słuša, so bėdźić měłoj – a tola dotal njewustałoj. Lohke dźěło njejsmój měłoj a hišće nimamoj a snano by sebi to tola zaslužilo, zo by so podobnje wuzběhnyło kaž Schmidtowe skutkowanje, jenički kiž hišće je nam tu rozomnje a pilnje pomocny był, je kn. dr. Pilk. <Černého poznámka: Však jsem všecko to uznal!>

W wočišću měščanskeje přisahi su někotre čišćerske zmylki. – Ludowych rukopisow mamy wjacjy kaž tež ludoweje drasty, ale njemóžachmy wustajić dla *njedostatka městna* <Čern. pozn.: To jsem nemohl vědět.>. To budže raz pozdžišo lěpje. Da-li mi Bóh žiwjenje a natwarim-li bórzy Maćičny dom a musej, potom chcu wšo wěsće nahromadzić, štož sebi w tutym stawku: „Lidových – ukázkami zastoupeny“ přeješ. Tež přeca w slědujcy m dla pismowstwa so dopjelnja; hdy by Ty wědzał, kak smy prosyc a wojować měli, zo smy z cyła něšto z Budyšina dostali, njeby nas tak kruće sudźił. Tež dyrbiš wobmyslić, zo njemějachmy a nimamy w *tym* museju ani městna za cyłu literaturu, za přehłady a diagramy; prošu, hdže by je chcył powěšec. Zo maš prawje to sebi přec a žadać, njeprěju; zo pak sy z tym tež Andrickemu powab sćinił, so na wysokeho konja synyc a nas mištrować a nam wutykować w 8. čisle Łužicy, hdyž běch zapućował a njemóžach korekturu čitać, to so tež njehodži přec <Čer. pozn.: to není pravda – ve snu mi nenapadlo, proti někomu vystupovat. Pochválil jsem, co pochvaly zasluhovalo, a vytknul, co bych si ještě přál>, a tak sym ja w swojej samsnej „Łužicy“

⁴²⁶ Adolf Černý: Lužicko-srbské oddělení výstavy drážďanské. VII., Národní listy, č. 196, 18. 7. 1896, s. 2.

blamirowany. Swět so jara džiwnje pola nas pleće! Najhórše pak pódlá je, zo so z tajkim postupowanjom pilni a wobdarjeni pomocnicy a džělačerjo na narodnym poli kaž dr. Pilk, kiž je so zarjekł dale sobu džělač, hdyž su jeho za jeho dobru wolu a woporniwość tak z błotom wobmjekali, a wón so pódlá wupraji: njedzakownosć kharakterisuje Słowjanow! Po mojim zdaću je na kóždy pad lěpje a wužitnišo, z bratrowskej lubosću tón a druhi njedostatk, kotryž što wuslědźi, před zjawnosću zamjelčec (lědma stoty so na njón dohlada, hdyž jeho tak z nosom a porstom na njón njewjedžeš); w privatnym lisće nam to zdžělene by nas to k dalšemu pilnemu prócowanju wabiło a so z džakom wobkedźbowalo, tak pak tež smój mój ze Sommerom deprimowanaj. Za ludowe pěsnje budžeše nam tajki žadany „instruktivní přehled sbírek a písni“ najlěpje Ty zestajeć a podać móht, pomysliwši sebi što wšo na mojich ramjenjach leži. Čehodla smy dyrbjeli koncert na tak njezbožowny čas položić, tež Ty njewěš: wječor njebě žadyn orchester dostać, 12. jul. dyrbyeše być, dokelž tydzeń pozdžišo so wulke prózdniny započinachu a we wustajeńcy njemóžeše być, dokelž tam žadyn přihódny sal njeje a tež njepřihódny dostać njemóžachmy. Přehled činnosti spolků budžeše však tež dyrbjał „rowryjer Muka, tón tam we tym Freibergu“ zestajeć! Skónčnje so jenož prašam, što by bylo lěpje, hač podać to štož smy jako *prěni* pospyt z našimi słabymi mocami poskićili, abo dokelž dopředka widzachmy, zo budže a dyrbi być njedospołne radšo rucy do klina položić a tym kiž mějachu mje za blazna hdyž z tej myslu wustupich, prawo dać? Hdyž přenje wolichmy, tehdy ličachmy na miły posud a kusčičk džakowneho připóznaća ze strony słowjanskich bratrow. <Čer. pozn.: toho se Vám též plnou měrou dostalo!> Tola tež tu smy so z džěla molili. Ty sebi žadaš za „*Světlozor*“ hišće te 3 druhe skupiny z museja lěpje fotografowane, sym to skónčnje dospěl a je Tebi tu připoložich, snano so Wam hodža, mje by to wjeseliło. Tež fotografije museja, serbskeho dwora a błotowskeje khěže móžeš na nowy tydzeń dostać, jeli sebi hišće přeješ a tež někotre mjeńše skupiny z drastneho swjedženja kaž jutrowne spěwarki z Klětnoho, 4 Serbowki a Serba z Łutow p. Komorowa, žarowace serbske žony a holcy, třoch serbskich hercow (Bołu a pomocnikow) a jeli trjebaš, hišće tež druhe. <Čer. pozn.: dobře!>

Skónčnje, luby bratře, čuju ze všeho, zo je někajka mróčačka pola Tebje naju bratrowstwo začěmniła <Čer. pozn.: to je strašné!>, njemóžu pak sebi wujasnić, z čim sym to zawinował a rudzi mje to jara. Zo njemóžach při Twojim přebywanju w Drježdžanach při drastnym swjedženju a serbskim koncerće tak při Tebi być a Tebi so poswjećić, dyrbiš mi tola lubje wodać; pomysl, kelko mějach zarjadować, wobstarać, zamołwić. <Čer. pozn.: Že mne může za tak malicherného míti, to je hrozné!> Bórzy

dyrbju tež myslíc na wudaće noweho zešiwwka Časopisa; směm na Twoju pomoc ličić, a pósceleš mi pokračowanje Mythiskich bytosćow? Wo serbskej wustajeńcy dyrbi tež nastawk nutř, ale štó budže jón pisać? Hdy bych ja, by rěkało: sama khwalba! To njech je dosć! Měj so rjenje a wróc <Čer. pozn. to je hrozné!> staru bratrowsku lubosć zaso Twojemu swěrnemu bratrej

Ernstěj M.

Dopis č. 279

Muka děkuje za zasláné články o lužickosrbské výstavě. Černý mu má posílat vše, co bude ještě o výstavě publikovat. Černý má laskavě dovolit, že mu opraví chyby a špatné informace, kterých se dopustil. První myšlenka uspořádat lužickosrbskou výstavu nevzešla od stavebního inspektora K. Schmidta, ale od Muky. Schmidtovi jako královskému stavebnímu inspektorovi byla přidělena oblast saské Lužice. Od místní saské vlády dostal příkaz, který však vzešel od vlády císařské, aby studoval lidovou architekturu stavení v Lužici. Schmidt tedy požádal o pomoc Muku a Černého. A sám se po osobním setkání s Mukou nadchl pro lužickosrbskou věc. Muka nalákal Schmidta na národopisnou výstavu v Praze r. 1895 a navrhl mu při té příležitosti uspořádat i lužickosrbskou výstavu. Schmidt, ač Němec, ale věrný přítel Lužických Srbů, pro to získal drážďanský výbor výstavy a postavil s architektem Grothem lužickosrbskou vesnici a muzeum. Vše ostatní byla pro Lužické Srby, hlavně Muku a Sommera, psychická, fyzická a finanční oběť. Schmidt s Grothem z této akce budou mít finanční prospěch, rozhodně ne malý a ještě dostanou veřejné královské uznání. Proto Muka považuje za nutné, aby jim (tj. Mukovi a Sommerovi) byla před vědeckým světem vzdána čest a vysloveno uznání. Muka je přesvědčen, že si Černý jeho slova určitě nevyloží špatně. On nemohl samozřejmě s touto myšlenkou předstoupit před Němce přímo, ale musel postupovat pomalu, aby Němce nevylekal, a dosáhl tak toho, co si usmyslel. Na figuríny si Schmidt ani nevzpomněl a Muka musel tento svůj nápad tajit před konkurenčním saským národopisným muzeem, jehož pořadatelé, mezi nimiž byl i Schmidt, dělali vše podle Lužických Srbů.

Jasně je podle Muky jedno, že bez Schmidtova věrného přátelství by své myšlenky nikdy neuskutečnil a také by nezmátl v boji se závistivými konkurenty. Černý si vůbec nedokáže představit, jak se mu v prosinci r. 1895 v Budyšině vysmáli do očí staří i mladí vlastenci, když vystoupil s myšlenkou uspořádat lužickosrbskou výstavu v Drážďanech. Jediný, kdo se mu nevysmál, Muku chápal a slíbil mu podporu, byl A. Sommer. Ostatní ho měli za blázna.

Nedostatky, na které Černý upozorňuje v sedmém článku, pociťuje Muka se Sommerem nejvíce. Černý si tyto nedostatky má vysvětlit tím, že často se Sommerem pracovali až do jedné či druhé hodiny v noci, do Drážďan jezdili dvakrát, třikrát i čtyřikrát týdně, museli se potýkat se závistí a neochotou, která trvá dosud hlavně u starších vlastenců, mezi něž patří i M. Smoler. Rozhodně neměli a stále ještě nemají lehkou práci a snad by si i zasloužili, aby jejich činy byly stejně vyzdvíženy jako Schmidtovy. Jediný, kdo jim byl z Lužických Srbů ještě trochu rozumně a pilně nápomocen, byl J. Pilik. (Černý si do Mukova dopisu dělal podrobné poznámky. U tohoto bodu poznamenal: Však jsem to všechno uznal!)

V reakci na jednu z mnoha výtek Muka dále píše, že lidových rukopisů je mnohem více, ale nemohly být všechny vystaveny kvůli nedostatku místa (Černého poznámka: To jsem nemohl vědět.) Kdyby Černý

věděl, jak museli prosit a bojovat, aby z Budyšína vůbec nějaké rukopisy dostali, určitě by je tak přísně neposuzoval. V onom lužickosrbském muzeu nebylo místo ani pro všechny lužickosrbské knihy. Vždyť Černý sám viděl, jak to tam vypadalo, kam a kde by to chtěl všechno vystavit a pověsit. Černý nemůže také popřít, že Andrickému přišlo vhod, jak Černý celou situaci vyličil. Andricki využil Mukovy cesty do Ruska a okolnosti, že nemohl přečíst korektury, k tomu, aby Muku a Sommera v osmém čísle poučoval, jak se měli zachovat. Tím byl Muka ve svém vlastním časopise „Lužica“ zostuzen. (Černého poznámka: To není pravda – ve snu mi nenapadlo proti někomu vystupovat. Pochválil jsem, co pochvaly zasluhovalo, a vytknul, co bych si ještě přál).

Za nejhorší však Muka považuje to, že takové jednání odrazuje pilné a nadané pomocníky a pracovníky na národním poli, jako dr. Pilka. Ten odmítl dále spolupracovat, když ho za jeho dobrou vůli a obětavost pošpinili, a mimochodem prohlásil: nevděk charakterizuje Slované. Podle Muky by v každém případě bylo mnohem lepší a užitečnější, kdyby se z bratrské lásky ten nebo onen nedostatek, který někdo zjistí, před veřejností zamlčel. Kdyby jim to bylo sděleno v soukromém dopise, jistě by je to podnítilo k dalšímu pečlivému úsilí a přihlíželi by k tomu s povděkem, takhle však je z toho se Sommerem deprimovaný. Instruktivní přehled sbírek a písní přece mohl sestavit Černý, vždyť na Mukových bedrech toho bylo strašně moc. Pokud jde o stanovení nevhodné doby lužickosrbského koncertu, Muka vysvětluje, že večer už nebyl k dispozici žádný orchestr. Koncert se musel konat 12. července, neboť o týden později začínaly velké prázdniny a na výstavišti by nebyl k dispozici vhodný ani méně vhodný sál. Dále Muka se sebesarkasmem poznamenává, že přehled činnosti spolků mohl také sestavit „ten hrobař z Freibergu“ (tj. on sám). Nakonec se Muka ptá Černého, co by bylo bývalo lepší: představit to, co bylo v jejich slabých silách, i když dopředu věděli, že to bude neúplné, nebo složit ruce do klína a dát za pravdu těm, co ho měli za blázna, když s myšlenkou výstavy přišel. Když se rozhodli pro to první, počítali také s tím, že najdou ze strany slovanských bratří příznivé hodnocení a trochu toho vděčného uznání. V tom se však poněkud mýlili. (Černého poznámka: toho se Vám též plnou měrou dostalo!)

V závěru dopisu Muka píše, že má pocit, jako by nějaký mráček zatemnil jejich bratrské přátelství. Nedokáže si vysvětlit, čím to způsobil, a velmi ho to trápí. (Černého pozn.: to je strašné.) Černý mu musí laskavě prominout, že se mu Muka nemohl věnovat za jeho pobytu v Drážďanech, při krojové slavnosti a koncertu. Černý si musí uvědomit, že musel mnoho věcí zařizovat, obstarávat a objednávat. (Černého pozn.: Že mne může za tak malicherného mítí, to je hrozné!) Muka musí připravit další sešit ČMS a ptá se, jestli může počítat s Černého pomocí. V závěru Muka píše, že mu má Černý navrátit zas starou bratrskou lásku. (Černého pozn.: to je hrozné.)

280 /25/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (178 – 8)

W Prahy, 10. 9. 1896.

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo Tebi hnydom njewotmołwich kaž Tebi z Čerweneho Kostelca zdžělich, njeběch w Prazy. Wróćich so hakle póndželu wječor a nadeńdžech swoju lubu mać khoru. Džensa je, bohu džak, lěpje, a tak móžu Ći wobšěrnišo pisac.

Kaž Tebi hižo z Kostelca pisach, je mje Twój list jara zrudził. Jara mje boli, zo mje po džesac lětach přećelstwa a bratrowstwa tak mało znaješ – a runje tak mje boli, zo moje listy wo serbskej wustajeńcy, pisane z tajkim spodobanjom na wustajeńcy a z tajkej lubosću, zo te listy móžachu tajke njezrozumjenje a njespodobanje pola Tebje nadeńc. Z Twojim listom sym znowa *jako nje přećel Serbow* sudženy – abo (po někotrych mysličkach toho lista) *jako přiwisnik někajkeje Tebi a postupej nje přećelskeje partije w Serbach*. Dowol, zo bych so přećiwo tajkemu, mje jara ranjacemu měnjenju wobšěrnje wobhajil.

1.) Wumjetuješ mi, zo sym *prěnju mysl serbskeje wustajeńcy* k. Schmidtej připisał, mjeztym zo bě wona Twoja. Přiznaju so, zo hišće nětko jasnje njewěm, hdy běše Ty mysličku serbskeje wustajeńcy zapřijał, hakle w Twojim lisće wot 5. dec. 1895 namakam přěnju powěsć wo serbskej wustajeńcy – prjedy toho korrespondowachmoj jenož wo serbskim wotdžělenju při čěskim narodopisnym museum, kotrež Tebi po dostatym lisće wot dra. Niederle namjetowach. W mjenowanym Swojim lisće wšak njerěčiš wo tom, štó je serbsku wustajeńcu namjetował – zdžěluješ mi jenož hotowu wěc. Tak mi bě wšo njejasne. Ja wšak tež we swojich referatach njeprajich, zo bě k. Schmidt mysl serbskeje narodopisneje wustajeńcy zapřijał tajkeje, kajkaž je – ja běch w Nár. Listach⁴²⁷ 30. jun. napisał: „První ji, *ovšem nejasně a nevědomě*, pojal ... atd.“ Zo běše woprawdže (tak daloko hač wěm) wón přěni *někajku* (njejasnu a njewědomu) mysličku serbskeje wustajeńcy wuprajił, za to rěči jeho list ke mni z dnja 18/1. 1895, w kotrymž praji, zo ma mysličku, při najbližšej składnosći (traš w Lipsku na wustajeńcy, kaž běše tehdom připisał) serbske burske twarjenje natwarić, nutřka dospołnje wuhotować a wožiwić. (Světozor, str. 435⁴²⁸). *Hač w tym njedyrbjach widžeć přěnju mysličku serbskeje wustajeńcy? Čim bóle, dokelž Ty mi wo wustajeńcy ničo njerěčeše; jenož na našej wustajeńcy sym wot Tebje zhonił, zo ma k. Schmidt a Grothe mysličku, natwarić serbsku wjes – ale tež to Sy mi zdžělił jenož jako fakt a njejsy mi prajił, zo bě so tak na Twój namjet stało. Ja wšak we swojich referatach nihdže njepraju, zo je wón sam tu mysličku zapřijał, dokelž njewědžach wěstotu a nochcych nikomu křiwdu činić.*

⁴²⁷ Adolf Černý: Lužicko-srbské oddělení výstavy drážďanské. I., Národní listy, č. 178, 30. 6. 1896, s. 2.

⁴²⁸ Adolf Černý: Národopisná výstava Lužicko-srbská v Drážďanech, Světozor, č. 37, 24. 7. 1896, s. 435, 438; č. 38, 31. 7. 1896, s. 447-450.

W Nár. Listach napisach: „A zde <(na čes. wust.)> *asi* (t. r. drje, snadź) rozšířil původní myšlénku – na malou dědinu lužickou.“ A w Světozoru (str. 435) njeписach: „Když pak v květnu navštívil s jinými dvěma drážďanskými architekty a *Dr. Arnoštem Mukou* naši právě otevřenou národopisnou výstavu, *rozšířena* (t. r. bu rozšěrjena) původní myšlénka z lužické chaty na lužickou wes, k té pak na podzim přirozeně *se připojila* <(t. r. bu připojena)> myšlénka národopisného musea srbského ...“ Tu njeje nihdže prajene, zo je myšlička serbskeje wustajeńcy myšlička Schmidtowa – tu jenož je wopisane rozwiwanje přenjetneje myšlički, wuprajeneje w lisće k. Schmidta wot 18. jan. 1895. *Zo běše Ty serbsku wjes namjetował a tež serbski muzej, njewědzach*, dokelž Ty mi ženje wo tom pisał ani rečał njejsy. Tuž jelizo njeběchu Twoje zaslůžby wo serbsku wustajeńcu *tež w tomle nastupanju* wuzběhnjene, wodaj – njesta so to z njelubosće, ale jenož tohodla, dokelž jasnje njewědzach, kak so wěcy mějachu. W „*Českém Lidu*“ *tež wopisanje nastaća wustajeńcy w tomle nastupanju porjedzu*, jenož Će prošu, zo by mi zdžělił, hač sy prjedy 18. jan. 1895. hižo serbsku wustajeńcu namjetował.

2.) A nětko, štož nastupa *wuzběhnjenje Twojich Sommerowych a Pilkowych zaslůžbow wo serbsku wustajeńcu*. Ty w Swojim lisće pisaš: „Wón (k. Schmidt) ... doby Drježdžanski komitet ... a natwari z Grothu serbsku wjes a musej, wšo druhe pak smy my činili z duchownymi, čělnymi a pjenježnymi woporami, wosebje mój ze Sommerom; ... tuž mam za nuzno, zo bych idealnu česć před wědomostnym swětom namaj zakhował ...“ A nětko, prošu, zaso citat z mojeho referata w Nár. L. 30. jun: „O sestavení malého národopisného musea srbského ve zvláštním pavilloně má hlavní zásluhu vynikající vlastenec a spisovatel lužický, dr. Arnošt Muka. *On konal přípravné práce, získával myšlénce přívrženců v lužické intelligenci a způsobil, že se v lednu t. r. sestoupil „srbský výbor drážďanské výstavy ...*, jenž vydal 26. ledna provolání v novinách a rozeslal důvěrníkům program srbské výstavy. *Hlavním spolupracovníkem byl i na dále on – a kromě něho A. Sommer*, učitel a odborný spisovatel srbský. *Ovoce jejich intensivní práce jest uloženo v pavillonu, jenž nese srbský nápis „Maćica Serbska“ ...* Ruku na wutrobu, bratře, njeje to připóznaće Waju džěławosće? Sym Wamaj z tym idealnu česć rubił, kotraž Wamaj za stworjenje serbskeho muzeja sluša? Z jenym słowčkom njeběch piknył, zo by snadź Schmidt abo druhi měl někajku zaslůžbu při tym wulkim džěle; Schmidtej a Grothej jenož připisach zaslůžbu wo natwarjenje serbskeje wsy, štož tež Ty jimaj w swojim lisće připisuješ – dale nič. Zo běše Wamaj tež k. *Pilk* pomocny, wo tym njejsy mi w času Swojeho přebywanja w Prazy nič rečał ani pozdžišo nič pisał – to wot Tebje hakle w Drježdžanach zhonich, jako bě hižo I.

list w N. L. čišćany. A jeho zaslužbu tež pozdžišo wuzběhnych, jako pisach referat za „Swětozor“, w kotrymž praju (str. 435^I): „Největších zásluh o lužickosrbské oddělení drážďanské výstavy si dobyli Dr. Arn. Muka, Ad. Sommer a Dr. J. Pilka.“ Chcych tež, zo by Swětozor wobraz Sommera přinjesł, nakładnik pak jón techniskich přičinow dla přijal njeje. Podobiznu k. dra. Pilka njemějach. Kak sebi wěm Twoje zaslužby wo serb. wustajeńcu wažic – a zo njeje na moju bratrowsku lubosć a Tebi žany scěň padnył, kaž Ty k mojej zrudobje we Swojim lisće pisaš, to dopokazuje fakt, zo *prjedy hač běch k swojemu wujej wotpućował a potajkim tež prjedy hač běch Twój list dostał*, sym nakładnikej Swětozora (w njepřitomnosći redaktora) *Twój žiwjenjopis (a wobraz)* za Swětozor wotedał, kotryž započinam z naspomnjenjom Twojich zaslužbow wo serbsku wustajeńcu ... A za tydžěn potom dostach list, w kotrymž pisaš, zo čuješ, zo je někajka mróčačka pola mje naju bratrowstwo začěmniła a zo bych Tebi swoju bratrowsku lubosć zaso wrócić! ... To mje boli, bratře! – A dale wuprajaš mysličku, zo snadź so na Tebje tohodla mjerzam, zo Ty njemóžeše w Drježdžanach bóle mi so poswjećic Potajkim za tak słabeho (malicherného) a česćelakomneho mje dzeržiš? Mje, kotremuž je z příkladom Hórnikowa ponižnosć? ... To mje hišće wjac boli!

3.) Wotmołwjam po rjedže na Twój list, tuž nětko přikhadžam k *wopačnosćam* (hač runjež to su – wodaj – jenož wši), kotrež mojim referatam wumjetuješ. – Štož wobrazy němskich molerjow nastupa, njemóžu sebi pomhać, mi so nimo dweju wot [Kieckebuscha] žany njespodobaše, ani te Wernerowe nic, kotrež hišće su wot wšitkich druhich najlěpše. Ja pak we swojich referatach wuzběhnych jenož te, kotrež so mi z *wumjelskeho* (a tež narodopisneho) stejišća spodobachu. Tohodla njerěčach wo Steffenowych wobrazach. Płaciznu njeznajach – a tuž ju njemóžach přistajic. W času swojeho přebywanja na wustajeńcy prašach so Tebje sameho, a Ty mi njemóžeše powědзец płaciznu wšelakich wobrazow, za kotrymiž so naprašowach. Jara rad bych na př. kupił wobraz ze Slepoho wot Kieckebuscha – ale njewěm, kak je drohi. Ze spodobanjom wuzběhnješ čišćeřske zmylki Národních Listow – za kotrež ja njewotmołwjam, dokelž korekturu nječitach (w Drježdžanach to ani njebě móžne). Zo njenapisach Bruchman, to widžiš ze Swětozora, str. 447^{II}, hdžež steji Brachmann. Toho pak tež sebi z porsta wucycał njejsym; na exemplaru, z kotrehož titl wotpisowach, steješe: E. Brachmann, Spreewald–Buchhandlung, Lübbennau, Bilder aus dem Spreewald ... etc. Ale to je tajka směšna mólčkosć, zo je škoda řeči wo tom. Runje tak je čišćeřski zmylk 1879 při wobrazu Förstera, město 1849 – to kóždy widži, dokelž wo tym wobrazu so řeči tam, hdžež je z cyla řeč wo *staršich* wobrazach. W zapiskach mam

1849, štož móžeš kóždy khwilu widže[ć]. Ty prajiš, „hač njeby so w našim *ludowym* wušiwanju, molowanju a wurězowanju tola hišće wjacy zajimaweho a słowjanskeho namakać hodžało, hač so na přeni wokomik zda?“ Ale to tola nichtón njeprěje, je cyle wěste, zo so wšelake hišće namaka – ale to je tež cyle wěste, zo so z tym mój wusud njeprěmjeni: *K charakterej serbskeje drasty njeslušša wušiwanje, serbskeho ludoweho molowanja a serbskeje ludoweje keramiki nimale njeje*. Ja tola tež nimale wšě serbske wsy přendžech, a tuž sebi myslu, zo mam tajku někajku ideu wo tych wěcach. A praj mi, sy Ty što wo serbskim wušiwanju (z wuwzaćom běleho wušiwanja a wušiwanja farbaw), wo serbskim molowanju domjaceje nadoby (z wuwzaćom *jara* ředkich kruchow) abo wo serbskej keramicy wědžał? Mi so zda, zo nic wjele wjacy, hač ja. To je wěste, zo je wliw němskeje fabrikskeje – ale tež prjedawšeje ručneje – kultury škodžił, zo njesu so tohodla serbske ručne dźěła bóle rozwiwać móhće. *Ale hač to něšto přeměni na tym fakće, zo nětko (a tež prjedy, štož móžemy z jara ředkich powostankow sudzić) maju Serbja jenož khude wušiwanje, molowanja domjaceje nadoby, keramiku atd.*? To dyrbjach a dyrbju jako ethnograf konstatować – byrnjež by mi lubše było, hdy bych móhl napisać, zo maju Serbja tajke bohate wušiwanja, kaž Słowakowje abo Rusinowje, abo tajke molowane křinje kaž w Českej we wokolinje Turnowa atd. Ale to je runje *charakter* serbskeje drasty, zo njelubuje bohateho wušiwanja – a tón charakter tola *ja* njemóžu přeměnić. A tak so to ma tež z druhimi wěcami. [Za porjedženje, zo jedyn wjesny plan je z Khelna a nic Khołna, měj džak. Ale tež k tomu mam přispomnić, zo tam je tola – w *serbskim* muzeju, – móhło stać tež *serbske* napismo. Němske je mje zmyliło].⁴²⁹ Widžiš, bratře, kajke *mólckosće* Sy mi namjetował. Njebudžeše-li přećiwo mi někak rozhorjeny, njebudžeše mi móhl wumjetować *widzomne čišćerske zmylki* abo *wěcy, kotrež ja njemóžu přeměnić* – *kotrež su hole fakty*.

4.) Moje referaty njeběchu jenož wšědne žurnalistiske referaty – to běchu *specialne*, nadrobne referaty, to tola kóždy widži – hewak móžach wšo w *jenym* wotbyć. Tuž njesmědžach tam jenož khwalić, ale tež rjec, štož hišće pobrachowaše – *a to w najlěpšim wotpohledze*, wšak wěm, zo so přihotuje serbske museum, a tuž mějach za swoju *přislušnosť*, swoje přeća do přichoda wuprajić. Moje referaty pak čitachu tež wučomcy, tež ludžo, kotřiž so na wěcy wusteja – a tuž njesmědžach jenož z mjedowymi słowami mjetać, ale swoje najlěpše přeswědčenje *póćciwje* wuprajić. Měd wokoło huby mazać njeznaju a njecham, dokelž sym přeswědčeny, zo to je *škodne* wašnje Słowjanow. Při tym pak njejsym nikomu křiwdu činił. Hdyž napisach, što w museum

⁴²⁹ Hranaté závorcky patří A. Černému

hišće pobrachuje, rjeknych tež, *zo jedyn abo dwaj čłowjekaj to dokonjeć njemóžeštaj, a zo je dosć, štož běštaj dokonjałoj*. Prošu, w N. L. wot 18. julija⁴³⁰ steji: „Všecky ty nedostatky však *omlouváme nedostatkem času a – pracovníků k takovému dílu*. V programu chystané výstavy, *načrtnutém drem. Mukou* a vydaném v lednu t. r., nacházíme i vše to, čeho v tom směru postrádáme – *ale kromě dvou, tří lidí* <t. r. pódla Muki, Sommera a Pilka.>, *na jejichž bedrech spočívala veškerá tíže přípravných prací, nebylo ochotných a schopných spolupracovníků, kteří by byli v krátkém čase od počátku roku do otevření výstavy pomohli také tyto úkoly provésti*.“ A po tym so mi wobćežuješ, zo njejsym Waju džěło připóznał?

5.) Za to, zo Sy mje kedźbneho sčinił na někotre čišćerske zmylki w serbskej přisazy, měj džak. Wěm wo nich (ale njeje jich tak wjele, jedyn abo dwaj). Tola zaso naspominam, zo nječitach korekturu (žurnal nikomu korekturu njesćele, hač jenož sobustawej redakcije).

6.) Zo maće ludowych rukopisow wjacy, tola zo njejsu wustajene – to njemóžach wědžeć. Ja referowach wo tym, štož nadeńdžech. Ale hač je w tym někajki *porok*, hdyž rjeknu, zo je tu ludowych rukopisow jenož mało? To so njehodži přěć, zo bě so jich w Serbach poměrnje *mało* zakhowało – ale to njeje žadyn porok tym, kotřiž běchu za wustajeńčny muzej zběrali?

7.) Tohorunja njejsym Was „*kručé*“ sudził dla pismowstwa. Wšak běch w N. L. napisał (18. julija): „Hlavní překážkou podrobnějšího představení literatury byl *nedostatek místa*. Ale konečně i z toho, co zde vystaveno, nabýváme byť přibližného obrazu literárních snažení lužickosrbských.“ Z tym sym Was zamołwił – a z slědowacym přehladom literatury (po wustajeńčnej knihowni) pokazach, zo so hodži tež z kollekcije na wustajeńcy přehlad wo serbskej literaturje nadobyć. – Někajki diagram, byrnjež jenički (po mnohosći spisow wšelakeho woprijeća we wšelakich periodach) budžeše wšak tam tež hišće městno měł.

8.) Zo bych někoho přećiwo Wam a wosebje přećiwo Tebi ze swojimi referatami na [k]onja sadžał, to mi w sonje na mysl přišlo njeje! A skónčnje Tebje prošu, zo by mi citował, hdže Tebje w „Lužicy“ Andricki *mištruje*. Njemóžu to namakać a njemóžu so tež na to dopomnić.

9.) A nětko něšto, *štož chcu měć wujasnjene*. Pisaš, zo je so k. dr. Pilk zarjekł dale sobu džělać, hdyž su jeho za dobru wolu a woporniwość tak z błotom wobmjetal a zo je so

⁴³⁰ Adolf Černý: Lužicko-srbské oddělení výstavy drážďanské. VII., Národní listy, č. 196, 18. 7. 1896, s. 2.

wón pódla wupraji: njedzakomnosť kharakterisuje Słowjanow ... Prošu Će, plaći to mi, kotryž sym so tak rudził na polemicy w Serbskich Nowinach? Móžu ja za to, zo je Kocor tak njeznjesliwy? Zo njeznjese pódla sebje ani Krawca, ani Pilka, ani žaneho drugeho? Sym ja na tym wina? Sym ja knjeza Pilka z błotom wobmjetał, kotryž wo nim napisach: „Morální úspěch (koncertu) byl plný – a mohli s ním býtí pánové *dr. Jiří Pilka* a Bjarnat Krawc, *kteří koncert připravili* ... úplně spokojeni“? A dale: „Na programu byly národní písně, *výborně harmonisované* drem. Pilkem.“

10.) Bratře, te wuprajenje, zo so dyrbja njedostatki z bratrowskej lubosći *zrumjelčeć*, njebudzech wot Tebje jako wot woprawdže wučeneho, moderneho čłowjeka wočakował. Moje přesvědčjenje je druge. *Ja měnju, zo wulki džěl přecelstwa a bratrowstwa wotpočuje we wotewritosći* – tajki sym, tajki běch a tajki budu. Přeco budu wotewriće pisać to, štož widžu a čuju – *ale wězo tež zamolwječ, štož je zamolwjenja hódne a khwalić, štož je khwalby hódne, kaž to tež w referatach wo serbskej wustajeńcy činich.*

11.) Pisaš, zo staj ze Sommerom po mojich referatach deprimowanaj!! Tajke něšto za swoje džěło njewočakowach! Napisach wosom referatow wo serbskej wustajeńcy za Nár. Listy – pisach wo njej do dweju čisłow Swětozora – za Český Lid – njejsym z tym pokazał *ważnosť* wustajeńcy? Praj mi, *kotry druhi słowjanski spisowacel je słowčko wo serbskej wustajeńcy pisał* (z wuwzaćom toho, štož je abo *budže* wo njej pisane *po mojich referatach*)? Haj, knjez dr. Pilka ma prawje: „Njedzakownosć kharakterisuje Słowjanow.“ Tola ja dawno hižo za swoje džěło džaka njewočakuju a njepytam.

12.) Zo Tebi *ja* přehlad zběrkow a pěsni podać njemóžach, Ty derje wěš. Přesydljenje do Prahi, nowe zastojnske džěła a wojowanje wo existenciju při wulkich wudawkach z přesydljenjom a z nowym žiwjenjom zjednoćenych žadachu wšitke moje mocy. Pódla sym angažowany tež w českej literaturje (wšak mi přeceljo wumjetuja, zo sym wjacy Serb hač Čech a zo zabywam na swoju winojtosć k českej literaturje) – praj, hač móžach wětše druge džěła na so brać? Mam „Mythiske bytosće“ – a tež na tych njemóžach w Prazy smužku sćiníc.

13.) Bratře, to běchu njeprämyslene słowa, kotrež Ty běše takle napisał: „Štož by było lěpje, hač podać to, štož smy jako přeni pospyt z našimi slabymi mocami poskićili – abo Radšo rucy do klina položić a tym, kiž mějachu mje za blážna, hdyž z tej myslu wustupich, prawo dać?“ Što k tomu mam rjec? Hač njejsym ja ze swojimi referatami pokazał, zo běšće *dosć* sćinili, hač njejsym *ważnosť* wustajeńcy wosebje tež w tom nastupanju wuzběhnył, zo to je *präni* a tola *radženy* pospyt serbskeho ludopisneho

muzeja? W „Swětozorje“ na př. napisach (435^[1]): „ ... zapomináný a přehlížený nárůdek lužických Srbů ... najednou představuje se veřejnosti na výstavě jednoho z hlavních měst Evropy – představuje se *exposicí, kteráž budí živý interes a vymáhá úctu a uznání.*“ A čítaj, štož napisach w Nár. Listach⁴³¹ wot 15. jul.: „Celkový dojem (=začíšć) národopisného musea lužickosrbského jest *velmi pěkný, uspokojující a potěšitelný. Sbírký srbského pavillonu rozhodně stojí výše než sbírky, umístěné v pavilloně pro „saský národopis“ ...* Chápeme úplně radost srbských vlastenců z dokončeného díla. *Podarilo se jim sestaviti sbírku, jaké dosud nebylo, která jest unikem svého druhu*⁴³². ... atd.“ Hač to njeje najwjětše připóznaće Wašeho džěla? A Ty so w Swojim lisće wobćežuješ, zo so Wam ze strony słowjanskich bratrow „*kusčićk dzakowneho připóznaća*“ dostało njeje! Či słowjanscy bratřa, to sym ja, dokelž nichtón druhi wot „słowjanskich bratrow“ hač do najnowšeho časa wo serbskej wustajeńcy pisał njeje. Runje citowane słowa pokazuja, hač so Wam wote mnje nic kusčićk, ale *połne* připóznaće dostało njeje. To boli!

Wěř mi bratře, zo so mi tajkejle zapłaty za moje idealne džělo ze strony Serbow dostanje, ženje sebi njemóžach pomyslić! Wot Hórnikoweje smjerće dyrbjach bohužel wšelake nazhonić. A hdy by mi wopomnjeće mojeho Hórnika tak drohe njebyło, dawno budzech serbske pjero a pjero za Serbow wotpožili.

Na tym njech je dosć. Je-li mje móžeš po tymle lisće tak bratrowscy lubować, kaž prjedy – derje; je-li zo nic, dha budź w bože mje a pytaj Sebi druheho, kiž by Če *tak* swěru lubował, kaž ja. Mje to budže boleć – ale změju zaso jene hórke nazhonjenje wjacy.

W nowym čisle Swětozoru budže Twój wobraz ze žiwjenjopisom a dwaj wobrazaj z wustajeńcy; jedyn (prěnja reje) so njepřihodžeše za reprodukciju. Pisach Tebi z Kostelca, zo by mi posłał wšě te fotografije, wo kotrychž mi pisaše (muzeja, serb. dwora, błotowskeje khěže, jutrowne spěwaŕki z Klětnoho, 4 Serbowki a Serba z Łutow, žarowace serbske žony a holcy, serbskich hercow atd.) – tola hač dotal ničo njedostach. Čakam!

Pokračowanje „Mythiskich bytosćow“ móžu hakle w oktobru pisać. Nětko so nam šulske lěto započnje, pódlá toho pak mam džělo w redakciji anthologije z českeje poesije.

⁴³¹ Adolf Černý: Lužicko-srbské oddělení výstavy drážďanské. V., Národní listy, č. 193, 15. 7. 1896, s. 1-2.

⁴³² Celá věta dvakrát podtržena!

Z teje přičiny njemóžu nětko tež nastawk wo serbskej wustajeńcy za Časopis pisac. Chcyše jón wšak Andricki pisac. Je-li pak chceš jón měc wote mnje, napisam jón po Myth. Bytosćach.

Měj so rjenje!

Z wutrobnym bratrowskim wokošenjom Twój stary

Ad. Černý

(skónčene 11. 9. 96.)

Dopis č. 280

Mukův předlouhý dopis Černého zarmoutil. Černého velice bolí, že po deseti letech přátelského bratrství ho Muka tak málo zná. Také se ho ale dotklo, že všechny články, které psal o výstavě s takovým zalíbením a láskou ještě na výstavišti, mohly být přijaty s takovým nepochopením a neochotou. Mukův dopis ho opět odsuzuje jako nepřítele Lužických Srbů, jako nějakého přívržence nepřátelské strany v Lužici, která je namířena proti Mukovi a pokroku. Muka má dovolit, aby se mohl rozsáhle ohradit proti takovému mínění, které ho velmi zraňuje.

Na Mukovu výtku ohledně neoprávněného připsání první myšlenky vzniku lužickosrbské výstavy K. Schmidtovi (zatímco první impuls vzešel od Muky) Černý reaguje přiznáním, že ještě teď mu není zcela jasné, kdy Muka idea zorganizování lužickosrbské výstavy napadla. Černý nachází první zprávu v jejich korespondenci teprve 5. prosince r. 1895. Do té doby mu o ničem takovém nepsal. Černý také dále dodává, že ve svých referátech nenapsal, že Schmidt myšlenku lužickosrbské výstavy pojal v takové podobě, jak se nakonec realizovala. Že Schmidt skutečně, pokud je Černému známo, přišel první s myšlenkou lužickosrbské výstavy, tak o tom vypovídá Schmidtův dopis Černému z 18. ledna 1895. Tam Schmidt píše, že má nápad při nejbližší příležitosti asi na výstavě v Lipsku postavit lužickosrbské selské stavení s veškerým vybavením. Černý se táže, což z toho není vidět první myšlenka uspořádat lužickosrbskou výstavu? O to více, že Muka při návštěvě výstavy v létě v Praze o ničem nemluvil. Na výstavě se jen od něj dověděl, že Schmidt a Grothe mají v plánu postavit lužickosrbskou vesnici. Muka ale také neřekl, že jim to navrhl on sám. Černý se hájí ještě tím, že nikde ve svých referátech nepíše, že by Schmidt přišel s myšlenkou lužickosrbské výstavy sám. Černý se omlouvá, pokud v tomto ohledu nevyzdvihl Mukovy zásluhy o lužickosrbskou výstavu. Nestalo se tak ze zlého úmyslu, ale proto, že jasně nevěděl, jak se věci mají. Muka mu má napsat, jestli s tímto nápadem přišel ještě před 18. lednem 1895, kdy Černý obdržel dopis od Schmidta. Do „Českého lidu“ připravovaný text o výstavě bude již opraven a budou v něm uvedeny správné údaje.

Druhý bod Černého dopisu se týká zachování Mukovy cti před vědeckým světem. Černý cituje z novin úryvky, ze kterých jasně vyplývá, že Mukovu čest rozhodně nesnížil. Jako příklad můžeme uvést Národní listy z 30. června: „O sestavování malého národopisného musea srbského ve zvláštním pavilloně má hlavní zásluhu vynikající vlastenec a spisovatel lužický, dr. Arnošt Muka.“ Černý už neví, co by měl napsat, aby byl Muka spokojen. I Černému je smutno z mínění, které o něm Muka má. I Mukova domněnka, že se na něho prý hněval, když se mu na výstavě nemohl věnovat, Černého také spíš urazila,

neboť ho Muka považuje za malicherného a ctižádostivého. Černému, kterému je vzorem Hórníkova skromnost a pokora.

Pokud jde o vystavované obrazy na výstavě, Černý pochválil jen ty, které měly uměleckou, případně národopisnou hodnotu. Nebude přece vychvalovat obraz, který se mu nelíbí. Vytýkat mu tiskařské chyby v názvech malířů Černý považuje za malichernost, neboť tyto chyby on nemohl nijak ovlivnit.

Dále se Černý vyjadřuje ke svým referátům. Své referáty v tisku rozhodně nepovažuje za obyčejné novinové články. Byly to referáty odborné a zevrubné. Nemohl proto jen chválit. Ve věci připravovaného muzea chtěl vyslovit také svá přání a návrhy do budoucna. Černý nehodlá nikdy mazat med kolem huby, neboť je to podle něho škodlivý slovanský obyčej. Napsal sice v Národních listech, co v muzeu ještě chybělo, ale také napsal, že to nemohli zvládnout jen dva lidé, kteří na tom pracovali, a i to, co dokázali, je víc než dost.

Černý děkuje za Mukovo upozornění týkající se tiskařských chyb v lužickosrbské přísaze. Ale neměl bohužel možnost číst korektury.

Ohledně vystavovaných rukopisů nemohl Černý vědět, že jich bylo více a nebyly vystaveny jen z důvodu nedostatku místa. Referoval jen o těch rukopisech, které našel. A když napíše, že je lidových rukopisů málo, tak to přece není žádná výtka lidem, kteří měli celé to muzeum na starost. A že se v Lužici zachovalo málo lidových rukopisů, to se nedá popřít. Černý si také nemyslí, že by posuzoval velice přísně jejich vystavované písemnictví. Jasně v Národních listech z 18. července napsal: „Hlavní překážkou podrobnějšího představení literatury byl *nedostatek místa*. Ale konečně i z toho, co zde vystaveno, nabýváme byt' přibližného obrazu literárních snažení lužickosrbských.“ Tím je Černý omluvil. Ani ve snu by Černého nenapadlo, že by jeho referáty mohly být pochopeny jako namířené proti někomu nebo dokonce proti Mukovi.

V dalším bodě dopisu chce mít Černý jasno. Muka napsal, že Pilik odmítl dále spolupracovat, protože byl za svou dobrou vůli a obětavost pošpiněn, a mimochodem prohlásil: nevděk charakterizuje Slováky. A Černý se ptá, jestli to platí jemu. Černý přece nemůže za to, že je K. A. Kocor tak nesnášenlivý. Že vedle sebe nesnese ani B. Krawce, ani J. Pilka, ani nikoho jiného. Černý je tím vinen? Cožpak mohl Pilka pošpinit tím, že napsal: „Morální úspěch (koncertu) byl plný – a mohli s ním býti pánové *dr. Jiří Pilik* a *Bjarnat Krawc*, kteří koncert připravili ... úplně spokojeni“.

Výrok, aby z bratrské lásky zamlčoval nedostatky, by od Muky, tak moderního a vzdělaného člověka, nikdy nečekal. Černého přesvědčení je jiné. Podle něj velký díl přátelství spočívá v otevřenosti a vždy bude otevřeně psát o tom, co vidí a cítí. Samozřejmě omluví, co omluvy je hodné, a pochválí, co pochvaly zasluhuje.

Že jsou Muka a Sommer z jeho referátů deprimováni, tak něco takového Černý za svou práci nečekal. Napsal osm referátů o lužickosrbské výstavě do Národních listů, Světozoru a Českého lidu. Neprokázal tím snad důležitost výstavy? Který jiný slovanský spisovatel napsal o lužickosrbské výstavě aspoň slovo, ptá se Černý. Pilik má pravdu, když říká, že nevděk charakterizuje Slováky. Černý už dávno neočekává za svou práci vděk.

Na Mukovu výtku, že mu mohl pomoci sestavit instruktivní přehled sbírek a písní, se Černý obhajuje tím, že měl starosti s přestěhováním do Prahy a nové zaměstnání a boj o existenci mu braly všechny čas a sílu.

Černý považuje Mukova slova, kterými se ho dotazoval: „ ... *co by bylo bývalo lepší, jestli představit to, co nabídli prvním pokusem pomocí jejich slabých sil, a nebo, protože dopředu věděli, že to bude a musí být neúplné, měli složit ruce do klína, a dát za pravdu těm, co ho měli za blázna, když s tou myšlenkou přišel?*“ absolutně za nepromyšlená. Černý si myslí, že svými referáty ukázal, že bylo učiněno víc než dost. Vždyť důležitost výstavy vyzdvihl i tím, že napsal, že to je první zdařilý pokus o lužickosrbské národopisné muzeum. Do „Světozoru“ např. napsal (435^[1]): „ ... zapomínaný a přehlížený nárudek lužických Srbů ... najednou představuje se veřejnosti na výstavě jednoho z hlavních měst Evropy – představuje se *exposicí, kteráž budí živý interes a vymáhá úctu a uznání.*“ A dále v Národních listech z 15. července opublikoval: „Celkový dojem národopisného musea lužickosrbského jest *velmi pěkný, uspokojující a potěšitelný.* Což jim Černý neprokázal zasloužené uznání? I Černý se cítí dotčen! Na Mukovu výtku, že se jim nedostalo uznání ze strany slovanských bratří, Černý odpovídá, že ti slovanští bratři, to je pouze on, neboť se o lužickosrbské výstavě dosud nikdo z jiných Slovanům nikde nezmínil ani slovem. Velmi ho bolí, že A. Muka si uvedené citace z českých novin špatně vyložil.

Nikdy by Černého nenapadlo, že se mu dostane ze strany Lužických Srbů za jeho nezištnou práci takové odměny. Od Hórnikovy smrti si už musel na ledacos zvyknout. Kdyby mu památka M. Hórnika nebyla tak drahá, už dávno by odložil své lužickosrbské pero a pero pro Lužické Srby.

Na konci dopisu Černý konstatuje, že bude dobře, jestli ho Muka bude po přečtení tohoto dopisu pořádkem tak bratrsky milovat jako před tím. Pokud ho však milovat jako před tím nebude, pak tedy dává Mukovi sbohem a má si hledat někoho jiného, kdo ho bude tak věrně milovat, jako ho miloval on. Černého to sice bude bolet, ale bude mít zas o jednu hořkou zkušenost navíc. Tento poslední odstavec dopisu vyznívá pro Černého až domýšlivě a ješitně.

281 /26/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (179 – 9)

W Prahy 12/ 9. 96.

Lubowany bratřiko!

Póslach Tebi wobšěrný list, zabych pak Će poprosyc, zo by jeho wobsah zdžělít tež dr. Pilkej a Sommerej. Njecham mjeć njepřećelow mjez Serbami, kotrymž so poswjećich. Dale njezabudž w Maćicy wuskutkować, zo bychu akademikowje w Nowym Bydžowje ćišćany diplom dostali, dokelž za Maćičny Dom 100 šesnakow zhromadžichu. Skónčnje Će prošu, zo by mi póslał „Wopomnjeńku na serbsku narodopisnu wustajeńcu w Drježdžanach 1896⁴³³“. Fotografije slubjene wočakuju. Pisaj, hać sy namakał tamnej 2

⁴³³ Arnošt Muka: Wopomnjeńka na serbsku narodopisnu wustajeńcu w Drježdžanach 1896. Je to krojových obrazů lužických ve světlotisku. Album.

čísle N. Listow. Tohorunja, hač sy dostał Swětozor č. 37. a 38⁴³⁴. Wjele dobreho wot maćerje (je přeco hišće khorowata) a bratra. Z wutr. postr. Twój

Adolf

Dopis č. 281

Černý zapomněl Muku v dopise poprosit, aby jeho obsah sdělil také Pilkovi a Sommerovi. Nechce mít nepřátele mezi Lužickými Srby, kterým se zasvětil. Prosí o zaslání „Vzpomínky na lužickosrbskou národopisnou výstavu v Drážďanech v r. 1896“.

282 /27/ Arnošt Muka Adolfu Černému (103 – 18)

W Freibergu, 17. 9. 96

Lubowany mój bratřiko!

Twój dołhi list je mje njewuprajnje bolił; přetož widžu, zo sym so we swojim rudženju a dwělowanju wopaki wurazył, tak zo mje njejsy zrozumił: ja njechach Ći ničo porokować, wjele mjenje Tebje rudzić a ranić, ale chcych Tebi swoje horjo skorzić a raz swoju wutrobu Ći wusypać a we swojim dwělowanju zaso raz wěste wobkrućenje rozcychnowanu wutrobu pokojace a měrowace wot Tebje měć, zo mje lubuješ kaž přeco. Přetož Ty sy jenički kiž mje prawje rozymiš a tola sy mje tež Ty tón króc raz njerozymił? Tuž jenož zabudź a wodaj a budź dale mój stary swěrný bratřik! Přetož žiwjenje je krótke a Bóh wě, kak dołho so změjemoj. Ja dwěluju nětko husto na wšěm a móhtł Tebi wjele wjele powědać wo přećiwnjenjach, hanjenjach a intriguach našich starych, kotrež su samo na naš wubjerk njezbožownje skutkowałe, a su to hišće maličkosće, štož sy w Serbskich Nowinach čitał. Jenički, kiž je mi tu swěru k boku stał, je Sommer, a to ma so jemu wysoko wažić. Njecham Tebi tu dale wo tom pisać, ale Tebi bórzy raz ertnje wšo wupowědać, jenož to: wěš, zo sym nic jenož wjele materialnych srědkow, ale samo swoju strowosć za naše lube Serbowstwo woprował, a za to dostach wot znateho wótcinca a samo blizkeho swojeho wuja titul rowryjerja Serbowstwa! Hdyž potom na wšěm dwěluju, njeměj mi za zło. Kak rad bych so wšeho bědženja za Maćičny dom a wšeho wojowanja na zjawnosći wzdał a so po přikładze našeho lubeho Hórniku samemu wědomostnemu džělanju a spisanju mnohich tak nuznych knihow za naš luby lud cyle podał, ale přeco mje zaso ja njewěm što honi do

⁴³⁴ Adolf Černý: Národopisná výstava Lužicko-srbská v Drážďanech, Světozor, č. 37, 24. 7. 1896, s. 435, 438; č. 38, 31. 7. 1896, s. 447-450.

zjawnosće a tola kaž so mi zda, njehodži so za nju, njechadža mje we njej. Ach, kak je to ćežko! Nětko pak z krótka wotmołwjam na Twoje prašenja štož zamožu. Hdyž so pódla zakituju, wodaj mi to z bratrowskej lubosću. To čisło „Narodnych Listow“, z kotrehož Ty sady přećiwo mi cituješ, ja bohužel hišće nimam a čitał njeběch. Ty drje sy mi je w Drježdžanach dał kaž pišeš, ja pak sym je tam při mnohich starosćach tehdy zhubił abo někomu požčil a zaso njedostał. Potajkim ja hišće nimam tamnej dvě čisle *Narodnych Listow*, wo kotrež Tebje prošach a tudy znowa prošu, tež sym drje dzeń do Twojeho lista dostał č. 38 a 39. Swětozora; tola w 39. njesteji *ničo* a w 38. jenož dokónčenje Twojeho nastawka wo našej wustajeńcy, wulcy rad bych tež jeho spočatk měł (je drje to w čč. 36. a 37.) a prošu tež wutrobnje wo připóslanje toho. Přecelniwe spomnjenje wo nami třomi a pokazanje na skónčenje wustajeńcy w č. 253 abo lěpje tuto čisło 253 dostach z Twojej poslednjeje khartku. Koncert budžemy přećiwo woli a bjez pomocy dra. Pilka sobotu 26. sept. wospjetować a nimo toho snano dwaj wobrazaj ze serbskeho žiwjenja pokazać, ale wot serbskeho dźiwadła nam kn. Schmidt, Wallner a druzy wotradžuja. Njewěm nětko, što činić, boju so nětko sam, zo njebychmy před kritiku wobstali. Što dha Ty k tomu myslíš a radžiš? Piš mi to z khartku skerje lěpje. Hańbuj so nětko, zo sym z cyła wěc nastaća serbskeje wustajeńcy dótknył, dokelž dyrbiš mje měć tohodla za česće lakomeho, tola chcu so přichodnje k ponižnosći dđeržec a we njej prócować. Wěc ma so z krótka takle: Kónc januara abo spočatk februara wopytach přeni króc kn. Schmidta na jeho žadanje a podach jemu na jeho próstwu rozpis, kak ma po Serbach jězdzić, jeli chce charakteristiske twarby namakać a wobrazować kaž bě jemu prikazane. Bórzy jeho zaso wopytach a prošach, zo by zastojnstwo njestroniskeho sudnika planow Mauerera a Grothy přijal a při tym spomni wón, zo ma mysl při Drježdžanskej wustajeńcy *saksku* wjes natwarić z kharakteristiskimi starymi twarbami ze wšěch kónčinow sakskeho kralestwa a zo ma jena khěža serbska być, ta ma so ze serbskimi meublemi wuhotować a jako korčma předstajić a přenajec, w Rudnohórskej khěži maju so džěćace hrajki z drjewa wustajić a předawać a w Voigtlandskej khěži maju so mloko a twarožki a podobne předawać. Mje wón prošeše, zo bych jemu pomhał rudnohórskich fabrikantow tajkich hrajkow dobyć. Ja to činjach, ale woni wotprajichu, mjez tym běchu jutry přišle a jeho rozsud wo tymaj planomaj a jeho zajimawosć za naš Maćičny dom bě so wubudziła. Tež Voigtlandskich njebě móžno dobyć; tuž namjetowach jemu ja, zo chcemy cyłu serbsku wjes natwarić a namołwjach jeho, zo by swjatki sobu do Prahi dojeł a sebi Wašu česku wjes wobhladał a druhich interessentow sobu wzał. To so sta a ideja serbskeje wsy bu přijata a Grothe

měješe plany džělać, ja pak přilubich pomoc a namjetowach, zo chcemy khěže ze wšelakich stron, tež z Błotow brać a tak wuhotować, kaž w Praze běchu, jenu pak žadach sebi za nas a chcych ju wuhotować a zastupny pjeněz (za Maćičny dom) brać a to bu mi přilubjene, zo směm; tuž přindžechmy na Ralbičansku šulu a tu dyrbjach dostać. Tola jako počach myslić hromadzić a disponować, widžach zo so tajka stara khěža za wotmysleny musej njehodzi, a namjetowach wjetšu khěžu a dostach nětčiši musej natwarjeny. Při zřadowanju našeho serbskeho museja pak dyrbjachmy so tajić, dokelž bě konkurencny sakski musej nastał, kotryž wšo po našim přikładze činić pytaše a kiž chcyše so tež do serbskeje wsy, tam hdžež je nětko hosćenc k „Bětemu Worjołej“ wusynyc. Na serbsku narodopisnu wustajeńcu sebi Schmidt myslil njeje, ale ja sym jeho hakle za tutu mysl dobył. Tola bjez jeho zastupowanja před hłownym wubjerkom njebudžech móhl swoje wotpohladanje dospěć a přewjesć. A to je najwejtša zasužba Schmidtowa, a we nim smy swěrneho přecela a pomocnika za naš serbski Maćičny dom dobyli.

Zo sy mój wobraz atd. do Swětozora podał, je wěsće zjawny wopokaz Twojeje bratrowskeje lubosće a sym Tebi za to džakowny, prošu pak Će tola, zo by jón wróco sčahnył, jeli by přez to dospěć móhl, zo bychy woni za to Sommerowy wobraz a žiwjenjopis přijeli; přetož mi je a dže wosebje wo to, zo by so lubemu a swěrnemu pomocnikkej Sommerej tuta česć stała, kotruž je sebi poľnje zaslužil, a zo by jemu to bylo zarunanje za to, zo je so tež dyrbjał hanić dać rowryjerja Serbowstwa, dokelž je njekhabljacy swěru mi k boku a k pomocy stał.

Zo sym był přećiwo Tebi někak rozhorjeni při pisanju swojeho lista, to Tebi hišće raz wobkrućam, zo to njeje tak. Rozhorjeny běch, ale nic přećiwo Tebi, nawopak přećiwo našim ludžom: Kocorej, Markej, kiž dra. Pilkowe zakitanje njepruwza, Pilkej kiž dalšu pomoc zapowě prajiwši: Njedžakownosć kharaterisuje Słowjanow (to pak so počahowaše na Kocora a Marka, na žadyn pad na Tebje – to sy mje cyle wopak zrozumił) a samemu lubemu Andrickemu, kiž nam wudawaše, zo smy česć Serbowstwa z wočow pušćili. A jeli abo lěpje hdyž we swojej rozhorjenosći abo lěpje poraženosći a dwělowanju dla tutych nazhonjenjow Tebi pisach, čehož je mi žel, dha mi to bratrowscy wodaj. Runje dostach zaso někotre fotografije ze serbskeje wsy a sćelu Tebi je hnydom pódla kaž tež naš serbski album, wobrazy ze drastneho swjedženja, wo kotrychž pisach, přeco hišće dostać njemóžach, sym pak je wospjet žadał, a hdyž je dostanu, pósćelu je hnydom.

Do poslednjeho posedzenja M. S. mje njeběchu přeprsyli, runjež sebi to přejach, w přichodnym pak chcu žadać diplom za Nowobydžowskich Akademikow a tež za druhich zakładnikow.

Twojej lubej, čescenej maćercy přeju z cyteje wutroby bórzowne dospołne wotkhorjenje a poručam so jej nanajnutrbnišo.

Tebje pak košu w bratrowskej lubosći a wostawam stajnje a přeco Twój swěrný bratr

E. Muka

Wodaj, zo pisach z khwatkom. Njewěm, što prjedy, telko džěła na mnje [řaka].

Dopis č. 282

Muku reakce Černého na jeho kritický dopis nevýslovně bolela. Muka se ve svém smutku a pochybách špatně vyjádřil, takže ho Černý nepochopil. Muka mu rozhodně nechtěl nic vytýkat a už vůbec ne ho rmoutit či zraňovat. Chtěl si pouze zanaříkat na svoje utrpení a postěžovat si, co mu leží na srdci. Od Černého si přál uklidnit své rozehvělé srdce a ujistit se, že ho miluje jako vždy. Černý však Muku tentokrát nepochopil. Černý má tedy na vše zapomenout a odpustit mu, ale zůstat hlavně dál jeho starým věrným „bratříkem“.

Muka nyní pochybuje často o všem. Mohl by hodně povídat o překážkách, pomluvách a intrikách starých lužickosrbských patriotů, které dokonce působily velice nešťastně na lužickosrbský výbor. A to, co Černý četl v „Serbských Nowinách“, jsou ještě maličkosti. Jediný A. Sommer mu věrně stál po boku. Podle Muky nemá smysl dál o tom psát. Černý ví, že obětoval Lužickým Srbům nejen mnoho materiálních prostředků, ale i své zdraví, a přesto se mu od jednoho známého vlastence a dokonce blízkého svého strýce dostalo označení hrobař Lužických Srbů. Proto mu Černý nemá mít za zlé, že o všem pochybuje. Číslo „Národních listů“, z kterého Černý citoval proti Mukovi v minulém dopise, Muka bohužel nemá. Černý mu noviny sice v Drážďanech dal, ale Muka při veškerém shonu noviny ztratil nebo je půjčil a už mu nebyly vráceny.

Muka prosí o zaslání všech Černého článků z českého tisku, které se věnují výstavě v Drážďanech. Koncert z 12. července se bude opakovat 26. září proti vůli a bez pomoci dr. Pilka. Kromě toho budou snad představeny dva obrazy z lužickosrbského života. Ale od lužickosrbského divadelního představení je stavební inspektor Schmidt, Wallner aj. zrazují. Muka neví, co má dělat. Má strach, aby obstáli před kritikou. Černý mu má co nejrychleji napsat v dopisnici, co mu radí a co si o tom myslí. Muka se stydí, že vůbec načal téma vzniku lužickosrbské výstavy, protože ho teď Černý musí považovat za ctižádostivého. Příště se proto bude snažit o větší pokoru. Celá záležitost se měla takto: Na přelomu ledna a února (r. 1895) Muka navštívil poprvé Schmidta a na jeho prosbu mu dal rozpis míst v Lužici, která má navštívit, pokud chce najít a vyfotografovat charakteristické stavby, jak mu bylo přikázáno. Brzy ho Muka znovu navštívil a poprosil, aby přijal funkci nestranného posuzovatele Maueroých a Grothových stavebních plánů Matičního domu. Přitom podotkl, že má nápad vystavět saskou dědinu v rámci výstavy v Drážďanech, kde by byly všechny charakteristické staré stavby ze všech končin saského království,

mezi kterými by bylo i jedno lužickosrbské stavení. Toto jedno stavení by bylo vybaveno lužickosrbským nábytkem, představovalo by krčmu, která by byla i pronajata. Ve stavení z Krušných hor by se vystavovaly a prodávaly dřevěné hračky. Ve stavení z oblasti Voigtlandu by se prodávalo mléko a sýry. Schmidt prosil Muku, aby mu pomohl takové hračky získat od krušnohorských výrobců (továrníků). Muka tak učinil, ale ti to odmítli. Mezitím nastaly Velikonoce a Schmidt, který se zúčastnil zasedání MS, aby na něm vystoupil s hodnocením stavebních plánů Mauera a Grothy, se v daném prostředí sám nadchl myšlenkou výstavby Matičního domu. A protože pro prodej mléka a sýrů nebylo možné získat ani Voigtlandské, Muka tedy navrhl Schmidtovi, že by bylo možno vystavět celou lužickosrbskou dědinu a vybědl ho, aby o svatodušních svátcích se zajel podívat na českou dědinu na národopisné výstavě v Praze a s sebou vzal i jiné zájemce. Tak se také stalo a myšlenka lužickosrbské dědiny byla přijata. Grothe měl vypracovat plány a Muka přislíbil pomoc.

Muka dále navrhl, že tam chtějí mít stavení ze všech částí Lužice, která budou vytvořeny podobně jako v Praze. Jedno stavení si pak vyžádal pro Lužické Srby, u kterého by vybrané peníze na vstupném šly na Matiční dům. Mukovi bylo přislíbno, že to tak smí udělat. Když došlo na školní stavbu v Ralbicích, Muka si umínil, že ji pro tento účel musí dostat. Když se však začaly shromažďovat veškeré exponáty, Muka zjistil, že takové staré stavení nemůže posloužit jako muzeum. Rozhodl se tedy pro větší stavení a dostal nyní postavené muzeum. Při zřizování lužickosrbského muzea se museli vše držet v tajnosti, protože vzniklo konkurenční saské muzeum, které se snažilo dělat vše podle Lužických Srbů a které se také chtělo posunout k lužickosrbské dědině, tam kde je nyní hostinec „Bílý orel“. Na lužickosrbskou národopisnou výstavu Schmidt ani nepomyslel. Teprve až Muka ho získal pro tuto myšlenku. Avšak bez Schmidtova zastupování před hlavním výborem výstavy by Muka nikdy neuskutečnil své úmysly. To je podle Muky největší Schmidtova zásluha, a také to, že v něm Lužičtí Srbové získali věrného přítele a pomocníka pro jejich Matiční dům.

Muka děkuje Černému, že dal jeho fotografii do Světozoru, ale byl by býval raději, a prosí o to Černého, kdyby místo jeho fotografie tam byla fotografie A. Sommera se životopisem. Mukovi velmi záleží na tom, aby se tímto způsobem prokázala Sommerovi pocta, neboť si ji plně zaslouží. Byla by to jistá satisfakce za to, že byl i on urážen jako hrobař Lužických Srbů, neboť stál Mukovi vytrvale a věrně po boku a byl mu ve všem nápomocen.

Muka Černého ujišťuje, že v dopise nebyl rozzloben na něj. Byl rozzloben na Kocora, M. Smolera, na Pilka, který odmítl další pomoc se slovy: „Nevděk charakterizuje Slovany.“, čímž ovšem nemyslel Černého, ale Kocora a M. Smolera. Rozzloben byl i na milého M. Andrického, který jim oznámil, že nedbali o čest Lužických Srbů. Černý má Mukovi bratrsky odpustit, když ve své sklíčenosti, zklamání a pochybách po těchto zkušenostech napsal takový dopis. Muka toho lituje.

283 /28/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (180 – 10)

[Praha] 21. IX. 96.

Lubowany, drohi bratřiko!

Měj horcy džak za luby list, poľny bratrowskeje lubosće – a nětko hižo njech ženje mjez namaj mróčaľka njedorozymnjenja njewustupi. Měj tež wutrobny džak za „Wopomnjenku“, kaž tež za fotografije. Sym je hižo za reprodukciju wotedaľ – jenož museum nic; to běše fotograf wopačnje kopiowaľ, tak zo so napisma wopak čitaju, prawy bok je na ľewej stronje a nawopak. Je-li mi móžeš spěšnje druhi wotćah pósłać, prošu, sćiń tak ruče. Sommerowy wobraz, bohužel, njemóža nakładnicy dla njedostatka městna přijěć; Swětozor z cyľa nětko njepřinoša wobrazy spisowaćelow druhich ludow – ze Serbami (Hórnik, Ty) čini wuwzaće. Jara rad bych jeho wobraz něhdže widzaľ, dokelž je to woprawdže sprawná serbska duša. Wodaj, zo jenož něšto słowčkow pisam, wjele džěľa nětko při spočatku šulskeho ľěta. Nadźijam so, zo sy Swětozor ze swojim wobrazom dostaľ. Č. 37 tež dostanješ a tež tamnej 2 čisle Nár. Listow. Z wutrobnym wokošenjom Twój

A.

Přichodnje wjacy!

Dopis č. 283

Černý vroucně děkuje za milý dopis plný bratrské lásky. A přeje si, aby od teď už mezi ně nevstoupil žádný mráček nedorozumění. Děkuje za „Vzpomínku“ a fotografie. Světozor v současné době nepřináší fotografie spisovatelů jiných národů. Muka a Hórník byly výjimka. Pokusí se prosadit fotografii A. Sommera, protože je to poctivá lužickoserbská duše.

284 /29/ Arnošt Muka Adolfu Černému (104 – 19)

Freiberg, 22. 9. 96

Lubowany drohi bratřiko!

Měj džak za Twoju lubu khartku, žedžu pak za Twojim slubjenym mi listom. Nětko khětře powěšć. Wobraz musea a jeneje skupiny z Łutow sym skazaľ a přikazaľ Tebi direktnje pósłać. Staj tola Sommera do jeneje nowiny, a było-li do jeneje pólskeje. Dostanješ hišće nowy wobraz wot njeho. Za mi wopokazanu lubosć a česć nanajwutrobniši džak, dostach 3 ex., njemóhľ mi jich snano hišće 10 wobstarać za moje pjenjezy? Čo. 37. hišće njedostach. Sobotu 26. sept. budže skónčnje swjedžen wustajeńcy „Fest der Wenden“, kaž němske nowiny pisaju. Programm: 1. Serbska meja 2. Serbska kermuša. 3. Serbski kwas ze wšěmi ceremonijemi. 4. *Serbske* reje. 5.

Swjedženske serbske dźiwadło. 6. Serbski koncert, wospjetowanje hižo spěwaných khorow a nowe sola. 12 [piecow]. Wšo we wustajeńcy. Jeli chceš, piš do Wašich Nowin, wosebje pak přinc Ty, jeli Tebi móžno. Započatk popołdnu 4. hodź. Kn. dr. Niederlemu praj, zo budu jim bórzy pisać. Z najwutrob. bratrowskim strowjenjom Twój

E. Muka

Dopis č. 284

Muka děkuje za milý listek. V sobotu 26. září bude konečně slavnost výstavy „Fest der Wenden“, jak psaly německé noviny. Na programu bude: 1) Lužickosrbská májka; 2) Lužickosrbské posvícení; 3) Lužickosrbská svatba s veškerými zvyklostmi; 4) Lužickosrbské tance; 5) Sváteční lužickosrbské divadlo; 6) Lužickosrbský koncert. Slavnost začíná v 16:00. Napíše to i Niederlemu.

285 /30/ Arnošt Muka Adolfu Černému (105 – 20)

W Freibergu 24./9. 96

Lubowany mój bratřiko!

Runje pósłach dlějšu wotmołwu na próstwu rady českeje narodopisneje wustajeńcy do Prahi (na dra. Niederleho) a to serbsku, a tuž prošu Tebje, zo by tam skerje lěpje šoł a ju jim přeložil, jeli je trjeba, su tam wažne wěcy, wosebje je składnosć za Waš musej *Ralbičansku* šulu a serbski musej (twarjenje) za *tuni* pjenjez kupić a do Wašeje českeje wjesnicy přenjesć, ale móžu na wotmołwu jenož hač do 29. sept. čakać, hewak so khěži druhim předatej. Tajka składnosć ženje wjacy njeprjindže! Za 10 dnjow pak dyrbimy zwotnosyć. Naš swjedžen (wšo *cyle* serbske: koncert, dźiwadło, kwas, kermuša, bal) budže 26. sept. wot 4 hodź., přijědźće!!

Z najwutrobnišim strowj. Twój swěrný bratr

E. M.

Dopis č. 285

Muka právě odeslal delší odpověď na prosbu rady české národopisné výstavy (muzea) L. Niederlemu. Dopis je psán lužickosrbsky a Muka prosí Černého, aby jim ho přeložil, pokud bude potřeba. V dopise jsou důležité věci. Zejména je pro národopisné muzeum v Praze velkou příležitostí levně koupit ralbickou školu a budovu lužickosrbského muzea. Tyto stavby by se mohly přestěhovat do České dědiny. Na odpověď z muzea může však čekat jen do 29. září (tedy pět dní), pak budou stavení prodána jiným. Taková příležitost se už nenaskytne. Za deset dnů musí popořadě vše odstranit.

Lubowany bratřiko!

Wodaj, zo Tebi tak dołho njewotmołwjam. Mam smjerc wjele džěta – šulskeho a literariskeho. Wosebje šule mi wjele časa a mocow rubi – kóždy dzeń (z wuwzaćom póndzele) mam šulu wot 7!

Twój luby list, kotryž Ty běše Národopisnemu Museum pósłał, njezapřěju, je mje kusk njeluboznje překhwatał. Na te wašnje poprawom bjerjeće swoje słowo wróco – dokelž běšće nam slubili wšelake předmjety za požćenja, a nětko poprawom chceće, zo bychmy je wotkupili (za figuriny). Hač pak so to smě stać, to dyrbi „rada národopisného muzeja“ postajić. Prjedy hač so rada zeńdze, móžeće wězo figuriny wobkhować.

Nětko mam k Tebi próstwu. Mój přećel H. Kollmann⁴³⁵, historik, zastojnik krajneho archiva, prosy mje wo serbske mjena slědowacych lužiskich stawow, resp. jich wobsedzenjow.

1. Karel Magnus ze Šelndorfu na *Königsbrücku*, *Kuna* a *Začawě*. (?)

2. Hendrych z Schönberku na *Bolberici*. (Bolborcy?)

3. Jan z Warnsdorfu na *Kuna Reichenbachu* a *Hausdorfě*.

4. Kašpar z Metzeradtu na *Dobřici*. (?)

1–4 = plnomocníci měst *Kamence*, *Luban* a *Libé* (Lubij?)

5. Otta hrabě z Solmisu na *Mincenberku* a *Sunebaldě*;

6. Albrecht Kracht na *Melenychu* (?)

7. Hendrych Otto z Gerstorfu na *Dobrołuce*.

8. Andres z Plavna na *Zytwen* (Seitmann?)

5–8 = purkmistři (Bürgermeister) lukowský a gubenský.

Ty maš wěšće źórła, w kotrychž móžeš to wupytać. Napisaj mi, prošu, *němske* mjena wosobow a městnow a tež *serbske* (wosebje tych druhich, t. r. městnow). <prošu Će, wotmolw mi po móžnosći bórzy. Wěc khwata.>

Te 10 čisłow Swětozora Tebi poručich pósłać.

Hladaj, dotal njemějach khwile dónc po Národní Listy – wodaj, dostanješ je w tych dnjach.

⁴³⁵ Kollman, Hynek (1864-1938), český historik.

Tohorunja nowe čisła Swětozora, hdžež su dalše wobrazki z wustajeńcy: błotowska khěža, serbski dwór, ralbičanska šula, *prěnja kwasna reja*. Wězo je zaso dóstanjeće za Łužicu.

Džensa mi skórzeše dr. Zíbrt⁴³⁶, zo njedostawa (ani za Museum) Časopis Maćicy Serbskeje atd.

Jara wobžaruju, zo njemóžach dojěć na „serbski džen“ na wustajeńcy. Runje dostawam Serbske Nowiny – wjeselu so na referat wo poslednich dnjach wustajeńcy. Jara wobžaruju, zo so w S. N. polemika wo serbskim koncerće dale óehnje. To su wobstejenja w Serbach! Kóždy widži jenož swoje lube „ja“ – to je woprawdže zrudne.

Wodaj, drohi bratřiko, zo džensa wjacy njepisam. Njewěm, hdže mi hłowa steji.

Wjele dobreho wot maćerje a bratra.

Z wutrobu Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Sy dóstał lisćik, kotryž Tebi pósłach na wustajeńcu?

Dopis č. 286

Černý se omlouvá, že odpovídá tak dlouho. Má mnoho práce školní i literární. Každý den kromě pondělí má školu od 7:00. Černý nemůže zapřít, že dopis zasláný Národopisnému muzeu ho nemile překvapil. Vše, co jim bylo slíbeno za zapůjčení figurín, že všechny exponáty po skončení výstavy dostane Národopisné muzeum v Praze, tímto způsobem berou zpět. Teď chtějí, aby to bylo odkoupeno. Jestli se tak stane, o tom rozhodne až „Rada národopisného muzea“.

Teď se však k němu Černý obrací s prosbou. Černého přítel H. Kollmann, historik a zemský archivář, by potřeboval znát lužickoserbské názvy lužických stavů, resp. jejich panství. Muka to má Černému zjistit a poslat co nejdříve. Dr. Zíbrt si Černému stěžoval, že nedostává ani pro Národní muzeum ČMS. Černý lituje, že se v SN stále vede polemika o lužickoserbském koncertě. Takové jsou totiž poměry v Lužici! Podle Černého každý vidí jen své milé „já“, což je velmi smutné.

287 /32/ Arnošt Muka Adolfu Černému (106 – 21)

Freiberg, 6. X. 1896

Lubowany mój bratřiko!

Měj najwutrobnější dzak za lisćik do Drježdžan a list sem do Freiberga a za wobstaranje 10 čislow Swětozora a za lube slubjenje mi te narodne listy pósłać (2 čisla) a Swětozor

⁴³⁶ Zíbrt, Čeněk (1864-1932), český kulturní historik, folklorista a etnograf.

z nowymi wobrazami wo serbskej wustajeńcy (pósćel jeli móžno někotre exemplary). Kajke fotografije Tebi hišće slubich pósćac, wo kotrež mi pišeš w lisćiku do Drježdžan, sym pozabył; jeli je chceš a trjebaš, napiš mi na khartku, kotre to su. Sommera a Pilka postrowich, džakujetaj so luboznje a strowitaj Tebje zaso nanajpřećelnišo.

Naš „serbski swjedžen“ je so jara derje radził; na wustajenišću bě 26. sept. na 50.000 ludźi, mnozy wot nas nutř wabjeni. Zo by wědźał, što a kak a zo by do čěskich nowin móhl rozprawy wo tutym do čista serbskim swjedženju pisać, sćelu Tebi pódla pod křižnym zwjazkom programy, teksty a recensije Drježdžanskich Nowin. Rěče při kwasu běchu serbske; džiwadło bě serbske, je pak mało imponowało, dokelž bě poslušarstwo nimale cyle němske, potajkim serbsku rěč njerozymjace. Tola je to wulki skutk tu zjawnje před Němcami ze serbskim džiwadłom wustupić. Za to je so koncert wubjernje radził a wubjernje spodobał. *Wšě* spěwy buchu serbski spěwane, w Serbskich Nowinach smy přeprošeli, tola Serbja njeběchu nimale žane přišli, nimo Khwaćičanskeho towarstwa a Drježdžanskich Serbow. Tuž je dopokaz podaty, zo mějachmy my přeni króc prawje, jako w S. Now. nje přeprošachmy. Časopis M. S. při kažu, zo by so kn. dr. Zibrtej pósćal; bych sam pósćal, ale mam smjerc wjele džěla. Z nowym lětom wozmu rozestanje do Freiberga. Kn. Kollmanej tole k wědženju, štož na připoloženej papjercy steji.

Dla našeho „handla“ z radu narodopisneho museja prošu, luby bratřiko, wopomń tole: 1) Čěski narod je přećiwo serbskemu kaž Rothschild přećiwo prošerjej t. j. poměrnje wjele bohatši, zo móže skerje něšto darić hač serbski. 2) Ja sym slubił, za požčenje figurinow po móžnosći wšě drasty, kotrež so na nje woblekaju narodopisnemu museju darić dać a to tež budže so stać. 3) Runje te wěcy, kotrež sebi rada narodopisneho museja wot nas žada za dar, njejsu naše, ale zdžěla je dyr bimy *droho* kupić zdžěla je z cyła njedostanjemy. 4) My smy dyrbjeli za te požčene figuriny a jich zhotowjenje wjele wjacjacy wudać, hač su wone same winojte za jich zhotowanje, zdrasćenje a zestajenje a jako cło na sakskim cłonistwje; na cłonistwje mjenujcy nimale 600 hriwnow a to dla zmylka narodopisneho museja, kiž te wěcy w Praze před wotpósłanjom njebě deklarirował (prašej so kn. Štapfera). To bychmy wšo byli přeć ćisnyli, hdyž sebi narodopisne musej te figuriny wróćo žada a za Maćičny dom bychmy potom mało dobytku měli. Zo pak by rada narodopisneho museja widžala, zo smy přez naše mocy darniwi, budu so starać, zo wona wšo *darjene* dostanje, štož sebi žada, a štož naš serbski wubjerk njebudže móc a chcyc kupić, budu *ja* kupić a ji darić, sym džě tak hižo přez 2000 hriwnow přisadził při našej wustajeńcy; přenja wjetša posyłka bórzy do

Prahi dóndže. Snano so potom Waša „rada n. m. č.“ pohnuta začuje, nam te figuriny přewostajíc, wosebje dokelž chcemy je z našim musejom k létu na wustajeńcy w Lipsku wustajíc, štož by so nam skazyło a zadžěwało, hdy bychy sebi je nazad žadali. Prošu, zdžěl to tym knjezam bórzy, *njepiš* pak wo našim projekće dla Lipska ničo do nowin, doniž njebudže Lipsčanska wustajeńca 15. hapr. 1897 wotewrjena; hdy bychy chauwinisći němscy to pytli, bychy nam wěc skazyli. Z najwutrobnišim strowjenjom poruča so Tebi a Twojim lubym Twój swěrný bratřik

E. Muka

6. X. 96

Za knjeza A. Kollmanna historika

1. Karl Magnus von Schellendorf auf Königsbrück (b. Dresden), Kuhna (b. Görlitz) u. Satzan (mir unbekannt!) – Karl Magnus ze Šellendorfa na Kinsbórku, Kunowje a Začawje (hdže?)
2. Heinrich von Schönberg (altes sächsisches Adelsgeschlecht) auf Bolbritz (b. Bautzen) – Hendrich ze Šenberka na Bolborcach (pl. Bolborcy)
3. Johann von Warnsdorf (in Böhmen a. d. Grenze) auf Kuhna, Reichenbach (Dorf b. Kamenz resp. Städtchen b. Görlitz) und Hausdorf Dorf nördl. v. Kamenz: Jan z Warnsdorfa na Kunowje, Rychbachu a *Wukecach* (Wukecy = n. pl.)
4. Caspar von Metzrad auf Döbritz (Dorf b. Kamenz, jetzt deutsch officiel *Döbra* genannt; Kašpor z Metzradow na Debricach (Debricy = nom. pl.)
5. Otto Graf von Solms (saßen und sitzen noch jetzt auf Sonnenwalde in d. Niederlausitz) auf Müncheberg (Städtchen im Kreis Lebus, Mark Brandenburg) und Sonnenwalde: Ota hrabja ze Solmsa na Mnišoncu a Grožišću (ds. Grožišćo = hs. Hrodžišćo)
6. Albrecht Kracht auf Mehlen (Dorf im Gubener Kreise): A. Kr. na Malinju (snano tež deminitiv hrjebane bylo: Malinku: Malink = Melenich)
7. Hernrich Otto von Gersdorf (Dorf b. Kamenz u. b. Görlitz) auf Dobrilugk (Kloster u. Stadt in d. Niederlausitz an d. sächs. Grenze): H. O. z. na Dobrołucy (Dobroług.)
8. Andreas von Plauen auf Seitwam (grosses Dorf im Kreise Guben, Niederlausitz): Handrij z Plavna (pak w Voigtlandže pak w Braniborskej při Haboli) na Žytowanju (Žytowań, masc.).

+ města su: Kamjenc (Kamenz), Lubań (Lauban) a Libij resp. Lubij (Löbau, skeps. Libe) we Łužicy hornjej.

Dr. E. Muka.

Dopis č. 287

Muka děkuje za listek do Drážďan a dopis do Freibergu. Pozdravy Sommerovi a Pilkovi vzkázal. Lužickosrbská slavnost v Drážďanech se velice dobře vyvedla. Výstaviště 26. září navštívilo 50 tisíc lidí.

Některé ale museli dovnitř přímo nalákat. Divadelní představení bylo lužickosrbské, ale málo imponovalo, neboť publikum bylo většinou německé a ničemu nerozumělo. Ale i přesto je to velký počín lužickosrbsky veřejně vystupovat před Němci. Zato se však velice vydařil a velice se líbil lužickosrbský koncert. Všechny zpěvy byly lužickosrbské. Koncert byl velmi slabě navštíven Lužickými Srby, ačkoliv bylo v SN otištěno pozvání na koncert do Drážďan. Přítomni byli jen Lužičtí Srbové žijící v Drážďanech a ze spolku Chwaćicy. Zde je důkaz, že měli poprvé pravdu, když v SN nezvali na koncert do Drážďan. ČMS Zibrtovi pošle. Od nového roku bude ČMS rozesílat z Freibergu. K dopisu přikládá informace pro H. Kollmanna.

Pokud jde o obchod s „Národopisným muzeem“, má si Černý uvědomit několik faktorů: 1) Český národ je proti lužickosrbskému něco jako Rotschild proti žebrákovi, tzn. že je mnohem bohatší a spíš může něco darovat; 2) Muka slíbil za zapůjčené figuríny věnovat národopisnému muzeu podle možnosti všechny kroje, které budou na figuríny navlečeny, a tak se také stane; 3) A právě věci, které po Lužických Srbech chce národopisné muzeum jako dar, nejsou jejich. Zčásti je musí draho odkoupit a zčásti je vůbec nedostane; 4) Pokud jde o zapůjčené figuríny, tak za jejich přepravu, ustrojení a sestavení museli vydat mnohem více peněz, než jsou samotné figuríny hodny. Na saském celním úřadě museli zaplatit clo v hodnotě 600 marek jen kvůli chybě Národopisného muzea, které ty věci před odesláním z Prahy celně nedeklarovalo. To může potvrdit i K. Štapfer. O to všechno by teď měli přijít, když národopisné muzeum požaduje figuríny vrátit a čistý zisk by byl ve prospěch Matičního domu malý. Aby však „Rada národopisného muzea“ viděla, že jsou štedří, bude se Muka snažit, aby dostali darem vše, co jim bylo slíbeno. Co nebude moci lužickosrbský výbor darovat či koupit, koupí pro muzeum sám Muka. Beztak už dal ze svého na Lužickosrbskou výstavu 2000 marek. Pak to snad přiměje „Radu národopisného muzea“ přenechat jim figuríny, zejména když se chtějí se svým lužickosrbským muzeem účastnit výstavy v Lipsku. Což by se překazilo, kdyby museli figuríny vrátit do Prahy. Černý o účasti Lužických Srbů na výstavě v Lipsku nemá psát dříve, dokud nebude slavnostně otevřena 15. dubna 1897. Kdyby to němečtí šovinisté zjistili, věc by jim určitě překazili.

288 /33/ Arnošt Muka Adolfu Černému (107 – 22)

Freiberg, 16. X. 96

Lubowany mój bratřiko!

Měj džak za Twoju lubosć a pomoc w nastupanju figurinow, a prošu Tebje naležnje, zo by so sobu starał, zo bychmy je po móžnosći tunjo (za 20 šesn.) dostali, dokelž dyrbimy tola hladać, zo bychmy tež někajki pjenjez za Maćičny dom z dokhodow museja zbytny měli; žadaju sebi hižo wot nas zličbowanje nadrobne knježa kaž kapłan Šewčik⁴³⁷. Wot wěcow kotrež sebi Waš musej přeje, póscelemy po móžnosći wšě kaž tež na př. te drohe křinje a truchlicy à 60 hr. a podobno, zo bychy našu dobru wolu widźeli. My snano

⁴³⁷ Šewčik, Michał (1870-1903), lužickosrbský farář, historik a publicista.

z Maćicu wučinimy, zo naš narodopisny musej Wašemu českemu museju jako swójstwo připadnje tak khětre hač jón Maćica njeby wjacy rodziła abo hdy by zašla, to ja nam při přepodaću museja wuměnju. Tak widziš, zo sym ja za Waš musej štožkuli je mi móžno. Tola wo tom njeписajće ničo do Nowin. Wulke njeluboznosće nam čini dohladowař museja Zymny, je jara zły a sebičny čłowjek.

Z najwutrobn. strowj. Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 288

Muka děkuje Černému za jeho lásku a pomoc ohledně figurín. Muka prosí Černého, aby se postaral o to, že figuríny dostanou co nejlevněji (za 20 šestáků). Musí se také pamatovat na to, aby jim ještě peníze vybrané na vstupném zbyly na Matiční dům. Z věcí, které si národopisné muzeum přeje, bude do Prahy posláno podle možnosti vše. Jako důkaz dobré vůle pošlou i drahé skříně a truhlice po 60 markách. Lužickosrbský výbor s MS co nejdříve dojednájí, aby národopisnému muzeu v Praze připadlo vlastnictví lužickosrbského muzea z drážďanské výstavy. Hlavně o tom nemá Černý psát do novin. Muka dělá, co může. Velké nepříjemnosti jim působí dohlážitel muzea v Drážďanech Zymny. Je to zlý a sobecký člověk.

289 /34/ Arnošt Muka Adolfu Černému (108 – 23)

Freiberg, 24. 10. 96

Lubowany mój a swěrný bratřiko!

Za tydzeń snano wotpósćełemy wšo do Prahi, štož sebi rada narodopisn. museja z našeho museja přeješe. Napišemy na posyłku: zur Zollabfertigung in Prag, abo hinak? Dr. Niederle piše předběžnje, zo měli my za figurinu 25 zł. plăćić, řeč tam hnydom za nas, zo bychmy za 20 zł. dostali, kaž mi Ty to pisaše. Praj, zo chcemy do našich wustawkow stajić, zo ma musej do Prahi přińić, jeli so Maćica rozweže abo wo njón njerodzi. Maš dha pokrač. Mythiskich Bytosći za Časopis hotowe? Knjez prof. Fr. Š. *Kuhač*⁴³⁸, Zagreb, Zrinjevac 9 chce do „Prosvjety“ nastawk wo našej wustajeńcy podać a prosy wo klišeje za njón Tebje resp. redakcije „Světózora“ a „Złoteje Prahi“, prošu wobstaraj jemu hnydom wšitke, kotrež w tymaj redakc. hišće maju. Prosvjeta chce je zaplaćić, a potom je Kuhač hnydom mi pósćele za „Lužicu“. Pósćel mi tola tež te exx. Světózora, kiž maju nastawki wo Nižegordskej wustajeńcy, zaplaću je jim. Kn. inspektor K. Schmidt mi srjedu skoržeše, zo nima hišće swoje rysy za tón modell

⁴³⁸ Kuhač, Franjo Ksaver (1834-1911), charvátský hudební historik a etnolog.

póslane wróco; trjeba je nuzno, prošu póscel je hnydom: Dresden, Glacisstr. 10 zapisane. Naš Drježdžanski koncert móhl so w zymje w Čechach spēwać za naš Mać. dom. Partituru my damy a teksty prošu Tebje hnydom do českeho metriscy přeložić. Knižku sćelu pódlu.

Z wokošom a w lubosći Twój swěrný bratr

E. Muka

Dopis č. 289

Za týden snad už odešlou do Prahy vše, co si „Rada národopisného muzea“ přeje. Niederle psal Mukovi, že chce předběžně za figurínu 25 zlatých. Černý má zařídit, aby to bylo pouze 20 zlatých. Dále mu psal prof. Kuhač ze Záhřebu, že chce do „Prosvjety“ dát článek o lužickosrbské výstavě a přes Muku prosí Černého, aby mu poslal nejrůznější štočky vztahující se k výstavě. Redakce „Prosvjety“ štočky zaplatí. Inspektor Schmidt si Mukovi stěžoval, že nedostal zpět ještě rysy určené k vyhotovení modelu. Potřebuje je nutně. Koncert, který měl takový úspěch v Drážďanech, by se mohl uspořádat třeba v zimě v Čechách a výtěžek z této akce by šel na Matiční dům.

290 /35/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (182 – 12)

W Prazy, 15. XI. 96.

Lubowany bratřiko!

Sy dóstał mój lisćik w nastupanju předmjetow za narodopisny muzej?

Wodaj, zo rukopis hišće njedostawaš – přirunowace studija bjeru mi wjele časa. Staj do přenjeho listna druhi nastawk, mój pak wotstorč do 2. abo 3. Džělam pilnje – njecham pak napisać něšto njedokładnje. Prošu Će, zdžěl mi, *kak wukladuješ słowo „khodojta“*, delnjos. „*chódota*“ (woznamjenja kuzłarniču abo mórawu, woboje). Chcu Twoje wukładowanje wužić (wězo z Twojim mjenom).

Wočakujo Twoje wotmołwjenje sym z wutrobnym postrowom Twój swěrný bratr

Ad. Černý

Mam smjerc wjele džěla – [Hus]to nimam ani khwile so najěsć. Ta šula!

Dopis č. 290

Černý potřebuje od Muky výklad slov „khodojta“ a „chódota“. V textu chce mít výklad s Mukovým jménem.

Freiberg, 18. XII. 1896

Lubowany mój bratříko!

Wodaj, wodaj a hišće raz wodaj, zo Tebi tak dołho njejsym pisał, ale weř, sym hač do džensa nimo zastojnskeho ćežkeho džěla telko džěla, starosćow, mjerzanjow a njeměra z našej wustajeńcu a z musejom měł, zo sym wšitko druhe a svojich najlepších přecelow a pokrejnych zapomnić dyrbjał. Tuž hišće raz wodaj. Nadžijam so, zo budže mi z nowym lětom lěpje a lóže.

Kak je so wšo z wustajeńcu hišće pletło a kak je nas naš hłowny dohladowař Z. zjebał, hanił a krjudował, wo tom raz ertnje abo pozdžišo pisnje. Čisty dobytk za Maćičny dom budže lědma na 3000 hriwnow. Tu wšo za našu wulku prócu! Tola njech, moraliski dobytk pola Němcow a dale je wulki a wjele wjacy winojty hač pjenjezy, runjež wšak bych chcył za naše khude džěco Maćicu k jeje statokej ji k božemu džěsću prawje wjele wobradzić. Nó, snano pak tola nětko po wustajeńcy a po zjawnym pokazanju narodneho žiwjenja nam skerje něchtó šćedru ruku wotewri. Po nowym lěće budu nětko z nowa prosyc a zběrać. A prošu Tebje, lubowany bratříko, pomhaj, pomhaj mi Ty we tom skutkowanju w Twojej złotej Praze a po Čechach. Njechaš dha po hodžoch serbski *koncert* tam zarjadować k lěpšemu Maćičneho doma a zběrace listna někotre wot přecelow k přecelam slać? - Čiń lubje, prošu dla Maćicy.

NB. Nimale cyły musej smój mój ze Sommerom samaj pakowałoj do kistow atd. přeco srjedu a sobotu do Drježdžan jězdžo, a wječor při swěcy bě nam zakazane.

Nětko ad rem: khodojta, lěpje khodota (chodota) je šerjenje, kotrež na ludži khodži = Hexe, Alp: khodota mje dusy; přirunaj: morwy khodži (město šeri) d. Tote geht um, spukt; přir. w slowjenskim: pošast (f) Gespenst, Hexe = po – šed – t; tohorunja w małoruskim: pošest = Gespenst: starosłowj. a ruski chodataj = posol (legalus) a južnoserbski uchoda (Spion). Hdy by mi *kruch* z najmjeńša listno Twojich „Mythiskich bytosćow“ skerje lěpje chcył pošlać, bych Tebi był jara džakowny.

Wašemu čěskosłowjanskemu narodopisnemu museju sym žadane předmjety pošlał, tak daloko hač bě to móžno (nimale wšo druhe, jenož drasty dotal hišće nic a nic fotografije). Tola tež drasty woni hišće hač do jutrow po móžnosći dostanu a po hodžoch rjanu kolekciju drastnych fotografijow. Zdžěl jim to, budu so po móžnosći za nich starać a na nowy tydzeń jim tež skónčnje móc pisać, a budu jim nadrobno rozpisać, što sym jim pošlał, kaž sebi Ty to přeješ, z mjenom městna atd. Figurina chcemy wšitke

23 skhować a proś jich hišće raz, zo bych nam je po 20 zł. jenu wostajili, kaž su Tebi slubili. Ja budu so wěsće tež dale za nich starać, hdyž změjemy jenož najprjedy naš Maćičny dom zdźěla natwarjeny a naš musej we nim postajeny.

Je redakcija „Złoteje Prah“ žane serbske klišejy do Zahrjeba póstała. Jeli nic, proś ju, zo by je nam (Andrickemu) za Łužicu póstała. Hdy příndže w „Českim Lidu“ nastawk wo našej serbskej wustajeńcy. Inspektor Schmidt je te rysy dostał a so džakuje za jich wróćenje. Te čísla „Světózora“ wo ruskej wustajeńcy njejsym dotal dostał. Mam wutrobne požadanje Tebje raz widзец a so z Tobu bratrowscy rozmołwjeć; njechaš ke mni na prózdniny přijěć? W bratrowskej lubosći sće Tebi a všem Tvojim lubym drohim najwutrobniše strowjenja a přeje Wam radostne „Bože džěčo“ a swjate dny Twój Tebi stajnje swěru přikhileny bratřik

Ernst Muka

Dopis č. 291

Muka se omlouvá, že přes měsíc nepsal. Má stále mnoho starostí a trápení se školou, s lužickoserbskou výstavou a lužickoserbským muzeem. Muka doufá, že v novém roce bude lépe. Jak se vše odvíjelo s muzeem, jak je hlavní dohlížitel Zymny oklamal, urážel a trápil, o tom Černému poví ústně. Čistý zisk pro Matiční dům bude sotva 3000 marek. Bylo to aspoň morální vítězství nad Němci. Přesto by chtěl Muka MS nějak obdarovat. Po výstavě, když teď dokázali existenci národního života, se snad najde více těch, kteří by je mohli finančně podpořit. Od nového roku každopádně začne opět sbírat a prosit jako před přípravami na výstavu. Prosí Černého, aby dál sbíral na Matiční dům.

Muka zaslal Československému muzeu požadované předměty, které zaslat mohl. Fotografie krojů a kroje ještě neposlal. Do Velikonoc jim ale kroje budou určitě zaslány a po Vánocích mohou očekávat kolekci krojových fotografií. Černý jim to má v Národopisném muzeu sdělit. Chtěli by si uchovat pro Lužickoserbské muzeum v Matičním domě všech 23 figurín po 20 zlatých, jak Černému slíbili. Muka se bude o figuríny dál starat, dokud nebude alespoň z části postaven Matiční dům, kde by je mohli uskladnit. Inspektor Schmidt děkuje za vrácené rysy. Muka má touhu vidět Černého a opět si s ním bratrsky popovídat. Ptá se, jestli ho nechce o vánočních prázdninách navštívit.

292 /37/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (183 – 13)

W Prahy 19/12. 96.

Lubowany bratřiko!

Njewěřiš, z kajkej radoscu powitach Twój luby list – myslach sebi hižo, zo Sy traš na mnje hněwny toho dla, zo Tebi rukopis bytosći njesćełu. Ale njemóžeš sebi pomyslić, kak mało časa mi lětsa wostanje za moje džěła – a husto sym tak wotpjaty wot šulskeho

džěła, zo njemóžu tež tych něšto khwilkow wužić a dyrbjú wotpočować. Pódla toho mějach přeco wjele starosći a mjerzanjow – dyrbjach tež dla zaslužnja pisać – mějach džěło (kotrež pak dale traje) w redakciji anthologije z českeje poesije (a to je njemałe džěło, čitać stare mnohe zběrki, stare časopisy atd.) atd. Tola započal sym hižo pisać, tak zo nětko hižo mam najwobćežniši džěl – hromadženje a kritiske rjadowanje a přiřunowanje materiala – za sobu a zo Tebi po hodžoch cyle wěsće rukopis za 1 listno pósćełu, dalši pak bórzy w januaru.

Móžu sebi mysleć, kajke džěło sy měł z přenjesenjom museja do Budyšina a ze zličbowanjom wustajeńcy. Naš wustajeńčny wuběrk je swoje džěła hakle před měsacom skónčil! A kajke mjerzanja sy pódla měł, to tež sebi móžu myslić – hdyž mam přikład na našej wustajeńcy. Čim wjetša je Twoja zaslužba! Sława Tebi a Sommerej.

Zo je so Z. tak njelěpje zadžerzał, mje jara rudži – ja sebi tola myslach, kajki je to zahorjeny a woporniwy Serb z luda!

Za Maćicu chcu znowa skutkować, štož zamóžu – ale koncert přilubić njemóžu. Wěš, zo sym jón zjawnje *něšto*króć w nowinach a časopisach namjetował – a ničo! Tola budu rěčeć z někotrymi hudźbnikami. Sym wšak tu hišće přemało znaty – sedžu přeco domach a do towařstwa mało přińdu. Próstwju znowa rozpósćełu a budu tež wosobnje prosyć.

Knjezej nakładnikej Ottej pisam, zo by Andrickemu te klišeje pósłał.

Wěš wo tym, zo je we Wařawskej Biesiadzie literackiej Twój wobraz a nastawk wo wustajeńcy? Jelínek je mi wo tom powědał. Za dar našemu „Národop. Museu“ wutrobny džak – tež dopředka za tón přilubjeny. Dr. Niederle je Was prosył wo Časopis (starše lětniki), tak daloko hač je na skłádze – měnju, zo móže derje Maćica našu próstwu dopjelnić; podpjeram ju, prošu. Tam zešiwki bjez wužitka tłaju – a tu ponjesu płody. Národopisná Společnost wšak Wam budže za to swoje spisy słać (kotrež počnjemy wot noweho lěta wudawać).

Za wukładowanje „khodoty“ wutrobny džak! Wukładowach tež wot khodzić, hač runjež njeznajach, zo ma w serbšćinje tež wuznam „šerić“. W swojim nastawku budu Će z džakom mjenować.

Wo te figuriny budž bjez starosćow – dóstanjeće je à 20 šesn.

Pónđu nětko do Swětozora a skazam tam za Tebje te čisła, hdžež je wo ruskej wustajeńcy. To wšak budže něhdže $\frac{1}{2}$ lětnika.

W najbliższym času počnu w nim čišćeć skónčnje swój nastawk wo katholskich Serbach. Nje by tak dobry być chcył a mi fotografije *katholskich drastow* z wustajeńcy po možnosći hnydom pósłať?

Wóndano běše pola mnje Hejduška⁴³⁹ ze seminara a přilubi mi, zo mje chcedža hdys a hdys ze Serbowki wopytować. Ja chcył rad k nim khodzić, wón pak so boji praesesa⁴⁴⁰ - Němca dla.

Tež ja bych sebi wutrobnje žadał so z Tobu zaso raz widzieć a rozrěčować – ale hač te hody k Tebi přijědu, to woprawdže njemóžu přilubić. Wosebje toho dla nic, dokelž dyrbjow ferijow wužić k pisanju Bytosći, hdyž hewak nimam khwile. Kóždy swobodny dzeń je mi nětko witany. Traš we februaru junu přijědu – abo Ty přijědzeš ke mni? To by mi jara lube było a wosebje tež mojej maćericy; tež Twoji pražscy přeceljo bychu Će rady widźeli. Vrchlický a Jirásek⁴⁴¹ chcyštaj so tež z Tobu zeznać. Tuž přijědz!

Tež ja a my wšitcy Tebi přejemy radostne Bože džěco a hodowne swjate dny! Z wutrobnym wokošenjom a postrowjenjom w starej lubosći Twój swěrný bratr

Adolf

Sotra Barbara so Tebi dawa wosebje poručec. Wězo tež moja mać a bratřik Tebje wutrobnje strowitaj.

Dopis č. 292

Černému udělal velikou radost Mukův dopis. Myslel si totiž, že se na něj Muka hněvá, když mu neposílá pokračování „Mýtických bytostí“. Ve škole má mnoho práce. Černý si dokáže představit, jaké měl Muka starosti a práci s přestěhováním muzea a s vyúčtováním za výstavu. Černého mrzí, že se Zymny tak nedobře zachoval. Myslel si, že je to nadšený a obětavý Lužický Srb z lidu. Pro MS bude opět pracovat. Dále Muku informuje, že ve Warszawské Biesiadě literacké vyšla Mukova fotografie s článkem o výstavě v Drážďanech. Řekl mu o tom Jelínek. Černý srdečně děkuje za exponáty pro „Národopisné muzeum“. Niederle prosí o zaslání starších ročníků ČMS. Figuríny dostanou po 20 šestácích. Černého nedávno navštívil student Hejduška z Lužického semináře. Chtějí ho občas navštívit ze „Serbowky“. Černý se nabídl, že by chodil k nim, ale Hejduška se bojí presesa semináře, což je Němec. I Černý by se rád s Mukou viděl, ale prázdniny o Vánocích musí využít k psaní „Mýtických bytostí“. Vidět by se ale mohli v únoru. J. Vrchlický a A. Jirásek by Muku rádi poznali.

⁴³⁹ Hejduška, Jurij (1874-1956), lužickosrbský duchovní a autor náboženských spisů.

⁴⁴⁰ Rotzinger, Anselm, německý správce Lužického semináře v Praze. Tuto funkci vykonával v letech 1895 až 1921. V r. 1888 založil katolický církevní sbor v Lubiji (něm. Löbau).

⁴⁴¹ Jirásek, Alois (1851-1930), český prozaik a dramatik, autor řady historických románů a představitel realismu.

293 /38/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (184 – 14)

[Praha] 23/12. 96.

Lubowany bratřiko!

Napiš Markej, zo by nam tola wrócił te klišeje wobrazkow z wustajeńcy (ja jemu tež pišu). Zibrť so mi přeco wobćežuje, zo njemóže tohodla mój nastawk čišćeć – a za lěto tola budže hižo zestarjeny; Šimáčkec so hižo hněwaju. Na tajke wašnje am wjacy ničo njepožča – dokelž tajku haru z Markom kóždy króc maju.

Mój list sy wězo dóstał. Z wutr. postr. Twój

Adolf

Dopis č. 293

Muka má napsat M. Smolerovi, aby vrátil štočky obrázků z výstavy. Zibrť proto nemůže v Českém lidu otisknout Černého článek o výstavě. Šimáčkově se už zlobí. Příště už žádné štočky nepůjčí, neboť mají s M. Smolarem vždy stejně nepříjemnosti.

294 /39/ Adolf Černý Arnoštu Mukovi (185 – 15)

[Praha] 31./12. 96.

Lubowany bratřiko!

Myslach, zo Tebi džensa posćełu rukopis za 1 listno – ale dokelž njejsym hišće hotowy (mějach hosći atd.), přeju Tebi (tež w mjenje wšitkich swojich) mjez tym z tymile rynčkami wjele zboža a wosebje krutu strowosć k Nowemu lětu 1897. Sobu Će prošu, zo by mi tež w Nowym lěće swoju bratrowsku lubosć wobkhował. Rukopis dostanješ z wěstosću póndželu 4. januara. Sy dostał mój lisćik, z kotrymž Će prošach wo nawroćenje klišejow nakładnikomaj Šimáčkomaj? Sy Markej pisał w Tej naležnosći?
Z wutr. postr. Twój

Ad. Černý

Dopis č. 294

Černý zasílá blahopřání k novému roku 1897. Proší Muku o zachování bratrské lásky i v novém roce.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Vzájemná korespondence mezi Adolfem Černým a Arnoštem Mukou čítá celkem 294 dopisů z let 1885 až 1896 (185 listů Černého, 109 Muky). Listy Adolfa Černého Arnoštu Mukovi jsou uloženy v Mukově pozůstalosti v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze, osobní fond Arnošt Muka. Dopisy Muky adresované Černému se nacházejí v Lužickosrbském kulturním archivu při Lužickosrbském institutu v Budyšině.

Dvojice čísel uvedená u každého jednotlivého dopisu před jménem odesílatele, jejíž druhé číslo je v závorce vytvořené ze znaků lomeno, označuje: 1) průběžné číslování všech dopisů obou korespondentů obsažených ve všech oddílech; 2) průběžné číslo z počtu jejich dopisů v konkrétním roce; čísla oddělená pomlčkou v kulatých závorkách za příjmením adresáta označují: 1) celkový průběžný počet dopisů jednoho z korespondentů; 2) celkový průběžný počet jeho dopisů v tom daném roce.

Za každým originálním textem dopisu umísťuji stručný český komentář, který lze chápat jako vysvětlivku. Mimoto je u každého dopisu připojen poznámkový aparát v podobě poznámky pod čarou. Snažím se neopakovat skutečnosti známé odjinud. U dopisů je graficky sjednoceno úvodní oslovení a závěrečné fráze. Vsuvky či dodatečně připsované poznámky uvnitř dopisů (povětšinou označované hvězdičkou) jsem zařadil do textu na místo, kam patřily, pokud toto místo bylo v originále označeno. Vsuvky jsou v lomených závorkách.

Místa v rukopisných dopisech podtržená jsou v disertační práci zaznamenána kurzivou. Na případná dvojitá podtržení je upozorněno v poznámce. Emendace jsou v hranatých závorkách.

Všechny texty dopisů jsou otištěny bez jakýchkoliv zásahů. Je tedy ponecháno původní tvarosloví i interpunkce, a to včetně případných chyb. Ponechávám i původní zkratky a zkrácená slova. Snažil jsem se o zachování autenticity původních textů.